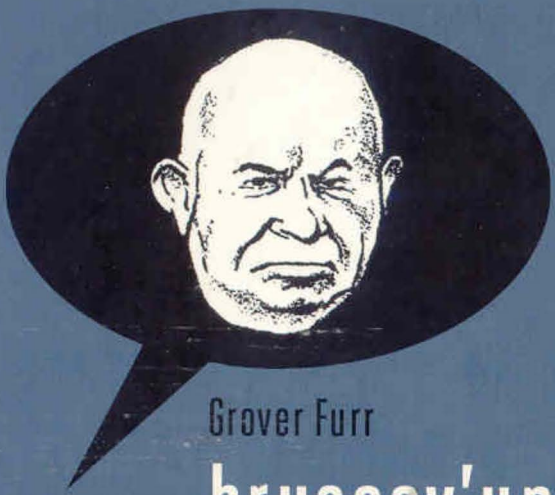
Geçmişten Geleceğe Sosyalizm

Grover Furr

hruşçov'un yalanları

SBKB(B) XX. kongresinde yapılan suçlamalar hakkında

Rusçadan Çeviren: Tansu Akgün

Yordam Kitap

Grover Furr

Montclair State University'de öğretim üyesidir. İlk uzmanlık alanı Orta Çağ olmakla birlikte dikkat çekici çalışmalarını Sovyet tarihi alanında vermiştir. Türkiyeli okurlara *Hruşçov'un Yalanları* adıyla sunduğumuz eser ilkin Rusça, ardından da İngilizce olarak (*Khrushchev Lied* adıyla) yayınlanmıştır. Rusça birinci basımdan yapılan çeviriye yazarın isteği doğrultusunda yeni bir bölüm eklenmiş ve bazı küçük düzeltmeler yapılmıştır. *"Pravosudie Stalin. Obzhalovaniiu Ne Podlezhit!"* (2010, Vladimir Bobrov'la birlikte) yazarın hazırladığı bir diğer eserdir.

Eserin Orijinal Adı

"Antistalinskaia Podlost"

(Algoritm Yayınları, Moskova, 2007)

HRUŞÇOV'UN YALANLARI

SBKP(B) XX. Kongresinde Yapılan Suçlamalar Hakkında

Grover Furr

Rusçadan Çeviren
Tansu Akgün

GEÇMİŞTEN GELECEĞE SOSYALİZM-7

Yordam Kitap: 143 • Geçmişten Geleceğe Sosyalizm dizisi-7
Hruşçov'un Yalanları • Grover Furr • 978-605-5541-44-6.
Çeviri: Tansu Akgün • *Kitap Editörü:* Hayri Erdoğan
Düzeltme: Sakine Yalçın • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım:* Kasım 2011
© Grover Furr, 2007; © Yordam Kitap, 2008

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı No: 19 Kat: 3 Cağaloğlu 34110 İstanbul
T: 0212 528 19 10 F: 0212 528 19 09 W: www. yordamkitap. com
E: info@yordamkitap. com

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 12027)
Baha İş Merkezi
Haramidere · İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

HRUŞÇOV'UN YALANLARI

SBKP(B) XX. Kongresinde Yapılan Suçlamalar Hakkında

İÇİNDEKİLER

"Geçmişten Geleceğe Sosyalizm" Dizisi Hakkında. 9

Önsöz Niyetine
"XX. Yüzyılın En Etkili Konuşması", ya da... 11

Bölüm 1
Teorik Temeller 15

Bölüm 2
"Kolektif Çalışma İlkesinin "Çiğnenmesi"nin Sonuçları 29

Bölüm 3
Stalin'in Partiye Yaklaşımındaki "Zorba" Tavrı 43

Bölüm 4
SBKP(B) MK Üyelerinin "Meseleleri" ve
Bunlarla Bağlantılı Sorular. 58

Bölüm 5
Stalin ve Savaş 95

Bölüm 6
Leninist Ulusal Politika İlkelerinin Çiğnenmesi 109

Bölüm 7
Beriya; "Entrikaları" ve "Suçları" 121

Bölüm 8
İdeoloji ve Kültür 131

Bölüm 9
Stalin: Yönetimdeki Son Yılı 143

Bölüm 10
Hruşçov Tahrifat Okulu 153

Bölüm 11
Hruşçov'un "İfşaatlarının" Sonuçları. Yanlış İadeiitibarlar 177

Bölüm 12
Hruşçov'un "İfşaatlarının" Gizli Kaynakları 204

EKLER 229

KAYNAKÇA 465

"Geçmişten Geleceğe Sosyalizm" Dizisi Hakkında

Emperyalist savaşın insanlığa korkunç acılar ve yıkımlar yaşattığı bir ortamda başarıya ulaşan 1917 Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, Rusya'da burjuvazinin egemenliğine son verdi, işçilerin ve yoksul köylülerin iktidarını ilan etti. Tarihte bir ilki gerçekleştirerek attığı cesur adımlarla dünya emekçi sınıflarına iyimserlik ve coşku yaydı, umut aşıladı. Süregiden vahşi savaşların, her tür adaletsizliğin ve tüm bunların kaynağındaki emek sömürüsünün dünya yüzünden silinebileceğine dair güçlü bir beklenti ve inanç kitleleri sarmaya başladı. 20. yüzyıl, bu büyük devrimin ve onun yarattığı politik atmosferin tetiklediği, başarılı veya başarısız mücadelelerin damgasını taşıdı.

Ne var ki, umutla başlayan yüzyıl, derin bir umutsuzlukla kapandı. SSCB ve Doğu Bloku çözülerek tarih sahnesinden çekildi. Kapitalizm, Ekim Devrimi'nin doğduğu topraklarda zaferini ilan etti.

Kimsenin kayıtsız kalamayacağı bu durumun emperyalist gericilikte yarattığı sevinç sınırsız oldu. Onlara göre Ekim Devrimi, tarihin olağan seyri içinde bir sapmayı temsil ediyordu; sosyalizm insan doğasına aykırı totaliter bir sistemdi; SSCB'nin çözülüşüyle birlikte, tarih, olağan yatağı olan kapitalizm içinde ilerleyişini sürdürecekti!

Peki sosyalistler için bu yenilginin anlamı neydi? Nasıl değerlendirilmeli, ne gibi dersler çıkarılmalıydı?

Soruyu basitçe şöyle de sorabiliriz: İşçi sınıfı, başta Rusya'da olmak üzere 20. yüzyıl boyunca giriştiği mücadelelere, kazandığı kısmi ve dönemsel başarılara rağmen, sonuçta neden kaybetti?

Bu konuda bugüne kadar gerek dünyada gerekse Türkiye'de önemli tartışmalar yürütüldü; geçmiş döneme ilişkin çeşitli belgeler yayınlandı. Tartışmaların derinleştirilmesi, yaşanan ve muazzam dersler içeren bu sürecin değişik yönleriyle incelenmesi bize göre bir

ihtiyaç olmaya devam ediyor. İleri işçiler, sol çevreler, sosyalizme gönül vermiş, hayatının bir döneminde sosyalizme bağlanmış insanlar, zihinlerini meşgul eden sorulara yanıt verecek kaynaklar arıyor.

Bu saptamadan yola çıkan Yordam Kitap, içinde 20. yüzyılın sosyalizm pratiğini –odağında Ekim Devrimi ve onu izleyen uygulamalar olmak üzere– değişik yönlerden ele alan, sürecin anlaşılmasına hizmet eden ve geleceğe dair parspektifler sunan kitapların yer alacağı bir dizi başlatıyor. "Geçmişten Geleceğe Sosyalizm" adını verdiğimiz bu dizi kapsamında, bu konuya eğilen okurların başvurmadan edemeyecekleri küçük bir kitaplık oluşturmayı hedefliyoruz.

Ağırlığı, Marksizmin metodolojisine dayanarak süreci irdeleyen düzeyli kuramsal değerlendirmeler oluşturmakla birlikte, anı, röportaj, belge türü eserler de dizide yer bulacak. Konunun ilgililerine, Marksizm çerçevesinde çok yönlü bir tartışma ve derinleşme ortamı sağlamayı hedeflediğimiz için, çok farklı sonuçlara varan eserler, bu dizi içinde yan yana gelecek. Başka bir deyişle okurlara, konu hakkında tartışılmaz doğruları açıklayan kitaplar sunmak gibi bir amaç gütmüyoruz. Tam tersine, her biri farklı perspektifle ve farklı politik duruşla yazılmış, bazıları pek çok yönden karşıt olabilecek kitapların diziyi zenginleştireceğini, tartışmacı bir nitelik katacağını ve bütünselliğin bunun üzerinden yükseleceğini düşünüyoruz.

* * *

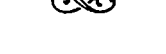
Hruşçov'un (Kruşçev), 1956'daki SBKP(B) XX. Kongresinde yaptığı konuşma, dünya sosyalist hareketinin en çok tartışılan konularından biridir. Hruşçov, bu konuşmada, Lenin'den sonraki Sovyet lideri Stalin'i hedef alıyor, çarpıcı iddia ve açıklamalarda bulunuyordu. Bu konuşma, o güne kadar uyumlu bir görüntü veren "Sosyalist Kamp"ın da parçalanmakta olduğunun işaretiydi.

ABD New York'taki Montclair State University öğretim üyesi Prof. Furr, bu kitapta Hruşçov'un bu konuşmadaki iddialarını tek etek ele alıp yorumluyor, Türkiye solunun tartışmalarda kullanma olanağı bulmadığı pek çok belgeye de yer veriyor.

Yordam Kitap

Önsöz Niyetine

"XX. Yüzyılın En Etkili Konuşması", ya da...

N.S. Hruşçov'un, 25 Şubat 1956 tarihinde toplanan Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde sunduğu "gizli rapor"un 50. yıldönümü, önceden kolaylıkla tahmin edilebilir yankılara ve yorumlara yol açtı. Londra gazetesi "Telegraph", raporu "XX. yüzyılın en etkili konuşması" olarak tanımlamıştı. Hruşçov biyografisiyle 2004 Pulitzer ödülünü kazanan William Taubman ise, aynı gün "New York Times" gazetesinde yayınlanan makalesinde bu konuşmanın "dikkate alınması gereken", "önemli bir olay" olarak tarihe geçeceğini yazmıştı.

Geçenlerde, aklıma Hruşçov'un "gizli rapor"unu -oldukça uzun bir aradan sonra- yeniden okumak geldi.[1] Raporu okurken pek çok gariplik dikkatimi çekti. John Arch Getty de çok önemli eseri "Kapsamlı Tasfiyelerin Kökenleri"nde benzer bir şeye dikkat çekmişti: Hruşçov'un ifadelerindeki tutarsızlıklardan biri de Yejov'un yerine açıkça Beriya'nın hedef tahtasına oturtulmasıdır. Raporda Yejov'un ismi nadiren geçerken Beriya'ya karşı çok sayıda cinayet ve baskı gibi suçlamalarda bulunulmuş. Halbuki 1938'e kadar parti bölge sekreterliği görevinde Yejov vardı. Ayrıca 1938 yılında Yejov'un yerine bu göreve Beriya geldikten sonra polis terörünün kesinlikle azaldığına dair raporlar var. Hruşçov'un

1 Nikita S. Khrushchev. *The New Leader. The Crimes of the Stalin Era.* Introduction by Anatol Shub, notes by Boris Nikolaevsky. New York: The New Leader, 1962. Bu eserin internet versiyonunu kullandım.

kendi raporunda hiç utanmadan Yejov'u Beriya'yla değiştirmesi nasıl mümkün olabilir? Bunu nasıl örtbas edebilir? Hruşçov ile Beriya'nın idam edildiği dönemin yöneticilerinin yürüttüğü kampanyanın sonucu olarak, Beriya kısa bir süre önce günah keçisi ilan edildi. Ve Beriya'nın isminin açıkça taktiksel amaçlarla kullanılması Hruşçov'un diğer ifadelerinin doğruluğuna da kesinlikle gölge düşürüyor *(bu konuya ayrıntılı olarak değindim -G.F.).*[2]

Kısacası, bir zamanlar Sovyet arşivlerinde kapalı tutulan ve artık kapıları tarihçiler için hafifçe aralanan belgelere dayanarak Hruşçov'un raporunda sadece Stalin'e yönelik asılsız "suçlamalar" olmadığını düşünmeye başladım.

Gerçekten de başka şeyler bulmayı başardım. "Gizli rapor"da dile getirilen ve Stalin ya da Beriya'yı doğrudan "suçlayan" iddiaların bir teki bile doğru çıkmadı. Daha kesin söylemek gerekirse: Doğrulukları araştırılan tüm iddiaların ortak bir yanlışı ortaya çıktı. Ortaya çıkan sonuçlara göre, Hruşçov'un konuşmasında Stalin ve Beriya hakkında söyledikleri arasında doğru olduğu kanıtlanabilecek hiçbir şey yoktu. "Gizli rapor"un tamamı bu tür tahrifatlarla örülmüştü. Ve bu rapor, Taubman'ın Hruşçov'u överek göklere çıkardığı "kahramanlık" raporuydu. (Tabii ki Pulitzer ödülü sahibi bu yazar, "New Tork Times" gazetesinde Hruşçov raporunun yıldönümü vesilesiyle kaleme aldığı makalesindeki kendine has (az ama öz) uydurma ifadelerden dolayı ayrı bir yeri hak ediyor[3]).

---

2 A.g.e, s.268

3 Pek çok örnek verilebilir: Çok sayıda mahkûmu serbest bırakan Hruşçov değil Beriya'ydı ve bu mahkûmların sayısı Taubman'ın yazdığı gibi "milyonlarca" değildi. Yıldönümünde kutlamalar yapılmasını önerdiği "Buzların Çözülmesi" Stalin'in hayatının son yıllarında başlamıştı. Hruşçov bu sürecin anti-Stalinist yönlerini ayıklayarak potansiyelini sınırlamıştı. Stalin 1952 yılının Ekim ayında görevini bırakmak istemiş ama bu isteği Partinin XIX. Kongresinde reddedilmişti. Taubman, Hruşçov'un baskılara "iştirak etmediğini" söylediğini iddia ediyor; işin gerçeği Hruşçov Stalin'in öğütlerine kulak asmamakla kalmamış, idam konusunda Stalin yönetiminin istediğinden daha yüksek "limitler" talep ederek bu meselede inisiyatif almıştı. Taubman'ın iddiası: "Hruşçov insancıllığını bir şekilde muhafaza etmişti." Tersini söylemek daha doğru olur: Hruşçov, öyle anlaşılıyor ki, benzeri olmayan bir cani ve katildir.

Araştırmamın, Hruşçov'un "suçlamalarının" sadece dörtte birinin ya da dörtte birine yakınının bile doğru olmadığını ortaya koyması, şaşkınlığa ve bu araştırmaya kuşkuyla bakılmasına neden olurdu. Ama içimi kemiregelmiş olan ve kafama hâlâ takılan şey şu:

XX. yüzyılın (belki de tüm zamanların!) "en etkili konuşması" yoksa bir kandırmacanın mı ürünüydü? Bu düşünce tek başına ele alındığında son derece saçma görünebilir. Aslında bu mesele sadece kendi içinde değil, ortaya çıkardığı sonuçları açısından da öyle görünebilir. Benim vardığım sonuçların izini sürerek mazide kalan Sovyetler Birliği'ni, Komintern'i ve hatta dünya tarihini "sıfırdan başlayarak" yeniden gözden geçirmek isteyen biri çıkar mı? Hele ki, yazar tarihsel olduğunu iddia ettiği yalanlarla hayatını kazanıyor, gerçekleri gizliyor ve Hruşçov'u hiç hak etmediği halde suçlu çıkarmak için kendi inisiyatifle tahrifat yapıyor diye sunmak gibi daha kolay bir yol varken. Böyle bir yaklaşım araştırmalarımın sonuçlarının hiç dokunulmadan bir kenara bırakılmasına neden olabilir ve sorun böylece kendiliğinden ortadan kalkar.

Ama şöyle bir durum da var ki, bu satırların yazarı, Stalin'in karakterine karşı eleştirel bir tavra sahipken Stalin'in on yıllarca liderlik ettiği uluslararası komünist harekete sempati duyuyor. Bir araştırmacı, kendi politik görüşlerine tastamam uygun düşen sonuçlara varırsa yapılabilecek en akılcı şey, bu araştırmacının en azından yeterince nesnel davranmadığından şüphelenmektir. Bu nedenle, Hruşçov'un Stalin ve Beriya hakkındaki "suçlamaları" hakkında yaptığım bilimsel çalışmaların sadece yüzde yirmi beşi bile kesin bir şekilde yanlışlanabilse daha huzurlu olurdum. Ama, daha önce de belirttiğim gibi, Hruşçov'un "suçlamaları" fiilen gerçekleri yansıtmadığı için bunların yanlışlığını ortaya çıkarmak bir bilim adamı olarak sırtıma sıradan olaylardan daha ağır bir yük bindiriyor. Bu yüzden okuyucunun, konunun biraz alışılmadık bir biçimde ele alınmasına anlayış göstermesini ümit ediyorum.

Kitap iki bağımsız ama bir şekilde kesişen kısıma ayrıldı.

Birinci kısımda (1-9. bölümler) Hruşçov'un rapordaki "suçlamalarının" özü olarak değerlendirilmesi gereken savlar, parça parça veriliyor. Yazarın uzun çabalarla bu savlardan altmış birini seçip ayırdığını belirtelim. Rapordaki "suçlayıcı" ifadelerden her biri, tarihsel kanıtların süzgecinden geçirildikten sonra, "gizli rapor"dan alıntılanarak sunuldu ve bu ifadelerin büyük bir çoğunluğu birincil kaynaktan, ufak bir bölümü ise başka kaynaklardan alıntılandı. Yazar mevcut kanıtların en sağlamlarını kullanıp sunmayı kendine görev bildi; bu kanıtlar, Hruşçov'un XX. Kongrenin "kapalı oturum"unda yaptığı konuşmanın, yanlış yansıtıldığının kanıtlanması için çoğunlukla Rus arşivlerinden edinildi.

Kitabın ikinci kısımı (10 – 12. bölümler) metodolojik karaktere sahip sorulara ve kendi yaptığım çalışmalardan çıkan sonuçlara ayrıldı. Hruşçov'a atfedilen sahte raporda kullanılan yöntemin özelliklerine ve isimleri "gizli konuşma"da geçen parti yöneticileri hakkındaki iadeiitibar belgelerinin incelenmesine özel bir dikkat gösterildi.

Gösterilen kaynaklar hakkında da birkaç söz söylemek gerek. Yazar, mümkün olan yerlere koyduğu geleneksel dipnotların yanı sıra internette tamamen ya da kısmen bulunabilecek kaynakları da göstermeye çalıştı. Bu kaynakların hepsi, kitabın Rusça versiyonu üzerindeki çalışmanın bittiği tarihe kadar incelenmeye müsait durumdaydı.

Son olarak, kitabın basımdan önceki taslaklarını okuyan ve yorumlayan Birleşik Devletler ve Rusya'daki meslektaşlarıma teşekkür etmek istiyorum. Tabii ki, kitapta hâlâ rastlanabilecek eksiklikler konusunda hiçbir sorumlulukları yok. Yazar, bu araştırma hakkında düşünceleri ve yorumları için okuyucularına minnettar kalacaktır.

Grover Furr
Ekim 2006
e-posta: furrg_nj@fastmail.fm

Bölüm 1

Teorik Temeller

"Kişi kültü". Lenin'in "miras"ı

"Kişi kültü"

Hruşçov şöyle konuşuyordu:

> Yoldaşlar! Parti Merkez Komitesinin XX. Kongrede çok sayıda delegenin katılımıyla düzenlediği çalışma oturumunda ve ayrıca SBKP MK'nın daha önce yaptığı genel toplantılarda çok sayıda arkadaşımız kişi kültü ve bunun zararlı sonuçları hakkında konuşmalar yaptı. Parti Merkez Komitesi Stalin'in ölümünden sonra Marksizm-Leninizm düşüncesinin tek bir kişide yüceltilmesinin, bu kişinin doğaüstü tanrısal yeteneklere sahip olağanüstü insana dönüştürülmesinin kesinlikle kabul edilemeyeceği düşüncesini benimsedi. Bu kişinin her şeyi bildiğine, her şeyi gördüğüne, her konuyu düşündüğüne, her şeyi yapabileceğine inanılıyor, tüm davranışlarında hatasız olduğu düşünülüyor.
>
> Bu kişi -Stalin'i kast ediyorum- hakkındaki bu algı yıllar içerisinde gelişerek büyüdü. Bu konuşmada Stalin'in hayatının ve yaptıklarının fazla öne çıkarılması sorununa değinilmeyecek... Bu konuşma partinin bugünü ve geleceği için büyük öneme sahip bir konu hakkında; bu konuşma parti ilkelerinde, parti demokrasisinde, devrim yasalarında çürümelere yol açabilecek Stalin kişi kültünün bu konuma adım adım nasıl geldiği hakkında..."[4]

4 "Kişi Kültü Hakkında..." SBKP MK birinci sekreteri yoldaş N.S. Hruşçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s.128.

... Hruşçov'un "kapalı oturum" olarak anılan oturumda yaptığı konuşmanın ana konusunun Stalin döneminde işlenen suçların "açığa çıkarılması" olduğu kabul edilir. Gerçekte ise konuşmanın ana konusu Stalin "kültü" sorunudur. Bununla birlikte bu konuda ilk olma onuru Hruşçov'a ait değildir. "Kişi kültü" gayet iyi bilinmekteydi; örneğin bu sorun Stalin'in ölümünden hemen sonra yapılan MK Başkanlık Heyeti toplantısında tartışılmıştı...

Öyle anlaşılıyor ki, Hruşçov bu "kült"ün gelişmesini, Stalin'in kendisinin de desteklediği hakkında konuşmaktan *bilerek* kaçınmıştı. Ama haberi yapan kişi konuşmanın bütünüyle bu konuya ayrıldığını ima etmiş, daha doğrusu, kanıtları sonradan gelecek olan kesin bir doğru olarak önceden kabul etmişti ama Stalin'in diktatoryal mutlak güç olmak için bu "kült"ü onayladığı tezinin kanıtları hâlâ ortada yok. Aslına bakılırsa "kapalı oturum"un genelinde Stalin'in bu "kült"ü nasıl şişirdiğini gösteren doğru düzgün bir örnek yok ve öyle anlaşılıyor ki Hruşçov da böyle bir örneği ortaya koyamamış.

Tüm "kapalı oturum" bu yalan üzerine kurulu. Hruşçov'un diğer "açığa çıkardıkları", haberi yapan kişinin Stalin'e atfettiği, kendi yarattığı ve desteklediği "kült" düşüncesiyle pek de bağlantılı değil.

Hruşçov'un tüm "açığa çıkardıkları"nın özünde yatan şeylerin gerçekten uzak oldukları aşağıda gösterilecek. Ama ilk olarak, Stalin tarafından yaratıldığı ve desteklendiği iddia edilen sert "kişi kültü" uygulamasının, işlenen suçların cezasız kaldığı bir ortam yaratarak "suç" işlenmesinin şartlarını oluşturduğu düşüncesine paralel, aldatıcı bir Hruşçov algısının yaratıldığına da dikkat çekmek gerekiyor. İşin aslı Stalin kendisine atfedilen bu suçları işlemediği gibi kendi kişi kültünü oluşturmaktan da oldukça uzaktı. Tersine, günümüzde ortada olan pek çok kanıta göre Stalin kendi kişiliğinin rahatsız edici derecede yüceltilmesine karşı çıkan sert konuşmalar yapmıştı.

Bir görüşe göre Stalin'in kendi kültünü kabul etmemesi ikiyüzlülük olarak değerlendirilmeli. Bu görüşe göre Stalin o kadar güçlüydü ki bu külte son vermek isteseydi muhtemelen bunu

hemen gerçekleştirebilirdi. Ama kitapta ortaya konan gerçekler böyle bir argümanın hiçbir şeye hizmet etmediğini gösteriyor. Stalin'in böyle geniş yetkilere sahip olduğunu düşünmek, büyük bir özlemle sahip olmak istediği kendi kişi kültünü -SSCB'nin tamamı üzerindeki diktatoryal gücünü- zaten ele geçirdiği anlamına geliyor.

Stalin'in kendi kültüne karşı olması

Stalin yıllar boyunca ve pek çok kere kendisine düzülen methiyelere ve kendisi hakkında yapılan dalkavukça konuşmalara karşı çıktı. "Kişi kültü" hakkındaki Leninist bakış açısını destekledi ve bu konuda Lenin'le aynı tarzda konuşmalar yaptı. Hruşçov söz konusu "kapalı oturum"da Lenin'den bol bol alıntı yaptı ama Stalin'in de aslında aynı şeyleri söylediğini işaret etmeyi "unuttu". Stalin'in sözlerinin pek çoğu kendi kişiliğinin yüceltilmesine sert bir biçimde karşı çıktığını kanıtlar. Stalin'le görüşmüş olup sonradan anılarını yazanlardan çoğu, onun bu tutumunu hatta kişiliğine duyulan hayranlıktan hiç hoşlanmadığını kanıtlayan olayları dile getirdikleri için bu tür örnekleri çoğaltmak kolaydır.

Bu örneklerden biri de geçmişte Gürcistan KP'nin önemli başkanlarından biri olan Akakiy İvanoviç Mgeladze'nin (öl. 1980) kısa süre önce (2001) basılan "Stalin'i Nasıl Bilirdim?" isimli anılarıdır. Yazar kitabında, Stalin'in kendi ismi etrafında yaratılan külte karşı gösterdiği olumsuz tavra da değiniyor. Mgeladze, Stalin'in 1949 senesinde 70. yaş günü nedeniyle düzenlenen görkemli kutlamalara karşı olduğunu anlatıyor; MK'daki yoldaşları, yabancı komünist ve işçi partisi liderlerinin Moskova'ya gelmelerinin, karşılıklı görüşme ve fikir alışverişlerinin dünya komünist hareketinin bir araya gelip güçlenmesine katkıda bulunacağına onu ikna edince bu isteksizliği kırılmış.

Stalin 1937 yılında Moskova'nın isminin Stalinodar olarak değiştirilmesini önlemeyi başarmıştı. Ama kendisine Sovyetler Birliği Kahramanı payesinin verilmesine karşı koyamadı: Bu madalya, Stalin hiçbir zaman kabul etmemesine rağmen cenaze töreninde tabutunda yanındaydı ve küçük bir yastığa iğnelenmişti.

G.M. Malenkov'un "kült" sorununu tartışmak için MK'yı genel toplantıya çağırma girişimi

Malenkov, Stalin'in ölümünden hemen sonra Merkez Komitesini genel toplantıya çağırdı ve kişi kültünün zararlı etkileri sorununu tartışmayı teklif etti. Malenkov kendini eleştirebilecek kadar dürüsttü ve komite üyeleri de Stalin'in zaman zaman bu kültün şişirilmesi konusunda kendilerini uyardığını hatırlıyorlardı ama bu durum gerekli hamleyi yapmalarına yetmedi. Malenkov'un bu girişimi ne yazık ki MK Başkanlık Heyetinde destek bulmadı ve kişi kültü ile ilgili genel toplantı yapılmadı. Hruşçov "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada bu konudan bahsetmeseydi belki de her şey daha farklı olacaktı.

Hruşçov'un, Malenkov'un bu teklifini destekleyip desteklemediğini -bugüne kadar çıkan kanıtlar desteklemediğini gösteriyor- bir kenara koyacak olursak SBKP MK sekreteri olarak bu gündem hakkındaki tartışmaya kesinlikle katılmış olmalı. Kısacası Hruşçov, Malenkov'un "kült" sorununu açıkça ortaya koyma girişiminden kesinlikle haberdardı. Ama tek kelime bile etmedi.

MK Temmuz (1953) Genel Toplantısı: "kült" eleştirisi yüzünden Beriya'ya saldırı

Beriya'nın eleştirilerine sahne olan MK Temmuz (1953) Genel Toplantısında, kişi kültünü eleştirdiği için Beriya'yı suçlayan bir dizi konuşma yapıldı. Hruşçov'un Beriya'ya karşı hazırlanan komploda oynadığı anahtar rol ve genel toplantıda gösterdiği gayret onun parti mahkemesinde sadece bir katılımcı olmadığını, "kült"ün en aktif destekçilerinden birisi olduğunu gösteriyor.

"Kült"ü kim şişirdi?

"Kült"ün ortaya çıkış nedenlerini araştırmak bizim konumuzun sınırlarını aşıyor. Ama Stalin "kült"ünün geliştirilmesi ve şişirilmesinin, içten içe muhalefeten eden kişilerin kendilerini gizleme gayretiyle bağlantılı olduğuna dair kanıtlara sahibiz. N.İ.

Buharin bir yüzleştirmesinde, "İzvestiya" gazetesinde çalışırken eski muhalifleri Stalin'i aşırı övmeleri için zorladığını kazayla ağzından kaçırmış ve aynı sorgu sırasında "kült" sözcüğünü kullanmıştı. Bir başka muhalifin -Karl Radek- "Sosyalist Toplumun Mimarı" başlıklı makalesi 1 Ocak 1934 tarihinde "Pravda"da basılmış, sonradan ayrı bir broşür olarak yayınlanmış ve pek çok kişinin onayladığı üzere Stalin "kült"ünün aşırı yüceltilmesinin ilk örneği olmuştu.

Hruşçov ve Mikoyan

Hruşçov ve Mikoyan -Stalin döneminde Politbüro üyeleri, "de-Stalinizasyon" politikasının öncüleri ve en aktif uygulayıcıları- 1930'lu yıllarda "kült"ün ateşli uygulayıcılarıydılar.

Eğer mesele sadece bununla sınırlı olsaydı, Hruşçov ve Mikoyan'ın Stalin'in karşısında gerçekten dizlerinin titrediğini düşünebilirdik. Onun karşısında insanlar kesinlikle bu duruma düşerlerdi. Hruşçov döneminin kurbanlarından biri olan Gürcistan Komünist Partisi eski birinci sekreteri Mgeladze, Stalin'e olan hayranlığını devam ettiren birkaç kişiden biriydi ve bu inancı yıkması pek zor olmadı.

Hruşçov ve Mikoyan, Mart (1953) Genel Toplantısında aktif rol aldılar ve Malenkov'un "kült sorununun değerlendirilmesi için" yaptığı girişime birlikte karşı koydular. Haziran (1953) Genel Toplantısında Beriya'nın Stalin "kült"üne karşı çıkmasını birlikte sertçe eleştirdiler.

Yukarıda işaret ettiğim kaba çarpıtmalar ve Hruşçov hakkında diğer "açığa çıkarılanlar" tarihçilerin gerçeğe ulaşabilmek için hâlâ epey ter dökmeleri gerektiğini gösteriyor.

Lenin'in "vasiyeti"

Hruşçov:

> Parti ve Sovyet devletinin geleceğinden endişelenen Lenin, çok sert olduğu, yoldaşlarına yeterli ilgiyi göstermediği, kaprisli olduğu ve yetkisini kötüye kullandığı gerekçesiyle Stalin'in Genel

Sekreterlik görevinden alınması sorununun tartışılması gerektiğini söylemişti.

Vladimir İlyiç 1922 yılı Aralık ayında olağan Parti Kongresine gönderdiği mektupta şunları yazmıştı: "Stalin yoldaş genel sekreter olduktan sonra eline sınırsız bir yetki geçti ve benim, onun bu yetkiyi gerektiği gibi kullanabileceği konusunda endişelerim var."[5]

Dikkatimizi önemli bir duruma vermek için alıntıya ara verelim: Hruşçov buradan, Lenin'in, "görevini kötüye kullandığı" iddiasıyla Stalin'i suçlamasına geçiyor. Aslında Lenin sadece "Stalin'in bu yetkiyi gerektiği gibi kullanacağı konusunda endişeleri" olduğunu yazmıştı. Bir başka deyişle, Lenin'in sözleri arasında "görevini kötüye kullandığı" için Stalin'i suçlaması yoktu.

Hruşçov devam ediyor:

Bu mektup -parti tarihinde Lenin'in "vasiyeti" olarak bilinen bu önemli politik belge- XX. Kongreye katılan delegelere dağıtıldı. Bu mektubu okudunuz ve belki ileride de defalarca okuyacaksınız. Vladimir İlyiç'in parti, halk, devlet, parti politikasının gelecekte alacağı yön hakkındaki endişelerini dile getirdiği gayet kolay anlaşılır bu Leninist sözleri iyi düşünün.

Vladimir İlyiç şunları söylemiş: "Stalin çok kaba ve kendi aramızdaki konuşmalarda hoşgörülebilir bu kusur, Genel Sekreterlik görevinde kesinlikle hoşgörülemez. Bu yüzden yoldaşlara Stalin'i görevden almak ve yerine özellikle başkalarıyla olan ilişkilerinde üstünlük taslamayan, daha sadık, daha nazik, yoldaşlarına karşı daha ilgili ve daha az kaprisli birini getirmek için bir yöntem düşünmelerini öneriyorum.

Lenin'in bu belgesi XIII. Parti Kongresinde delegelere okundu ve Stalin'in genel sekreterlik görevinden alınması gündeme getirildi. Delegeler, Stalin'in Vladimir İlyiç'in eleştirilerini dikkate alacağını ve Lenin'in ciddi endişeler duyduğu kusurlarını düzelteceğini de değerlendirerek görüşlerini dile getirdiler.

Yoldaşlar! Vladimir İlyiç'in "vasiyetinde" Stalin'in karakteri hakkındaki değerlendirmelerini içeren iki yeni belgeyi Parti Kongresine sunmak istiyorum. Bu belgelerden biri Nadejda

5 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s.130

Konstatinovna Krupskaya'nın dönemin Politbüro başkanı Kamenev'e gönderdiği mektuptur, diğeri ise Vladimir İlyiç Lenin'in Stalin'e gönderdiği mektup.

Bu belgeleri okuyorum:

1. mektup N.K. Krupskaya: "Lev Borisıç, Stalin, Vlad. İlyiç'in doktorların izniyle bana dikte ettirdiği nispeten kısa mektupla ilgili olarak dün bana çok kaba bir oyun oynadı. Ben partiye daha dün girmedim. 30 yıl boyunca tek bir yoldaşımdan kötü bir söz duymadım, partinin ve İlyiç'in çıkarları benim için Stalin'den çok daha önemli. Şu anda kendime hâkim olmak zorundayım. İlyiç'e neyin söylenip neyin söylenmeyeceğini doktorlardan daha iyi, onu neyin rahatsız edeceğini Stalin'den çok daha iyi biliyorum. V.İ.'nin yakın yoldaşları olarak sizden ve Grigoriy'den[6] rica ediyorum, lütfen beni özel hayatıma saygısızca müdahale edilmesinden, seviyesiz küfürlerden ve tehditlerden koruyun. Stalin'in gözünü korkutmak için denetleme komisyonuna başvurabilirim ama bu aptalca tartışmaya harcayacak ne kuvvetim ne de zamanım var. Ama sinirlerimin çok gerildiğini söylemeliyim.

N. Krupskaya."

Bu mektup Nadejda Konstantinovna tarafından 23 Aralık 1922 tarihinde yazıldı. İki buçuk ay sonra, Mart 1923'de Lenin Stalin'e şu mektubu gönderdi:

2. mektup V.İ. Lenin. "Yoldaş Stalin'e. İkinci nüsha: Kamenev ve Zinovyev'e.

"Saygıdeğer Stalin yoldaş,

Eşime telefonda çok kaba davranıp küfretmişiniz. O, bu söylenenleri unutacağını dile getirdiyse de bunları Kamenev ve Zinovyev'e de aktarmış. Eşime yapılan bir kabalık bana da yapılmış sayılacağı ve şüphesiz beni de ilgilendirdiği için benim bu kadar kolay unutmaya niyetim yok. Bu yüzden söylediklerinizi geri alıp özür dilemek ya da aramızdaki ilişkinin kopması arasında bir seçim yapmanızı rica ediyorum." *(Salonda hareketlenmeler.)*

Saygılarımla, Lenin. 5 Mart 1923.

6 G. Y. Zinovyev. –*G.F.*

> Yoldaşlar! Bu belgeler hakkında yorum yapmayacağım. Mektuplar kendi kendilerini gayet güzel anlatıyorlar zaten. Stalin, Lenin daha hayattayken, partinin gayet iyi tanıdığı, Lenin'in gerçek dostu ve kuruluşundan bugüne partimizin en aktif savaşçılarından biri olan Nadejda Konstantinovna Krupskaya'ya böyle davranabilmişse diğer emekçilere nasıl davranmış olabileceğini siz tahmin edin. Bu olumsuz özellikleri son yıllarında daha da gelişti ve katlanılamaz bir hal aldı.[7]

Hruşçov XX. Kongre delegelerine dağıtılan belgenin "parti tarihinde Lenin'in 'vasiyeti' olarak bilinen" belgeler olduğu konusunda yalan söylemişti. Tersine Lenin'in son mektupları Bolşevik çevrelerde hiçbir zaman onun "mirası" olarak değerlendirilmedi. Bu şaşırtmacanın nedeni yeterince açık: Hruşov "Lenin'in 'mirası'" tamlamasını L.D. Trotskiy'in aynı başlıkla yazdığı ve 1934 yılında çeşitli kitapçıklarda yayınlanan makalesinden almıştı.

Hatırlatalım: Trotskiy 1925 yılında "Bolşevik" gazetesinde Max Eastman'ın "Lenin'in Ölümünden Sonra" isimli kitabını sertçe eleştirmiş ve yazarın, Lenin'in bir "vasiyeti" olduğu gibi ifadelerinin uydurma olduğunu savunmuştu. Trotskiy bu yazısında Politbürodaki diğer üyelerin o zaman sahip olduğu görüşü dile getirmişti. Genel görüş Lenin'in bir "vasiyeti" olmadığı yönündeydi. Lenin'in son yazılarının ve mektubunun bir "vasiyet" olarak görüldüğünü kanıtlayan hiçbir delil olmadığı için bu ifadenin gerçeği yansıttığına inanmak zorundayız. Ama Trotskiy 1930'larda görüşünü tamamen değiştirdi; artık Stalin'i eleştirme eğilimindeydi. Görünüşe göre Hruşçov ya da büyük bir ihtimalle yardımcılarından biri, Trotskiy'e bir şeyler aktarmıştı ama tabii ki hiçbiri bunu açıklamaya cesaret edemezdi çünkü karşılığında büyük cezalara çarptırılabilirlerdi.

Oturumun pek çok yerinde Trotskiy'e daha yakın bir ideolojik tutum göze çarpıyordu. Örneğin Moskova'daki bazı önemli süreçler –sahte mahkeme gösterileri– bu şekilde değerlendiriliyor. Ve bunun nedenini anlamak zor değil: Trotskiy bu mahkemelerde gıyaben suçlanan tek kişiydi. "Kapalı oturum"da Hruşçov da, XX.

7 Aynı kitap, s. 130-131

Kongreden sadece bir yıl sonra mahkemede suçsuzluğu kanıtlanan ilk kişi Akmalya İkramov –mahkeme kararıyla Mart 1938'de idam edilmişti– olmasına rağmen ona uygulanan kanunsuz baskılardan çok Zinovyev, Kamenev ve Trotskistlere uygulanan kanunsuz baskıların üzerinde durmuştu.[8] Hruşçov'un bu açıklaması adı geçen kişilerin suçsuzluğunun ilanından başka bir şey değil çünkü suçlu ilan edilmiş ve suçlarını kabul etmiş kişilere verilen cezaların aşırı sert ve yanlış olduğunu söylemek mümkün değil.

Aslında, Hruşçov'un sosyalizmden tüm sapmaların ve yasa ihlallerinin suçunu bir tek Stalin'e yüklediği konuşmasındaki anti-Stalinist ruh, zamanında Trotskiy'in çizdiği zalim Stalin portresiyle uyuşuyor. Trotskiy'in dul eşi haklı olarak bu şartlardan faydalandı ve Hruşçov'un konuşmasından bir iki gün sonra merhum eşinin itibarının iade edilmesi talebiyle müracaatta bulundu.[9]

Ama biz yine Lenin'in hayattaki son aylarıyla ilgili materyallere dönelim. Lenin'in Stalin'e yazdığı 5 Mart 1923 tarihli mektubun sahte olabileceğini düşünmemizi gerektiren sağlam dayanaklar var. Belgenin gerçekliği sorunu V.A. Saharov'un kısa süre önce yayınlanan 700 sayfalık monografisinde ayrıntılı olarak değerlendirildi ve araştırmacının en önemli kanıtları yazarın kendi makalelerinde ve kitabı hakkındaki eleştiri yazılarında yayınlandı.[10]

Öte yandan Stalin dahil, 5 Mart 1923 tarihli mektuptan haberi olan herkesin mektuba gerçek bir belge gözüyle baktığından neredeyse hiç şüphe yok. Ayrıca son olayda mektubun sık sık ilişkilendirildiği, Lenin'in Stalin'le ilişkisini kesmesinin kanıtı olması gibi bir durumda yok. Aslında bu olayın üzerinden iki hafta bile geçmeden Krupskaya Stalin'e haber göndererek İlyiç'in, dayanılmaz acılarına son vermek için kullanacağı küçük siyanür potasyum

8 İkramov'un suçsuzluğunun kanıtlanması 03.06.1957, bkz.: "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?"

9 Hruşçov'un SBKP XX. Kongresinde Stalin'in kişiliği kültü hakkındaki konuşması. – Kaynak: Rus Politika Ansiklopedisi, 2002, bölüm IV, Belge No 3, s. 610. Editörler mektubun tarihinin 25 Şubattan sonra olması gerektiğine işaret ediyorlar, yani mektubun ortaya çıkmasını Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmayla ilişkilendiriyorlar. Başka bir baskıda Sedovoy'un Trotskiy'e, Mikoyan'ın 16 Şubatta kongrede yaptığı konuşmaya cevaben bir mektup yazdığı belirtiliyor.

10 V.A. Saharov, "Politik Vasiyet", V.İ. Lenin: Tarihin Gerçekleri ve Politikanın Mitleri. – Moskova Devlet Üniversitesi Yayınları, 2003.

kristallerini bulup getirme sözünü tutmasını ısrarla rica ettiğini bildiriyor. Stalin olumlu yanıt veriyor ama 23 Mart 1923 tarihli kısa bir notla Politbüroyu durumdan haberdar ediyor ve kendisine verilen bu görevi "insanlık dışı ve gereksiz" olarak gördüğü için reddettiğini bildiriyor.

Dmitriy Volkogonov 23 Mart 1923 tarihli bu notu, hazırladığı Lenin biyografisinde, hiç hoşuna gitmediyse de yayınladı.[11] Ayrıca ABD Kongre Kütüphanesi "Volkogonov Arşivi" bölümünde bir kopyası mevcut. Notun doğruluğu ve güvenilirliği hakkındaki şüpheler de böylece ortadan kalkıyor. Lenin'in sekreterlerinden biri olan L.A. Fotiyeva 1922 yılında günlüğüne, Lenin'in hastalığının ilerlemesi durumunda kullanabilmesi için siyanür potasyum getirmesini istediğini yazmıştı. Fotiyeva'nın günlüğünden seçilen bazı bölümler 1991 yılında yayınlandı.[12] Sonuç olarak, Lenin'in 5 Mart 1923 tarihli mektubu gerçek olsa bile –Valantin Saharov'un araştırması buna şüpheyle yaklaşmamız gerektiğini gösteriyor– Lenin Stalin'e hâlâ inanıyor ve güveniyordu. "Aralarının açılması" ya da "ilişkilerinin kopması" gibi bir durum yoktu.

Volkogonov ve onunla birlikte çok sayıda yazar aşağıdaki belgeyi ortaya koyuyorlar:

> 24 Aralık sabahı Stalin, Kamenev ve Buharin durum değerlendirmesi yaptılar: Önderi sessiz kalmaya zorlama hakları yok. Ama dikkat etmesi, önlemlerini alması, kesinlikle dinlenmesi gerekiyor. Şu çözüm kabul görüyor:
>
> 1 Vladimir İlyiç'e günlük 5-10 dakika dikte hakkı verilecek; ama bu karşılıklı görüşme şeklinde olmamalı ve Vladimir İlyiç bu yazıların cevabını beklememeli. Toplantı yasak.
>
> 2 Vladimir'in İlyiç'in zihnini yormaması ve heyecanlanmaması için ne arkadaşları ne de ev halkı politik yaşam hakkında ona bilgi vermemeli."[13]

---

11 Bkz. Stalin'in Politbüroya gönderdiği 23 Mart 1923 tarihli mektubun tıpkıbasımı. Yayınlayan: D.A. Volkogonov. "Lenin. Bir Siyasetçinin Portresi". Kitap II. – Yay: Novosti, 1994, s. 384-385. Mektuba yorumlarıyla birlikte http://www.h.rono.ru/libris/stalin/1 6-67.html adresinden ulaşılabilir.

12 BKP MK bülteni. 1991, No: 6. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/starin/16-9.html

13 Volkogonov. "Lenin..." Kitap I, bölüm 2. age: http://militera.lib.ru/bio/volkogonov_dv/02.html.

Robert Service'in işaret ettiğine göre sonraki günlerde ciddi "olaylar" (inmeler) atlatmıştı: "şiddetli bir kriz" geçirdiği 5 Mayıs 1922'de;[14] "vücudunun sağ tarafını hareket ettiremediği" 22-23 Aralık 1922'de;[15] "sağ el ve ayaklarını hareket ettiremediği" 1923'ün 6 Martı 7 Marta bağlayan gecesinde.[16]

Politbüro 18 Aralık 1922'de Stalin'e, Lenin'in sağlığıyla ilgilenme görevi verdi ve onunla politik konuları görüşmesini yasakladı. Krupskaya, 22 Aralıkta Stalin'den işittiği azar nedeniyle bu karara karşı geldi. Aynı gece Lenin şiddetli bir kriz geçirdi.

Krupskaya 5 Mart 1923 tarihinde önceki yılın Aralık ayında Stalin'in onunla son derece kaba konuştuğunu Lenin'e anlattı. Çok sinirlenen Lenin, Stalin'e yukarıda gördüğümüz mektubu yazdı. Krupskaya'nın sekreteri V.S. Dridzo'nun hatıralarında olay şöyle anlatıldı:

> Neden V.İ. Lenin, Stalin'in Nadejda Konstantinovna'yla sert biçimde konuşmasından iki ay sonra ona bir mektup yazdı ve Nadejda Konstantinovna'dan özür dilemesini istedi? Bu konuda tek bildiğim bu olayın gerçek olduğu çünkü Nadejda Konstantinovna bana bundan pek çok kez bahsetmişti.
>
> 1923 yılı Mart ayının ilk günleriydi. Nadejda Konstantinovna ve Vladimir İlyiç bir şeyler konuşuyorlardı. Telefon çaldı. Nadejda Konstantinovna telefona bakmaya gitti (Lenin'in dairesindeki telefon her zaman koridorda dururdu). Nadejda Konstantinovna geri dönünce Vladimir İlyiç sordu: "Kim arıyor? – "Stalin, aramızı düzelttik". – "Nasıl yani?"
>
> Ve Nadejda Konstantinovna her şeyi, Stalin'in onunla son derece kaba konuştuğunu, denetleme komisyonuyla tehdit ettiğini anlatmak zorunda kaldı. Nadejda Konstantinovna Vladimir İlyiç'ten bu olayı önemsememesini rica etti, her şeyin hallolduğunu ve kendisinin bu olayı unuttuğunu söyledi.

14 Robert Service. "Lenin: Bir Biyografi". (Belknap Yayınevi, 2000), s. 443.

15 Age, s. 461

16 Age, s. 473-474

> Ama Vladimir İlyiç inat etti, J.V. Stalin'in Nadejda Konstantinovna'ya yeterli saygıyı göstermemesine çok alınmıştı ve 5 Mart 1923 tarihli, Stalin'in özür dilemesini talep ettiği mektubu Nadejda Konstantinovna'ya dikte ettirdi ve Zinovyev ile Kamenev için de birer kopya çıkarttırdı. Stalin özür dilemek zorunda kaldı ama bu olayı unutmadı, Nadejda Konstantinovna'yı affetmedi ve bu olay onunla olan ilişkisini etkiledi.[17]

Ertesi gün Lenin bir kez daha şiddetli bir kriz geçirdi.

Bir parti üyesinin buna izin vermemesi gereğine rağmen, Lenin'in sağlık durumu Krupskaya'yla politik konularda yaptığı her konuşmadan sonra ciddi biçimde kötüleşiyordu. Sağlık durumundaki kötüleşmelerin bu konuşmalardan sonraya denk gelmesini basit bir tesadüf olarak değerlendirmek zor; özellikle doktorların şu uyarısından sonra: Kendisine söylenmesi yasak olan konularla Lenin'i rahatsız etmeyin. Bu yaşananlardan sonra, Krupskaya'nın düşüncesizce hareketlerinin Lenin'in geçirdiği iki kriz sürecini hızlandırdığını söyleyebiliriz.

Lenin'in eski sekreteri Lidiya Fotiyeva işaret ediyor:

> Nadejda Konstantinovna her zaman davranması gerektiği gibi davranmazdı. Söylememesi gereken bir şeyi Vladimir İlyiç'e söyleyebilirdi. Her şeyi onunla paylaşmaya alışmıştı. Üstelik böyle durumlarda ona engel olmak imkânsızdı. Örneğin Stalin'in onu telefonda azarladığını Vladimir İlyiç'e neden söyledi?[18]

Bu arada Stalin ile Krupskaya arasındaki ilişki devam ediyordu. Krupskaya, Stalin'in eşinin 1932 yılında intihar etmesi üzerine 16 Kasım 1932 tarihinde "Pravda" da yayınlanan bir başsağlığı mektubu yazdı:[19]

> Saygıdeğer Yosif Vissarionıç,
>
> Bugünlerde herkes az çok sizi düşünüyor ve elinizi sıkmak istiyor. Böyle yakın bir insanı kaybetmek çok acı. Aklıma hasta olduğu

17 V.S. Drizdo. Hatıralar. // *Komünist*. 1989, sayı 5.

18 Alıntı: A. Bek. "Lenin'in Son Belgelerinin Tarihi Hakkında." 1967 yılında Lenin'in özel sekreterleriyle konuşan yazarın arşivinden // *Moskovskie Novosti*. sayı 17, 23 Nisan 1989, s. 8-9

19 Alıntı: *Novoe Vremya*. sayı 46, 14 Kasım 2004, bkz: http://www.newtimes.ru/time.asp?n=3059

sırada İlyiç'in çalışma odasında sizinle yaptığımız bir iki konuşma geldi. O konuşmalar bana o zaman metanet vermişti.

Bir kez daha elinizi sıkıyorum. N. Krupskaya.

Bu mektup da Stalin'in, 1922 yılının Aralık ayındaki atışmadan sonra bile Lenin'in eşiyle arasını düzeltebilmek için dostça bir yol aradığını gösteriyor.

Lenin'in evindekiler de Stalin'e daima büyük saygı duyarlardı. Yazar A. Bek, Lidiya Fotiyeva'nın, hatıralarını anlatırken özellikle şunları vurguladığını yazmıştı:

> Siz o dönemi anlamıyorsunuz. Stalin'in değerini anlamıyorsunuz. Yüce bir insandı. ("Büyük" değil "Yüce" demişti. – Not: A. Bek) ...Maria İliniçna Lenin daha hayattayken bana şunu söylemişti: "Lenin'den sonra partideki en akıllı kişi Stalin..." Stalin'in bizim gözümüzde çok büyük bir itibarı vardı. Stalin'i severdik. Yüce bir insandı. Pek çok kez şunu söylemişti: "Ben ancak Lenin'in öğrencisi olabilirim."[20]

İnanmak zor değil: Hruşçov mektuptan yaptığı alıntıların bağlamını tamamen değiştirmişti ve böylece yaşananların özünü ciddi biçimde bozmuştu. Merkez Komitesi Genel Toplantısında alınan ve Lenin'in enerjisi ile sağlığının korunması için Stalin'e kişisel yükümlülük veren karara hiç değinmemişti. Lenin'in "dostlarıyla" ve "ev halkıyla" ilişkiye geçmesi de yasaklanmıştı. Sekreterler MK'nın kararına karşı gelmeye cesaret edemeyeceği için "ev halkı" ifadesiyle Lenin'in kız kardeşi ile karısı N.K. Krupskaya kastediliyordu. Stalin, partinin en yüksek organına karşı geldiği için özellikle Krupskaya'yı eleştiriyordu.

Hruşçov, Stalin'in Lenin'in notuna verdiği 7 Mart 1923 tarihli yazılı cevap ve ayrıca Lenin'in Stalin'den rica ettiği zehir hakkında da hiçbir şey söylemedi. Bu belgeleri göz önüne almayı reddeden Hruşçov, Lenin'in Stalin'in özrünü talep etmesine neden olan şartları yanlış yorumladı ve bu yüzden aralarındaki ilişkinin karakterini kasten çarpıtılmış bir bakış açısıyla sundu.

Konuşmada Lenin'in kızkardeşi M.İ. Ulyanova'nın tanık olduklarına hiç değinilmiyor. Lenin'in özel sekreterleri Maria

20 Alıntı: A. Bek. "Lenin'in Son Belgelerinin..."

Volodiçeva, Lidiya Fotiyeva ve ayrıca Krupskaya'nın sekreteri Vera Dridzo 1956 yılında hâlâ hayattaydılar ama onların anılarına da başvurulmadı. Hruşçov, Lenin'in politik meselelerden kesinlikle haberdar edilmemesi konusunda MK'nın aldığı kararı Krupskaya'nın ihlal etmesine ve öyle anlaşılıyor ki bu yüzden Lenin'in sağlık durumunun iki kere bozulmasına da önem vermedi. Lenin'in, aralarının bozulduğu iddia edilen günden sadece iki hafta *sonra* Stalin'le bağlantıya geçip çok hassas bir ricada –zehir bulması– bulunduğunu da söylemedi. Son olarak, Hruşçov'un konuşmasında Krupskaya ile Stalin arasında normal bir ilişkinin yeniden sağlandığı konusunda da hiçbir şey yok.

Hruşçov ne pahasına olursa olsun Stalin'i kötü göstermeye çalışıyordu; olayların gerçek akışıyla ya da içeriğini anlamakla hiç ilgilenmiyordu.

Bölüm 2

"Kolektif Çalışma İlkesinin "Çiğnenmesi"nin Sonuçları

Stalin'in çalışma arkadaşlarına karşı sergilediği "hoşgörüsüzlük". Stalin'le aynı fikirde olmayanların "manevi ve fiziksel" imhası. Kitlelerin baskı görmesi: Hruşçov'un rolü. "Halkın düşmanları" kim? Zinovyev ve Kamenev'in "masumiyeti". Trotskistlerin "zararsızlığı" Parti içi demokrasinin "ihlal edilen normları".

Kolektif çalışmaya karşı "hoşgörüsüzlük"

Hruşçov konuşmasının pek çok yerinde, büyük bir memnuniyetsizlikle, Stalin'de kolektif çalışma anlayışının olmadığını dile getiriyor ve kolektif yönetim ilkesini çiğnemesinden yakınıyor. "Kapalı oturum"da yaptığı bu tür açıklamalardan bir örnek:

> Yönetimde ve çalışmada kolektiviteye tahammül edemeyen, yaptıklarına sadece karşı çıkanlara değil karşı çıktıklarından şüphelendiklerine de tüm kaprisliliği ve despotluğuyla kaba kuvvet uygulanmasına izin veren Stalin'in yaşamında yaptıklarının tekrarlanmasının önüne geçmek için bu sorunu incelemek ve doğru analiz etmek zorundayız.[21]

Gördüğümüz gibi, çok genel suçlamalar. Stalin'le bazen Hruşçov'un hiç beceremediği kadar yakın çalışanların sunduğu

21 "Kişi Kültü Hakkında...". SBKP MK birinci sekreteri yoldaş N.S. Hruşçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. *SBKP MK İzvestiya*. 1989. sayı 3. s.131.

kanıtlara bakılacak olursa bu iddiaların aksini ispatlamanın çok kolay olduğu görülür.

Mareşal G.K. Jukov tüm savaş boyunca Stalin'in yanındaydı, onun yönetim metotlarını gayet iyi öğrendi ve hatıralarında bunlardan ayrıntılı olarak söz etti. Mareşal gizli oturumu değerlendirirken Hruşçov'un, Stalin'in farklı görüşlere gösterdiği hoşgörüsüzlük ve kolektif yönetim eksikliği konusunda söylediklerinin doğru olmadığını kesin bir dille belirtiyor. General S.M. Ştemenko'nun hatıralarının neredeyse her yerinde buna benzer ifadeler var. SSCB Tarım Bakanlığı görevini (bazı küçük aralıklar hariç) yirmi yıl sürdüren İ.A. Benediktov'un anlattıklarına göre Politbüroda tüm kararlar oy birliğiyle alınmış. D.T. Şepilov, Stalin'le çok yakın olmamasına rağmen, kolektif çalışma konusunda eğlenceli ama çok önemli bir olayı anlatıyor. Hruşçov bile hatıralarında, kendi sözleriyle ters düşerek, Stalin'in "karakteristik" bir özelliğini –Stalin'le aynı görüşte olmayan bir kişi bu fikir ayrılığının nedenini düzgün bir şekilde açıklayabilirse Stalin'in bakış açısını değiştirdiğini– yazmıştı.

A.İ. Mikoyan, Hruşçov'u samimiyetle desteklemiş ve Stalin'e karşı düşmanca yaklaşmıştı. Anastas İvanoviç aynı zamanda demokrasi ve kolektivizm ilkelerinin Hruşçov ve Brejnev dönemlerinde ulaşılamaz bir ideal olarak kalmasından duyduğu rahatsızlığı da dile getirmişti.

"Kapalı oturum"da söylendiği üzere kolektif yönetime aykırı hareket etmeye "benzer olayların yeniden yaşanma ihtimalini ortadan kaldırmanın" olanaksızlığı hakkında konuşurken şunu aklımızdan çıkarmamalıyız: Bizzat Hruşçov kısa süre içerisinde bu ilkeyi unuttu ve 1964 yılında görevi bırakmak zorunda kalmasının nedenlerinden biri de bu oldu. Ekim (1964) Genel Toplantısının yayınlanan tutanaklarında anlatıldığı üzere, M.A. Suslov suçlayıcı nitelikteki konuşmasının tümünde Hruşçov'u suçlamak için Lenin'in 1922 yılında Stalin'in "nitelikleri" hakkında söylediklerini tekrarlamış ve yine aynı amaçla, "kült"e karşı "kapalı oturum"da yapılan saldırılardan seçtiği alıntılardan faydalanmıştı... Bu iğnelemeleri muhtemelen Hruşçov ve diğer dinleyiciler de fark etmişti.

Stalin'le aynı fikirde olmayanların "manevi ve fiziksel" imhası

Hruşçov:

> Stalin insanlara düşüncelerine, görüşlerine, yaptıkları zorlu işlere göre değil kendi amaçlarına uygun davranıp davranmamalarına, kendi görüşlerine koşulsuz boyun eğip eğmemelerine göre davranırdı. Bunlara karşı çıkanlar ya da kendi bakış açılarını, haklılıklarını göstermeye çalışanların kaderi, manevi ve fiziksel olarak imha edilerek kolektif yönetimden ihraçtı.[22]

Stalin'in yaşamı boyunca sadece görüş ayrılığı yüzünden "kolektif yönetimden ihraç" vakası bir kere bile yaşanmadı. Hruşçov'un konuşmasında elle tutulur bir örneğin olmaması dikkat çekici.

Hatırlatalım: Stalin SBKP(B) genel sekreteriyken de, Merkez Komitesindeyken de, Politbürodayken de hep tek sesti. Merkez Komitesi onu istediği zaman görevinden alabilirdi ve kendisi de dört kez genel sekreterlik görevinden ayrılmayı denedi. Ama görevden ayrılmak için yaptığı her başvuru reddedildi. Bu denemelerden sonuncusu Eylül 1952'deki XIX. Parti Kongresinde gerçekleşti. Bu deneme de diğerleri gibi reddedildi. Hruşçov ve diğer kişiler Stalin'le her zaman uzlaşmıyor ve aslında, Stalin'in Şubat 1953'de yaptığı köylülere vergi koyma teklifinin Hruşçov ve Mukoyan'ın girişimleriyle reddedilmesi örneğinde olduğu gibi sık sık görüşlerine karşı çıkabiliyorlardı.[23] Buna açıkça ya da gizlice karşı çıkanlardan hiçbiri ne "kolektif yönetimden ihraç"a ne "manevi tahribat"a (ne anlama geliyorsa) ne de "fiziksel imha"ya maruz kaldı. Stalin hiç kimseyi sadece farklı görüşleri var diye tasfiye etmedi ama Hruşçov bunu yaptı. Hruşçov'un adamları 26 Haziran 1953 tarihinde asılsız suçlamalarla ve hiçbir kanıt sunmadan bir anda L.P. Beriya'yı tutukladı. Daha sonra Beriya ve en yakın altı silah arkadaşı –V.N. Merkulov, V.G. Dekanozov, B.Z. Kobulov, S.A. Goglidze, P.Y.Meşik ve L.E. Vladzimirskiy– kurşuna dizildi. Stalin hiçbir zaman benzer bir şey yapmamıştı.

---

22 Aynı kitap, s. 131-132.

23 Bkz. Bölüm 9.

Hruşçov'un fikir ayrılığı yaşadığı için parti yönetiminden uzaklaştırdığı tek kişi Beriya değildi. 1957 yılının Haziran ayında MK'yı Genel Toplantıya çağırdı ve izlediği politikaya rıza göstermedikleri için Malenkov, Molotov, Kaganoviç ve Şepilov'un sürgüne gönderilmelerini sağladı. Hruşçov'un bu sınır tanımazlığı şüphesiz 1964 yılında Merkez Komitesinden çıkartılmasının başlıca nedeniydi. Hruşçov ve onu destekleyen herkesin, neden uzun yıllar boyunca Stalin'e ve onun sözde "cinayet"lerine karşı çıkamadıkları ve neden onunla birlikte parti yönetiminde kaldıkları konusunda haklı bir neden göstermeleri ve açıklama getirmeleri gerekiyor. "İmha" tehdidini mazerete dönüştürdükleri gibi bir izlenim var. Aslında Hruşçov, "partide Leninist normları yeniden kurmayı" denemeleri ya da Stalin'e görevi bırakmasını teklif etmeleri durumunda "hepsinin ortadan kalkacağını" birçok kez söylemişti. Komünist hareket içindeki keskin görüşlü birisi böyle bir mazeretin ne kadar ayıp durduğunu hemen fark etmişti: Sovyet lideri Anastas Mikoyan SBKP delegasyon başkanı olarak ÇKP'nin 1956 yılında düzenlenen XIII. Kongresi için Çin'e gittiğinde Peng (Dehuai) ona, Sovyet partisinin Stalin'i neden suçlamaya başladığını yüzüne karşı sormuştu. Mikoyan şuna benzer bir cevap verdi: "Onun zamanında kendi düşüncelerimizi söylemeye cesaret edemiyorduk. Bunu yapmak ölüm anlamına geliyordu." Peng (Dehuai) cevabı yapıştırmış: "Ölümden korkana komünist denir mi?"[24]

Ama Hruşçov'un, Stalin hakkındaki kendisiyle aynı fikirde olmayanları imha ettiği suçlaması, tabii ki doğru değildi.

Toplu cezalandırma uygulaması

Hruşçov:

> "Dikkatinizi şu noktaya çekmek istiyorum: Trotskistlere, Zinovyevcilere, Buharincilere ve diğer muhaliflere karşı verilen ideolojik mücadelenin en şiddetli olduğu dönemde bile aşırı bas-

24 Bkz. Roderick MacFarquhar, "Kültür Devriminin Kökenleri", (New York: Columbia Univ. Yayınları). Cilt 2 (1983), s. 194.

kıcı tedbirlere başvurulmadı. Mücadele ideolojik düzlemde verildi. Ama birkaç yıl sonra, sozyalizm ülkemizde sağlam temeller üzerinde yükselmişken, sömürücü sınıflar tasfiye edilmişken, Sovyet toplumunun yapısı radikal bir değişim geçirip muhalif partiler, politik akımlar ve gruplar için toplumsal bir dayanak olmaktan çıkmışken, partinin ideolojik muhalifleri uzun süre önce bozguna uğratılmışken, bu muhaliflere baskı yapılmaya başlandı.

Ve özellikle bu dönemde (1935-1937-1938 yılları) ilk önce Leninizmin uzun süre önce parti tarafından politik olarak bozguna uğratılmış düşmanlarına -Trotskistler, Zinovyevciler, Buharinciler- sonra da çok sayıda dürüst komüniste, İç Savaş'ta, sanayileşmenin ve kolektifleştirmenin ilk ve en zorlu yıllarında gerekli silahları kuşanmış, partinin Leninist çizgisi için Trotskistler ve sağcılarla aktif olarak mücadele etmiş parti mensuplarına karşı toplu cezalandırmalar uygulaHruşçov konuşmasında Stalin'e yapılan kitlesel ve haksız baskı suçlamaları hakkında kötü hiçbir şey söylememiş gibi görünüyor. Baskıya uğrayan yüksek rütbeli Bolşeviklerin kaderleri ile ilgili daha somut iddiaların yer aldığı rapor aşağıda incelenecek; burada baskıların genel karakteri ile ilgili birkaç uyarı yapmak ve baskı sorunları ile ilgili bazı somut örnekleri ayırmak gerekiyor. İddialar hakkındaki temel mesele Hruşçov'un toplu cezalandırmalarda kişisel sorumluluğunun olması. Üstelik muhtemelen 1936 ortalarından 1938 sonuna kadar İç İşleri Halk Komiserliğinin başında ve şüphesiz benzer mevkideki insanların en kanlısı olan N.İ. Yejov hariç herkesten daha sorumlu.[25] Stalin ve parti üst düzey liderlerinin aksine Hruşçov (ondan önceki genel sekreterler yaptıklarının hesabını vermek zorundaydı) ve onunla birlikte Yejov, söylentilere göre, cezalandırılmalarına kendisinin iştirak ettiği kişilerin çoğunun masum olduğunu ya da en azından kaderlerinin soruşturma yapılmadan çizildiğini bilmiyordu.

1 Şubat 1956'da yani "kapalı oturum"dan 24 gün önce yapılan SBKP MK genel toplantısının bir oturumunda Hruşçov da,

25 Aynı mevkideki Y.N. Jukov'un N.İ. Ejov hakkında verdiği rakamsal verilere göre (Y. Jukov. "Josef Stalin'in Gerçek Tarihi?" // *Literaturnaya gazeta*. 2007, sayı 8, 28 Şubat).

Yejov ve G.G. Yagoda (Yejov'dan önceki İç İşleri Halk Komiserliği başkanı) gibi kendini savunmak için söz almıştı. Hruşçov'un hiçbir komplonun olmadığı ve baskı gören herkesin masum kurban olarak değerlendirilmeleri gerektiği gibi görüşlerini dikkate almadan bu savunmayı açıklayabilmek zor görünüyor. Hruşçov'un bu bakış açısı, uzun süre boyunca ve XX. Kongreden sonra da devam etti, "Kapalı oturum"da Yejov'un uyguladığı baskıların sorumluluğunun Stalin'e yüklenmesi gerektiğini iddia etti. Hruşçov bu tür iddiaların yanlış olduğunu bilmiyor olamazdı: Bizim şu an faydalandığımız kanıtlar o dönemde, o ve onun seviyesindeki insanların elindeydi. Araştırmacıların şu anda kullanabileceği kaynaklardan birinde şu görülüyor: Geniş ölçekli yasadışı baskı suçu sadece Stalin'e değil, Yejov'a da yükleniyor. Hruşçov, günler, aylar süren ve sonucunda Yejov'un kesinlikle suçlu olduğunun ortaya çıktığı soruşturma sırasında, önce SBKP(B) Politbüro aday üyesi ve sonra da üyesi oldu. A.İ Mikoyan, V.M. Molotov, L.M. Kaganoviç ve K.E. Voroşilov o dönemde Politbüroya girdi. Bu koşullarda bile bu kişilerin hepsinin "kapalı oturum"un ana tezlerini (geçici de olsa) neden kabullendiklerini açıklamak imkânsız.[26]

Hruşçov, tasfiye ya da idam edilen parti yöneticileri hakkındaki resmî inceleme prosedürü daha tamamlanmadan (çoğu hakkında inceleme başlamıştı) bu kişilerin *haksız* baskıların kurbanı olduklarını açıklamıştı bile. Bu kişiler hakkında yapılan incelemeler sonucunda hazırlanan belgelerin küçük bir bölümü halka açılmış olmasına rağmen bu açıklama şu anda elimizde olan kanıtlarla çelişiyor. P.N. Pospelov başkanlığındaki komisyon tarafından hazırlanan raporun[27] amacı, Hruşçov'un parti görevlilerinin haksız baskıya uğradıklarını daha soruşturma bitmeden söyleyebilmesi için gerekli materyalleri sağlayabilmekti. Yalnız

26 Bkz. bu sorunun tartışıldığı son bölüm.

27 "Pospelov Komisyonu Raporu" ya da "Pospelov Raporu" 9 Şubat 1956 tarihlidir ve resmi ismi "Parti üyelerine ve XVIII. Parti Kongresinde seçilen SBKP(B) MK üyelerine karşı uygulanan toplu cezalandırmaların nedenlerinin ortaya çıkarılması için SBKP MK Başkanlığına sunulmak üzere SBKP MK komisyonunun hazırladığı rapor"dur. Raporun altında Pospelov'un yanı sıra A.B. Aristov, N.M. Şvernik ve P.T. Komarov'un da imzaları vardır.

rapor hazırlanırken, bildiğimiz kadarıyla şu anda arşiv depolarında olan ve hiçbir şüpheye yer bırakmayan bir cilt sağlam kanıt dikkate alınmadı. Ayrıca rapor öyle hazırlanmış ki baskı gören insanların masum olduklarını gösteren bir kanıt içermiyor. Elimizde olan bütün kanıtlar çok sayıda siyasi liderin İç İşleri Halk Komiserliği başkanları Yagoda ve Yejov'un, yüksek rütbeli subayların ve daha birçok kişinin içinde yer aldığı yönetim karşıtı provokatif çok sayıda komplonun olduğunu gösteriyor.[28] O dönemdeki Stalin yönetiminin bu durumdan bir şekilde haberdar olduğunu söyleyebiliriz; sadece Yejov'un bir komplonun idaresine katılmasının önceden haber alınamaması gibi pek duyulmayan birkaç önemli ayrıntı vardı. İkinci derecede çok sayıda kanıt da Hruşçov'un provokatif komplolara katıldığını gösteriyor. Bu hipotez çok sayıda kanıta dayanmasına rağmen bize nihai çıkarım sunmaktan çok bizi bazı fikirlere yönlendiriyor. Öyle ya da böyle, Hruşçov'un Stalin'e yaptığı saldırıların gerçek nedenlerini ve hatta SBKP'nin daha ileriki tarihinin bazı görünümlerini anlayabilmemiz için bize yardımcı oluyor.

"Halk düşmanı" terimi

Hruşçov:

> Stalin "halk düşmanı" kavramını getirdi. Bu terim, ihtilafa düştüğünüz kişiyi ya da kitleyi, elinizde hiçbir kanıt olmadan ideolojik olarak suçlamak için kullanılmaya başlandı: Stalin'le herhangi bir konuda aynı fikirde olmayan, düşmanca niyetleri olduğundan sadece şüphelenilen bir kişiye iftira atma, bu kişiyi devrim yasalarının tüm normlarını çiğneyerek en sert baskılara maruz bırakma olanağını getirdi. "Halk düşmanı" kavramı gerçekten çok önemli sorunlar karşısında bile ideolojik bir tartışmaya girme, fikrini belirtme olanağını kaldırdı. Ayrıca işlenen suçların tek kanıtı çağdaş yargı biliminin tüm normlarına karşı olarak sanığın "itiraflar"ıydı ve "itiraflar" o dönemde yapılan incelemelerin de gösterdiği fiziksel baskılar kullanılarak alınıyordu.[29]

28 Daha fazla ayrıntı için bkz. Bölüm 4.

29 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, sayfa 132-133.

Sovyetler'in sözcük dağarcığına bu ifadeyi 1930'larda kesinlikle Stalin sokmadı.

L'ennemi du peuple terimi Fransız Devrimi döneminde yaygın olarak kullanılıyordu. İlk olarak 1793 yılında, devrim bülteni L'Ami du Peuple'nin ilk sayısında gazeteci Jean-Paul Marat kullanmıştı.[30] Ibsen'in ünlü bir eserinin adı da "Halk Düşmanı" idi (1908). Maksim Gorki 1897 yılında yayınlanan "Chersonesos Taurica" isimli denemesinde Chersonesosluların yemininde bu sözcük ikilisini kullanmıştı. 1917'nin bütün devrimcileri Rusya'da yaşananlara 1789 Fransız Devrimi'nin prizmasından bakma eğilimindeydiler ve bu nedenle "halk düşmanı" terimi yaygın olarak kabul görüyordu. Lenin 1905 devriminden önce de bu ifadeyi kullanmıştı. Büyük burjuvazinin çıkarlarını savunan "Kadetler" (Anayasal Demokratlar) Halk Komiserleri Kurulunun 28 Kasım 1917 tarihinde aldığı kararla "halk düşmanı" oldukları gerekçesiyle yasaklanmıştı.

"Halk düşmanı" terimi *locus classicus*'unu [normal yer -çev.] 1930'larda Merkez Yürütme Kurulunun (MYK) ve 7 Ağustos 1932'de Halk Komiserleri Konseyinin (HKK) aldığı "Üç Başak Yasası" adıyla bilinen kararla aldı. "Halk düşmanı" burada parti muhalifi anlamına gelmiyordu, yasanın verdiği yetkiyle kovuşturmaya uğrayan hırsızlar, yağmacılar ve her türlü dolandırıcıyı ifade ediyordu. Yasa SSCB MYK başkanı M.İ. Kalinin, SSCB HKK başkanı V.M. Molotov ve SSCB MYK sekreteri A.S. Enukidze tarafından imzalanmıştı. Stalin o dönemde Sovyet yönetiminin yasama ye yürütme organlarında yönetici konumunda olmadığı için imzası yoktur.

"Halk düşmanı" kavramı 1917 yılından sonra Stalin'in çalışmalarında yaklaşık on kez kullanılmıştır. Hruşçov da bu terimi pek çok kez kullanmıştır.[31]

30 Bkz. http://membres.lycos.fr/jpmarat/ipmif.html.

31 Hruşçov "kapalı oturum"da yaptığı konuşmadan önce bu terimi son kez SBKP XX. Kongresinden 11 gün önce kullanmıştı. Bkz. Y.V. Emelyanov, "Hruşçov. Kremlin'deki Fesatçı", (s.31).

Zinovyev ve Kamenev

Hruşçov:

> Lenin "vasiyetinde", "Zinovyev ve Kamenev'in Ekim sürecindeki davranışlarının tesadüf olmadığını" söyleyerek uyarılarda bulunmuştu. Ama Lenin onların tutuklanmaları ya da kurşuna dizilmeleri konusunda hiçbir şey söylemedi.[32]

Hruşçov, G.E. Zinovyev ve L.B. Kamenev'in elde delil olmadan kurşuna dizilmelerinin sorumluluğunun Stalin'i yüklenmesi gerektiğini ima ediyor. Ama ön soruşturmada ve mahkemede ettikleri itirafları tamamen göz ardı ediyor. Aslında tüm mesele de zaten bunda yatıyor. Bu bir paradoks olmasına rağmen bugüne kadar hiç kimse hiçbir yerde Zinovyev ve Kamenev'in itiraflarının samimi olduğunu düşünmememizi gerektirecek bir kanıt sunmadı.

Rus yetkililer soruşturma dökümanlarını yayınlamaktan şimdilik kaçınıyorlar ama bizim elimizde son zamanlarda ortaya çıkan ve suçlu olduklarını kanıtlayan bazı kanıtlar var.

Kanıtlardan birincisi –2001 yılında basılan Stalin ile L.M. Kaganoviç arasındaki özel mektuplaşmalarda– Stalin'in Zinovyev ve Kamenev'in suçlu olduğundan ve içinde yer aldıkları komplonun gerçek olduğundan kesinlikle emin olduğunu söylemesi. Bir diğer önemli ve kendini hemen gösteren sonuç da Stalin'in mahkemede suçlu bulunan bu kişilerin itiraflarını dikkatle incelemesi ve edindiği bilgilerden kendi çıkarımlarını yapmaya çalışmasıdır.

Belgelerden ikincisi, İİHK Sverlovsk Bölgesi eski yöneticisi D.M. Dmitriyev'in açıklamalarıdır. Yazılı açıklamalarının bir kısmı Beriya'nın 23 Ekim 1938 tarihinde Stalin'e gönderdiği soruşturma hakkındaki raporun eki olarak 2004 yılında yayınlandı.

Hatırlayalım: Beriya yargı organlarının oyunlar oynadığı ve Buharin, Rikov ve diğer "sağcılar"ın yönetimi devirme planları için hazırlık yaparak onlara destek oldukları dönemde İİHK'nin sahtekârlıkları ortadan kaldırma kadrosunda görevliydi. Dmitriyev'in hatırladığı pek çok gerçek arasında Kamenev'in

32 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 134.

eşinin sorgusunda ortaya çıkan kanıtlar da var; bu sorguda Stalin ile Kaganoviç arasındaki mektuplaşmadan da bahsetmesi yukarıda değindiğimiz 23 Ağustos 1936 tarihli mektuptaki bilgilerin kesinlikle doğru olduğunu kanıtlıyor. Sadece şunu eklemek gerekiyor: İki kaynaktan da aldığımız bilgiler, "sağcılar"ın hazırladığı yönetim karşıtı komplo hakkında bildiklerimizle bağdaşıyor.

Ayrıca elimizde başka belgeler de var: Zinovyev, Kamenev ve Buharin'in "Volkogonav arşivi" olarak anılan sorgu tutanaklarından alınan, (ön soruşturma sürecinde bile) birbirlerini suçladıklarını gösteren belgeler. Bu belgeler bütün itirafların birbirini doğruladığını gösteriyor ve ayrıca bu süreçte işbirliği içinde olduklarını gösteren kanıtlar olduğunu da vurgulayalım.

Zinovyev, Kamenev ve diğer sanıklar için çıkan sert hüküm, bizim kanıt olarak kullandığımız belgelerde yer alan bilgilerle doğrulanan suçları işlememiş olsalardı haksız olabilirdi. Tahmin etmek zor değil: Hruşçov'un elinde de bu kişilerin suçsuz olduğunu gösteren bir kanıt yoktu, eğer olsaydı mutlaka ilan ederdi. Bu yüzden Hruşçov'un, Zinovyev ve Kamenev'in kötü kaderleri için pişmanlık duyduğunu dile getirirken yalan söylediğini ve gerçek duygularını gizlediğini düşünmek için yeterli dayanağımız var.

Trotskistler

Hruşçov:

> Ya da örneğin Trotskistleri ele alalım. Üzerinden yeterince uzun bir süre geçtikten sonra bugün artık Trotskistlere karşı verilen mücadele hakkında sakin sakin, objektif olarak konuşabiliriz. Aslında Trotskistler arasında burjuva ailelerden gelmeyen kişiler de vardı. Bir kısmı partinin entelektüelleri, önemli bir bölümü ise emekçiydi. O dönemde Trotskistlere katılmış pek çok kişinin Sosyalist Ekim Devrimi'nden önce ve devrim sırasında işçi sınıfı hareketine aktif olarak katıldıklarını ve devrimin zaferi için emek verdiklerini söyleyebiliriz. Pek çoğu Trotskizmle bağlarını kopardı ve Leninist düşünce safına geçti. Bu insanları fiziksel olarak ortadan kaldırmak gerçekten gerekli miydi?

Stalin gerçekten de SBKP(B) MK'nın 3 Mart 1937 tarihinde yapılan Şubat-Mart Genel Toplantısında yaptığı konuşmada Trotskistler hakkında çok sert ifadeler kullanmıştı. Son derece uyanık olunması gerektiğini belirtmesine rağmen takip edilmelerini istememişti. Bunun yerine tüm parti çalışanları için özel ideolojik kurslar düzenlenmesini önermişti. Bundan da Stalin'in Trotskizm sorununu Bolşeviklerin siyasi bilinç seviyelerinin düşük olmasının sonuçlarından biri olarak değerlendirdiğini anlayabiliriz. Stalin, aynı genel toplantıda 5 Martta yaptığı kapanış konuşmasında, Trotskizme doğru kayanların ayrım gözetilmeden cezalandırılmasını şiddetle eleştirmiş ve aynı zamanda bu sorunda "her bireye ayrı yaklaşılması" konusunda ısrar etmişti. Yani, "kapalı oturum"da söylenenleri kesinlikle yapmamıştı. Başka bir deyişle Hruşçov XX. Kongrede Stalin'in Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında şiddetle savunduğu bakış açısını dile getirdi ama bunu tamamen zıt sözcüklerle ve amaçlarla yaptı. Hruşçov ile Stalin'in yaptığı konuşmalar arasındaki benzerlik o kadar büyüktü ki sanki Stalin'in konuşmasından pasajlar kopya edilmişti.

Son olarak yukarıdaki bölümün ana fikri –Trotskistler– hakkında birkaç şey söyleyelim.

Açıkça söylemek gerekirse, Trotskistler, silahsızlandırılanlar ve ayrıca "Stalinizm"e alternatif kuramları zararsız bir şekilde destekleyenler hakkında sunulanlar gerçeklikle uyuşmuyor. Trotski'nin SSCB içindeki diğer muhaliflerle bağlantı halinde olduğu, Stalin yönetimini devirmek için hazırlanan komplolara katıldığı, Alman ve Japon askeri çevrelerle ilişkisi olduğu hakkında 1930'larda yapılan Sovyet propagandasındaki iddiaların doğru olduğunu gösteren pek çok kanıt şu anda elimizde mevcut. Trotskistlere bağlı parti içindeki ve dışındaki gizli grupların SSCB içinde sabotaj ve casusluk yaptıkları, istemedikleri kişiler hakkında komplolar kurdukları belgelerle kanıtlanmış durumda.

Bu sorular hakkında yakın zamanda ortaya çıkan kaynaklar hâlâ araştırılmayı bekliyor, bu yüzden biz burada sadece general P.A. Sudoplatov'tan yaptığımız alıntılarla ve Nazi kaynaklarından alınan ve onlara bilgi sızdırıldığının doğru olduğunu kanıtlayan birkaç kaynakla sınırlı kalacağız.

Stalin'in parti yaşamı kurallarını "çiğnemesi"

Hruşçov:

> Lenin'in ölümünde sonraki ilk yıllarda parti kongreleri ve MK Genel Toplantıları düzenli olarak yapılsa da Stalin yetkisini kötüye kullanmaya başladıktan sonra bu ilkeler fena halde çiğnenmeye başlandı... Partinin XVIII. ve XIX. Kongreleri arasında, partimizin ve ülkemizin pek çok olay yaşadığı on üç yıl olmasını normal bir durum olarak değerlendirebilir miyiz?[33]

Hruşçov XVIII. ve XIX. Parti kongreleri arasındaki uzun sürenin Stalin'in parti yaşamındaki standartları yok saymasıyla bağlantılı olduğunu ve bunun sorumluluğunun da tamamen Stalin'e ait olduğunu ileri sürmeye çalışıyor. Sovyet arşivlerinden çok az kaynak halka açılmasına rağmen elimize ulaşanlarda kesinlikle şu görünüyor: Stalin yönetimi 1947 ya da 1948 yılında kongre çağrısı yapmayı planlamış ama Politbüro şu ana kadar ortaya çıkmayan bazı nedenlerden dolayı bunu reddetmiş. Çağrı Stalin'e yakınlığı gayet iyi bilinen A.A. Jdanov'un ağzından yapılmış. Bu nedenle, Jdanov bu çağrıyı büyük bir ihtimalle kongre meselesini SBKP (B) MK sekreteri Stalin'in rızasını almadan yapmaya karar vermiş.

Aynı derecede önemli başka bir şey daha var: Politbüro üyesi Hruşçov'un bu tekliften habersiz olması düşünülemez! Ve bu da "kapalı oturum"da Stalin'in parti kongresini zamanında "yapmadığından" ya da "reddettiğinden" neden bahsetmediğini açıklıyor. Ayrıca Hruşçov'un dinleyicilerinden çoğunun da en yüksek parti platformunun daha erken bir zamanda yapılması planlarından haberdar oldukları açık.

Hruşçov bu olağandışı büyük aralıktan bahsederken II. Dünya Savaşı yıllarını (1941-1945) ve Finlandiya ile yapılan savaşı (1939-1940) bilerek dikkate almıyor. Barış içinde geçen yılları göz önüne alacak olursak kongre çağrısı ancak 1947, 1948, 1949 ve ancak 1939 yılında düzenlenen XVIII. Parti Kongresinden sonraki *barış içinde geçen* üç yıl içinde yapılabilirdi.[34]

---

33 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, sayfa 136.

34 "Olağan kongre üç yılda bir toplantıya çağrılmak zorunda", bkz: Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevikler) tüzüğü. Kay: Gospolitizdat, 1945, sayı 13.

Bir başka deyişle Hruşçov bir kez daha dürüst davranmamıştı: 1947 ya da 1948 yılında kongre düzenlenmesi planlanmış ama bazı nedenlerden dolayı bu gerçekleşmemişti. Hruşçov, görünüşe göre, Politbüroda kongre kararı alınırken yapılan görüşmelerin detaylarını ve bu kongrenin düzenlenememe nedenlerini biliyordu. Hruşçov bu gerçeğe bir daha hiç değinmedi. Ve ne o ne de ondan sonra aynı göreve gelen hiç kimse yukarıda değinilen stenografi metinlerini ya da sonraki MK genel toplantılarının tutanaklarını yayınladı. Bu belgeler hâlâ yayınlanmayı bekliyor.

Hruşçov başka bir açıklamasında da benzer şeyler söylüyor:

> Merkez Komitesi genel toplantıları neredeyse hiç yapılmazdı. II. Dünya Savaşı yıllarında tek bir MK Genel Toplantısı yapılmadığını söylemek yeterli olur sanırım. Bununla birlikte 1941 yılında ülkenin her tarafından Moskova'daki MK üyelerine çağrı yapılınca Ekim ayında MK'yı Genel Toplantıya çağırma denemeleri oldu. Genel Toplantının açılması için iki gün beklediler ama beklentileri gerçekleşmedi. Stalin de toplantı yapmak ve Merkez Komitesi üyeleriyle görüşmek istemedi. Bu gerçek Stalin'in moralinin savaşın ilk aylarında ne kadar bozuk olduğunu ve MK üyelerine ne kadar kibirli ve küçümseyerek yaklaştığını kanıtlıyor.[35]

Boris Nikolayevskiy "Niyu lider" dergisinde yayınlanan notlarda Hruşçov'un yukarıdaki ifadesinin doğru olmadığını belirtiyor; bununla birlikte Nikolayevskiy notlarının sonunda Stalin dönemi Sovyet kaynaklarından çok Hruşçov'un söylediklerine güvenmeyi tercih ettiğini belirtiyor. Ne yazık ki Nikolayevskiy sadece kendi istediklerinin gerçek olmasını diliyor. Eğer Hruşçov bu ifadesinde yalan söylediyse başka yerlerde de yalan söylemediğini kim garanti edebilir? N.S. Hruşçov'un "Stalin kişiliği kültü hakkında SBKP XX. Kongresinde yaptığı konuşma"nın[36] bilimsel derleme yayınında savaş yıllarında iki genel toplantı yapılması planlandığı ama sadece bir tane yapılabildiği belirtiliyor. Açıkça

35 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, sayfa 136.

36 "N.S. Hruşçov'un Stalin kişiliği kültü hakkında SBKP XX. Kongresinde yaptığı konuşma: Belgeler". – Yay: Rosspen, 2002, not 23, sayfa 152.

yalan olmasına rağmen, derlemenin bilim editörleri aşikâr olanı dile getirmekten imtina ettiler: Hruşçov yalan söylemişti.

1941 yılının Ekim ayında –savaşın en kritik döneminde– parti liderlerinden çoğu cephedeydi. Nazi orduları Moskova'nın kapısına dayanmışken Genel Kurul gerçekleştirilemezdi. Ayrıca, SBKP(B) MK şartların biraz daha sakinleştiği dönemde, 27 Ocak 1946 tarihinde toplandı ve bazı daha önemsiz sorunları değerlendirip sadece yeni Sovyet milli marşını onayladı.[37] Bu kararları 1956 yılında XX. Kongrenin neredeyse bütün delegeleri biliyordu. Ama Hruşçov, bütün savaş yılları için "Tek bir MK Genel Toplantısı yapılmadı!" diyerek yalan söylemeyi sürdürdü. Büyük ihtimalle, Hruşçov'un en kaba yanlışlarından birini ele alıyoruz. Tabii ki "kapalı oturum"da yaptığı konuşmadaki pek çok yanlış ifadeden biri ama bu olayda kongre kürsüsünde söylediğinin yalan olduğunun, "kapalı oturum"da bulunan neredeyse tüm delegeler farkındaydı.

37 SBKP(B) MK Ocak (1944) Genel Toplantısında alınan kararlar hakkında bkz: http://www.biografia.ru/cgi-bin/quotes.pl?oaction=show и name=voyna083 ("II. Dünya Savaşı. Sorular ve Cevaplar". P.N. Bobıylev ve diğ. Yayınevi: Politizdat, 1985).

Bölüm 3

Stalin'in Partiye Yaklaşımındaki "Zorba" Tavrı

"Pospelov Komisyonu"nda aslında ne organize edildi? 1937 yılı Şubat-Mart Genel Toplantısı. Postıyşev ve baskılara gem vurma "talepleri."

Baskılarla bağlantılı materyallerin ek incelemesi için kurulan SBKP MK Politbüro Komisyonu

Hruşçov:

Komisyon İİHK arşivlerindeki pek çok belgeyi ve ayrıca başka belgeleri de inceledi ve Komünistlere karşı pek çok iftira atıldığını, gerçeklerle ilgisi olmayan suçlamalarda bulunulduğunu, sosyalist kanunların açıkça ihlal edildiğini ve bunların sonucunda masum insanların ortadan kaldırıldığını gösteren kanıtlar buldu. 1937-1938 yıllarında "düşman" ilan edilen çok sayıda parti, sovyet, iç işleri görevlisinin düşman, casus, sabotajcı olmadıkları, daima dürüst Komünistler olarak kaldıkları ama haklarında iftira atıldığı hatta gördükleri ağır işkenceler sonucunda kendilerine yüklenen ağır suçlamaları (sorgucuların dikte ettirmesiyle) kabul etmek zorunda kaldıkları ortaya çıktı. Komisyon MK Başkanlık Heyetine, Komünist Parti XVII. Kongresi delegelerine ve bu kongrede seçilen Merkez Komitesi üyelerine uygulanan toplu cezalar hakkında çok sayıda belge sundu. Bu belgeler Merkez Komitesi

> Başkanlık Heyeti tarafından incelendi... XVII. Parti Kongresinde seçilen 139 üyeden ve aday üyeden 98'inin, yani yüzde 70'inin tutuklanıp kurşuna dizildiği (çoğu 1937-1938 yıllarında) ortaya çıktı. *(Salonda öfkeli sesler).*
>
> ... Sadece MK üyeleri değil XVII. Parti Kongresi delegelerinin çoğunluğu da aynı kaderi paylaştı. Geçerli ve istişari oy hakkında sahip 1966 delegenin yarısından fazlası –1108 kişi– karşı-devrimcilik suçlamasıyla tutuklandı.[38]

Bu iddia, Hruşçov'un, Stalin'in sorumlu tutulması gerektiğini ima ettiği ama kesin bir şey söylemediği konuşmasındaki "özel konular" adı verilen üç konudan biriydi. Açıkça söylemek gerekirse burada ne bir suçlama ne de bir "ifşaat" var, bu yüzden çürütülecek bir şey yok.

Hruşçov bu tür oyunlar aracılığıyla, Stalin'i XVII. Kongre delegeleri ve Merkez Komitesi üyelerinin çoğunu tasfiye etmiş gibi göstermeye çalışıyor. Bu tür iddiaların kesinlikle bir temeli yok ve iflas ettikleri bu bölümde görülecek. Stalin'in bu işin içinde olduğu ima edilmesine rağmen Stalin kesinlikle hiçbir şeyle suçlanmıyor. Hruşçov'un bahsettiği, adını SBKP MK'ya bağlı Marksizm-Leninizm Enstitüsü yöneticisi ve Parti Merkez Komitesi sekreteri olan P.N. Pospelov'dan alan "Pospelov Komisyonu"[39] raporu artık tarihçilerin emrinde. Tarihçi Pospelov bu komisyona başkanlık ediyordu ve Hruşçov'un "Kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın ilk baskısının yayına hazırlık çalışmalarında yer almıştı. Pospelov'un Stalin hayattayken yazdığı yazılar, "kişi kültü"ne yapılan patavatsız övgülerin iğrenç örnekleriydi. Bununla birlikte Pospelov 1953'ten sonra Hruşçov'un en yakın silah-arkadaşlarından biri olmayı başardı. Pospelov politik olarak son derece önyargılı bir tarihçi olarak değerlendiriliyor ama konumunu değerlendirdiğimizde garip

38 "Kişi Kültü Hakkında..." SBKP MK birinci sekreteri yoldaş N.S. Hruşçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 136-137.

39 Bkz. "İadeiitibar: Nasıl gerçekleşti?" SBKP MK Başkanlık Heyeti ve diğer belgeler. 3 cilt. 1. cilt. Mart 1963-Şubat 1956. Yay: MFD, 2000, sayfa:317-348, ayrıca bkz: http://www.idf.ru/2/7.shtml

görünen bir şeyler var.[40] Pospelov hakkında hiçbir şey bilmesek bile adını taşıyan rapor zaten her Pospelov Komisyonunun hazırladığı raporun ana fikrini hatırlayalım: Stalin döneminde idam edilen parti liderlerinden hiçbiri ya da büyük bir çoğunluğu aslında suçlu değildi. Ne var ki, *raporda sunulan kanıtlar onların suçsuz olduklarını kanıtlamıyor.* Sadece komisyon onların suçsuz olduklarını *ilan etti.* Bu raporun yapısından amacının ne olduğu kolaylıkla anlaşılabilir: Vardığı sonuca uygun olmayan delillerle, Stalin'i toplu cezalandırmalar karşısında sessiz kaldığı için bu baskılardan sorumlu tutmak.

Raporun yanı sıra tarihçilerin 1930'larda baskıya maruz kalan parti yöneticileri hakkında ortaya çıkardığı, haklarını teslim eden bilgiler de var. Bu bilgilerin bir kısmı Pospelov Komisyonunun raporundan önce ama büyük bir kesimi rapordan sonra hazırlanmış. Pospelov raporu ve diğer kaynaklar, uluslararası "demokrasi" fonu (A.N. Yakovlev Fonu) tarafından yayına hazırlandı ve basıldı. Bu fonun temel amacı Stalin ve Komünist Partinin sözde "suçlarını" ortaya çıkarmak olduğu için suçlu olmayan kişilere uygulanan baskının sorumluluğunun Stalin'e yüklenmesine yardım edebilecek belgelerin yayınlanması konusunda her fırsatı kullandığını rahatlıkla farz edebiliriz.

Aşağıdaki sorular kitabın ilerleyen kısımlarında incelenecek:

- Belgelerin büyük bir kısmı Hruşçov'un konuşmasında adlarını andığı, baskıya uğramış yüksek mevkilerdeki parti üyelerinin önemli bir bölümünün suçlu olduğunu kanıtlıyor! En azından Pospelov Komisyonunun hazırladığı rapordaki bilgiler suçsuz olduklarını kanıtlamak için yeterli değil.
- Yejov, çok sayıdaki Sovyet yurttaşının uydurma iddialarla suçlanmasının sorumluluğunu üzerine alıyor. Bu yurttaşların

40 Biyografik danışma kitabından Pospelov'un karakteriyle ilgili bazı örnekler: 'Yanıltıcı bir kitap olan 'SSCB'de İç Savaşın Tarihi' kitabının hazırlanmasında yer aldı. Pospelov 'Sovyetler Birliği Büyük Vatan Savaşı', 'SBKP Tarihi'ni hazırlayan komisyonun başkanıydı, Lenin'in biyografisini hazırlayan yazarlar grubuna başkanlık etti. Hazırlanma sürecine dahil olduğu bütün eserlerde gerçekler tahrif edilmiş, çarpıtılmış ve ayrıca tarihle hiçbir ilgileri yok. (bkz. http://www.hrono.ru/biograf/pospelov.html). Ama ne bu ne de başka kaynaklar, politik ve tarihsel eğiliminden bağımsız.

arasında muhtemelen adı Hruşçov'un konuşmasında geçen parti üyeleri de var. Yejov'un yaptıkları hakkında soruşturma açıldı ve Yejov mahkeme kararıyla idam edildi. (Yejov için ayrıca aşağıya bakınız).

- Büyük bir kısmında olmasa bile bazılarında sorgulananların ifadelerinde tahrifat yapıldığı ve gözaltındakilerin işkence gördüğü şüphesi doğmuş, bu iddialar İİHK'nin başına 1938 yılında Yejov'un yerine Beriya geçtikten sonra soruşturulmuştur.
- Hruşçov Merkez Komitesi üyelerinin gözle görülür tutuklanma nedenlerini, soruşturmaların içeriğini, mahkeme sürecini ve idamlarını gizli tutmaya başladı.

Hruşçov "kapalı oturum"da yaptığı konuşmasında SBKP(B)'nin 1934 yılında düzenlenen XVII. Kongresinde seçilen ve sonradan baskıların kurbanı olan Merkez Komitesi üyelerinin büyük bir bölümünden bahsetti. MK üyelerinin kaderleri hakkında 1989 yılında basılan daha detaylı bir "özet"e[41] göre, Hruşçov delegelerin ne zaman ve hangi nedenden ötürü tutuklandıkları, sorgulandıkları ve çoğunun idam edildiği konusunda hiçbir şey söylememişti. Hruşçov'un konuşması bütün bunların Stalin tarafından, kimsenin görüşü alınmadan yapıldığı izlenimini veriyor.

Ama Hruşçov da gerçek durumu gayet iyi biliyordu. Pospelov Komisyonunun hazırladığı rapor hakkında düzgün karar vermemize yetecek bilgiler elimizde olduğu için tutuklamaların ve idamların kesin nedenlerinden emin olmamız zor değil.

Komisyonun hazırladığı rapora göre,

1 baskıya uğrayanların "çoğunluğu" suçsuzdu. Bu ifade, bu durumun bazıları için geçerli olmadığı anlamına geliyor. Bununla birlikte, Pospelov Komisyonu raporu, Yejov'dan başka kimin suçlu olduğunu söylemiyor;

2 kimin iftiraya kurban gittiğini söylemiyor. Uydurma iddialarla suçlanan Eyhe, Yevdokimov ve aralarında MK üyelerinin de

41 XVII. Parti Kongresinde seçilen SBKP(B) MK üyeleri ve üye adaylarının kaderi hakkında. *SBKP MK İzvestiya*. 1989, No. 12, sayfa: 82-113.

bulunduğu bazı kişiler gözaltına alındıktan sonra dayağa ve işkenceye maruz kalmışlardı;

3 işkence altında başkalarını da suçlayan yanlış ifadeler vermişlerdi.

Üstelik komisyonun raporunda, suçlananların çoğunun itiraflarının ve sorgu kayıtlarının Stalin'e gittiği, onun da bunları Politbüronun diğer üyelerine gönderdiği vurgulanıyor. Bu kayıtlardan bazıları yayınlandığı için bunun doğru olduğunu biliyoruz.

Hem Hruşçov hem de Pospelov Komisyonu baskıların tüm suçunu Beriya ve Yejov'a yüklemeye çalıştı. Ama belgelerde –belgelerin çoğu, Yejov'un İİHK'nin başında olduğu dönemde işlenen suçlar ve uygulanan aşırı baskı hakkında Beriya'nın başlattığı inceleme sırasında toplanmıştı– ortaya çıkan gerçekler ve yayınlanan istatistikler bu suçlamayı yalanlıyor. İşin aslı Beriya, "Yejov dönemine" *son vermişti.* Pospelov Komisyonu raporu taraflı da olsa gerçekte yaşananların üzerindeki örtüyü hafifçe aralıyor; Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşma ise tersine gerçeklerin üstünü açılamayacak biçimde örtüyor. Soruşturmalarla ilgili arşivin ne Sovyet döneminde ne de 1991'den sonra araştırmacılara açıldığını söylemek yeterli olur. Bu yüzden o dönemde yaşananlar hakkındaki gerçek hâlâ bilinmiyor. Ama elimizdeki bilgiler dikkatlice incelendiğinde, Hruşçov'un tüm günahı üzerlerine yıkmak istemesine rağmen hem Stalin hem de Beriya'nın haklı nedenleri olduğunu söylemek mantıklı olur.

Aslında toplu cezalandırma suçlarında hatırı sayılır rolü olanlardan biri de Hruşçov'du.

Bu bölümde ve ilerleyen bölümlerde Hruşçov'un adını verdiği parti çalışanlarının yaptıkları incelenecek. Pospelov Komisyonunun ortaya koyduğu vakalardan hiçbirinde bu çalışanların masum olduğunu gösteren yeterli delil yok. Aslında raporda bahsedilen bazı vakalarda bunun aksini kanıtlayan deliller var. Sovyet sonrası dönemde eski Sovyet arşivlerinin halka parça parça açılması ve sadece bazı seçilmiş araştırmacılara araştırma

izni verilmesi, Hruşçov'un konuşmasında ve Pospelov raporunda adı geçen üst düzey parti yöneticileri hakkındaki suçlamalarla ilgili pek fazla delilin ortaya çıkmamasına neden oldu. Rus hükümeti bu yöneticilerle ilgili delillerin tamamını halka açmayı reddetti. Bu yüzden suçlu olup olmadıklarını tam anlamıyla doğrulayamıyoruz. Ama bugün elimizde olan deliller Pospelov Komisyonunun elinde suçsuz olduklarına dair yeterli bulgu olmadığını ortaya koyuyor.

Yenukidze'nin imzaladığı 1 Aralık 1934 tarihli yönerge

Hruşçov:

> Toplu cezalandırmalar ve sosyalist yasaların ihlal edilmesi S.M. Kirov'un alçakça öldürülmesinden sonra başladı. Merkez Yürütme Komitesi Başkanlık Heyeti Sekreteri Yenukidze 1 Aralık 1934 akşamı Stalin'in girişimiyle (Politbüro kararı olmadan – bu konuda bilgi 2 gün sonra verilmişti) kararnameyi imzaladı.[42]

Uydurma bir iddia. Hruşçov yasanın parti MK Politbüroda değil yönetim aygıtında, MYK Başkanlık Heyetinde imzalanmasını Parti Kongresindeki delegelere şikâyet etti. Ama anayasada Politbüro hakkında bir şey söylenmiyor ve bu yüzden yasanın Politbüronun incelemesine sunulmasını gerektiren kanuni bir zorunluluk yok. Kararnamenin altında M.İ. Kalinin ile SSCB MYK başkan ve sekreteri A.S. Yekunidze'nin imzaları var. Hruşçov bu kararın "Stalin'in inisiyatifiyle" kabul edildiğini destekleyecek tek bir kelime bile etmiyor. Belgenin taslak halinin altında Stalin'in notu var: "Yayınlanması için." Bunun anlamı şu: Yasa tasarısı, kararnamenin basında yayınlanmasının onaylaması için Stalin'e gönderildi. Ve Stalin'e yasa, söylenenlere göre, son dakikada gönderildiği anda, muhtemelen onun kaleminden çıkmıştı bile.[43]

Kanun hakkındaki sorunun "kapalı oturum"da "kararname SSCB Anayasası'nda belirtilmesine rağmen SSCB MYK'nin

42 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, sayfa 137-138.

43 "Volkagonov Arşivi"nden alınan fotokopi Stalin ile Molotov'un yasanın yayınlanması konusunda anlaştıklarını ve gazetelerde yayınlanması notuyla Yenukidze'ye gönderdiklerini ve onun da 2 Aralık 1934 tarihinde imzaladığını gösteriyor.

onayına sunulmamıştı" denilerek tahrif edildiği raporun resmî baskısıyla (1989) ortaya çıktı. Ve bir kez daha: Bu baskıda da bu iddiayı doğrulayan hiçbir delil yok. Ayrıca Stalin ile ne gibi bir bağlantısı olduğu da açık değil. Stalin, SSCB MYK'nın başkanı değildi ve hiçbir sorumluluğu yoktu. Hruşçov bu kanunun kabul edilme prosedürü hakkında hiçbir şey söylemediği için bu şartların açıklanmasının bizim amaçlarımız için hiçbir değeri yok. Hoşnutsuzluğunun nedeni kanun kabul edilmeden önce Politbüronun -parti organı- onayından geçmemiş olması. Ama zaten buna gerek de yoktu. Aslında Hruşçov'un, Stalin'in Politbüronun onayını almadığı iddiası, bazı araştırmacıların Hruşçov'un Stalin'e saldırma nedenlerinden biri -Stalin'in partiyi kolektif yönetim ve ekonominin merkezî yönetimi yükünden kurtarma isteği- olduğu hipotezini güçlendiriyor. Y.N. Jukov, John Arch Getty, Y.İ. Muhin gibi bazı araştırmacılar bu teorinin farklı yorumlarını paylaşıyorlar.

Hruşçov, Kirov'un öldürülmesinde Stalin'in parmağı olduğunu iddia ediyor

Hruşçov:

> Kirov yoldaşın öldürülmesine neden olan şartlar bugüne kadar açıklanmadı ve gizli kaldı. Bu konuda bir inceleme yapılması gerekiyor. Kirov'un katili Nikolayev'in Kirov'u korumakla görevli kişilerden yardım aldığını düşünmek için yeterli dayanak var. Nikolayev Kirov'un öldürülmesinden bir buçuk ay önce şüpheli davranışları yüzünden tutuklandı ama üzeri bile aranmadan serbest bırakıldı. Kirov'u korumakla görevli Çekist'in 2 Aralık 1934 tarihinde sorgulanmak için götürülürken araba "kazasında" ölmesi ve yanındakilerden hiç kimsenin yara bile almamış olması çeşitli şüpheler uyandırıyor. Leningrad İİHK'nin yöneticileri görevlerinden alındılar ve hafif cezalara çarptırıldılar ama 1937 yılında kurşuna dizildiler. Kirov cinayetini planlayanların, bu yöneticileri bıraktıkları izleri temizlemek için öldürdükleri düşünülebilir.[44]

44 Aynı eser, s. 138.

Hruşçov açıkça söylememesine rağmen Kirov'un öldürülmesinde Stalin'in parmağı olduğunu iddia ediyor. Getty'nin de işaret ettiği gibi, bazı Sovyet komisyonları ve Sovyet sonrası komisyonlar Kirov'un öldürülmesinde Stalin'in parmağı olduğuna dair kanıtlar aradılar ama bu çabaları boşa çıktı. Getty ve Naumov, "Teröre Giden Yol"[45] isimli kitapta bu konuyu etraflıca değerlendiriyorlar ve şu an için Stalin'in Kirov'un öldürülmesinde parmağı olduğuna dair hiçbir kanıt olmadığı sonucuna varıyorlar. Sudoplatov da bu cinayette Stalin'i şüpheli gösterecek hiçbir neden olmadığı sonucuna varıyor.

Getty ve onunla birlikte Rus tarihçilerin çoğunluğu Stalin'in, Kirov'un öldürülmesiyle ilgisi oldukları düşünüldüğü için suçlu bulunup idam edilen muhaliflere "suçu attığı" fikrini paylaşıyorlar. Ama Kirov'un öldürülmesi hakkında yapılan suçlamaların yanlış olmadığına dair sağlam deliller var. Bugün araştırmacıların pek azına ulaşabildiği soruşturma arşivlerinde (çok az bir bölümü halka açıldı), Nikolayev'in sorgu kayıtlarının bir bölümünü bulabiliyoruz. Nikolayev sorgusunda, içlerinde Kotolınov'un da bulunduğu Zinovyevci yeraltı örgütünü cinayete dahil olmakla suçluyor, Kotolınov ise aynı gün daha erken saatlerde yapılan sorgusunda Kirov'un öldürülmesinde Nikolayev'in "politik ve ahlaki" sorumluluğu olduğunu itiraf ediyor.[46]

Stalin ve Jdanov'un Politbüroya gönderdiği 25 Eylül 1936 tarihli telgraf

Hruşçov:

> Toplu cezadırmalar 1936 yılının sonuna doğru, Stalin ve Jdanov'un Soçi'den Kaganoviç, Molotov ve diğer Politbüro üyelerine gönderdikleri 25 Ekim 1936 tarihli şu telgraftan sonra daha da arttı. Telgraf şöyleydi:
>
> "Yejov yoldaşın vakit kaybedilmeden İİHK görevine atanmasını son derece gerekli görüyoruz. Yagoda'nın, Tortskist-Zinovyevci

45 J. Arch Getty ve Oleg V. Naumov. *The Road to Terror: Stalin and Self-Destruction of the Bolsheviks, 1932-1939.* (Yale Üniversitesi Yayınları, 1999), sayfa: 141-147.

46 "Lubyanka. Stalin ve ÇEKA-DGM-BDGM-İİHK. Ocak 1922-Aralık 1936" Yayınevi: MFD, 2003, Belge No: 481 ve 482, sayfa: 575-577.

blokun açığa çıkarılması vazifesi için yeterli olmadığı ortaya çıktı. Devlet Güvenlik Müdürlüğü bu meselede 4 sene gecikti. Tüm parti görevlileri ve İİHK bölge sorumlulukları bundan bahsediyor." Stalin'in "İİHK toplu cezalar konusunda 4 sene gecikti" ve bu gecikmenin hızla "kapatılması" gerektiği saptaması İİHK görevlilerini kitlesel tutuklamalara ve idamlara sevk etti.[47]

"Stalin'in bu saptamasının" toplu cezalandırmalarla hiçbir ilgisi olmadığını, Trotski-Zinovyev blokunun eylemlerinin soruşturulmasında yetersiz kalınmasıyla bağlantılı olduğunu söylemek gerekiyor. John Getty "4 yıl gecikti" ifadesinin, "Ryutin Platformu" ortaya çıktıktan sonraki dört yılı değil Trotskist ve sağ blokun 1932 yılında ortaya çıkıp 1936'nın ortalarına kadar gizli kaldığı dört yıllık süreyi kast ettiğini gösterdi.[48] Bu bilginin ortaya çıkartılması Yagoda'nın ismi üzerine bir gölge düşürüyor ve İç İşleri Halk Komiserliği görevinden hemen alınması gerektiğini gösteriyor. R. Thurston, M. Yansen ve N.Petrov da bu görüşü paylaşıyorlar.[49]

Aslında Hruşçov bunların hepsini biliyordu ama "kapalı oturum"da gizli tutmayı tercih etmişti. Hruşçov'un konuşmasının Pospelov ve Aristov tarafından hazırlanan taslağında, "4 yıl"ın 1932 yılında blokun kurulmasıyla başlatılması gerektiği söyleniyor.[50] Pospelov ve Aristov metinde "gecikmeyi telafi etme" sözcüklerini kullanıyorlar. Ama sözcük kendi icatları; Stalin böyle bir ifadeyi hiç kullanmadı. Hruşçov da kendisine sunulan bu dökümanı kullanıyor ama "4 yıl"ın blokun oluşmasının üzerinden geçen zaman olduğunu aktarmayıp kendisine saklıyor. Pospelov Komisyonunun hazırladığı raporda "4 yıl"ın blokla olan bağlantısı üzerinde pek durulmuyor ve baskıları gerçekleştirmek için bir çağrı olarak yorumlanıyor.

47 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 138.

48 J.A. Getty. "The Origins of the 'Great Purges': Soviet Communist Party Reconsidered, 1933-1938". Cambridge: 1986), Chapter 5; Ayrıca "The Great Purges Reconsidered". Yayınlanmamış tez. Boston College, 1979, s. 326.

49 Robert Thurston. "Life and Terror in Stalin's Russia, 1834-1941". (Yale University Press; 1998), s.35; Marc Jansen, Nikita Petrov. "Stalin's Loyal Executioner: People's Commissar Nikolay Yejov, 1895-1940". (Hoover Institution Press, 2002), s.54.

50 N.S. Hruşçov'un SBKP XX. Kongresinde Stalin kültü hakkında yaptığı konuşma: Belgeler. Yay.: ROSSPEN, 2002, sayı 125.

Stalin ve Jdanov'un "kayıp zaman" derken sağ-Trotskist blokun aktiviteleri, üyelerinin yabancı devlet temsilcileriyle bağlantıları, "yönetime karşı darbe" hazırlıklarında yer almaları ve terör eylemleri (yani cinayetler) araştırıp acil tedbirler alınmasını kast ettikleri açık. Getty ve ünlü Trotsky uzmanı Pierre Broue, Harvard Üniversitesi'nin 1980 yılında açılan Trotski arşivinde yaptıkları araştırmada bu blokun varlığını kanıtlayan belgeleri ortaya çıkardılar.

Stalin'in SBKP(B) Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısındaki Konuşması

Hruşçov:

> Stalin'in Şubat-Mart 1937 MK Genel Toplantısında "parti çalışmalarındaki aksaklıklar ve Trotskistler ile diğer ikili oynayanların tasfiye edilmeleri için alınması gereken tedbirler" hakkında yaptığı konuşma, "Sosyalizme doğru ilerleme sürecinde sınıf mücadelesi şiddetlendirilmelidir" bahanesine sığınarak yaptığı toplu cezalandırmalar politikasını teorik olarak kanıtlama çabasıydı. Stalin tarihin bunu öğrettiğini, Lenin'in bunu öğrettiğini iddia etti.[51]

Stalin'in bu genel toplantıda yaptığı konuşmada toplu cezalandırmalara teorik gerekçe göstermeyi ima bile etmiyor. Hruşçov Stalin'in sözlerini tamamen çarpıtıyor. Stalin hiçbir zaman "Sosyalizm yolunda ilerleyebilmek için sınıf çatışmasını şiddetlendirmek zorundayız" demedi. Genel Toplantıda 3 Mart 1937 tarihinde yaptığı konuşmada şunları söyledi:

> Ne kadar ileri gidersek, ne kadar başarı kazanırsak sömüren sınıfların son kalıntıları o kadar çok hırslanır, mücadeleyi o kadar çok keskinleştirirler, Sovyet devletini o kadar çok kirletirler ve son çare olarak ümitsiz mücadeleye o kadar sıkı sarılırlar.
>
> SSCB'deki yenilmiş sınıfların son kalıntılarının yalnız olmadığını aklımızdan çıkartmamalıyız. SSCB sınırları dışındaki düşmanlarımızdan doğrudan destek alıyorlar."[52]

51 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 139.

52 J.V. Stalin. "Parti çalışmalarının eksikliği ve Trotskistler ile diğer ikili oynayanların tasfiyesi için tedbirler." BKP(B) Genel Toplantısı 3 Mart 1937 tarihli konuşması. // *Pravda*. 1937, 29 Mart. Bkz. http://www.hrono.ru/libris/stalin/14-20.html.

Stalin konuşmasının devamında baskılara, "terör"e değinmedi, kişisel çalışmaları ayrı ayrı değerlendirdi ve politik eğitim için kurslar açılması gerektiğinden bahsetti. Stalin "SSCB sınırları dışındaki düşmanlardan yardım alındığı" konusunda haklı çıktı. Yabancı ajanların Sovyet yurttaşlarını sabotaj ve casusluk amacıyla yanlarına çektikleri genel toplantıdan sonraki aylarda ortaya çıktı.

Şunu aklımızdan çıkarmayalım: "Sosyalizmin inşası sürecinde sınıf mücadelesini şiddetlendirme" tezi Stalin'in kafasında 1937 değil 1928 yılında doğmuştu. Bu tez sınıf mücadelesinin şiddetlenmesi ve kapitalistlerin direncinin artması sorunu ile ilgili olarak ilk defa MK Temmuz (1928) Genel Toplantısında dile getirildiğinde Stalin şu önemli açıklamayı yaptı:

> Buradaki tartışmanın konusu ne? Biz ilerledikçe, sosyalizmi daha sağlam temeller üzerinde yükselttikçe kapitalistlerin direnci de güçlenerek artacak. Tartışma bu değil. Tartışma kapitalistlerin direnci neden artıyor? *(bunu daha önce de belirtmiştim -G.F.).*[53]

G.A. Boryugov ve V.A. Kozlov sınıf mücadelesini şiddetlendirme tezinin Valerian Kuybışev'in MK Eylül 1928 Genel Toplantısında yaptığı konuşmalarda geliştiğini işaret ediyorlar. Tarihçiler şunu ekliyor: Buharin Nisan (1929) Genel Toplantısında iki farklı yöne çekilebilecek konuşmasıyla buna karşı direndi; sınıf çatışmasının bazı dönemlerde şiddetlendirilebileceğini kabul etti, ayrıca 1929 yılının böyle bir dönem olduğunu söyledi ama bu ilkenin evrensel bir karakteri olmadığını ekledi.

Stalin 5 Mart 1937 tarihinde Şubat-Mart Genel Toplantısının kapanış konuşmasını yaptı. Bu konuşmanın da "toplu cezalandırma politikasının teorik delili" olduğu söylenemez. Stalin bu konuşmada bir kez daha açık bir dille "bireysel, ayrı ayrı yaklaşımın gerekliliği"nden bahsetti. Ayrıca aynı meseleye geri döndü ve tüm temelsiz-kitlesel uygulamalara karşı olduğunu açıkça söy-

---

53 Stalin'in SBKP(B) MK ve MKK'nin 22 Nisan 1929 tarihli Birleşik Genel Toplantısında yaptığı konuşmanın yazıya dökülmemiş stenografi metni. // "NEP'i Nasıl Bozdular? SBKP(B) MK 1928-1929 Genel Toplantıları Stenografi Metinleri". 5 cilt. 4. cilt. 16-23 Nisan 1929 tarihli SBKP(B) MK ve MKK Birleşik Genel Toplantısı. Yayınevi: MFD, 2000, sayı 655

ledi. Yaklaşık birkaç bin parti üyesinin Trotskistleri desteklediğini, "yaklaşık on iki bin parti üyesinin de Trotskizme sempati duyduğunu" ısrarla söyledi. "Trotskistlerin tüm insan gücü işte bu kadar"[54] dedi.

Stalin "kitlesel terör" çağrılarına kulak asmayarak bu politikaya karşı güçlü argümanlar öne sürdü. Yuriy Jukov, Stalin'in konuşmasının son derece ılımlı olduğunu kabul ediyor.[55] Stalin'in konuşmasında dile getirdiği karar oybirliğiyle alınmıştı ama halka duyurulmamıştı. Jukov bu karardan alıntı yapıyor.

Stalin'in konuşmasının gerçek önemi toplu cezalandırmalardan değil politik formasyondan bahsetmesindeydi. Stalin, Hruşçov'un "toplu cezalandırmalar" hakkında sarf ettiği yanlış ifadelerin aksine parti içi politik eğitim ağının o anda MK Genel Toplantısında bulunan parti liderlerini de içine alacak şekilde genişletilmesini talep ediyordu. Stalin parti sekreterlerinden, kendileri 4 aylık – hatta parti önde gelenleri 6 aylık– eğitimdeyken yerlerine geçebilecek kapasitede iki vekil seçmeleri konusunda ısrar etti.

Genel Toplantıya katılanlardan bir kısmı ya da çoğu SBKP(B)'nin bölgesel, ülke çapında ya da yönetimsel organlarının genel sekreterleriydi. Muhtemelen bu planı mevkilerine bir tehdit olarak yorumladılar. Aslında ileride yerlerini koruyabilmeleri için kendilerini değiştirmeleri gerekiyordu. Bu yüksek mevkileri kaybetmemek için bir "rekabet"e gireceklerdi. Eğitim alan parti sekreterleri bu eğitim sona erdiğinde tekrar eski mevkilerini alabilecekler miydi?

İşin aslı özellikle genel sekreterler –gördüğümüz gibi bunların arasında Hruşçov da vardı– "toplu cezalandırma" politikasıyla muhatap olmuştu. Ama politik eğitim kursları hiçbir zaman düzenlenmedi. Parti sekreterleri bunun yerine bir sonraki MK Genel Toplantısında Sralin'e gerici öğelerin ve sürgünden dönen kulakların oluşturduğu tehditler hakkında insanın kanını donduran şeyler anlattılar. Sekreterler idam cezası verebilmek ve on binlerce

54 J.V. Stalin. SBKP(B) Merkez Komitesi Genel Toplantısı kapanış konuşması. 5 Mart 1937. // *Pravda*. 1937, 1 Nisan. Bkz. http://www.hrono.ru/libris/stalin/14-8.html.

55 Y.N. Jukov. "Diğer Stalin. SSCB'de 1933-1937 yılları arasındaki politik reformlar" Yay: Vagrius, 2003, sayı 360 ve sonrası.

insanı kamplara gönderebilmek için olağanüstü yetkiler talep ettiler. Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi aşağıda verilecek.

Stalin Şubat-Mart Genel Toplantısı sırasında Buharin ve Rikov hakkında soruşturma yapan komisyonun 27 Şubat 1937 tarihli toplantısına katıldı. Stalin burada yaptığı konuşmada ihtiyatlı bir kararla yetinilmesini önerdi. Komisyonun oylamasını inceleyen Getty ve Naumov, Stalin'in önerisinin -görev sürgünü- en hafif ceza gibi durduğunu belirtiyorlar.[56] Soruşturulan konu hakkında başlıca konuşmayı yapan Yejov ve ayrıca Budyonnıy, Manulskiy, Şvernik, Kosarev, Yakir "Buharin ve Rikov'u yargılayıp kurşuna dizmeyi" destekliyordu.

(Bu konu hakkında detaylı bir tartışma için Buharin'in dul eşi A.M. Larina'nın, güya Stalin'in idamı istediğini, Yakir'in ise buna şiddetle karşı çıktığını anlattığı hatıralarının incelendiği V. Bobrov ve İ. Pıyhalov imzalı makaleye bakınız. Gerçekte yaşananlarla ilgisi olmayan ve yeterli sayıda belgenin yayınlanmadığı Sovyet sonrası döneme kadarki tarihî "gerçeklik" olarak kabul eden Stalin karşıtı "anlayış"ın bir örneği.)

Demek ki Stalin toplamda sadece üç kere bu konu hakkında konuşmuş; ne Genel Toplantıda yaptığı konuşmada ne de diğer konuşmalarında, Hruşçov'un söylediğinin aksine toplu cezalandırma çağrısı yapmış. Lenin de bu konuda, Stalin'in 1928-1929 yıllarında yaptığı konuşmalarda söylediklerine çok yakın şeyler söylemişti.

"Bazı MK üyeleri toplu cezalandırma politikasının doğruluğundan şüphe duyuyor." Özellikle Postıyşev

Hruşçov:

> Birkaç MK üyesi, Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında yaptıkları konuşmalarda "ikiyüzlülerle" mücadele bahanesiyle verilen toplu cezaların doğruluğu konusundaki şüphelerini dile getirdiler. Bunları en açık biçimde dile getiren Postıyşev yoldaştı. Şöyle dedi: "Kendi kendime düşündüm: Partinin çürüyen üyelerinin koptuğu ya da düşman saflarına geçtiği, kalan sağlıklı üyelerin

56 Getty, Naumov, sayı 411-416.

ise parti için mücadele ettiği zorlu yıllar geçirdik. Sanayileşme, kolektifleştirme yıllarıydı. Böyle zorlu bir dönemden geçen Karpov'un (Postıyşev'in yakından tanıdığı Ukrayna partisi MK üyesi) düşman saflarına geçeceğini kesinlikle beklemezdim. Ama ifadelere göre Karpov, güya, 1934 yılında Trotskistlere katılmış. Partinin iyiliği için, sosyalizm için yıllarca düşmanlarla savaşmış bir üyenin 1934 yılında düşman kampına geçmesi bana pek mantıklı gelmiyor. Buna inanmıyorum... Partiyle birlikte zorlu yıllardan geçmiş bir kişinin 1934 yılında Trotskistlere katılmış olabileceğini aklım almıyor. Bu çok garip..." *(Salonda hareketlenmeler).*[57]

SBKP(B) Merkez Komitesi Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısının steno kayıtları 1990'ların ortalarında yayınlandı. Artık herkes kendi gözleriyle inceleyip emin olabilir: Hruşçov'un, Postıyşev'in konuşmasından yaptığı alıntı doğru, yorumları ise yanlış.

Söylediklerinin doğru olmadığını şüphesiz Hruşçov da biliyordu. "Bazı MK üyelerinin toplu cezalandırma politikasının doğruluğu konusunda şüpheleri" varmış gibi göstermeye çalıştı. Ama işin doğrusu Genel Toplantıda bu tarzda bir konuşma yapılmamıştı. Postıyşev de böyle bir şey söylememişti! Postıyşev konuşmasının Hruşçov'ın alıntı yaptığı bölümünden sonra Karpov'un ve düşman saflarına katıldığını düşündüğü kişilerin mahkemeye çıkarılmalarını talep etmişti.

Aslında Postıyşev en sert parti idarecilerinden biri olarak kendini göstermişti; MK Ocak (1938) Genel Toplantısında parti üyelerinin çoğu onu haksız yere Politbüro aday üyeliğinden çıkartmıştı. Getty ve Naumov, Postıyşev'in aşırı baskılar hakkında yaptığı sert eleştirilerin Genel Toplantıda nasıl ortaya serildiğini ayrıntılarıyla anlatıyorlar ve "parti içindeki baskıların sona ermesi için, kendini işine adamış Postıyşev'i kurban ettiklerini" işaret ediyorlar.[58]

Yuriy Jikov yaptığı inceleme sonucunda, Stalin yönetiminin Ocak (1938) Genel Toplantısında genel sekreterlerin talimatlarıyla yapılan yasadışı baskıları durdurmak için çaba gösterdiğini kabul

57 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989. sayı 3, s. 139-140.

58 Getty, Naumov, s. 517; karşılaştırınız 533 ve sonraki sayfalar. Postıyşev'in adaylıktan çıkartıldığını ve tutuklandığını doğrulayan belge. Bkz. aynı kitap s. 514-516.

ediyor. Postıyşev'in Politbüroda aforoz edildiğini ve masum insanlara toplu cezalandırma uyguladığı için tutuklandığını kanıtlayan belge Getty ve Naumov'un kitabında yayınlandı.[59]

Hruşçov, Ocak (1938) Genel Toplantısının çalışmalarına katılmıştı ve Postıyşev'i bekleyen kaderi ve uzaklaştırılmasının gerçek nedenlerini gayet iyi biliyordu. Hruşçov "MK üyelerinin, toplu cezalandırma politikalarının doğruluğu konusunda şüpheleri" olmadığını bilmiyor olamazdı. Hruşçov Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında baskı politikasını içtenlikle destekleyen bir konuşma yapmıştı. Üstelik Postıyşev'in Politbüro aday üyeliğinden boşalan yeri alan da Hruşçov'dan başkası değildi.[60] Getty ve Naumov'un anlattıklarına göre "Postıyşev'i şiddetle eleştirenlerin" arasında Hruşçov da vardı.[61]

Demek ki Hruşçov yalan söylemişti. Postıyşev sadece baskıcı politikaların uygulanabilirliği konusundaki "şüphelerini dile getirmemiş", bu politikayı uygulayanlar tarafından rezil edilmişti. Postıyşev, Politbüro aday üyeliğinden ve sonra kısa süre içinde partiden çıkartılıp tutuklananların ilkiydi. Ocak (1938) Genel Toplantısının steno kayıtlarının ulaşılabilir kısımları bunu doğruluyor.

Postıyşev Ocak Genel Toplantısından kısa bir süre sonra tutuklandı; "sağcı" komploya dahil olduğunu kabul etti ve aralarında parti genel sekreterlerinin de olduğu bazı isimleri verdi. Yazar Vladimir Karpov'a göre Postıyşev, Molotov ve Voroşilov'un huzurunda duyduğu minneti dile getirdi.

Yukarıda sunulan belgeler –çoğu hâlâ gizli olan kaynakların küçük bir bölümü– suçsuz Postıyşev'in tutuklanması ve yargılanması için yeterli neden olduğunu ispat ediyor. Tutuklandıktan yaklaşık bir yıl sonra idam edildi. Postıyşev hakkında her zamanki gibi kapsamlı bir soruşturma yapıldığı biliniyor ve davalarının steno kayıtları mevcut ama Rus yönetimi bunları henüz halka açmadı.

---

59 Aynı kitap, s. 514-516.

60 "30'lu yıllarda Stalin Politbürosu". Toplu Belgeler. – Yay: AİRO – XX, 1995, s. 167.

61 Getty, Naumov, s. 512.

Bölüm 4

SBKP(B) MK Üyelerinin "Meseleleri" ve Bunlarla Bağlantılı Sorular

R.İ. Eyhe meselesi. N.İ. Yejov. Y.E. Ruduztak meselesi. A.M. Rozeblum'un beyanatları. İ.D. Kabakov meselesi. S.V. Kosior, V.Y. Çubar, P.P. Postıyşev, A.V. Kosarev. "Kurşuna dizilenler listesi." SBKP(B) MK Ocak (1938) Genel Toplantısı Kararları. "Beriya Çetesi." "İşkenceler hakkında şifreli telgraf." "Beriya'nın Rodos'a, Kosior ve Çubar'a işkence yapması için verdiği talimat."

R.İ. Eyhe meselesi

Hruşçov:

> Merkez Komitesi, XVII. Parti Kongresinde seçilen Merkez Komitesi üyelerine atılan "iftiralar" hakkında kongreye bir rapor sunmayı gerekli görüyor.
>
> Alçakça provokasyonun, insafsız sahtekârlığın ve devrimci yasaların çiğnenerek suç işlenmesinin bir örneği de MK Politbüro eski aday üyesi, partinin ve Sovyet devletinin önde gelen şahsiyetlerinden ve 1905'ten beri parti üyesi olan Eyhe yoldaşa yapılanlardı *(Salonda hareketlenmeler.)*[62]

Hruşçov, Eyhe meselesiyle ilgili olarak birkaç belgeden alıntı yapıyor ve bunların arasında Stalin'in Eyhe'ye gönderdiği 27 Ekim

62 "Kişi Kültü Hakkında...". SBKP MK genel sekreteri yoldaş N.S. Hruşçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı: 3, s.140.

1939 tarihli mektuptan bir bölüm de var. Böyle bir mektup (daha doğrusu şikâyet bildirisi) gerçekten var. Mektupta Eyhe'nin kendi inisiyatifiyle uyguladığı kanun dışı yöntemlerin sonuçlarından bahsediliyor.[63] Eyhe'nin, kendisini sorgulayanların hiç işlemediği suçları kabul etmesini sağlamak için onu dövdükleri iddiasının doğruluğundan şüphe etmek için nedenimiz yok. Ama alınan bu ifadede yazılı olanların "sadece kâğıt üzerinde kaldığına" güvenmek için de bir neden yok.

Pospelov Komisyonunun raporunda Eyhe'nin mektubundan da bahsediliyor. Ama masumiyetini kanıtlayan açıklamaların ya da delillerin doğru olduğuna dair bir ifade raporda yok. Komisyonun yaptığı tüm araştırma, itiraz etmenin zor olduğu şu cümleyle özetleniyor: "Şu an için Eyhe meselesi hakkındaki bilgilerin çarpıtıldığından şüphemiz yok."[64]

Meselenin bu kadar önemli olup olmadığı ya da raporun doğruluğu hakkındaki gerçekleri hatırlatmanın tam zamanı.

Birini dövmeleri, işkence etmeleri bu kişinin suçsuz olduğu anlamına gelmez. İşkenceyle birini yanlış ifade vermeye zorlamaları bu kişinin başka suç işlemediği anlamına gelmez. Ve bir kişinin yalancı şahitlik yapması için dövüldüğünü, işkenceye maruz kaldığını, gözünün korkutulduğunu vb. iddia etmesi bu işkenceler hakkında söylediklerinin doğru olduğu, yani gerçekten işkence gördüğü ve bu şekilde alınan bilgilerin aslında doğru olmadığı anlamına gelmez. Ve bu iddialar kesinlikle bizim bir yalanla ilgilendiğimiz anlamına gelmez.

Kısacası tarihî gerçekler yerine bu gerçekler hakkındaki iddiaları kullanamayız. Tek bir mektup, gerçekleri –Eyhe'nin gerçekten işkence görüp görmediğini de– ortaya çıkarmak için yeterli değil.

Örneğin: Yejov 1940 yılında çıkarıldığı mahkemenin steno kayıtlarına göre yanlış ifade vermesi için ağır işkencelere maruz kaldığını söylüyor. Yejov'un ifadesinin dayak, işkence altında

63 "Hruşçov'un SBKP XX. Kongresinde Stalin kişiliği kültü hakkında yaptığı konuşma: Belgeler"den (Yay: Rosspen, 2002, s. 225-229) alınan 27 Ekim 1939 tarihli Eyhe'nin Stalin'e gönderdiğini mektup.

64 "İadeiitibar: Nasıl gerçekleşti?" SBKP MK Başkanlık Heyeti Belgeleri. 3 cilt. I. cilt. Mart 1953 – Şubat 1956. Yay: MFD, 2000, s. 328.

alınmış olması çok sayıda masum insanı fiziksel olarak yok ettiğinden şüphe duymamızı gerektirmiyor.

Stalin'e gönderilen mektup, Eyhe hakkındaki tek gerçek. Ama hem Hruşçov hem de halefleri Gorbaçov, Yeltsin, Putin, Eyhe meselesi hakkındaki dökümanları halka ya da en azından araştırmacılara açmanın uygun olmayacağını düşündüler. Eyhe'nin, diğer genel sekreterlere binlerce insanı kurşuna dizme ve çok daha fazla sayıda insanı çalışma kamplarına gönderme hakkı tanıyan olağanüstü yetkiler verilmesinin yolunu açtığını gösteren güvenilir bir kanıt var. Bir başka deyişle Eyhe, Hruşçov'un XX. Kongre delegelerine öfkeyle bahsettiği bazı toplu cezalandırmaları gerçekten uyguladı. Olayların gelişimi hakkındaki başka bir hikâyeye göre (bu hikâyenin hem Yuri Jukov'un araştırmaları hem de Frinovskiy'in geçtiğimiz günlerde yayınlanan açıklamarıyla uyumlu olduğunu belirtelim) genel sekreterlerle yakın ilişki içinde çalışan Yejov, sekreterlerin taleplerini reddetmesi halinde Stalin'i bile tutuklatıp kurşuna dizdirebilirdi. Aralarında Yejov'un ve iç meselelerden sorumlu yardımcısının arşivdeki soruşturma kayıtlarının da bulunduğu bazı belgeler (yaptıkları her iş hakkında bir belge)[65] 2006 yılının başında yayınlandı ve bu kayıtlara göre ikisi de N.İ. Buharin, A.İ. Rikov ve Yejov'dan önceki İç İşleri Halk Komiseri G.G. Yagoda'nın içinde bulunduğu bir sağ komploya dahil olduklarını kabul ediyorlardı. Frinovskiy L.P. Beriya'ya verdiği 11 Nisan 1939 tarihindeki ifadesinde sağ komplonun düzenleyicileri arasında E.D. Yevdokimov, Yejov ve Yagoda'nın olduğunu da söylüyor. Özellikle Eyhe'nin bir keresinde Yevdokimov'a geldiğinden ve ifadelerinin bir yerinde Eyhe'nin Yevdokimov ve Yejov'la yaptığı görüşmeyi yazdığından özellikle belirtiyor.[66] Hatırlatalım: Yevdokimov, Yejov'la çok yakındı; 1940

65 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK. 1939 – Mart 1946". - Yay: MFD, belge no: 37, sayfa 52-72 ve belge no: 33 sayfa 33-50.
Lubyanka eski KGB genel karargâhının bulunduğu meydanın adı. KGB tüm dillere yerleştiği için çevirisini vermeye gerek görmedim. Türkçe karşılığı Devlet Güvenlik Komitesidir. KCK, GUKR "Smerş"deki GUKR'nin Türkçe karşılığı Karşı Casusluk Karargâhının kısaltmasıdır. "Smerş" ise Casuslara Ölüm anlamına gelen Smert Şpionam ifadesinin kısaltmasıdır. -*çev.*

66 Yejov Yevdokimov ile birlikte Eyhe'ye yaptığı bu ziyaretlerden birini Stalin'e gönderdiği 27 Ekim 1938 tarihli mektupta onaylıyor. Bkz: N.S. Hruşçov'un konuşması, s. 228.

Şubatında birlikte suçlandılar, cezaya çarptırıldılar ve idam edildiler. Görünen o ki Frinovskiy, Eyhe'nin Yejov, Yevdokimov ve diğerleri ile birlikte komplocu sağ gruba katıldığından şüpheleniyor ama kendisinin de bu grupta olduğunu belirtelim. Aksi takdirde bu iddianın yazarı Eyhe'yle olan bu bağlantıdan bahsetme gereği duymazdı. Ama Frinovskiy bu son konu hakkında daha fazla ayrıntı vermiyor. Yuri Jukov'un hipotezi, Frinovskiy'in açıklamaları basılmamış olsaydı bile gayet iyi bilinen gerçekleri ortaya koymak için yeterli. Ama Frinovskiy'in açıklamaları önemli detayları ekliyor: Frinovskiy geniş kapsamlı sağ bir komplonun Sovyetler Birliği'nin tamamına yayılmış olduğunu onaylıyor. Yevdokimov, Frinovskiy'in 1934 yılında ana hatlarını açıkladığı bu komplo dahilinde SSCB çapında çok sayıda işçi önderini sağ görüş altında örgütlemiş.[67] Hruşçov'un iddialarına göre ise bu kişiler Stalin'in uydurduğu suçlamalar yüzünden mahkemeye çıkartılmış ve idam edilmiş. Frinovskiy'in ifadesi, bu konu hakkında bir çarpıtmadan bahsedilemeyeceğini ortaya koymamıza yardım ediyor.

Yevdokimov parti üyelerinin, alt kademelerdeki sovyet görevlilerinin ve kolektif çiftliklerde çalışan köylülerin, sağcıların düşüncesine göre devlet yönetimini devirmek için organize bir hareket altında toplanmaya başlamalarının gerektiğini vurguluyordu.[68]

Jansen ve Petrov'un isteğiyle ortaya çıkarılan ve sonradan tekrar gizlenen belgelere göre Eyhe, parti "organlarının" elinde suçlayıcı hiçbir delil yokken bazı kişilerin tutuklanmasını talep ederek İİHK'nin işlerine müdahale etmiş.[69] Yejov ise astına Eyhe'ye müdahale etmemesini ve onunla işbirliği yapmasını emretmiş. Bütün bu bilgiler Frinovskiy'in kendi ve Yejov'un yaptıklarını anlattığı ifadesiyle uyuşuyor: Masum insanları, haklarında asılsız suçlamalarda bulunarak katletmenin tek bir amacı var: kendi komplo planlarını saklamak için sahte komplo hikâyeleri uydurmak.

---

67 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK", s. 38.

68 Aynı eser.

69 M. Jansen, N. Petrov. "Stalin's Loyal Executioner: People's Commissar Nikolai Ezhov. 1895-1940". (Hoover Institution Press, 2002), s. 91.

Jukov, Eyhe ve diğer genel sekreterlerin amacının, Aralık 1937'de yapılması planlanan ayrıştırıcı, çekişmeli Yüksek Şûra[70] seçimlerini, muhaliflerin tehlikeli komplolar peşinde olduğunu söylemek de dahil olmak üzere her türlü şeyi yaparak engellemek olduğunu düşünüyor. Buna inanıp inanmadıkları çok önemli değil ama MK Ekim (1937) Genel Toplantısında Stalin ve Molotov'a büyük bir baskı uygulayarak onları alternatifli ve çekişmeli bir seçim fikrinden vazgeçmek zorunda bırakmayı başardılar.

Stalin'e başka bir kanattan daha baskı geldi. Anayasa ve seçim sorunları konusunda birlikte çalıştıkları en yakın çalışma arkadaşlarından biri olan Y.A. Yakovlev 12 Ekim 1937 tarihinde beklenmedik bir şekilde tutuklandı. 2004 yılında halka açılan belgelere[71] göre Yakovlev, Lenin'in öldüğü dönemden beri gizli Trotskist örgütlenmenin içinde olduğunu ve Trotski'nin bir Alman casusuyla bağlantı kurmasına aracılık ettiğini itiraf etmişti.[72] Sovyet yönetimindeki, partideki ve silahlı kuvvetlerdeki yüksek mevkili kişilerin de içinde bulunduğu gerçek ve son derece tehlikeli komploların varlığını ortaya koyan kanıt yığınını dikkate alan Stalin ve Politbüro, genel sekreterlerin tüm ülkeyi ve onları tehdit eden tehlikeye karşı topyekûn bir savaş başlatma ısrarlarına kayıtsız kalamazdı.

İşin ilginç yanı Eyhe, Yejov ve Yejov'un tüm yardımcıları neredeyse aynı zamanda suçlu bulunup kurşuna dizildiler. Bir soru sormak gerekiyor: Mahkemede Eyhe'ye atfedilen İİHK eski şefiyle gizli bir anlaşma yapıp çok sayıda masum insana iftira attığı, muhtemelen işkenceden geçirtip öldürttüğü suçlaması yoksa doğru mu? Uçak mühendisi A.S. Yakovlev hatıralarında Stalin'in, Yejov'un "pek çok masum insanı öldürdüğü" için kurşuna dizil-

70 Stalin'in düşüncesine göre SSCB Yüksek Sovyeti seçimlerine sadece SBKP(B)'den değil Birliğin içindeki tüm kurumlardan gelen adaylar katılmalı ve bir mevki için 2-3 aday olmalıydı. Jukov'un 1937 seçimleri için bastırdığı oy pusulası örneğindeki şu ifade bunu kanıtlıyor: "Oy pusulası üzerinde sadece oy vereceğiniz TEK adayın ismini bırakın, diğerlerinin üstünü çizin."

71 "Lubyanka. Stalin ve İİHK - KGB - KCK. 1937-1938" Yay: MFD, 2004, Belge No: 226, s. 387-395.

72 Aynı kitap, sayfa 394-395.

diğini söylediğini belirtiyor.[73] Yejov meselesiyle ilgili diğer belgeler de bu hükmün yönetim karşıtı komploya karışma ve "parti ve devlet yöneticilerine karşı terörist eylemler" nedeniyle verildiğini yazıyor.[74] Mahkemede muhtemelen Eyhe'ye de aynı suçlamalar yöneltilmişti.

Eyhe'nin Stalin'e gönderdiği 27 Ekim 1939 tarihli mektup Pospelov Komisyonunun hazırladığı rapora dahil edildi. Mektuptan sonraki belgede Eyhe'nin bir komplo örgütlenmesi içinde olduğu ve Yejov'la suç ortaklığı yaptığı için cezaya çarptırıldığı belirtiliyor.[75] Jansen ve Petrov'un ulaşabildiği kaynak, toplu cezalandırmalar konusunda Eyhe'nin Yejov'la yakın ilişki içinde olduğunu gösteriyor. Eyhe, Stalin'e gönderdiği mektupta aşağılamalar ve işkencelerle sonuç alma konusunda, işkencecileri arasında en çok Z.M. Uşakov ile N.G. Nikolayev-Jurid'e güvendiğini söylüyor. Bağımsız kaynaklardan edinilen bilgilere göre adı geçen iki İİHK sorgucusu da yargılanmayı bekleyenlerin katledilmelerine iştirak ettiler ve özellikle bu nedenle Beriya'yla birlikte cezaya çarptırıldılar.

Nikolayev-Jurid 25 Ekim 1939 tarihinde tutuklandı. Eyhe'nin Stalin'e mektup gönderdiği Ekim ayında. Nikolayev-Jurid mahkemenin verdiği kararla 4 Şubat 1940 tarihinde, Yejov ve Eyhe'yle aynı günde kurşuna dizildi. Uşakov'un kaderi de farklı olmadı.

Bu anlatılanlar Yejov ve suç ortaklarının suçu birbirlerine yıkıp sorumluluğu üstlenmekten kaçınmaya çalıştıkları anlamına geliyor. Ve bu da Frinovskiy'in anlattığı, Yejov'un, Beriya'nın sorgulayıp yasadışı toplu cezalandırmalar yaptığını ve sağ komplonun içinde yer aldığını öğrenmemesi için Vakovskiy'in hemen öldürülüp cesedinin denize atılması isteğiyle örtüşüyor.[76]

Eyhe 29 Nisan 1938 tarihinde, yani Beriya'nın İİHK'nin başına geçmesinden ve Yejov'u Eyhe soruşturmasıyla korkutma olanağı

73 A.S. Yakovlev. "Hayatın Amacı". Yay: Politizdat, 1959, s. 509.

74 B.B. Bruhanov, E.N. Şoşkov. "Haklı Nedenleri Yok. Yejov ve Yejov Dönemi. 1935-1938". S. Peterburg: Petrovskiy Vakfı, 1998, s. 145.

75 Hruşçov için hazırlanan rapor, s. 229.

76 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK", s. 45.

yakalamasından uzun süre önce tutuklandı. Jansen ve Petrov'un incelediği belgeler sayesinde Eyhe ve Yejov arasında bir anlaşmazlık çıktığını biliyoruz. Frinovskiy'in anlattıklarından ve diğer belgelerden Yejov ve suç ortaklarının, suçsuz yere tutukladıkları kişileri, suçlu olduklarını itirafa zorladıklarını biliyoruz. Ama ne yazık ki Eyhe meselesi hakkındaki belgelere ulaşabilmiş değiliz, Şubat 1940'da yapılan yargılaması, görgü tanıklarının ifadeleri, denetleme raporları, mevcut kanıtlar, suçlamalar ve hüküm kararı gibi... Eyhe soruşturması belgelerinin arşivlerde olduğundan ya da Pospelov Komisyonu raporunda kullanıldığı için en azından Hruşçov döneminde mevcut olduklarından emin olabiliriz.[77] Ama tüm soruşturma belgeleri arasından sadece birisinin gizliliği kaldırıldı: Eyhe'nin Stalin'e yazdığı mektup. Meselenin geri kalanı hâlâ erişilemez bir sır. Ayrıca ne Hruşçov'un konuşmasında ne de Pospelov raporunda Eyhe'nin Stalin'e yazdığı mektuba tam anlamıyla değiniliyor. Eyhe'nin mektubunda şu ifade dikkat çekiyor: "Karşı-devrimci Yejov'un tutukladığı kişileri katletmesi beni de zor durumda bıraktı, ben hiçbir zaman böyle cinayetler işlemedim, zaten yapacak gücüm de yoktu.[78]"

Pospelov raporundan çıkartılan metinde şu ifadeler var: "Karşı-devrimci bağlantılar hakkında Yejov'la konuşmuş olmam vicdanımdaki en kara nokta."

Eyhe, Yejov'un karşı-devrimci olduğundan kesinlikle emindi; Eyhe ilk ifadesinde Yejov'la aralarında karşı-devrimci bir bağlantı olduğunu itiraf etmişti ama sonradan yaşadığı tüm sıkıntılar için Beriya'yı değil Yejov'u suçladı ve ilk ifadesini reddetti.

Hruşçov ise tam tersine tüm suçu Eyhe'ye değil Beriya'ya yıkmaya çalıştı. Ama Eyhe Yejov'un yaptıklarını gözler önüne serdiği için, Hruşçov'un "kapalı oturumda" onun hakkında söyledikleri boşa çıkmış oluyor. Eyhe'nin, Yejov'un karşı-devrimci olduğuna dair açıklamaları "kapalı oturum"a taşınmış olsaydı Merkez Komitesi üyelerinden bazı sorular -bu soruların Hruşçov'un hiç hoşuna gitmeyeceğini söyleyelim- gelecekti. Yejov'un sorgusu ve

77 Hruşçov için hazırlanan rapor... S. 229.

78 Orijinal metinden. Aynı kitap.

Frinovskiy'in açıklamaları hakkında son dönemde yayınlanan metinlerde Yejov'un komplo çalışmaları ve suçsuz insanlar aleyhinde uydurduğu suçlamalar ayrıntılarıyla anlatılıyor. Hruşçov ve Pospelov bu suçların üzerine örttüler. Bunu yaparken tek amaçları tüm suçu Stalin ve Beriya'ya yıkmaktı.

Tabii ki Eyhe meselesiyle daha fazla ve daha yakından ilgilenmeyi isterdik ama Frinovskiy ve Yejov'un ifadelerinde bulduklarımız, diğer bilinen gerçeklerle tamamen uyuşuyor.

N.İ. Yejov

"Kapalı Oturum" hakkındaki soruların sırasını bozacak olmamıza rağmen Hruşçov'un Yejov hakkındaki iddiaları Eyhe'yle yakından ilgili olduğu için bu iddiaları incelemek daha uygun olacak.

Hruşçov:

> 1937 yılındaki tahrifatlar için Yejov'u suçluyoruz ve bu doğru bir suçlama. Ama şu sorulara cevap vermek gerekiyor: Yejov kendi başına, Stalin'in rızası olmadan herhangi birini, örneğin Kosior'u tutuklayabilir miydi? Bu konu hakkında Politbüronun görüşü ya da kararı soruldu mu? Hayır, diğer konularda olduğu gibi bu konuda da sorulmadı. Yejov, partinin önde gelen kişilerinin kaderi gibi önemli bir sorunu çözebilir miydi? Hayır, Yejov'un bunu yapabileceğini düşünmek saflık olur. Bu sorunları Stalin'in çözdüğü açık, onun emirleri ve onun onayı olmadan Yejov hiçbir şey yapamazdı.[79]

Yejov ve Frinovskiy'in 2006 yılının başlarında yayınlanan sorgu kayıtları Yejov'un suçsuz insanlara yaptığı işkenceleri ve onları katlettiğini kesinlikle kanıtlıyor. Bu toplu cinayetler, bir sağ komplonun içinde olduğunun, Alman askeri çevreleri için casusluk yaptığının, Stalin ve diğer Politbüro üyelerini öldürme planları yaptığının ve bir darbe yaparak yönetimi almak istediğinin gizli kalması için işlendi. Bu itiraflar ilgilendiğimiz konu hakkında son yıllarda yayınlanmış en çarpıcı belgeler. İçerikleri ise

79 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 144.

Hruşçov'un konuşmasında değindiği her konuyla çelişiyor: Yejov yaptıklarını Stalin'in "dikte"siyle değil özgür iradesiyle gerçekleştirmişti; üst rütbeli komutanlara yöneltilen suçlamalar hiç de uydurma değildi ve Moskova'da yaşanan süreçler yalan mahsulü değildi (Hruşçov bunları sadece üstü kapalı geçti).

Hruşçov ve dalkavukları, Pospelov raporunun yaratıcı yazarları, "düzeltici" bilgilerin yazarları bunların hepsini biliyordu. Ama altlarına imza attıkları raporda neden bu bilgiler yoktu? Açıklama kendiliğinden ortaya çıkıyor: İstenmeyen bilgilerin ortaya çıkması "kapalı oturum"da dile getirilen yargıların gerçeklerle ilgisi olmadığını gösterecekti.

Haklı bir soru ortaya çıkıyor: Yejov bütün bunları neden yaptı? Yuriy Jukov, Yejov'un o dönemdeki pek çok genel sekreterle birlikte bir komplo hazırlığı içinde olduğuna inanıyor. Genel sekreterler bulundukları mevkilerde Yejov'un suç ortaklarıyla işbirliği halindeydiler. 1990'ların başlarında Jansen ve Petrov'un çabalarıyla ortaya çıkan ve kitaplarında kullandıkları belgeler, Yejov'un İİHK Batı Sibirya bölge şefi S.N. Mironov'a, Eyhe'nin haksız tutuklamalarına ve soruşturmalara şahsen katılmasına müdahale etmeyi yasakladığını gösteriyor. Yejov'la birlikte mahkûm edilen kişilerin sorgularının steno kayıtlarının gizliliği hâlâ kaldırılmadı. Bu kişilerden (aralarında Eyhe de var) çoğu büyük bir ihtimalle sanık sıralarına oturdu ve masum insanları ortadan kaldırdıkları için Yejov'la birlikte suçlu bulundu.

Hruşçov ve "araştırmacılar"ının bu ve bunun gibi pek çok bilgiye ulaşabildiklerini söylemeye gerek yok. Ama Hruşçov XX. Kongreye iki hafta kala hâlâ bu suçların sorumluluğunun Yejov'a değil tek başına Stalin'e ait olduğunu düşünüyordu.[80] Hruşçov "kapalı oturum"da bu görüşünü biraz değiştirdi ama yine de Yejov'un işlediği suçların sorumluluğunu Stalin'e yıktı.

Stalin bu yasadışı eylemlerdeki temel suçun Yejov'a ait olduğunu düşünüyordu ve bu düşüncesinin nedenleri Jansen ve Petrov'un kitabında sunulan kanıtlarla tamamen uyuşuyor. En azından uçak mühendisi Yakovlev'in, Stalin'in Yejov'u çok sayı-

80 "İadeiitibar: Nasıl gerçekleşti?" Cilt 1, s. 308-309. Ayrıca bkz. bölümün eki.

da masum insanın hayatını almakla suçladığını anlattığı hatıraları Rusya'da (çok fazla alıntı yapılmasa da) gayet iyi biliniyor. Molotov ve Kaganoviç, Feliks Çuyev'e benzer şeyler anlatmışlardı.

Yejov'un halk komiserliği görevinden ayrılması büyük zorluklarla oldu. 1939 yılının Nisan ayında tutuklandı ve sorgularda çeşitli baskılar uyguladığını -kanunsuz idamlara neden olan sorgu tutanaklarını işkenceyle aldığını- hemen kabul etti. Jansen ve Petrov, araştırmacılara açık olmayan ve bir kısmı 2006 yılında yayınlanan belgelere göre çok sert baskılar olduğunu belirtiyorlar ve Yejov ile yardımcılarının suç yöntemlerini anlatıyorlar. Stalin ya da Merkez Komitesindekilerin Yejov'u bunları yapmaya yönlendirdiğine dair tek bir kanıt yok, tersine yaptıklarının suç olduğunu düşündüklerini gösteren yeterli sayıda kanıt var.

Y.E. Rudzutak meselesi

Hruşçov:

> 1905'ten beri parti üyesi, çarlık döneminde 10 yıl kürek cezası çekmiş olan Politbüro aday üyesi yoldaş Rudzutak da zorla alınan ifadesini mahkemede reddetti... Stalin görüşmek istemediği için MK Politbüro toplanmadı... Rudzutak'a yöneltilen suçlamalar hakkında 1955 yılında yapılan incelemede Rudzutak'ın asılsız iftiralar yüzünden cezalandırıldığı ortaya çıktı. Rudzutak'ın itibarı öldükten sonra iade edildi.[81]

R.A. Rudenko'nun iadeiitibar notuna göre Rudzutak suçlarını itiraf ettiği yazılı bir belge bırakmıştı.[82] Rudzutak komplo bağlantıları içinde olduğu "60'tan fazla kişinin" ismini (aralarında Eyhe de vardı) verdiği için bu ifade çok önemli deliller içeriyor. Ama Rudzutak mahkemede "İİHK organları içinde hâlâ temizlenmemiş çıbanlar" olduğunu ve onu bu ifadeyi vermeye "zorladıklarını" söyleyerek ifadesini değiştirdi. Rudzutak işkenceler hakkında tek kelime bile etmezken iadeiitibar soruşturmasının altında imzası olan savcı Rudenko mevcut şartları ortaya koyma fırsatını

81 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 142.

82 "İadeiitibar: Nasıl gerçekleşti?" Cilt 1, s. 294-295.

kaçırmayacaktı; Molotov bütün söylenenlere rağmen aradan yıllar geçtikten sonra Çuyev'e Ruduztak'ın bütün işkenceleri kendi üzerinde denediğini söyledi.[83]

Öte yandan Rudzutak aleyhinde çok sayıda delil var. Üstelik Rudenko'nun 24 Aralık 1955 tarihli iadeiitibar yazısı suçsuzluğunu kanıtlamıyor, tersine diğer sorgulananların Rudzutak aleyhinde deliller gösterdiğini kanıtlıyor. Açıkçası birini bir suçtan dolayı suçlu ilan etmek, bu suçlamanın temelleri şaibeliyse ya da sanığın sadece kendi itiraflarına dayanıyorsa büyük şüpheler uyandırıyor. Ama farklı farklı sorgu hâkimlerinin farkı farklı sanıklara tekrar tekrar yaptıkları suçlamalar bütün yargı sistemlerinde yeterli kanıt olarak değerlendiriliyor. Örneğin bugün Birleşik Devletler'de sanıkların gizli anlaşmalar sonucunda suçlanmaları, ancak suç ortağı oldukları varsayılan kişilerin itiraflarıyla olabiliyor. Ve gizli anlaşma yapılması durumunda suç grubunun diğer üyelerinin işlediği suçlar nedeniyle tüm grup suçlu sayılıyor. Hruşçov'un, Rudzutak'ın "suçlu olmadığını" söylemesine rağmen onun suçsuzluğunu kanıtlayan hiçbir delil yok. Ortaya konulan tek "kanıt" ifadelerindeki "tutarsızlık"

Rudzutak'ın ilk ifadesini reddettiğini biliyoruz. Ama ilk sorgusunda söylediği her şeyi geri çektiğine dair kesin bir kanıt yok.

Rudenko'nun 1955'te yazdığı iadeiitibar notu, Rudzutak'a yöneltilen suçlamalar hakkında en fazla bilginin verildiği belge. Pospelov raporuna göre Rudzutak "Sovyet karşıtı milliyetçi Letonya örgütlenmesine başkanlık etmiş, sabotajlara karışmış, yabancı istihabarat teşkilatları için casusluk yapmış."[84]

"Kapalı oturum"da Stalin'in Rudzutak'ın açıklamalarını dinlemek istemediği söyleniyor. Ama ne Rudenko'nun notunda ne de Pospelov raporunda Stalin'in Rudzutak'la konuşmayı reddettiğine dair bir şey yok. Görünen o ki bütün bunları ya Hruşçov ya da Pospelov uydurmuş.

Çok sayıda gerçek ortaya çıkmış görünüyor. Rudzutak "sağ-

83 F.İ. Çuyev. "Molotov: Yarım Yetkili Hükümdar" Yay: OLMA-PRESS, 1999, s. 484. [Türkçesi için bkz.: Feliks Çuyev, *Molotov Anlatıyor: Stalin'in Sağkolu ile 140 Görüşme*, çev. A. Hacıhasanoğlu-S. Kabasakal, Yordam Kitap, 2. Basım, 2008.]

84 "İadeiitibar: Nasıl gerçekleşti?" Cilt 1, s. 328

Trotskist komplo grubuna dahil olduğu ve SSCB aleyhine casusluk" yaptığı şüphesiyle SBKP(B) MK kararıyla MK kadrosundan ve partiden ihraç edilmesine rağmen iadeiitibar belgelerinde Tuhaçevskiy hakkında tek bir sözcük bile yok.[85]

Hruşçov yalan söylüyordu: Eğer "iadeiitibar" belgeleri belirtilen suçlamaları içermiyorsa Rudzutak'ın suçlu olup olmadığını öğrenebileceğimiz hiçbir yer yok. Demek ki Hruşçov gerçekleri hiçe sayarak gerçeklerle ilgisi olmayan şeyleri gayet iyi bildiğini iddia etti.

Ama Yejov'un, onun talimatlarıyla hareket eden yardımcılarıyla birlikte binlerce insana asılsız suçlar yüklediğini artık gayet iyi biliyoruz. Rudzutak meselesinde de böyle asılsız suçlamalar olması oldukça muhtemel. Yejov ve yardımcıları Rudzutak aleyhinde sahte suçlamalarda bulundularsa, Rudzutak da sadece bazı olaylarda suçlu olduğunu kabul etmişse, Rudzutak diğer bazı soruşturma belgelerini de mutlaka ortaya koymuştur.

Dönemin Sovyet soruşturma ve yargı kurumlarının emirlerindeki tüm kanıtları ile tanık ifadelerinin iyi bir incelemeden geçirilmeleri gerekiyor. Ama bunu yapamayız. Hruşçov'un "buzların çözülmesi" ile Gorbaçov'un "glasnost" ve "açıklık" politikalarıyla başlayan ve bu sayede arşivlere ulaşmanın daha kolay olduğu dönem günümüzde artık sona erdi ve 1936, 1937, 1938 yıllarındaki ünlü açık Moskova yargılamaları sürecinde suçlanan kişilerin yaptıkları ile ilgili delillerin sadece küçük bir kısmı halka açıldı.

Bu yüzden Rudzutak'ın yaptıkları ile ilgili tek bir belge bile, ne Sosyet döneminde ne de günümüzde halka açıldı. Rudzutak'ın tutuklanması Tuhaçevskiy'le doğrudan bağlantılı olduğu için bu durum gayet şüpheli görünüyor. Rudzutak, Stalin'in Askerî Konseyin 2 Haziran 1937 tarihli uzun toplantısında yaptığı konuşmada askerî-politik komploya katılmakla suçladığı kişilerden biriydi.[86] Ama Rudzutak 28 Temmuz 1938'den yani Tuhaçevskiy'in

85 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt 1, s. 294-295. 30'lu yıllarda Stalin Politbürosu. Derleme belgeler. Derleyen: S. Hlebnyuk ve çalışma arkadaşları. Yay: AİRO – XX, s. 156.

86 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK". Belge No.92, s. 202 ve sonrası. Rudzutak hakkında bkz. s. 204-205.

başlarında bulunduğu bir grup askerin mahkemesinden bir yıl sonra idam edildi. Uzun ve ciddi bir soruşturma yapıldı. Ama tarihçiler hâlâ bu soruşturmanın arşiv kayıtlarına ulaşamıyorlar.

Rudzutak, kendi itirafları olmamasına rağmen başkalarının ifadeleriyle suçlu bulundu. "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Karargâhı" derlemesinde yayınlanan bazı İİHK belgelerinde adı geçiyor.[87] Tabii ki bu "Yejov belgeleri" –Yejov'un İİHK'nin başındayken alınan ifadeler– onun suçlu olduğunu kanıtlamıyor ama dönemin kanıt niteliğindeki belgeleri elimizde olduğu için şanslıyız. Bu belgeler, Rudzutak'ın suçsuz olduğu iddialarıyla çelişiyor, yani onun "itibarını iade etmek" için kullanılabilecek nitelikte değiller.

Stalin'in bu[88] ve benzer belgeler hakkındaki kişisel yorumlar, kendisine gönderilen raporlardan konu hakkında bir şeyler anlamaya çalıştığını ama imal edilen parçaları bir araya getiremediğini gösteriyor. En yakın çalışma arkadaşları hakkında böyle notlar bırakan bir kişinin notların içeriğine kendisinin bile inanmadığını ileri sürmek zor. G.F. Grinko, A.P. Rozengolts ve N.N. Krestinskiy gibi sanıklar 1938 Moskova yargılamaları sürecinde defalarca Rudzutak'ın adını geçirdiler ve uzun sorgularında onun hakkında detaylı bilgiler verdiler. 2006 yılında yayınlanan başka bir sorgu kaydına göre Tamarin, sağ-Trotskist komploya katılanların arasında Rozengolts'un da bulunduğunu söylüyor ve aynı komplo grubunun Rudzutak'tan da faydalandığını belirtiyor.[89]

Krestinskiy'in ifadesine göre Rudzutak bu komplonun baş aktörlerinden biri. Molotov, Rudzutak'ın aşağılama ve işkencelerden şikâyet ettiğini ama kendi suçunu kabullenmeyi reddettiğini onaylıyor. Bununla birlikte, Rudzutak hakkında çok sayıda kanıt var.[90]

87 Bkz. örneğin M.L. Ruhimoviç'in detaylı ifadesinin yer aldığı 290 numaralı belge. Ayrıca sayfa 484'de, sayı 527-537'deki 323 numaralı belgenin 530. sayfasında.

88 Aynı eser, s. 537.

89 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK." s.84-90, 92-93.

90 F.İ.Çuyev. "Molotov: Yarım Yetkili Hükümdar." s. 483-485.

A.M. Rozenblum'un İfadesi

Hruşçov:

1906 yılından beri parti üyesi olan ve İİHK Leningrad şubesi tarafından 1937 yılında tutuklanan Rozenblum yoldaşın ifadeleri eski İİHK görevlilerinin çeşitli "Sovyet-karşıtı merkezleri" ve "blokları" –provokatif yöntemlerle– nasıl icat ettiklerini gösteriyor. Rozenblum hakkında 1955 yılında yapılan inceleme şu gerçeği ortaya çıkarttı: Rozenblum 1937 yılında tutuklandıktan sonra, diğer tutuklananlar gibi işkence gördü ve yalan ifade vermek zorunda kaldı. Sonra Zakovskiy'in ofisine getirildi ve mahkemede 1937 yılında Leningrad İİHK içinde "zararlı, bölücü, terörist casusluk odağı oluşturduğunu" kabul etmesi halinde serbest bırakılacağı söylendi. *(Salonda hareketlenmeler.)* Zakovskiy akıl almaz bir yüzsüzlükle, gerçekle ilgisi olmayan "Sovyet karşıtı komplolar üretileceğini" açıkladı.

"Daha iyi anlatabilmek için –dedi Rozenblum– Zakovskiy bana bu merkezin ve şubelerinin olası şemasını gösterdi...

Zakovskiy şemaları gösterdikten sonra İİHK'nin bu merkez hakkında bir şeyler hazırladığını, sürecin yakında kendini göstereceğini söyledi.

Merkezin başındaki 4-5 kişi mahkemeye çıkartılacaktı: Çudov, Ugarov, Smorodin, Pozern, Şaposnikova (Çudov'un karısı) ve her şubeden 2-3 kişi...

...Leningrad'daki merkez hakkındaki mesele düzgün bir şekilde ortaya çıkartılmalı. Şahitlerin bu konuda büyük önemleri var. Genel durum (geçmişteki durumu tabii ki) ve şahitlerin partideki görev süreleri önemli bir rol oynuyor.

Senin –dedi Zakovskiy– hiçbir şey yapmana gerek yok. İİHK sana her şube hakkında hazır bir metin verecek, senin yapman gereken tek şey mahkemede gelebilecek soruların yanıtlarını ezberlemen. Her şey 4-5 ay ya da yarım sene içinde hazır olacak. Bu süre içinde seninle ilgili soruşturma yapılmayacak. Mahkemede yapacakların senin kaderini belirleyecek. Korkup ikiyüzlülük edersen kendi kendini suçla. Ama dediklerimi yaparsan başın yerinde kalacak ve ölene kadar tüm ihtiyaçlarını devlet karşılayacak." (Komarov meslesi hakkındaki inceleme kayıtları, sayfa: 60-69)

İşte o dönemde işler böyle görülüyordu![91]

Hruşçov hiçbir yerde doğrudan bir şey söylemiyor ama ettiği imalarla tüm anlatılanların Stalin'le bağlantılı olduğu izlenimini yaratmaya çalışıyor. Bugün bizim -o dönemde Hruşçov'un- elimizde olan deliller Zakovskiy'in "N.İ. Yejov'un en yakın çalışma arkadaşlarından biri" olduğunu kanıtlıyor.[92]

Rozenblum,[93] Zakovskiy'in soruşturma meselesini nasıl uydurduğu konusunda örnekler veriyor. 30 Nisan 1938 tarihinde tutuklanan Zakovskiy 29 Ağustos 1938 tarihinde idam cezasına çarptırıldı. Aynı yılın 22 Ağustosunda Beriya, Yejov tarafından İİHK baş vekilliğine atandı.

"Eğer Rozenblum doğruyu söylediyse bundan iki sonuç çıkarılabilir: Birincisi, Zakovskiy Yejov'un onayını almadan bir şey yapamazdı. Yejov'un büyük bir komplonun içinde olduğu ve bunun ortaya çıkmasını önlemek için büyük ölçekli sahte komplo teorileri ürettiği açıkça görülüyor. Bütün bunlar Jansen ve Petrov'un kitabında Yejov'un komplo planları hakkında verdiği bilgiyle uyuşuyor.

İkincisi Beriya, yani Stalin ve Politbürodaki en yakın çalışma arkadaşları, sonuca ulaşma ve komployu ortayı çıkarıp Yejov'u tasfiye etmede aktif rol aldı. Yejov'un hazırladığı komployа büyümeden engel olunması, Stalin ve Beriya'nın meseleye el koymasıyla gerçekleşti. Bu Jukov'un çıkarımlarıyla da uyuşuyor.

Jansen ve Petrov, Yejov'un hiç kimsenin kendisine karşı ifade vermemesi için, Zakovskiy'in 1938 yılının Ağustos ayında idam edilmesini sağlayacak tedbirlerin alınmasını istediğini söylüyorlar. Frinovskiy kısa süre önce (Şubat 2006) yayınlanan 11 Nisan 1939 tarihli açıklamasında bu bilgiyi doğruluyor. Frinovskiy'in

---

91 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 142-143

92 Bkz. Zakovskiy biyografisi: K.A. Zaleskiy. "Stalin İmparatorluğu. Ansiklopedik Biyografi Sözlüğü". - Yay: Veçe, 2000. Bkz: http://www.hrono.ru/biograf/zakovski.html

93 Konuşma Rozenblum hakkında devam ediyor. 1937 yılında tutuklandığında Ekim demiryolu siyasi şubesi şefi. Hruşçov konuşmasında soruşturma belgelerini değil Rozenblum'un 1955 yılında SBKP MK Komisyonuna verdiği ifadeyi delil olarak gösteriyor.

ifadelerine ve diğer kanıtlara göre Zakovskiy, Yejov'la birlikte bir komplonun içinde yer almış. Frinovskiy ifadesinin başka bir yerinde Yejov'la 1937 yılının Ekim ayında yaptıkları bir konuşmada, Yejov'un Zakovskiy hakkında "O da kesinlikle bizim yanımızda" dediğini söylüyor. Daha sonra, 27-28 Ağustos 1938 tarihinde Yejov'un sağ kolu Yevdokimov, Beriya "Bunlar hakkında soruşturma yapılabilir ve bize karşı kullanılabilir" dediği için Frinovskiy'den Zakovskiy'in yaşayıp yaşamadığını ve "Yagoda'nın tüm adamlarının öldürülüp öldürülmediğini" kontrol etmesini rica eder.[94]

Zakovskiy, Stalin'in 10 Ocak 1939 tarihli şifreli telgrafında da söylediği gibi fiziksel baskı yöntemlerini "kural" haline getirmekle suçlandı (ayrıntılı bilgi aşağıda verilecek). Yejov ve Frinovskiy'in ifadeleri yayınlanmış olmasaydı bile şifreli telgraf, Stalin'in bu "yöntemlere" karşı olduğunu kanıtlıyor.

Ama Hruşçov "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada Stalin'in telgrafındaki Zakovskiy hakkındaki o bölümü çıkarttı; çünkü o bölüm Hruşçov'un yaratmak istediği izlenimle çelişiyordu. Stalin, Yejov'u hazırladığı komplo nedeniyle tutuklama, mahkemeye çıkartma ve idam ettirme inisiyatifi göstermesine rağmen, Hruşçov bu komplonun suçunu da Stalin'e yıkmaya çalıştı.

İ.D.Kabakov meselesi

Hruşçov:

> Bölgelerdeki soruşturmalarda da böyle sahtecilikler yapıldı. İİHK Sverdlovsk bölge yönetimi, partinin Sverdlovsk Bölge Komitesi sekreteri, SBKP(B) MK üyesi ve 1914 yılında beri parti üyesi olan Kabakov'un liderlik ettiği "İsyancıların Ural Karargâhı - sağcı, Trotskist, liberal devrimci, kiliseci blokun organı" olmakla suçlandı. O dönemde yapılan soruşturmaların belgelerinden öğrendiğimize göre, güya neredeyse bütün şehirlerde, bölgelerde ve cumhuriyetlerde, son derece yaygınlaşmış "sağ-Trotskist, casusluk ve terör faaliyetlerinde bulunan, bölücü, zararlı örgütler ve

94 Jansen, Petrov, s. 151. "Lubyanka. Stalin ve İİHK - KGB - KCK", s. 45. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/frinovskyru.pdf

merkezler" varmış; bu "örgütlerin" ve "merkezlerin" başında ise nedense hep bölge komitelerinin, şehir komitelerinin ya da İİHK MK'nın birinci sekreterleri varmış. (*Salonda hareketlenmeler).*[95]

Rus yetkililer 1930'larda yapılan soruşturma kayıtlarını halka açmamış olmasına rağmen Kabakov aleyhinde oldukça fazla delil var.

Amerikalı maden mühendisi John Littlepage Büyük Bunalım yıllarında çalışmak için SSCB'ye gelerek Sovyet maden endüstrisinin gelişmesine katkıda bulundu ve ABD'ye döndükten sonra hatıralarını yazdı. Littlepage "Sovyet Altınlarını Ararken"[96] isimli anı kitabında Urallar'daki bir sabotajdan bahsediyor. Anlattıklarına göre Kabakov bölgedeki zengin maden yataklarından verim almak için neredeyse hiçbir şey yapmamış; Littlepage bunun arkasında bir komplo olabileceğinden şüphelenmiş; bu yüzden Pyatakov'un yakın ilişki içinde olduğu Kabakov'u gözetimi altında tuttuğunu fark edince hiç şaşırmamış.

Kabakov, SBKP(B) Merkez Komitesinin yapılan soruşturmayı incelemesinin ardından 17-19 Mayıs 1937 tarihinde MK'dan çıkarılarak partiden ihraç edildi ve bu karar Haziran (1937) Parti MK Genel Toplantısında onaylandı. Aynı günlerde Yagoda hakkında da soruşturma başlatıldığı düşünülürse, bütün bu gelişmelerin Tuhaçevskiy ve o günlerde askerî komplo ya da sağ komplo ile bağlantısı olduğu izlenimi uyanıyor.

Kazakistan Komünist Partisi MK eski genel sekreteri L.İ. Mirzoyan'ın ifadelerinde Kabakov'un adı Trotskist sağ yeraltı örgütlenmesinin liderleri arasında geçiyor.[97] Adı ayrıca MK Haziran (1937) Genel Toplantısında dallanıp budaklandırılan komplonun analizi yapılan Yejov raporunda da geçiyor.[98]

1938 yılının Mart ayında gerçekleşen Moskova ("Buharin") yargılama sürecinin sanıklarından biri olan P.T. Zubarev, Kabakov'u

95 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya.* 1989, sayı 3, s. 143.

96 John D. Littlepage, Demaree Bess. "In Search of Soviet Gold". (George G. Harrap & Co. Ltd., 1939).

97 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt 1. Belge No: 52, s. 280; Pospelov raporunda da aynı konuya değiniliyor: s. 323

98 Jansen, Petrov, s. 75.

1928 yılından beri Urallar'daki sağ komplonun iştirakçilerinden biri olarak tanıdığını söylemişti. Zubarev de Kabakov'la komplo konusunda yakın bağlantıları olduğunu onaylamıştı. Buharin'le aynı süreçte yargılanan önemli kişilerden biri olan Rikov da Kabakov'un sağ komplonun önemli ortaklarından biri olduğunu söylemişti. Rikov ya da diğer sanıkların 1938 sürecinde işkence gördüklerine dair bir kanıt yok.

Sverdlovsk Bölge Komitesi genel sekreteri A.Y. Stolyar'ın Politbüroya gönderdiği bir notta Kabakov'un ismi Urallar'daki devrim karşıtı örgütlenmenin başı olarak geçiyor. Daha sonradan komploya karıştığı için mahkeme tarafından suçlu bulunan İİHK Sverdlovsk bölge şefi D.M. Dmitriyev, Stolyar'ın komploya karıştığını belirtmişti. Ama Dmitriyev "Kabakov'un Urallar'da tasfiye edildiğini" söylüyor: Kabakov gönderilmesi gerektiğini söylerken aralarında Dmitriyev ve Stolyar'ın da olduğu diğerlerinin kaldığını belirtiyor. Stalin'in Stolyar'ın notu hakkında yaptığı yorumlar, bu tür mesajları sadece incelediğini, "toplayıp düzenlemediğini" kanıtlıyor.[99]

Kabakov'a "itibarını iade" eden Hruşçov, 1938 Moskova yargılama sürecinde kullanılan belgelere bir güvensizlik duyulmasını sağladı. Hruşçov'un Zinovyev ve Kamenev'in 1936 yılında sert cezalara çarptırıldıkları hakkındaki söylemleri de benzer bir rol oynadı. Ama bu konu hakkında "kapalı oturum"da söyledikleri doğru değildi.

S.V.Kosior, V.Y. Çubar, P.P. Postıyşev, A.V. Kosarev

Hruşçov:

> Bu "konularda" yapılan büyük sahtekârlıklar sonucunda, atılan iftiralara ve zorla alınan "ifadelere" inanılmasının sonucunda binlerce dürüst, suçsuz komünist ortadan kaldırıldı. Önde gelen parti ve devlet adamları -Kosior, Çubar, Postıyşev, Kosarev ve daha birçoğu- hakkında iftiralar atıldı.[100]

99 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK". Belge No. 276, s. 463.

100 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 143.

Kosior, Çubar, Postıyşev[101] ve Kosarev, SSCB Yüksek Mahkemesi Askerî Heyet başkanı V.V. Ulrih'in Stalin'e gönderdiği notta "Askerî Heyetin yargılaması sonucunda suçlu bulduğu kişiler" olarak adları geçen kişilerdi.

Bununla birlikte Ulrih "bazı sanıkların" duruşmalar sırasında "diğer sanıklar tarafından elebaşları olarak suçlanmalarına" rağmen ifadelerini reddettiklerini belirtiyor. Ama Kosior, Çubar, Postıyşey ve Kosarev, bu bazı sanıkların aksine daha önce verdikleri ifadeyi reddetmiyorlar ve mahkemede tasdikliyorlar.

Kosior ve Çubar

Yejov, 26 Nisan 1939 tarihli ifadesinde yüksek rütbeli iki Sovyet subayı Kosior ve Çubar'ın Alman istihbaratına bilgi sızdırdıklarından bahsediyor, yani daha basit bir ifadeyle onları Alman casusu olmakla suçluyor.[102] Yejov Alman ajanı Norden'in "SSCB'nin çok sayıda önemli elemanıyla" bağlantı halinde olduğunun altını çiziyor.[103]

Hruşçov için hazırlanan iadeiitibar belgelerinden Kosior'un Postıyşev'i suçladığı, sonra bu ifadelerini reddettiği ama sonra yeniden kabul ettiği anlaşılıyor.[104] Postıyşey ise ifadelerinde Kosior, Yakir, Çubar ve diğerleriyle işbirliği içinde olduğunu söylüyor.[105] Çubar, Antipov, Kosior, Pramnek, Suhomlin, Postıyşev, Boldıyrev ve diğerleri ile bir sağ Trotskist komploya dahil olmakla suçlandı.[106]

L.M. Kaganoviç ilerleyen yaşlarında Feliks Çuyev'le yaptığı söyleşide anılarını anlatırken ilk önce Kosior ve Çubar'ı korumaya çalıştığını anlattı ama Çubar'ın kendi itiraflarının yer aldığı kitabı görünce bu çabasından vazgeçti.[107] Molotov, Çubar'ın arkada-

101 Postıyşev için bkz. 3. ve 9. bölümler.

102 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK", s.57.

103 Aynı kitap, s.53.

104 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt 1, s. 219.

105 Aynı kitap, s.218.

106 Aynı kitap, s.251.

107 F.İ. Çuyev. "Kaganoviç. Şepilov". Yay: OLMA-PRESS, 2001, s. 117.

şı olarak görülen Antipov'la yüzleştirilmesi sırasında, Antipov'un onu sert bir şekilde suçlaması hakkında düşündüklerini Çuyev'e anlattı. Çubar tüm iddiaları kesinlikle reddetti ve Antipov'a çok kızdı. Molotov ikisinin de SHK'de yaptıklarını gayet iyi biliyordu.[108]

Pospelov raporunda anlatılanlara göre Kosior 3 Mart 1938 tarihinde Yejov'la birlikte tutuklandı, işkenceye maruz kaldı (detay verilmiyor) ve 14 saat boyunca aralıksız eziyetli bir sorgudan geçti. Yapılan 54 sorgulamadan sadece 4 tanesinin kayıtları saklandı.[109] Yejov tahrifatlarının tüm işaretleri burada da görülebiliyor.

Kosior hakkındaki mahkeme kararı 26 Şubat 1939'da, yani Yejov'un İİHK'den uzaklaştırılmasından üç ay sonra verildi. Bu süre zarfında, işlenen suçlar, ama özellikle Yejov ve suç ortaklarının masum insanlara yaptığı işkenceler yeniden gözden geçirildi.

Ulrih'in yukarıda da değindiğimiz notuna göre bazı sanıklar mahkemede suçlarını reddetseler de Kosior ve Çubar kabul etti. Ama mahkeme oturumlarının detayları hâlâ bilinmiyor ve ne Pospelov Komisyonu raporunda ne de temize çıkaran belgelerde bu oturumlar hakkında tek bir kelime geçiyor. Tekrar etmekte fayda var: Hruşçov döneminin belgeleri tarafsız bir arşiv araştırmasının örnekleri değil yasalar tarafından suçlu bulunmuş insanları "masum kurbanlar" olarak gösteren, aldatmaca belgeleridir. Sverdlovsk bölgesi İİHK şefi Dmitriyev'in sorgusunun steno kayıtlarında "Kosior'un başında olduğu karşı-devrimci yeraltı örgütü"nden, Ukrayna'daki en suikastçı sağ örgütlerden biri olarak bahsediliyor.[110]

Çubar ve Kosior'un sağ bir yeraltı örgütüne üye oldukları için suçlu bulundukları Yejov'un ifadelerinden açıkça anlaşılıyor. Ama bu ifade olmasa bile aleyhlerinde çok sayıda delil var. Hruşçov bu delillerin üzerindeki gizliliği kaldırmadı; bu deliller bugüne kadar halka açılmadı.

---

108 F.İ. Çuyev. "Molotov: Yarım Yetkili Hükümdar", s. 486-487

109 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt 1, s. 326

110 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK", s.590

Kosarev

Ulrih'in notunda Kosarev'in adı mahkemede suçunu kabul edenlerin arasında geçiyor. Postıyşev'in Kosarev'i suçladığını artık biliyoruz.

Ama ne yazık ki iadeiitibar için kullanılan belgelerden basılanlarda Kosarev hakkında çok az bilgi var.[111] Bu bilgiler de Kosarev'in suçunu kabul ettiğini kanıtlıyor; 1954 yılındaki iadeiitibar yazı ve ifadesini Beriya'nın işkenceleri sonucunda verdiğini söylese de bu belgelerde ifadesinden kısa alıntılar var.[112] Kosarev'in soruşturması hakkındaki arşiv belgeleri –sorgu, mahkeme vb. kayıtları– araştırmacılara hiç açılmadı.

İadeiitibar belgeleri, Beriya'nın Gürcistan KP(B) MK başkanı olduğu dönemde Kosarev'e düşmanca yaklaştığını ortaya koyuyor. Bu belgelerde ayrıca Kosarev'den bu itirafların işkenceyle alındığı ve kendisine atfedilen suçların doğru olmadığı bilgisi veriliyor. İadeiitibar belgeleri Kosarev'in doğru olmayan bu itirafları suçunu itiraf etmenin hayatını kurtarabileceği ümidiyle verdiğini belirtiyor. Sorgulama sırasında yapılan işkenceler sonucunda itiraflarda bulunulan ve bilinen bazı vakalar var ama bu itiraflar mahkemede reddediliyor. Kosarev'in cezası idam olan suçları mahkemede kabul ederek hayatını kurtarabileceğini nasıl düşünebildiğini anlamak kolay değilİadeiitibar belgelerinden, örneğin Kosarev'in dul eşinin yazdığı Aralık 1953 tarihli mektuptan, Kosarev'in tüm suçu Beriya'ya yıkma niyetinde olduğu rahatlıkla anlaşılabilir.[113] Ayrıca Hruşçov da 23 Haziran 1953[114] tarihinden hemen sonra Beriya'nın İİHK'nin başında olduğu yıllarda tutuklanan ve cezaya çarptırılan neredeyse herkesin sahte suçlamaların kurbanı olduklarını söylemeye başladı.

Kosarev, 29 Kasım 1937 tarihinde, yani Yejov İç İşleri Halk Komiserliği görevinden alındıktan kısa bir süre sonra tutuklan-

111 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt 1, s. 79-80, 166-168, 219.

112 Aynı kitap, s. 167.

113 Aynı kitap, s. 79-80.

114 L.P. Beriya'nın tüm görevlerinden alınıp tutuklandığı gün.

dı. Tutuklanmadan kısa bir süre öncesine kadar, Yejov'un eşinin çalıştığı Komsomol gazetesinin editörü olduğu için bazı ilişkileri destekliyordu. Jansen ve Petrov, Kosarev ile Yejov arasında bir bağlantı olabileceğini tahmin ediyorlar fakat bunun pek mümkün olamayacağını da ekliyorlar.[115]

Ama Yejov'la birlikte bir komplonun içinde yer alan ve ifadesinde Yejov ile eşi Yevgeniya'nın içinde bulunduğu "ahlaki bozulmadan" söz eden Yejov'un yeğeni A.N. Babulin'in geçtiğimiz günlerde yayınlanan soruşturma kayıtları Kosarev'in Pyatakov, Uritski, M.K oltsov, Glinika, Yagoda, Frinovskiy, Mironov, Arganov ve sonradan suçlu bulunup Yejov ile birlikte kurşuna dizilen diğer İİHK görevlileri gibi "Yejov'un evini en çok ziyaret edenlerden" biri olduğunu gösteriyor.[116] "Hiçbir suçu olmayan" bir komsomol lideri için oldukça garip bir çevre!

Yejov kendi itiraflarında Koltsov ve Glinika'nın –isimleri Babulin'in "Yejov'un evini en çok ziyeret edenler" listesinde geçiyor– İngiliz casusları olduklarını ve bu sıfatla vefat etmiş eşi Yevgeniya ile temasa geçtiklerini anlatıyor.

Vadim Rogovin'in de işaret ettiği gibi Kosarev SBGLKB MK genel sekreterliği görevinden alınmış ve Komsomol çalışanlarına aşırı baskı uyguladığı için tutuklanmıştı.[117] Geçtiğimiz yıllarda, Kosarev ailesi mensuplarının imzasını taşıyan, Kosarev'e atfedilen suçların doğru olmadığı fikrini yaymaya çalışan ve Kosarev meselesinin başlamasına neden olan mektubu yazan Komsomol MK eğitmeni O.P. Mişakov'un Kosarev'i haksız yere suçladığını iddia eden bir makale dizisi yayınlandı.

Makalelerin bazılarında Kosarev'in sorgulamalarda çok tutarlı davrandığı ve hiçbir şeyi kabul etmediği iddia ediliyor. Ama Ulrih'in notu, tam tersine, Kosarev'in tüm suçları kabul ettiğini doğruluyor; Hruşçov dönemindeki iadeiitibar belgelerinde de aynı konudan bahsediliyor ve aradaki tek fark Kosarev'in "al-

115 Jansen, Petrov, s.185

116 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK", s.75

117 V.Z. Rogovin. "Kurşuna Dizilenlerin Partisi" Yay: Argumentıy i Faktıy, 1997, "Komsomol" bölümü. Bkz: http://trst.narod.ru/rogovin/t5/xxvi.htm.

datılarak" bu itirafların alındığının belirtilmesi. Bu nedenle oldukça ilgi gören bir yayında yer bulan Kosarev hakkındaki makalenin "gerçeklere" dayandığını söylemek pek mümkün değil. Soruşturma ve mahkeme kayıtlarına dayanan deliller olmadan bu konu hakkında daha fazla şey söylemek mümkün değil.

A.İ. Mgeladze, Kosarev'in tutuklanmasının gerçek nedenini anılarında anlatıyor. Bu arada, 1954 yılındaki iadeiitibar belgelerinde Mişakov'dan hiç bahsedilmiyor. Her şey Kosarev'in özel konuşmalarında yaptığı değerlendirmelerin, Beriya'nın hoşuna gitmemesiyle açıklanıyor. Hruşçov, Beriya'nın 1953 yılının Haziran ayında tutuklanmasından sonra SBKP MK'nın geri kalan üyelerini kaşkırtarak Beriya'nın bir canavar gibi gösterilmesi sürecini başlattı. Kosarev'in tutuklanmasının gerçek nedenine değinilmemesi, iadeiitibar için kullanılan bilgilerin, ceza alanlar aleyhindeki kanıtlar incelenmeden, sadece politik amaçlar için hazırlandığının bir başka kanıtı. Daha fazla şey söylemek için elimizde yeterince güvenilir (dedikodulara ve söylentilere dayanmayan) bilgi yok. Bildiğimiz tek gerçek Kosarev'in Yejov'la, Yejov'un eşi ve yandaşlarıyla şüpheli bağlantılar içinde olduğu ve bu kişilerin İİHK içinde liderliğini Yejov'un yaptığı sağ bir komploya katıldıklarının ortaya çıkması.

İadeiitibar belgelerinde Kosarev'in ağır işkencelere maruz kaldığı söyleniyor.[118] Frinovskiy'in anlattıklarına göre Yejov, komplo planını gizli tutabilmek için masum insanlara olduğu gibi aralarında arkadaşlarının da olduğu suçlulara fiziksel şiddet uygulamış; Kosarev'in de bu uygulamadan nasibini almamış olması olanaksız.[119]

Stalin'in Kosarev hakkında asılsız suçlamalarda bulunduğuna dair bir kanıt kesinlikle yok. Gazetelerde yayınlanan dedikodularda bile Kosarev'in tüm suçunun son derece saf olup her şeye inanması olduğu söyleniyor. Ama Hruşçov ve onun "iadeiitibar" komisyonunun, Kosarev ve diğer çok sayıda "masum kurban" hakkında geniş bilgileri gizlediği kesin olarak biliniyor.

118 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?". Cilt 1, s. 79-80, 166-168, 219.

119 Yejov için bkz. önceki bölümler.

Kosarev vakasında, öldürülmesinin nedeni olarak gösterilen Yejov bağlantılarının gizlendiği ortaya çıktı. Varılabilecek en özenli sonuç, Hruşçov'un masum ya da suçlu olup olmadığı hakkında ciddi bir araştırma yapmadan, gerçekleri görmezden gelerek Kosarev'i masum ilan etmiş olduğu.

Gürcistan Komünist Partisi MK eski genel sekreteri ve 1930'larda komsomolun önde gelen çalışanlarından biri olan Akaki Mlegadze, SBGLKB MK'nın başındayken Kosarev'i seviyor ve ona saygı duyuyordu. Mgeladze 1960'larda yazdığı ama geçtiğimiz günlerde basılan hatıralarında 1947 yılında Kosarev hakkındaki bir soru için Stalin'e danıştığını yazıyor. Onu ilgiyle dinleyen Stalin şunları söylemiş: A.A. Jdanov ve A.A. Andreyev, Kosarev'in suçunu iyice araştırdı ve doğruladı.[120]

Bu söylenenler diğer kaynaklardan bildiğimiz gerçeklerle de uyuşuyor: Çeşitli "organ"ların yaptığı tutuklamaların ve partinin önde gelenleri hakkındaki suçlamaların haklı olup olmadığını kontrol etmek için genellikle Politbüro üyeleri görevlendirilirdi.[121]

Mlegadze ilk başta Kosarev'in suçlu olduğuna inanmak istemedi ve muhtemelen Kosarev'in masum olduğunu, kişisel düşmanlık nedeniyle Beriya'nın iftirasına maruz kaldığını ya da yaptığı bir hatanın kurbanı olduğunu düşünmeyi tercih etti. Mlegadze çekinmemesine rağmen görüşlerini yumuşak tonda Stalin'e aktardı; Stalin ise büyük bir hoşgörüyle Jdanov ve Andreyev'in Kosarev hakkında yaptığı araştırmanın sonuçlarını bildirdi. Bunları öğrenen Mlegadze, bu grubun raporunun ve o yıllarda Kosarev'in yaptıkları hakkında Şkiryatov'un hazırladığı raporun son derece ikna edici olduğunu hatırladı. Mlegadze'nin anlattıklarına göre Stalin, o dönemde yapılan bütün yanlışları ve özellikle 1937 yılında yapılan yanlışları söylemişti. Ama Stalin bu yanlışların Kosarev'le ilgili olmadığını belirtmişti. Bu delilin önemi, Kosarev aleyhindeki kanıtların Kosarev'e büyük bir saygı duyan Mlegadze'yi bile

120 A.İ. Mlegadze. "Stalin'i Nasıl Bilirdim?" Geçmişten Sayfalar. – 2001, s. 172

121 Bkz. "Sovyet Yönetimi. Yazışmalar. 1928-1941 yılları I". Derleyen: A.V. Kvaşonkin ve çalışma arkadaşları. – Yay: ROSSPEN, 1999. Andreyev ve Jdanov'un bazı mektupları bu kitapta yayınlandı.

ikna etmiş olması. Ayrıca Mlegadze'nin anlattıkları, Stalin ve diğer Politbüro üyelerinin Kosarev hakkındaki suçlamaları etraflıca incelediklerini gösteriyor.

"Kurşuna dizileceklerin listeleri"

Hruşçov:

> İİHK, yaptıkları Askerî Kurul tarafından incelenen ve cezaları daha önceden belirlenmiş olanların listesini hazırlayarak korkunç bir eylemde bulundu. 1937-1938 yıllarında, içlerinde binlerce parti, Sovyet, Komsomol, ordu ve ekonomi görevlisinin isminin bulunduğu 383 liste Stalin'e sunuldu ve onun onayını aldı.[122]

Bu listelerin asılları hâlâ mevcut; yayına hazır hale getirildiler, CD'ye kaydedildiler ve sonra da "Stalin'in kurşuna dizilecekler listeleri" olarak internette yayınlandılar.[123] Ama bu listeler, işin açıkçası, "kurşuna dizilecekler" listeleri olmadığı için yanlış ve taraflı.

Hruşçov'un söylediklerini doğru kabul eden anti-Stalinist editörler listelerin önceden verilmiş "hükümler" olduğunu yazıyorlar. Ama kendi araştırma-yorumları bu iddiaların iflas ettiğini ortaya koyuyor. Aslında listelerdekiler, mahkemelerde suçlu bulunan kişiler için verilebilecek en ağır karar, yasanın öngördüğü *mümkün olan en sert* cezaydı ve bu da nihai karar değildi.

Listelerde adı geçen kişilerin mahkemede aldıkları cezanın hafifletildiği ve bu sayede idamdan kurtuldukları örnekler vardır. Örneği Hruşçov'un konuşmasında adı geçen ve XX. Kongre sırasında hayatta olan A.V. Snegov'un ismi bu listelerde iki kere –Leningrad bölgesindeyken 7 Aralık 1937 tarihli listede[124] ve sonradan 6 Eylül 1940 tarihli listede[125]– geçmiştir.

Snegov'un ismi iki listede de "1. kategoride", yani en ağır cezayı –kurşuna dizilmek– alan kişiler arasında geçiyor. İkinci listede

122 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 143.

123 SSCB'de siyasi teör kurbanları. İki Disk. Disk 2. Stalin'in kurşuna dizilecekler listeleri. Yay: Zvenya, 2004. Bkz: http://www.memo.ru/history/vkvs/

124 Bkz. http://stalin.memo.ru/spiski/pg05245.htm

125 Bkz. http://stalin.memo.ru/spiski/pgl3026.htm

suçlu bulunmasına neden olan kanıtlar –ve anlaşılan bunlardan daha fazla da olabilir–, ayrıntılarıyla veriliyor. Ama Snegov için idama cezası verilmedi, sadece uzunca bir süreliğine çalışma kampına gönderildi.

Aslında Stalin'in "cezaları" belirlemediğini ve listeleri sadece olası itirazlara karşı incelediğini Hruşçov da biliyordu. SSCB İç İşleri Bakanı S.N. Kruglov'un 3 Şubat 1954 tarihinde adına gönderdiği notta bu bilgi vardı. "Önceden planlanmış cezalar" hakkında tek bir kelime geçmeyen notta şunlar geçiyor: "SSCB İİB arşivlerinde SSCB Yüksek Mahkemesi Askerî Kurulunun gönderdiği 383 liste bulunmuştur." Bu listeler 1937 ve 1938 yıllarında SSCB İİHK tarafından hazırlanmış ve değerlendirilmeleri için SBKP(B) MK'ya sunulmuştu *(ayrıntılandırmayı ben yaptım. -G.F.)*.

Savcının dava oturumuna, elinde sadece sanığın işlediği suçlarla ilgili kanıtlarla değil yargıçların sanığı suçlu bulması durumunda verilecek ceza hakkında bir öneriyle girmesinde bir gariplik yok. Görüldüğü gibi sadece parti üyelerinin değil parti üyesi olmayanların listesi de bir incelemeden geçiyor.

Hruşçov, Stalin'in değil asıl kendisinin tavsiye edilen cezaların yer aldığı listelerin hazırlanmasında bizzat yer aldığını sakladı. Hruşçov listelerin İİHK'de hazırlandığını ima ediyor. Ama İİHK'nin SBKP(B)'nin bölge yönetimleriyle birlikte çalıştığı ve bu listelerde ismi geçen kişilerden çoğunun –muhtemelen SSCB'nin diğer bölgelerinde yaşayanlardan daha fazlasının– Hruşçov'un görev yaptığı bölgelerde yaşadığı gerçeğine pek değinmiyor.

Hruşçov 1938 yılının Ocak ayına kadar partinin Moskova bölge ve halk komiteleri genel sekreteriydi; daha sonra ise Ukrayna KP(B) MK genel sekreteri oldu. Stalin'e 6.500 kişinin kurşuna dizilmesini talep eden 10 Temmuz 1937 tarihli bir mektup[126] göndermişti; aynı tarih Moskova ve Moskova bölgesindeki "kurşuna dizilecekler" listesinin üzerinde de vardı.[127]

126 Bkz. Bölüm 5.

127 http://www.memo.ru/history/vkvs/spiski/pg02049.htm

Hruşçov Stalin'e gönderdiği mektupta, ceza alacakların belirlenmesi için yetkililer tarafından seçilen "troyka"da yer aldığını doğruluyor. Bu troykada ayrıca İİHK Moskova bölge şefi S.F. Redens ve Moskova bölgesi savcı vekili K.İ. Maslov da vardı. (Hruşçov "gerekli durumlarda" ikinci sekreter A.A. Volkov'un onun yerini alabileceğini belirtiyor.)

Volkov SBKP (B) Moskova Komitesi ikinci sekreterliği görevini 1937 yılının Ağustos ayına kadar sürdürdü, sonra yerini Hruşçov'a bıraktı ve muhtemelen bu sayede hayatı kurtuldu.[128] Maslov 1937 yılının Kasım ayına kadar Moskova bölge savcısı olarak kaldı; 1938 yılında tutuklandı ve 1939 yılının Mart ayında devrim karşıtı eylemler suçuyla kurşuna dizildi.[129] Onun yerine geçen K.İ. Mamonov'un[130] kaderi de farklı olmadı ve o da Maslov'la aynı gün kurşuna dizildi. Redens de cezadan kurtulamadı: 1938 yılının Kasım ayında "Polonyalı bölücü-casusluk grubu"na üye olduğu gerekçesiyle tutuklandı, mahkemede yargılandı ve 21 Ocak 1940 tarihinde kurşuna dizildi. Jansen ve Petrov yazdıkları kitapta Redens'den "Yejov'un adamlarından biri" olarak söz ediyorlar.[131] Redens "çözülme" yıllarında Hruşçov'un ısrarıyla temize çıkartıldı ama yasalar ihlal edilerek yapılan bu iadeiitibar 1988 yılında iptal edildi.[132]

Bir başka deyişle, Volkov hariç, Hruşçov'un Moskova ve Moskova bölgesindeki baskılara katılan tüm silah arkadaşları yaptıklarından ötürü sert cezalara çarptırıldılar. Peki Hruşçov cezadan nasıl kurtulabildi? Bu sorunun cevabı üzerinde hâlâ kaldırılamaz bir sır perdesi duruyor...

128 Volkov 11 Ağustos 1937 yılında Belarus KP(B) MK'ya seçildi ve Ekim 1938 ile Şubat 1940 arasında SBKP(B) Çuvaş bölgesi genel sekreterliği görevinde bulundu. Elimizdeki bilgilere göre 1941 ya da 1942 yılında eceliyle öldü. Volkov hakkında detaylı bir yazı 21 Nisan 2001 tarihinde "Sovyetskaya Belarussiya" gazetesinde yayınlandı. Bkz: http://sb.by/article.php?articleID=4039.

129 Bkz: http://www.mosoblproc.rU/history/prokurors/7/ и http://www.memo.ru/memory/donskoe/d39.htm.

130 Bkz: http://www.mosoblproc.rU/history/prokurors/8/ и http://mos.memo.ru/shot-63.htm.

131 Jansen, Petrov, sayfa: 56, 165.

132 "İadeiitibar: Nasıl gerçekleşti?". – 1991. Yay: MFD, 2004, sayfa: 660.

SBKP(B) MK Ocak (1938) Genel Toplantısı Kararları

Hruşçov:

> SBKP(B) MK Politbüro Ocak 1938 toplantısında parti örgütlenmesinin düzeltilmesi kararı alındı. Ama baskılar 1938 yılında da devam etti.[133]

Hruşçov burada baskıların volanını Stalin'in çevirdiğini ima ediyor (ve bu düşünceyi sonradan daha açık biçimde formüle ediyor). Ama delil niteliğindeki belgelerin bunun tam tersini -baskıların Hruşçov'un önde gelen "bir baskıcı" olarak katıldığı genel sekreterler birliği ve Yejov tarafından yapıldığını- kanıtladığını gördük. Stalin ve SBKP(B) merkez yönetiminin komployа dahil olmayan üyeleri, cezaları yumuşatmayı ve kontrol edici önlemler almaya çalışmışlar. Sonunda masum insanların öldürülmesine neden olan yalan kanıtlar uyduranlar hakkında sert cezalar çıkartabilmeyi başarmışlar.

Getty ve Naumov SBKP(B) MK Ocak (1938) Genel Toplantısının belgelerini etraflı bir incelemeye tabi tuttular.[134] Bu inceleme, Stalin ve parti merkez yönetiminin, önlenemeyen baskılar sorunuyla ilgili derin endişeleri olduğunu ortaya koyuyor. Postıyşey, özellikle bu baskılar yüzünden aynı Genel Toplantıda görevinden alındı. R. Thurston'ın bu sorun hakkında detaylı bir inceleme yaptığı kitabı, Stalin'in, baskı yapan genel sekreterleri, İİHK'yi ve diğer baskı yapanları frenlemeye çalıştığını doğruluyor.

Malenkov, MK Ocak (1938) Genel Toplantısında söz aldı ve açıkça Stalin'i destekleyerek Kuybişevsko bölgesindeki parti örgütünün başına buyruk davrandığını rapor etti. Bu kitabın amacı açısından incelememiz gereken başlıca eylemler, daha önce de belirttiğimiz gibi Postıyşev'in yaptıkları. Postıyşev, SBKP(B) MK'nın 9 Ocak 1938 tarihinde aldığı kararla yaptığı "hata"lardan dolayı suçlu bulundu; kınama cezası aldı ve Kuybişevsko Bölge Komitesi genel sekreterliğinden azledildi.

1938-1958 yılları arasında SSCB tarım yönetiminde önemli mevkilerde (Tarım Komiserliği ve sonradan Tarım Bakanlığı)

133 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 144.

134 J. Arch Getty and Oleg V. Naumov. "The Road to Terror: Stalin and Self-Destruction of the Bolsheviks. 1932—1939". (Yale University Press, 1999), s. 498-512.

bulunan ve MK ile Politbüro toplantılarına sık sık katılan İ.A. Benediktov, Stalin'in Ocak Genel Toplantısında baskı sürecinde yapılan kanunsuz uygulamaları düzeltmeye başladığını belirtiyor.

Ukrayna İç İşleri Halk Komiserliğinin başına 1938 yılının Ocak ayında A.İ. Uspenskiy getirildi ama yılın sonuna doğru Moskova'ya, İç İşleri yönetiminde kanunsuzluk yapıldığı haberleri geldi. Yejov'dan 14 Kasım 1938 tarihinde tutuklanacağı uyarısını alan ve intihar etmiş numarası yapan Uspenskiy kanun kaçağı durumuna düştü. Tüm ülkede aranma emri çıkartıldı ve 14 Nisan 1939 tarihinde tutuklandı. Bazı bilgilere göre Yejov, Stalin ve Hruşçov arasındaki bir telefon konuşmasını duyduktan sonra Uspenskiy'i uyardı.

Ayrıca Uspenskiy'in masum insanları haksız yere suçlama suçuna Hruşçov'un da ortak olması gerekiyor çünkü ikisi aynı "troyka"nın içindeydiler.[135] Tutuklananların çoğunun sorgu kayıtlarında, Uspenskiy'in Yejov'un emirlerini uygulayarak sahte suçlamalarda bulunduğu geçiyor.[136]

"Beriya çetesi"

Hruşçov:

> Stalin bir kişinin tutuklanması gerektiğini söylediğinde bu kişinin "halk düşmanı" olduğuna inanmak gerekiyordu. Devlet güvenlik organlarını yöneten Beriya çetesi tutuklananların suçlu, kendi ürettikleri delillerin doğru olduğunu kanıtlamak için elinden geleni yaptı.[137]

Bu doğru değil. R. Thurston, Beriya İİHK'nin başına geçtiğinde Hruşçov'un aslında neler olduğunu çarpıttığını ayrıntılarıyla yazıyor.[138] Onun gelişi bir tarihçinin sözleriyle "hayret verici liberalizm" döneminin başlamasını sağladı: İşkenceler sona erdi,

135 N.S. Hruşçov. "Zaman. Halk. İktidar". Kitap 1. Bölüm 1. – Yay: Moskovskie novosti, 1999, s. 172, 173.

136 Jansen ve Petrov, s. 84, 148.

137 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 144.

138 Robert Thurston. "Life and Terror..." ·. 118-119.

mahkûmlar yasal haklarına kavuştular. Yejov'un suç ortakları görevlerinden alındılar, çoğu mahkemeye çıkartıldı ve kanunsuz baskılar nedeniyle suçlu bulundu.

Pospelov Komisyonu raporuna göre tutuklanmalar önemli ölçüde azaldı: 1939-1940 yıllarındaki tutuklanma sayısı 1937-1938 yıllarına oranla yüzde 90 azaldı. 1939-1940 yıllarındaki idam sayısı 1937-1938 yıllarındakinin %1'i kadardı.[139] Beriya 1938 Kasımında İç İşleri Halk Komiserliğinin başına geçti ve böylelikle sadece o dönem için geçici olarak tüm yönetim "organlarının" ipleri onun elinde toplandı. Hruşçov "kapalı oturum" konuşması için Pospelov Komisyonunun hazırladığı raporu kullandı. Bu yüzden bu gerçekleri bilmemesi imkânsızdı ama dinleyicilerin bu gerçeklerin ortaya koyduğu tarihî olaylar hakkında şüpheye düşmemesi için bunlara değinmedi. Beriya İİHK'nin başındayken yasadışı baskılar, toplu idamlar, işkenceler ve sahte suçlamalar hakkında yasal süreç başlattı. Hruşçov bunları biliyordu ama saklamayı tercih etti.

"İşkenceler hakkında şifreli telgraf"

Hruşçov:

> Toplu cezalandırma dalgası 1939 yılında zayıflamaya ve parti yerel örgütlerinin yöneticileri, İİHK görevlilerini tutuklulara fiziksel baskı uygulamakla suçlamaya başlayınca, Stalin 10 Ocak 1939 tarihinde il ve bölge komiteleri sekreterlerine, ulusal komünist parti merkez komitelerine, İç İşleri halk komiserlerine, İİHK şeflerine şifreli bir telgraf gönderdi. Telgrafta şunlar yazıyordu. "SBKP(B), İİHK'nin uygulamalarında fiziksel şiddet kullanmasına SBKP(B) MK'nın 1937 yılında aldığı kararla izin verildiğini duyurur... Tüm burjuva istihbarat servislerinin sosyalist proletaryanın temsilcilerine karşı fiziksel şiddet kullandıkları, hem de en korkunç biçimde kullandıkları bilinmektedir. Kendinize şunu sorun: Sosyalist istihbarat servisleri burjuvazinin sadık ajanlarına, işçi sınıfının, kolhozcu çiftçilerin düşmanlarına karşı neden daha insanca davransınlar? SBKP(B) MK fiziksel baskı yönteminin ke-

139 "İadeiitibar: Nasıl gerçekleşti?". Cilt 1, s.317. Bkz: http://www.idr.ru/2/7.shtml.

sinlikle kullanılması gerektiği görüşündedir ve bundan sonra da istisnai durumlarda yalnızca halkın açık ve silahlarını bırakmamış düşmanlarına karşı olmak üzere uygun ve gerekli bir yöntem olarak kullanılacaktır."

Stalin böylelikle SBKP(B) MK adına, sosyalist yasaların ihlaline, işkencelere, masum insanlara iftira atılmasına izin vermiş oldu.[140]

Hruşçov en az üç, hatta dört konuda dinleyicileri bilerek yanlış yönlendiriyor:

- Telgraf metninin bazı çok önemli kısımları "kapalı oturum"un amacına ters düştüğü için çıkartılmış.

  Hruşçov telgrafın okuduğu kısmının hiçbir zaman ve hiçbir yere gönderilmediğini gizlemiş. Aslında bu belge (telgrafta belirtildiği gibi) 1939 yılında değil 1956 yılında hazırlanmışa benziyor.

- Malenkov, Molotov ve Kaganoviç'in "parti karşıtı grubunun" soruşturulduğu SBKP MK Haziran 1957 Genel Toplantısının steno kayıtlarından bildiğimiz "telgraf" metnindeki diğer kuşkulu gariplikler hakkında Hruşçov hiçbir şey söylememiş.

- "Şifreli telgraf" adı verilen belge Hruşçov'un da katılımıyla uydurulmuş olabilir.

Metninin tamamı ancak 1990'larda yayınlanmış bu "şifreli telgrafın" hem içeriği hem de biçimi oldukça şüpheli. Bu sorularla ilgili tüm bağlantıları çözebilmek için oldukça kapsamlı bir belge incelemesi yapmak gerekiyor. Ama bazılarının cevabı aşağıda verilecek.

Genel sekreterler neredeyse bir melek gibi gösterildikleri için bu "telgraf"ın içeriği daha ilk satırından şüpheli. Hruşçov konuşmasında bundan faydalanma fırsatını kaçırmamış: Yerel parti örgütü liderleri işkencelerden duydukları hoşnutsuzlukları bildirmişler ve bu nedenle Stalin ve sağ kolu Beriya'ya sitemlerini göndermişler! Genel sekreterler bu ikisinin –"kötü çocukların"– kanlı planlarına karşı koyabilmek için ellerinden geleni yapmışlar!

140 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 145.

Ama Y.N. Jukov'un, genel sekreterlerin toplu cezalandırmalara izin verilmesi konusundaki ısrarlarının anlatıldığı, "Diğer Stalin" isimli belgelerle desteklenmiş çalışmasından bahsetmiştik. Stalin ve Politbürodaki parti yetkilileri (Jukov'un taktığı isimle "dar yönetim") buna karşı çıkmıştı. Jukov, Hruşçov'un "1. Kategori" insanlar listesini, soyadı bilgisi olmadan 20.000 kişiye çıkartmak için verdiği dilekçeyi gördüğünü iddia ediyor.[141] Getty, Hruşçov'un iki kategoriden de yaklaşık 41.000 kişi için talepte bulunduğunun delillerini gösteriyor.[142]

Şu önemli notu da düşmemiz gerekiyor: Hruşçov "şifreli telgraf"tan ilk olarak "fiziksel baskı yöntemleri"nin kullanım koşullarının derecelendirildiği ve sınırlarının belirlendiği, ikinci olarak Yejov'un İİHK'deki yüksek rütbeli ve telgrafta geçen ifadeyle, işledikleri suçlar için "hak ettikleri cezayı alan" suç ortaklarının isimlerinin geçtiği büyük bölümü çıkartıyor.

Bu suç ortakları arasında, Hruşçov'un, Rozenblum'dan alıntı yaparak, başlıca sahtekârlardan biri olarak bahsettiği Zakovskiy de var (yukarıya bkz.). Hruşçov telgrafın bu bölümünü okusaydı konuşmasının ana tezi –Stalin'in toplu cezalandırmaları önlemeye çalışması yerine bu baskılardan sorumlu tutması– zarar görecekti. "Yejov meslesi" hakkında geçtiğimiz günlerde yayınlanan belgelerde Zakovskiy'in Yejov'un en sadık suç ortaklarından biri olduğu ama buna rağmen tutuklandığında "sorguda çözülmesi" ve Beriya'ya Yejov'un adamlarının soruşturmalarda yaptığı sahtekârlıklar ve idamlar hakkında bilgi verebileceği endişesiyle Yejov'un, Zakovskiy'in kurşuna dizilip dizilmediğinin kontrol edilmesini talep ettiği anlatılıyor.

İşkenceler hakkındaki "şifreli telgraf", Hruşçov'un geniş bir analitik araştırma yapılması gereken becerikliliğinin açık bir örneği. Belgenin, incelenmesi bizi amacımızın dışına çıkarmayacak önemli özellikleri şunlardır: 1) Belge 10 Ocak 1939 tarihlidir ve en iyi ihtimalle telgrafın müsveddesinin bir kopyasıdır. Baskı

141 *Komsomolskaya pravda*. 2002, 3 Aralık. Gazetenin okuyucu sorularına verdiği cevaplar için: http://www.nomad.su/?a=15-200212030006.

142 J. Arch Getty. "Excesses are not Permitted.: Mass Terror and Stalinist Governance in the Late 1930s". // *The Russian Review*. sayı 61 (Ocak 2002), s. 127.

makinesinde sıradan bir kâğıda basılmıştır. Üzerinde ne Stalin'in ne herhangi başka bir yetkilinin onayı vardır. Son dönemlerdeki "yarı resmî" yayınlarda belgenin Stalin tarafından "imzalandığı" söylenmiyor ama Stalin"in "el yazısıyla" eklediği bir bölümün olduğu teyit ediliyor.[143] Ama bu birinci sınıf bir blöf; editörler konunun yazdıkları şekilde olduğuna dair bir kanıt sunmuyorlar. Kesin olan tek şey: Bu belgenin 1939 yılına ait gerçek belge olduğuna okuyucularını inandırmak istiyorlar.

2) Önümüzde bir sahtekarlık olmasa ve müsveddeyi "orijinal telgraf" olarak kabul etsek bile gönderilmemiş bölüm için elimizde yeterli delil yok. "Telgraf" 1956 yılında basılmışa ve hemen sonra ortaya çıkmışa benziyor. Üstelik 1956 yılında eklenmiş daktilo fontları ve belgenin büyük bir bölümü birbirinden ayırt edilemiyor.

1956 yılında bir kâtibin 1939 yılına ait gizli bir arşiv belgesine bazı notlar eklemesi son derece esrarengiz bir olay. Neden 1956 yılında notlar ayrı bir kâğıda değil orijinal "şifreli telgraf"a ekleniyor ve 1939 yılına[144] ait tek kopyadan çıkarılan bölümlere belgede değinilmiyor?

"Şifreli telgraf"la ilgili bu ve buna benzer durumları kesinlikle objektif olarak ve bilimsel bir bakış açısıyla değerlendirmek gerekiyor. Ama Rus yetkililer, bize ilginç gelen bu "telgraf" ve SSCB dağıldıktan hemen sonra ortaya çıkan doğrulukları şüpheli diğer belgeler ile ilgili bir araştırma yapmayı düşünmüyor. Akla yatkın görünen kopyayla yetinmek zorundaysak, bu kopyanın çıkartıldığı orijinal belge nerede?

3) Molotov ve Kaganoviç, Hruşçov'un Molotov, Malenkov, Kaganoviç ve Şepilov hakkındaki "parti karşıtı" grup kurma suçlamalarını "boşa çıkarmaya" çalıştığı SBKP MK Temmuz (1957) Genel Toplantısında bazı kategorideki tutuklular için "fiziksel baskı" kullanma kararının gerçekten olduğunu ve Politbüronun tüm üyelerinin bu kararı imzaladığını açıkladılar. Hruşçov o za-

143 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK". Belge No:8, s. 14-15 ve sayfa 15'in girişi

144 J. Getty'nin ortaya koyduğu, aşağıda bahsedilen "şifreli telgraf" hakkındaki bir tartışma.

man böyle iki karar olduğuna karşı çıktı; "şifreli telgraf"ı değil başka bir belgeyi ima ediyordu. Ama Hruşçov bu "başka belge" konusuna başka hiçbir yerde ve hiçbir zaman değinmedi. Hangi belgeyi kastediyordu? Bunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz...

Politbüronun bu tartışmaya dahil olan diğer üyelerine göre belgenin orijinali ortadan kaldırıldı ve tek kopyası mucizevi bir şekilde partinin Dağıstan Bölge Komitesi tarafından muhafaza edildi. Ama bizim elimizde tamamen farklı bir kopyası var. Özel değil sıradan bir kâğıda basılmış olan kopya 1956 yılına kadar basılmış olan en iyi müsveddeye benziyor ya da sıradan bir sahtecilik örneği. Dağıstan Bölge Komitesinin elindekinden başka bir kopya ortaya çıkmadı ve bu kopya hiçbir yerde, hiçbir zaman, hiç kimseye gösterilmedi.

Hruşçov, içinde kendi itibarını da sarsacak bir bilgi olmasaydı, Stalin aleyhindeki bu kadar değerli bir delili kesinlikle ortadan kaldırmazdı. Ya da -bu durum diğer her şeyin önüne geçti- eğer bu telgraf hiçbir zaman var olmadıysa! Bu durumda Dağıstan Bölge Komitesinden gelen kopyaları, MK'nın diğer üyelerinin, "parti karşıtı grubu" kandırmak için kullanmaya çalıştığı bir uydurma, bir oyun olarak değerlendirmek gerekir.

J.A. Getty arşivlerde aynı ama tarihî farklı -27 Haziran 1939- bir "şifreli telgrafı" ortaya çıkarmayı başardı.[145] Eğer bu belge gerçekse (orijinali yayınlanmadı) ve Molotov 1957 yılında, telgrafın Politbüronun tüm üyeleri tarafından imzalandığı konusunda yalan söylemiyorsa Hruşçov'un da bu belgenin altında imzası olmalı: Gerçekten de Ocak (1938) Genel Toplantısından sonra üyelik için adaylığını koydu (Postıyşev'in boşalttığı adaylığı aldı) ve 22 Mart 1939 tarihinde SBKP(B) MK Politbüro üyesi oldu. Bu şu anlama geliyor: Hruşçov'un da Molotov, Malenkov ve Kaganoviç ile eşit sorumluluğu vardı.

Ama telgraf Hruşçov'un "kapalı oturum"da belirttiği gibi 10 Ocak 1939 tarihinde gönderildiyse Hruşçov'un bu telgrafın altında imzasının olmaması gerekiyor. Bu durumda Hruşçov (a) telgrafı okudu, (b) telgrafta belirtilen bütün uygulamalarda, yani

145 J. Arch Getty. "Excesses are not Permitted...", s. 114 n. 4.

tutuklulara "fiziksel baskı" uygulanmasında sorumluluğu vardı ve UKP (B) MK genel sekreteri olarak kendisi de binlerce insana fiziksel baskı uyguladı.

Bu yüzden Hruşçov 27 Haziran 1939 tarihli orijinal telgrafı bulmaya çalışmış ve sonra da arşivlerde bulabildiği her şeyi temizlemiş olabilir. Ama daha önce belgenin bir kopyası çıkartılmış (belgenin daha önceki halinde bulunan Yejov'un ismi silinmiş) ve Hruşçov'un Politbüroya girmesinden önceki bir tarih atılmış.

Aralarında profesyonel tarihçilerin de olduğu pek çok yazar Hruşçov'un yaşamı boyunca çok sayıda belgeyi ortadan kaldırdığına inanıyor. Yuri Jukov[146] bir söyleşisinde, Nikita Petrov[147] kitabında, Marc Junge ve Rolf Binner[148] araştırmalarında Hruşçov'un kimsenin ortadan kaldırmadığı kadar çok belgeyi ortadan kaldırdığını söylüyorlar. SSCB eski tarım bakanı Benediktov da 1989 yılında bu düşünceyi dile getirdi.

Her ne şekilde olursa olsun Hruşçov'un dinleyicilerini yanlış yönlendirmek için bu belgeye bilerek değindiğinden kesinlikle eminiz.

Beriya'nın Rodos'a verdiği Kosior ve Çubar'a işkence yapma talimatı hakkında

Hruşçov:

> Bu kongreden birkaç gün önce NK Başkanlık Heyetini toplantıya çağırdık ve zamanında Kosior, Çubar ve Kosarev'i sorgulayan Rodos'un ifadesine başvurduk. Kuş beyinli, ahlakını tamamen kaybetmiş, işe yaramaz adamın biri. Ve bu kişi önde gelen parti liderlerinin kaderini belirledi, önemli politik sonuçları olacak "suçlarını" kanıtlamak için gerekli soruları belirledi.
>
> Kendinize, böyle bir kişinin Kosior ve diğerlerinin suçlu olduklarını kanıtlayacak hikâyeleri tek başına yazıp yazamayacağını so-

146 "Stalin öcüsü". Gazeteci Alexander Sabov'un tarihçi Yuri Jukov'la yaptığı söyleşi. Bölüm 3. // *Komsomolskaya Pravda*. 12 Kasım 2002.

147 N. Petrov. "KGB İlk Başkanı İvan Serov". – Yay: Materik, 2005, s. 157-162.

148 Marc Junge, Rolf Binner. "Terör Nasıl Büyüdü? 00447 sayılı gizli emir ve uygulama yöntemleri". – Yay: AİRO-XX, 2003, s. 16.

run. Hayır, gerekli talimatları almadan böyle bir şeyi yapamazdı. MK Başkanlık Heyetindeki ifadesinde bize şunu söyledi: "Bana Kosior ve Çubar'ın halk düşmanı olduğu söylendi, bu yüzden ben de suçlu olduklarını itiraf ettirmek zorundaydım." *(Salonda tepki sesleri).*

Bu itirafı ancak, Beriya'nın talimatlarıyla yaptığı uzun işkenceler sonucunda alabildi. Rodos'un MK Başkanlık Heyetinde utanmadan şunları söylediğini de belirtmeliyim: "Ben bunu, partinin bana verdiği bir görev olarak gördüm." Stalin'in tutuklulara fiziksel baskı uygulama talimatları işte böyle yerine getirildi.

Bu ve bunun gibi pek çok gerçek, partinin sorgulama normlarının alaşağı edildiğini ve her şeyin tek bir insanın zorbalığına bırakıldığını kanıtlıyor.[149]

Hruşçov'un buradaki aldatmacası, sanki Kosior ve Çubar'ın suçlu bulunup idam edilmelerinin tek dayanağının Rodos'un işkence yaparak aldığı itiraf olduğunu ima etmesi. Daha önce de gördüğümüz gibi bu kişiler aleyhinde, "fiziksel baskı yöntemleri" uygulanmadan elde edilen çok sayıda kanıt var. Özellikle Yejov'un 26 Nisan 1939 tarihinde, ikisinin de Alman casusları tarafından organize edilen sağ komploya dahil olduklarını söylediği itirafları var.

Hruşçov, Rodos'un "Beriya'nın adamı" olduğunu ima ediyor.[150] Ama iadeiitibar belgelerinde de görüldüğü gibi Rodos'un sorgulama kariyeri Yejov'un İİHK'nin başında olduğu yıllarda başlıyor.[151]

Rodos, bunları MK Başkanlık Heyetinde anlatırken sadece "görevini yerine getiriyor" olabilir. Eğer Merkez Komitesi bu işkenceleri uygun görmüşse ve Rodos tutuklulara bu işkenceleri yapma emrini almışsa (görünüşe göre bunu reddetmiyor), bu emirleri gerçekten de uygulaması gerekiyordu. Bu durumda kendisine atfedilen suçları işlememişti. Belki de tek suçu hem Beriya hem de Yejov döneminde sorguculuk yapmasıydı. Hruşçov nere-

149 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya.* 1989, sayı 3, s. 145

150 Petrov Rodos'un 5 Ekim 1953 tarihinde, yani "Beriya çetesi" nin diğer üyerleri ile birlikte tutuklandığını işaret ediyor. Bkz: N. Petrov. "KGB'nin ilk Başkanı İvan Serov", s. 393.

151 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?", Cilt 1, s.176.

deyse dünyadaki her şeyin suçunu Beriya'ya yıkmak için elinden geleni yapıyordu.

Rodos, SBKP MK Başkanlık Heyetinin 1 Şubat 1956 tarihli özel kararıyla mahkemeye çıkarıldı ve 21-26 Şubatta, yani SBKP XX. Kongresinin yapıldığı günlerde hakkında idam kararı verildi.[152] Bu acelenin nedeni neydi? Rodos'a yapılan bu misilleme, bu meselenin mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde derin bir yerlerde saklanması gerektiği izlenimini uyandırıyor. Rodos, İİHK sorgulama bölümü şefi olarak Yejov'un ve Yejov'un aile hayatına kadar giren en yakınındakilerin -İ.E. Babel, V.E. Meyerhold ve bazı başkaları- soruşturma "faaliyetleri"ne fiilen katıldığını kabul etti. Hruşçov, şüphesiz Beriya ve Rodos gibi birilerini bulabildiği için şanslıydı: Aralarında kendi bazı "küçük suçları"nın da bulunduğu baskıların tüm sorumluluğunu onların üzerine atabilirdi. Rodos'tan acil bir şekilde kurtulunması, Hruşçov ve Yejov arasında, kökleri Hruşçov'un genel sekreterlerden biri olduğu yıllara kadar uzanan görünmez bir bağ olduğunu düşünmemize neden olacak temelleri sağlıyor.

152 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt 1, s. 411, dipnot 13. Rodos 1954 yılından hemen sonra "Beriya çetesine" üye olduğu gerekçesiyle tutuklandı ama yaptıkları ile ilgili belgeler şu ana kadar halka açılmadı. Moskova Federal Arşivler sergi salonunda düzenlenen "1953 yılı. Geçmiş ve Geleceğin Arasında" başlıklı sergide Rodos'la ilgili dışarı sızan iki belge sergilendi. Bkz. Sergi kataloğu: http://www.rusarchives.ru/evants/exhibitions/stalin_sp.shtml

Bölüm 5

Stalin ve Savaş

"Dikkate alınmayan" uyarılar. Vorontsov'un raporu. Alman kaçaklar. Kızıl Ordu generallerinin kurşuna dizilmeleri. Savaşın ilk günlerinde Stalin'in "bitkinliği". Stalin – "beceriksiz" komutan. 1942: Harkov civarında felaket. "Tüm dünyada" askerî operasyonlar. Stalin Mareşal Jukov'un başarılarının itibarını düşürdü.

Stalin savaş başlayacağı uyarısını "dikkate almadı"

Hruşçov:

Stalin'in tek adamlığının II. Dünya Savaşı sırasında da ağır sonuçları oldu...

Stalin savaş devam ederken ve bittikten sonra, halkımızın savaşın başında yaşadığı trajedinin Almanların Sovyetler Birliği'ne "aniden" saldırmasının sonucu olduğu tezini ileri sürdü...

Ama Stalin bu uyarıları dikkate almadı. Ayrıca Stalin düşmanlıkların doğmasına neden olabilecek bu tarz bilgilere güvenmeme eğilimindeydi....

Gördüğünüz gibi her şey göz ardı edilmiş: Birden fazla komutanın uyarısı, Alman ordusundan firar edenlerin ifadeleri, hatta düşmanın açık saldırıları. Bir parti ve ülke lideri tarihin bu önemli anında nasıl bu kadar basiretsiz davranabilir?[153]

153 "Kişi Kültü Hakkında..." SBKP MK Genel Sekreteri yoldaş N.S. Hruşçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 145-146 ve 148.

Almanya gerçekten de Sovyetler Birliği'ne karşı askerî eylemlerde bulunuyordu ve Hruşçov'un söyledikleri arasında doğru olan tek şey buydu. Savaş hakkında diğer söylediklerinin aksini kanıtlayan pek çok delil var.

Stalin'in en yakın silah arkadaşlarından biri olan Hava Mareşali A.E. Golovanov ani bir Alman saldırısını tahmin etmişti. Mareşal bu yaşananların sorumluluğunu tek bir kişinin üzerine yıkmanın doğru olmadığına o yıllarda ordu ve devlette önemli yerlerde bulunanların eşit sorumlulukları olduğuna -ve ayrıca zafer tacının da sadece bir kişiye giydirilmemesi gerektiğine- inanıyordu.

SSCB yıkıldıktan sonra yayınlanan belgeler gösteriyor: Stalin ve Sovyet yönetimi Alman saldırısını bekliyordu ama çeşitli kaynaklardan farklı farklı ve kesin olmayan uyarılar geliyordu. V.V. Kojinov, Sovyet yönetiminin savaşın arifesinde yaptığı hataların nedenini iki temel soruna bağlıyor: kasıtlı yanlış haberler ve Sovyet "yöneticilerine" gelen bilgilerin tutarsızlığı.

Hatırlayalım: Alman ordusu saldırının arifesinde SSCB yönetimini yanıltmak için bir yanlış bilgilendirme planını uygulamaya koydu. Keitel bu planın uygulamaya konulması için 15 Şubat 1941 tarihinde özel bir emir yayınladı.[154]

Vadim Kojinov, Sovyet yönetiminin tavrı ile ABD başkanı F.D. Roosevelt'in daha çarpıcı bir hatası arasında çeşitli benzerlikler buluyor: Japonların, Pearl Harbour ile ilgili planlarını tahmin edebilmek imkânsızdı. Ama Kojinov, tarihçilerin bu saldırıyı öngörme kapasitesi sergileyemediği için F.D. Roosevelt'i suçlamadıklarını da belirtiyor! Hruşçov'un suçlamalarının özüne inecek olursak bunlardan pek çoğunu, söyleyenin aleyhine çevirmek zor değil: Nazilerin ana saldırılarının zamanını ve yönünü öngöremediği için Stalin'i suçlamak "kişi kültü" kavramı-

154 "1941 Yılı Belgeleri". 2 kitap halinde. 1. kitap. - Yay: MFD, 1998, s. 661-664. Belge: "OKW yönetiminin yanlış bilgilendirme çalışma talimatları". Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/germandisinfo.html.

na saplanıp kalmak, yani açıklanamaz nedenlerle kullanamadığı insan üstü özellikleri olduğuna inanmak anlamına geliyor.[155]

Sovyetler Birliği savaş ilanı olarak algılanabileceği için seferberlik ilan edemedi. Böyle bir seferberlik 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasını tetiklemişti. 1941 yılında seferberlik ilan edilmesi Hitler'e savaş ilan etmesi için geçerli nedenler verebilirdi ve SSCB, Almanya-Britanya Paktı'nın karşısında savunmasız duruma düşebilirdi. Tümgeneral Marks 1940 yılında "Doğu" operasyonunu planlarken şu yorumu yapmıştı: "Ruslar bize saldırarak elimize fırsat vermeyecek."[156]

SSCB, Britanya'nın uyarılarına da güvenemezdi: İngilizler neredeyse açıkça Hitler'i Sovyetler Birliği'ne karşı kışkırtıyordu. Eğer Almanya'yla Sovyetler'e karşı barış antlaşması yapmayı başaramazlarsa Britanya'daki egemen çevre temsilcilerinin çoğunun istediği iki ülkeyi de zayıflatma amaçlarına ulaşmak için her şeyi yaparlardı.

Stalin'e pek yakın olmayan mareşal K.L. Meretskov 1968 yılında yani Hruşçov'un görevi bırakmasından kısa bir süre sonra yayınlanan anılarında savaş başlamadan hemen önceki durumun son derece karışık ve öngörülemez olduğunu anlatıyor. 1941 yılında Meretskov'un yerine genelkurmay başkanı olan G.K. Jukov, savaşın ardından gözden düştükten sonra, "kişi kültü" açıklamasını yaparken Hruşçov'un yanında yer aldı ama yaşamının sonlarına doğru Stalin yönetiminde SSCB'nin Nazilerle silahlı çatışmaya girmek için elinden gelen en iyi şekilde hazırlandığını söyledi.

Mareşal Jukov ile İkinci Dünya Savaşı'nda öne çıkan diğer bir komutan A.M. Vasilevskiy arasında uzaktan yapılan tartışma Sovyetler Birliği silahlı kuvvetlerinin olası bir saldırıya nasıl hazırlanmaları gerektiği konusundaki fikir ayrılıkları için güzel bir örnek. Vasilevskiy, Sovyet birliklerinin savaşın başında

155 Hruşçov bu sorundan uzak dursa da Kızıl Ordu'nun hazırlıksız yakalanıp büyük kayıplar verdiği ve Alman ordusunun 22 Haziran 1941'den sonra etkileyici zaferler kazandığı Batı cephesindeki kuvvetlerin komutanı general D.G.Pavlov'un yenilgiye zemin hazırladığı ve bir Alman komplosuna iştirak ettiğine dair belgelerin yayınlandığından bahsetmek isteriz.

156 1941 yılı. Kitap 1, s. 154.

yenilgiye uğramamaları için Kızıl Ordu'nun ana kuvvetlerinin tam teçhizatlı bir halde, gerekirse saldırabilecek durumda Alman sınırına kaydırılmaları görüşündeydi. Jukov 1965 yılında yani Hruşçov görevden ayrıldıktan sonra yaptığı bir söyleşide Vasilevskiy'in bu görüşlerinin son derece hatalı olduğunu vurguladı.

Ve yine de: "Kapalı oturum"da değinilmemesine rağmen Japonya'daki Alman elçiliğindeki ünlü Sovyet istihbaratçısı Richard Sorge'den bir "uyarı" geldiğini hatırlatmak gerekir. Sorge'nin gönderdiği Almanya'nın 22 Haziran 1941 tarihinde saldıracağı mesajının, Hruşçov'un "çözülme" yıllarında kullandığı bir yalan olduğu geçtiğimiz günlerde ortaya çıktı.[157]

Vorontsov'un raporu

Hruşçov:

> Ordu ve diplomasi kaynaklarından da Alman birliklerinin Sovyetler Birliği topraklarını istila tehlikesi hakkında bilgi geldiğini söylemek zorundayız ama yönetim bu tür bilgilere daima önyargılı ve şüpheyle yaklaşıyordu.
>
> Örneğin Berlin'deki deniz ataşesi yüzbaşı Vorontsov Berlin'den gönderdiği 6 Mayıs 1941 tarihli raporunda şu bilgileri veriyordu: "Sovyet yanlısı Bozer... deniz ataşemizin emir subayına, Hitler'in subaylarından birinden Almanların 14 Mayısta Finlandiya, Baltıklar ve Letonya üzerinden SSCB'ye girmek için hazırlık yaptığını duyduğunu söylemiş. Aynı anda Moskova ve Leningrad'a hava saldırıları düzenlemeyi ve sınır boyundaki merkezlere paraşütçüler indirmeyi planlıyorlarmış..."[158]

Şans eseri şunu kesinlikle biliyoruz: Vorontsov'un mesajı hakkında Stalin'i bilgilendiren ve bu mesajın içeriği hakkında fikirlerini belirten amiral N.G. Kuznetsov'un gönderdiği metin elimizde olduğu için Hruşçov'un bilinçli olarak bir aldatmacaya başvurduğunu biliyoruz. Ama Kuznetsov'un görüşleri, raporun

157 22 Haziran 1941. "Her Şey Farklı Olabilir miydi?" *Krasnaya Zbezda*, 2001, 16 Haziran. Bkz: http://www.redstar.ru/2001/06/16_06/4_01.html.

158 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 146.

asıl anlamının çarpıtıldığı "kapalı oturum"da görmezden gelindi. Hruşçov, donanma komutanlığının Vorontsov'dan gelen mesajı, Sovyet yönetimini hataya sevk etmek için gönderilen bir yanlış bilgilendirme olarak değerlendirdiğini dinleyicilerden bilerek gizledi. Vorontsov'un mesajına yanlış bir gönderme yapmak bizzat Hruşçov'un fikriydi. Ne Pospelov Komisyonu raporunda ne de Pospelov ile Aristov'un 18 Şubat 1956 tarihinde hazırladığı Hruşçov'un konuşma taslağında vardı; Hruşçov'un 19 Şubat 1956 tarihinde bizzat dikte ettirdiği yazıda da yoktu. Bu bilginin Hruşçov'a nasıl ve nereden geldiğini bilmiyoruz.

"Hruşçov'un SBKP XX. Kongresinde Stalin kişiliği kültü hakkında yaptığı konuşma" derlemesinin editörleri de Kuznetsov'un notunu yayınlamadılar ve notu referans almadılar. Askerî tarihe bağlı kalınarak yazılmış en ünlü dergilerde yayınlandığı için orijinal mektuptan haberleri olmaması düşünülemez.[159] Ayrıca editörler, "Bozer"i Alman Hava Kuvvetleri Komutanlığında görevli Sovyet istihbaratçı H.Schulze-Boysen ile karıştırıyorlar ve Hruşçov bile konuşmasında Bozer'den "*Sovyet yanlısı*" olarak bahsediyor.

Editörler bu tür "unutkanlıklar" yaparak Hruşçov'un yalanlarının üstünü örtmeye çalışmışlar gibi gözüküyor. Benzer bir hile, dış görünüşte son derece saygıdeğer olan bu yayının da gerçekleri bilerek gizlediğini kanıtlıyor.

Hruşçov yalan söyledi. Ama Vorontsov'un mektubu ve benzer olaylar, doğru olmayan iddialarla dolu "kapalı oturum"un nedenlerini inceleme olanağı sunduğu için araştırmacılar açısından son derece ilgi çekici olmalı.

Alman asker kaçağı

Hruşçov konuşmasında yine "uyarılar" konusuna değiniyor:

> Bunlar bilinen gerçekler. Hitler orduları topraklarımızı istila etmeden hemen önce bir Alman sınırı geçti ve Alman birliklerinin 22 Haziran gecesi saat 03.00'te Sovyetler Birliği'ne karşı saldırıya

159 *Voenno-istoriçeskiy jurnal*. 1991, No:2, s. 39-40.

başlamak için emir aldıklarını bildirdi. Bu haber hemen Stalin'e ulaştırıldı ama o bu haberi dikkate almadı.[160]

Hruşçov'un bu iddiasının da gerçekle bir ilgisi yok. Ama günümüze kadar gizli kalan Vorontsov'un mesajının aksine o anda kongrede olan pek çok kişinin kaçak Alman askerinin hikâyesini hatırladığını düşünmek zorundayız.

Bu askerin adı Alfred Liskow'du. Ve yaptığı uyarının dikkat çekmediğini söyleyemeyiz. Alman ordusundan firar eden Liskow'un 21 Haziran saat 21.00'de gözaltına alındığı bilgisi 22 Haziran gecesi saat 03.10'da -saldırının başlamasından sadece bir saat önce- telefonla iletildi. Görüldüğü gibi Hruşçov'un konuşmasında dile getirdiği iki iddianın da doğru olmadığını kabul etmemiz gerekiyor: Bu iddialardan birincisi, uyarı Stalin'e önceden ve hemen iletildi, ikincisi bu "uyarı dikkate alınmadı". Liskow'un başlamak üzere olan saldırıyı 21 Haziran akşamı bölük komutanı teğmen Schultz'dan öğrendiğini söylemeliyiz.

Liskow sınırı geçer geçmez hemen Moskova'ya götürüldü. "Pravda" 27 Haziran 1941 tarihinde Liskow'un anlattıklarını, fotoğrafı ve Alman askerlerinin Sovyet sınırını geçtiği haberini sayfalarına taşıdı. Ama bazı bilgilere göre Liskow kısa süre sonra hayatını kaybetti. Ama kaçak Alman'ın geldiği kontrol noktası ondan aldığı bilgiden faydalandı ve Almanlar birkaç saat sonra kontrol noktasını havaya uçurmadan önce köprüyü havaya uçurup savunma çizgisinin arkasına çekilmeyi başardılar.

Hruşçov 1960'larda yazılan hatıralarında Alman askerinin yaptığı uyarıdan ve bu uyarının görmezden gelindiği iddialarından bahsetmedi.

Kurşuna dizilen generaller

Hruşçov:

> Stalin'in şüpheciliği yüzünden sayısız komutanın ve devlet adamının asılsız suçlamalarla ortadan kaldırılması, 1937-1941 döneminde, özellikle savaşın başında çok ağır sonuçlara yol açtı. Bu yıllarda, aralarında İspanya ve Uzak Doğu'da savaşın idaresi ko-

160 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 148.

nusunda deneyim kazanmış pek çok komutanın da olduğu, tabur komutanlarından en üst rütbeli komutanlara kadar çeşitli rütbelerdeki pek çok komutan cezalandırılmıştı.[161]

Hruşçov burada doğrudan bir şey söylemiyor ama üstü kapalı bir şekilde hem kendisinin hem de taraftarlarının sonraki yıllarda kullanacakları söylemlerden bahsediyor:

> Yönetimi devirmek amacıyla komplo içinde oldukları, Almanya ve Japonya'yla casusluk bağlantıları olduğu için 11 Haziran 1937'de mahkûm edilen Mareşal M.N. Tuhaçevskiy ve 8 komutanın suçsuz olduğu ortaya çıktı.
>
> İdam edilen ya da Kızıl Ordu'dan ihraç edilenler Sovyetlerin savunma kapasitesine tamir edilemez zararlar verdi. Cezalandırılan generaller yerlerine gelenlerden daha eğitimli ve deneyimliydi.

Bu iddiaları, gizlilikleri geçtiğimiz yıllarda kaldırılan bazı belgelerin ışığında inceleyelim:

1) SSCB dağıldıktan sonra ortaya çıkan bazı belgeler Tuhaçevskiy ve onunla birlikte hüküm giyen komutanların gerçekten suçlu olduklarını gösteriyor. Ama bu kaynakların çok küçük bir bölümünün gizliliği kaldırıldı: FGS arşivi ve başkanlık arşivi gibi –"askerî konular" ile 1936-1938 yıllarındaki açık ve gizli süreçlerin belgelerinin tutulduğu arşivler– resmî kurumlara girişi kontrol eden yetkililer burada tutulan belgeleri halka açmak için acele etmiyorlar.

Yarı resmî Rus çalışmaları, komutanların bir suçu olmadığını iddia etse de kaynaklar tam tersine söylüyor. Örneğin Yejov'un geçtiğimiz günlerde yayınlanan resmî sorgu kayıtları, birbirinden bağımsız ve kendi aralarında rekabet eden *üç* askerî komplo grubunun varlığını kanıtlıyor: bu gruplardan birincisi liderliğini A.İ. Egorov'un yaptığı "büyük askerî emekçiler" grubu, ikincisi Y.B. Gamarnik, İ.E. Yakir, İ.P. Ubaroviç'in Trotskist grubu, üçüncüsü ise Tuhaçevskiy'in "Bonapartist subaylar grubu."[162]

161 Aynı kitap.

162 "Lubyanka. Stalin ve İİHK - KGB - KCK. 1939 - Mart 1946". Yay: MFD: Materik, 2006, s. 61.

Karakteristik çizgi: Hruşçov 1957 yılında Tuhaçevskiy ve pek çoğununun temize çıkartılması için ısrar etti. Ama "askerlerin yaptıkları" hakkında 1962 yılına kadar az çok detaylı bir araştırma yapılmadı. Komutanların suçlu olduklarını kanıtlayan başka delillerin de yer aldığı ortak komisyon raporu 1994 yılına kadar gizli kaldı.

2) Tuhaçevskiy ve diğer ceza alan komutanlara, Hruşçov döneminden itibaren neredeyse Sovyetler Birliği Kahramanı payesi verilmeye başlandı. Bu eğilim nedense, Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında "dağılmasından" sonra bile hâlâ devam ediyor.

Hâlâ "olağanüstü" oldukları söylenen baskıları açıklamak çok kolay: Hruşçov ve onun peşinden giden antikomünist tarihçiler, 1937-38 yıllarında vurulan ve Kızıl Ordu yedek kuvvetlerine gönderilen komutanların sayısını pek çok kere fazla abarttılar. Bu konu hakkında araştırmalar Hruşçov'un "on yılında" da ortaya çıktı ve günümüzde de sayıları iyice arttı. Bu son araştırmalar, idam edilenlerin, tutuklananların ve Kızıl Ordu yedek kuvvetlerine gönderilenlerin yerine gelen yeni kadro sayesinde komutanların genel askerî formasyon seviyesinin ve bu yeni kadro I. Dünya Savaşı'nın son evresinde yer aldığı için operasyon deneyimi olan komutan sayısının arttığını gösteriyor.[163]

Hruşçov'un Kiev Askerî Bölgesinde (KAB) pek çok subayın ortadan kaldırılmasında kişisel sorumluluğu olduğu hâlâ konuşuluyor. General D.A. Volkogonov KAB Askerî Konseyinin kararnamesini imzaladığından bahsediyor. Bu belgenin daha ayrıntılı bir versiyonu ekte sunuluyor.

---

163 Yeri gelmişken bu konu hakkında son yıllarda Rus dilinde basılan en iyi yayınlardan birine değinelim: G.İ. Gerasimov. "1937-1938 Yıllarında İKKO Subaylarına Uygulanan Baskının Gerçek Etkileri". // *Rossiyskiy istoriçeskiy jurnal.* 1999, No.1 Bkz: http://www.hrono.ru/statii/2061/rkka_repr.html; İ.V.Pıyhalov. *Büyük İftira Savaşı.* – Yay:Yauza, EKSMO, 2005. Bölüm 2. "Kızıl Ordu Komutansız mıydı?" Bkz: http://militera.lib.ru/research/pyhalov_i/02.html.

Stalin'in savaşın başlarında yönetim becerisi "gösterememesi"

Hruşçov:

> Cephelerde alınan ilk yenilgilerden ve verilen büyük kayıplardan sonra Stalin'in sonun başladığının düşündüğünü söylemek yanlış olmaz. Bu günlerde yaptığı görüşmelerden birinde şunları söylemişti:
>
> > Lenin'in yaratttığı her şeyi geri dönüşü olmayacak bir şekilde kaybettik.
>
> Bu gelişmelerden sonra uzun bir süre askeri operasyonları yönetmedi...[164]

Bunların hiçbirinin gerçekle uzaktan yakında ilgisi yok ve Hruşçov da bunu bilmiyor olamaz. Savaşın ilk haftasında (ve daha sonradan da) Stalin'le yan yana çalışan kişilerin çoğu o sırada hayattaydılar ve devletin üst mevkilerinde görevliydiler. Ama hiçbir zaman buna benzer bir şey söylemediler. Hruşçov savaşın başlarında sürekli olarak Ukrayna'daydı ve Stalin'in ne söylediğinden ya da yaptığından kişisel olarak emin olması imkânsızdı.

Stalin'in Kremlin'deki çalışma ofisinde düzenli olarak kabul ettiği ziyaretçileri tarihçiler artık gayet iyi biliyor. Kremlin kayıtları şunu kesinlikle kanıtlıyor: Stalin savaşın ilk saatinden hatta daha öncesinden itibaren aşırı derecede çalışıyordu. Hruşçov bu kaynaklara rahatlıkla ulaşabilirdi. 21-28 Haziran 1941 arasında kabul ettiği ziyaretçilerin "İstoriçeskiy arhiv" dergisinde yayınlanan kayıtları, Stalin'in o günlerde ne kadar aktif olduğunu kanıtlıyor.[165]

Mareşal Jukov hiçbir zaman Stalin yanlısı olmadı. Yine de hatıralarında Stalin'den büyük bir saygıyla söz ediyor ve Hruşçov'un II. Dünya Savaşı'nın ilk günleri ve ayları hakkındakiler de dahil olmak üzere pek çok yalanını reddediyor. Bir başka önemli ka-

---

164 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 148.

165 *İstoriçeskiy arhiv*. 1996. sayı 2, s. 51-54. Bkz: http.//www.hrono.ru/libris/stalin/16-13.html. Bu bilgi hakkında çok önemli bir kaynak – İgor Pıyhalov'un yukarıda adı geçen "Büyük İftira Savaşı" kitabının 10. bölümü. ("Stalin Bitkin Düştü mü"); bkz: http://militera.lib.ru/research/pyhalov_i/10.html.

nıt da Komintern Yürütme Kurulu sekreteri George Dimitrov'un günlüğünde 22 Haziran 1941 sabah 07.00'de Kremlin'e çağırıldığında orada J.V. Stalin, A.N. Poskrabıyşev, Mareşal S.K. Timoşenko, amiral N.G. Kuznetsov, İKKO politik işler şefi L.Z. Mehlis ve İç İşleri Halk Komiseri L.P. Beriya'yı gördüğünü yazması. Günlüğüne ayrıca şunları da yazmış: "Hem Stalin hem de diğerleri inanılmaz derecede sakin, kararlı ve özgüvenliydi."

Hruşçov'un, Stalin'in savaşın ilk günlerinde hiçbir şey yapmadığı yalanının ortaya çıkmasını istemeyen antikomünist tarihçiler, 29 ve 30 Haziranda Stalin'in çalışma odasına gelenlerin kayıtlarının tutulmadığı gerçeğine sarılıyorlar. Stalin'in aşırı bitkin olduğu yalanını bu temel üzerine oturtmaya çalışıyorlar.

Ama en amansız anti-Stalinist Sovyet muhalif tarihçi Roy Medvedev bile bunun doğru olmadığını söylüyor. Medvedev, Hruşçov'un söylediklerinin, J. Lewis ve F. Whitehead (1990) tarafından, A. Bullock tarafından (1991) yazılmış Stalin biyografileri, "Oxford İkinci Dünya Savaşı Ansiklopedisi" (1995) gibi saygın yayınlarda da tekrarlanmalarına rağmen "tamamen uydurma"[166] olduğunu yazıyor. Bu düşüncesini geliştiren Medvedev ifadesinin doğruluğunu farklı bir kanıtla ortaya koyuyor.

Stalin 22 Haziran'dan 29-30 Haziran'a kadar kendini tamamen bu çalışmalara verdi. 29 Haziranda Timoşenko ve Jukov arasındaki bildiğimiz tartşmaya dahil oldu. Mikoyan bu durumu Kumanev'e aktardı.[167] Stalin aynı gün partizan hareketinin geliştirilmesi emrini hazırladı ve imzaladı. 30 Haziranda SSCB Yüksek Sovyeti Başkanlık Heyetinin kararıyla SSCB Halk Komiserleri Konseyi ve SBKP(B) MK Devlet Güvenlik Komitesi'ni oluşturdular.

General Volkogonov ve general Sudoplatov'un kaderleri ve görüşleri arasında hiçbir ortak yan bulunmamasına rağmen ikisi

166 "Tamamen uydurma" (*complete fabrication*) ifadesi sadece Medvedev'in "Bilinmeyen Stalin" kitabının ingilizce baskısında geçiyor. Bkz: R. Medvedev – Z. Medvedev. *The Unknown Stalin* (Woodstock, NY: The Overlook Yayınevi, 2003), s. 242. Görünüşe göre yazar, Rusça bilen okuyucunun Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın atlamalar, asılsız suçlamalar ve açıkça yalan iddialarla dolu olduğunu düşünmesini istememiş.

167 G.A. Kumanev. "Stalin'in Yanında". Açık kanıt: toplantı, konuşma, görüşme, belgeler. – Yay: Bıylina, 1999, s. 28-29.

de 1990'larda yazdıkları kitaplarında ağız birliğiyle Stalin'e olan düşmanlıklarını dile getirdiler. Ve ikisi de birbirlerinden bağımsız olarak aynı sonuca vardılar: Hruşçov, Stalin'in savaşın ilk günlerinde yaptıkları konusunda yalan söylemişti.

Stalin – "beceriksiz" komutan

Hruşçov:

> Stalin cephelerdeki gerçek durumu anlayabilmekten son derece uzaktı. Hakkında kitaplarda efsaneler düzülen ve çok ihtişamlı bir şekilde tasvir edilen, cephede durum sakinken Mojaskiy yolundan yıldırım gibi geçmesini saymazsak, tüm Vatanseverlik Savaşı boyunca hiçbir cepheye ya da kurtarılan şehre gitmediği için bu son derece normal. Stalin aynı zamanda operasyonların gidişine de doğrudan müdahale etti ve cephenin o bölümü hakkında bilgisi olmadan verdiği emirler çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine neden oldu.[168]

Hruşçov'dan başka kimsenin aklına bunu söylemek gelmez! Mareşal Jukov, Hruşçov'un görevden ayrılmasının ardından yazdığı anılarında bunun tam tersini, Stalin'in son derece vasıflı bir askerî lider olduğunu üstüne basarak söylüyor. Mareşal Vasilevskiy hatıralarında Hruşçov'un bu ifadesine değiniyor ve kesinlikle katılmadığını belirtiyor. Hava mareşal A.E. Golovanov Stalin'i ve başkomutanlık yeteneklerini övgü dolu sözlerle anlatıyor.

Harkov, 1942

Hruşçov:

> Stalin'in cepheleri nasıl idare ettiğini gösteren güzel bir örnek vermek istiyorum. O dönemde güneybatı cephesi operasyon bölümü komutanı olan mareşal Bagramyan da şu anda aramızda ve size şimdi anlatacaklarımı kesinlikle doğrulayacaktır.
>
> 1942 yılında Harkov bölgesinde birliklerimiz için son derece zor-

168 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 149.

lu şartlar vardı ve bu şartlar bir operasyon yapılması durumunda birliklerimiz için kötü sonuçlar doğurabileceği için doğru bir karar verip operasyonu durdurduk...

Peki sonra ne oldu? Bunun sonuçları tahmin ettiğimizden de kötü oldu. Almanlar birliklerimizin etrafını sardılar ve yüzbin askerimizi kaybettik. İşte Stalin'in askerî "dehası" bize bunlara mal oldu...[169]

Bu iddia sadece yanlış değil: Komutanların çoğu Harkov yakınlarındaki yenilgi için Stalin'i eleştirmiyorlar ve bazıları suçun Hruşçov'da olduğunu inanıyorlar!

Akademisyen A.M. Samsonov'a göre Jukov da Hruşçov'un bu görüşünü paylaşmıyor.

Mareşal A.M. Vasilevskiy, Hruşçov'un Harkov operasyonu hakkında söylediklerini açıkça yalanlıyor.

Hruşçov'un görevden ayrılmasından sonra yayınlanan "II. Dünya Savaşı'nın Kısa Tarihi" isimli kitap Harkov'deki yenilginin sorumlusu olarak Stalin ve DSK'yi değil cephe komutanını gösteriyor.[170] Bu değerlendirme, Stalin'in 26 Haziran 1942 tarihli mektubunda belirttiği, aralarında mareşal Timoşenko'nun biyografisi (1994), R.M. Portugalskiy, A.S. Domanka, A.P. Kovalenko'nun kitapları da olan ve yazarların sadece Bagramyan'ın değil Timoşenko ve Hruşçov'un da sorumluluğu olduğunu söylediği kaynaklarda anlatılan gerçeklerle uyumlu.

Hruşçov "kapalı oturum"dan çok kısa bir süre önce şunları söylüyordu:

Buna *(kayıtsız şartsız itaate -G.F.)* karşı çıkanlar ya da kendi bakış açılarını, haklı olduklarını kanıtlamaya çalışanlar kolektif yönetimden uzak kalmaya, ahlaki ve fiziksel yıkıma mahkûmdurlar.[171]

Bu doğru değil ve Hruşçov bunu kanıtlayacak tek bir örnek veremedi. Mareşal Timoşenko Stalin'le 17 yıl, Hruşçov 18 yıl, mareşal Bagramyan da 29 yıl çalıştı. Harkov yakınlarındaki operas-

169 Aynı kitap, s.149-150.

170 Bkz. "Sovyetler Birliğinin Büyük Vatanseverlik Savaşı. 1941-1945. Kısa Tarih". – Yay: Voenizdat, 1970, s. 164-165.

171 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 131-132.

yon konusunda ısrarla kendi bakış açılarını savundular ve hiçbiri ne cezalandırıldı ne de "ortadan kaldırıldı". Dmitriy Volkogonov, Stalin'i hiç sevmemesine rağmen, uzun yıllar sonra Hruşçov'un yanlış hatırladığını ya da "sonradan o dönemde başka yerde olduğunu kanıtlamaya" çalıştığı için konuşmanın bu bölümünde yalan söylediğini düşünüyor.[172]

Stalin'in "küre üzerinde planladığı" askerî operasyonlar

Hruşçov:

> Vasilevskiy'i aradım ve ona adeta yalvardım:
>
> – Aleksandr Mihayloviç (Vasilevkiy yoldaş şu anda aramızda) – dedim– bir harita alın ve Stalin yoldaşa içinde bulunduğumuz durumu gösterin. Stalin'in operasyonları çalışma odasındaki küre üzerinde planladığını da söylemek zorundayım. *(salonda hareketlenmeler).* Evet yoldaşlar, küreyi alıyor ve cephe hattını onun üzerinde gösteriyordu. Ben de Vasilevskiy yoldaşa önceden planlanan operasyonun bu şartlar altında gerçekleştirilemeyeceğini harita üzerinde göstermesini söyledim....[173]

Bu, Hruşçov'un "kapalı oturum"da söylediği yalanlardan en bariz olanı. Hiç kimse böyle saçma bir uydurmayı onaylamayı denemedi bile. Çok sayıda yazar, hatta bazıları öfkelenerek bu iddiayı reddediyor. Molotov da dahil olmak üzere çok sayıda komutanın görüşüne başvurmak yeterli.

Stalin mareşal Jukov'un başarılarının "itibarını düşürdü"

Hruşçov:

> Stalin, Jukov yoldaşın bir general olarak yaptığı değerlendirmelere büyük önem verirdi. Jukov hakkındaki düşüncelerimi bana defalarca sormuştu ve ben de ona şunu söyledim:
>
> – Jukov'u uzun süredir tanırım, iyi bir general, iyi bir komutandır.

172 D.A. Volkogonov. *Stalin. Politik bir portre.* 2 Cilt. Yay: Novosti, 1992, Cilt 2, Bölüm 8, s. 777. Bkz: http://militera.lib.ru/bio/volkogonov_dv/08.html.

173 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya.* 1989, sayı 3, s. 149.

Stalin savaştan sonra Jukov hakkında hikâyeler anlatmaya başladı ve bir keresinde buna şunları söyledi:

– Jukov'u fazlasıyla övdün ama aslında o bu övgüleri hak etmiyor. Jukov'un cephede operasyonlardan önce şöyle davrandığını anlatıyorlar: Eline biraz toprak alıyor, kokluyor ve şunları söylüyormuş: Acaba saldırıya geçmeli mi yoksa geçmemeli mi? Ben de şu cevabı verdim:

- Bunu kim uydurmuş bilmiyorum ama bu doğru değil Stalin yoldaş.

Görünen o ki, bunları, mareşal Jukov'un rolünü ve askeri yeteneklerini küçümsemeye çalışan Stalin uyduruyordu.[174]

Stalin'in böyle bir şey söylediğini Hruşçov'dan başka duyan olmamıştı. Başka yazarların da sık sık alıntı yaptığı Jukov'un anlattığına göre, Stalin 1946 yılında rütbesini düşürmesine rağmen onu hiç küçük düşürmemişti. Jukov'un bu sözlere anılarında özellikle yer vermesinin, mareşalin Hruşçov'un sözlerine sitem etmesinden başka bir nedeni olabileceğini düşünmek zor. Ama Stalin, mareşalin Alman topraklarında kazanılan ganimetleri, Almanya'nın savaş sırasında neden olduğu kayıpları karşılamak için ülkeye göndermek yerine zimmetine geçirdiğini öğrenince Jukov'u daha önemsiz bir mevkiye getirdi.[175] Jukov'un savaştan sonra rütbesinin indirildiği bilinmesine rağmen bunun gerçek nedeni bilinmediği için Hruşçov, Jukov'un arkasına saklanıyor. Kısa süre içinde mareşalin hizmeti yeniden talep edildi: "Stalinist" Malenkov, Molotov, Kaganoviç ve Şepilov, Hruşçov'u emekliye sevk etmek isteyince Hruşçov 1957 yılında Jukov'un desteğini istedi.

174 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*, 1989, sayı 3, s. 150.

175 Bu konuyla ilgili ayrıntılar kimin çıkardığı belli olmayan ama açıkça yarı resmi bir yayın olan *Voennıye arhivıy Rossii*'de yayınlandı. 1993, sayı 1, s. 175-245. Derginin sonraki sayısı yayınlanmadı.

Bölüm 6

Leninist Ulusal Politika İlkelerinin Çiğnenmesi

Kitlesel sürgünler. "Leningrad meselesi", "Megrelya meselesi", Yugoslavya'yla ilişkiler. "Zararlı doktorlar meselesi"

Halkların kitlesel olarak sürülmeleri

Hruşçov:

> Stalin'in Sovyetler Birliği ulusal politikasının temel Leninist ilkelerini çiğnediği davranışları oldu. Tartışma, aralarında komünistlerin ve Komsomol üyelerinin de olduğu pek çok kişinin ayrım gözetilmeden yurtlarından çıkartılmalarıyla başladı. Üstelik bu çıkartılmalar askeri nedenlerle yapılmadı...
>
> Sadece Marksist-Leninist bilince sahip olanlar değil aklı başında olan hiçbir insan bu duruma düşmez. Aralarında kadınların, çocukların, yaşlıların, komünistlerin ve komsomol çalışanlarının olduğu pek çok kişi ya da grup nasıl toplu cezalandırmaların, yoklukların, acıların sorumlusu olarak gösterilebilir?[176]

Halkların kitlesel göçü hakkında konuşmak; Hruşçov Karaçaylar, Kalmıklar, Balkarlar, Çeçenler ve İnguşlar'dan bahsediyordu. Nedense Kırım Tatarlarına ve Volga bölgesindeki Almanlara değinmeyi "unutmuş".

176 "Kişi Kültü Hakkında...". SBKP MK Genel Sekreteri yoldaş N.S. Hruşçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 151-152.

Hruşçov'un zorla yurdundan çıkartma konusunda özel bir "sırrı" ifşa etmediğini belirtelim: Bu olayların yaşandığı dönemde de her şey zaten yeterince biliniyordu. Stalin'e yönelik suçlamalara karşı sadece üç şeyi "açığa çıkarmak" yeterli: 1) yurdundan çıkartmalar "hiçbir istisna" olmadan gerçekleşti, 2) "kesinlikle askeri sebepler yüzünden dikte edilmedi"; 3) "bütün halklar kişilerin ya da grupların düşmanca davranışları yüzünden" cezaya çarptırıldı. Bu "ifşaatlar" daha ayrıntılı incelenecek.

Sürgüne neden olan olaylar, yapılan operasyonlar ve sonuçları Sovyet arşivlerindeki belgelerde gayet güzel anlatılıyor. Bu sorun hakkındaki tüm arşiv bilgileri SSCB dağılana kadar gizli kalmasına rağmen Hruşçov bu belgelere rahatlıkla ulaşabilirdi. Kendisi ya da yardımcıları "kapalı oturum"da yaptığı bütün eleştirilerin gerçeklerden ne kadar uzak olduğunu biliyor olmalıydılar.

Kararı siz verin.

1) Sürgünle karşı karşıya kalıp gönderilmeyenlerin listesi, bu konu hakkında uzman olan N.F. Bugay'ın eserlerinden yayınlanan belgeler referans alınarak İgor Pyhalov'un kitabında yayınlandı.

2) Askerî bakış açısından sınırdışılar Kızıl Ordu'nun cephe gerisinin korunmasını sağladı. Gönderilen halkların nüfuslarının büyük bir bölümü aktif ya da pasif olarak Almanya'ya destek veriyordu. Sovyet yönetimine karşı ayaklanıp SSCB'nin silahlı kuvvetleri için tehdit oluşturuyorlardı. Ayrıca Almanya'nın 1944 yılında ordularını daha önceki üç yıl boyunca yaptığı gibi doğuya yönlendirmesi hâlâ ihtimal dahilindeydi.

N.F. Bugay ve A.M. Gonov sürgünleri onaylamamalarına rağmen şunu belirtiyorlar: "Sovyet yönetimi cephe hattının arkasında, özellikle Kuzey Kafkasya'da düzeni sağlamaya öncelik tanıyarak doğru bir iş yaptı..."[177]

Hruşçov'un "kapalı oturum"da nükteli bir nüansla söylediği şu sözleri özellikle hatırlatmak gerekiyor:

177 N.F. Bugay, A.M. Gonov. "The Forced Evacuation of the Chechens and the Ingush." *// Russian Studies in History*, cilt 41, sayı 2, 2002 Sonbaharı, s. 59.

Ukraynalılar bu şanstan yararlanmadılar çünkü o kadar kalabalıktılar ki onları gönderecek yer yoktu. Aksi takdirde onları da bir yere gönderirdi (*salonda gülüşmeler, hareketlenmeler).*[178]

Bu şaka aslında Hruşçov'un, Stalin'in Ukraynalıları göndereceğini iddia etmediğini kanıtlıyor. Bununla birlikte Hruşçov'un burada Ukraynalılardan bahsetmesinin nedeni muhtemelen Ukrayna halkının büyük bölümünün Nazilerle birlik olup Sovyetlere karşı ayaklanmamaları. Yine de bütün bu yaşananlar, Kızıl Ordu 1944-1945 yıllarında Polonya ve Almanya'ya ulaşmak için batıya doğru ilerlerken arkasında ciddi sorunlar çıkmasına neden oldu.[179] Kırım Tatarları ve Çeçen-İnguş halkı arasındaki Sovyet karşıtı ayaklanmaları gören yönetimin, aynısının Ukrayna'da olabileceğini düşünmesi için her türlü nedeni vardı.

3) Halkın tümü yurtlarından edilmeli miydi, sorusunu iki kısma ayırabiliriz:

Birincisi, bu etnik gruplar arasındaki ayaklanma hareketleri ne kadar kitleseldi? Nüfusun çoğunluğuu içine alacak kadar yaygın mıydı? Aşağıda vereceğimiz kanıtlar örnek olarak aldığımız iki halkın ayaklanmalarının ulusal bir karakteri olduğunu ve nüfusun yarısından fazlasının bu ayaklanmalara katıldığını gösteriyor.

İkincisi, soykırım sorusu. Temsilcilerinin birbirlerine dil, tarih, kültür bağlarıyla sımsıkı bağlı olduğu küçük bir ulusal topluluğu bölmek gerçekten de bu topluluğun kaybolmasına neden olabilir.

Çeçen, İnguş ve Kırım Tatarları vakalarında Nazilerle o kadar geniş kapsamlı bir işbirliği vardı ki "sadece suçluları" tecrit edip cezalandırmak bile ulusal yapıya zarar verebilirdi. Ama bu ulusal azınlıklar etnik birliklerini korudular ve sonuç olarak nüfuslarını arttırdılar.

178 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 152.

179 Y.N. Jukov. "Stalin: Yetkililerin Sırları". – Yay: Vargius, 2005, s. 432-433.

Kırım Tatarları

Kırım Tatarları kitlesel sürgüne uğradılar. Sürgünleri hakkında gizli arşivlerde tutulan çok sayıda belge artık halka açılmış durumda. Doğal olarak, son derece taraflı yorum yapan antikomünist araştırmacılar tarafından yayınlandılar. Ama bu belgelerde son derece ilginç bilgiler de var!

Onlardan çıkarttığımız bazı bilgiler şöyle:

1939 yılında Kırım Tatarlarının nüfusu 218.000 kişiydi. Yaklaşık 22.000'i ya da nüfuslarının %10'u askerlik çağındaki erkeklerdi. Sovyet kaynaklarından edindiğimiz en son verilere göre askere alınan Kırımlılardan 20.000'i SSSCB silahlı kuvvetlerinden firar etti; 1944 yılında 20.000 Kırım Tatarı asker Nazi Almanya'sı saflarına geçti ve ellerindeki silahlarla Kızıl Ordu'ya karşı savaştı.

Görüldüğü gibi çok büyük bir kitle Nazilerle işbirliği yapmıştı. Burada karşımıza çok zor bir soru çıkıyor: Sovyet yönetiminin böyle bir durum karşısında nasıl davranması gerekiyordu?

Hiçbir şey yapmayıp hiçbirini cezalandırmayabilirdi. Ama, görüldüğü gibi bunu yapması pek mümkün değildi.

20.000 asker kaçağı kurşuna dizilebilirdi. Üreme yaşı geçenler hariç bütün erkekleri toplayıp hapse atabilirdi. İkisinden birini yapması Kırım-Tatar halkının soyunun tükenmesi anlamına gelirdi.

Sovyet yönetimi bunun yerine tüm halkı Orta Asya'ya gönderme kararı aldı ve bu kararı 1944 yılında uyguladı. Onlara toprak verdi ve birkaç yıl vergi almadı. Kırım Tatarları güvence altına alındı ve 1950'lerin sonlarına doğru sayılarının arttığı görüldü.

Çeçenler ve İnguşlar

1943 yılında Çeçen-İnguş Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinde yaklaşık 450.000 Çeçen ve İnguş yaşıyordu. 40-50 bini askerlik çağında erkekti. 1942 yılında, yani Nazi Almanya'sı askerî başarılarının doruğundayken 14.576 erkek

askere alındı ve askere alınanlardan 13.560'ı ya da %93'ü askerden kaçtı, saklandı ya da dağlardaki isyancı ve yasadışı gruplara katıldı. Çeçen ve İnguş nüfusunun büyük bir bölümünün Almanlarla işbirliği yaptığı şüphe götürmez bir gerçek. 23 Şubat 2000 tarihinde "Svoboda" radyosunda yapılan röportajda bir Çeçen milliyetçisi büyük bir gururla ve övünerek 1943 yılının Şubat ayında, yani Almanya Kafkasya'nın içlerine doğru ilerlerken Alman yanlısı bir ayaklanma başlattıklarını anlattı. Sunulan bu kanıtın sorunlu tarafı gerçeğin bilerek gizlenmesiyle karşı karşıya olduğumuzu göstermesi. Ayaklanma gerçekten çıktı ama Nazi bayrağı altına girmek ve Nazi Almanya'sıyla birleşmek amacıyla yapıldı.

Bugay ve Gonov'un belirttiğine göre hayatını kaybedenlerin sayısı oldukça düşüktü – toplam nüfusun %0.25'i: "İİHK raporları da 493.269 Çeçen ve İnguş ile ayrıca korumaya alınan bazı diğer halkların taşınması için 180 vagon gönderildiğini doğruluyor. Bu taşınma işlemi sırasında 50 kişi öldürüldü, 1272 kişi de yolda öldü."[180]

Göç kış aylarında olduğu ve aynı anda Avrupa ve muhtemelen dünya tarihindeki en şiddetli savaşlardan biri yaşandığı için bu sayı fazla yüksek görünmüyor.

Biz sadece Hruşçov'un suçlamalarının doğru mu yanlış mı olduğunu bulmakla ilgilendiğimiz için bu son veriler inceleme alanımızın dışında kalıyor. Hruşçov'un "kapalı oturum"da neler söylediğini hatırlayalım: 1) Tüm halklar "ayrım yapılmadan" sürgün edildi, 2) Bu göçlerin belli bir nedeni yoktu, 3) İşgalci yetkililerle işbirliği yapmak ve vatana ihanet olayları "bireysel ya da grupsal eylemlerdi". Ve yukarıda görüldüğü gibi Hruşçov'un üç iddiası da gerçeği yansıtmıyor: 1) İstisnalar yapıldı, 2) Göçlerin askerî nedenleri vardı, 3) Vatana ihanet bireysel değil kitleseldi. Hruşçov bir kez daha yalan söylemişti.

180 Bugay, Gonov, s.56.

"Leningrad meselesi"

Hruşçov:

> Sovyet halkı Vatanseverlik Savaşı'nın bitmesinden sonra çok sayıda kurban verilerek ve inanılmaz çabalar harcanarak kazanılan zaferi büyük bir gururla kutladı. Ülkede politik olarak bir canlanma yaşandı...
>
> Ve bu dönemde birdenbire "Leningrad meselesi" denilen olay çıktı ortaya. Bu meselenin de gerçekle ilgisi olmadığı artık kanıtlanmış durumda. Voznesenskiy, Kuznetsov, Rodionov ve diğerleri suçsuz olmalarına rağmen ortadan kaldırıldı.
>
> Yaşananlar "Leningrad davasının", Stalin'in parti kadrolarına uygulanmasına izin verdiği zorbalığın sonucu olduğunu gösteriyor.[181]

"Leningrad meselesi" gizem ve önem halesiyle sarmalanmıştır ve büyük bir cazibe barındırır. Bu "mesele" söz konusu olduğunda konuşmanın sadece uydurmalarla değil ağır suçlarla dolu olduğunu düşünmek için çok sayıda neden var. Neyse ki olayların tüm koşullarını bilmemiz gerekmiyor. Bizim amacımız çok daha mütevazı: Hruşçov'un, meselenin "Stalin'in izin verdiği zorbalığın sonucu" olduğu iddiasının yalan olduğunu göstermek. Öyleyse, "kapalı oturumda yapılan konuşma"da yazarının gerçeği nasıl hiçe saydığı bu olayı göstermek yeterli.

Hruşçov birkaç yıl boyunca "Leningrad meselesi"nin sorumluluğunun kime yüklenmesi gerektiğini sordu ama her seferinde bu mesele hakkında farklı farklı, o anın gerekliliklerine uygun şekilde konuştu.

Stalin'in ölümünden sonra bu meseleyi ilk gündeme getiren L.P. Beriya oldu. Beriya, 25 Haziran 1953 tarihinde yani tutuklanmadan bir gün önce MK Başkanlık Heyetine, eski Devlet Güvenlik Bakan vekili M.D. Ryumin'in yaptıklarının sonuçları ile ilgili bir not gönderdi. Beriya notunda Ryumin'i "Leningrad meselesi" hakkındaki deliller üzerinde oynama yapmakla suçluyordu. Görünüşe göre bu belge doğrudan, Stalin hayattayken gö-

181 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK Izvestiya*. 1989, sayı 3, s. 152.

revden aldığı eski SSCB Devlet Güvenlik Bakanı S.D. İgantyev'i suçladığı için Hruşçov'u zor durumda bırakıyordu.

Bir yıl sonra, 3 Mayıs 1954 tarihinde Hruşçov'un başkanlığını yaptığı SBKP MK Başkanlık Heyeti "Leningrad" meselesi hakkındaki kararı onayladı. Baş suçlu olarak İgnatyev'in yerine Devlet Güvenlik Bakanı olan V.S. Abakumov gösterildi. Ama birkaç gün sonra Hruşçov SBKP MK'nın aldığı karar üzerine Leningrad parti örgütü yaptığı toplantıda sorumluluğu Abakumov'a değil Beriya'ya yıktı. Ama bu meselenin sonuçlanma sürecinde Beriya'nın ne DGB ne İİB ne de MK'yla bağlantısı vardı.

Ve Hruşçov XX. Kongre kürsüsünde konuştuktan iki yıl sonra tüm suçu Stalin'e yıktı. Ama Hruşçov aradan bir yıl geçtikten sonra, 1957 yılının Haziran ayında beklenmedik bir şekilde Stalin'in Voznesenskiy ve diğer "Leningradlılar"ın tutuklanmasına karşı olduğunu, tutuklanmaları ve idam edilmeleri konusunda Beriya ve Malenkov'un kışkırtıcı rol oynadıklarını söyledi.

Neye inanacağız? Açık olan tek bir şey var: Malenkov ve Beriya'nın oynadığı rolün bu konuyla hiçbir bağlantısı yoktu. Hruşçov'un diğer zamanlarda olduğu gibi 1957 yılında da doğru söylediğini düşünmemizi sağlayacak nedenler yok...

"Megrelya meselesi"

Hruşçov:

> Gürcistan'da olduğu iddia edilen milliyetçi Megrelya örgütü meselesi de bu anlamda oldukça aydınlatıcı. Bildiğiniz gibi SBKP MK bu konu hakkında 1951 yılının Kasım ayında ve 1952 yılının Mart ayında iki karar aldı. Bu kararlar Politbüroda görüşülmeden Stalin'in inisiyatifiyle alındı. Bu kararlarda çok sayıda dürüst komünist için ağır cezalar öngörülüyordu. Sahte belgelere dayanılarak, hedefi emperyalist devletlerin de yardımıyla Gürcistan'daki Sovyet rejimini yıkmak olan milliyetçi bir örgüt kurulduğu iddia ediliyordu. Gürcistan'daki pek çok parti sorumlusu ve Sovyet görevlisi bu örgütle bağlantıları olduğu gerekçesiyle tutuklandı. Gürcistan parti yönetimine iftira atıldığı sonradan ortaya çıktı.[182]

182 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 153.

Hruşçov'un burada ileri sürdüğü elle tutulur tek iddia Stalin'in 9 Kasım 1951 ve 27 Mart 1952 tarihli SBKP MK kararlarını şahsen dikte ettirmesi. Meselenin tamamen farklı olduğunu biliyoruz.

Politbüronun 9 Kasım 1951 tarihinde aldığı karar bilimsel derlemelerin birinde yorumlarıyla birlikte yayınlandı. Derlemenin editörleri Stalin'in düzeltme yaptığı tüm kararları tesbit ettiler: Bazı kararlarda ifadeler düzeltilmiş, bazılarında da milliyetçilikle ilgili sert suçlamalar yumuşatılmıştı.[183] Politbüro toplantılarında yapılan değerlendirmelerden 27 Mart 1952 tarihinde çıkan sonuca[184] göre iki karar da kabul edildi.[185] Ayrıca 27 Mart 1952 tarihli kararda Stalin, Politbüro görüşme kayıtlarına ismini kendisi yazmıştı, bu konu toplantı gündeminde zaten vardı.

Ama bütün bunlar Hruşçov'un "Megrelya meselesinin" uydurulmasının sorumluluğunu Stalin'e -Gürcülerin yoldaşları için söylemeyi sevdiği tabirle "Gürcü halkının büyük evladına"- yüklediği iddiasının doğru olmadığını kanıtlıyor. N. Petrov'un gönderme yaptığı belgeler şunu gösteriyor: Bu meselenin nedeni "Gürcü yönetimindeki klan sistemine karşı mücadele"den[186] başka bir şey değildi.

10 Nisan 1953 tarihinde yani Stalin'in ölümünden bir ay sonra SBKP MK Başkanlık Heyeti, eski Devlet Güvenlik Bakanı İgnatyev'i soruşturma belgelerinde sahtecilik yapmak ve çok sayıda mahkûma işkence etmek suçlarından mahkûm eden kararı aldı. İgnatyev ayrıca kendi astlarına -Ryumin, Tsepkov ve diğerleri- hâkim olamadığı gerekçesiyle küçük bir ceza daha aldı. Beriya'nın 1 Nisan 1953 tarihinde Başkanlık Heyetine gönderdiği notta İgnatyev "doktorlar meselesi"ni uydurmakla suçlandı ve SBKP MK'nın 5 Nisanda yaptığı soruşturma sonucunda İgnatyev gösterdiği ihmaller nedeniyle SBKP MK sekreterliği görevinden alındı - oylamaya Hruşçov da katılmıştı. 28 Nisanda da MK

183 "SBKP(B) MK Politbürosu ve SSCB Bakanlar Kurulu. 1945-1953". Derleyen: O.V. Hlebnyuk ve çalışma arkadaşları. - Yay: ROSSPEN, 2002. s. 350-352. Bkz:http://chss.montclair.edu/english/furr/research/mingrelianres.pdf.

184 Aynı kitap, s.352-354.

185 Bkz: Aynı kitap. 1. bölüm. s. 351 ve 1.bölüm s. 354.

186 KGB'nin İlk Başkanı İvan Serov". Yay: Materik, 2005, s. 114.

üyeliğinden -yine Hruşçov'un da rızasıyla- çıkarıldı. Beriya 25 Haziran 1953 tarihinde MK Başkanlık Heyetine gönderdiği notta İgnatyev'i, "Leningrad meselesi"nde Ryumin ve isimleri geçen diğer astlarının işkence yapmasına izin vermekle suçladı.

Bununla birlikte Hruşçov, Beriya'nın tutuklanmasından hemen sonra İgnatyev'i yeniden önemli mevkilere getirdi. Hruşçov XX. Kongre'de "doktorlar meselesi"nden - SBKP MK Başkanlık Heyetinin İgnatyev'i ağır bir dille eleştirdiği ve bu nedenle sekreterlik görevinden aldığı "mesele"den- bahsettiğinde İgnatyev kongre delegesiydi!

Boris Nikolayevskiy "kapalı oturum" hakkında "Nyu Lider" dergisinde yaptığı yorumlarda "Megrelya meselesi komplosu"nu kesinlikle İgnatyev'in ürettiğini yazıyor.

Yugoslavya'yla ilişkiler

Hruşçov:

> MK Temmuz Genel Toplantısında Yugoslavya'yla yaşanan çatışmanın ortaya çıkma nedenleri tartışıldı. Stalin'in uygunsuz tavırlarının üzerinde duruldu. Aslında "Yugoslavya meselesinde" partide yoldaşça tartşılarak çözülemeyecek bir sorun yoktu. Bu "meselenin" kökeninde bu ülkeyle ilişkimizi kesmemizi gerektirecek nedenler yoktu. Ama bu Yugoslav yöneticilerin de hatası ya da kusuru olmadığı anlamına gelmiyor. Ama hatalar ve kusurlar Stalin tarafından inanılmaz derecede abartıldı ve bu ülkeyle olan dostça ilişkimizin kopmasına neden oldu.[187]

Bu da başka bir yalan. Hruşçov, Molotov ve Malenkov 1953 yılının Temmuz ayında Yugoslavya'yla ilişkileri normalleştirme planları yapan Beriya'ya saldırdılar. O dönemde Tito ve Rankoviç için "Sovyetler Birliği'ne düşmanca davranan kapitalist ajanlar" diyorlardı.

Ama Hruşçov XX. Kongrede yaptığı konuşmada onlardan "yoldaşlar" olarak bahsediyor. Bir başka deyişle o ve MK Başkanlık Heyetinin üyeleri YSFC'yle ilişkileri düzeltmeye çalıştığı ve Yugoslavlardan "yoldaşlar" olarak bahsettiği için Beriya'yı

187 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 154.

ağır bir dille eleştiriyorlardı; ama Hruşçov, politika alanında sıçrama yapınca bu mesele hakkındaki görüşlerini yüz seksen derece değiştirdi ve kendi yapmadığı işin suçunu Stalin'e yıktı.

"Zararlı doktorlar meselesi"

Hruşçov:

"Zararlı doktorlar meselesi"ni de hatırlatmak gerekiyor *(salonda hareketlenmeler).* Aslında "mesele" doktor Timaşuk'un, belki de birisinin yönlendirmesi ya da emriyle (gerçekten de devlet güvenlik kurumlarının gizli çalışanlarından biriydi) Stalin'e yazdığı ve doktorların yanlış tedavi yöntemleri kullandığını iddia ettiği mektuptan ibaret. Bu mektup, Stalin'in Sovyet Birliği doktorlarının zararlı oldukları kararını vermesine yetti ve Sovyet tıbbının önemli uzmanlarının tutuklanması emrini verdi. Tahkikatın nasıl yürütüleceği, tutuklananların nasıl sorgulanacağı talimatlarını da kendisi verdi. Şöyle dedi "Akademisyen Vinagradov'u zincire vurduktan sonra dövün" Kongre delegesi, eski devlet güvenlik bakanı yoldaş İgnatyev de şu anda aramızda. Stalin yüzüne karşı şunları söylemiş:

"Doktorları konuşturamazsan kafanı kopartırım." *(salonda öfkeli sesler).*

Stalin sorgucuyu çağırdı, talimatları kendisi verdi, netice alması için yöntemleri söyledi ve bu yöntemler dövmek, dövmek ve dövmekti. Doktorların tutuklanmasından belli bir süre sonra biz, Politbüro üyeleri, doktorların sorgu kayıtlarını aldık. Stalin kayıtları dağıttıktan sonra bize şöyle dedi:

"Sizi kör çocuklar, ben olmayınca ne yapacaksınız; düşmanlarınızı ayırt edemeyeceğiniz için ülke mahvolacak." Kimsenin bu sonucu çıkardığı bilgilerin doğru olup olmadığını kontrol etme olanağı olmadığı için mesele böyle kaldı. Bu bilgileri veren insanlarla görüşemediğimiz için bilgileri doğrulatma şansımız olmadı.

Ama doktorların tutuklanmasına neden olan meselenin pek de temiz bir mesele olmadığını hisetmiştik. Bu kişilerden bazılarını şahsen tanıyorduk, bizi muayene etmişlerdi. Ve Stalin öldükten sonra bu "mesele"nin baştan sona asılsız olduğunu gördük.

> Bu utanç verici "mesele"yi Stalin yaratmıştı ve sonuçlandırmaya zamanı olmadığı için doktorlar öldürülmemişti. Hepsinin suçsuz olduğu ortaya çıktı; şu andan daha önce çalıştıkları yerlerde çalışıyorlar ve aralarında hükümet üyelerinin de bulunduğu önemli görevlileri tedavi ediyorlar. Onlara tam bir güvence verdik ve onlar da resmî görevlerini büyük bir onurla yerine getiriyorlar. Stalin'in güvenini tamamen kazanmış olan Beriya partimizin bir düşmanı gibi davrandı ve çeşitli alçakça ve aşağılık meselelerde önemli bir rol oynadı.[188]

Hruşçov'un "doktorlar meselesi" hakkında söyledikleri tamamen yalan.

DGB "doktorlar meselesi"yle "ilgilenmeye" 1952 yılında başladı. Ama L.F. Timaşuk mektubu 1948 yılında yazmıştı. Aniden ölmesinden kısa bir süre önce A.A. Jdanov'un tedavi yöntemleriyle ilgileniyorlardı. Bu mektupta Yahudi doktorlara değinilmemişti. Ve Timaşuk'un "doktorların komplosuyla" ve dört yıl sonra yaşanan meseleyle hiçbir bağlantısı yoktu. Hruşçov burada masum bir kadına iftira atıyor.

Bahsettiği dönemde SSCB Devlet Güvenlik Bakanlığı'nın başında Beriya değil İgnatyev vardı. Daha önce de bahsettiğimiz gibi SBKP MK Başkanlık Heyeti İgnatyev'i 5 Nisan 1953 tarihinde MK sekreterliğinden aldı ve "doktorlar meselesi"nde soruşturma belgelerinde tahrifat yaptığı için 28 Nisanda MK üyeliğinden çıkartıldı. Stalin'i suçlama sorumluluğunu her ne olursa olsun almak istemeyecek bir kişi varsa o da İgnatyev'di.

"Doktorlar meselesi" hakkındaki soruşturma belgelerinde tahrifat yapılmasına son veren, doktorları serbest bırakan ve suçluların gözaltına alınmasını sağlayan kişi Beriya'ydı – ve bu suçluların arasında 1953 Haziranının ikinci yarısında, Beriya ortadan kaldırıldıktan sonra hemen serbest bırakılan İgnatyev de vardı.

Stalin'in kızı Svetlana Alliluyeva'ya göre babası, doktorların suçlu olduklarına inanmıyordu.

Stalin geçkin yaşı ve hastalıkları yüzünden işlerden elini neredeyse tamamen çekmişti ve olayların gelişimini takip edemi-

188 Aynı eser, s.154-155.

yordu. DGB'de işlerin iyi gitmediğine inanıyordu.[189] Stalin görünüşe göre işleri düzeltmesi için bakanlığın başına, "Megrelya meselesi"yle ilgilenmesine rağmen Beriya'yı getirmeyi planlıyordu.

"Doktorlar komplosu" hakkındaki makaleler Stalin'in ölümüne kadar gazete sayfalarında yer almadı. Tanınmış anti-Stalinist ve eski Sovyet muhalifi Jores Medvedev, bu ve bunun gibi gerçekliklerin Stalin'in basında "zararlı doktorlar"a getirilen eleştirilere bir son verilmesini emrettiğinin bir işareti olduğunu söylüyor.[190] Medvedev, Stalin'in antisemitizm aleyhinde konuştuğuna ve bunun doktorlara yapılan eleştiri kampanyası boyunca devam ettiğine dikkat çekiyor. Araştırmacılar şunun farkına varabilir: Stalin antisemitizme uzaktı ve bu tür tavırlarla hayatı boyunca mücadele etmişti.

189 Bkz. V.A. Malıyşev'in 1 Aralık 1952 tarihli SBKP MK Başkanlık Heyeti toplantısında günlüğüne kaydettiği not: "On yıl geçtikten sonra bu toplantıları hatırlamayacaksınız". "Halk Komiserinin Günlüğü".// "Rusya Federasyonu Başkanlık Büteni" *İstoçnik*. 1997, sayı: 5, sayfa 141

190 Jores Medvedev. "Stalin ve Yahudi Sorunu. Yeni analiz". – Yay: Prava çeloveka, 2003, s. 208 ve sonraki sayfalar, 216.

Bölüm 7

BERİYA; "ENTRİKALARI" VE "SUÇLARI"

"Yabancı istihbarat servislerinin ajanı Beriya". Kaminski'nin suçlamaları. Kartvelişvili-Lavrentyev meselesi. M.S. Kedrov'a uygulanan şidddet. Papuliya Ordjonikidze ve kardeşi Sergo.

Beriya – "yabancı istihbarat servislerinin ajanı"

Hruşçov:

> Partimizin düşmanı, yabancı istihbarat servislerinin ajanı, Stalin'in güvenini kazanmış Beriya çeşitli alçakça ve aşağılık meselelerde önemli bir rol oynadı.[191]

Bugün artık hiç kimse Hruşçov'un "yabancı istihbarat servislerinin ajanı Beriya" masallarını tekrarlamıyor. Mevcut kanıtlar bunları tamamen yalanlıyor. Üstelik ne Molotov ne de Kaganoviç 1953 yılında Beriya'ya yöneltilen bu suçlamalara inandılar.

Merkez Komitesi Temmuz (1953) Genel Toplantısındaki eleştiri oklarına rağmen, Mikoyan –1920'lerin başından itibaren Beriya'nın Bakü'deki "casusluk" faaliyetlerinin tanığı– Merkez Komitesinin elinde yeterli kanıtı olmamasına rağmen Beriya'nın yabancı istihbarat servisleri için çalıştığını kabul etmek zorunda bırakıldı.[192]

191 "Kişi Kültü Hakkında...". SBKP MK Genel Sekreteri yoldaş N.S. Hruşçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 155.

192 "Lavrentiy Beriya. 1953". SBKP MK Haziran Genel Toplantısı steno kayıtları ve diğer belgeler. – Yay: MFD, 1999, s. 315

Hruşçov, Beriya'nın birleşik ve tarafsız bir Almanya yaratılması önerisini "Batı'ya verilecek bir taviz" olarak değerlendirdi ve sadece bunu temel alarak Beriya'yı "emperyalistlerin ajanı" olarak yaftaladı. Aslında 1952 yılının Mart ayında Stalin de müttefiklere, herhangi bir askerî bloka girmemesi şartıyla Almanya'nın birleştirilmesine başlanmasını önermişti. Stalin'in ölümünden sonra "Pravda" iki kere (1953 yılının Nisan ve Mayıs aylarında) bu teklifin farklı versiyonlarını yayınladı. Muhtemelen Beriya'nın SBKP MK'nın yayın organının sayfalarına müdahale edecek yetkisi hiç olmadı. MK üyelerinden biriydi ve Almanya'nın geleceği hakkındaki düşünceleri sadece teklif olarak kaldı. Bu düşüncelerinde itiraz edilebilecek hiçbir şey yoktu ve aslında bu sorun sık sık gündeme geliyordu; sonuçta "Almanya sorunu" karşılıklı tartışmalar olmadan çözülemezdi.

Hruşçov'un "Batı'ya taviz verilmesi" hakkında söyledikleri de aslında gerçeği yansıtmıyor: SSCB'nin Nazi karşıtı koalisyondaki müttefikleri tam tersi bir görüşe sahiptiler ve Almanya'nın birleştirilmesi düşüncesini reddettiler. Aslında Sovyetler Birliği teklifinde ısrarlı olsaydı Batı çok zor durumda kalacaktı. Çünkü Alman halkının büyük bir bölümü birleşme fikrine sıcak bakıyordu. Ve eğer Batı güçleri buna karşı çıkmaya devam etseydi, Almanya'nın savaş sonrası durumu hakkında SSCB'nin değil onların dostça olmayan bir politika güttükleri ortaya çıkacaktı. Molotov, sonraki yıllarda Feliks Çuyev'le yaptığı sohbetlerde, Beriya'nın tarafsız Almanya önerisinin neden "emperyalizm ajanlığı" olarak değerlendirildiğini ayrıntılarıyla açıkladı. Ama Beriya'nın yabancı istihbarat servislerinin ajanı olup olmadığı ve bu suçlamaların belgelerle kanıtlanıp kanıtlanmadığı sorusuna Molotov olumsuz yanıt verdi.[193] Neredeyse aynı kaynaktan çıkan casusluk suçlamaları SBKP MK Temmuz (1953) Genel Toplantısında da tartışıldı.

193 Feliks Çuyev. "Molotov: Yarım Yetkili Hükümdar". - Yay: OLMA-PRESS, 1999, s. 409; Aynı kitap. "Kaganoviç Bunları Anlattı. Stalin'in Havarisinin İtirafı" Yay, 1992, s. 66.

Kaminski'nin Beriya'nın Musavat Partisinde yaptıkları ile ilgili söyledikleri

Hruşçov:

> Beriya'nın parti görevlilerine düşmanca davrandığına dair işaretler var mıydı? Evet, vardı. Daha 1937 yılındaki bir genel toplantıda eski halk sağlığı komiseri Kaminski, Beriya'nın Musavat istihbaratında çalıştığını söylemişti. Kaminski tutuklanıp kurşuna dizildiği için MK Genel Toplantısının sonunu göremedi. Stalin, Kaminski'nin söylediklerini araştırdı mı? Hayır, çünkü Stalin Beriya'ya inanıyordu ve bu onun için yeterliydi.[194]

SSCB dağıldıktan sonra Hruşçov'un bu söylediklerinin doğru olmadığını kanıtlayan yeterli sayıda belge ortaya çıktı. İ.P. Pavlunovskiy'in geçtiğimiz günlerde ortaya çıkan 25 Haziran 1937 tarihli mektubu Beriya'nın Azerbaycan milliyetçileri (Musavatçılar) arasında gizli gizli Bolşevik faaliyetleri yürüttüğünü kanıtlıyor. Beriya "otobiyografisinde" 1923 yılında Musavatçılar ve Gürcü Menşevikler arasında gizli gizli çalıştığını çünkü parti çalışmalarını ancak bu şekilde olumlu yansıtabileceğini ayrıntılarıyla anlatıyor.[195]

Başka kaynaklar da bunu doğruluyor: Beriya, Bolşeviklerin talimatıyla gizli çalışmalar yürüttü. Aslında eğer Beriya'nın Bolşevik Partiye olan bağlılığı hakkında bir şüphe olsaydı, S.M. Kirov ne Beriya'yı ne de oğlu Sergo'nun da doğruladığı Ordjonikidze ailesiyle olan yoldaşlık ilişkisi kadar yakın ilişkisini savunamazdı.

Hruşçov'un Beriya'nın gizli görev yaptığı günlerden kalma eski dedikoduları kullandığı açıkça ortada. Gizli çalışmak çok tehlikelidir; Beriya Musavat liderlerini avucunun içine almak ve onları bu davaya bağlı olduğunu inandırmak için "gizli" çalışmak zorundaydı. Çok sayıda Bolşevik'in yanılmış olmasında şaşırılacak bir şey yok. Beriya'nın 1933 yılında Ordjonikidze'ye gönderdiği mektup hâlâ hakkında yayılan dedikodularla mücadele etmeye

194 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 155.

195 "Beriya: Kariyerin Sonu". Derleyen: V.F. Nekrasov. – Yay: Politizdat, 1991, s. 320-325:323.

çalıştığını gösteriyor. Öyle bir durumda aklına, Politbüronun en etkili üyelerinden birine, her şeyin gizli kalması isteğiyle bir mektup yazmanın gelmiş olabileceğini düşünmek zor.

Hruşçov, bugün bizim ulaşabildiğimiz bu bilgilere hatta daha fazlasına ulaşabilecek durumdaydı. Kaminski'nin söylediklerinin doğru olmadığını ve Beriya'nın Musavatçılarla işbirliği yaptığına dair söylenen her şeyin yalan olduğunu bilmiyor olamazdı.

Kartvelişvili-Lavrentyev meselesi

Hruşçov:

> Kartvelişvili ve Beriya arasında eskiye uzanan düşmanca tavırları herkes biliyor; bunların temelleri yoldaş Sergo'nun Güney Kafkasya'da görev yaptığı ve Kartvelişvili'nin en yakın yardımcısı olduğu döneme kadar gidiyor. Bu temelleri Kartvelişvili aleyhinde sahtekârca "işler" yapan Beriya attı.[196]

Kartvelişvili (daha çok Rus takma adı Lavrentyev'le bilinir) SBKP(B) MK Haziran (1937) Genel Toplantısı sırasında, 22 Haziran 1937 tarihinde partiden ihraç edilip tutuklandı ve 22 Ağustos 1938 tarihinde, İİHK'nin başında Beriya değil Yejov varken kurşuna dizildi. Beriya'nın Stalin'e gönderdiği, üyelerinin arasında Kartvelişvili'nin de olduğu "sağ" bir yeraltı örgütünün Gürcistan'da ortaya çıkarıldığını bildiren bir not var. Bununla birlikte bu notun tarihi 20 Temmuz 1937, yani Kartvelişvili'nin tutuklanmasından neredeyse bir ay sonrası.[197]

Kartvelişvili'nin tutuklanmadan önceki son görevi SBKP(B) Kırım Bölge Komitesi sekreterliğiydi;[198] Beriya bu tarihte Gürcistan KP(B) MK genel sekreteriydi ve Kırım bölgesinde herhangi bir yetkisi olmadığı için Lavrentyev'in tutuklanması ya da serbest bırakılması konusunda bir etkisi olamazdı.

---

196 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 155.

197 Stalin İİHK Devlet Güvenlik Karagâhı. 1937-1938. Yay: MFD. 2004, belge no: 142, s. 252.

198 Hruşçov'a verilen rapor... S. 840; "Lubyanka: Stalin ve İİHK...", s. 672. Bkz: http://wvvw.hrono.ru/biograf/kvartveli.html

Lavrentyev hakkında ne biliyoruz?

G.S. Lyuşkov'un yazıp imzaladığı pek çok belgede[199] Kartvelişvili'nin Beriya'dan çok Yejov'a yakın olduğundan bahsediliyor. Lyuşkov, Yejov'la aynı komplonun içinde yer almış, çok sayıda masum insanın işkence görüp öldürülmesine iştirak etmişti. Yejov'un da Beriya'ya düşmanlık konusunda yüzde yüz aynı görüşte olduğu biliniyor.

Postıyşev'in hazırladığı iadeiitibar belgelerinde Yejov'un aynı komplo içinde yer aldığı ve Kartvelişvili'ye talimatlar verdiği belirtiliyor.[200]

Stalin'in SSCB Anayasası'nı hazırlarken (1936) en yakın çalışma arkadaşlarından birisi ve parti denetleme komitesi başkan vekili ve SBKP(B) MK üyesi olan Y.A. Yakovlev de itiraflarında Kartvelişvili'den behsediyor. Yakovlev 10 Ekim 1937 tarihinde, beklenmedik bir şekilde tutuklandı ve 15-18 Ekim 1937 tarihinde verdiği ayrıntılı ifadede bölgesel komplo liderlerinin arasında Kartvelişvili'nin de ismini saydı. Stalin'in belgenin üzerine aldığı notlar ve el yazısıyla yazdığı yorumlar Yakovlev'in itiraf ettiklerinden haberdar olmadığını gösteriyor.

Pospelov Komisyonu, raporunda Kartvelişvili hakkındaki soruşturmaya ilişkin tüm suçu Beriya'ya yıkıyor.[201] Kartvelişvili hakkındaki suçlamalar yanlış olsa bile, bu bilgi doğru değil. Bu suçlamaların önemli bir bölümü "Lyuşkov belgeleri"nde ve (az da olsa) Yakovlev'in itiraflarında da geçiyor ama Beriya'yla hiçbir bağlantıları yok.

Kartvelişvili 1937 yılının Haziran ayında, yani Beriya SSCB İç İşleri Halk Komiserliği birinci vekili olmadan uzun süre önce tutuklandı. Kartvelişvili'nin kesin ölüm tarihini belirlemek kolay değil. "Memorial" derneğinin internet sayfalarından birinde

199 Aynı kitap. 11 Eylül 1937 tarihli 196 numaralı belge (347 ve sonraki sayfalar); 19 Eylül 1937 tarihli 207 numaralı belge (368 ve sonraki sayfalar); 29 Mart 1938 tarihli 309 numaralı belge (s. 507).

200 "İadeiitibar. Nasıl gerçekleşti?". SBKP MK Başkanlık Heyeti belgeleri ve diğer belgeler. 3 Cilt. Cilt 1. Mart 1953 – Şubat 1956. Yay:MFD, 2000, s. 219.

201 "İadeiitibar. Nasıl gerçekleşti?". Cilt 1, s. 331-332.

Lavrentyev'in mahkemede suçlu bulunduğu ve 22 Ağustos 1937 tarihinde idam edildiği yazıyor.[202] Bu bilgi doğruysa Beriya, Lavrentyev'in sorgusuna ve gördüğü işkencelere istese de katılamazdı: Kartvelişvili idam edildiği gün İİHK'de Yejov'un yardımcısı olmuştu. Beriya 31 Ağustos 1938 tarihine kadar Gürcistan KP(B) MK genel sekreterliği görevindeydi.[203]

Pospelov Komisyonu raporunda anlatıldığına göre Kartvelişvili gördüğü işkenceler nedeniyle kendisini ve diğerlerini ele vermişti. Frinovskiy ifadesinde, kendisi de dahil olmak üzere Yejov'un adamlarının benzer "yöntemleri" sürekli kullandıklarını açıkladığı için bu bilgi doğru olabilir.

Tarihler ve yaşananlar göz önüne alındığında Beriya'nın Kartvelişvili'nin kaderinin çizilmesinde kesinlikle hiçbir rol oynamamış olması çok büyük bir olasılık. Bunu Hruşçov da kesinlikle biliyordu. Lavrentyev'un ölüm tarihi muhtemelen Hruşçov'un Beriya'ya en anlamsız suçları bile yükleyebilmesi için Pospelov Komisyonu raporunda yer almadı.

M.S. Kedrov'a uygulanan şiddet

Hruşçov:

> Yaşlı komünist yoldaş Kedrov, Parti Merkez Komitesine şöyle yazmış:
>
> "Lefortovo hapishanesinin karanlık hücresinden yazıyorum ve yardımınızı talep ediyorum. Korkunç çığlıklar eksik olmuyor, sorgu kabusuna, bir yanlışın yapılmasına engel olun.
>
> Benim gibi bir masumun acı çekmesine izin vermeyin."[204]

M.S. Kedrov'un arşivlerdeki soruşturma kayıtları araştırmacılara hâlâ açılmadığı için bu meselenin ayrıntılarını bilmiyoruz. Zaten bizim için bunların şu an önemi yok.

---

202 Bkz: http://v\rww.memo.ru/memory/communarka/ChaptlQ.htm#_KMi_2450.

203 N.V.Petrov, K.V.Skorkin. "İİHK'yi Kim Yönetiyordu? 1934-1941". El Kitabı. – Yay: Zvenya, 1999, s. 107; bkz: http://www.memo.ru/history/NKVD/kto/biogr/gb42.htm.

204 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 156.

Buna karşın FSB Akademisi ve "Rus" yayınevi bu belgelerin derlemesini kısa süre önce yayına hazırladığı için artık güvenle söyleyebiliriz: M.S. Kedrov'un idam kararının verilme sürecine Beriya katılmamış. "SSCB yönetim organları"ndan soruşturma yetkisi isteyen belge SSCB İİHK soruşturma bölüm başkanı L.E. Vlodzimirskiy tarafından imzalanmış, iç işleri halk komiser vekili B.Z. Kobulov tarafından onaylanmış ve SSCB savcısı V.M. Boçkov'un kararıyla Beriya'ya infaz emri verilmişti.[205] Yani infaz kararı zaten verilmişti.

Kedrov, Beriya'nın inisiyatifiyle öldürülmemişti; bu meselede önemli nokta bu.

Kedrov hakkında başka bilinenler de var. Örneğin idam kararının mahkemede verildiğinden hiçbir kuşku yok ama bu meselenin farklı yönlerini inceleyecek yeterli yerimiz yok. Yukarıda verilen bilgiler Hruşçov'un, Beriya'nın Kedrov meselesindeki rolü hakkında yalan söylediğini gösteriyor.

Sergo Ordjonikidze'nin kardeşi Papuliya

Hruşçov:

> Beriya yoldaş Ordjonikidze'nin ailesine de zalimce davrandı. Peki neden? Çünkü Ordjonikidze, Beriya'nın sinsi planlarına engel oldu. Beriya yoluna çıkabilecek herkesi ortadan kaldırdı. Ordjonikidze her zaman Beriya'ya karşıydı ve bundan Stalin'e de bahsetmişti. Stalin sorunu çözmek ve gerekli önlemleri almak yerine Ordjonikidze'nin kardeşinin ortadan kaldırılmasına izin verdi ve Ordjonikidze öyle bir duruma geldi ki sonunda kendini öldürdü.[206]

---

205 "II. Dünya Savaşı'nda SSCB Milli Güvenlik Organları". 2. Kitap. 1 Eylül – 31 Aralık 1941. – Yay: Rus, 2000, s. 215-216 ve s. 215'teki dipnot. Belgelerde sunulan bilgiler 1953 yılında, "Beriya meselesi" hâlâ sürerken Vlodzimirskiy ve Kobulov tarafından doğrulandı. Bkz: A.V. Suhomlinov. "Siz Kimsiniz, Lavrentiy Beriya?" – Yay: Detektiv-Press, 1991, s. 153 ve 219-220.

206 "Kişi Kültü Hakkında..." *// SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 157.

O.V. Hlevniyuk'un araştırmasında[207] da belirtildiği gibi G.K. Ordjonikidze'nin intihar etmesinin en akla yatkın sebebi sağlığının kötü olmasıydı. Sergo uzun süre hastalıkların pençesinde kıvrandı ama hayatının son gününde görev başındayken "her zamanki gibi davrandı."[208]

Ordjonikidze'nin ölümünün ne Stalin'le, ne kardeşi Papuliya (Pavel) ile ne de Beriya'yla bağlantısı vardı. Tersine: "Bilinen olaylara göre Ordjonikidze Beriya'yı aktif bir şekilde korumuş ve 1930'ların ortalarına kadar iyi ilişkilerini sürdürmüştü."[209]

Vladimir L. Bovlov'un yakın tarihli bir araştırması (Ekim 2008) Ordjonikidze'nin intiharının asıl olduğunu, Hruşçov dönemi yalanlarından bir başkası olduğunu ortaya koyuyor. O dönemin kayıtlarına yansıdığı gibi Ordjonikidze, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde doğal nedenlerle -kalp yetmezliğinden- ölmüştür.[210]

Sergo 50 yaşına bastığı 24 Ekim 1936'da ya da buna yakın bir tarihte, büyük ağabeyi Papuliya'nın Gürcistan'da tutuklandığını öğrendi.[211] Sergo'nun diğer kardeşi Valiko (İvan) Gürcistan MK'da Papuliya'yı savunmayı denedi ama sonucunda görevinden oldu. Gürcistan KP(B)'nin başında Beriya vardı, bu yüzden Sergo 1936 yılının Ocak ayında yardım etmesi için onu aradı. Hlevniyuk'un söylediğine göre "Beriya konuyla çok yakından ilgilendi"; meseleyi inceledi, Valiko'nun tekrar görevine dönmesine yardım etti ve Sergo'ya çok kibar bir not gönderdi.[212]

207 Oleg Khlevniuk. "In Stalin's Shadow: the Career of 'Sergo' Ordjonikidze". (NY: Sharpe, 1995).

208 Klevniuk. Bkz. bölüm 12-13; O.V.Hlevniyuk. "Stalin ve Ordjonikidze. 1930'lu Yıllarda Politbürodaki Anlaşmazlıklar". - Yay: Rossiya molodoya, 1993, s. 115.

209 Khlevniuk, s. 106.

210 Vladimir Bobrov, "Taina Smerti Ordzhonikidze", http://vif2ne.ru/nvz/forum/archive/238/238967.htm. Bütün kaynaklarıyla birlikte bu makalenin çevirisini yaptım, meslektaşım Vladimir de, bu belgeleri kendi Rusça versiyonuna ekledi. Her ikisi de yakında yayınlanacaktır.

211 Khlevniuk, s. 105, Hlevniyuk, s. 77.

212 Khlevniuk, s. 105, Hlevniyuk, s. 80.

Sergo 1937 yılının 17 Şubatı 18 Şubata bağlayan gecesinde kalp yetmezliğinden öldü.[213] Stalin'i hiç sevmeyen Hlevniyuk, Stalin'in Sergo'nun ölümüyle bağlantısı olduğunu kanıtlayan deliller bulmaya çalıştı, hatta aralarında telefonda geçen bir yanlış anlaşılmayı "yeniden gündeme getirmeyi" denedi ama bu çabaları boşa çıktı.

Papuliya 1937 yılının Kasım ayında kurşuna dizildi. Hlevniyuk, görünüşe göre, elinde başka bilgi olmadığı için Papuliya'nın idamıyla ilgili ayrıntılı sonuçlar vermiyor. Sergo'nun ölümü ile Papuliya'nın idamı arasındaki bağlantının oldukça sorunlu olduğu açık. Bu yüzden Ordjonikidze'nin sağlık sorunları nedeniyle öldüğünden neredeyse hiç şüphe yok.

L.P. Beriya'nın oğluna göre Sergo'nun, kardeşi Papuliya ile olan ilişkisi her zaman gergindi. Üstelik Papuliya Sovyetler Birliği'nin karşısındaydı ve bu yüzden Sergo Tiflis'e gittiğinde Beriya'nın evine misafir olmasını engellemeye çalışırdı.

Hruşçov ve sonradan Gorbaçov döneminde Ordjonikidze'nin "liberalliği", Moskova'nın önemli işlerini yapmayı reddettiği vb. gibi çeşitli propagandif hikâyeler yayıldı. Ama bu düşünceyi kanıtlayan herhangi bir delil ortada yok. J. Arch Getty tersine şunları söylüyor:

> Ordjonikidze analatılanlardan farklı olarak Zinovyev, Kamenev ve Buharin'e yapılanlar dahil olmak üzere hiçbir teröre karşı çıkmadı; aslında Stalin, MK Şubat (1937) Genel Toplantısı için ondan sanayi alanındaki sabotajlar hakkında bir rapor hazırlamasını istedi. Ordjonikidze'nin sanayi alanındaki sabotajlar hakkında hazırlayıp Şubat (1937) Genel Toplantısında yaptığı konuşma, Stalin'in takdirini kazandı ve zorlu bir dönemden geçildiği konusunda fikir birliğine varıldı...[214]

Kısa bir özet yapalım: Hruşçov'un Beriya ve Ordjonikidze hakkındaki tüm iddiaları yalan.

213 Khlevniuk, s. 147, Hlevniyuk, s. 116-129.

214 J. Arch .Getty, "The Politics of Repression Revisited", s. 131, n.64 s. 140. In Ward, Chris, ed. *The Stalinist Dictatorship*. Londra, New York: Arnold, 1998. РЦИХИДНИ (ныне РГАСПИ), ф.558. Оп.1. Д.3350. Л.1—16'ya gönderme yapıyor.

- Ordjonikidze kendini Beriya'nın düşmanı olarak görmüyordu ve değildi. Sergo Tiflis'e gittiğinde ağabeyi Papuliya'yı görmektentense Beriya'ya uğramayı tercih ediyordu.
- Hlevniyuk'un da anlattığı gibi Papuliya 1937 yılının Kasım ayında, Sergo intihar ettikten (Şubat 1937) birkaç ay sonra idam edildi ve bu da G.K. Ordjonikidze'nin hayatına son vermesinin olası sebepleri arasından çıkartılması gerektiğini gösteriyor.
- G.K. Ordjonikidze'nin ölümünün Beriya'yla hiçbir bağlantısı yoktu. Anti-Stalinist Oleg Hlevniyuk Sergo'nun hastalık nedeniyle öldüğü sonucuna varıyor. İntihar hikâyesine ilişkin bütün "kanıtlar", Hruşçov dönemi uydurmalarıdır.

Bölüm 8

İDEOLOJİ VE KÜLTÜR

"J.V. Stalin. Kısa Biyografi". "SBKP(B) Tarihi. Kısa Bir İnceleme". Stalin'in 2 Temmuz 1951 tarihli, onuruna heykelinin yapılması kararının altına attığı imza. Sovyetler Sarayı. Lenin ve Stalin ödülleri.

"J.V. Stalin. Kısa Biyografi"

Hruşçov:

Yoldaşlar! Stalin her fırsatta kendi kişiliğinin yüceltilmesini cesaretlendirdiği ve desteklediği için kişi kültü fazlasıyla büyüyüp dev gibi oldu. Bunu kanıtlayan pek çok gerçeklik var. Stalin'in kendini övmesinin ve en ufak bir alçakgönüllülük sergilememesinin en karakteristik örneği 1948 yılında yayınlanan "Kısa Biyografi"de görülebilir.

Bu kitap şaha kalkmış bir yaltaklanmanın, bir insanın ilahlaştırılmasının, hatasız bir bilgeye, "yüce bir öndere" ve "tüm zamanların ve halkların eşsiz generaline" dönüştürülmesinin dışavurumu. Stalin karakterini daha da göklere çıkartmak için kullanılabilecek tüm sözcükler kullanılmış.

Bu kitapta art arda sıralanan bezdirici pohpohlamaları burada yinelemeye gerek yok. Hepsinin bizzat Stalin tarafından onaylanıp yayına hazır hale getirildiğini ve bazılarını kitaba Stalin'in eklediğini vurgulamak yeterli.

Stalin nelerin bu kitaba girmesini gerekli gördü? Acaba "Kısa Biyografi"nin yazarlarının abartılı övgülerini yumuşatmak mı istedi? Hayır. Özellikle yeteneklerinin yeterince övülmediği yerleri düzeltti.

İşte Stalin'in kendisinin eklediği bölümlerden bazıları:

1) "Lenin partimizin çekirdek yönetici kadrosundan çıktıktan sonra nihayet kuşkucular ve teslimiyetçiler, Trotskistler ve Zinovyevciler, Buharinciler ve Kamenevciler ile yaptığımız mücadele gelişti... Lenin'in soylu bayrağını savunanlar, partiyi Lenin'in düşünceleri etrafında birleştirenler, Sovyet halkını, ülkenin sanayileşmesi ve tarımın kolektifleştirilmesi yolunda ilerlettiler. Bu çekirdek kadronun başı, parti ve devletin yönetici gücü yoldaş Stalin'di."

Stalin işte bunları yazdı! Daha fazlasını da söylüyor:

2) "Bir parti ve halk liderinin görevlerini ustalıkla yerine getiren, Tüm Sovyet halkının tam desteğini alan Stalin buna rağmen yaptıklarının kibir, kendini beğenmişlik ve narsizmin gölgesinde kalmasına izin vermedi."

Herhangi bir şey yapmış olan herhangi bir kişi nerede ve ne zaman kendisini böyle göklere çıkartabilmiştir? Böyle bir şey Marksist-Leninist bir kişiye yakışır mı? Hayır. Marx ve Engels özellikle böyle kişilere karşıydılar. Vladimir İlyiç Lenin böyle kişileri her zaman sertçe eleştirmişti.

Kitabın örnek baskısında şöyle bir ifade var: "Stalin bugünün Lenin'i" Stalin bu ifadeyi yeterli görmemiş ki kendi el yazısıyla şöyle değiştirmiş:

3) "Stalin – Lenin'in yaptıklarını başarıyla devam ettiren kişi ya da partimizde söylendiği şekliyle, Stalin – bugünün Lenin'i."

Bu ifade, üzerine vurgu yapılarak söyleniyor ama halk değil Stalin'in kendisi söylüyor. Kitabın örnek baskısına Stalin'in kendi el yazısıyla eklediği, kendini öven pek çok örnek daha verilebilir. Özellikle askerî dehası, liderlik yetenekleri söz konusu olduğunda övgü dolu sözleri bol bol kullanmak için elinden geleni yapmış. İzninizle, Stalin'in askerî dehası konusunda eklediklerinden bir örnek daha vereyim:

4) "Yoldaş Stalin –diye yazıyor– Sovyet askerî bilimlerini ileriye taşıdı. Yoldaş Stalin daima işbaşında olup savaşın kaderini belirleyen faktörler, hareketli savunma ve karşı saldırı ve hücum prensipleri, farklı tip birliklerin etkileşimi ve modern savaş şartlarında çatışma teknikleri, modern savaşlarda büyük tank topluluklarının ve havacılığın rolü, ordunun en güçlü birimi topçular hakkında ilkeler geliştirdi. Stalin'in dehası savaşın farklı safhalarında, duruma uygun doğru çözümleri buldu." *(Salonda hareketlenmeler.)*

Stalin daha da ileri gidip şunları yazıyor:

5) "Stalin askerî yeteneklerini hem savunma hem de saldırı alanında sergiledi. Yoldaş Stalin olağanüstü kavrama yeteneğiyle düşmanın planlarını tahmin etti ve bu planların üstesinden geldi. Yoldaş Stalin'in Sovyet birliklerine komutanlık ettiği çatışmalarda askerî operasyon sanatının en üstün örnekleri sergilendi."

Böylece Stalin komutan olarak da göklere çıkarıldı. Ama kim tarafından? Stalin'in kendisi tarafından ama bu sefer komutan Stalin olarak değil yazar, editör, övgü dolu biyografisinin derleyicilerinden biri olan Stalin tarafından.[215]

Stalin'in "Kısa Biyografi"de yaptığı düzeltmeler ilk olarak "SBKP MK İzvestiya"gazetesinin 1990 yılında basılan 9. sayısında yayınlanan belgelerle ortaya çıktı ve sonra pek çok yayın bunları yeniden bastı. Bu yayın, Stalin'in kendi biyografisini gözden geçirmesi hakkında Hruşçov'un iddialarının gerçekten ne kadar uzak olduğunu anlamamıza yardım ediyor. Yayının editörü ve giriş bölümünün yazarı anti-Stalinist V.A. Belyanov bile Stalin'in çok sayıda düzeltme yaptığını ve bu düzeltmelerin kitabın yazarlarının aşırı övgülerinin düzeltilmesi olduğunu belirterek, bunun Stalin'in alçakgönüllüğünün bir kanıtı olduğunu kabul ediyor.

Hruşçov kitabın bazı bölümlerinde geçen bu övgülerin anlamlarını bilerek çarpıtmış. Örneğin, konuşmasında okuduğu 1.

215 "Kişi Kültü Hakkında..." SBKP MK Genel Sekreteri yoldaş N.S. Hruşçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 157-158.

bölümün sadece ilk kısmını almış. Hruşçov metni böyle bilinçli olarak bölerek diğer ifadelerin de yanlış değerlendirilmesini sağlamış. Hruşçov'un çıkarttığı bölüm şöyle:

> Stalin, Alman yazar Ludwig'le yaptığı ve anavatanın dönüştürülmesi konusunda Lenin'in oynadığı olağanüstü rolü vurguladığı söyleşide kendisi hakkında şunları söylüyor: "Bana gelince, ben sadece Lenin'in öğrencisiyim ve amacım ona layık olabilmek."

Birinci bölümde –noktalı yerlerde– Hruşçov, Stalin'in adlarını andığı önemli parti liderlerini es geçmiş. O bölümün tamamı şöyle (kalın ve italik ile yazılanlar Hruşçov'un çıkarttığı bölümler):

> Lenin partimizin çekirdek yönetici kadrosundan çıktıktan sonra nihayet kuşkucular ve teslimiyetçiler, Trotskistler ve Zinovyevciler, Buharinciler ve Kamenevciler ile yaptığımız mücadele gelişti... ve bu dönemde partimizin çekirdek kadrosunda Stalin, ***Molotov, Kalinin, Voroşilov, Kuybıyşev, Frunze, Dzerjinskiy, Kaganoviç, Ordjonikidze, Kirov, Yaroslavskiy, Mikoyan, Andreyev, Şbernik, Jdanov, Şikiryatov ve başka kişiler vardı.***

3. bölümde asıl kaynağa bakmaya gerek kalmadan her şey açıkça görülüyor: Stalin burada herkesin daha iyi anlayabilmesi için kendi başarılarını Lenin'in başarılarıyla kıyaslıyor: O sadece Lenin'in yaptıklarını devam ettiren kişi.

Hruşçov 4. ve 5. bölümleri Stalin'in yazdığını söylüyor. Ama bu iddia doğru değil. Bu iki bölümde biyografinin savaşla ilgili bölümü tümgeneral M.R. Galaktionov'un kaleminden çıkma. L.V. Maksimenkov şu gerçeğe dikkat çekiyor:

> Hruşçov'un suçlamalarına rağmen Stalin metni gözden geçirirken karakterinin yüceltilerek anlatıldığı yerleri düzeltmiş. Örneğin "başkomutan Stalin"i bürokratik-demokratvari "yoldaş Stalin"le, (daima işbaşında olanlar hakkındaki) "öğreti"yi "ilke"yle ve "askerî operasyon sanatının ebedi örnekleri"ni "çarpıcı"yla değiştirmiş.[216]

Leonid Maksimenkov, Stalin'in "Kısa Biyografi"nin ikinci basımının (savaş sonrası) yazarlarıyla yaptığı konuşmaların kayıtla-

216 L.V. Maksimenkov. "Kült. Sovyet Politika Kültüründeki Kelimeler-Semboller Hakkında". *// Svobodnaya mıysl.* 1993, sayı 10, bkz: http://www.situation.ru/app/j_artp_677.htm.

rını temel alarak dönemin eleştirilerinde dile getirilenleri ayrıntılı olarak değerlendiriyor. Birinci ağızdan kaynaklar Lenin'in yeni ve daha detaylı bir biyografisinin hazırlanması emrini Stalin'in verdiğini söylüyorlar; ne Hruşçov'un "çözülme" yıllarında ne de Gorbaçov'un "glasnost" yıllarında sözü edilen bir gerçek.

Stalin'in "Kısa Biyografi"nin yazarlarını, onu aşırı derecede öven "sosyalist devrimci yaklaşımları" ve "idolleştirme eğilimleri" yüzünden azarladığını da ekleyelim. Stalin kendi çalışmalarıyla ilgili bütün övgüleri reddetti, bunun yerine Lenin'in teorik başarılarının övülmesini istedi.

Maksimenkov, Hruşçov'un Stalin'in "Kısa Biyografi"de yaptığı düzeltmelerin anlamını oldukça çarpıttığı sonucuna varıyor ve dikkatleri "çözülme" dönemi ve onu izleyen yılların yazarlarının "'kapalı oturum'da yapılan konuşma"nın konseptinde gerekli düzenlemeleri yapmadıklarına çekiyor. Stalin'in ısrarıyla düzeltilen diğer bölümlerde, kadınların devrimdeki ve Sovyet toplum hayatındaki rolleri anlatılıyor.

"Kısa Biyografi"yi hazırlayan grubun bir üyesi olan V.D. Moçalov'un kişisel evraklarını 1998 yılında inceleyen R.İ. Kosolapov, "Stalin. Kısa Biyografi"yle ilgili yaptığı iki toplantının steno kayıtlarını fark etti. Bu belgeler Kosolapov tarafından derlenen "Yoldaş Stalin'in Sözleri"[217] kitabına girdi.

Richard Kosolapov bir Stalin hayranı ve günümüz Rusya'sındaki neokomünist partilerden birinin üyesi. Onun özellikle bu çalışmasına, geçtiğimiz günlerde Robert Service tarafından hazırlanan Stalin biyografisinin dipnotlarında pek çok kez gönderme yapılıyor. Kısacası Kosalapov'un derlemesindeki belgeleri kullanmaktan çekinmemeliyiz. Moçalov'un, Stalin'in kendi kişiliğinin yüceltilmesini eleştirdiği evraklarından parçalar seçerek bölümün eklerinde kullanabiliriz.

217 "Yoldaş Stalin'in Sözleri". / Derleyen: R.İ. Kosolapov. – Yay: EKSMO, 2002, s. 451-476.

"SBKP(B) Tarihi. Kısa Bir İnceleme"

Hruşçov:

> Parti Merkez Komitesi Komisyonunun "Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevikler) Tarihi. Kısa Bir İnceleme"nin hazırlanması üzerinde çalıştığı biliniyor... Ve bu durum Stalin'in "Kısa Biyografi"sinin örnek baskısında şu ifadelerle anlatılıyor:
>
> "SBKP(B) Merkez Komitesi Komisyonu Stalin'in yönetimi altında, onun kişisel katılımıyla 'Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevikler) Tarihi. Kısa Bir İnceleme'yi hazırladı."
>
> Ama bu ifade Stalin'i tatmin etmedi ve "Kısa Biyografi"nin basılmış halinde bu bölüm şöyle değiştirildi:
>
> "Yoldaş Stalin'in yazdığı ve SBKP(B) Komisyonunun onayladığı 'SBKP(B) Tarihi. Kısa Bir İnceleme' isimli kitap 1938 yılında ortaya çıktı."
>
> Başka bir şey söylemeye gerek var mı?
>
> Gördüğünüz gibi kolektif bir emek, büyük bir dönüşüm geçirerek kitaba, Stalin tarafından yazılmış olarak geçmiş. Böyle bir dönüşümün nasıl ve neden gerçekleştiğini söylemeye gerek yok.
>
> Bir Marksist-Leninist kendi kişilik kültünü nasıl böyle göklere çıkarabilir?[218]

Görünen o ki, Hruşçov'dan başka hiç kimse "Kısa Bir İnceleme"nin hazırlanması sırasında Stalin'in kendi başarılarını bizzat kaleme aldığını iddia etmemiş. Örneğin, kitabın bölümlerinden birini Stalin'in yazdığını hatırlayan Molotov, Stalin'in hiçbir zaman "Kısa Bir İnceleme"nin tamamen onlar tarafından yazıldığını söylemediğini kesin bir şekilde belirtti.

Ama yine de Stalin'in "Kısa Bir İnceleme" yazarlığı konusundaki bilgi ilk olarak Stalin'in "Kısa Biyografi" kitabının ilk baskısında yer aldı (1940). Stalin'in bu kitaplarla, Maksimenkov'un yukarıdaki ifadesinde de belirtildiği ve belgelerle kanıtlandığı gibi, yazarlık ya da editörlük gibi bir bağlantısı yoktu.

---

218 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK Izvestiya*. 1989, sayı 3, s. 158-159.

Maksimenkov örnek veriyor:

> Sovyet-Fin "kış" savaşının yönetimiyle ilgilenen Stalin kitapların editörlüğünden çekildi... Biyografi-l'in *("Kısa Biyografi"nin ilk baskısı - G.F.)* örnek baskısı 14 Aralık 1939 tarihinde, Stalin'in altmışıncı doğum gününden bir hafta önce, Mitin ve Pospelov'un mektubu ile birlikte öndere gönderildi. Mektup şöyleydi: "Sevgili yoldaş Stalin. MELE'nin[219] Propaganda ve Ajitasyon Müdürlüğü ile birlikte hazırladığı 'Kısa Biyografi'nizin taslağını gönderiyoruz. Bu çalışmayı incelemenizi ve basılma olasılığı hakkındaki talimatlarınızı göndermenizi rica ediyoruz." Stalin mektubun tüm metninin altını çizdi ve kâğıdın arkasına kurşun kalemle şunları yazdı: "İnceleyecek vaktim yok. MELE'ye geri gönderin. Stalin."[220]

"Kısa Bir İnceleme"nin hazırlanmasında Stalin'in rolü hakkındaki ifade, Stalin'in değil, kitap üzerinde çalışan yazar ve editörlerden birinin kaleminden çıkmıştı. Hruşçov bu konuda yalan söylemişti.

Sadece şu sorunun cevabını bulmamız gerekiyor: "Kısa Bir İnceleme"nin hazırlanmasında Stalin'in gerçek rolü neydi?

Stalin'den pek hoşlanmayan Roy Medvedev çalışmalarından birinde Stalin'den "Kısa Bir İnceleme'nin baş yazarı" olarak bahsediyor.[221] Bu tarihçi, Hruşçov'un Stalin'e yönelttiği eser hırsızlığı suçlamalarının tamamen asılsız olduğunu belirtiyor ve kanıt olarak da "Voprosiy İstori" dergisinde yayınlanan Stalin'in daktiloda yazdığı düzeltme metinlerini ve yine aynı dergide yayınlanan başka belgeleri gösteriyor.[222]

Ortaya çıkan kaynaklarda büyük boşluklar ve eksiklikler olmasına rağmen, Medvedev'e göre bütün bu kaynaklar, "Kısa Bir

---

219 SBKP(B) MK'ya bağlı Marx – Engels – Lenin Enstitüsü.

220 L.Maksimenkov. "Kült. Notlar..." Bkz: http://www.situationi.ru/app/j_artp_677.htm.

221 Roy Medvedev. *Stalin ne okudu? Halkı ve kitapları. Totaliter toplumda yazar ve kitap.* – Yay: Prava Çeloveka, 2005, s. 217-232.

222 J.V. Stalin'in "SBKP(B) Tarihi. Kısa Bir İnceleme" üzerinde yaptığı çalışmalar. M.V. Zelenov tarafından yayınlandı, yorumlandı ve ilk bölümü yazıldı. // *Voprosiy istorii.* 2002, sayı: 11,12; 2003, sayı: 3, 4.

İnceleme" çalışmasının, Stalin'in yönetimi altında ve aktif katılımıyla yapıldığını kanıtlıyor.

Hruşçov şuna inandırıyordu: Stalin, söylenenlere göre, "Kısa Bir İnceleme"nin yazarı olmadığı için ismini kitabın yazarları arasında geçirmeye hakkı yoktu. Aslında Stalin'in, kitabın başlıca yazarlarından biri olduğunu söylemeye her türlü hakkı vardı ama hiçbir zaman ve hiçbir yerde bunu ön plana çıkartmadı. (En yakın çalışma arkadaşlarından biri olan Molotov bile sadece hakkında görüş alışverişinde bulundukları "Diyalektik Materyalizm" bölümünün Stalin'in kaleminden çıktığını sanıyor, Stalin'in tam olarak ne kadarını yazdığını bilmiyordu.) Bu konuda Hruşçov kendini aşmıştı: Basit bir yalan söylememiş, SBKP XX. Kongresinde "kapalı oturum"u dinleyen talihsiz delegeleri yalan yağmuruna maruz bırakmıştı.

Stalin'in, heykelinin yapılması kararının altına attığı 2 Temmuz 1951 tarihli imza

Hruşçov:

> Stalin'in, SSCB Bakanlar Kurulunun Volga-Don Kanalı üzerine heykelinin yapılması kararını 2 Temmuz 1951 tarihinde imzaladığı ve aynı yılın 4 Ekim günü bu heykelin yapılması için 33 ton pirinç ayrılması emrini yayınladığı bilinen bir olgu.[223]

Hruşçov'un anlattığı her şey sadece onun sözlerinden bilindiği için, hayır, bu bir olgu değil. Bu konuyla ilgili kaynaklar yayınlanmadı ve herhangi birinin onlara ulaştığı konusunda bir kanıt yok. Zaten Hruşçov da projeyi Stalin'in teklif ettiğini ya da hakkında karar vermek için incelediğini söylemiyor ki... Stalin bunları hiçbir zaman yapmadı.

Kremlin'in ziyaretçi kayıtlarından anlaşıldığı üzere Stalin 2 Temmuz 1951 tarihinde 1 saat 45 dakika çalışmış. MK Başkanlık Heyeti 26 Haziranda toplandı ve Beriya, Bulganin, Kaganoviç, Mikoyan, Molotov ve Hruşçov'un hazır bulunduğu SSCB

223 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 159.

Bakanlar kurulu Stalin'in de katılımıyla 21.30-23.15 saatleri arasında gerçekleşti.[224] O gün içinde incelenen Bakanlar Kurulu kararını muhtemelen işte bu toplantıda imzaladı.

Ama burada şunun altını çizmeliyiz: O yıllarda Stalin'in imzası o kadar da önemli değildi. Politbüro 16 Şubat 1951 tarihinde Bakanlar Kurulu Başkanlık Heyetinde Stalin olmadan yapılan toplantıların SSCB BK'nin üç başkan yardımcısı başkanlığında yapılmasını ve devlet başkanı (örneğin bakanlar kurulu başkanı) imzası olarak da üzerinde Stalin'in imzası bulunan lastik bir mühür kullanılması kararını aldı. SBKP(B) kararının orijinali ve lastik mühür 2003 yılında Moskova düzenlenen "1953. Geçmiş ve Gelecek Arasında" isimli sergide sergilendi.

Stalin bu karardan sonra "SSCB Bakanlar Kurulu kararlarını ve emirlerini" imzalamadı ama onun olmadığı durumlarda bile kararlara onun mührü basıldı. Bu uygulama 1951 yılının Şubat ayından sonra daha sık kullanılmaya başladı ve bu yüzden aynı yılın Temmuz ayında da kullanılıyordu. Belgelerin orijinalleri elimizden olmadan Stalin'in bu belgeleri kendi eliyle imzaladığından emin olamayız.

4 Eylül 1951 tarihli emri ise büyük bir ihtimalle Stalin'in kendisi hazırladı. 10 Ağustos 1951'den 11 Şubat 1951'e kadar muhtemelen sağlık sorunları yüzünden "izinli" olduğu için Kremlin'deki ofise gitmedi ve görevinin başına ancak 12 Şubatta dönebildi.[225]

Ama Hruşçov'un iyi bilindiğini söylediği konu hakkındaki ana sorun, Stalin'in o tarihteki aktivitelerle düzenli olarak ilgilenememesi. 1953 yılının Haziran ayında, aralarında Hruşçov'un da bulunduğu pek çok Politbüro üyesi son birkaç yılda Stalin'in tam kapasiteyle çalışamadığını bildirdiler.[226] Stalin de bu ko-

224 *Tarih Arşivi*. 1997, sayı 1, s. 24.

225 *Tarih Arşivi*. 1991, sayı 1, s. 25. Gelen ziyaretçilerin listesi http://chss.montclair.edu/english/furr/research/istarkh_197.pdf. adresinde bulunabilir.

226 Bkz: "Lavrentiy Beriya. SBKP MK Temmuz Genel Toplantısı Steno Kayıtları". – Yay: MFD, 1999, s. 170 (Mikoyan), s. 236 (Hruşçov), s. 274 (Kaganoviç), s. 334 (Voroşilov).

nuda Ekim 1952 SBKP MK Genel Toplantısında şöyle demişti: "Yaşlandım artık. Belgeleri okumuyorum."[227]

Stalin'in Kremlin'deki ziyaretçi listesinden de anlaşılabileceği gibi üzerindeki iş yükü 1950 yılı Şubatından itibaren hafiflemeye başladı. Bilgi kaynakları Stalin'in 1950 yılında 73, 1951 yılında sadece 48 ve 1952 yılında 45 gün çalıştığını gösteriyor.[228]

4 Eylül 1951 tarihli emrin bizzat Stalin tarafından imzalandığı oldukça şüpheli. Ama 2 Temmuz 1951 tarihli kararı bizzat imzalayıp imzalamadığını bilmiyoruz.

Zaten Politbüronun bu konuda aldığı kararın altındaki imzanın lastik mühürden mi yoksa Stalin'in kendi elinden mi çıktığının büyük bir önemi yok. Hruşçov bile anıt heykelin yapılması girişimini Stalin'in düşüncesi olduğunu iddia etmeye cüret edemedi.

Sovyetler Sarayı

Hruşçov:

> Stalin aynı zamanda Lenin'in hatırasına da saygısızlık etti. Vladimir İlyiç'in anısına yapılacak olan Sovyetler Sarayı hakkındaki karar 30 sene önce alınmış olmasına rağmen bu saray yapılmadı ve inşası hakkındaki sorular sürekli hasıraltı edilip unutulmaya yüz tuttu. Bu durumu düzeltip Vladimir İlyiç Lenin için bir anıt yapmalıyız.[229]

M. Volçenkov'un geçtiğimiz günlerde yayınlanan mimari projelerin, mimarlık yarışmalarının tarihi ve Sovyetler Sarayı'nın yapılamamasının nedenleri hakkındaki, "kapalı oturum"dan da alıntı yaptığı makalesi şunu gösteriyor: Hruşçov'un bu so-

---

227 "Önemli Görevimizi Kimin Eline Güvenle Bırakabiliriz?" Stalin'in 16 Ekim 1952 tarihli SBKP Merkez Komitesi Genel Toplantısında yaptığı yayınlanmayan konuşma. (L.N.Yefremov'un notlarından) // *Sovyetskaya Rossiya*. 2000, 13 Ocak. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/stalinoctl652.pdf, ve http://wwvv.kprf.ru/analytics/10828.shtml.

228 Y.N. Jukov. "Kremlin sırları. Stalin, Molotov, Beriya, Malenkov". Yay: TERRA, 2000, s. 549. Bkz: "J.V. Stalin'in Kremlin'deki Ofisinin Ziyaretçileri".// *İstoriçeskiy arhiv*. 1997, sayı 1, s. 24-25. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/istarkhl97.pdf.

229 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 159.

run hakkında söylediklerinin gerçeklerle uzaktan yakından ilgisi yok. Saray Hruşçov döneminde de yapılmadı ve sonunda bu büyük çukur "Moskava" yüzme havuzu "haline geldi". İnşaattan sorumlu olan komite zaman kaybetmeden diğer binaların yapımına geçti.

Bir başka deyişle Sovyetler Sarayı yapılması planlarından Stalin değil ondan sonra gelenler vazgeçti.

Lenin ve Stalin ödülleri

Hruşçov:

> Stalin ödülleri sorununu ele alalım. Çarlar bile kendi isimlerini verdikleri böyle ödüller koymadı...
>
> Sovyet yönetiminin 14 Ağustos 1925 tarihli, "Bilimsel çalışmalar için V.İ. Lenin ödüllerinin verilmesi" kararını herkes hatırlar. Bu karar basında duyuruldu ama şimdiye kadar hiçbir Lenin ödülü verilmedi. Bu durumu da düzeltmeliyiz.[230]

XX. Kongre delegelerinin büyük bir bölümü Hruşçov'un burada doğruyu söylemediğini biliyordu. Lenin ödülleri 1925 yılından 1934 yılına kadar bilim, teknoloji, edebiyat, sanat ve mimarlık dallarındaki önemli başarılara verilmişti. Bu ödüllerin kaldırılmasının kesin nedenini kimse bilmiyor.[231] Ama bu konuda hiç kimse Stalin'i suçlamadı. 1930'dan Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar SSCB devletinin verdiği en prestijli ödül, çeşitli alanlarda önemli başarılar gösterenlere verilen Lenin Nişanı'ydı. Stalin Nişanı'nın da verilmesi teklif edildi ama Stalin bu teklife iki kere engel oldu. Tabii ki Hruşçov da bunları biliyordu.

"Stalin adına bir ödül verilmesi" fikri ilk olarak 1933 yılında Gorki'nin bir mektubunda dile getirildi. Stalin ünlü yazarın diğer

---

230 Aynı eser.

231 Lenin ödüllerine ara verilmesi ve sonradan durdurulması, görünüşe göre Lenin Ödülleri Komisyonunu oluşturan Komünist Akademi'nin çalışmalarının durdurulmasıyla bağlantılı. "İki akademinin, Bilimler Akademisi ve Komünist Akademi, aynı anda var olmasının gereksizliği görüşüyle" Komünist Akademi'nin kapatılması konusu 1935 yılının başında, yani ödül verilmesinin durdurulduğu dönemde incelenmeye başlandı.

bütün düşüncelerini desteklemesine rağmen bu teklife şidddetle karşı çıktı.

Stalin adına bir ödül verilmesi düşüncesi, Stalin'in 1939 yılının Aralık ayındaki 60. doğum günü kutlama törenlerinde yeniden gündeme geldi.[232] Kendi adına ödül verilmesi kararının Stalin'in inisiyatifiyle alındığını gösteren bir bilgi yok. Ama iyi bilinen bir şey var: Stalin ödülleri Lenin ödüllerinin yerine verilmeye başlanmadı; SSCB'de bilim ve sanat alanında hiçbir yıllık ödülün verilmediği bir dönemde verilmeye başlandılar. Bu yüzden genellikle söylenen, Lenin ve Stalin ödüllerinin birbirleriyle kıyaslandığı düşüncesinin doğru olmadığını belirtmek gerekir.

232 SSCB Halk Komiserleri Konseyi'nin Stalin adına bir ödül verilmesi hakkındaki 20 Aralık 1939 tarihli kararı SHK başkanı Molotov ve SHK genel sekreteri M.D. Hlomov tarafından imzalandı (*Pravda*, 21 Aralık 1939). Edebiyat ve eleştiri alanındaki ödüller başlangıçta öngörülmediği için 1940 yılında alınan "Edebiyat alanında Stalin ödüllerinin verilmesi" kararı da Molotov ve Hlomov tarafından imzalandı (*Pravda*, 2 Şubat 1940). Bkz: http://feb-web.ru/feb/sholokh/critics/nos/nos-486-.htm.

Bölüm 9

Stalin: Yönetimdeki Son Yılı

Stalin'in kolektif çiftliklerden alınan vergilerin yükseltilmesi teklifi. Stalin'in Postıyşev'den hoşnut olmaması. Politbüro çalışmalarının "düzensizliği". Stalin'in şüphesi – Voroşilov "İngiliz ajanı mı"? Andreyev'e karşı sergilenen "gem vurulmamış despotluk". Molotov ve Mikoyan'ın "asılsız" suçlaması. MK Başkanlık Heyetindeki üye artışı

Stalin'in kolektif çiftliklerden alınan vergilerin yükseltilmesi teklifi

Hruşçov:

Bu tasarıyı *(canlı hayvan ürünleri fiyatlarının belirlenmesi -G.F.)* inceleyen Stalin, çiftçilerin zengin bir hayat sürdüklerini, tek bir tavuk satarak vergilerini tamamen ödeyebileceklerini belirterek, kolektif çiftliklerden ve çiftçilerden toplanan verginin 40 milyar rubleye çıkarılmasını teklif etti.

Bunun ne anlama geldiğini düşünün. 40 milyar ruble, çiftçilerin tüm ürünlerini verseler alamayacakları bir rakam. Örneğin kolektif çiftlikler ve çiftçiler 1952 yılında devlete verdikleri ve sattıkları ürünler karşılığında 26 milyar 280 milyon ruble aldılar.

Stalin'in bu teklifi belli verilere dayanıyor muydu? Tabii ki hayır. Böyle durumlarda veriler ve rakamlarla ilgilenmezdi.[233]

---

233 "Kişi Kültü Hakkında...". SBKP MK Genel Sekreteri yoldaş N.S. Hruşçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 161.

Hruşçov'un da söylediği gibi Stalin vergi sorununu 1953 yılının Şubat ayında, yani ölümünden kısa bir süre önce inceledi. Ama hiç kimsenin Stalin'in bu sorun hakkındaki düşüncelerini yazması mümkün olmadı. Ve sadece Hruşçov bu sorun hakkındaki düşüncelerini duyabilmiş...

Hruşçov muhtemel vergi artışı konusunu MK'nın gündemine sadece "Beriya meselesi" olan MK'nın Temmuz (1953) Genel Toplantısında tekrar getirdi. O dönemde Mikoyan ve Molotov da 40 milyar ruble rakamını dile getirdiler ama Hruşçov'dan sonra. Üstelik Hruşçov'un konuşmasından önce bu konuda hiçbir şey bilmediklerine hiçbir şüphe bırakmayan bir bağlamda. MK Ekim (1952) Genel Toplantısında köylülere getirilen ek vergiler aleyhinde görüş bildiren Mikoya, anılarında Stalin'in sadece bir kere "fazla tavuklar"dan bahsettiğini anlatıyor. Ama bu konu onun olmadığı toplantılarda konuşulduğu için daha fazlasını duymadığını itiraf ediyor. Ama Mikoyan anılarında 40 milyar hakkında tek bir kelime bile yazmadı.[234]

Stalin'in Postıyşev'den hoşnutsuzluğu

Hruşçov:

> Asılsız kuşkular ve suçlamalara karşı çıkma denemeleri karşı çıkanın baskılara maruz kalmasına neden oldu. Yoldaş Postıyşev'in başından geçen bir olay buna güzel bir örnek. Yaptıkları bir konuşmada Postıyşev'in söyledikleri Stalin'in hoşuna gitmeyince ona şu soruyu sormuş:
>
> – Siz kendinizi ne sanıyorsunuz?
>
> Postıyşev kendine has aksanıyla *sertçe* şu cevabı vermiş:
>
> – Bolşeviğim ben Stalin yoldaş, Bolşevik!
>
> Ve bu konuşma ilk önce Stalin'e saygısızlık sonra haince bir davranış olarak değerlendirildi ve sonunda Postıyşev'in hiçbir geçerli gerekçe olmadan "halk düşmanı" olarak ilan edilip ortadan kaldırılmasına neden oldu.[235]

234 Bkz: A.İ. Mikoyan. "Böyle Oldu". – Yay: Vagrius, 1999, bölüm: 46, s. 559-568.

235 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 159.

Daha önce de anlatıldığı gibi Postıyşev Politbüro aday üyeliği listesinden ve partiden çıkarıldı, tutuklandı ve suçsuz parti üyelerine baskı yaptığı gerekçesiyle suçlu bulunup kurşuna dizildi. Hruşçov genel toplantıya (Ocak 1938) katılmıştı ve bu yüzden Postıyşev'e verilen ihtarların gerçek nedenini bilmiyor olamazdı. Bu yüzden Hruşçov, Postıyşev'in "hiçbir geçerli gerekçe olmadan" cezalandırıldığını söylerken yalan söylüyordu.

Ama büyük bir ihtimalle, Stalin ile Postıyşev arasındaki konuşma hakkında da yalan söylüyor. Postıyşev ve Stalin arasındaki konuşma hakkındaki hikâyeye sadece, "kapalı oturum" metninde ve XX. Kongreye hazırlanırken "dikte ettirdiği konuşma metninde" rastlıyoruz. Sadece bu metinlerde.

Görünüşe göre başka kimse bu konuşmaya şahit olma şansını yakalayamamış! Hruşçov da kendi hatıralarında Postıyşev'e sayfalar ayırmasına rağmen bu konuşmaya değinmemiş.

Getty ve Naumov'un da belirttiği gibi Stalin ve Postıyşev arasında Ocak 1938 Genel Toplantısından önce bir sürtüşme olduğunu ispat eden bir kanıt yok. Daha önce de beliritildiği gibi Postıyşev toplantıda Politbüro aday üyeliğinden çıkartıldı ve kısa süre sonra da tutuklandı. Öyleyse, Stalin ve Postıyşev arasındaki sert "görüş alışverişi", yani böyle bir şey gerçekten varsa, ancak MK Ocak Genel Toplantısının yapıldığı günlerde gerçekleşmiş olabilir.

Boris Nikolayevskiy ve "kapalı oturum" hakkında yorumda bulunan birkaç kişi daha Hruşçov'un bahsettiği konuşmanın bir yıl önce – MK Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında gerçekleşmiş olduğuna inanıyorlar. Bu görüş, aynı oturumda Postıyşev'in Stalin'e açıkça karşı çıktığı iddialarından birine dayanıyor. Genel Toplantının 1992-1995 arasında yayınlanan, boşlukların ve notların yer almadığı steno kayıtlarına bakmak yeterli. Böylece Hruşçov'un diğer konularda olduğu gibi bu konuda da yalan söylediği görülebilir: Postıyşev'in Şubat-Mart Genel Toplantısında yaptığı konuşmanın steno kayıtlarında Stalin'i eleştiren bir iması bile yok. O anlatılan konuşma bu toplantıda gerçekleşmedi.

Bazı tarihçilerin Ocak (1938) Genel Toplantısının tüm oturumlarının steno kayıtlarına ulaşabilme şansı olmasına rağ-

men bu toplantının sadece bazı bölümleri biliniyor. Hiçbir arşiv araştırmacısı, Hruşçov'un bahsettiği konuşmanın Ocak Genel Toplantısı sırasında gerçekleştiğini fark etmedi. Hruşçov bu konuda da büyük bir olasılıkla yalan söylüyordu. Tamamen emin olabilmek imkânsız.

Stalin böyle bir şey söylemiş olsa bile Postıyşev'in tutuklanmasının, mahkemeye çıkartılmasının ve ölüm cezasına çarptırılmasının tek nedeni Stalin'in sözleri olamaz. Postıyşev Stalin'le tartıştığı için değil çok sayıda parti görevlisini katlettiği için cezalandırıldı. Stalin, Postıyşev'den duyduğu hoşnutsuzluğu dile getirmiş olsun ya da olmasın –"kapalı oturum"da yapılan konuşma dışında bunu doğrulayan bir şey olmadığını söylemenin tam zamanı– Hruşçov, Postıyşev'in kaderini çizen nedenleri söylerken yalan söylüyordu.

Peki Hruşçov neden bundan bahsetme ihtiyacı duydu? Muhtemelen Stalin'le uzun yıllar boyunca birlikte çalışanlar için kendine has bir "mazeret" bulması gerekiyordu.

Pek çok delege muhtemelen şu soruları yöneltecekti: Stalin'in en yakın çalışma arkadaşları, neden işlediği "suçlar" ve Hruşçov'un ortaya attığı iddialar için onu suçlamadılar? Her şeyi bilmelerine rağmen neden Stalin'i durdurmak için hiçbir şey yapmadılar? Hruşçov'un, getirdiği açıklama hiç ikna edici olmamasına rağmen, verebileceği başka cevap yok: "Karşı çıksaydınız öldürülürdünüz. Sadece Bolşevik olduğunu hatırlatan Postıyşev'in başına gelenlere bakın!"

Politbüro çalışmalarının "düzensizliği"

Hruşçov:

> MK Politbüronun işlevi önemli ölçüde azaltıldı ve Politbüro içinde "beşli", "altılı", "yedili", "dokuzlu" komisyonlar kurularak çalışma düzeni bozuldu. Örneğin, Polütbüro'nun 3 Ekim 1946 tarihli kararı:
>
> "Stalin yoldaşın teklifi:
>
> 1 Politbüro içindeki Dış İlişkiler Komisyonuna (altılı) dış ilişkiler meseleleriyle birlikte iç yapı ve iç politika sorunlarıyla da ilgilenme görevinin verilmesi.

2 Altılı'nın SSCB Devlet Planlama Komisyonu başkanı Boznesenski yoldaşın katılımıyla yediliye dönüştürülmesi.

MK Sekreteri – İ.Stalin."

Bunlar bir iskâmbil oyuncusunun lâflarına benzemiyor mu? *(Salonda gülüşmeler.)*

Politbüro içinde bu tarz komisyonların –"beşli", "altılı", "yedili", "dokuzlu"– kurulmasının müşterek yönetim prensibinin altını oyduğu açıkça görülüyor. Politbüronun bazı üyelerinin bu şekilde, en önemli sorunların çözümlerinin dışında bırakıldığı ortaya çıktı.[236]

Stalin'e karşı düşmanlık besleyen yazar Edvard Radzinskiy bile itiraf ediyor: Hruşçov burada doğru söylemiyor. Politbüro içindeki alt komiteler, altına girilen yükün üyeler arasında bölüştürülmesinin yöntemlerinden biri. Bu ilkenin yeni ya da ayıplanacak bir yönü yok ve Politbüro içindeki "dar oluşumlar" Stalin döneminde icat edilmedi.

Stalin'in Politbüronun işlevini "azalttığı" ya da "düzenini bozduğu" iddiası bu konuşmaya şans eseri girmiş olamaz.

Stalin'in şüphesi – Voroşilov "İngiliz ajanı mı"?

Hruşçov:

Stalin'in aşırı evhamlılığı ve şüpheciliği sonunda onu Voroşilov'un İngiliz ajanı olduğunu düşünecek kadar saçma ve komik bir duruma getirdi. *(Salonda gülüşmeler.)* Evet, İngiliz ajanı.[237]

Hruşçov kendi hatıralarında çok küçük bir insan grubunun bildiğine inandığı çok sayıda dedikoduyu tekrarlıyor. Stalin'in "aşırı evhamlılığını ve şüpheciliğini" örneklemek için anlatmak zorunda kaldığı hikâye de bunlardan biri: Bu hikâyelerin doğruluğu Hruşçov'un hatıralarından başka hiçbir yerde kanıtlanmadı. Mikoyan'ın, uyanık bir okuyucunun "gerçek olmadıklarını" kolaylıkla fark edebileceği hatıralarını, daha doğrusu olayları (örneğin Stalin'in Çekoslovakya Başkanı E. Beneşa'yla, mareşal Tuhaçevskiy'in ihaneti ile ilgili, aslında hiç göndermediği mesaj

236 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya.* 1989, sayı 3, s. 159.

237 Aynı eser.

hakkında yaptığı görüşme) anlattığı hatıralarında bile bundan bahsedilmiyor.[238] Bu yüzden Mikoyan ve onun gibi başka bir hatıra yazarının anlattıklarına büyük bir şüpheyle yaklaşmak için yeterli nedenimiz var. Her ne olursa olsun, Mikoyan'ın hatıralarında bile Voroşilov'un "ajanlığı" ile ilgili tek bir satır yok.

Andreyev'e karşı sergilenen "gem vurulmamış despotluk"

Bölümün sonlarına doğru anlatılan olayların SBKP XIX. Kongresinden hemen sonra yapılan MK Ekim 1952 Genel Toplantısıyla doğrudan bağlantısı vardır.

Hruşçov:

> Stalin bir başka Politbüro üyesi Andrey Andreyeviç Andreyev'i de tek başına aldığı bir kararla Politbüro çalışmalarından uzaklaştırdı.
>
> Bu gem vurulmamış bir despotluk örneğiydi.[239]

Açık konuşmak gerekirse, resmî steno kayıtları hâlâ halka açılmadığı için Stalin'in SBKP MK Ekim (1952) Genel Toplantısında neler söylediğini bilmiyoruz (Mikoyan'a göre Stalin ve diğerlerinin yaptığı konuşmaların steno kaydı tutulmamıştı). Sadece tek bir şey kesin biliniyor: Stalin'in ölümünden sonra göreve gelen yeni parti yönetimi vakit kaybetmeden ilk önce, aldığı kararları yeniden gözden geçirmekle kalmadı; bu kararları tüm hafızalardan kazımak için olağanüstü bir çaba gösterdi. Bu yüzden Andreyev'in (eski Politbüro üyelerinden oluşturulan) yeni SBKP MK Başkanlık Heyetine dahil edilmemesinin *resmî* nedeni tam olarak bilinmiyor. Ama Hruşçov'un bu konuda da yalan söylediğini kanıtlamak için yeterli başka bilgilere sahibiz. İşte nedeni:

Andreyev Bakanlar Kurulu üyeliğinden 15 Mart 1953 tarihinde yani Stalin öldükten 10 gün sonra çıkartıldı.[240] Andreyev'in SBKP MK Başkanlık Heyetinden çıkartılması "gem vurulmamış

238 A.İ. Mikoyan. "Böyle Oldu", s.553.

239 "Kişi Kültü Hakkında..." *// SBKP MK İzvestiya*, 1989, sayı 3, s. 164.

240 Bkz: www.hrono.ru/biograf/andreev_aa.html.

bir despotluk" olarak değerlendiriliyorsa, Hruşçov, Malenkov ve Beriya'nın aldığı ve onu yeni kurulan MK Başkanlık Heyetine almama, ayrıca Bakanlar Kurulundan da çıkartma kararını nasıl değerlendirmeli? Son olarak, yönetimdeki "troyka" neden Andreyev'i, daha önce maruz kaldığı adaletsizliği dikkate almaksızın SSCB Yüksek Sovyeti Başkanlık Heyeti üyeliği gibi göstermelik bir göreve getirdi?

Cevap son derece basit. Stalin'in de katıldığı Ekim 1952 Genel Toplantısının resmî olmayan kayıtlarından da anlaşılabileceği gibi Andreyev SBKP MK Başkanlık Heyetine neredeyse tamamen sağır olduğu için atanmamıştı.[241] Genel Toplantıda bulunan kâtip Konstantin Simonov da benzer bir bilgi veriyor.[242] Andreyev ve yaptıkları ile ilgili başka kanıt ve görgü şahidi yok. Ama elimizdeki iki kesin delil, Andreyev'in, Stalin'in önerisiyle, sağlık sorunları yüzünden MK Başkanlık Heyeti adaylığı ve üyeliğine izin verilmediğini kanıtlıyor. Bu yüzden, genel toplantının resmî steno kayıtları elimizde olmamasına rağmen Hruşçov'un yalan söylediğine ikna olmak zor değil.

Molotov ve Mikoyan'ın "asılsız" suçlamaları

Hruşçov:

> Stalin'in, partimizin en eski katılımcılarından ikisi olan Vyaçeslav Mihayloviç Molotov ve Anastas İvanoviç Mikoyan hakkında asılsız suçlamalarda bulunduğu, XIX. Parti Kongresinden sonra yapılan ilk MK Genel Toplantısına bakalım.
>
> Stalin yönetimde birkaç ay daha kalsaydı Molotov ve Mikoyan yoldaşlar muhtemelen bu parti kongresinde yer almayacaktı.[243]

241 "Önemli Görevimizi Kimin Eline Güvenle Bırakabiliriz?" Stalin'in 16 Ekim 1952 tarihli SBKP Merkez Komitesi Genel Toplantısında yaptığı yayınlanmayan konuşma. (L.N.Yefremov'un notlarından) // *Sovyetskaya Rossiya*. 13 Ocak 2000. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/stalinoctl652.pdf. ve http://www.kprf.ru/analytics/10828.shtml.

242 K.M.Simonov. "Benim Neslimden Bir Adamın Gözünden". - Yay: Novosti, 1988, s. 246.

243 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 164.

Ekim (1952) Genel Toplantısına tanıklık etmiş olanların birkaçının açıklamalarını göz önüne alarak ancak tek bir şeyi söyleyebiliriz: Stalin, Molotov ve Mikoyan'ı eleştirmişti.

İşte birkaç kanıt: A.İ. Mikoyan'ın ""Böyle Oldu"" ve D.T. Şepilov'un "Tarafsız" isimli hatıraları, yazar Konstantin Simonov'un "Benim Kuşağımdan Bir Adamın Gözlerinden" isimli hatıra-gazete yazılarından oluşan kitabı, son olarak Stalin'in söylediklerinin L.N. Yefremov tarafından tutulan notları. Mikoyan, tabii ki, MK'nın "veteran", diğer üçü ise yeni üyelerindendi. Yefremov'un kesin düzenleme tarihi belli olmayan notları dışındaki deliller, olaylar yaşandıktan yıllar sonra ortaya çıktı.

Hruşçov'un doğruyu söyleyip söylemediğini anlayabilmek için aşağıdakileri iyice kavramalıyız:

- Birincisi, Stalin'in Molotov ve Mikoyan'a yönelik suçlamalarının "hiçbir şekilde kanıtlanmadığı" doğru mu,
- İkincisi, Stalin yönetimde kalmaya devam etseydi Molotov ve Mikoyan'ın yirminci kongrede yer almayacakları doğru mu?

Kaynaklar şunları söylüyor:

Şepilov'un anlattıklarına göre Stalin, konuşmasının birkaç yerinde Molotov'u eleştirmiş. Yine de hatıralarında bunlara ayırdığı yer, Stalin'in Mikoyan hakkında yaptığı eleştirilere ayırdığı yerden daha az. Dmitriy Trofimoviç'in belirttiğine göre Mikoyan, Stalin'e karşı çıkmaya kalkmış ama kendini tutup Molotov'a dönmüş ve onu, "korkunç bir suçlu" olduğunu düşündüğünü söylemiş ve birkaç gün önce kurşuna dizilen Boznesenskiy'le yakın ilişki içinde olmakla suçlamış. Ama Şepilov, Stalin'in suçlamalarının asılsız olduğunu ve Molotov ile Mikoyan için gizli bir tehdit içerdiğini düşünmemiş. Şepilov, Molotov ve Mikoyan'ın 1952 yılında neden yeni Başkanlık Heyeti İdari Bürosuna giremedikleri konusunda Stalin, Genel Toplantıda yaptığı konuşmadan sadece bunları hatırlıyor.

Simonov 1953 yılında Genel Toplantı hakkında yazdığı çok kısa bir notta Stalin'in ısrarla Lenin'in metanetine ve korkusuzluğuna gönderme yaptığını vurgulayarak Molotov ve Mikoyan

hakkında yaptığı suçlamaları görmezden geldi. Simonov 1979 yılında ortaya çıkan daha kapsamlı hatıralarında, Molotov'un eleştiriler karşısında çok kızdığını, kendisi ve Mikoyan hakkındaki suçlamalar karşısında kuşkulu bir ifade takındığını ve genel görünümünde bir "teslimiyet" havası sezildiğini anlatıyor. Simonov, Mikoyan'ın da ağır bir eleştiriye maruz kaldığını iddia ediyor ama ne için olduğunu kesin olarak hatırlamıyor. Simonov'un anlattıklarına göre Molotov ve Mikoyan kendilerine yöneltilen eleştirilere cevap vermek için söz almışlar ki, bu durumun da Hruşçov'un Stalin hakkındaki, herkesin onun "görüşlerine kayıtsız şartsız boyun eğdiği" ifadesinin aksini kanıtladığını gözden kaçırmayalım. Simonov bu eleştirinin (gerçek nedenleri dışında), Molotov ve Mikoyan'ın yeni Başkanlık Heyeti İdari Bürosunda olmamalarını haklı göstermek için gerekli olduğuna inanıyordu.

Mikoyan, yıllar sonra yazdığı hatıralarında Stalin'in Molotov'u dış politikadaki hataları ve hem Molotov'u hem de hatıraların yazarını iç politikadaki hataları yüzünden eleştirdiğini anlatıyor. Mikoyan hatıralarında Stalin'in sert ama doğru eleştirilerde bulunduğunu söylüyor. Hatıraların yazarı Stalin'in konuşmasını dinledikten sonra bile hakkındaki eleştiriler yüzünden herhangi bir korkuya kapıldığından basetmiyor.

Yefremov'un notlarına göre Stalin, Molotov ve Mikoyan'ı yaptıkları yüzünden ayrı ayrı suçlamış ama bu eleştirilerinde bir tehdit havası yokmuş.

Hruşçov oldukça uzun hatıralarında Ekim (1952) Genel Tolantısını birkaç satırla geçiştiriyor ama Mikoyan ya da Molotov için herhangi bir tehlike olduğunu söylemiyor.

Hruşçov'un iddialarının doğruluğu hakkında ne söylenebilir? Stalin'in konuşmasında Molotov ve Mikoyan hakkında bulunduğu suçlamaların, daha doğrusu yaptığı eleştirilerin, "kesinlikle haksız" olduğunu düşünemeyiz. Doğru, bu eleştirilerin nedenleri yanlış yorumlanmış bazı olaylar olabilir ama bu olaylar gerçekleşmemiş değildi. Burada Stalin ve Politbüronun diğer iki üyesi arasındaki politik görüş ayrılıklarıyla ilgilenmek daha doğru.

Hruşçov'un "Stalin biraz daha yaşasaydı, Molotov ve Mikoyan 'muhtemelen' XX. Kongrede yer almayacaklardı" iddiasını ne ka-

bul ne de red edebiliriz.Ama başka bir şeyi kolaylıkla ortaya koyabiliriz: Hruşçov'un sadece tahminlere dayanan iddiası Stalin'in XIX. Parti Kongresinde yaptıkları ve söylediklerivle uyuşmuyor. Mikoyan ve Molotov, Başkanlık Heyeti İdari Bürosunun dar kadrosuna seçilmemiş olmalarına rağmen MK'ya ve onun başkanlık konseyine (25 kişi) girmişlerdi. İdari Büroda yer almamaları SBKP'nin bir sonraki kongresinde İdari Büroda yer alma şanslarını kaybettikleri anlamına gelmiyordu.

Maalesef elimizdeki kaynakların nitelikleri Hruşçov'un bu konuda yalan söylediğini kanıtlamak için yeterli değil. Ama iddiasının doğru olduğuna inanmamızı gerektirecek bir kaynak da yok.

MK Başkanlık Konseyindeki üye artışı

Hruşçov:

> Stalin'in, görünen o ki, Politbüronun eski üyeleriyle ilgili haince planları vardı. Politbüro üyelerinin değiştirilmesi gerektiğini defalarca söylemişti. XIX. Kongreden sonra yaptığı Merkez Komitesi Başkanlık Heyetine 25 kişi seçilmesi teklifinin amacı Politbüronun yaşlı üyelerini çıkartıp yerlerine daha az deneyimli ve her yaptığını alkışlayacak yeni üyeler almaktı. Bunun Politbüronun yaşlı üyelerini tasfiye edip Stalin'in şu anda anlattığımız uygunsuz tavırlarının ortaya çıkmasını önlemek için planlandığını bile düşünebiliriz.[244]

Hruşçov burada yalan söylüyordu ve söylediklerini destekleyebilecek hiçbir kanıt yok. Bu olaylara tanık olanların sunduğu yazılı kanıtlar bunu doğrulamıyor. Şöyle ki, Yefremov'un notlarına göre Stalin Genel Toplantıda yaptığı konuşmada Politbüroya (önceki Politbüroya oranla) daha fazla üye seçilmesinin nedenlerini açıkça anlatmış. Kendisi de 40 yaşında olan Yefremov, Stalin'in partinin yönetici kadrolarının enerjik ve daha genç emekçilerle değiştirilmesi hakkındaki sözlerinden özellikle etkilenmiş: Yefromov'un notlarında bu bölüme çok yer ayrılmasının tesadüf olduğunu düşünemeyiz.

244 Aynı kitap.

Bölüm 10

Hruşçov Tahrifat Okulu

Yeni konseptin sorunları. İddialarının yalan olduğunun ortaya çıkması, gerçeklerin ortaya çıkması için yeterli değil. Tarihsel kanıtlar, işkenceler ve işkencelerle bağlantılı sorunlar.

Hruşçov'un yalanlarının türleri

Hruşçov'un XX. Kongrede yaptığı konuşmada kullandığı gerçeği çarpıtma yöntemlerine geçmeden önce bu konuşmanın yayınlanmış metninde de tahrifat yapıldığını göstermeliyiz.

Hruşçov'un konuşmasının "SBKP MK İzvestiya"da yayınlanan metni, SBKP MK Başkanlık Heyetine 1 Mart (1956) tarihinde sunduğu ve MK Başkanlık Heyetinin 7 Mart 1956 tarihli kararıyla yayına hazırlanıp yerel parti örgütlerine dağıtılan metindi. Bu metin Hruşçov'un kongrede okuduğu metinle bire bir aynı değildi. Örneğin bu kongreye katılanların tümünün hatıralarında konuşmanın salonda büyük bir sessizlikle dinlendiği belirtiliyor. "SBKP MK İzvestiya"da yayınlanan metinde ise "kapalı oturum"un gerçek havasını yansıtmayan "salonda hareketlenmeler", "salonda öfkeli sesler", "alkışlar" gibi ifadeler var *(ben detaylandırdım. -G.F.)*.[245]

Sonuç olarak, incelemelerimiz sonucunda raporun sadece içeriğinde değil sunumunda da tahrifatlar yapıldığı ortaya çık-

245 V.Y. Afiani, Z.K. Vodopyanova. "N.S.Hruşyov'un SBKP XX. Kongresinde Stalin Kültü Hakkında Yaptığı Konuşma"da "önsöz". *Belgeler* – Yay: ROSSPEN, 2002, s. 44.

tı. Daha önceki bölümlerde rapordan yaptığımız alıntılarda, metinde kasıtlı olarak yapılan tahrifatları hatırlatmak için "salonun tepkilerini" değiştirmeden bıraktık.

Hruşçov'un konuşmasında 61 "ifşa edici", başka bir deyişle o ana kadar bilinmeyen ve Stalin ya da Beriya'nın itibarını sarsma amaçlı suçlama bulmak mümkün. "Kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın özünde bu tür ifadeler var; konuşmanın bilinirliği arttıkça bu iddialar tüm dünyayı sarstı.

Tabii ki Hruşçov'un iddialarının tümünü yanlış olarak değerlendirmek doğru olmaz. Doğruluğu şüphe götürmeyen en dikkat çekici "ifşaatlarından" bir örnek:

> XVII. Parti Kongresinde seçilen 139 Merkez Komitesi üyesi ve aday üyesinden 98'i,[246] yani yüzde 70'i tutuklandı ve kurşuna dizildi (özellikle 1937-1938 yıllarında). XVII. Parti Kongresi delegeleri kimlerden oluşuyordu? XVII. Kongreye katılan ve oy verme hakkı olan delegelerin yüzde 80'inin partiye devrimci yeraltı örgütlenmesi ve İç Savaş yıllarında, yani 1920'ye kadar olan dönemde katıldığı biliniyor. Kongre delegelerinin çoğunluğu emekçiydi (oy verme hakkı olanların yüzde 60'ı).[247]

Hruşçov'un Stalin ve Beriya hakkındaki "ifşaatlarından" ya da suçlamalarından[248] hiçbirinin doğru olmadığı ortaya çıktı. Ama şunu da akıldan çıkarmamak gerekiyor: Yukarıda alıntı yapılan bölüm, tamamen başka bir nedenden dolayı, doğru olmayanlar grubuna dahil değil. Hruşçov bu bölümde Stalin'in kongre üyelerinin ölümleriyle herhangi bir bağlantısı olduğundan bahsetmekten özenle kaçınıyor. Eğer bu suçlama da ileri sürülseydi "kapalı oturum"da yapılan konuşmadaki asılsız iddialar listesini tek başına doldurabilirdi."[249]

246 "SBKP MK İzvestiya"da yayınlanan bir araştırmaya göre (1989, sayı 12, s. 86) bu sayı 97 (44 artı 53) ama bu durum konunun özünü değiştirmiyor.

247 "Kişi Kültü Hakkında...". SBKP MK birinci sekreteri N.S.Hruşyov yoldaşın Sovyeter Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 137.

248 Ayrıca "kapalı oturum"da yapılan konuşmadaki iddialardan biri de hâlâ "bilinmiyor" kategorisinde (bkz. metnin devamı).

249 Bu iddia aşağıda yapılacak sınıflandırmaya göre üç "özel olay"dan (ÖO) biriyle bağlantılı.

Yeni konseptin sorunları

Bilimsel bir inceleme yapan tarihçinin karşılaştığı birinci tipik sorun ana tezin altyapısını oluşturan kanıtların toplanması sorunudur; ikinci sorun, tezin kanıtlanmasını sağlayacak belgelerin mantıklı bir düzen içinde sunulmasıdır. Ama bu kitap için yapılan araştırmalar yazarın daha önemli ve kapsamlı bir sorunla karşı karşıya olduğunu gösterdi.

"Kapalı oturum"da yapılan konuşma, her birinin doğruluğunu ya da yanlışlığını kanıtlayan delillerin sunulabileceği, birbirlerinden bağımsız iddialar dizisinden oluşmuyor. Hruşçov'un XX. Kongrede yaptığı konuşmadan kısa bir süre sonra bu konuşma yeni Sovyet tarihi konsepti için dayanak noktaları oluşturdu. Bu yeni konsept Trotskistlerin, Menşeviklerin ve SSCB'yi terk edenlerin bıraktıklarından beslendi ve kendini bunlar aracılığıyla dışa vurdu.

Hruşçov konsepti, uluslararası komünist hareketin desteği ve Stalin döneminde devlete ihanetle yargılananların "itibarlarının iade edilmesi" yüzünden dünya çapında kabul gördü ve Sovyet geçmişinde hiçbir uygulamanın sahip olmadığı bir statüye sahip oldu. "Kapalı oturum"da yapılan konuşmada sunulan düşünce sistemi kısa süre içinde her yere egemen oldu.

Sonuç olarak, Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada dile getirdiği iddiaların doğruluğundan herhangi bir şüphe duymak, ister istemez "Stalin karşıtı paradigma"nın temellerini sarsmaya çalışmak anlamına geliyor.

ABD'deki Marksist akademisyenler grubunun olağan yıllık konferansında yaptığım görüşmelerden ve fikir alışverişlerinden çıkardığım bazı örnekler:

- Hruşçov'un XX. Kongrede yaptığı konuşma hakkındaki araştırmaları dinleyen Marksist hareket veteranlarından biri suçlayıcı bir tonda şöyle dedi: "Stalin'i aklıyorsunuz!" Ama yazar ne konferans sırasında ne de sabırlı okuyucunun elinde tuttuğu kitap için çalışma yaparken böyle bir şeye yeltenmedi.
- Bana yöneltilen başka bir soru: "Trotskiy hakkında ne düşünüyorsunuz?" "Kapalı oturum"daki konuşmada Trotskiy'in

yaptıkları hakkında fazla bir şey söylenmediğini belirtmeliyim.

- Hruşçov'un konuşması hakkında hazırladığımız bilimsel araştırmayı dinleyen oldukça bilinir bir Marksist derginin editörü, iğneleyici bir üslupla şu soruyu sordu: "Yazar, çalışma kampları hakkında hiçbir şey söylemiyor galiba?" Ama Hruşçov da hiçbir yerde çalışma kampları hakkında hiçbir şey söylememişti.

  Ve son olarak, bu çalışmanın ilk versiyonlarından birini okumuş olan, oldukça cana yakın ve beni destekleyen bir okuyucu bana bu konuyu bırakmamı ve 1930'lu yıllardaki baskılarla ilgili bir şeyler yazmamı önerdi.

İlk başta bu yaklaşımların nedenlerini anlayamadım. Ama kısa süre içinde doğrudan benim çalışmamla bağlantılı olmadıkları ortaya çıktı. Duyduklarının içeriğine ya da anlamına değil ortaya koydukları fikirlere karşı çıkıyorlardı. Hruşçov'un XX. Kongrede yaptığı konuşmanın sıradan bir belge olmadığı, "Stalin karşıtı paradigmanın" temel direklerinden biri, kilit taşı ve tüm konsepti karakterize eden önemli bir unsur olduğu açıkça ortaya çıktı. Bir başka deyişle, "kapalı oturum"daki iddiaların doğru olmadığını kanıtlama çabası (özellikle yazarın gösterdiği çaba) "Stalin karşıtı paradigmanın" Hruşçov'un bahsetmediği diğer kısımlarının da doğru olmadığını kanıtlama eğilimi olarak algılandı.

Herhangi bir bilimsel yayının, koyduğu ana hedefi kanıtlamasını beklemek hakkımız. Tek ve kapsamı dar bir sorunun incelendiği bazı basılı eserlerin, ortaya koydukları çeşitli kanıtlarla –aslında sayısız kanıtla– belli ve önemli bir tarihsel konsepti yıkabileceklerini düşünmek pek de akıllıca olmaz.

Biz araştırmamızı yaparken haddinden fazla abartılmış taleplerle karşı karşıya kaldık: Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşma "Stalin karşıtı paradigma"yla o kadar bağlantılı ki, ondan herhangi bir şekilde bahsetmek, grup içindeki dinleyicilerin ya da okuyucuların bu konudaki görüşlerinin sihirli değnekle dokunulmuşçasına ortaya dökülmesine neden oluyor. Bazen tepkiler öfke sınırına kadar dayanıyor: "Stalin karşıtı paradigma"yı sadece

bir öğesi şüphe uyandırıyor diye nasıl tamamen reddedebiliriz? Dinleyicilerin başka bir bölümü de hayal kırıklığına uğradı ama farklı nedenlerle: Eserimde toplama kampları, Trotskiy, Buharin, Katıyn ve Hruşçov'un konuşmasında bahsetmediği diğer şeyler hakkında hiçbir şey söylenmiyordu; "kapalı oturumda yapılan konuşma" hakkında, bu konulara girmeden yapılan düzgün bir araştırmanın sonuçları dinleyiciler arasında sadece kızgınlığa neden oluyor.

Hruşçov'un konuşması, "Stalin karşıtı paradigmanın" temel belgesi olarak kabul edilmeli. Tüm konuşma tahrifatlardan oluştuğu için bu konuşmanın yakın gelecekteki bilimsel tarih çalışmaları için çok değerli olduğu gerçeğine katılmamak imkânsız. "Stalin'in işlediği suçlar"ın ifşa edilmesiyle başlayan yalanların derecesi göz önüne alındığında bunların sadece "kapalı oturum"da yapılan konuşmayla sınırlı kalmayacağı büyük bir olasılık. Hruşçov'un "ifşaatlarının" sadece bir bölümünün bile yalan olduğu kanıtlandıktan sonra diğer beyanlarının da gerçekle ilgisi olmadığını göstermek zor olmaz.

"Stalin karşıtı paradigma" günümüzde bile hâlâ geçerliliğini koruyor ve ağırlığından hiçbir şey kaybetmemiş durumda. Roy Medvedev'in "Tarihin Mahkemesi" (1971) ve Robert Conquest'in "Büyük Terör. Stalin'in 30'lu Yıllarda Yaptığı Temizlik" (1973) isimli kapsamlı çalışmaları Hruşçov dönemindeki pek çok "aydınlatıcı" yayını içlerinde barındırıyorlardı ve "Stalin karşıtı paradigma"nın oluşturulması ve yaygınlaşmasına önemli katkıları oldu. Yazarlar bu eserlerinde Sovyet basınında ve "iadeiitibar" belgelerinde, gizli ve açık hatıralarda bulabildikleri her şeyi genelleştiriyorlar.[250] "Kapalı oturum"daki "ifşaatları" kesin doğrular olarak kabul eden Medvedev ve Conquest sadece bunlarla da sınırlı kalmıyor. Ama Hruşçov'un konuşmasının yalanlarla dolu olduğu artık ortaya çıktığına göre Medvedev ve Conquest'in çalışmaları nasıl bir değeri hak ediyor?

250 Aleksandr Soljenitsin'in 1973 yılında yayınlanan "Gulag Takımadaları" isimli kitabı, hapishane anılarını, yazarın konuşmalarını ve çeşitli kaynaklardan çıkan dedikoduları temel aldığı için bu kitabı bir tarih çalışması olarak değerlendiremeyiz.

Hruşçov'un XX. Kongrede yaptığı suçlamaları inceleyen ve bunların doğru olmadığını ortaya koyan yazar, ilk başta önüne "Stalin karşıtı paradigmanın" temellerini sarsan sorunu koymadı. Ama en azından bu konunun temel direklerinden biri artık yıkılmış durumda. Hruşçov'un konuşmasının iyi düşünülmüş ve planlanmış bir aldatmacadan başka bir şey olmadığını dikkate alan hiçbir ciddi araştırmacı, Sovyetler Birliği tarihini "kapalı oturum"da yapılan konuşmanın yanıltıcı aynasından bakarak inceleyemez.

Bir iddianın doğru olup olmadığı hakkındaki delillerin geçerliliğiyle, yani mevcut delillerin analizi sonucunda varılan sonuçların ne kadar doğru olduğuyla değerlendirilir. Hiçbir paradigma olguların ortaya koyduğu gerçeklerin reddedilmesiyle çürütülemez.

Konferansta yaptığım konuşmanın içeriğini eleştiren meslektaşlarım, dinleyicilerden birinin ifadesiyle, "asılsız uydurmaların etkisinde kalan akılcı insanlar" Ayrıca "uydurmalardan" anlaşılıyor ki, Hruşçov "kişi kültü"nü ifşa ederek gerçekleri bilinçli olarak gizledi.

Hruşçov, "Stalin kültüne" getirdiği eleştirilere ve okuduğu lanetlere rağmen aslında her fırsatta bu büyük insanı ilahlaştırdı ama sadece kötü anlamda. Bilge ve erdemli, saygı duyulan "halkın babası" görüntüsünü, daha güçlü ama kan dökmeyi seven, kinci Stalin canisi "kültü"yle değiştirdi. Bu uygulama, politik rakiplerine çok sayıda olumsuz özellik yükleyen Trotskistlerin çizdiği tabloya benziyor. Trotski, Stalin'in ülke yönetimini eline almasını, izlediği politikaları, kendisine muhalefet eden grupların başındakilere baskı uygulamasını, Stalin'in kurnazlık ve acımsızlığıyla, ahlaki değerlere sahip olmamasıyla açıklıyordu.

Noam Chomsky'nin kitle iletişim araçları hakkındaki çalışmalarını inceleyen Mark Grimsley şunları yazmıştı:

> Dünya çapında kabul gören konsepte uygun bir iddia, özel bir açıklamaya ihtiyaç duymaz ve birkaç kelimeyle ifade edilebilir. Dünya çapındaki genel görüşe karşı çıkan iddia ise ikna edici olabilir ama daha yaygın bir şekilde dile getirilmesi gerekli.[251]

251 Bkz: http://people.cohums.ohio-state.edu/grimsley1/h582/2001/Chomsky.htm.

"Geleneksel" tarih konseptine meydan okuyan araştırmalara da aynı ilginin gösterilmesi gerekiyor.

Bu şartlar altında "eşit ilgi göstermekle eşit bakış açısı sağlanamıyor". Ve bir yalanın ortaya çıkarılması için o yalandan şöyle bir bahsetmek için gerekenden daha fazla zaman, çaba ve yer gerekiyor. Genel kabul gören paradigmaya karşı çıkan bir bilim adamının önünde her zaman iki görev vardır. Ama hâkim görüşlerin dışına çıkmayan bir bilim adamının sadece tek bir görevi vardır. Bu bilim adamının, çalışmasında geleneksel analiz yöntemlerini kullanması yeterlidir ve kullandığı bu yöntemler kabul görür. Bu kişi, bir anlamda okuyucularına, okuyucularının doğru olarak kabul ettiği bilgileri aktarır. Yaptığı çalışmayla geleneksel (dolayısıyla kabul görür) tarih modelindeki bir "boşluğu" doldurmayı amaçlar gibi görünür. Yaptığı sadece budur.

Genel kabul gören paradigmaya karşı çıkan bilim adamının çalışması ise daha fazla emek ve sorumluluk gerektirir. Çalışmasının başından sonuna kadar sadece metodolojiye –bütün araştırmacıların itaat etmeleri gereken kanıtlarla çalışma, mantık ilkeleri dışına çıkmama vb. kurallar– uygun hareket etmek zorunda değil, bundan daha fazlasını yapmak zorundadır. Her şeyden önce, okuyucularının kafasında, geçmiş hakkındaki geleneksel düşüncelerin temelini oluşturan neden-sonuç ilişkileri konusunda şüphe uyandırmalıdır. Ayrıca okuyucularını daha önceki tarih konseptinin hatalı olabileceği –pek çok kişinin uzak durduğu ve bazı kişilerin de iftira olarak değerlendirdiği– fikrine ikna etmesi gerekir.

Bu yüzden, konferanstaki bazı dinleyicilerimin yanlış anladığı bir konuyu burada bir kez daha tekrar etmeliyim: Bu çalışma sadece Hruşçov'un 25 Şubat 1956 tarihinde SBKP XX. Kongresi "kapalı oturum"unda yaptığı konuşmayla ilgilidir. "Kapalı oturum"da yapılan konuşmanın, gerçekle ilgisi olmayan iddialar ve çeşitli tahrifatlarla dolu olması yazarı da şaşırtmış ve hayrete düşürmüştür. Bu araştırmanın amacı, Rus arşivlerinden elde edilebilen delilleri ortaya koyarak bu tezi desteklemektir.

İddiaların yalan olduğunun ortaya çıkması, gerçeklerin ortaya çıkması için yeterli değil

Hruşçov'un aldatmacalarının analizi, birbirleriyle bağlantılı olmasına rağmen farklı sorunlarla karşılaşılmasına neden oluyor. Sadece Hruşçov'un yalan söylediğini belirtmek daha basit ve kısa olurdu.

Ama ilgili bir okuyucu daha fazlasını isteyebilir. "Kapalı oturum"da yapılan bu açıklamaların gerçeklerle ilgisi olmadığını fark eden okuyucu gerçek bilgileri, ASLINDA NE OLDUĞUNU öğrenmek isteyecektir.

Kitap, okuyucunun bu isteklerini, ne yazık ki tamamen karşılayamadı. Hruşçov'un konuşmasında söylediği, gerçekle ilgisi olmayan tüm "ifşaatların" her birinin incelenmesi için tam 61 araştırma yapılması gerekirdi. Böyle bir çalışma aşırı uzun olurdu: Pek çok olay hakkında toplanması ve analiz edilmesi gereken oldukça çeşitli (ve çoğu çelişkili) bilgiler var.

Ama bugüne kadar pek çok çalışma, tarihçilerin elinde nihai çıkarımlar yapabilecekleri yeterli sayıda kanıt olmadığı için yarım kalmış durumda. Hruşçov'un açıklamalarının her birinin derinlemesine incelenmesi -özellikle günümüzdeki kaynakların bakış açısıyla- bizim amacımızın sınırlarını aşıyor.

Stalin hakkında oluşturulan "kitlelerin katili" imajı Hruşçov dönemine kadar uzanıyor. Bu efsaneyi başlatan ilk suçlamalar "kapalı oturum"da yapılan konuşmada dile getirildi. Stalin'in çok sayıda üst düzey Bolşevik'in öldürülmesinde parmağının olduğu izleniminin ortaya çıkmasının en önemli nedeni Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşma.

Stalin'e atfedilen suçlardan çoğu "kapalı oturum"dan sonra ortaya çıktı; örneğin önde gelen Sovyet komutanlarının gerçekle ilgisi olmayan suçlamalarla kurşuna dizilmelerinin suçu bu süreçte Stalin'e yüklendi. Ama bu arada Hruşçov yönetime geçmişti, yarı resmî yazarlar grubu, gerçekle ilgisi olmayan suçlamaların kurbanı olanların listesinin tamamlanması için yorulmak bilmeden çalışmaya koyulmuşlardı ve bu listedeki isimlerin "itibarları iade edildi", yani suçlu olmadıkları açıklandı.

Hruşçov 1964 yılı Ekiminde görevden alındı ama Stalin hakkındaki, masum kurbanların katili olduğu görüşü kendine sağlam bir yer bulmuştu. 1970'lerin başlarında Batı'da, Sovyet karşıtı Roy Medvedev ve Britanyalı Sovyetolog Robert Conquest'in, Hruşçov döneminin kaynaklarına dayanarak hazırladıkları ve Stalin'in "suçlarını" anlatan kapsamlı eserleri yayınlandı. Gorbaçov ve Yeltsin dönemlerinde ise bunlara benzer, insanın kanını donduran hikâyeler ön plana çıktı.

Bir başka deyişle, toplu cezalandırmalar hakkında "kapalı oturum"da söylenenleri incelemek, Hruşçov'un yeni yalanlarını ortaya çıkartmaktan daha verimli olabilir. Özellikle "kitlelerin katili Stalin" mitinin kaynaklarını ve nedenlerini anlayabilmek söz konusuysa.

Tarihsel kanıtlar

Adli uygulamalarda ve tarihsel çalışmalarda kullanılan kanıtlar arasında nitelik açısından farklılıklar vardır.

"İadeiitibar" raporları genellikle suçlu bulunanların (çoğunlukla hayatını kaybetmiş olanların), suçlarının tahkikat sürecinin çeşitli safhalarında prosedürlere uyulmadığını göstermeyi amaçlıyordu. Tüm raporlar tıpatıp aynıydı; bu raporlara gönderme yapmak suçlu bulunanların suçlarının kaldırılması için yeterli sayılıyordu; suçlamaların verilen kararlar için yeterli olmadığı görüşü hâkimdi. Bazı vakalarda "iadeiitbar" raporları kanunlara uyulmadığının kanıtlarını barındırıyordu, bazı durumlarda ise kanunlara uyulmadığı sadece dile getiriliyordu.

Verilen ceza yasadışı sayıldığı ve suçlu bulunanın bu suçu işleyip işlemediğinin yeniden araştırılması imkânsız olduğu için bu kişi "suçsuz" ilan ediliyordu. "İtibarı iade edilmiştir!" Bir tarihçinin bakış açısından bunun hiçbir anlamı yoktur.

Dahası da var. Yargıçlar dikkatlerini sanıkların haklarının kollanmasına ve mahkeme sürecinin kurallara uygun bir şekilde işletilmesine verirler. Sanıkların suçlarını itiraf etmeleri hiçbir delil olmadığı ya da mevcut delillerin suçun işlendiğinin kanıtlanması için yeterli olmadığı gerekçesiyle, sanıkların ceza alma

sürecinde yeterli sayılmadı. İspatlama yükümlülüğü iddia tarafında olmalıdır; kendini savunmasına izin verilmiş olsa da sanığın üzerinde suçsuzluğunu kanıtlama yükümlülüğü olmamalıdır.

İşkence altında alınan ifadelerin kanun önünde bir geçerliliği yoktur. Bunun nedenlerinden biri, sanığın haklarının korunmasıdır. Ama "yargı organlarına" tutuklulara işkence yaparak ifade alma izni verilmişse, soruşturma organlarının elinde çok sayıda suç itirafı olması doğaldır ama yine de bunlar hakkında hiçbir soruşturma yapılmadı.

Ama tarihte, mahkemenin aksine tüm sanıklar bu ve diğer haklara sahiptir. Hayatını kaybetmiş olanların sonsuza dek geçerli muafiyetleri ve ayrıcalıkları olmaz ve olamaz. Yargılama sürecinin ne kadar "doğru" işlediği (bunu ortaya koymak mümkün olsa da) bizi fazla ilgilendirmez. Sadece şunu bilmek isteriz: Sanıklar suçlu mu değil mi? Mahkemenin ne kadar "adil" olduğu başlı başına bir inceleme konusu olabilir. Ama suçun tarihsel görünümü hakkındaki bir araştırma, bu çalışmadan çok farklı olurdu.

Örneğin, "Sennaya meydanı kurbanları" ya da Illinois eyaletinde 1886-1887 yıllarında linç edilenlerin suçlu olup olmadıkları geçtiğimiz günlerde bazı akademik yayınlarda tartışıldı. Doğru karar vermediği açıkça meydanda olmasına rağmen kimsenin aklına mahkemenin kararının adil olup olmadığı gelmedi; hatta sonradan yeni Illinois valisi öldürülenlerden özür dileyen bir açıklama yayınladı.

Sacco ve Vanzetti davasında, en azından Sacco'nun muhtemelen suçlu olduğunu kanıtlayan deliller ortaya çıktı. Ama mahkemenin adil bir soruşturma yürüttüğü ve döneminin prosedürlerine uyduğunu söyleyebilmemiz için yeterli dayanak yok. Julius Rosenberg'in nükleer sırları iletip iletmediği ya da ilk fırsatta bu planını uygulamaya geçirme niyetinde olup olmadığı hakkındaki hararetli tartışma hâlâ devam ediyor. Ve hem onun hem de karısı Ethel'in yargılanmaları sırasında prosedürlerin açıkça çiğnendiğinden kimsenin şüphesi yok.

Tarihçiler prosedürlerin doğru uygulanıp uygulanmadığını derinlemesine incelemek zorunda değildir. Yargılama sürecinin

adil olup olmadığı hakkındaki bir soru, sadece dönemin yasalarıyla ve prosedürlere uyulup uyulmadığıyla değil, kanunların "adillik" hakkındaki subjektif görüşlerimize uyup uymadığıyla da ilgilidir.

Tarihçinin önünde duran görevler listesi, varacağı sonuçlara ulaşırken temel alacağı kanıtların miktarı ve değeriyle sınırlıdır. Herhangi bir tarihsel kişinin adil yargılanıp yargılanmadığının ortaya çıkartılması tamamen farklı bir konudur. Mahkemenin suçsuz olduğuna karar verdiği bir sanığın aslında suçlu olduğu ortaya çıkabilir. Ama tarihçi sadece suçlu bulunup bulunmadığıyla ilgilenir. Bugünün yargılama normlarıyla bakacak olursak 1960'lı yıllarda Amerika'nın güneyindeki siyahlardan hiçbiri adil yargılanma şansını yakalayamadı. Ama bu da tabii ki her koyu tenli sanığın suçsuz olduğu anlamına gelmez.

Yargı sürecinin adil olup olmadığı, 1930'ların Sovyet hukuk sisteminin kanun ve kurallarına uygun olup olmadığı bu incelemede araştırılmadı. SSCB'nin yargı sisteminde, o yılların olağanüstü koşullarından dolayı sadeleştirilen ve hızlandırılan yasal süreçler sorunu da bu incelemede aydınlatılmayacak. Tüm ilgi, yargılananların suçlu bulunup bulunmadıklarına verilecek.

Ve araştırmanın karakteristik özelliği: Hruşçov'un konuşmasında adı geçen ve mahkemenin suçlu bulduğu tüm kişilerin gerçekten suçlu olduğunu düşünmemiz için geçerli nedenler var. Ayrıca, iddialarımız arasında şunlar da var: Araştırmacıların elinde, Hruşçov ve yardımcılarının haberdar olduğu ve ceza alanların itibarlarının iade edilmesi için kullandıkları belgeler mevcut. Ama bu belgelerin bir tanesinde bile "kapalı oturum"da ismi saygıyla anılan kişilerin masum olduğunu kanıtlayan bir bilgi yok.

Ayrıca şunu da gözden kaçırmayalım: Yazar suçlu bulunanların ifadelerinde çeşitli suçları kabul etmelerini bir kanıt olarak kullanmadı. Açıkça söylemek gerekirse, bir tarihçi için sanıkların itirafları tek başına araştırmalarında kullanabileceği güvenilir bir bilgi değildir. Benzer şekilde: Eğer elindeki tek kanıt dedikodular ve ikinci-üçüncü ağızdan duyduğu bilgilerse, ne yazık ki yapacağı çalışma sadece bunlara dayanacaktır.

İşkenceler ve işkencelerle bağlantılı sorunlar

Stalin döneminden başlayarak 1930'lu yıllarda politik nedenlerle tutuklananlardan çoğunun fiziksel şiddete maruz kaldığını kimse inkâr edemez. Bu işkenceler hakkındaki bilgiler Hruşçov döneminde yargı organları tarafından, bunlara maruz kalanların itibarlarının "iade edilmesi" için kullanıldı. Bunlara karşı itirazlar yükseldi ve verilen cezalar kaldırıldı. Stalin döneminde yürürlükte olan ceza yasasında, işkence altında alınan ifadelerin kanuni bir hükmü olmadığı ve kanıt olarak kullanılmalarının yasalara aykırı olduğu görülmektedir.

Ama bir sanığın işkence görmüş olması onun suçsuz olduğu anlamına gelmez. İşkenceler sık sık (ve yanlış bir biçimde) bir dayanak olarak kullanılmışsa da bir kişinin suçsuz olduğunun kanıtı olamazlar.

Aslında bazı olayların gelişimlerini incelemek gerekiyor:

- İşkence gören ve suçunu itiraf eden bir kişi suçlu olabilir;
- İşkence gören ve suçunu itiraf etmeyen bir kişi suçlu olabilir;
- İşkence gören ve (bu işkencelerin sona ermesi için) suçunu itiraf eden bir kişi suçsuz olabilir;
- İşkence gören ve suçunu itiraf etmeyi reddeden bir kişi suçsuz olabilir;
- İşkence görmeyen ama başka bir suç işlediğini itiraf eden bir kişi suçsuz olabilir (iadeiitibar belgelerinde bunun örneklerine bolca rastlanabilir);
- Bir kişi işkence görebilir ama diğer sanıkların ifadeleri ve deliller temel alınarak suçlu bulunabilir; ki gerçek suçların soruşturulması sırasında bu tür ifadeler ve delillerle sık sık karşılaşıldı.

İşkence yapıldığını kanıtlamak son derece zordur. İnsanların daha önce verdikleri ifadeyi inkâr etmeleri için pek çok neden olabileceğinden, söylenenlere belli deliller olmadan inanmak kolay değildir. Son ifadeler "dayak yolu"yla alındı – verdiğiniz ifadeyi, saygınlığınızı yitirmeden reddetmenin en kolay yolu. Birinin

fiziksel şiddete maruz kaldığını kanıtlamak için, bu "yöntemlerin" kullanıldığını gösteren güçlü deliller kullanılabilir; örneğin, işkencecilerin kendi itirafları ya da bunlara şahit olanlardan "ilk elden" alınan ifadeler.

Ama objektif bir araştırmacının bu tür kanıtlar olmadan işkence yapıldığını varsayma hakkı yoktur. Ama ne yazık ki buna gereken önem gösterilmemektedir - bilim adamları ve okuyucularda "İİHK'nin işkence odalarından" geçen ve "fiziksel şiddet" uygulanan herkesin suçsuz olduğu görüşü yaygındır.

İşkence uygulanmasının nedenleri farklı olabilir. Eğer sorgucu, sorguya çekilen tehlikeli bir suçludan ya da casustan devletin varlıklarını, insanların hayatını kurtaracak, başka suçların işlenmesine engel olacak bilgileri "almak" için işkence yapılması gerektiğine inanıyorsa işkence yapabilir.

Ama sorgucuların fiziksel şiddeti çoğunlukla sorguya çekilen kişiye işlemediği suçları kabul ettirmek ve böylelikle yöneticilerin gözünde değerlerini arttırmak için kullandıklarını bir kez daha vurgulayalım. İşkence ayrıca tutuklunun diğer suçluları ele vermesi ve böylece bu kişileri de aynı amaçla işkenceden geçirebilmek için de kullanıldı. Böylece kelimenin tam anlamıyla önemsiz bir şeyden koca bir komplo ortaya çıkarılabilirdi.

İç İşleri Halk Komiseri vekili M.P. Frinovskiy tamamı 2006 yılında yayınlanan ifadesinde Yejov'un, emrindekilerden bazılarına bu tür sahte ve yalan ifadeler hazırlama emri verdiğini belirtiyordu. Sahte ve yalan ifadeler hazırlanması talebi bizzat Yejov'dan geliyordu.[252]

Frinovskiy'in ifadelerinden her davada bazı meselelerin fazla abartıldığı anlaşılıyor. Tüm eski sorgucular istisnasız "ileriki yaşlarında" bunu itiraf ettiler. Ve bunlardan hiçbiri Yejov'un başkanlık ettiği yıllarda gözaltına alınmadı. Stalin ve üst mevkilerdeki çalışma arkadaşlarının -yasaların çiğnendiği olayları soruşturmak için kurulan komisyonun üyelerinin- yasaların kötüye kullanılmasını sona erdirmek, yasalara uymayanları tutuklayıp

252 M.P. Frinovskiy'in ifadesi. "Lubyanka. Stalin ve İİHK - KGB - KÇK. 1939 - Mart 1946" isimli eserde yayınlandı: Yay: MFD, 2006, belge no:33, s. 33-50; N.İ. Yejov'un sorgu kayıtları - aynı kitap, belge no 37, s. 52-72.

yargılamak için acil ve sert önlemler aldıklarını artık biliyoruz. Gizlilikleri kısa süre önce kaldırılan belgeler bunu kanıtlıyor.

Kanıtların ne kadar önemli olduğunu bir kez daha hatırlatmak gerekiyor:

- Geçerli kanıtlar olmadan birinin işkenceye maruz kaldığını varsaymak doğru olmaz;
- İşkence edildiğinin (işkenceye uğrayanların ifadelerinden başka delillerle de) kanıtlanmış olması, itiraflarda bulunanların suçlu ya da masum olduklarını düşünmek için yeterli dayanak değildir;

  Her suç ayrı ayrı ve ilgili kanıtlar ışığında soruşturulmalıdır...

Davaların çoğunda, müfettişlerin 1930-40 yıllarında sahip oldukları belgelere sahip değiliz. Arşivlerdeki soruşturmalar hakkındaki belgelerin çok büyük bir bölümü halka açılmadı; ne Stalin sonrası SSCB ne de Sovyet sonrası Rusya döneminde. Bir şekilde açılanlar ise anlaşılması zor kriterlere göre açıldı. Hangi kriterlere göre? Bu konuda hiçbir zaman hiçbir şey söylenmedi. Ama Stalin yönetiminin asılsız suçlamalarda bulunduğu inancını güçlendirecek belgelerin seçildiğini söyleyebiliriz.

Neyse ki, soruşturma arşivlerinden edinilen bilgiler, çeşitli zamanlarda çeşitli kaynaklardan ve çeşitli nedenleri olan insanlardan geliyor. Kanıt kırıntıları arasından çıkarılan çelişkiler, geçmişte yaşananların daha fazla aydınlatılmasını sağlıyor. Yine de iddia tarafının sahip olduğu belgelerin çok küçük bir bölümüne bile ulaşma şansımız olmadığı için tarihi "bütünüyle" öğrenme olanağına hâlâ sahip değiliz.

Stalin ve çalışma arkadaşlarının suçlu olduğunu kanıtlayan belgeler olsaydı, bunların uzun süre önce halka açılacağını tahmin etmek zor olmazdı. Hruşçov'un "10 yılında", Gorbaçov'un "glasnost" döneminde ve izleyen senelerde muazzam kaynaklardan tek bir amaçla faydalanıldı: Stalin'in görev yaptığı dönemdeki suç kapsamına alınabilecek davranışlarını ortaya koymak için. En fazla yaygınlığa ulaşmış olan "iadeiitibar" belgelerinde bunların örneklerini göstermek çok kolay. Stalin'in masum insanlara ifti-

ralar atılması konusunda suçlu olduğunu gösteren belgeler arasından ise hiç kimsenin bilmediği ya da göz ardı edilmiş bir belge bulmak çok zor.

Stalin karşıtı "resmî" görüşten şüphe edilmesine neden olabilecek belgelere ise aynı sebepten dolayı ilgisiz kalınıyor. Tozlu arşiv köşelerinden çıkartılabilen belgelerde ise Stalin'i temize çıkartan kanıtlar bulunuyor. Bu tür kaynakların bilimsel yayınlarda yer bulması, bürokratik anlaşmazlıklara neden oluyor. Bu yüzden tüm yaşananların, neden farklı bir şekilde değil de böyle olduğunu anlayabilmek kolay değil. Bazı durumlarda belge birkaç kere yayınlanıyor ve sonraki versiyonlarında birdenbire şöyle bir şey açıklanıyor: "Bu 'kaynak' hazırlanma aşamalarından birinde tahrifata uğradığından arşivlerde saklanabilecek duruma gelebilmesi için gözden geçirilmiş ("resmî") basımının yapılması beklenmelidir."

Ve ayrıca, tüm çıkarımlarımız (tarihle ilgili çalışmaların başlıca özelliklerinden biri) hazırlık niteliğindedir. "Kendimizi beğenmişlik" yapmak hiç doğru olmaz. Tarihçiler "kesinliklerle" ilgilenmek zorundadır. Eğer ileride başka deliller elimize geçerse, geçmiş hakkındaki düşüncelerimizde düzetmeler yapmak ve gerekiyorsa bunları tamamen değiştirmek gerekecektir.

Kendi görüşlerimizden ve fikirlerimizden de şüphe duymaya hazır olmalıyız. Gelebilecek önerileri vakit geçirmeden dikkate almak tabii ki kolay değil. Ama bunları tamamen yok sayarsak bir tarihçi için olabilecek en büyük tehlikeye kolaylıkla düşebiliriz – sadece yerleşmiş fikirleri doğrulayan olgulara saygı göstermek ve bunlarla çelişen her şeye "süngülerle saldırmak"... Böyle yaparsak tarihsel kanıtlarda, barındırdıkları gerçekleri değil sadece kendi önyargılarımızın yansımasını görürüz.

Hruşçov'un yalanlarının türleri

Hruşçov'un "ifşaatlarını" ve her biri için gösterdiği tarihsel kanıtları sınıflandırmak, Hruşçov'un "kapalı oturum" dinleyicilerini yanıltmak için kullandığı gerçeği çarpıtmaktaki farklı yöntemlerini analiz etmek anlamına geliyor.

"American Heritage Dictionary"de "yalan" kelimesi için şu karşılıklar var:

1 Bilinçli bir şekilde doğru olarak sunulmuş yanlış ifade; doğru olmayan.

2 Yanlış bir izlenim yaratmak ya da aldatmak amacıyla dile getirilen ifade.

Birinci karşılıkta da görüldüğü gibi yalan söyleyen kişi bu ifadesinin doğru olmadığını bilir.[253] Her zaman değil ama çoğunlukla böyledir; ama bunu bilimsel bir tarih çalışmasında kanıtlamak pek sık rastlanılan bir şey değildir. Bu yüzden bu çalışmada daha kapsamlı, ikinci karşılığa daha yakın bir yorum kullanıldı. Bir başka deyişle, Hruşçov'un bu incelemedeki "ifşaatları", "yalan" ya da "uydurma" olarak nitelenmişse, söylediklerinde iki farklı "kandırma"dan birinin bulunduğunu aklımızdan çıkarmamalıyız:

1 Hruşçov'un "kapalı oturum"da konuşmayı yaptığı tarihte söylediğinin doğru olmadığını bilemezdi ya da

2 Hruşçov asılsız iddialarını kanıtlayabilmek için gerçekleri görmezden geldi; açıkçası bu vakada konuşmacının, söylediklerinin doğru olmadığını bildiğinden tam olarak emin değiliz.

Bilim adamları, çok kaba bir ifade olduğu için genellikle "yalan" kelimesinden kaçınırlar. Biz de bu ifadeyi pek sık kullanmıyoruz ama burada önemli olan nezaket değil sorunun doğru bir biçimde incelenmesi. Çarpıtmanın çeşitli türleri vardır. Ve her seferinde aynı terimi kullanırsak, Hruşçov'un faydalandığı retorik incelikleri gözden kaçırabiliriz.

Tipoloji, farklı nesneleri, gösterdikleri benzer özelliklerle sınıflandırma yöntemi. Bizim incelediğimiz konuda, Hruşçov'un tüm uydurma ifşaatlarının, tek bir kandırma amacı var ve sadece aldatmak için izlediği yollar farklı.

---

253 D.M. Uşakov'un açıklamalı Rusça sözlüğü "yalan" kelimesini "doğru olmayan, gerçeğin bilinçli olarak çarpıtılması" olarak tanımlıyor.

"İfşaatlar"

Aşağıda Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada dile getirdiği "ifşaatlar" veriliyor. Verilen sayfa numaraları konuşmanın 1989 yılında "SBKP MK İzvestiya"da yayınlanan ilk baskısından.[254]

№	Hruşçov'un "ifşa edici" iddiaları	Türü	Sayfa
1.	"Kişi kültü"	Yİ	128
2.	Lenin'in "vasiyeti"	Yİ	130–131
3.	Kolektif çalışmaya tahammülsüzlük	Yİ	131
4.	Stalin'in "psikolojik ve fiziksel olarak" çökmesi	Yİ	131–132
5.	Toplu kıyımlar	ÖÇ	132
6.	"Halk düşmanı" terimi	Yİ	132–133
7.	Zinovyev ve Kamenev	ÖÖ	134
8.	Trotskistler	Yİ	134
9.	Stalin'in parti yaşamı normlarını "çiğnemesi"	YI	136
10.	Cezalandırmalarla ilgili belgelerin incelenmesi için kurulan SBKP MK Politbüro Komisyonu Cezalandırmalarla ilgili üretilen yalanlar	OO	136–137
11.	Yenukidze imzalı 1 Aralık 1934 tarihli emir	Yİ	137–138
12.	Hruşçov'un Kirov'un öldürülmesinde Stalin'in parmağı olduğu iması	Yİ	138
13.	Stalin ve Jdanov'un Politbüroya gönderdikleri 25 Eylül 1936 tarihli telgraf	Yİ	138
14.	Stalin'in SBKP(B) MK Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında yaptığı konuşma	Yİ	139
15.	Bazı MK üyeleri kitlesel kıyım politikasının doğruluğundan şüphe duyuyor. Özellikle Postışyev	Yİ	139–140
16.	R.İ. Eyhe meselesi	SKY	140
17.	N.İ. Yejov	SKY	144
18.	Y.E. Rudzutak meselesi	SKY	142
19.	A.M. Rozenblum'un ifadesi	SKY	142–143
20.	İ.D. Kabakov meselesi	SKY	143
21–24.	S.V. Kosior, V.Y. Çubar, P.P. Postışyev, A.V. Kosarev	SKY	143
25.	"Kurşuna dizileceklerin listeleri"	Yİ	143
26.	SBKP(B) MK Haziran (1938) Genel Toplantısında alınan karar	Yİ	144
27.	"Beriya Çetesi"	Yİ	144
28.	"İşkencelere ilgili şifreli telgraf"	Yİ	145
29.	Rodos'un, Beriya'nın talimatıyla Kosior ve Çubar'a işkence etmesi	SKY	145
30.	Stalin savaşın başlayacağı uyarısını "dikkate almadı"	YI	145–146 ve 148
31	Voronisov'un raporu	Yİ	146

254 "Kişi Kültü Hakkında..." SBKP(B) MK birinci sekreteri yoldaş N.S. Hruşyov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3.

32.	Alman asker kaçağı	Yİ	148
33.	Kurşuna dizilen generaller	SKY	148
34.	Stalin'in savaşın başında kontrolünü "kaybetmesi"	Yİ	148
35.	Stalin – "beceriksiz" komutan	Yİ	149
36.	Harkov, 1942	Yİ	149–150
37.	Stalin'in "küre üzerinde planladığı" operasyonlar	Yİ	149
38.	Stalin'in mareşal Jukov'un başarılarının "itibarını düşürmesi"	TC	150
39.	Halkların kitlesel olarak yaşadıkları yerlerden çıkartılmaları	Yİ	151–152
40.	"Leningrad meselesi"	Yİ	152
41.	"Megrelya" meselesi	Yİ	153
42.	Yugoslavya'yla ilişkiler	SHS	154
43.	"Zararlı doktorlar meselesi"	Yİ	154–155
44.	Beriya - "yabancı istihbarat servislerinin ajanı"	Yİ	155
45.	Kaminski'nin, Beriya'nın Musavat Partisinde yapıkları ile ilgili söyledikleri	Yİ	155
46.	Kartvelişvili-Lavrentyev meselesi	Yİ	156
47.	M.S. Kedrov'a uygulanan şiddet	SKY	156
48.	Sergo Ordjonikidze'nin kardeşi Papuliya	Yİ	157
49.	"J.V. Stalin. Kısa Biyografi"	Yİ	157–158
50.	"SBKP(B) kısa tarihi"	Yİ	158–159
51.	Stalin'in, 2 Temmuz 1951 tarihli, onuruna heykel yapılması kararının altına attığı imza	Bil	159
52.	Sovyetler Sarayı	Yİ	159
53.	Lenin ve Stalin ödülleri	Yİ	159
54.	Stalin'in kolhozlardan alınan verginin arttırılması teklifi	SHS	161
55.	Stalin'in Postyşev'den memnun olmaması	SHS	162–163
56.	Politbüro çalışmalarında "düzensizlik"	Yİ	163
57.	Stalin'in, Voroşilov'un "İngiliz ajanı" olduğundan şüphe etmesi	Yİ	163
58.	Andreyev'e karşı sergilenen "gem vurulmamış despotluk"	Yİ	164
59-60.	Molotov ve Mikoyan'ın "asılsız" suçlamaları	Yİ	164
61.	MK Başkanlık Heyeti üye sayısının arttırılması	Yİ	164

Yalan türleri

"Bil" : "Bilinmiyor" - 1 olay (No. 51). Orijinal belgeyi incelemeden Hruşçov'un, Stalin'in kendi onuruna bir anıt yapılması kararını imzaladığı iddiasının doğru olup olmadığı söylenemez. Hruşçov önemli bir bilgiyi saklayarak kaynağın anlamına zarar veriyor. Bu yüzden (8. bölümde açıklandığı gibi) belgenin tek bir kopyası hakkındaki soruya izin verilmesi yeterli değil.

"SHS" : "Sadece Hruşçov'un Sözleri" - 4 olay. Hruşçov konuşmasında Stalin'in onun yanında söylediği bazı sözlerden bahsediyor ama bunun doğruluğuna şahitlik edecek kimse yok. Birileri itiraz etmiş olsa bile (mareşal Jukov, No. 38) gerçeği ortaya çıkaracak kadar yeterli kanıt yok.

Diğer üç olayda Hruşçov'un yanında başkaları da vardı ve bu kişiler, Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada kendilerinden bahsetmesi sayesinde kazandıkları bilinirlilikle bu olayları doğrulayabilirlerdi. Ama böyle bir doğrulama olduğuna dair elimizde bir bilgi yok.

"SKY" "Sessiz Kalarak Yalan" 12 olay. İddialar bağlamlarından koparıldıkları ve bazı önemli bilgiler konusunda sessiz kaldıkları için yanlış bir izlenim yaratıyorlar.

Hruşçov muhtemelen bilgilerin tamamını vermedi. Ama onun için tarihsel araştırma yapanlar, bilgileri hazırlayanlar ve "kapalı oturum"da yapılan konuşmanın ilk halini hazırlayanlar bugün bizim sahip olduğumuzdan daha fazla belgeye sahiptiler. Ayrıca Hruşçov'un suç ortakları da bugün arşivcilerin ulaşamadığı belgelerle çalışma hakkına sahiptiler. Topladıkları bilgileri Hruşçov'la paylaştıkları için Hruşçov'un bu konularda bilgisi olmaması ihtimali zayıftı.

"ÖO" : "Özel Olaylar" - 3 iddia. Hepsi de kesin olmayan iddialar ve dikkatlice inceleyecek olursak Stalin ya da Beriya'ya doğrudan bir suçlama olmadığını görebiliriz. Hruşçov, Beriya hakkında açık açık hiçbir şey söylemiyor, sadece dinleyiciler üzerinde gerekli etkiyi yaratabilmek için imalarda bulunuyor.

"Yİ" "Yalan İddialar" - 40 iddia. Bu kategoride tamamen yalan ya da Hruşçov'un alçakça çarpıttığı tarihsel gerçekler var. Hruşçov ortaya attığı iddiaların gerçekten ne kadar uzak olduklarını "bilemezdi." Hruşçov için hazırlanmış ve bugün elimizde olan belgeler sayesinde bunları göstermek zor değil.

Aşağıda verilen örnekler, bu sınıflandırma ve Hruşçov'un dinleyicilerini yanıltmak için söylediği yalanlar hakkında bir fikir verecektir. Tek bil. (bilinmiyor) olay bölümün başında incelenmişti.

"SHS": "Sadece Hruşçov'un Sözleri"

Hruşçov "kapalı oturum"da Stalin'in bir keresinde şunları söylediğini belirtti: "Küçük parmağımı oynatacağım ve Tito ortadan kalkacak. Uçup gidecek..." (No. 42). Konuşmacı, Stalin'in bu sözlerine şahit olduğunu ima etti. Bu sözlere şahit olmuş olsa bile, bunun doğruluğunu onaylayacak tek tanık bile yok. Hiçbir şey ya da hiç kimse bunu doğrulayamaz.

İkinci örnek. Hruşçov, Stalin'in 1952 sonu-1953 başında kolektif çiftliklerden ve çiftçilerden alınan verginin 40 milyar rubleye çıkarılması teklifini getirdiğini söyledi (No. 54). Ya Stalin görüşlerini sadece Hruşçov'la paylaşmış ya da daha büyük bir ihtimalle bu iddia Hruşçov'un bir ürünü.

Ayrıca Hruşçov'un söylediklerine göre Stalin güya mareşal Jukov'un başarılarını ve yeteneklerini "küçümsedi" (No. 38) ve Pavel Postıyşev'den hiç "memnun olmadığını" gösterdi (No. 55).

Hruşçov dürüst ve şahit olduğunu söylediği tüm olaylarda güvenilir bir insan olarak görülüyor. Ama Hruşçov pek de güvenilir değildi, söylediklerinin çoğu da doğru değildi. Ama bu konuda kesin bir delil de yok.

"SKY": "Sessiz Kalarak Yalan"

Hruşçov konuşmasında "önde gelen parti ve devlet görevlileri – Kosior, Çubar, Postıyşev, Kosarev ve diğerleri – hakkındaki uydurma meselelere değindi (No. 21-24).

Ama sonraki gelişmeler pek de Hruşçov'un istediği gibi olmadı. Kosarev ve diğerlerine yöneltilen suçlamaların doğru olduğunu gösteren pek çok kanıt ortaya çıkmış durumda. Örneğin, Postıyşev'in ilk önce sert bir biçimde uyarıldığı, sonra SBKP(B)'den ihraç edildiği ve son olarak parti üyelerine karşı şiddet uyguladığı gerekçesiyle tutuklandığı artık biliniyor. Postıyşev'in konuşma yaptığı ve MK üyeleri tarafından sertçe eleştirildiği Genel Toplantıda (Ocak 1938) Hruşçov da vardı.

Hruşçov, Molotov ve Voroşilov'un Postıyşev'i Lubyanka'da ziyaret ettiğini ve Postıyşev'in bu ziyarette suçunu ve verdiği ifa-

denin doğruluğunu itiraf ettiğini bilmiyor olamazdı. Hruşçov, Kosior ve Çubar'ın suçlamaları yüzünden mahkemeye çıkanlardan ve özellikle Postıyşev'den habersiz olamazdı; Kaganoviç, Hruşçov'un, Çubar'ın kendi eliyle yazdığı itirafların bulunduğu defteri paramparça ettiğini söyledi.

Dört olayda da Kosarev, Kosior, Çubar ve Postıyşev'in suçlu olduğunu söyleyebileceğimiz yeterli sayıda kanıt var. Ama Rusya'daki yönetim organları, arşivlerdeki belgeleri hâlâ halka açmadıkları için bu konuda kesin bir şey söyleyemiyoruz. Bu da suçlu ya da suçsuz olduklarının anlaşılmasını sadece olasılık seviyesine indirgiyor. Bugün elimizde olan belgeler dördünün de suçlu olduğunu kanıtlıyor.

Beşinci örnek – Rozenblum'un, Zakovskiy'in yalan itiraflarını nasıl hazırladığı hakkındaki ifadesi (No. 19). Hruşçov tüm bu uydurmaların arkasında Stalin'in olduğunu ima etmeye çalışıyor. Zakovskiy, Yejov'un komplo planlarına göre hareket ederken Stalin'in Zakovskiy'i sorgularda işkence uyguladığı için sertçe eleştirdiğini gösteren çok sayıda delil var.

"Sesssiz Kalarak Yalan" ("SKY") olaylarının bazen "Yalan İddialar" ("Yİ") kapsamına taştığını da belirtmeliyiz; örnek olarak No. 33 ve No. 47'yi verebiliriz.

"Kurşuna Dizilen Generaller" (No. 33). Hruşçov bu konuda o kadar belirsiz ve karışık konuşuyor ki tam olarak ne demek istediği anlaşılmıyor; tam olarak nerede yalan söylediğini ayırt edebilmek kolay değil. Yayınlanan belgeler sayesinde, Tuhaçevskiy ve onunla birlikte yargılanan komutanlar hakkındaki suçlamaların doğru olduğu artık biliniyor. Hruşçov'un kurşuna dizilen komutanlar hakkında söylediklerini sınıflamak zor olsa da bunları "Sessiz Kalarak Yalan" sınıfına soktuk.

"M.S. Kedrov'a uygulanan 'aşırı şiddet'" (No. 47) Kedrov'un "Beriya'nın emriyle öldürülmediğini" görmek zor değil. "SSCB yönetim organları"na onay vermesi için yapılan başvuru, Beriya'ya ait değil. SSCB savcısı Boçkov'un, Kedrov'un kurşuna dizilmesini onaylamasından sonra İç İşleri Halk Komiseri olarak infazın yeri-

ne getirilmesini sağladı. Bir başka deyişle Hruşçov'un, Kedrov'un ölümüyle hiçbir bağlantısı olmadığı doğru değil.

Bu yüzden sadece gizliliği kaldırılan bilgi kırıntılarıyla yetinmek zorunda kaldığımız için o günlerde ve yıllarda olanlar hakkında doğru bir fikir sahibi olabilmek mümkün görünmüyor. Ama elimizdeki bilgiler şu konuda emin olabilmemiz için oldukça yeterli: Hruşçov ***bazı ayrıntılar konusunda*** (büyük ihtimalle sadece ayrıntılar konusunda değil) yalan söyledi. Bu yüzden bu iki ifadesi de "Sessiz Kalarak Yalan" ("SKY") kapsamında olsa da "Yalan İddialar" ("Yİ") arasına alınmalı.

"ÖO": "Özel Olaylar"

Hruşçov "kapalı oturum"da yaptığı konuşmasının bir bölümünde ayrıntı ya da kişi ismi vermeden, toplu kıyımlardan (No 5) bahsediyor. Anlaşılabilir nedenlerden dolayı partinin bölge ve şehir komitesi birinci sekreteriyken (1935-1938) ve Ukrayna KP birinci sekreteriyken (1938-1949) bu baskıcı polikaların uygulanması konusunda kendi oynadığı rolü söylemeyi "unutmuş" Geçtiğimiz yıllarda yayınlanan bilimsel tarih çalışmalarında açıkça görülüyor: Muhtemelen parti yöneticileri arasında sadece Eyhe, Hruşçov'dan fazla sayıda kişiyi kıyımdan geçirmişti. Onun uyguladığı şiddeti "Stehanov şiddeti" olarak tanımlayabiliriz.

Hruşçov'un bu kıyımlarda oynadığı rol "kapalı oturum" çerçevesinin dışında kalsa da bu açıklamalar Stalin ya da Beriya hakkında açık bir suçlama barındırmadıkları için "Sessiz Kalarak Yalan" ("SKY") değil "Özel Olaylar" ("ÖO") kapsamına alındı. Hruşçov sadece dinleyiciler arasında gerekli etkiyi yaratmaya çalışıyor. "Kapalı oturum"da yapılan konuşmanın yayınlanmış halinde, hiç kimseyi doğrudan suçlamayan ifadeler ve sözcüklere yer verilmiş.

Bu kategoriye giren diğer bir örnek – Hruşçov'un Zinovyev ve Kamenev hakkında söyledikleri (No. 7).

"Lenin 'vasiyetinde' Zinovyev ve Kamenev'in Ekim döneminde yaptıklarının tesadüfi olmadığı konusunda uyarıda bulunmuş-

tu. Ama Lenin tutuklanmaları ve idam edilmeleri konusunda hiçbir talepte bulunmadı".[255]

Hruşçov, Zinovyev ve Kamenev'in Sovyet yönetimini yıkmak için komploya dahil olma suçları ve Kirov'un öldürülmesinde oynadıkları rol hakkında sessiz kaldı. Konuşmasında dile getirmediği pek çok verilmiş ifade ve araştırma belgesi var. Ama ne yazık ki Zinovyev ve Kamenev'in itiraf ettikleri suçları işlediklerini kanıtlayan belgelerden pek azı ulaşılabilir durumda. Zaten Hruşçov da "suçsuz" olduklarını söylemedi; bunun yerine idam edilmelerinin tüm sorumluluğunu Stalin "zulmüne" yükledi. Ama suçlu oldukları belgelerle kanıtlanan Zinovyev ve Kamenev'e verilen ceza "yetkinin kötüye kullanılması" olarak değerlendirilemez.

"Özel olaylar" ("ÖO") kategorisinde verebileceğimiz son örnek, "SBKP(B) XVII. Kongresinde seçilen Merkez Komitesi üyeleri ve aday üyelerinin çoğuna uygulanan toplu cezaların araştırılması için kurulan "MK Başkanlık Heyeti Parti Komisyonu" hakkında söylenenler (No. 10).

Hruşçov bu komisyonun "komünistler hakkında gerçekle ilgisi olmayan olaylar ürettiğini, asılsız suçlamalarda bulunduğunu, sosyalist kanunları çiğneyip masum insanların ölümüne neden olduğunu" iddia etti. Gerçekte ise bu komisyon (ve yayınlanan raporu) "gerçekleri" gözler önüne seriyordu. Sadece araştırma sonucunda varılan sonuçları dile getiriyordu. Bu konuda daha sonradan yapılan ve Hruşçov'un söylediklerini kanıtlaması için gerekli sonuçları çıkartan taraflı araştırmalar ise yeterli kanıt sunamıyorlar. Ayrıca komisyon Stalin'in görevini kötüye kullandığını kanıtlayan herhangi bir delil de bulamamıştı. Hruşçov'un açıklaması herhangi bir şeyi ifşa da etmiyor çünkü pek çok kişinin hak etmediği cezalara çarptırıldığı 1939 yılında zaten biliniyordu.

"Yİ": "Yalan İddialar"

"Yalan İddialar" en çok örneği barındıran kategori. Tüm yalanlar belli bir bağlam dahilinde, başka bir ifadeyle, dile getirilen

255 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya* 1989, No 3, s. 134.

iddianın gerçeklerle çeliştiğinin anlaşılmasını sağlayan şartlar verilerek sunuluyor. Bu yüzden iddialardan bazıları "SKY" ("Sessiz Kalarak Yalan") kategorisine de giriyor. Bazıları ise, örneğin "Vorontsov raporu" (No. 31) açık birer yalan.

Bir başka örnek – sorgular hakkında "şifreli telgraf" (No. 28). Hruşçov bu telgrafın çok önemli bölümlerini atıyor ve sadece Stalin'in "silahsız" düşmanlara karşı "fiziksel yöntemler" uygulanmasına izin verdiği bölümü alıyor.[256] Atılan bölümde ise tam tersine işkencenin yaygın olarak kullanılmasına izin verilmediği ve bu yöntemleri gereksiz yere kullanan İİHK görevlilerinin hak ettikleri cezaya çarptırılacakları belirtiliyor.

Üçüncü örnek – Stalin'in savaşın ilk günlerinde ve haftalarındaki sözde "bitkinliği" (No. 34). Aslında o hareketli dönemde Stalin'in yanında olan herkes bu iddiaya karşı çıkıyor. Hruşçov ise o dönemde Stalin yakınlarında değil, çoğunlukla Moskova dışında, Ukrayna başkentinde.

256 Şifreli telgrafın gerçek olduğu konusunda duyulan şüpheler 4. bölümde detaylı olarak anlatılıyor. Bu yüzden buradaki yorumlar belgenin geniş kapsamlı olarak incelenmesi sonucunda yapılmış olarak değerlendirilmemeli.

Bölüm 11

Hruşçov'un "İfşaatlarının" Sonuçları. Yanlış İadeiitibarlar

Tivel. Postıyşev. Kosarev. Rudzutak. Kabakov. Eyhe

Hruşçov XX. Kongrede yaptığı konuşmada "MK Başkanlık Heyeti Parti Komisyonu"nun yaptığı çalışma hakkında bilgi verdi ve bu çalışma, onun sözlerine göre, şunları bulup çıkartmıştı:

> 1937-1938 yıllarında "düşman" ilan edilen çok sayıda parti, sovyet, ekonomi görevlisi aslında düşman, casus, sabotajcı vb. değillerdi ve aslında daima dürüst komünistler olarak kalmışlardı.[257]

Sonra konuşmacı, suçsuzluklarının kesin olarak kanıtlandığına inandığı bazı kişiler hakkındaki suçlamaları değerlendirmeye geçti.

Başkanlığını P.N. Pospelov'un yaptığı komisyonun hazırladığı belgeler Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra yayınlandı. SSCB Başsavcısı R.A. Rudenko imzalı, Pospelov'un da kullandığı iadeiitibar bilgisi neredeyse aynı günlerde halka sunuldu. Aynı alıntılar ve diğer benzerlikler iadeiitibar belgelerinin Pospelov raporu için temel oluşturduğunu gösteriyor.

Pospelov komisyonu raporu defalarca tartışıldı ama bu tartışmalar görüş ayrılıklarının olmadığı ortamlarda yapıldığı için belgelerde sahtecilik yapılıp yapılmadığı sorusu hiç sorulmadı.

257 "Kişi Kültü Hakkında...". SBKP MK Genel Sekreteri yoldaş N.S. Hruşçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresinde yaptığı konuşma. // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 136-137.

Belgelerdeki bazı tahrifatlar açıkça görülüyor. Örneğin, raporun yazarları raporun bölümlerinden birinde muhalif hareketlerin "blok" ve "merkez" adı verilen yapılarının İİHK müfettişlerinin sahteciliklerinin ürünü olduğu kararına varıyorlar. Trotski'nin kişisel arşivinde, SSCB içinde Trotskist ve "sağcı" muhalif "blok" olduğunu kanıtlayan belgeler ortaya çıktığı için bu kararın sağlam temellere dayanmadığı artık biliniyor.[258]

Zaten iadeiitibar belgeleri hiçbir zaman bilimsel tarih araştırmalarının konusu olmadı. Bu konu hakkında daha önceden yapılan tüm çalışmalar –örneğin V.Z. Rogovin ve V.P. Naumov'un eserleri– sadece "kapalı oturum"dan yapılan alıntılara, Hruşçov'un hatıralarının kısa yeniden anlatımlarına ve aynı yazarın kendini patavatsızca övdüğü ifadelere dayanıyor.[259]

Hruşçov'un "kapalı oturum"da ismini verdiği parti yetkilileri hakkındaki iadeiitibar belgeleri aşağıda tartışılıyor ve bu belgelerdeki bilgilerin, varılan kararların içeriği Sovyet sonrası dönemde yayınlanan kaynaklardan edinilen bilgilerle karşılaştırılıyor. Bu karşılaştırmalar sonucunda da görüleceği gibi iadeiitibar belgelerinin amacı cezalandırılan insanların suçları ya da suçsuzlukları hakkındaki gerçekleri ortaya koymak değildi. Acaba başka türlü olabilir miydi? Aslında mevcut kanıtlar tam anlamıyla incelenmedi. Ve şu ana kadar ulaşamadığımız arşiv belgelerinde başka hangi bilgilerin saklı olduğunu kim bilebilir?

Şu soruyu sormamız gerekiyor: İadeiitibar bilgileri neden hazırlandı? Raporda isimleri geçen MK üyeleri söz konusuysa, tek

258 Aynı kitap, s.322-323. Bkz: J. Arch Getty, "Trotsky in Exile: The Founding of the Fourth International", *Soviet Studies 38*, No. 1 (Ocak 1986), sayı 28 ve notlar 18-21, s. 34; Pierre Broue, "Trotsky et le bloc des oppositions de 1932", Cahiers Leon Trotsky 5 (Ocak-Mart 1980), s. 5-37.

259 V.P. Naumov. "N.S. Hruşçov'un SBKP XX. Kongresinde Yaptığı Gizli Konuşmanın Tarihi Hakkında." // *Novaya i nobeyşaya istoriya*. 1996, sayı 4, bkz: http://vivovoco.nns.ru/VV/PAPERS/HISTORY/ANTIST.HTM; V.Z.Rogovin. "Kurşuna Dizlilenlerin Partisi", "Ek: 1 Stalin'in İşlediği Suçların İfşaatının Tarihi", - Yay. 1997. Bkz: http://web.mit.edu/people/fjk/Rogovin/volume5/pi.html. Rogovin olayları safça, Hruşçov'un kendi çıkarlarına uygun biçimde anlattığı haliyle tekrarlıyor. Naumov, Hruşçov'un ifadelerine ve Mikoyan'ın hatıralarına daha eleştirel yaklaşıyor ama iadeiitibar için kullanılan belgelerin düzenlenmesi de dahil olmak üzere anlatılanların doğruluğundan şüphe duymuyor.

mantıklı açıklama, Hruşçov'a bu kişilerin suçsuz oldukları konusunda akla yatkın belgeler sağlama ihtiyacı olabilir.

Ama daha az önemli görevliler, daha aşağı mevkilerdeki parti üyeleri ve çok sayıda sıradan insan hakkındaki iadeiitibar bilgileri tamamen farklı nedenlerle hazırlandı. Bunun dışında bilgilerin büyük bölümü cezalandırılanların akrabalarının başvurularına cevap olarak ortaya çıktı ve bu yazılı taleplerin sadece birkaçı kamuoyuyla paylaşılmış durumda.

Bu kişilerin suçlu olup olmadıkları konusundaki incelemenin düzgün bir şekilde yapıldığından da emin olamayız. İşte size güzel bir örnek.

A.Y. Tivel

Amerikalı araştırmacı J.A. Getty, 1937 yılında mahkemenin aldığı kararla kurşuna dizilen Aleksandr Yulyeviç Tivel-Levit'in parti meselesi hakkındaki kişisel kısa belgesine ulaştı ve bu belgeyi yayınladı. SSCB Yüksek Mahkemesi Tivel hakkındaki kararı iptal etti ve Tivel yeniden parti kütüğüne kaydedildi. Bununla birlikte parti klasörlerinde Tivel'in aldığı ceza hakkında hiçbir incelemeye rastlanmıyor: Sadece hükmün çelişkili ve şüphe uyandıran belgelerle verildiğinin altı çiziliyor.

Diğer yandan Tivel hakkında pek çok başka bilgi de var. Bu bilgilerde şunlar ortaya çıkıyor: Tivel, Getty'nin nedense verdiği sıfatla "sıradan bir Sovyet küçük burjuvası" olarak değerlendirilemez.[260] Tivel, Zinovyev'in sekreteriydi; Zinovyev Tivel'le birlikte, Komintern'in ilk 10 yılında bu örgütün resmî tarihi olarak kabul edilen kitabı yazdı; ikinci yargılama sürecinin (Ocak 1937) önemli figürlerinden olan Yuriy (Georgiy) Pyatakov ve Grigoriy Sokolnikov, Tivel'in komploculardan biri olduğunu söylediler. Ayrıca Sokolnikov ifadesinde Tivel'in, Stalin'i öldürmek için hazırlık yapan Trotskist grubun üyesi olarak kendisiyle kişisel bağlantı kurduğunu söyledi:

260 J. Arch Getty ve Oleg V. Naumov. "The Road to Terror: Stalin and Self-Destruction of the Bolsheviks, 1932-1939". (Yale University Press, 1999), s. 1.

Sokolnikov: Tivel 1935 yılında bana geldi ve Zaks-Gladnev'in terörist grubuyla bağlantısı olduğunu söyledi. Tivel bu grubun ileride yapacakları hakkında fikir istedi.

Mahkeme Başkanı: Bu grup kime suikast hazırlıkları yapıyordu?

Sokolnikov: Tivel bana o zaman, Stalin'e suikast düzenlemek için hazırlık içinde olduklarını söyledi... Benim Tivel'le, Tivel'in de Zaks-Glednav grubuyla bağlantısı vardı. Tivel'in bu gruba doğrudan bir üyeliği olup olmadığını bilmiyorum.[261]

Dahası da var. Burada adı geçen Zaks-Glednav da yayınevinde çalışıyordu ve Zinovyev'in eniştesiydi. Viktor Serj, 1927 yılında, o dönemin parti yöneticilerine karşı yapılan Trotskist gösterinin başarısızlığa uğramasından sonra protesto duygusuyla intihar eden sadık Trotskist Adolf İoffe'nin ölümüyle ilgili olarak, Zaks'ın dairesinde Zinovyev'le görüştüğünü anlattı; bu görüşmede muhalif hareketin yeraltına çekilmesi tartışıldı. Sokolnikov ve Pyatakov 1937 yılının Ocak ayındaki açık mahkemede Tivel'in ismini verdi; ve görünüşe göre ön soruşturmada verdiklerinden çok daha detaylı bilgiler verdiler.[262] Bu arada, mahkemede adı geçtiği sırada Tivel hayatta değildi. İsmi Zinovyev-Kamenev davasının bir sonucu olarak aynı davanın görüldüğü 1936 yılının Ağustus ayında partiden "silinmişti" Tivel'in ismi, Buharin'in kendini suçlayanlardan biriyle –Kulikovcu– 1936 yılının Aralık ayında yapılan yüzleştirmesinde Yejovcu olarak geçti.[263]

Getty'e göre, Tivel'in iadeiitibarı, oğlunun üzerindeki "halk düşmanı bir babanın çocuğu" damgasını silmek isteyen karısının başvurusunun sonucunda gerçekleşti. Tivel'in itibarı iade edilmesine rağmen, bugün elimizde olan çok sayıda kaynak Tivel'in 1930'lu yıllardaki bir dizi komployа karıştığını gösteriyor. Ve bu kaynaklarda anlatılanların büyük bir bölümü, Bolşevik Partinin

261 "Sovyet Karşıtı Trotskist Merkez Dava Süreci (23-30 Ocak 1937)". - Kay: SSCB Adalet Halk Komiserliği; Komiserlik Yayınları, 1937, s. 74.

262 Sokolnikov'un sorgusunda yapılan ön soruşturmanın steno kayıtlarını bazı kısa alıntılardan biliyoruz: "İadeiitibar: 30-50'li Yılların Politik Süreçleri". / Genel editör: A.N. Yakovlev. - Yay: Politizdat, 1991, s. 228-229.

263 SBKP(B) MK'da gerçekleştirilen yüzleştirmelerin steno kayıtları. Aralık 1936. // *Voprosıy İstorii*. 2002, sayı: 3, s. 6.

Hruşçov'un konuşmasında ismi geçen üst düzey yöneticileriyle bağlantılı.

P.P. Postıyşev

Hruşçov XX. Kongrenin "kapalı oturum"unda yaptığı konuşmada, Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında "bazı üyelerin, yaptıkları konuşmalarda toplu cezalandırma politikasının doğruluğu konusundaki şüphelerini dile getirdiklerini" ve "tepkisini en heyecanlı biçimde dile getiren kişinin Postıyşev yoldaş" olduğunu iddia etti.[264] Şubat-Mart Genel Toplantısı hakkındaki belgeler ve özellikle Postıyşev'in bu toplantıda yaptığı konuşmanın steno kaydı 1992-95 yıllarında yayınlanana kadar Hruşçov'un iddiasının doğru olup olmadığı kanıtlanamadı. Genel Kurul belgeleri halka açıldıktan sonra şu ortaya çıktı: Hruşçov'un söyledikleri kesinlikle doğru değildi. Ne Postıyşev ne de başka bir MK üyesi "toplu cezalandırma politikasını" eleştirmeyi düşünmemişti bile.

Ama Hruşçov insanları aldatmakla kalmamıştı. Postıyşev'in kendisi bile toplu cezalandırmalar konusunda kişisel sorumluluğu üzerine alıyor. Kuybıyşev bölgesindeki yerel parti örgütünün, suçsuz üyelerine yaptıkları Stalin tarafından "kurşuna dizme" olarak değerlendirilmişti. Postıyşev'in görevden alınmasının, önce Merkez Komitesinden sonra da partiden çıkartılmasının, son olarak tutuklanıp resmî soruşturmadan sonra idama mahkûm edilmesinin nedeni, yaptığı baskılardı.

Ama Rus hükümeti bugüne kadar Postıyşev meselesi ile ilgili belgeleri yayınlamaktan kaçınmakla kalmadı, herhangi bir araştırmacının onlara ulaşmasına da izin vermedi.[265] Ne yazık ki

264 Bkz: *Voprosıy İstorii*. 1995, sayı: 5/6, 1995. Hruşçov'dan alıntı yapılan bölüm s. 4.

265 Bu belgelere ulaşılamamasının bir nedeni de ceza alanların akrabalarının kendi yakınlarının kaderleriyle ilgili bu belgelerin halka açılmasına rıza göstermelerini gerektiren garip kanun. Postıyşev'in tanınmış bir ekonomist olan oğlu Leonid, babasını büyük bir içtenlikle hatırladığını ve kendi düşüncesine göre onun hiçbir suçu olmadığını düşündüğünü yaptığı pek çok söyleşide dile getirdi. Cezaya çarptırılanların yakınları, çoğunu iadeiitibarlar sonucunda kazandıkları yasal haklarının resmi ve gayriresmî alanlarda sınırlandırılması sorunuyla karşı karşıya kaldılar. Cezaya çarptırılanların aile üyeleri bu nedenle yakınlarının iadeiitibarı için dilekçe vermelerine rağmen, görünüşe göre Postıyşev vakasında bu inisiyatif Hruşçov'a aitti.

dava oturumlarının steno kayıtları, başkalarının Postıyşev'i ve Postıyşev'in başkalarını suçladığı sorgu belgeleri ve itiraflar gibi arşiv kayıtlarına ulaşmadan gerçekte neler yaşandığının bilgilerine ulaşmak imkansız. Bu durum Hruşçov'un konuşmasında isimlerini haksız baskıların kurbanları olarak andığı herkes için geçerli.

Bir başka deyişle ne Postıyşev vakasında ne de MK'nın cezaya çarptırılan diğer üyelerinin yaptıklarının araştırılması sırasında ortaya çıkan tüm sırları açıklama imkânımız yok. Yapabileceğimiz tek şey, iadeiitibarlar hakkında bugüne kadar yayınlanan belgelerdeki bilgileri, Postıyşev hakkında halka açılan diğer kaynaklarla karşılaştırmak.

Pospelov raporundaki Postıyşev'le ilgili bölüm, Postıyşev hakkındaki her şey incelenip bütün bilgiler toplanarak hazırlanan iadeiitibar raporunda oldukça kısa geçilmiş. Raporun önemli bir farkı da Stalin'e karşı sert eleştiriler içeriyor olması.[266] Belgeler tüm Başkanlık Heyeti üyelerine gönderildiği için Hruşçov, söylemeye gerek yok, bu belgelerden haberdardı. Belgelerin büyük bir bölümü Hruşçov'un adına gönderilmiş olmasına rağmen, bazılarının altında heyet üyelerinin imzalı onayı vardı.[267] Aşağıdaki bölümde başlıca dikkat iadeiitibar raporlarının incelenmesine verilecek çünkü Postoyşev hakkında daha geniş bilgiler var.

Bir şey hemen göze çarpıyor: Postıyşev hakkındaki iadeiitibar raporlarında, haklarında çok sayıda kaynak olmasına rağmen, parti üyelerine uygulanan yasadışı toplu cezalandırmayla ilgili tek bir kelime bile yok. Bu konunun "kapalı oturum"da aydınlığa kavuşmasının ne Stalin'e karşı bir düşmanlık ne de Postıyşev'e karşı bir sempati yarattığını söylemeye gerek yok.

---

266 "Iadeiitibar: Nasıl gerçekleşti?". SBKP MK Başkanlık Heyeti belgeleri ve diğer belgeler. 3 cilt. Cilt 1. Mart 1953 – Şubat 1956. Yay: MFD, 2000. s. 325.

267 Başkanlık Heyetinin Karar belgeleri bkz: Aynı eser, s. 203,207,217, 220, 227, 229, 231, 233, 236, 237, 251, 260, 261, 263. Hruşçov'a gönderilenler: Aynı eser, s.192. Bazı durumlarda alıcı olarak Hruşçov'un adı geçmiyor ama iadeiitibar belgelerindeki notlardan özellikle ona gönderildiği anlaşılıyor: Aynı eser, s. 188, 191, 208, 233, 236, 237, 251, 264. Belgelerden bazıları önce Malenkov ya da Bulganin gönderilmiş ya da sonradan kopyaları gönderilmiş ve arşivlerinden bulunan bu kopyalar sonradan yayınlandı.

Ama bu konu hakkında iadeiitibar raporlarında da sessiz kalınması özellikle önemli. Bu meselede Postıyşev'i temize çıkarabilecek bir şey bulabilirselerdi kesinlikle rapora alırlardı. Postıyşev meselesi ile ilgili herhangi bir dürüst incelemede, baskıların artmasındaki rolü ile ilgili bir soru kesinlikle eksik bırakılmazdı! İadeiitibar raporlarında Hruşçov'un bazı siyasi rakiplerinin, örneğin Molotov ya da Kagonoviç'in, kendileri hakkında iadeiitibar raporları talep etmeleri durumunda Hruşçov'un numaralarının ortaya çıkacağı görüldü. Postıyşev'in yaptığı baskılar nedeniyle eleştiriye uğradığı ve sonra da MK'dan çıkartıldığı Ocak 1936 Merkez Komitesi Genel Toplantısında Hruşçov da vardı. Hruşçov, Postıyşev'in işlediği suçları ve MK'dan çıkartılma nedenlerini bilmiyor olamazdı ve bu karar lehine oy kullanmıştı.

Elimizdeki deliller şunu gösteriyor: İadeiitibar belgeleri ve bunları temel alan Pospelov raporu yalanlar üzerine inşa edilmişti. İki belgenin de amacı olaylar hakkında inceleme yapmak değil planlı bir yöntemle Postıyşev'in masum olduğunu gösterebilmek. Tabii ki Hruşçov da yapılan manipülasyonların farkındaydı. Postıyşev (ve neredeyse tüm diğer cezaya çarptırılanlar) hakkındaki iadeiitibar belgeleri konusunda sadece Hruşçov'un değil Ocak (1938) Genel Toplantısına katılan diğer Başkanlık Heyeti üyelerinin de -Molotov, Kaganoviç, Mikoyan, Voroşilov- Hruşçov döneminin dümenlerinden haberdar olmaları dikkat çekici.[268]

Son olarak Postıyşev'in sadece birkaç suçtan, örneğin sağ-Trotskist komploya katılmaktan yargılandığını söylemeden geçemeyiz. Sanığın mahkemede idam cezası alması için işlediği bütün suçlardan yargılanmasına gerek olmadığı durumlarda ABD'de de benzer bir uygulamaya rastlanır. Büyük bir ihtimalle Postıyşev de -verilecek sadece bir canı olduğu için- diğer suçlardan yargılanmadı.

---

268 1939-1956 yılları arasında MK'nın yukarıda adı geçen Başkanlık Heyeti üyelerinin (Hruşçov, Voroşilov, Molotov, Kaganoviç, Mikoyan) yanı sıra bir üyesi de Hruşçov'un yakın arkadaşı Nikolay Şivernik'di. Mareşal Semyon Budyonnıy 1934, 1939, 1956 yıllarında MK üyeliği için aday olmuştu. Avraamiy Zavenyagin 1934, 1939 yıllarında aday oldu ve 1956 yılında MK üyeliğine seçildi. Bulganin 1934 yılında MK üyeliği için aday oldu.

Ama tam bir iadeiitibar için, suçlu bulunup da aldığı bütün cezaların iptal edilmesi gerekir. Ceza aldığı sadece bir suçlama asılsız ilan edilirse ceza alan kişi "masum" olarak değerlendirilemez: Sadece o ceza iptal edilir. Postıyşev konusunda da böyle olmuş gibi görünüyor. Pospelov raporunda hakkında bilgi verilen herkes için olmasa da pek çok kişi için de durum aynı.

Savcılığın hazırladığı belgeler Postıyşev'in sağ-Trotskist komplo içinde yer aldığını ve Japon istihbarat servisi için casusluk yaptığını itiraf ettiğini kanıtlıyor. Ama Postıyşev'in suç ortakları olarak isimlerini verdiği kişiler kendi ifadelerinde ne ondan bahsettiler ne de komplo yapacakları kişiler arasından onun ismini saydılar.[269]

İadeiitibar raporlarındaki bazı bilgiler oldukça garip görünüyor. Kararı siz verin:

– "Ukrayna Komünist Partisi MK eski sekreteri N.N. Popov kendisi, Balitskiy ve Yakir'in Postıyşev'i Sovyet karşıtı amaçları için kullanmaya çalıştıklarını ama bunu başaramadıklarını söyledi."[270]

Çok ilginç bir ifade! Postıyşev'in, masum olsaydı kendisini komploya çekme çabalarını bildirmesi gerekirdi. Postıyşev'in bunu yaptığına dair herhangi bir bilgi yok. Bu olayda "suçsuz" olduğu nasıl kesinlikle söylenebilir?[271]

– Postıyşev'in hazırladığı komplonun katılımcıları arasında Kiev Askerî Bölgesine komuta eden, mareşal Tuhaçevskiy'le birlikte suçlu bulunup idam edilen, birinci dereceden ordu komutanı İona Yakir de vardı ama Yakir "ifadelerinde Postıyşev hakkında hiçbir şey söylemedi".

---

269 Ulrih, Stalin'e gönderdiği 16 Mart 1939 tarihli mektupta, mahkemede suçunu kabul edenler arasında Postıyşev'i de sayıyordu. Bkz: http://stalin.memo.ru/images/intro_1.htm.

270 Bu ve benzer alıntılar R.A. Rudenko'nun SBKP MK'nın Postıyşev'in iadeiitibarı hakkında yaptığı toplantıda tuttuğu notlardan yapıldı, bkz: "İadeiitibar: Nasıl gerçekleşti?". Cilt 1, s.218-220

271 "Hazırlıklarının yapıldığı ya da hazırlıklarının tamamlandığı kesin olarak bilinen karşı-devrimci suçları bildirmemek" o yıllarda Rus Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti Ukrayna'da karşı-devrimci bir suç olarak kabul ediliyordu. (madde 58-12).

Ama Yakir'i Postıyşev hakkında sorguladılar mı? Eğer sorgulamadılarsa, ondan bahsetmemesinin özel bir önemi yok. Peki bu önemli detay neden iadeiitibar raporlarına girmedi?

"S.V. Kosior soruşturmasının başında Ukrayna'daki askerî komployа katılanların arasında Postıyşev'i de saydı, sonra bu ifadesini reddetti ama sonradan tekrar kabul etti."

Bu iddialar Postıyşev'i pek de temize çıkartmıyor. Bu itiraflar suçu kanıtlamamakla birlikte suçu reddetmek için de yeterli değil.

"Kosior konusunda N.K. Antiopov'un da açıklamaları var ve bu açıklamalarında Kosior ile Postıyşev arasında garip kişisel ilişkiler olduğunu ve Postıyşev'in Ukrayna'daki karşı-devrimci örgütlerin tam olarak merkezinde yer almadığını iddia ediyor."

Postıyşev 1937 yılının Mart ayında Ukrayna'dan SBKP(B) Kuybıyşev Bölge Komitesi genel sekreterliğine tayin edildi. Ukrayna'daki komplo merkezinin yönetiminden alınmış olması, suçsuz olduğunu kanıtlamaz.

"Postıyşev ön soruşturmada, SSCB Dış İşleri Halk Komiserliği doğu şubesi görevlileri B.N. Melnikov, B.İ. Kozlovskiy aracılığıyla Japon istihbarat dairesiyle casusluk bağlantısı kurduğunu açıkladı. Yapılan soruşturma sonucunda, Japon istihbarat servisiyle ilişkisi olduğu kabul eden B.N. Melnikov, sorgulamada Postıyşev hakkında hiçbir şey söylemedi, V.İ. Kozlovskiy ise tutuklanmadı bile. Böylelikle Postıyşev hakkındaki Ukrayna'da karşı-devrimci faalliyetlerde bulunma ve Japon istihbarat dairesiyle bağlantı kurma "ifadeleri" kanıtlanamadı ve günümüzde de kabul gördüğü gibi İİHK organları tarafından doğru olmadıkları açıklandı."

Bilakis: Eğer Postıyşev, Melnikov'un da adını verip Japonya için casusluk yaptığını kabul etmiş ve ifadesinde de Japon casusu olduğunu tasdiklemişse bu durum –Melnikov ondan bahsetmiş olsun ya da olmasın– Postıyşev'in suçlu olduğunu yalanlamaz, aksine kanıtlar.

İadeiitibar belgelerinde işaret ediliyor: İİHK'ye gönderilen raporda, müfettiş P.İ. Tserpento, G.N. Lulov'un (muhtemelen şefleri) emri üzerine müfettiş Vizel'le birlikte Postıyşev soruşturması raporlarından birini yazdıklarını kabul etmişti; Lulov da raporda geçenlerden başka bir şey söylememesi konusunda Postıyşev'i uyarmıştı. Aynı belgeler Tserpento'nun da uydurma bilgilerin hazırlandığı soruşturma çalışmalarına katıldığını ve çalışmaların arasında Postıyşev soruşturması ile ilgili çalışmada da yardımı bulunduğunu itiraf ettiğini bildiriyor. Konuşmanın sadece tek bir belgeyle ilgili olduğu işaret edilse de bu soruşturmanın içeriği konusunda hiçbir şey söylenmiyor.

Postıyşev hakkındaki "iadeiitibar belgesinin" sonunda şöyle diyor:

> SSCB savcılığı, SSCB Yüksek Mahkemesi Askerî Kurulunun Pavel Petroviç Postıyşev hakkında verdiği kararın iptali için yapılan itirazı ve itibarının ölümünden sonra iade edilmesini uygun buluyor.
>
> Bu konuda onayınızı rica ediyorum.

İadeiitibar notunun üzerindeki tarih 19 Mayıs 1955. Sadece iki ay sonra, 18 Temmuz 1955 tarihinde K.V. Uhanov hakkındaki şu not ortaya çıkıyor:

> Yapılan inceleme sonucunda, devlet güvenlik organlarına sızdıktan sonra suçlu oldukları anlaşılan ve işledikleri suçlar nedeniyle kurşuna dizilen, SSCB İİHK eski çalışanları Dulov ve Tserpento'nun Uhanov hakkında yaptıkları soruşturmada sahtecilik yaptıkları anlaşıldı.

Dulov'a açılan ceza davasından, yabancı bir toplumsal çevreden geldiği anlaşılıyor. Dulov'un kardeşi Mendel Filistin'de yaşayan önemli bir kapitalistti. Dulov SSCB'ye Polonya'yla yapılan mübadele sonucunda gelmişti. SBKP(B)'nin XIV. Kongresi sırasında Leningrad'da görevli olan Dulov, partinin genel çizgisini eleştirmişti. Dulov, Zinovyev'e gönderdiği bir notta, onun yaptığı bir şeyi onayladığını belirtiyor.

Tserpento'ya bulunulan suçlamalarda, 1934 yılında Saratov Pedagoji Enstitüsü'ndeki karşı-devrimci Trotskist grubun bir

üyesi olduğu açıkça görülüyor. Tserpento o dönemde İİHK organlarından bilgi sızdıran bir gizli ajan olarak görevlendirilmişti. Tserpento 1937 yılında SSCB İİHK'nin merkezî organına atandı. Tserpento ve Dulov'ın sorgularında, tutuklananları, suçsuz insanlara özellikle önde gelen parti yetkilileri ve sovyet çalışanlarına ifitra atmaları konusunda zorladıkları ortaya çıktı. Ceza davaları ile ilgili belgelerde tahrifat yapan Tserpento ve Dulov parti ve devlet yöneticileri hakkında yalan ifadeler alana kadar zorbalıklarına devam etmişler. Tserpento ve Dulov, itibarı öldükten sonra iade edilen Postıyşev de dahil olmak üzere pek çok kişi hakkındaki soruşturma belgelerinde sahtecilik yapmışlar.[272] Kısacası, Dulov Zinovyevcileri, Tserpento ise Trotskistleri desteklemekle suçlandılar. Bunun Postyıyşev'le ilişkisini aşağıda göreceğiz. Ama önce şuna dikkat çekelim: İadeiitibar belgeleri Trotskist-Zinovyevci bir komplonun olabileceğini açıkça belirtirken birkaç ay sonra hazırlanan Pospelov raporu böyle bir komployu kesin bir dille reddediyor.

Ayrıca Uhanov'a gönderilen notta Yejov'un İİHK içindeki en yakın yandaşlarından biri olan M.P. Frinovskiy'in ifadesinden bahsediliyor ve Frinovskiy'in ifadesinde Yejov'un işkence yoluyla yalan ifade alınmasını desteklediği ve yönetim karşıtı sağ-Trotskist komplodaki rolünü gizlemeye çalıştığını söylediği bildiriliyor. Önceki yıllarda bu ifadeden sık sık alıntı yapıldı ama tamamı 2006 yılının Şubat ayında yayınlandı.

Anlattıklarımız önemli şeyleri kanıtlıyor:

- İncelemenin bir raporu müfettişler tarafından Postıyşev hakkındaki dava daha başlamadan hazırlanmış.

Frinovskiy'in oldukça uzun ifadesinden sadece itiraflarda yapılan oynamaların ve gerçek olmayan suçlamaların –bir başka deyişle Dulov ve Tserpento kullandığı yöntemlere çok benzeyen yöntemlerin– olduğu kısımlar alınmış.

272 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt I, s. 233-234.

Postıyşev'in mahkemesi ve idamı 26 Şubat 1939 tarihinde[273], yani 1938 yılında Yejov'un yerine Beriya geçtikten sonra, hakkındaki mesele sonuca ulaştıktan sonra gerçekleşti. Tserpento ve Lulov da sonradan (Beriya döneminde) mahkemeye çıkartıldılar ve idam cezasına çarptırıldılar.

- Postıyşev hakkındaki iadeiitibar belgelerinde parti kadrolarına uygulanan toplu cezalandırmalar hakkındaki soruya değinilmemişti. Ve Postıyşev hakkında yazılan iadeiitibar notundan iki ay sonra "itibarını tamamen geri kazandı."

Postıyşev'in ifadelerinde suçladığı kişiler ya buna karşı suçlamalarla karşılık verdiler (Kosior) ya da ondan hiç bahsetmediler (Yakir, Antipov, Melnikov).

- Sorgularında, Postıyşev'e yöneltilen terörist eylem hazırlığı içinde olma suçlamasını kabul edenler, aynı zamanda kendilerinin de komplo içinde olduğunu itiraf ettiler.

Eğer Postıyşev gerçekten de bir komplonun içindeyse bunu sadece birkaç suç ortağı biliyor olabilirdi. Bu yüzden diğer komplocuların Postıyşev'in arkasından dolap çevirmesi onun suçsuz olduğunu göstermez.

Öyleyse bundan ne sonuç çıkıyor? Çıkan sonuç şu: Olaylar yukarıda anlatılan sorunlarla tutarlı tek bir şekilde gelişmiş olabilir: Postıyşev'in iadeiitibarı ile ilgili not gerçeklerle ilgisi olmayan entirkaların bir meyvesiydi. Postıyşev hakkında önemli suçlamalardan bir tanesi bile doğru düzgün incelenmedi ve ismi bunlardan hiçbirinde aklanmadı. İadeiitibar belgelerinin ilgilendiği asıl sorun Postıyşev'in suçlu ya da suçsuz olması değildi. Onlar Hruşçov'un, Postıyşev hakkında verilen ölüm cezası için Stalin'i eleştirmesinin kılıfıydı.

Bu yüzden doğru olmayan iadeiitibar belgelerine dayanan Pospelov raporu da bir aldatmacaydı. Postıyşev hakkındaki pek çok paragraf fazla detaylı değildi ve Stalin'in itibarını sarsmak

273 Tserpento, Postıyşev ve Bobnov sorguya çekilirlerse ifadesinin doğru olduğunun kolaylıkla ortaya çıkabileceğini belirtmişti. Bkz: Aynı kitap, s. 219. Tserpento bunu söylediğinde muhtemelen Postıyşev'in kurşuna dizildiğini bilmiyordu.

için kasıtlı olarak yazılmıştı. Pospelov raporu araştırmacılar için bir fikir vermiyor, politik tartışmalar için ek bir malzeme sağlıyor.

A.V. Kosarev

Aleksandr Kosarev hakkında da iadeiitibar belgeleri var.[274] Ama ne Pospelov raporunda, ne Pospelov ve Aristov'un konuşmalarının[275] ilk hallerinde ne de Hruşçov'un "kapalı oturum"da yapacağı konuşmanın "dikte"sinde Kosarev'e tek bir paragrafta bile değinilmiyor. Bu yüzden XX. Kongrede onun hakkında söylenen her şey Hruşçov tarafından eklenmiş. Ayrıca Hruşçov'un konuşmasına hazırlanırken sadece Pospelov'un raporunu ve Pospelov ile Aristov tarafından hazırlanan "kapalı oturum konuşması" taslağını değil iadeiitibar belgelerinden edindiği bilgileri de kullandığına dair kesin bir kanıtımız var.

Üstelik Kosarev'in kaderi hakkında Postıyşev'in kaderinden çok daha az şey biliyoruz, çünkü Rus yetkililer eski Komsomol liderinin yaşamının son ayları ile ilgili belgeleri henüz halka açmadılar. Kosarev'in iadeiitibarı hakkındaki bir notta 28 Kasım 1938 tarihinde tutuklanmasının nedeni olarak Beriya'ya olan düşmanlığı gösteriliyor. Kosarev, ortaya çıkanlara göre, ilk önce vatana ihanet ettiği konusunda ifade vermeyi reddetmiş ama sonra işkenceye uğramış ve 5 Aralıkta Sovyet yönetimini devirmek amacıyla sağ -Trotskist bir komploya katıldığını itiraf ettiği yalan ifadesini imzalamış.

Beriya'nın, Gürcistan Komünist Partisinin tarihini lekelediği ve eski Gürcü Bolşeviklere baskı yaptığı için suçlandığı iadeiitibar notunda da bu olayın tek sorumlusu olarak Kosarev'den nefret eden Beriya gösterilmiş. Beriya İİHK'nin başına geçtikten sonra Kosarev ve karısını tutuklamak için eline geçen ilk fırsatı kullanmış.

---

274 Aynı kitap, s.166-168. 4 Ağustos 1954 tarihinde.

275 P.N.Pospelov ve A.B.Aristov tarafından sunulan "Kişi Kültü ve Sonuçları" konuşma taslağı. N.S.Hruşçov'un Stalin kişiliği kültü hakkında SBKP XX. Kongresinde yaptığı konuşma. – Yay:ROSSPEN, 2002, s. 120-133; ayrıca bkz: "İadeiitibar: Nasıl gerçekleşti?". *Cilt 1*, s.353-364.

İadeiitibar notunda ayrıca soruşturmanın Beriya'nın en yakın çalışma arkadaşları -İİHK soruşturma bölümü şefi Bogdan Kobulov ve yardımcısı Lev Şvartsman- tarafından yapıldığı ve Beriya'nın Kosarev'in itiraf etmesini sağlamak için fiziksel güç kullanılmasını istediği belirtiliyor. Kobulov ve Şvartsman soruşturmayı sürdürürken Komsomol eski sekreteri Valentin Pikin'i de dövmüşler ama Pikin bu fiziksel baskılara rağmen Kosarev hakkında yalan ifade vermeyi reddetmiş. Sorgu kayıtlarında Kosarev'in suçunu itiraf ettiği ve Kobulov ile Beriya hayat garantisi verirlerse bu itiraflarını mahkemede de yineleyeceği belirtiliyor. Ama af talebi Beriya'ya ulaşmamış ve Kosarev kurşuna dizilmiş.

Hruşçov, Beriya ve aralarında Kobulov'un da bulunduğu çalışma arkadaşlarının hakkından 1953 yılında geldi. İadeiitibar belgelerine girebilecek tüm bilgileri sağlayan sorgucu Şvartsman (Kosarev'in dul eşi de bilgi vermişti) Hruşçov döneminde, 1955 yılında idam edildi. Bu bilgilerde "Beriya'nın korkunç tarihi" anlatılıyor – Hruşçov'un kendi yaydığı bilgilere benzer bilgiler. Bu bilgilerde Beriya'nın Kosarev'i politik nedenlerle değil kişisel intikam duygusuyla soruşturduğu anlatılıyor.

Başka kaynaklardan bilindiği kadarıyla Kosarev hakkındaki suçlamalar aşağıda anlatılacağı gibi siyasi karakterde olmalarına rağmen tüm iadeiitibar belgelerinde farklı bir çaba yaratılmaya çalışılıyor. Ayrıca bu belgelerde sadece anlatılanların tersini kanıtlayan karşı deliller değil hakkındaki suçlamalar da eksik.

V.Z. Rogovin, Kosarev'in 1938 yılının Mart ayında, hapisten yakınlarda çıkan ve İİHK'nin kendisini yalan ifade vermeye zorlamasından yakınan, Komsomol Leningrad Bölge Komitesi eski sekreteri Sergey Utkin'le buluştuğuna dair deliller sunuyor. Kosarev bu yakınmalara sert tepki göstererek bu durumu Yejov'a ihbar etmiş. Bu yüzden Utkin yeniden tutuklanmış ve 16 sene toplama kampında kalmış. Kosarev ve Yejov arasındaki yakın ilişkiyi, geçtiğimiz günlerde ifadeleri yayınlanan Yejov'un yeğeni Anatoliy Babulin de doğruluyor.[276]

276 "Lubyanka. Stalin ve İİHK - KGB - KCK. 1939 - Mart 1946". - Yay: MFD, 2006. belge no 40, s. 74-78.

Rogovin'in anlattıklarına ve Gorboçov döneminde kullanılan kaynaklara göre Kosarev, 19-22 Kasım 1938 tarihlerinde gerçekleşen ve SBKP(B) MK Politbürosu'nun önde gelen isimlerinin de (Stalin, Molotov, Kaganoviç, Andreyev, Jdanov, Malenkov ve Şkiryatov) katıldığı Komsomol MK Genel Toplantısından kısa süre sonra tutuklandı. Bu vesileyle Kosarev ve kısa süre önce Çuvaş bölgesi Komsomol şefleri hakkında suçlamalarda bulunan yardımcısı, Komsomol MK danışmanı Mişakov görevlerinden alındı ve haklarında soruşturma başlatıldı.

Akakiy Mgeladze 1930'lu yıllarda Gürcistan Komsomol MK yöneticisiydi ve sonradan Gürcistan Komünist Partisi MK genel sekreteri oldu. Pek çok sayfası Stalin'le yaptığı görüşmelere ayrılmış 1960'lı yıllara ait anıları yayınlanmak için 2001 yılına kadar bekledi. Mgeladze anılarında 1950 yakınlarında, o dönemde beğendiği Kosarev'in kaderi hakkında Stalin'le konuştuğunu anlatıyor. Kosarev'e yöneltilen suçlamalara inanmadığını belirten Mgeladze trajik bir hata yapılmamasını rica etmiş. Kaygılarını sessizce dinleyen Stalin, o yıllarda kendisi de dahil olmak üzere pek çok kişinin hatalar yaptığını ama Kosarev konusunda bir hata yapılmadığını söylemiş: Kosarev konusu Politbüroda iki kere görüşülmüş, Jdanov ve Andreyev İİHK'nin hazırladığı belgeleri kontrol etmiş. Mgeladze o zaman Kosarev'in görevine son verilen Komsomol MK Genel Toplantısının steno kayıtlarını okuduğunu hatırlıyor. Jdanov, Andreyev ve Şkiryatov'un konuşmaları o kadar ikna ediciymiş ki Kosarev'in suçlu olduğuna dair en ufak bir şüphesi kalmamış.

Kosarev'e yöneltilen suçlamaların siyasi bir karakteri olduğu açık. Açıkça görülebileceği gibi, ifadelerinden sağ-Trotskist komplonun başında olduğunu itiraf eden Yejov'la bağlantıları olduğu görülüyor. Komsomol MK Genel Toplantısının steno kayıtları, İİHK arşivlerindeki soruşturmayla ilgili belgeler ve Kosarev meselesiyle ilgili belgelerin sadece Hruşçov döneminde değil şimdi de bir yerlerde saklı duruyor olmaları olası. Ama araştırmacıların bu belgelerden faydalanmalarına izin verilmiyor.

Hruşçov 1964 yılında görevden ayrıldıktan sonra yazdığı hatıralarında Mişakov'a, Kosarev'e ve Komsomol MK Genel Toplantısında ona yöneltilen suçlamalara laf arasında değiniyor. Ama Beriya'nın "intikamı" konusunda tek bir kelime bile geçmiyor.[277] Öte yandan Hruşçov'un hatırlarında Mişakov, Genel Toplantı vb. hakkında anlattıklarına 1954 yılındaki iadeiitibar belgelerinde değinilmiyor! İadeiitibar belgelerinde tüm suçun Beriya'ya ve onun intikam duygusuna yüklendiğini unutmayalım! Doğru olsun ya da olmasın, iadeiitibar belgelerinde yazılanlara inanmak zorunda değiliz. Özellikle bunların Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın temellerini oluşturduğunu düşünecek olursak...

Y.E. Rudzutak

Yan Rudzutak, mareşal Tuhaçevskiy ve onunla birlikte komploya dahil olmakla suçlanan Kızıl Ordu komutanlarıyla birlikte 1937 Mayısında tutuklandı.[278] Stalin 2 Haziran 1937 tarihinde gerçekleştirilen Askerî Konseyin geniş toplantısında yaptığı konuşmada Tuhaçevskiy'in planladığı komployu ayrıntılı olarak anlattı ve komplonun, isimleri o güne kadar bilinmeyen başlıca on üç lideri arasında Rudzutak'ın da ismini saydı.[279]

Ama Rudzutak hakkındaki 24 Aralık 1955 tarihli iadeiitibar raporunda bundan hiç bahsedilmiyor.[280] Rudzutak ön soruştur-

277 N.S. Hruşçov. "Zaman. İnsanlar. İktidar". (Hatıralar). 4 cilt. Cilt 1. Bölüm 1. Yay: Moskovskiye novosti, 1999, s. 199. Bkz: http://kursk1943.mil.ru/kursky/arch/books/memo/hruschev_ns/1_1.html.

278 Rudzutak ve Tuhaçevskiy SBKP(B) MK'nın 24 Mayıs 1937 tarihli kararnamesinde "Trotskist-sağ komplocu gruba dahil olmakla ve SSCB aleyhine casusluk yapmakla" suçlandılar. 25 Mayıs 1937 tarihinde ikisi de MK'dan çıkarıldılar. Bkz: "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Karargâhı. 1937-1938". – Yay: MFD, 2004. belge no:86-87, s. 190.

279 Stalin'in konuşması *İstoçnik*'de yayınlandı. 1994, sayı:3; "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Karargâhı". Belge No:92, s. 202-209. Sonradan başka yayınlarda yeniden basıldı. Bkz: http://stalin.newmail.ru/stalin_sobr/14-5.htm.

280 Y.E. Rudzutak iadeiitibarı hakkında R.A. Rudenko'nun hazırladığı rapor. Bkz: "Iadeiitibar: Nasıl gerçekleşti?". Cilt 1, s. 294-295.

mada Sovyet karşıtı eylemlerinden dolayı suçlu olduğunu kabul etmesine rağmen, itiraflarının "açıkça çelişkili, tutarsız ve ikna edici olmadığı" bildiriliyor; mahkemede suçlu olduğunu kabul etmemiş ve daha önce kendisinden alınan ifadeyi, "doğru olmadığını söyleyerek" reddetmiş. Askerlerin komplosuna dahil olduğuna dair tek bir kelime yok!

Pospelov raporundaki onunla ilgili bölüm, iadeiitibar bilgilerine dayanıyor ve ölümünden sonra da şu bilgileri ekliyor: "1955 yılında yapılan ayrıntılı incelemeler sonucunda Rudzutak hakkındaki suçlamaların gerçeği yansıtmadığı ve iftira niteliğindeki belgeleri temel aldıkları ortaya çıkartılmıştır." Aşağıda da görüleceği gibi "ayrıntılı" inceleme kısmı gerçeği yansıtmıyor ve Rudzutak hakkındaki iadeiitibar belgeleri, suçunu kanıtlayan önemli gerçekleri saklayarak ve inkâr ederek Rudzutak'ı aklama amacını taşıyan sıradan denemeler.

Sorguya çekilenlerden çoğu Rudzutak aleyhinde suçlamalarda bulundu. İadeiitibar raporları pek çok farklı yöntemle bu suçlamaların önemini azaltmaya çalışıyor. Örneğin:

> Tutuklananlardan bazıları (Magalif, Eyhe ve diğerleri) ön soruşturmada Rudzutak'ı suçlayıcı ifadeler verdiler ama "mahkemede bu ifadelerini reddettiler."

İfadelerin reddedilmesi, ilk verilen ifadelerin yanlış olduğunu kanıtlamaz.

> Rudzutak'ın suç ortakları Alksnis, German ve "Letonyalı diğer sovyet ve parti görevlileri" Rudzutak'ın ismini verdi ama bu konu hakkında yapılan inceleme sırasında "kanunlar çiğnendi."

Y.İ. Alksnis[281] hakkındaki iaddeiitibar raporu da sadece üç hafta sonra *hazırlandı*. Bu yüzden onun hakkındaki incelemenin sonuçlarından bahsetmek, sonuçları ne olursa olsun doğru olmaz. Raporda Alksnis'in ön sorguda önemli bilgiler verdiği, bunları

281 R.A. Rudenko'nun SBKP MK'da Alksnis'in İadeiitibarı hakkında hazırladığı rapor, 14 Ocak 1956. Bkz: Aynı kitap.

mahkemede de tekrar ettiği söyleniyor ama önemli bir şey hariç: "gördüğü fiziksel baskı yüzünden suçlu olduğunu itiraf etmesi." Başka bir detay –bu açıklamayı doğrulayabilecek sorguculların, işkencecilerin ismi– raporda geçmiyor.

– O dönemde birkaç kişi (Çubar, Knorin, Gamarnik ve Bauman) "Rudzutak'la Sovyet karşıtı bir ilişki içinde olamayacakları" gerekçesiyle suçsuz ilan edildiler.

– Çubar[282] hakkındaki iadeiitibar soruşturmasına göre Rudzutak sağ-Trotskist bir komplo örgütüne üye olduğunu kabul etmişti ve bu durum diğer kişilerin, örneğin Rikov'un sorgusunda komplocu olduğunu söylediği Antipov'un adı, soruşturma belgelerinde de geçiyor. Çubar ayrıca Alman casusu olduğunu da itiraf etti.

Knorin[283] ön soruşturmasında komploya dahil olduğu, Komintern içindeki sağ-Trotskist örgütlenmeye liderlik ettiği, Gamarnik'le birlikte Sovyet karşıtı bağlantıları kurduğu, Rudzutak ve Eydeman ile birlikte Sovyet karşıtı milliyetçi Letonya örgütlenmesine liderlik ettiği ve Letonya, Polonya gizli servisleri ve başka gizli servisler için casusluk yaptığı için suçlu olduğunu kabul etti. Knorin bu itiraflarını mahkemede de tekrarladı.

Bauman ve Gamarnik hiçbir konuda suçlu bulunmadı ve bu yüzden parti içindeki iadeiitibar çalışmaları adli değil resmî olarak devam etti.

– Buharin ve Rikov'un ifadelerinde, Rudzutak'ın "sağcı" olduğu ve sağcılara sempati duyduğu ama politik tercihlerini açıkça itiraf etmekten korktuğu iddia ediliyor.

– Krestinskiy, Rozenglots, Grinko, Postnikov, Antipov, Jukov'un ifadeleri "son derece çelişkili, tutarsız ve bu yüzden Rudzutak'ın suçlu olduğunun kanıtları olarak kabul edilemez."

Burada kullandığımız retorik yöntemler hakkında birkaç şey söylememiz gerekiyor:

– İfadelerin reddedilmesi ne doğru ne de yalan olduklarını gösteriyor. Hangisinin gerçek olduğunu biz de bilmiyoruz.

282 Aynı kitap.

283 Aynı kitap.

– Rudzutak'ın ifadesinin tamamını mı yoksa bir bölümünü mü reddettiğini de bilmiyoruz. Suçlanan pek çok kişinin –örneğin hava kuvvetleri korgenerali P.V. Rıyçagov ya da İç İşleri Halk Komiseri G.G. Yagoda– komploya dahil olduklarını kabul ettiklerini ama Alman casusu olduklarını kesinlikle reddettiklerini artık biliyoruz.[284]

– Çubar, Knorin ve cezaya çarptırılan diğerleri "itibarlarını geri kazandılar," yani iyileştirici nedenlerle cezaları iptal edildi ama bu kesinlikle "suçsuz" olduklarının kabul edildiği anlamına gelmiyor.

– Sorguda verdikleri ifadelerin birbiriyle "çeliştiği" tahmin ediliyor. Ama bunların tamamen asılsız olduklarını düşünmek de doğru olmaz. Tersine, ifadelerin birbirleriyle aynı ya da çok benzer olması kesinlikle çok daha kuşku çekici olurdu. Bu ifadeleri sadece "birbirleriyle çeliştikleri" için, neden böyle çeliştikleri hakkında araştırma yapmadan reddetmek için yeterli dayanak yok.

Rudzutak'ın ismi Grinko, Rozengolts'un ve 1938 yılının Mart ayındaki "Buharin sürecinde" Krestinskiy'in ifadelerinde de geçiyor. İadeiitibar belgeleri bu kanıtları yok sayıyor.

Bu arada Rozengolts'un ismi, Yejov'un ve Yejov'un akrabası ve çalışma arkadaşı yakın zamanda yayınlanan itiraflarında da komplocu olarak geçiyor. Bu itiraflar Rudzutak'ın suçsuzluğunu değil Rozengolts'un Rudzutak'ı suçlayan ifadesini kanıtlıyor.

Rudzutak'ın ismi Ruhimoviç'in 8 Şubat 1938 tarihli itiraflarında da geçiyor.[285] Yejov ve yardımcılarının yalan ifadeler üretip bu ifadeleri sorgudakilere işkenceyle imzalattıklarına hiç şüphe yok ki bu Frinovskiy'in Beriya'ya pişman olduğuna dair gönderdiği yazıyla da kanıtlanıyor. Görgü tanıklarından bir tanesi Ruhimoviç'in dayağa maruz kaldığını ama bunu, Yejov'un pek çoğu ceza davalarında sahtecilik yaptıkları için hüküm giyen sor-

---

284 Rıygaçov hakkında bkz: Aynı kitap, s.165. Yagoda hakkında bkz: Mahkeme kayıtları. – Yay: Mejdunarodnaya semya, 1997, s. 569; bkz: http://magister.msk.ru/library/trotsky/trotlsud.htm.

285 "Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Karargâhı". Belge No:290

gucularının yapmadığını doğruluyor.[286] Bununla birlikte sorgularda fiziksel şiddet kullanılması, alınan ifadelerin doğruluğunu ya da yanlışlığını kanıtlamaz.

İ.D. Kabakov

İvan Kabakov hakkındaki iadeiitibar raporları elimizde yok; cezalandırılan 36 üst düzey parti yetkilisinin arasında Eyhe ve Yevdokimov ile birlikte onun da adı geçiyor ama ona yöneltilen suçlamaları açıklığa kavuşturmak için hiçbir çaba gösterilmemiş. Bugün elimizde olan bilgi, Hruşçov'un 1956 yılında kesinlikle ulaşabileceği soruşturma belgelerinde Kabakov hakkında yeterince kanıt olduğu.[287]

Sağ-Trotskistler (Buharinciler) hakkındaki açık yargılama sürecinde (Mart 1938) sanıklardan Rikov ve Zubarev, yönetim karşıtı komplonun iştirakçileri arasında Kabakov'un da ismini saydı. Bugüne kadar hiç kimse bu ifadelerin tehdit ya da fiziksel baskı sonucunda alındığını iddia etmedi ama ne Pospelov Komisyonu raporunda bu konuya "değinildi" ne de Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada. Amerikalı maden mühendisi John Littlepage, Kabakov'un Ural bölgesindeki sabotajı düzenleyenlerden biri olduğuna inandığını belirtti.

R.İ. Eyhe

Robert Eyhe, Hruşçov'un konuşmasında Stalin zulmünün masum kurbanları arasında ismini ilk saydığı kişi. Onun hakkındaki inceleme en sona bırakıldı çünkü diğerlerinden çok daha önemli.[288]

---

286 Görgü tanığına göre Ruhimoviç'i, Beriya'nın yakın çalışma arkadaşlarından biri olan ve 1953 yılının Aralık ayında idam edilen Meşik dövmüş. Rudzutak hakkındaki iadeiitibar raporlarında sorgu tutanaklarını tutan ve sonradan idama mahkûm edilen İİHK sorgucusu Yartsev'in adı geçiyor. Bkz: "Iadeiitibar. Nasıl gerçekleşti?". Cilt 1, s. 295.

287 Daha detaylı bilgi için bkz. bölüm 4.

288 Eyhe'nin tutuklanması, soruşturması ve mahkemesi bölüm 4'te daha ayrıntılı anlatılıyor.

Sovyet ve Rus yetkililer, Hruşçov'un konuşmasında adı geçen diğer kişilerde olduğu gibi Eyhe hakkındaki arşivlerde bulunan ön soruşturma ve mahkeme kayıtlarını araştırmacılara açma riskini göze alamadılar, ama bu kayıtlar olmadan da açıkça anlaşılıyor: İİHK ile birlikte hareket eden Eyhe, geniş çaplı kanunsuz baskıların hayata geçirilmesine iştirak ediyordu. Ölüm cezalarını uygulamak, büyük bir ihtimalle, bu suçların işlenmesiyle doğrudan bağlantılıydı. Eyhe'nin bu cezalandırmaları Yejov'la kol kola yaptığı gerçeği, araştırmacıları şu soruyu sormaya zorluyor: Aralarındaki bağlantının komplocu bir karakteri var mıydı? Ama nihai kararı verebilmek için elimizde hâlâ yeterince kanıt yok.

Hruşçov "kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın Eyhe'ye ayırdığı son bölümünde şöyle diyor:

> Eyhe hakkındaki suçlamaların yalan olduğu şu anda kesin olarak ortaya çıkmış durumda ve itibarı öldükten sonra iade edildi.[289]

Bu iddia doğru değil. Hruşçov SBKP XX. Kongresi "kapalı oturum"undaki konuşmayı 25 Şubat 1956 tarihinde yaparken Eyhe'nin mevcut kanıtlar dikkate alınarak itibarının iade edilmesi Mart ayında gerçekleşti. Ama tutarsızlıklar bu kadarla sınırlı değil: Eyhe, Hruşçov'un konuşmasında diğer parti yöneticilerinden daha fazla yer bulmasına rağmen iadeiitibar raporlarında ona ayrılmış özel bir bölüm yok. Eyhe'nin ismi de baskılara maruz kalmış diğer 35 SBKP(B) MK üyesi ya da adayıyla birlikte 2 Mart 1956 tarihinde iadeiitibar araştırması için gönderildi. Gönderilen belge herhangi bir isim hakkında herhangi bir detay içermeyen bir listeydi.[290]

"Kapalı oturum"da Eyhe hakkındaki en kapsamlı ve diğerlerinden ayrı olan bölüm, Eyhe'nin 27 Ekim 1939 tarihinde Stalin'e yaptığı başvurudan alıntıların olduğu bölümdü. Şüphesiz bu bölüm Hruşçov'un konuşmasındaki en duygu yüklü bölümdü: Eyhe büyük bir heyecanla suçsuz olduğunu iddia ediyor ve hiç işleme-

289 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, s. 142.

290 "Nasıl gerçekleşti? SBKP MK Başkanlık Heyeti Belgeleri ve Diğer Belgeler". 3 cilt. Cilt 2. Şubat 1956 – 80'lerin başı. Yay: MFD, 2003, s. 16-18. SBKP MK Başkanlık Heyetinin iadeiitibar kararı, bkz: aynı eser, s. 18-19.

diği suçları itiraf etmesi için yapılan işkenceleri ayrıntılarıyla anlatıyordu. Eyhe mektubunda defalarca kendini partiye ve Stalin'e adadığını yazıyordu.

Tertemiz bir komünistin, hakkında uydurulmuş suçlar yüzünden ölüme gittiği izlenimi ortaya çıkıyor. Bu mektubun tamamı 2002 yılında yayınlandığı için şunu ortaya koymak artık çok kolay: Belgedeki önemli notlar üzerinde önemli oynamalar yapıldı.

Eyhe'nin Stalin'e gönderdiği 27 Ekim 1939 tarihli mektubun Pospelov raporunda yer alan bölümüyle Hruşçov'un "kapalı oturum"da alıntı yaptığı bölüm birbiriyle tamamen örtüşmüyor. İkisinde de sanki belgenin tamamı ele alınmış gibi bir izlenim yaratılmaya çalışılıyor. "Sanki" kelimesi, yayıncılar mektubun aslını değil kopyasını bastıklarını söyledikleri için kullanıldı.

Bu kopya mektubun hiçbr arşiv değeri yok ve sadece sonunda mektubun orijinalinin Eyhe'yle ilgili soruşturma belgeleri arşivinde olduğuna dair bir not var. Ayrıca meselenin kendisine de değinilmiyor. Bundan şunu anlıyoruz: Rus yetkililer Eyhe'yle ilgili belgelerin nerede tutulduğunu araştırmacıların bilmesini istemiyor – tabii eğer belgeler hâlâ duruyorsa...

"Kapalı oturum"un yarı resmî basımının derleyicilerinin ve editörlerinin bile Eyhe'nin mektubuna ve Eyhe hakkındaki soruşturma arşivlerine ulaşmalarına izin verilmiyor![291] Bu kısıtlamanın nedeni bilinmiyor ama Pospelov raporuna ve Hruşçov'un konuşmasına "düşmeyen" bölümlerin incelenmesi bazı olası açıklamalar yapmamızı sağlıyor.[292]

Eyhe'nin mektubu bu bölümün eklerinde var. Kullanılan notlar hangi bölümlerin Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada, hangi bölümlerin Pospelov Komisyonu raporunda, hangi bölümlerin ikisinde de geçtiğini anlamamızı sağlıyor. Ama ikisinin de mektubun büyük bölümünü almadığını kesinlikle söyleyebiliriz.

---

291 Eyhe'nin Stalin'e yazdığı mektup, bkz: "Hruşçov'un Konuşması" s. 225-229.

292 Aşağıda sunulan incelemeler, doğal olarak bu önemli belge, geniş kapsamlı bir araştırmadan geçirilmeden yapıldı.

Anafikri anlayabilmek için belgenin içeriğine hızlıca bakmak yeterli: Mektubun tamamının dile getirilmesi "kapalı oturum"un amaçları için bir felaket olurdu. İşte nedeni:

– Eyhe mektubu "halk komiseri L.P. Beriya'ya" gönderiyor; mektubun, Eyhe 29 Nisan 1938 tarihinde tutuklanmasından sonra –ama Beriya'nın aynı yılın 25 Kasımında Yejov'un yerine İç İşleri Halk Komiseri olarak atanmasından da sonra– yazıldığı anlaşılıyor:

– Komiser Kobulov, Eyhe'nin devrim karşıtı eylemleri hakkında ifadeler olup olmadığını anlayabilmek için tüm itiraflarını uydurmuş olabileceği hakkında şüpheleri olduğunu açıklamıştı. Hatırlayalım: "Beriya'nın eylemleri" nedeniyle yargılanan altı kişiden (Dekanozov, Goglidze, Kobulov, Merkulov, Meşik, Vlodzimirskiy) biri olan Kobulov, mahkemede oynanan oyunlarla 1953 yılının Aralık ayında idam edildi. Hruşçov, Kobulov ve Beriya'nın İç İşleri Halk Komiserliğindeki sorumlu hizmetleri hakkındaki olumlu eleştirilere izin veremezdi.

- Mektuptan, pek çok parti yöneticisinin Eyhe'yi bir komploya katılmakla suçladığı ortaya çıkıyor. Eyhe bu suçlamaları "provokasyon" olarak değerlendiriyor ve farklı bir açıklama getirmeye çalışıyor. Yine de ismi pek çok ifadede komploya katılmış olarak geçen bir kişi gerçekten de bu suçu işlemiş olabileceği için Eyhe'nin tutuklanmasının doğru olduğu izlenimi ortaya çıkıyor. Sonuç kendini dayatıyor: Eyhe'nin suçunun ne olduğunun tam anlamıyla anlaşılabilmesi için bu konudaki soruşturma belgelerinin etraflıca incelenmesi gerekiyor ama söylediği yalanlar ortaya çıkabileceği için Hruşçov buna izin veremezdi.

– Eyhe maruz kaldığı şiddetli işkenceler (dayaklar) için iki İİHK sorgucusunu –Uşakov ve Nikolayev– suçluyor. Ama Eyhe'ye işkence yapanlar hakkında bir şey biliyoruz: İkisi de Yejov'un talimatlarıyla hareket ediyorlardı ve yalan ifadeler aldıkları, sorguda işkence yaptıkları gerekçesiyle tutuklandılar, mahkûm oldular ve kurşuna dizildiler.

– Çok sayıda İİHK yöneticisinin işkencelere katılmak, soruşturmalarda sahtecilik yapmak gibi suçlardan tutuklanmalarına Beriya döneminde başlandı ama Hruşçov da yasadışı baskılara katılmak konusunda kendine leke kondurmadı. Özellikle Beriya'nın 1953 yılında mahkemede ceza almasında önemli bir rol oynadı ve mahkemeden sonra da ona iftira atmak için hiçbir fırsatı kaçırmadı. Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada Beriya'yı, hiç yapmadığı halde görevini kötüye kullanmakla suçladıktan sonra Eyhe'nin düştüğü durum için tüm suçu ona atması şaşırtıcı değil. Bu nedenle Eyhe'nin mektubunun yayınlanması Hruşçov'un hiç işine gelmez.

- Ayrıca Eyhe'nin mektubundan, Yejov'un ayrılmasından sonra İİHK'de işleri yürütme yöntemlerinin tekrar yasal bir yola girdiği anlaşılıyor. Görüldüğü gibi Eyhe, SSCB İç İşleri Halk Komiseri L.P. Beriya'ya mektup yazma hakkına sahip. İİHK soruşturma bölüm şefi B.Z. Kobulov, Eyhe'yi dinleme fırsatını bulmuş ve temize çıkmasını sağlayabilecek nedenleri anlamaya çalışmış. Ve Stalin'e gönderilmek üzere iki açıklama yazmasına izin vermiş; görünüşe göre, bunların ikisi de adresine ulaşmış.

Anlatılanlar Beriya'nın ve doğal olarak Stalin'in, İİHK'den Eyhe'yle benzer durumda olanlar hakkında eksiksiz bir inceleme yapmalarını ve kimin suçlu, kimin suçsuz olduğunu ortaya çıkarmalarını istediklerini kanıtlıyor. Hruşçov'un konuşmasını dinleyen delegeler de böyle düşünebilirlerdi ama konuşmacının amacı tamamen farklıydı: Stalin ve Beriya'yı en gaddarca zorbalıkları yapan sorumsuz yöneticiler olarak göstermek.

– Eyhe komploların gerçekten olduğunu ima ediyor ve söylediklerini kanıtlamak için de bu komploların içinde yer alan ya da onun komploculardan biri olduğunu ifade eden MK üyelerinden birkaçının adını veriyor. Hruşçov'un konuşmasının temel amacının bu komploları açığa çıkarmak olmadığını söylememiz gerekiyor.

– Eyhe, Yevdokimov ve Frinovskiy'in kendisini Yejov'un komplo hazırlıklarına katılmakla suçladıklarını söylüyor. Eyhe, yalan ifade vermesi için onu dövmelerinin suçunu Yejov ve sorgu-

cu Uşakov'a atıyor. Eyhe, Yejov'la arasında gizli bir ilişki olduğunu reddederken Frinovskiy tam tersini iddia ediyor.

Yejov'un "tutuklanması ve karşı-devrim ilan edilmesini" isteyen Eyhe, eski İç İşleri Halk Komiserinin hazırladığı komplo hakkında bir soru ortaya atıyor. Bu komplonun gerçekten olduğunu kanıtlayan bilgi ancak 2006 yılında, Frinovskiy'in beyanatları ile Yejov soruşturmasının kayıtlarından biri yayınlanınca açığa çıktı.

Yejov ve Frinovskiy sorgulamalar sırasında "fiziksel yöntemler" kullandıklarını kabul ettikleri için Yejov'un sorgucularının gerçekten de Eyhe'yi dövdüklerinden şüphe etmemizi gerektirecek bir durum yok ama bu gerçek Eyhe'nin masum olduğunu kanıtlamıyor. Frinovskiy'in anlattıklarına göre hem o hem de Eyhe, işledikleri suçların Beriya'nın araştırmasında ortaya çıkmaması için sahte meseleler ürettiler ve komplo kurarak suç ortaklarını idam ettirdiler.

Eyhe'nin mektubunun tamamının yayınlanması (yaptıkları ile ilgili belgelerin halka açılması hikâyesinden bahsetmiyorum) Hruşçov'un tüm kartları baştan karmasına neden olabilirdi. Yejov'un düzenlediği komplonun ön plana çıkması, "kapalı oturum"un başlıca amacıyla –her şeyin suçunu Beriya ve Stalin'e yıkmak– çelişebilirdi. Mektubun ortaya çıkması, gerçek ifadelerin yalan ifadelerden ayrılması için haklarında düzgün bir araştırma yapılması gereken çok sayıda üst düzey parti görevlisinin isminin de ortaya çıkmasına neden olacaktı.

– Eyhe'nin adını verdiği kişilerden biri de Yevdokimov'du. Yani, Yejov ve Frinovskiy'in en yakın suç ortakları olduğunu söyledikleri kişi. Bununla birlikte, SBKP MK Başkanlık Heyetinin 6 Mart 1956 tarihli kararnamesinde Yevdokimov'un ismi de Eyhe'nin ismiyle birlikte "iadeiitibar listesi"nde geçiyordu!

– Mektuptaki isimler arasında SBKP(B) MK üyeleri ve aday üyeleri V.İ. Mejlauk, S.V. Kosior, E.K. Pramnek, N.İ. Pahomov da vardı ve son ikisi Eyhe aleyhinde gerçek olmayan suçlamalarda bulunmuşlardı.

Bu suçlamaların çürütülmesi -Eyhe'nin Stalin'e gönderdiği mektup gibi- suçlu olduğuna daha az inanmamızı gerektirmiyor. Ama Hruşçov'un konuşmasına ve Pospelov raporuna sadece Eyhe'nin suçsuz olduğunu yazdığı bölümler alınmış.

Eğer mektubun tam metnini, Eyhe'nin toplu cezalandırmalarda oynadığı rolün anlatıldığı diğer bilgilerle birlikte inceleyecek olursak, kesinlikle Pospelov ve Hruşçov'un, Eyhe'nin suçlu olduğunu kanıtlayan delilleri gizlemek için olağanüstü bir çaba harcadıkları sonucuna varırız. İkisi de Eyhe'nin hem kendi işlediği suçlar hem de Yejov'un komplosunda oynadığı rol hakkında ciddi bir araştırma yapma girişimlerine engel olmayı başarmış.

Eyhe, Stalin'in "MK'nın her üyesi (P)olit(B)üro'nun özel dosyasına bakma hakkına sahiptir" ifadesinden bahsediyor. Muhtemelen Politbüronun bütün üyeleri 1956 yılında kendileri hakkında "özel dosya" olduğunu biliyordu. Dolayısıyla şu soruyu sormak gerekiyor: Bu dosyaları görme hakları var mıydı?

Hruşçov, gerekli görüp bu kişiler ya da başka kişiler hakkındaki soruşturma kayıtlarını görmek isteyen MK üyelerini reddedemezdi. Politbüronun Molotov ve Kaganoviç gibi üyeleri bile ceza davaları hakkındaki bilgilerden faydalanamadıkları için özel dosyaları inceleme konusunda sert kısıtlamalar olduğunu kesinlikle söyleyebiliriz. Bu kısıtlamaları büyük bir ihtimalle Hruşçov getirmişti. Aksi takdirde Hruşçov ve Hruşçovcuların 1957 yılında "parti karşıtı grup" hakkında ortaya attıkları gerçekle ilgisi olmayan suçlamaların temelsizliğinin açığa çıkmasının nasıl önüne geçtiklerini anlayabilmek kolay olmazdı.

Eyhe'nin mektubunun *tamamı* incelenebilseydi Hruşçov'un planları için büyük bir tehdit oluşturacaktı. Mektupta yazılanlar Stalin ve Beriya'yı haklı çıkarıyor ve MK'nın bazı üyelerinin komploya dahil olduğunu doğruluyor ama sadece bu kadar da değil. Hruşçov belgeden bazı bölümler çıkarıp bağlamını saptırmaya, kendisi ve yandaşlarından başka hiç kimsenin Eyhe meselesiyle ilgilenemeyeceğinden emin olduktan sonra karar verdi.

*

Elimizdeki bilgileri ve diğer iadeiitibar raporlarını analiz ettiğimizde, Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşma hakkında önceki bölümlerde yaptığımız inceleme için önemli sonuçlara varabiliyoruz:

– Cezalandırılan kişiler aleyhindeki belgelerin büyük bir bölümü, iadeiitibar raporları hazırlanırken dikkate alınmadı.

– Hruşçov'un konuşmasında adı geçen MK üyelerinin suçlu olduğunu kanıtlayan olgular doğru düzgün incelenmedi. Ama görülen en ufak çelişkiler bile sunulan kanıtların reddedilmesi için kullanıldı.

Ama yine de arşiv belgelerine ulaşmadan, gerçekte neler yaşandığını ortaya koymamız mümkün değil. Ama şu anki amacımız için bu çok da önemli değil. Elimizdeki bilgiler şunları iddia etmemiz için yeterli:

– İadeiitibar raporları, konu aldıkları kişilerin suçsuz olduklarını kanıtlamıyor.

– Bu raporların amacı gerçeği ortaya çıkarmak değil. Oynadıkları rol, sadece bu ya da başka kişilerin "suçsuz" olduklarının açıklanabilmesi için "gerekli belgeleri" hazırlamak.

Hruşçov'un ve onun emriyle Pospelov'un kullandığı raporları Rudenko'nun hazırladığını artık biliyoruz. Elimizdeki belgelerin analizi bizi bir şekilde şu sonuca götürüyor: Hruşçov, Rudenko'ya ceza alanların "suçsuz olduklarını" kanıtlayacak belgelerin –baskı görenlerin suçsuz olduğunun açıklanabileceği, gerçeğe yakın iadeiitibar raporları– hazırlanması emrini verdi.

Ceza alanlar hakkındaki suçlamalar konusunda bildiklerimizi karşılaştırmak için Postıyşev, Kosarev ve Rudzutak hakkındaki "iadeiitibar" raporlarına değil bütün kanıtlar hakkında yapılacak bilimsel bir araştırmaya başvurmamız gerekiyor. Bu çıkarım, Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın pek çok yerinde yalan söylediği gerçeğiyle uyuşuyor ve umarım artık bunu kesin kanıtlanmış olarak değerlendirebiliriz.

Bölüm 12

Hruşçov'un "İfşaatlarının" Gizli Kaynakları

Hruşçov, Stalin'i neden eleştirdi? Hruşçov komplocu muydu? Aleksandr Şerbakov. Sovyet toplumuna etkisi. Politik sonuçlar

On yıllarca şöyle düşünüldü: Hruşçov "kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın içinde geçen nedenler yüzünden Stalin'i sert bir şekilde eleştirme cesaretini gösterdi. Ama artık başka nedenler ortaya koyabiliriz: Hruşçov'un Stalin'e yüklediği tüm suçlar ya da onun hakkında "ifşa ettikleri" *gerçeği yansıtmıyordu.* Bu yüzden daha keskin bir soru kendini dayatıyor: *Böyle açık bir yalanın söylenmesinin nedeni* neydi?

Hruşçov, Stalin'i neden eleştirdi?

Hruşçov neden Stalin hakkında böyle sert bir konuşma yaptı? Asıl gerekçeleri neydi? Hruşçov'un dudaklarından dökülen nedenlerin gerçek nedenler olduğunu kabul etmemiz artık imkânsız. Bu nedenlerin de Hruşçov'un doğru olmadığını zaten bildiği ya da bilmesine rağmen bunu önemsemediği "ifşaatları" gibi gerçekle ilgileri yok.

Bazı şartlar Hruşçov'u böyle bir konuşma yapmaya zorladı ama Hruşçov SBKP XX. Kongresinin "kapalı oturumu"nda bu nedenler konusunda sessiz kalarak etraflarından dolaştı. Mecazi

olarak söyleyecek olursak, Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın haricinde dile getirilmemiş ve bilinmeyen *ikinci* bir *gizli* rapor daha vardı. Okuyucuların dikkatini, amacı cevap aramaktan çok soruyu bu bakış açısıyla sormak olan bir röportaja çekmek istiyorum. Bu nedenle kesin (ve çok da kesin olmayan) hipotezler ve konular, ileride yapılacak tarihsel çalışmalar için aşağıda tartışılacak.

Şu açık: İadeiitibar seferberliğini tasarlayan ve tüm suçu Stalin'e atan Hruşçov, 1930'larda gerçekleştirilen toplu cezalandırmalardaki rolünün açığa çıkmasının önüne geçmek istiyordu. Moskova'da ve Ukrayna'da –Hruşçov burada, halk arasında "terörün mimarı" ünvanını kazanmıştı– bile Stalin'e yöneltilen suçlamalar, suçsuz yere öldürülenlerin itibarlarını yeniden kazanmaları, daha da önemlisi idam edilenlerin ailelerinin hayatta kalan üyeleri şüphesiz halkın öfkesini yatıştırabilirdi.

Hruşçov bu konuşmayı yapana kadar herkes gerçeklerin ortaya çıkmasını istiyordu. Ama yazarın yaptığı araştırma bu yaklaşımın pek de uygun olmadığını gösteriyor. Bu çıkarım istemeden de olsa pek çok soruyu beraberinde getiriyor. Örneğin: Hruşçov neden "kapalı oturum"da konuştu? Neden bu kadar çok çaba (sahte raporların hazırlanması, belgelerin imha edilmesi ve saklanması) ve politik kurban verilmesi gerekiyordu? Gerçekten de faydalanılmak istenen bakış açısı *tamamen* yalanlardan örülü bir konuşma için mi?

Cevaplardan birini Çin Komünist Partisi verdi. Çinli komünistler Hruşçov ve yandaşlarının, SSCB'nin, Stalin döneminde izlediği politikada radikal değişiklikler yapmak istediklerini düşünüyorlardı. Bu noktada Hruşçov döneminde yapılan bazı politik ve ekonomik reformların ÇHC'de Marksizm-Leninizmin ilkelerinden kopuş olarak değerlendirildiğini hatırlatmamız gerekiyor.

Bu yorumlamada doğruluk payı var. Benzer görüşlerin ortaya çıkmasında Sovyetler'de yaşananların da rolü var. Günümüzde Hruşçov ve onun Brejnev gibi taklitçileriyle ilişkilendirilen politik formülasyon Stalin'in ölümünden hemen sonra uygulandı ama aslında çok uzun süre önce, Hruşçov ülke yönetiminde etkin

bir konuma geldiğinde başlamıştı bile. Aslında 1940'ların sonlarında – 1950'lerin başlarında hâlâ devam etmekte olan bu dönem "destalinizasyon dönemi" olarak anılıyor.

Stalin'in politikayı ne ölçüde sahiplendiğini ya da bu politikaya ne ölçüde karşı çıktığını söylemek zor. Son yıllarında politikayla giderek daha az ilgilenmeye başlamıştı. Örneğin, "SSCB'de Sosyalizmin Ekonomik Sorunları" (1952) kitabını ve SBKP XIX. Kongre (1952) kararlarını ele alacak olursak sanki komünizmi inşa etmek için farklı yollar aradığını düşünebiliriz. Yıllar sonra Mikoyan, Stalin'in ömrünün son dönemlerindeki görüşlerini "umulmadık bir sol sapma" olarak değerlendirdi.[293] "Kolektif yönetim" Stalin'in ölümünden hemen sonra şu görüşü benimsedi: Stalin'in planlarını bir kitap gibi referans almayı bırakıp partiyi kademe kademe devlet yönetimi işlevinden uzaklaştırmak.

İkinci bir hipotez Hruşçov'un Stalin eleştirilerini SBKP MK Başkanlık Heyeti üyelerine –özellikle Malenkov, Molotov ve Kaganoviç– karşı verdiği savaşta bir silah olarak kullandığı. Böyle bir politik çizginin bilindik bir riski vardı: Hruşçov rakiplerinin karşı saldırıya geçip ona karşı daha sert tedbirler alıp almayacağını önceden kestiremezdi. Muhtemelen bu nedenle, Hruşçov'un toplu cezalandırmalarda oynadığı rolü ortaya koyan belgelerin arşivlerden "temizlenmesinde" önemli rol oynayan Pospelov gibi prensip sahibi olmayan kişilerin desteğinden faydalandı.

Hruşçov, Beriya'nın ortadan kalkması halinde isteklerini hayata geçirebilecek "programa" ve politik azme sahip tek kişi olarak kendisinin kalacağını muhtemelen anlamıştı. Geriye dönüp bakarsak Başkanlık Heyetinin diğer üyelerinin o günlerde ne kadar pasif olduklarını görebiliriz. Stalin'e güvendikleri ve önemli kararların alınmasında tüm inisiyatifi ona bıraktıkları rahatlıkla görülebilir. Ama pasifliğin sadece görünürde olduğunu ve Sovyet yönetimi içindeki politik fikir çatışmasının gerisinde saklandığını da unutmayalım.

293 A.İ. Mikoyan. "Böyle Oldu". – Yay: Vagrius, 1999, bölüm 46, s. 559.

Tarihçi Yuriy Jukov ortaya üçüncü bir hipotez atıyor. Onun görüşüne göre Hruşçov'un amacı, Stalin ve Stalin'in MK Başkanlık Heyetindeki (1952'ye kadar Politbürodaki) yakın çalışma arkadaşlarıyla, özellikle reformları önderin ölümünden sonra da hayata geçirmeye çalışan Georgiy Malenkov ile ilişkilendirilen demokratik reformlara son vermek. Reformların amacı, partiyi politika, ekonomi ve kültür yönetiminin dışına çekip bunların yönetimini seçimle gelen konseylere bırakmaktı. Yönetimin -vahşi kapitalizmin yapılandırılması için kampanyaların düzenlendiği Gorbaçov'un "perestroyka" döneminden farklı olarak- sosyalist sistem içinde "dönüştürülmesi" ya da "yeniden yapılandırılması" planlanmıştı. Jukov iki zıt kutbu detaylarıyla anlatıyor: Bir tarafta partiyi devlet mekanizmasının dışına çekmeye çalışan Stalin ve Stalin'le aynı görüşü paylaşanlar, diğer tarafta Politbüronun reformlara şiddetle karşı çıkan diğer üyeleri. 1953 yılının Mayıs ayında yani Stalin'in ölümünden kısa bir süre sonra en üst yürütme organı -SSCB Bakanlar Kurulu- önemli parti liderlerinin ek ödeneklerini ya da bilinen adıyla "zarfları" kaldıran ve böylece reel maaşlarını devlet mekanizmasının aynı kademede çalışanlarından iki derece düşük duruma getiren kararı aldı. Jukov özellikle Malenkov'un bu kararın gerekli olduğu hakkında konuştuğuna dikkat çekiyor. Bu iş özünde partiyi devlet, ekonomi ve kültür yönetiminden çekip bütün bu yetkileri devlet organlarına bırakmak düşüncesiyle bağlantılı. Bu kararın, Beriya'ya -bildiğimiz kadarıyla reformları desteklemişti- uygulanan yasadışı ceza yöntemlerinden kısa süre önce yasal geçerlilik kazanmış olması dikkat çekici. Beriya 1953 Haziranının sonlarında beklenmedik bir şekilde tutuklandı ve hücreye atıldı -veya başka bir hikâyeye göre- ya da görüldüğü yerde acımasızca vuruldu. Hruşçov Ağustos ayında, yüksek rütbeli parti görevlilerine verilen "zarfları" geri getirmeyi başardı -nasıl olduğu bilinmiyor-, miktarlarını arttırdı ve ödenmeyen üç ayın paralarını da ödedi. Merkez Komite Genel Toplantısı üç ay içinde yapıldı ve toplantının son dakikalarında MK birinci sekreterliğine (1934'e kadar genel sekreterlik) görevine, söylemeye gerek yok, Hruşçov seçildi. Parti görevlilerinin "yakın dostlarını" ödüllendirdiklerini görebilmek zor değil...

Jukov ekliyor: "XX. Kongrenin gerçek anlamı bence parti aygıtının bu şekilde el değiştirmesinde yatıyor. Ve bunu saklama ihtiyacı... dikkati o günlerdeki gelişmelerden, Hruşçov'un konuşmasının da yardımıyla, geçmişe çekti."[294]

Şüphesiz, yaşananları "iktidar mücadelesi" olarak ve "Çin'in" (anti-revizyonist) yorumu"yla açıklama çabalarında gerçeklik payı var. Ama görüldüğü gibi Jukov'un hipotezi sadece bilinen bütün gerçeklerin incelemesini kapsıyor ve aynı zamanda "kapalı oturum"da yapılan konuşmanın içeriği ile Hruşçov'un "ifşaatlarının" yanlış olduğunu gösteren kanıtlarla uyuşuyor.

Stalin ve onun fikirlerini destekleyenler SSCB'nin demokratikleştirilmesi planını ve bu plan içindeki bir mevki için en az 2-3 kişinin aday olacağı genel, eşit, doğrudan ve gizli seçimleri desteklediler. Planın amacı Hruşçov gibi parti liderlerinin yerine nitelikli ve seçimle gelen yöneticiler getirerek SSCB'de yetkileri baştan dağıtmaktı. Parti de bundan çıkar sağlayacaktı: İkincil işlerden kurtulacak ve kariyeristler ile doymak bilmeyen açgözlülerin yerine kendini komünizme adamış mücadeleci insanların bir araya geldiği bir politik örgütlenme haline gelecekti. Hruşçov bu dönüşümü sabote etme görüşünü paylaşan ve imtiyazlarını sonsuza kadar devam ettirmek isteyen birinci sekreterlerin desteğini aldı. Günümüz araştırmacıları, Hruşçov'un hem dış hem de iç politikasını, daha önceden Stalin'in adıyla özdeşleşmiş politikadan keskin bir sapma olarak değerlendiriyorlar. Aslında politik değişiklikler (işin doğrusu Hruşçov'un sonradan sahiplendiği ya da desteklediklerileyle uyumlu olan değişiklikler) Stalin'in ölümünden hemen sonra, MK'nın gelecekteki birinci sekreteri, Başkanlık Heyetinin en etkili kişisi değilken başlamıştı.[295] "Reformlar" ara-

294 Y.N. Jukov, "Geçmişe Keskin Dönüş". Bkz: "XX. Kongre". SBKP XX. Kongresinin 40. yılında konferans belgeleri, 22 Şubat 1996. Bu bölüm Gorbaçov'un da konuşmacıyla kesinlikle aynı fikirde olmadığını belirtip tepki gösterdiği tek bölüm. Bkz: http://www.gorby.ru/rubrs.asp?rubr_id=554&art_id=24755.

295 Aslında, Stalin sonrası "çözülme"nin, en azından Sovyet kültürü alanında Stalin'in hayatının son yıllarında başladığı söylenebilir. Bu görüş Vadim Kojimov'un son eserlerinde geliştirildi, bkz: V.V. Kojinov. "Rusya. XX. Yüzyıl (1939-1964). (Tarafsız araştırma deneyimi.)"- Yay: Algoritm, 1999, bölüm "çözülme adı verilen dönem hakkında", s. 309-344.

sında Stalin'in uzun dönemli politikasıyla uyuşmayanlar, aşağı yukarı, şunlar:

- piyasa odaklı ekonomiye dönüş;
- ekonomik yoğunluğun ağır sanayiden ve hammadde üretiminden genel tüketim malzemelerine kayması;
- emperyalizm varolduğu müddetçe savaşların kaçınılmaz olacağını benimseyen klasik Marksist-Leninist düşünceden uzaklaşma; uluslararası ilişkilerde, ne pahasına olursa olsun emperyalist güçlerle doğrudan çatışmaya girmekten kaçınma politikasına geçiş;
- diğer sınıflarla birlikteliğini pekiştirmek amacıyla işçi sınıfının toplumsal devrimlerde öncü rolü üstlendiği gerçeğini inkâr;
- kapitalizme karşı "barışçı rekabet" yoluyla zafer kazanmak ve sosyalizme devrimci meclis olmadan geçmek gibi yeni tezlerin ortaya çıkması;
- Stalin'in sosyalizmden komünizme geçiş konusundaki ilkelerini inkâr.

Hruşçov Sovyet toplumu ve SBKP içinde radikal değişiklikler yapmadan iktidara gelemezdi, "kapalı oturum"da yaptığı konuşmayı planlayıp hazırlayamazdı, bu konuşmayla XX. Kongrede kürsüye çıkıp kişiliğini kabul ettirme başarısını gösteremezdi.

Hruşçov komplocu mu?

Jukov başka bir eserinde vurguluyor: Robert Eyhe'nin başını çektiği Birinci Sekreterler toplu cezalandırmalara 1937-1938 yıllarında başlamışlardı.[296] Hruşçov da birinci sekreterdi ve on binlerce kişinin idam edildiği, geniş ölçekli cezalandırmalara aktif olarak katıldığını kabul etmişti.

Sekreterlerin büyük bölümü sanık kürsüsüne oturdu ve idam cezasına çarptırıldı. Bazıları, örneğin Kabakov, komploya katılmakla suçlandılar. Diğerleri, örneğin Postıyşev (en azından

296 Jukov'un hipotezinin kısa tekrarını ve değerlendirmesini kitaplarından alıntılar ve makalelerle birlikte "Stalin ve Demokratik Reform Mücadelesi" isimli kitabımda yapmıştım. -*G. Furr*, "Stalin and the Struggle for Democratic Reform", Cultural Logic, 2005, bkz: http://clogic.eserver.org/2005/2005.html.

ilk başta) parti üyelerini haksız yere toplu cezalandırmadan geçirmekle suçlandılar. Eyhe'nin de bu grupta olduğuna inanmak zorundayız. Sonradan çok sayıda sekreter komplonun elebaşları olarak mahkemeye çıktı. Hruşçov mucize eseri, ceza almaktan kurtulmakla kalmadı, parti içinde yükseldi.

Hruşçov komplonun üst rütbeli katılımcılarından biri olup da bunun ortaya çıkmamış olması mümkün mü? Tahmin edilebilir nedenlerden ötürü bu hipotezin kanıtlarını sunmak pratikte mümkün değil. Ama bu hipotezi ortaya koyabilmenin en iyi yolu mevcut kanıtları mantık çerçevesinde bir araya getirmek.

Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşma zaman zaman Buharin'in iadeiitibarı yolundaki ilk adım olarak kabul ediliyor. Ve 1938 Buharin sürecinin bazı sanıkları gerçekten de XX. Kongreden sonra iadeiitibara uğradı. Bu yüzden bunların arasında Buharin'in de olması mantıklı. Ama böyle olmadı. Hruşçov yıllar sonra hatıralarında Buharin'in itibarını iade etmek istediğini ama bazı yabancı komünist parti liderlerinin karşı çıkması yüzünden bunu gerçekleştiremediğini yazdı. Mikoyan'ın işaret ettiği gibi Buharin'in iadeiitibar belgesi hazırlandı, imzalandı ama Hruşçov son dakikada geri adım attı.[297]

Hruşçov neden Moskova'daki üç yargılama sürecinin sanıkları arasından özellikle Buharin'in iadeiitibarı konusunda ısrar etmişti? Görünüşe göre her şey Hruşçov'un Buharin'e karşı diğerlerine oranla daha fazla sadakat hissetmesiyle açıklanıyor. Muhtemelen sadece, Buharinci görüşleri savunduğu konuşuluyordu. Ama tek açıklama bu değil.

Hruşçov döneminden başlayarak ama özellikle Gorbaçov döneminde, 1988 yılında Buharin'in itibarı resmî olarak iade edildikten sonra, insanlar yavaş yavaş Buharin'in "suçsuz" olduğunu düşünmeye başladı. Ama bu yazarın Rusya'dan bir meslektaşıyla birlikte hazırladığı yayında da gösterildiği gibi böyle bir iddia-

297 N.S. Hruşçov. "Zaman. İnsanlar. İktidar". (Hatıralar). 4 cilt. Kitap 2. Bölüm III. – Yay: Moskovskie novosti, 1999, s. 192. A.İ. Mikoyan. "Böyle Oldu" Bölüm 49 "Hruşçov iktidarda", s. 611

nın sağlam temelleri yok.[298] Mevcut kanıtlar –1930'larda Sovyet yetkililerin elinde olanlarla kıyaslandığında çok az– Buharin'in kesinlikle geniş kapsamlı bir yönetim karşıtı komplonun içinde olduğunu gösteriyor. Bu görüş Buharin'in 1938 sürecinde verdiği ifadelerin doğru olduğunu kabul ediyor. Ama bilindiği gibi o dönemde *tüm* gerçekleri söylememişti. J. Getty'nin de dikkat çektiği gibi Buharin, tutuklanan Tuhaçevskiy ifade vermeye başlayana kadar herhangi bir şeyi kabul etmeyi kesinlikle reddetti. Öyle anlaşılıyor ki, Buharin ancak Tuhaçevskiy'in ifade verdiğini öğrendikten sonra mareşalin ismini verdi.

Buharin'in komploya katılan diğer isimleri de bildiğine dair kanıtlar var ama bunların bazıları hakkında ne sorgu sırasında ne de mahkemede tek kelime etti. Frinovskiy'in anlattıklarına göre bu diğer isimlerin arasında Yejov da vardı.[299] Yejov hakkında elimizde olan bilgiler göz önüne alındığında bu gayet akla yakın duruyor. Buharin'in bildiği isimler arasında Hruşçov da olabilir mi? Eğer varsa, Hruşçov ancak komplonun en üst rütbeli liderlerinin, yani en tehlikelilerinin suç ortağı olabilirdi.

Bu konu hakkında bugün bilinenler: Hruşçov toplu cezalandırmaları düzenleyenlerden biriydi – muhtemelen Yejov ve yardımcısı Eyhe'ninkiler hariç en büyük cezalandırmalardı.[300] Bu cezalandırmaların bir açıklaması da Hruşçov birinci sekreterlik görevindeyken 1937-1938 yıllarında SBKP(B) Moskova şehir ve bölge komiteleri, sonra da Ukrayna SSC Bolşevik örgütü başkanı olmasında yatıyor. Kısacası, iki başkanlık görevinde de yoğun nüfuslu ve özel öneme sahip iki bölgenin parti-ekonomi meseleleriyle ilgileniyordu. Partinin kendi içinde gelişen bir komplo (bu komplonun hangi kaynaktan doğduğu konusunda şüpheler olsa da) söz konusu olduğunda bunun Moskova'da ve ulusal muhalefet rüzgârlarının estiği Ukrayna'da sağlam kökleri olduğunu düşünmek yanlış olmaz.

298 Bkz: G. Furr, V. Bobrov. "N.İ. Buharin'in İfadesinde Lubyanka hakkında ettiği ilk itiraflar"// *Klio*, 2007, sayı 1.

299 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK. 1939 - Mart 1946". – Yay: MFD, 2006, s. 47.

300 Y. Jukov. "Josef Stalin'in Gerçek Tarihi mi?" // *Literaturnaya Gazeta*. 2007, sayı: 8, 28 Şubat.

Frinovskiy üstüne basa basa söylemişti: Yejov'un yaptığı baskıların –işkenceler, yalan ifadelerin hazırlanması, binlerce insanın yasal kılıf uydurularak öldürülmesi– amacı Sovyet yönetiminde kendini en adamış kişi olarak göstermek ve böylece kendi komplo planlarını gizleyebilmekti. Frinovskiy'in yazdığı senaryo pek inandırıcı gözükmüyor. Olayların tüm olası açıklamalarından sadece bir tanesi.

Binlerce masum kurbanın ölümünün sorumlusu olan birinci sekreterler Postıyşev ve Eyhe benzer güdülerle hareket etmiş ve en azından Eyhe, bu cezalandırmalarda Yejov'la birlikte yer almış gibi görünüyor. Diğer birinci sekreterler de bu şekilde hareket etmiş olamazlar mı? Hruşçov'u ele alacak olursak, 1937-1938 olaylarındaki gerçek rolünü gizlemek için belgelerde yapılan önemli oynamalara, yargılama ve idamlardaki sahne gösterilerine iştirak etmiş olamaz mı?

İki alternatif açıklama getirebiliriz: 1) Yüz binlerce kişi gerçekten de yönetim karşıtı bir komplonun içinde olduğu için cezalandırıldı ya da 2) bu insanlar "Stalin paranoyak olduğu" için katledildi. Bu arada, bugün elimizde olan belgeler şunu kanıtlıyor: Bizzat Stalin, merkezden toplu infaz ve toplama kampına gönderme gibi cezalara neden olacak suçların "üst sınırının" arttırılmasını talep ederek Hruşçov gibi kana susamışları frenlemeye çalıştı. Ve bugüne kadar hiç kimsenin aklına Hruşçov'a "paranoyak" gözüyle bakmak gelmedi...

Antikomünistler, Trotskistler ve SSCB'nin "totaliter" bir yapıya sahip olduğunu düşünenler, Sovyet tarihindeki bu ve benzer olayları yorumlamak için "paranoya" tezini kullanmaya hâlâ devam ediyorlar. Ama bu görüş ne yazık ki hiçbir şeyi açıklamaya yetmiyor, tersine herhangi bir akılcı yorum getiremediklerini gösteriyor. "Paranoya" konusunda şunu söylemek yeterli olabilir: ne Stalin ne de başka bir MK üyesi, özellikle birinci sekreterler, toplu cezalandırmalara ve idamlara imza attı.

Frinovskiy iddia ediyor: Buharin Yejov'un sağ-Trotskist komplonun içinde olduğunu bilmesine rağmen hem ön sorguda hem de süreç boyunca onun hakkında ifade vermeyi reddetti. Frinovskiy'e

göre Buharin, Yejov'un hayatta kalacağı sözü karşılığında konuşmamıştı. Bu iddia doğru olabilir. Ama şunu da unutmamak gerekiyor: 1917 yılının Ekim ayında Moskova'da devrimci eylemlere katılmış eski bir Bolşevik olan Buharin, böyle bir söze yüzde yüz güvenmez.

Gizli faaliyet yürüten devrimciler idama gitseler bile yoldaşlarının isimlerini vermezlerdi. Buharin'in, Yejov'un ismini vermeyi reddetmesinin tek nedeni bu olmayabilir mi? Buharin'in, ne tutukluyken ne de mahkemedeki ifadelerinden ***birinde bile*** "tüm gerçekleri" söylemediği biliniyor. Elindeki tüm mermileri tüketmediyse, neden Stalin'le savaşmaya devam etmedi? Buharin'in, Stalin'in emrine amade ve ona "yürekten bağlı" olduğunu söylemesi[301] insanın kafasını karıştırıyor. Ama bu söylediklerinde samimi olamaz ve Stalin de bunlara bugün bizim inandığımızdan daha fazla inanmamıştı.

Buharin'in, Tuhaçevskiy tutuklandıktan ve komploya dahil olduğunu itiraf ettikten sonra ifade vermeye başladığını görmüştük. Buharin kafasını celladın ilmeğine uzattıysa ve (her ne sebeple olursa olsun) suç ortağının (Yejov) adını vermeyi reddettiyse diğer komploculaların isimlerini de mezara götürmediğine nasıl inanabiliriz?

Hruşçov'un, adı ortaya çıkmamış komploculardan biri olduğu ve Buharin'in onun hakkında bir şeyler bilip bilmediği konusunda kesin bir bilgi yok. Ama SSCB'de 1937-1938'den sonra yönetim karşıtı bazı yeraltı örgütlenmelerinin olduğu[302] ve komploculardan bazılarının da yüksek mevkilerde oldukları kesinlikle biliniyor. Hruşçov'un Buharin'e duyduğu sadakati ölümünün üzerinden yirmi yıl geçtikten sonra bile hâlâ koruduğunu biliyoruz.

MK'nın müstakbel birinci sekreterinin, dallarını her yere uzatmış sağ-Trotskist komplonun içinde uzun yıllar yer aldığı

---

301 Buharin'in Stalin'e gönderdiği 10 Aralık 1937 tarihli mektup bir yıl içinde iki Rus dergisinde yayınlandı. Tüm mektup Stalin'e karşı duyduğu sevgiyi ifade eden sözcüklerle doluydu ve "yürekten bağlı" olmakla ilgili ifadesi "Bağışla beni, Koba..." "Buharin'in Bilinmeyen Mektubu" başlıklı yazıda da geçiyor. // *İstoçnik*, 1993, sayı: 0, s. 24, ikinci sütun.

302 Bkz. örnek: Grigory Tokaev, "Comrade X". (Londra: Harvill Yayınevi, 1956).

hikâyesi, -Hruşçov'un bilinen *diğer* komplolardaki rolünü hatırladıkça- gitgide akla daha yakın hale geliyor.

Politbüronun eski yapısının "ihtiyar muhafızları" 5 Mart 1953 tarihinde, Stalin hâlâ hayattayken, Ekim (1952) Genel Toplantısında alınan SBKP MK Başkanlık Heyetinin üye sayısının arttırılması kararını ve yaptığı diğer birkaç köklü değişikliği, üzerinden altı ay bile geçmemişken iptal etti. Bütün iptal kararları hiç müzakere edilmeden ve Başkanlık Heyetinin tüm üyelerinin onayı olmadan (oylamaya üyelerin tamamının katılmadığını söylemeye gerek yok) alındı. İktidar böylelikle "kolektif yönetim"in eline geçti, aslında *parti yönetiminde darbe* yapılmış oldu.

Hruşçov, Lavrentiy Beriya'nın yönetimden uzaklaştırılması – tutuklanması ve muhtemelen öldürülmesi- amacıyla düzenlenen komplonun itici gücüydü. Daha başlangıçta amacın onun başına nöbetçi dikmek olmadığı biliniyor: Malenkov'un tekliflerinden (tekliflerin müsveddelerinden) de anlaşılabileceği üzere Beriya SSCB Bakanlar Kurulu başkan vekilliği ve İç İşleri Bakanlığı görevlerinden alınıp Petrol Endüstrisi Bakanlığına getirilecekti.

Hruşçov, MK Başkanlık Heyeti üyelerinin iadeiitibar komisyonlarının kullandığı belgelere erişimini engellediyse, başkalarının ulaşamadığı bu belgeleri ona sağlayan kişilerle arasındaki gizli bir anlaşmadan bahsetme hakkını kendimizde görebiliriz.

Komisyon başkanı Pospelov'la, Hruşçov'un ısrarı üzerine yapılan anlaşmaya göre Pospelov'un, ihtiyaç duyduğu belgeleri Hruşçov'a verdiği açıkça görülüyor. Bu anlaşmanın bir parçası da en önemli iadeiitibar raporlarının altında imzası olan SSCB başsavcısı R.A. Rudenko'ydu. İadeiitibar komisyonlarının diğer üyeleri artı Pospelov raporuna bilgi toplamak için kaynakları araştıran araştırmacılar ve arşivciler de görünüşe göre sessiz kalma yemini etmişler ve böylece anlaşmaya dahil olmuşlar.

Soruşturmayla ilgili arşiv belgelerini inceleyenlerden sadece bazılarının isimleri biliniyor ama araştırmacılarla ilgili başka bilgi mevcut değil. Örneğin, bunlardan biri olan Boris Viktorov, kendi anlattığına göre, iadeiitibarlarla ilgilenen hukukçuların arasındaymış. Mareşel Tuhaçevskiy ve 11 Haziran 1937 tarihin-

de hüküm giyen diğer komutanların suçsuz olduklarını anlatmak için 1990 yılında bir kitap ve seri makaleler yayınladı. Bu makalelerden biri de 29 Nisan 1988 tarihinde "Pravda" gazetesinde basıldı. Önümüze çıkan numaralardan biri olduğu için hiçbir kuşkuya düşmemize neden olamadı. Viktorov, adı komploya karışan Kızıl Ordu mensuplarının suçsuz olduklarını ***iddia ediyor*** ama bu iddiasını hiçbir şekilde ***kanıtlayamıyor.*** Kesin olmayan belgelerden alıntı yapıyor ve ulaşabileceği gerçekten sağlam kanıtları görmezden geliyor. Bu kanıtların olduğu artık biliniyor ama Viktorov'un yazıları basıma hazırlanırken bu belgeler henüz halka açılmamıştı. Böylece Viktorov, Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada bahsettiği isimlerin masum olduklarını göstermek için kullandığı sahte delilleri hazırlama "entrika"sının bir parçası olduğunu kendi ağzıyla itiraf ediyor.

Hruşçov'un iktidara geldikten sonra arşivlerin büyük bir dikkatle temizlendiği, bu yüzden pek çok belgenin elendiği ve muhtemelen ortadan kaldırıldığı artık büyük ölçüde kabul ediliyor.[303] Tarihçiler kabul ediyor: İmha edilen belgeler, çok büyük bir ihtimalle, Hruşçov'un 1930'ların sonundaki toplu cezalandırmalarda oynadığı rolle ilgiliydi. "Kapalı oturum"da dile getirilen iddiaların gerçeklerle ilgisinin olmadığı, iadeiitibar bilgileri ve Pospelov raporunun geçmişte yaşananları çarpıttığı artık apaçık ortada olduğuna göre çok sayıda belge de büyük bir ihtimalle imha edilmiş olabilir. Çok sayıda arşivcinin ve onların çalışmalarını takip edenlerin işe el atmasıyla gerçekten devasa bir iş başarıldı. Yapılan araştırmaların kapsamı, Rudenko ve Pospelov'un güçlerinin yetmeyeceği kadar genişti. Bu yüzden devletin önde gelen arşivcileri ve aralarında Hruşçov'un özel kâtiplerinin de olduğu çok sayıda devlet memuru bu işle ilgilendi. Tabii ki Hruşçov'un özellikle hangi kanıtları saklamaya ya da imha etmeye çalıştığını kesin olarak biliyoruz.

303 "Stalin Öcüsü". Gazeteci Aleksnadr Sabov'un Yuriy Jukov'la yaptığı söyleşi. Bölüm 3.// *Komsomolskaya Pravda*. 2002, 12 Kasım; N. Petrov. "KGB İlk Başkanı İvan Serov". – Yay: Materik, 2005, s. 157-162; M. Junge, R. Binner. "Terör Nasıl "Büyüdü?" 00447 numaralı gizli emir ve emrin yerine getirilmesi". Yay: AİRO-XX, 2003, s. 16.

Aleksandr Şerbakov

Hruşçov, 1938 yılının Ocak ayında SBKP(B) Moskova şehir ve bölge komiteleri birinci sekreterliği görevinden alındı ve Ukrayna Komünist Partisi Merkez Komitesi yöneticiliğine getirildi. Hruşçov'dan boşalan göreve bir süre sonra Aleksandr Sergeyeviç Şerbakov atandı.

Hruşçov anılarında Şerbakov'u büyük bir nefretle anıyor ama bu nefretin nedeni belli değil. Şerbakov'un geçtiğimiz günlerde A.N. Ponomarev tarafından yazılan ve Moskova Arşiv Başmüdürlüğü tarafından yayınlanan biyografisinde bu nefretin kaynağı inceleniyor. Biyografide anlatıldığına göre Hruşçov'un Şerbakov'a duyduğu nefretin nedeni, Hruşçov'un buğday tohumu miktarını ikiye katlayıp, "hasat" rakamlarını kâğıt üzerinde yüksek gösterme baskılarına Şerbakov'un kesin bir dille karşı çıktığı zamana kadar uzanıyor.[304]

1937-1938 yıllarında partiden ihraç edilenlerin yaptıkları şikâyet ve başvuruların Moskova'daki incelemeleri sırasında hiç de hoş olmayan tatsızlıklar yaşandı: Hruşçov'un Moskova şehir ve bölge komitelerinin başında olduğu dönemde gelen 12.000 yazılı başvurunun yüzde doksanında başvuranlar lehine karar alındı. Ama Ponomarev bunlardan önemli bir bölümünün zaten idam edilmiş olduğunu ve başvuruların aileleri tarafından yapıldığını söylemiyor.[305] Tabii ki bu baskıcı "troyka"nın içinde Hruşçov da vardı ve bazen yerini yardımcılarından birine bırakıyordu. Moskova "troyka"sının diğer bütün üyeleri yasadışı baskılar yaptıkları gerekçesiyle ceza aldılar ve idam edildiler. Hruşçov'un itibarının zedelenmesine neden olabilecek kadar ciddi bu koşullar karşısında kendisini son derece savunmasız hissettiğini düşünmek mantıklı. Neticede partiden ihraç, onbinlerce insanın kamplara gönderilmesi ve idam edilmesi gibi yasadışı eylemlerin

304 A.N. Ponomarev. "Aleksandr Şerbakov. Biyografi." - Yay: İzdatelstva Glavarhiva Moskvıy, 2004. s. 49 ve s. 66 dipnot: 7.

305 Ponomarav, Hruşçov "troykasının" yaptığı çalışmaların üzücü sonuçlarını şu örnekle gösteriyor: Moskova savcılığına, "troyka"nın aldığı karar üzerine 1939 yılının Nisan ayında yapılan 690 başvurudan 130 tanesini mahkemeler inceledi ve bunlardan sadece 14 tanesini reddetti. Bkz: aynı kitap. Bölüm 9. s. 66.

sorumluluğunu yükleyebileceğimiz sadece birkaç birinci sekreter var ve Hruşçov da bunlardan biri.

Ponomarev, Şerbakov'un da Hruşçov'la arasının soğuk olduğuna dair kanıt sunuyor. Şerbakov SBKP(B)'nin XVIII. Kongresinde bir konuşma yaptı ve selefinden hiç bahsetmedi. Kıyaslamak için: Hem Şerbakov'un hem de Hruşçov'un görev süresince ikinci sekreter olan G.M. Popov, Hruşçov hakkında övgü dolu sözler söyledi. Şerbakov, Hruşçov hakkında hiçbir şey söylemediği için onun bu sözleri ön plana çıktı.[306]

Ponomarev, Şerbakov'un aile üyelerinin anlattıklarına ve Moskova Arşiv Başmüdürlüğü belgelerine dayanarak Hruşçov'un anılarında yaptığı abartılı suçlamaların çoğunu çürütmeye çalıştı; örneğin, Şerbakov'un güya alkolik olduğu suçlamasını.[307] Bu arada, çocuklarının ve çalışma arkadaşlarının anlattıklarına göre Şerbakov neredeyse hiç alkol kullanmazdı. Ponomarev, Şerbakov öldükten sonra ailesine gösterilen ikiyüzlü tavırlardan örnekler veriyor. Hruşçov, Stalin hayattayken Şerbakov'un yetim kalmış ailesine sempati gösterdi ama kendisi iktidara gelince kişisel emriyle Şerbakovların kır evlerini ellerinden aldı, Şerbakov'u anma etkinlikleri ile ilgili alınan bütün kararları iptal etti.[308]

Hruşçov'un "yılan gibi sinsi" bir karakteri vardı.[309] Anastas Mikoyan politik olarak Hruşçov'a yakın olmasına rağmen onu insanlara karşı vicdansız ve vefasız olmakla ve ayrıca tarihsel gerçekleri çarpıtmakla suçlamıştı.[310] Hruşçov, Şerbakov ve ailesine karşı neden bu kadar düşmanca davrandı? Şerbakov'dan neden bu kadar nefret ediyordu?

Hruşçov anılarında A.V. Snegov'un –1937 komplosunda yer alanlardan biri– suçunun açığa çıkmasında Şerbakov'un oynadığı rolden nedense bahsetmiyor. Hruşçov 1950'li yıllarda Snegov'la

306 Aynı kitap, s. 51-52.

307 Hruşçov. "Zaman. İnsanlar. İktidar". Kitap 2, Bölüm III, s. 41.

308 Ponomarev, s. 276-277.

309 Hruşçov'un anılarında Şerbakov'un onun karakteri hakkında söylediği söz: Hruşçov. Alıntı, s.39.

310 Ponomarev Mikoyan'ın "Böyle Oldu" isimli anılarından alıntı yapıyor, s. 207, not:32. Yazar bu alıntının doğru olup olmadığını kontrol etmiş.

çok yakınlaştı ve onu hapisten çıkartıp SSCB İİB'de önemli bir göreve getirdi. Hruşçov sonradan da pek çok kez Snegov'un tavsiyelerine başvurdu ve "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada onun mektubundan alıntı yaptı. Hruşçov'un damadı Aleksey Adujbey'in anlattığına göre Snegov, Hruşçov'un arkadaşı ve vekiliydi.[311]

Günümüz tarihçileri, Hruşçov'un toplu cezalandırmalara katılması konusundaki gerçekleri gizlemeye çalıştığını düşünüyorlar. Yetkilerin böyle kötüye kullanılması, Stalin döneminde pek çok parti görevlisi ve devlet güvenlik yetkilisinin mahkemeye çıkarılmalarına ve idam cezası almalarına neden oldu. Bundan şu sonuç çıkıyor: Hruşçov neredeyse yirmi yıl boyunca yasadışı toplu cezalandırmaların yapılmasında oynadığı rolün açığa çıkacağı korkusuyla yaşadı. Korkusu o kadar büyüktü ki, tahminlere göre, sağ-Trotskist komplonun içinde yer aldı ve mucize eseri bunun ortaya çıkmasından kurtuldu.

Hruşçov'un yaptığı cezalandırmanın büyüklüğünü muhtemelen Şerbakov'dan başka hiç kimse bilmiyordu. Üstelik onun görüşlerinin Stalin ve Politbüro üzerinde yeterince ağırlığı vardı.[312] Şerbakov 1941 yılının Mayıs ayında MK sekreterlerinden biri oldu ve böylece parti hiyerarşisinde Hruşçov'un üstüne çıktı.

---

311 A.İ. Adujbey. "İllüzyonların Çöküşü" - Yay: İnterbuk, 1991, s. 162-167. Snegov, Hruşçov sayesinde hapisten çıktıktan sonra Trotskizm propagandası yaptığı için parti içinde ceza aldı, bkz: "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?". Cilt 2. Şubat 1956 - 80'lerin başı. Yay: MFD, 2003, s. 521-525.
Hruşçov, Snegov'la, onu 1954 yılında kamptan kurtaracak dilekçeyi verip sonradan da destekleyerek göreve getirecek kadar yakın bir ilişkiye neden girdi? Bu dostça ilişkinin Snegov daha tutuklanmadan önce başladığını düşünmemiz gerekiyor. Muhtemelen Hruşçov, aleyhinde kanıtlar olmasına ve mahkemede "birinci dereceden" suçlu olarak yargılanmasına rağmen Snegov'u idamdan kurtaracak bazı ayarlamalar yapmayı başarmıştı.
Snegov'un komploya katıldığı için ceza aldığını, Hruşçov'un da Snegov'u –sözü geçen, etkili kişilerden biri değildi– "kurtarmak" ve himayesi altına almak için çaba gösterdiğini göz önüne alacak olursak şu soruyu sormak mantıklı olur: Snegov, Hruşçov hakkında bir şeyler mi biliyordu? Şüphesiz, Snegov kurşuna dizilseydi Hruşçov'un başına kötü bir şey gelmeyecekti. Hruşçov'un Snegov için yaptıkları ve onu desteklemesi, çok yakın iki yoldaş olmaları durumunda, anlam kazanıyor.

312 UKP(B) MK birinci sekreteri Hruşçov'un Ukrayna'da yaptığı toplu kıyımlar. 1949 yılına kadar, yani yaklaşık 12 sene bu görevde kaldı bu yüzden yaptıklarının izlerini silecek ve başını belaya girmekten kurtaracak yeterli zamanı oldu.

Şerbakov 1945 yılının Mayıs ayında, 44 yaşındayken öldü. 10 Aralık 1944'te bir kalp krizi geçirdi ve o tarihten sonra evinde sağlığına kavuşmaya çalıştı. Doktorlar 9 Mayıs 1945 tarihinde Nazi Almanya'sına karşı verilen zorlu savaşın kazanılması şerefine Moskova'da yapılan kutlamalara katılması için yataktan kalkmasına izin verdi. Bunun sonucunda Şerbakov bir kalp krizi daha geçirdi ve 10 Mayısta hayatını kaybetti.

Doktorlar kalbinden rahatsız olan birinin, böyle durumlarda başlıca tedavi yatak istirahati olmasına rağmen, yataktan kalkmasına neden izin verdi?[313] Şerbakov'un doktorlarından biri olan Yakov Etinger, M.H. Lihaçev'e verdiği ifadede Şerbakov'un hayatını kısaltmak için yapılan her şeyin, Yahudi karşıtı olduğu düşünüldüğü için yapıldığını kabul etti.[314] Etinger, İç İşleri Bakanı V.S. Abakumov'un yaptığı soruşturmada ilk önce ifadesini reddetti ama sonra yeniden kabul etti. Etinger bu olaydan kısa süre sonra hapishanede öldü.

Bu yaşananlar daha sonradan, konuyla ilgili sayfalarca sorgulama belgesi, bu belgelerde tahrifat yapıldığının kanıtlarıyla dolu olan ve "doktorlar meselesi" olarak anılan olayın bir parçası haline geldi. Etinger'in ifadesi muhtemelen işkence altında alındı ama Şerbakov'un ölüm sürecini hızlandıran tıbbi hataları büyük bir ihtimalle o yapmamıştı. Ama "doktorlar meselesi" yüzünden yargılanan doktorlardan 1948 yılında Andrey Jdanov'u tedavi edenler, yanlış tedavi uygulandığı için Andrey Jdanov'un ölüm sürecinin hızlandığını itiraf ettiler. Hastalarının sadece yataktan kalkmasına

313 Ponomarev, doktorların Şerbakov'un ölümüne neden olan geziye çıkmasına "itiraz etmediklerini" açıkça belirtiyor (sayfa 275 ve sayfa 277'deki 20. not). Bir başka deyişle Ponomarev doktorların bu kararı hakkında ortaya bir soru atıyor ve yaşananları incelemeye çalışıyor...

314 Y.Y. Etinger. "Unutulamayacaklar: Anılar". – Yay: Ves mir, 2001, s. 87, bkz: http://www.sakharov-center.ru/asfcd/auth/auth_pages.xtmpl?Key=10153&page =78&print=yes. Ryumin'in Stalin'e gönderdiği ve Etinger'in bu bilgiyi edindiği 2 Temmuz 1951 tarihli mektup şu kitapta yayınlandı: Jonathan Brent ve Vladimir P. Naumov, "Stalin's Last Crime: The Plot Against the Jewish Doctors, 1948-1953". NY: Harper Collins, 2003, s. 115-118. Bu kitap da hiç güvenilir değil. Ama kitapta yayınlanan belgeler, kitaba bu tür arşiv kayıtlarına ulaşabilen ünlü arşivci V.P. Naumov tarafından koyulduğu için gerçek belgeler olabilir. Belgelerin Rusça metinleri yayınlanmadı. Ponomarev Şerbakov'a yöneltilen Yahudi karşıtı olma suçlamalarını inceliyor ve hepsinin asılsız olduğunu kanıtlıyor, bkz: Ponomarev, s. 212-213, 218-222, 227-228.

değil yürümesine de izin vermişlerdi; EKG için doktorları toplayan kadın bir kardiyalog, Jdanov'un kalp krizi geçirdiği sonucuna varınca, orada olan doktorlar bu teşhise kesinlikle karşı çıktılar ve kardiyoluğun raporuna bu teşhisi yazmamasını talep ettiler. Küçük bir teşhis "hatası"! Objektif bir yorum yapacak olursak, doktorların yaptıkları tamamen komplonun niyetlerini karşılıyor ve komplocuların gerçekten de, sonradan suçlandıkları gibi, parti yöneticilerini ortadan kaldırmak için mi bir araya geldikleri, yoksa tek suçlarının karşılıklı sorumluluk sistemine dahil olmak mı olduğu açık değil.

Hatırlayalım: Bu tür olayların kendi tarihleri vardır. 1938 yılının Mart ayındaki Buharin-Rikov sürecinde tedaviyi sürdüren doktorlar Pletnev ve Levin; yazar Maksim Gorki'yi, MK üyesi Valerian Kuybıyşev'i ve Genrih Yagoda'nın, başkan yardımcılığından boşalan koltuğa geçmek için ne şekilde olursa olsun bir an önce ortadan kalkmasını istediği Gizli Polis Teşkilatı başkanı Vyaçeslav Menjinskiy'i öldürmek amacıyla düzenlenen bir komploya katıldıklarını itiraf ettiler. Yagoda hakkında mahkeme öncesi yapılan soruşturmaların kayıtları ve Pletnev, Kryuçkov, Levin'le yüzleştirilmesinin raporları –bu kayıtlar ve raporlar daha önceden yayınlanmamıştı– Pletnev ve Levin hakkındaki suçlamaların doğru olduğunu kanıtlıyor. Ön soruşturmada yapılan Yenukidze sorgusunun da iki steno kaydı var. Sıralanan tüm belgeler Yagoda'nın suçlu olduğunu doğruluyor. Ayrıca doktor Levin, Yenukidze'yle doğrudan bağlantısı olduğunu da kabul ediyor.[315]

"Buharin" sürecinin ilk sanıklarından biri olan Akmal İkramov'un iadeiitibar raporu 1957 yılının Mayıs ayında hazırlandı.[316] Bununla birlikte, suçsuz olduğunu göstermek için sunu-

315 Yagoda hakkındaki yüzleştirme belgeleri bkz: "Genrih Yagoda, SSCB İç İşleri Bakanlığı, Ulusal Güvenlik Baş Komiseri, Seçme Belgeler".- Kazan, 1997, s. 218-223. Yenukidze'nin sorgu kayıtlarından ilki (30 Mayıs 1937 tarihli) aynı kitapta yayınlandı, s. 508-517. Bu kayıtta İİHK sorgucusu daha eski bir sorgu kaydından (27 Nisan 1937 tarihli) bahsediyor ve bu kayıt da şurada yayınlandı: "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Karargâhı. 1937-1938." - Yay: MFD, 2004, No: 60, s. 144-156. "A.N. Yakovlev Fonu" tarafından yapılan son baskı yarı resmi bir nitelik taşıyor, bu yüzden daha önce yayınlanan belge Yenukidze sorgusunun Nisan kaydının gerçekliğini kanıtlıyor. Levin ve Yenukidze arasındaki bağlantı için bkz: aynı kitap, s. 222.

316 İkramov'un itibarı kısa süre sonra (3 Haziran 1957'de) iade edildi, bkz: http://www.memo.ru/memory/cornmunarka/chapter5.htm.

lan tek kanıt, İkramov'un suçlandığı ifadelerde adı geçen (Buharin dahil) herkesin itibarlarının 1957 yılında iade edilmiş olmasıydı.[317] Raporda mahkemede suçlarını kabul eden İkramov'un ve sorgularında onu suçlayanların bunları zorla yaptıkları hakkında hiçbir şey geçmemesi ilginç.

Aralık 1957'de bu süreçte ceza alanlardan birkaçı daha itibarlarını geri kazandı. Yagoda hariç tüm sanıklar, "iadeiitibarlarının" resmiyet kazanabilmesi için Gorbaçov dönemini beklediler. Tarihçiler 1962 yılında bir konferansta Pospelov'a şu soruyu sordular: Sağ-Trotskist bloktakilerin cezaya çarptırılmaları konusunda öğrencilere ne söylemek istersiniz? Pospelov hiç tereddüt etmeden "Ne Buharin casus ve teröristti ne de Rikov" karşılığını verdi.[318]

Aslında Buharin de mahkemede terörist eylem hazırlıklarına katıldığını kabul etti fakat gizli bilgileri kişisel olarak verdiğini reddetti, bilgileri komployа katılanlar aracılığıyla ulaştırdığını söyledi. Casusluk suçlamalarını reddeden Rikov da yönetimi devirme çabalarını itiraf etti. Pospelov'un, Hruşçov'un "kapalı oturum"da üstü kapalı söylediklerini açıkça ifade etmesinin nedeni şuydu: Moskova yargılama süreçleri, görünüşte sahteydi ve sanıkların ifadeleri gerçeklikle uyuşmuyordu.

Hruşçov "kapalı oturum"da "sabotajcı doktorlar dosyasının" da uydurma olduğunu söyledi. Ama sonradan pek çok kişi bu davaya neden olan bazı olaylar konusunda şüpheleri olduğunu söy-

317 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt 2. Şubat 1956-80'li yılların başları. Yay: MFD, 2003, s. 135.

318 Tarih bilimi kadrolarının bilimsel-pedagojik gelişimleri için yapılması gerekenler hakkındaki Tümbirlik Konferansı. 18-21 Aralık 1962. – Yay: Nauka, 1964, s. 298. Ünlü Rus Trotskist bilim adamı Yuriy Felştinskiy, Pospelov'un bu açıklamasının SBKP MK'nın, bu konuda aynı fikirde olan organlarının yaptığı "gizli araştırmaların *resmî sonuçlarının kısa bir özeti*" olduğunu iddia ediyor (Y.G. Felştinskiy. "Buharin'le Konuşmalar. A.M. Larina (Buharina)'nın 'Unutulmayanlar' başlıklı Hatırlarına Yorumlar ve Eklemeler". – Yay: İzdatelstva gumanitarnoy literatury, 1993, s. 92). Pospelov'un karşılığının tamamı okunursa bu iddiaya inanmak için hiçbir neden olmadığı görülür: "Ne Buharin ne de Rikov casustu, diyebilmek için SBKP XXII. Kongresinin belgelerini dikkatlice incelemenin yeterli olacağını söyleyebilirim." XXII. Kongrenin kürsüsünden en iğrenç tarihsel çarpıtmaların yapıldığı, örneğin Şelepmy'in İona Yakir'e gönderdiği mektubun (bu mektup için aşağıdaki bölüme bakınız) okunduğu biliniyor. Bu yüzden Pospelov'un konferansta doğruyu söylediğini düşünmemiz için bir neden yok.

lediği için Hruşçov, bu davayı Beriya'nın uydurduğunu söylerken de yalan söylüyordu.

Ne olmuş olursa olsun Şerbakov'un ölümünde, büyük ihtimalle Hruşçov'un parmağı vardı. Stalin'in iktidarda olduğu dönem hakkında söylediklerinin büyük bölümünün yalan olduğu ortaya çıktığı için ona bu konuda "güvenmek" pek mantıklı olmaz. Sovyet tıpçılarının 1938 Moskova sürecinde soruşturulan suçlara dahil olduğu hakkındaki kanıtları dikkat alacak olursak savaş sonrası komploların bazılarının doktorların katılımıyla gerçekleştiği fikrini tamamen göz ardı etmek düşüncesizlik olur.

Sonuçta, günden güne durumu kötüleşen ölümcül hasta Stalin'in sonunda apopleksi geçirdiği teşhisi konana kadar tıbbi yardım almaması hâlâ bir sır olarak duruyor. Olayların ayrıntıları ne olursa olsun Hruşçov bu olayların bir parçasıydı.

Sovyet toplumuna etkisi

Hruşçov'un kişisel nedenlerini bir kenara bırakıp, ilginç ve önemli bir konu olan "kapalı oturum"un sonuçlarına geçelim.

'Kapalı oturum"da yapılan konuşmanın sadece bazı bölümleri değil tamamı yalanlardan örülü olduğu için daha önceki tarihsel ve politik düşüncelerimizi radikal bir revizyondan geçirmemiz gerekiyor.

Örneğin, "kapalı oturum"da yapılan konuşmanın pek de güvenilir olmayan bir çalışma yapan Pospelov Komisyonunun raporunu temel alıyor olması, Hruşçov'un görev süresinde diğer tarihsel sorunlar için kurulan komisyonların yaptığı çalışmaların üzerine gölge düşürüyor. Özellikle mahkeme kararıyla idama gönderilenlerin, kamplarda ve Gulag Takımadaları'nda uzun süreli hapis cezası alanların (özellikle komünist parti üyelerinin) yaptıklarını yeniden incelemek için oluşturulan "iadeiitibar" komisyonları hakkında konuşuluyor. Bildiğimiz neredeyse bütün incelemelerde komisyon cezaya çarptırılanları akladı ve itibarlarını iade etti yani ceza aldıkları tüm konularda suçsuz olduklarını ilan etti. Sonradan bütün bu insanlar "Stalin zulmünün masum kurbanları" ilan edildi.

Ne yazık ki komisyon sadece birkaç vakada "iadeiitibar" için yeterli belgeleri sunabildi. Tersine pek çok vakada itibarları iade edilenlerin tamamen masum olmadıklarına inanmamızı gerekirecek ciddi gerekçeler var.

Örneğin Hruşçov'un "Stalinist" Malenkov, Molotov ve Kaganoviç'in yargılandığı bir mahkemeye, MK Haziran (1957) Genel Toplantısında mareşal G.K. Jukov, İona Yakir'in mektubunun oldukça tahrif edilmiş metnini okudu. (Yakir, Almanya'daki politik çevrelerin ve SSCB içindeki muhalif grupların da katıldığı bir darbe hazırlığı içinde oldukları gerekçesiyle mareşal Tuhaçevskiy'le birlikte 1937 yılı Haziranında yargılanmış ve ikisi de idama mahkûm edilmişti.)

Mareşal Jukov şunları iddia etti:

> Yakir 29 Haziran 1937 tarihinde, ölümünden bir gün önce Stalin'e şunları yazdığı bir mektup gönderdi: "Yakın dostum Stalin yoldaş! Herkesin benim hakkımdaki ve benim de inandığım dürüst, partiye, devlete, halkın savaşçılarına yıllardan beridir sadık olduğum düşüncesinden cesaret alarak size bu mektubu gönderiyorum. Kendimi bildim bileli özveriyle ve dürüstçe partiye ve parti liderlerine hizmet ediyorum. Dilimde size, partiye, ülkeye sevgi sözcükleriyle ve yüreğimde komünizmin zaferine duyduğum inançla ölüme gidiyorum."
>
> Ve bu beyanlarda şu değerledirmeler var: "Arşivim. St. Alçak ve fahişe. Stalin. Çok doğru bir değerlendirme. Molotov. Namussuz, rezil fahişe tek bir cezayı -idam- hak ediyor. Kaganoviç."[319]

Alıntı yapılan bu bölüm, Yakir mektubunda daha önce ne kadar saygın bir kişi olduğunu dile getirmediği tersine suçunu ve duyduğu pişmanlığı kabul ettiği için en açık yalan örneklerinden biri. Aynı mektubun, N.M. Şvernik Komisyonunun hazırlayarak 1964 yılında görevi bırakmadan kısa süre önce Hruşçov'a sunduğu fakat otuz yıl sonra yayınlanan "Kızıl Ordu içindeki komplo" başlıklı raporda yer alan daha geniş metni ise şöyle (Jukov'un mektubu okunurken atlanan bölümler kalın siyah harflerle yazıl-

319 "Molotov, Malenkov, Kaganoviç". 1957. SBKP MK Haziran Genel Toplantısı steno kayıtları. – Yay:MFD, 1998, s. 39.

mıştır): "Yakın dostum Stalin yoldaş. Herkesin benim hakkımdaki ve benim de bir kez daha inandığım dürüst, partiye, devlete, halkın savaşçılarına yıllardan beridir sadık olduğum düşüncesinden cesaret alarak size bu mektubu gönderiyorum. Kendimi bildim bileli özveriyle ve dürüstçe partiye ve parti liderlerine hizmet ettim – ama sonradan bir kâbusun, ihanet dehşetinin içine düştüm... Sonuçları artık ortaya çıktı. Devlete ihanet etmenin cezasını aldım, suçumu kabul ettim, çok pişman olduğumu belirttim. Mahkemenin ve yönetimin kararının doğruluğuna ve tek çıkar yol olduğuna tüm kalbimle inanıyorum... Tüm samimiyetimle ifade ediyorum, dilimde size, partiye, ülkeye sevgi sözcükleriyle ve yüreğimde komünizmin zaferine duyduğum inançla ölüme gidiyorum."

Yakir'in beyanlarında şu değerlendirmeler var: "Arşivim. St(alin)."; "Alçak ve fahişe. İ. St(alin)."; Çok doğru bir değerlendirme. K. Voroşilov"; "Molotov" Namussuz, rezil fahişe tek bir cezayı hak ediyor – idam. L. Kaganoviç."[320]

Ayrıca Jukov'un konuşmasındaki bazı tutarsızlıklardan mektupta bazı önemli çarpıtmaların yapıldığını fark edebiliriz (örneğin Yakir'in mektubu 9 değil 29 Haziran 1937 tarihinde yazılmıştı). Bu çarpıtmalardan en önemlisi Yakir'in işlediği suçları birkaç kere *kabul etmesi*. Mektuptaki değerlendirmelerde Stalin, Molotov ve Kaganoviç'le birlikte Voroşilov'un da ismi var ama Jukov onun isminden hiç bahsetmiyor. Voroşilov, Genel Toplantının arifesinde kelimenin tam anlamıyla "döndü" ve Hruşçov'un görevden ayrılmasını isteyecek olan Malenkov, Molotov ve Kaganoviç'i yarı yolda bıraktı. Bu geri adım, Voroşilov'un ağır eleştiriler almasına neden olurken, "troyka" için talep edilen cezalardan kurtulmasını sağladı. Aleksandr Şelepin, Yakir'in mektubunun kesilip kısaltılmış halini 1961 yılındaki SBKP XXII. Kongresinde okudu.[321]

320 Askeri Arşiv. 1997, 1. basım, s. 194. Ayrıca yayınlanma: Rus Askeri Arşivi, 1993. no. 1, s. 50. Şvernik raporunun ilk basımı ama tek sayısının çıkışı da hayli gizemli olduğu için derginin aslına ulaşabilmek neredeyse imkânsız. Rus askeri arşivinin ikinci sayısı çıkmadı fakat 1993 yılında çıkan ilk sayısı sonradan yeniden basıldı.

321 *Pravda*, 1961, 27 Ekim.

"Parti karşıtı grubun" üyelerinden hiçbiri 1957 yılında Jukov'un yaptığı sahtekârlığa karşı çıkmadı. Bundan şu sonucu çıkarabiliriz: SBKP MK Başkanlık Heyetinde olmalarına rağmen ne Malenkov ne Molotov ne de Kaganoviç arşivdeki belgelere ulaşabiliyordu. Muhtemelen mareşel Jukov da okuduğu metnin üzerinde oynama yapıldığını düşünmemişti. Ama Hruşçov'un "soruşturma görevlileri" için bu manipülasyonlar bir sır değildi: Yakir'in mektubu da zaten onlardan alınmıştı. Öte yandan Hruşçov'un rızası olmadan adım bile atamazlardı. Demek ki, Yakir'in mektubu dalaveresinin içinde Hruşçov da vardı.

Bu yüzden cezaya çarptırılan pek çok parti görevlisinin masum ilan edildiği "iadeiitibar" kararlarına inanmak mümkün değil. Diğer bazı belgelerin de özellikle Hruşçov için hazırlandığı doğru.

Bu belgelerin arasında albay Pavlov'un altına imza attığı SSCB İİB özel şubesinin hazırladığı Rapor I de var. Oleg Hlevniyuk'un son çalışmasına göre bu rapordaki bilgiler "baskıların şiddeti hakkındaki bilgilerimizin temel kaynağı".[322] Pavlov raporunda sunulan bilgiler 1930'lu yıllarda mahkûm olan ve kurşuna dizilen hükümlülerin sayısını kestirmemizi sağlıyor.[323] Ama bu bilgiler Hruşçov'un ihtiyaçları doğrultusunda hazırlandığı için doğruluklarından emin olamayız. Hruşçov cezalandırılanların sayısını abartmış -ya da bu özel durumda, tersine, olduğundan az göstermiş- olabilir mi? Ya da Pavlov (Pospelov gibi) sayıda oynama yapmış olabilir mi? Hruşçov için hazırlanan diğer belgelerin yalanlarla dolu olduğunu göz önüne aldığımızda Pavlov'un verdiği belgelerin doğruluğuna inanmamızı gerektirecek bir neden yok.

Söz konusu olan tarih bilimi, ama görüyoruz ki Stalin ve dönemi hakkında yüzyılın ikinci yarısında yayınlanan çalışmalar

322 "The History of the Gulag". Yale Üniversitesi yayınevi, 2004, s. 287.

323 Bu rapor Getty, Rittersporn ve Zemskov'un yazdığı ünlü eser için kaynak görevi gördü: Getty, Rittersporn ve Zemskov, "Victims of the Soviet Penal System in the Prewar Years: A First Approach on the Basis of Archival Evidence," *AHR*. Ekim 1993, s.1017-1049.

bir şekilde Hruşçov döneminin belgelerine dayanıyor.[324] Bu tür çalışmalara, Robert Conquest'in "Büyük Terör" derlemesinde bol bol alıntı yaptığı yerel kaynakların çoğu, hatta büyük bir bölümü giriyor. Bir başka örnek: Stephen Cohen'in ünlü Buharin biyografisindeki[325] 1930'lu yıllar hakkındaki tüm kanıtlar, Hruşçov döneminin kaynaklarına ve bazıları da "kapalı oturum"da yapılan konuşmaya dayanıyor; böylelikle bu yazarların neredeyse tüm iddialarının yanlış olduğu ortaya çıkıyor. Bu tür kitaplarda sunulan iddialar, tarafsız bir bakış açısıyla incelenmedikçe bu kitapların bilimsel gözle başarılı olarak değerlendirilmesi mümkün değil.

Önemli kaynaklar konusunda da benzer kuşkular var: Hruşçov ve en yakın suç ortakları, bunları, konuşmalarında ve işlerine yarayacak belgelerde onursuzca kullandı. Bu yüzden orijinal belgelere ve üzerinde oynama yapılmamış metinlere ulaşmadan, Hruşçov'un ve "çözülme" yıllarında yayınlanan makale ve kitap yazarlarının yaptığı alıntıların ne kadarına güvenebileceğimizi söylememiz imkânsız.

Siyasi sonuçlar

"Kapalı oturum" dünya komünist hareketini krize sürükledi. Ama tersi iddia edilerek XX. Kongrenin hem komünist hareketin hem de Sovyet toplumunun iyileşmesi için gerekli olduğu söylendi. Yabancı komünist partilerin ve SSCB içindekilerin, hakkında neredeyse hiçbir şey bilmediği geçmişin karanlık sayfalarını açığa çıkarmak gerekiyor; yeni güçlerin iyileştikten sonra kutsal hedef peşinde koşabilmeleri için dünya komünist hareketi bünyesindeki ölümcül kanser tümörünü hiç acımadan kesip atmak gerekiyordu.

Sonraki yıllarda SSCB'nin sınıfsız bir topluma değil tam tersi istikamete gittiği çok daha açık bir biçimde görüldü. Pek çok kişi komünist ideallerin saflığına duydukları inancı koruyarak Sovyetler Birliği'nin geçirdiği devinime kafalarında bağlı kaldı.

---

324 Kuşkusuz aklı başında ve dikkatli bilim adamları Roy Medvedev'in "Tarih Yargılasın" (1974) ya da Aleksandr Soljenitsin'in "Gulag Takımadaları"(1973) gibi eserlerinin tarihsel değerlerinden duydukları şüpheyi uzun süre önce belirtmişlerdi.

325 Stephen Cohen. "Bukharin and the Bolshevik Revolutio". (A. Knopf, 1973).

Dünya çapında milyonlarca insan, kayıplar yaşamış, Hruşçov'un pek çok kez tekrarladığı gibi işlenen suçlara sert cezalar vermiş bir toplumun gerekmedikçe, sert dönüşler yapmadan, parlak komünist yarınlara ulaşabilmek için kendini düzeltecek güce ve kararlılığa sahip olduğuna inanıyor ve bunu ümit ediyordu.

Artık bu tür düşüncelere de inanç kalmadı.

Artık açıkça görüldüğü gibi, Hruşçov "komünizm gemisine kaptanlık etmeyi" ***düşünmüyordu***. Gerçekleri "kapalı oturum"da olduğu gibi çarpıtması ne Marksizmle ne de Marksizmin yüksek idealleriyle uyuşuyordu. Hiçbir yapısal, demokratik ve özgürlükçü ilke bir yalan üzerine kurulamaz. Hruşçov, can sıkıcı hatalar yüzünden doğru yolundan sapmış komünist hareketi ve Bolşevik Partiyi yeniden canlandırmak yerine bunları imha yoluna gitti.

Dürüst komünist maskesini çıkartıp attı, resmî yüzünün arkasında yalancı kişiliğini ve ahlaki ilkesizliğini gizleyerek kişisel çıkarlarının peşinden koşan kötü bir politikacı görünümüne –kapitalist ülkelerde iyi bilinen politikacı tipine– büründü. Beriya ve "çetesinin" 1953 yılında öldürülmelerini de hesaba katacak olursak Hruşçov daha çirkin bir görünüme –katil politikacı görünümüne– büründü. XX. Kongrede Stalin'e attığı *iftiraların gerçek* suçlusu kendisiydi.

Ama Hruşçov'un yalanlarla dolu konuşması, Hruşçov'u 1957 yılında yönetimden uzaklaştırmayı deneyen ama başaramayan ve Hruşçov'un önce MK'dan sonra da partiden ihraç ettiği "Stalinistler" hakkındaki görüşleri yeniden gözden geçirmemizi gerektiriyor. Molotov ve Kaganoviç'in, yaşlı ve görmüş geçirmiş kişiler olmalarından kaynaklanan hatalarına ve sapmalarına rağmen Feliks Çuyev'le yaptıkları konuşmalarda Lenin, Stalin ve komünist ideallere tüm kalpleriyle bağlı oldukları görülüyor. Molotov 1980'li yıllarda Komünist Partinin yeniden yapılandırmasında aktif olarak görev alınca, kaderin cilvesiyle sosyalizmin SBKP içindeki kapitalizm yanlısı güçler tarafından yıkılacağını tahmin etti. Yine de Molotov ve Kaganoviç'in Hruşçov'un Stalin eleştirilerinin bazı noktalarına destek vermeleri, 1930'lar-40'lar ve 1950'lerin başındaki bazı politikalar konusunda şüpheleri ol-

duğunu gösterir. İkisi de bir ölçüye kadar Hruşçov'un düşüncelerini paylaşıyorlardı. Üstelik 1930'lardaki baskıların hayata nasıl geçirildiğini tam olarak bilmiyorlardı ve bu yüzden Hruşçov ve adamları onlara iftira atınca gerekli karşılığı verene kadar iş işten geçmişti.

Stalin sonrası parti yönetiminin muhtemelen attığı tek olumlu adım, Stalin hakkında yarattıkları berbat "kişi kültü"nü kısmen eleştirmeleriyle ve ortadan kaldırmaları bağlantılı. Ama Hruşçov bu konuda da kendisine güven duyulmasını hak etmiyor. Georgiy Malenkov'un Stalin öldükten birkaç gün sonra yapmaya başladığı "kült" eleştirilerine karşı çıktı. Malenkov'un bu konuda dürüst davrandığı ve "kişi kültü"nü sona erdirmek için yeterince cesur davranmayan yakın çevresini (kendisini de ayırmadan) Stalin'e şikâyet ettiği ortaya çıktı ki Stalin de sonunda rıza göstermiş olmasına rağmen bu kültü desteklememiş ve karşı çıkmıştı.

Hruşçov kendi kişiliği çevresinde, Stalin'inkinden de büyük bir "kült" yaratmak için fazla zaman kaybetmedi. Hruşçov'un kendini aşırı övme tutkusu 1956 ve 1957 yılında en yakın taraftarlarından bile ağır eleştiriler aldı ve kibriyle kendini beğenmişliği, tüm görevlerini bıraktığı Ekim 1964 MK Başkanlık Heyeti toplantısında kendisine getirilen temel suçlamalar oldu.[326]

Yalanlarla dolu "kapalı oturum", Sovyet tarihinde Stalin dönemini ve Stalin'in kişiliğinin nasıl abartıldığını yeniden gözden geçirmemizi gerektiriyor. "Kült" putlaştırmasının ve Hruşçov'un iftiralarının zincirlerinden kurtulmuş Stalin figürü ve hayata geçirmeye çalıştığı politikalar, SSCB ve komünist hareket tarihinde merkezî bir yere konulmayı hak ediyor.

326 Hruşçov'un tüm görevlerinden alındığı SBKP MK Ekim (1964) Genel Toplantısının belgeleri yayınlandı: Tarih Arşivi. 1993. sayı:1, s. 3-19.

EKLER

SBKP MK BİRİNCİ SEKRETERİ N.S. HRUŞÇOV YOLDAŞIN SOVYETLER BİRLİĞİ KOMÜNİST PARTİSİ XX. KONGRESİNDE KİŞİ KÜLTÜ HAKKINDA YAPTIĞI KONUŞMA[327]

25 Şubat 1956

Yoldaşlar! Kişi kültü ve zararlı sonuçları XX. Parti Kongresi Merkez Komitesi raporunda, kongre delegelerinin konuşmalarında ve daha önceden SBKP MK Genel Toplantılarında konuşuldu. Parti Merkez komitesi Stalin'in ölümünden sonra Marksizm-Leninizm düşüncesinin tek bir kişinin şahsında yüceltilmesinin, bu kişinin doğaüstü tanrısal yeteneklere sahip, olağanüstü insana dönüştürülmesinin kesinlikle kabul edilemeyeceği bir politika benimsedi. Bu kişinin her şeyi bildiğine, her şeyi gördüğüne, her konuyu düşündüğüne, her şeyi yapabileceğine inanılıyor; tüm davranışlarında hatasız olduğu düşünülüyor...

Bu kişi, Stalin'i kast ediyorum, hakkındaki bu algı yıllar içerisinde gelişerek büyüdü.

Bu konuşmada Stalin'in hayatının ve yaptıklarının fazla öne çıkarılması sorununa değinilmeyecek. Stalin'in erdemleri hakkında o hayattayken yeterince kitap ve broşür yazıldı, araştırma yapıldı. Stalin'in sosyalist devrimin hazırlığında ve hayata geçirilmesinde, İç Savaş'ta, ülkemizde sosyalizmin kurulması için verilen mücadelede oynadığı rol gayet iyi biliniyor. Bunları herkes biliyor. Bu konuşma, partinin bugünü ve geleceği için büyük öneme sahip bir konu hakkında; bu konuşma, parti ilkelerinde, parti içi demokraside, devrim yasalarında çürümelere yol açabilecek Stalin kişiliği kültünün bu konuma adım adım nasıl geldiği hakkında.

327 Bu konuşmanın metni yayınlandı: *İzvestiya*, SBKP MK 1989, sayı 3, s. 128-166.

Bununla bağlantılı olarak, Parti Merkez Komitesi kişi kültünün nasıl yaratıldığı, parti içinde kolektif liderlik ilkesinin ihlalinin ve tüm yetkilerin tek bir kişinin elinde toplanmasının verdiği zararlar hakkında bir raporu Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresine sunulmasını gerekli görüyor.

* * *

İzninizle, Marksist-Leninist klasiklerin kişi kültünü sert bir biçimde eleştirdiğini hatırlatmak isterim. Marx Alman politikacı Wilhelm Blos'a gönderdiği mektupta şöyle yazıyor:

"...Kişi kültüne duyduğum nefretten ötürü yurtdışına çıktığımda eserlerimin kamu önünde övülmesine, farklı ülkelerde bu şekilde canımın sıkılmasına izin vermedim, bu övgülere karşılık vermedim, hatta bazen bu övgülerde bulunanları azarladım. Engels ve ben gizli komünist derneklere ilk girdiğimizde üstlere aşırı hayranlık duyulmayacağı şartıyla karşılaştık (Lassalle sonradan buna tam karşıt şekilde davrandı)." (K.Marx ve F.Engels derlemesi, cilt XVI, 1. baskı, s. 487-488).

Engels bir süre sonra şunları yazmış: "Hem Marx hem de ben önemli bir amacı olmadıkça bireyler için halk arasında herhangi bir gösteri yapılmasına karşıyız; özellikle bizim için herhangi bir gösteri yapılmasına kesinlikle karşıyız." (K. Marx ve F. Engels derlemesi, cilt XXVII, s. 385).

Devrimci deha Vladimir İlyiç Lenin'in de ne kadar mütevazı olduğunu herkes biliyor. Lenin her zaman tarihin yaratılmasında insanın rolünü, partinin yönetme ve organize etme rolünü ve canlı, aktif bir organizma olarak Merkez Komitesinin rolünü vurgulamıştı.

Marksizm devrimci özgürlük hareketinin yönetilmesinde işçi sınıfı liderlerinin rolünü reddetmez.

Liderlerin ve kitleleri yönlendirenlerin büyük önemini teslim eden Lenin aynı zamanda kişi kültünü acımasızca eleştirmiş, Marksizmin sosyalist devrimci görüşlerine aykırı "kahraman" ve "cemaat" kavramlarına, kitlelerin ve halkın karşısına "kahraman"ı koyma çabalarına karşı büyük bir savaş vermiştir.

Lenin partinin gücünün, kitlelerle, partinin arkasından yürüyen işçiler, köylüler ve aydınlarla olan ayrılmaz bağından geldiğini öğretti. Sadece -diyor Lenin- halka inananlar, halkın yarattığı eserlerin pınarında yıkananlar iktidarı ele geçirip ellerinde tutabilirler." (V.İ. Lenin. PSS, 4. Baskı, cilt. 26, s. 259)

Lenin büyük bir gururla Bolşevik Komünist Partinin halkın lideri ve öğretmeni olduğunu söyledi, tün önemli sorunların bilinçli işçilerin mahkemesinde, partinin mahkemesinde tartışılması için çağrı yaptı: "Halka inanıyoruz, halkta dönemimizin aklını, onurunu, vicdanını görüyoruz." (Derleme, cilt 25, s. 239).

Lenin, Sovyet devletinde partinin önderlik rolünü ortadan kaldıracak ya da zayıflatacak bütün denemelere kesinlikle karşı çıktı. Parti yönetimindeki en önemli ilkenin kolektivizm olduğunu vurgulayarak parti liderliğinin ilke ve normlarını belirledi. Lenin devrim öncesi yıllarda bile Parti Merkez Komitesini, yöneticilerin birlikte çalışması, parti ilkelerinin koruyucusu ve tercümanı olarak tanımladı. "Parti ilkeleri[328] -diyor Lenin- her kongrede belirlenecek ve Merkez Komitesi bunları yorumlayacak." (Derleme, cilt 13, s. 116)

Vladimir İlyiç Parti Merkez Komitesinin rolünü, otoritesini vurgulamak için şunları söylemişti: "Partimizin Merkez Komitesi son derece merkezî ve üst düzey otoriteye sahip bir grup..." (Derleme, cilt 33, s. 443)

Parti Merkez Komitesi Lenin'in yaşamı boyunca partinin ve ülkenin kolektif yönetiminin gerçek bir yansımasıydı. İlkesel sorunlarda her zaman çok katı bir militan Marksist-devrimci olarak davranan Lenin kendi görüşlerini birlikte çalıştığı yoldaşlarına hiçbir zaman dayatmadı. Görüşlerini sabırla açıklayarak yoldaşlarını ikna etti. Lenin parti yaşamının normlarının uygulanmasını, partinin kurallarına uyulmasını yakından takip etti, Parti kongrelerini, Merkez Komitesi genel toplantılarını zamanında topladı.

V.İ. Lenin, işçi sınıfı ve tarım emekçilerinin zaferi, partimizin zaferi, bilimsel komünizm fikirlerinin yerleştirilmesi için

328 Bundan sonrası konuşmanın yayınlanan metinlerinde yok. -*G.F.*

yaptıklarının yanı sıra Stalin'i de, sonradan sonuçları ağır olacak olumsuz özellikleri için zamanında eleştirmişti. Parti ve Sovyet devletinin geleceğinden endişelenen Lenin, çok sert olduğu, yoldaşlarına yeterli ilgiyi göstermediği, kaprisli olduğu ve yetkisini kötüye kullandığı gerekçesiyle Stalin'in genel sekreterlik görevinden alınması sorununun tartışılması gerektiğini söylemişti.

Vladimir İlyiç, 1922 yılının Aralık ayındaki Olağan Parti Kongresine gönderdiği mektupta şunları yazmıştı: "Stalin yoldaş genel sekreter olduktan sonra eline sınırsız bir yetki geçti ve benim, onun bu yetkiyi gerektiği gibi kullanabileceği konusunda endişelerim var".

Bu mektup, parti tarihinde Lenin'in "vasiyeti" olarak bilinen bu önemli politik belge XX. Kongreye katılan delegelere dağıtıldı. Bu mektubu okudunuz ve belki ileride de defalarca okuyacaksınız. Vladimir İlyiç'in parti, halk, devlet, parti politikasının gelecekte alacağı yön hakkındaki endişelerini dile getirdiği gayet kolay anlaşılır bu Leninist sözleri iyi düşünün.

Vladimir İlyiç şöyle demişti: "Stalin çok kaba ve kendi aramızdaki konuşmalarımızda hoşgörülebilir bu kusur genel sekreterlik görevinde kesinlikle hoşgörülemez. Bu yüzden yoldaşlara Stalin'i görevden almak ve yerine özellikle başkalarıyla olan ilişkilerinde üstünlük taslamayan, daha sadık, daha nazik, yoldaşlarına karşı daha ilgili ve daha az kaprisli birini getirmek için bir yöntem düşünmelerini öneriyorum."

Lenin'in bu belgesi XIII. Parti Kongresinde delegelere okundu ve Stalin'in genel sekreterlik görevinden alınması gündeme geldi. Delegeler, Stalin'in Vladimir İlyiç'in eleştirilerini dikkate alacağını ve Lenin'in ciddi endişeler duyduğu kusurlarını düzelteceğini de değerlendirerek görüşlerini dile getirdiler.

Yoldaşlar! Parti Kongresine Vladimir İlyiç'in "vasiyetinde" Stalin'in karakteri hakkında dile getirdiği düşünceleri içeren iki yeni belge sunmak istiyorum. Bu belgeler, Nadejda Konstatinovna Krupskaya'nın dönemin Politbüro başkanı Kamenev'e gönderdiği mektup ve Vladimir İlyiç Lenin'in Stalin'e gönderdiği mektuptur.

Bu belgeleri okuyorum:

N.K. Krupskaya'nın mektubu

"Lev Borisıç,

Stalin, Vlad. İlyiç'in doktorların izniyle bana dikte ettirdiği nispeten kısa mektupla ilgili olarak dün bana çok kaba bir oyun oynadı. Ben partiye daha dün girmedim. 30 yıl boyunca tek bir yoldaşımdan kötü bir söz duymadım, partinin ve İlyiç'in çıkarları benim için Stalin'den çok daha önemli. Şu anda kendime hâkim olmak zorundayım. İlyiç'e neyin söylenip neyin söylenmeyeceğini doktorlardan daha iyi, onu neyin rahatsız edeceğini Stalin'den çok daha iyi biliyorum. V.İ.'nin yakın yoldaşları olarak sizden ve Grigoriy'den[329] rica ediyorum, lütfen beni özel hayatıma saygısızca müdahale edilmesinden, seviyesiz küfürlerden ve tehditlerden koruyun. Stalin'in gözünü korkutmak için denetleme komisyonuna başvurabilirim ama bu aptalca tartışmaya harcayacak ne kuvvetim ne de zamanım var. Ama sinirlerimin çok gerildiğini de söylemeliyim.

N. Krupskaya."

Nadejda Konstantinovna bu mektubu 23 Aralık 1922 tarihinde yazdı. İki buçuk ay sonra, 1923 yılının Mart ayında Vladimir İlyiç Lenin, Stalin'e şu mektubu gönderdi:

V.İ.Lenin'in mektubu

"Stalin yoldaşa

Kamenev ve Zinovyev'e de bir kopya gönderilmiştir.

Saygıdeğer yoldaşım Stalin,

Eşime telefonda çok kaba davranıp küfretmişiniz. O, bu söylenenleri unutacağını dile getirdiyse de bunları Kamenev ve Zinovyev'e de aktarmış. Eşime yapılan bir kabalık bana da yapılmış sayılacağı ve şüphesiz beni de ilgilendirdiği için benim bu kadar kolay unutmaya niyetim yok. Bu yüzden söylediklerinizi geri alıp özür dilemek ya da aramızdaki ilişkinin kopması arasında bir seçim yapmanızı rica ediyorum. *(Salonda hareketlenmeler.)*

Saygılarımla, Lenin

5 Mart 1923."

329 G.Y. Zinovyev. –*G.F.*

Yoldaşlar! Bu belgeler hakkında yorum yapmayacağım. Mektuplar kendi kendilerini gayet güzel anlatıyorlar zaten. Stalin, Lenin daha hayattayken, partinin gayet iyi tanıdığı, Lenin'in gerçek dostu ve kuruluşundan bugüne partimizin en aktif savaşçılarından biri olan Nadejda Konstantinovna Krupskaya'ya böyle davranabilmişse diğer emekçilere nasıl davranmış olabileceğini siz tahmin edin. Bu olumsuz özellikleri son yıllarında daha da gelişti ve katlanılamaz bir hal aldı.

Son yaşananlar Lenin'in endişelerinde haklı olduğunu gösterdi: Stalin, Lenin'in ölümünden sonraki ilk dönemde onun söylediklerini dikkate aldı ama sonradan Vladimir İlyiç'in önemli uyarılarını göz ardı etti. Stalin'in parti ve ülke yönetiminde yaptıklarını inceleyecek, nelerin olmasına izin verdiğini gözden geçirecek olursak Lenin'in endişelerinde ne kadar haklı olduğunu görürüz. Stalin'in, Lenin hayattayken daha embriyo formunda olan bu olumsuz nitelikleri, son yıllarda yetkisini kötüye kullanacak kadar büyüdü ve bu da partimize sayısız zararlar verdi.

Yönetimde ve çalışmada kolektiviteye tahammül edemeyen, yaptıklarına sadece karşı çıkanlara değil karşı çıktıklarından şüphelendiklerine de tüm kaprisliliği ve despotluğuyla kaba kuvvet uygulanmasına izin veren Stalin'in yaşamında yaptıklarının tekrarlanmasının önüne geçmek için bu sorunu incelemek ve doğru analiz etmek zorundayız. Stalin insanları ikna etmek, onlara açıklamalarda bulunmak, onlarla birlikte çalışmak için uğraşmadı, kendi görüşlerinin ve yaptıklarının tartışmasız kabul edilmesini istedi. Bunlara karşı çıkanlar ya da kendi bakış açılarını, haklılıklarını kanıtlamaya çalışanlar kolektif yönetimden uzaklaştırılmakla kalmadı, maddi ve manevi yıkıma uğratıldı. Bunlar özellikle partinin XVII. Kongresinden sonra, Stalin despotizminin kurbanlarının dürüst, komünizme, partinin önde gelen kişilerine ve parti emekçilerine bağlı kişiler oldukları ortaya çıktığı zaman anlaşıldı.

Partinin Trotskistlere, sağcılara, milliyetçi burjuvalara karşı mücadeleye giriştiğini ve Leninizmin tüm düşmanlarını ideolojik olarak bozguna uğrattığını söylemeliyim. Bu ideolojik mücadele

başarıyla yürütüldü ve bu mücadele sırasında parti çok daha gelişti ve sertleşti. Stalin de bu mücadelede olumlu bir rol oynadı.

Parti anti-Leninist söylemlerde bulunanlara, partiye ve izlenen sosyalist çizgiye muhalif olanlara karşı büyük bir ideolojik politik savaş verdi. Bu, zorlu, şiddetli ama gerekli bir savaştı, çünkü Trotskist-Zinovyevci blok ve Buharinciler kapitalizmin restorasyonu ve dünya burjuvazisine teslim olma konusunda öncülük ediyorlardı. 1928-1929 yıllarında parti içinde sağ çizgi egemen olsaydı, "pamuklu kumaş" sanayinde çalışanların ücretleri, Kulak ücretleri ne hale gelirdi bir düşünün. Güçlü ağır sanayiye, kolhozlara sahip olamazdık ve kapitalist kuşatma karşısında silahsız ve savunmasız hale gelirdik.

Bu nedenle parti bu akımlara karşı amansız bir mücadele verdi, tüm parti üyelerine ve tarafsız kitlelere Trotskist muhalefetin ve sağcı oportünistlerin anti-Leninist görüşlerinin zararlarını ve tehlikelerini anlattı. Ve partinin kitleleri aydınlatmak için harcadığı bu büyük emek meyvelerini verdi: Trotskistler ve sağcı oportünistler politik olarak soyutlandılar, partinin büyük bir çoğunluğu Leninist çizgiyi destekledi ve parti Leninist çizgiyi hayata geçirip sosyalizmi kurmak için insanları etkilemeyi ve organize etmeyi başardı.

Dikkatinizi şu noktaya çekmek istiyorum: Trotskistlere, Zinovyevcilere, Buharincilere ve diğer muhaliflere karşı verilen ideolojik mücadelenin en şiddetli olduğu dönemde bile aşırı baskıcı tedbirlere başvurulmadı. Mücadele ideolojik düzlemde verildi. Ama birkaç yıl sonra, sozyalizm ülkemizde sağlam temeller üzerinde yükselmişken, sömürücü sınıflar tasfiye edilmişken, Sovyet toplumunun yapısı radikal bir değişim geçirip muhalif partiler, politik akımlar ve gruplar için toplumsal bir dayanak olmaktan çıkmışken, partinin ideolojik muhalifleri uzun süre önce bozguna uğratılmışken, bu muhaliflere baskı yapılmaya başlandı. Ve özellikle bu dönemde (1935-1937-1938 yılları) ilk önce Leninizmin uzun süre önce parti tarafından politik olarak bozguna uğratılmış düşmanlarına –Trotskistler, Zinovyevciler, Buharinciler–, sonra da çok sayıda dürüst komüniste, İç Savaş'ta, sanayileşmenin

ve kolektivizasyonun ilk ve en zorlu yıllarında gerekli silahları kuşanmış, partinin Leninist çizgisi için Trotskistler ve sağcılarla aktif olarak mücadele etmiş parti mensuplarına karşı toplu cezalandırmalar uygulandı.

Stalin "halk düşmanı" kavramını getirdi. Bu terim, ihtilafa düştüğünüz kişiyi ya da kitleyi, elinizde hiçbir kanıt olmadan ideolojik olarak suçlamak için kullanılmaya başlandı: Herhangi bir konuda Stalin'le aynı fikirde olmayan, düşmanca niyetleri olduğundan sadece şüphelenilen bir kişiye iftira atma, bu kişiyi devrim yasalarının tüm normlarını çğneyerek en sert baskılara maruz bırakma olanağını getirdi. "Halk düşmanı" kavramı gerçekten çok önemli sorunlar karşısında bile ideolojik bir tartışmaya girme, fikrini açıklama olanağını kaldırdı. Ayrıca işlenen suçların tek kanıtı, çağdaş yargı biliminin tüm normlarına karşı olarak sanığın "itiraflarıydı" ve "itiraflar" o dönemde yapılan incelemelerin de gösterdiği gibi fiziksel baskılar kullanılarak alınıyordu.

Bu durum devrim yasalarının apaçık ihlaliydi ve bu baskılara maruz kalanların çoğu geçmişte parti çizgisi lehine konuşmuş suçsuz insanlardı.

Ayrıca kendi dönemlerinde parti çizgisi aleyhine konuşmuş insanları da fiziksel olarak ortadan kaldırmak için yeterli nedenler yoktu. Bu tür insanların fiziksel olarak ortadan kaldırılmaları "halk düşmanı" formülüyle açıklandı.

Aslında halkın ve partinin düşmanı olduklarını ilan edip ortadan kaldırdıkları pek çok kişi V.İ. Lenin hayattayken onunla birlikte çalışmışlardı. Bazıları Lenin döneminde de hatalar yapmışlardı ama Lenin onlara görev vermiş, onları düzeltmiş, parti üyeliği sınırları içinde kalmaları için onlara yol göstermişti. Bu konuyla ilgili olarak kongre delegelerine V.İ. Lenin'in 1920 yılının Ekim ayındaki MK Politbürodaki daha önce yayınlanmamış bir notundan bahsetmek istiyorum. Lenin denetleme kurulunun görevleri belirlenirken bu kurulun "parti ve proleter vicdan" görevi görmesi gerektiğini yazmıştı.

Denetleme kurulunun görevi bireylerle yakından ilgilenip tavsiyelerde bulunmak, hatta sovyet ya da parti yaşamlarında yaşadıkları başarısızlıklar yüzünden psikolojik sorunlar yaşayanları gerekli tedaviye yönlendirmektir. Onları teskin etmek, meseleyi onlara bir yoldaş gibi anlatmak, düzenleme bürosundan (onlara sezdirmeden) tavsiye alarak psikolojik durumlarına uygun görevler vermek gerekir.

Lenin'in, partinin çizdiği yoldan çıkıp Marksizme ideolojik olarak düşman olanlarla kesinlikle uzlaşamadığını hepiniz biliyorsunuz. Lenin aynı zamanda, okuduğum bu nottan da anlaşılacağı gibi partiyi yönetirken tereddütte kalan, parti çizgisinden uzaklaşan ama kendini tekrar partiye dayayabilecek durumda olanlara, partinin büyük bir özenle yaklaşmasını talep etti. Lenin bu kişilerin aşırı müdahalelere maruz bırakılmadan sabırla eğitilmelerini tavsiye etti.

Lenin insanlara yaklaşırken, kadrosuyla çalışırken böyle bilge bir tavır takınmıştı.

Stalin'in insanlara yaklaşımı ise tamamen farklıydı. Stalin'in özellikleri Lenin'in özelliklerinden –insanlarla sabırla çalışmasından, onları ısrarla ve özenle eğitmesinden, zorlamayla değil ideolojik görüşleriyle etkileyerek yönetmesinden– tamamen farklıydı. Stalin, Lenin'in eğitim ve ikna yöntemlerini rafa kaldırdı, ideolojik mücadele yolundan yönetim baskısı yoluna, toplu cezalandırma yoluna ve terör yoluna saptı. Ahlaki kuralları ve Sovyet yasalarını sık sık çiğneyerek ceza organlarını daha geniş alanda ve sürekli kullanmaya başladı.

Bir kişinin yaptığı zorbalıklar başkalarını da zorbalık yapma konusunda cesaretlendirdi. Kitlesel tutuklamalar, binlerce insanın sürgüne gönderilmesi, mahkeme kararı olmadan yapılan idamlar sonucunda halk arasında güvensizlik yaygınlaştı, korku, hatta öfke başladı.

Bu durum tabii ki parti kadroları, emekçi halkın tüm katmanları arasındaki birlikteliğe fayda getirmedi, tersine, dürüst ama Stalin'in istemediği görevlilerin tasfiye edilmelerine, partiden uzaklaştırılmalarına neden oldu.

Partimiz sosyalizmin kurulmasında Leninist planların hayata geçirilmesi için savaş verdi. Bu ideolojik bir savaştı. Biz bu savaşta Lenin'in yaklaşımını uygulayıp parti ilkelerine bağlılığı insanlara dikkatli ve anlayışlı bir şekilde, onları uzaklaştırmadan, bir kenara atmadan, onları kapsayarak anlatabilseydik muhtemelen devrim yasalarını çiğnemez, binlerce insana terör uygulamazdık. Cezalar istisnai olarak Sovyet sistemine karşı gerçekten suç işleyenlere verilirdi.

Bazı tarihî gerçeklere bakalım.

Ekim Devrimi'nden önceki günlerde Bolşevik Partinin iki MK üyesi –Kamenev ve Zinovyev– Lenin'in silahlı ayaklanma planına karşı çıktılar. Üstelik Menşevik gazetesi "Novaya Jizn"in 18 Ekim tarihli sayısında Boşeviklerin çıkartmaya hazırlandıkları ayaklanmayı bir macera olarak değerlendirdiler. Kamenev ve Zinovyev böylelikle düşmanlara MK'nın ayaklanma kararı aldığını ve bu ayaklanmayı kısa süre içinde yapacağını haber vermiş oldu. Bu, partiye ve devrime ihanetti. V.İ. Lenin bununla ilgili şunları yazdı: "Kamenev ve Zinovyev parti MK'nın silahlı ayaklanma kararını Rodzyanko ve Kerenskiy'e duyurdu..." (Derleme, cilt 26, s. 194) MK'da Zinovyev ve Kamenev'in partiden atılmalarını gündeme getirdi.

Ama Zinovyev ve Kamenev Sosyalist Ekim Devrimi'nin başarıya ulaşamsından sonra, bildiğiniz gibi önemli görevlere getirildiler. Lenin onlara partinin önemli mevkilerinde, parti ve sovyet organlarında aktif görevler verdi. Zinovyev ve Kamenev'in Lenin hayattayken çok sayıda hata yaptığını biliyoruz. Lenin "vasiyetinde", Zinovyev ve Kamenev'in "Ekim sürecindeki davranışlarının tesadüf olmadığı" konusunda uyarılarda bulunmuştu. Ama Lenin onların ne tutuklanmalarını talep etti, ne de kurşuna dizilmelerini.

Ya da örneğin Trotskistleri le alalım. Üzerinden yeterince uzun bir süre geçtikten sonra bugün artık Trotskistlere karşı verilen mücadele hakkında sakin sakin, objektif olarak konuşabiliriz. Aslında Trotskistler arasında burjuva ailelerden gelmeyen kişiler de vardı. Bir kısmı partinin entelektüelleri, önemli bir bölümü

ise emekçiydi. O dönemde Trotskistlere katılmış pek çok kişinin Sosyalist Ekim Devrimi'nden önce ve devrim sırasında işçi sınıfı hareketine aktif olarak katıldığını ve devrimin zafere ulaşması için emek verdiğini söyleyebiliriz. Pek çoğu Trotskizmle bağlarını kopardı ve Leninist düşünce saflarına geçti. Bu insanları fiziksel olarak ortadan kaldırmak gerçekten gerekli miydi? Eğer Lenin hayatta olsaydı pek çok kişi hakkında alınan bu sert kararların kabul edilmeyeceğinden kesinlikle eminiz.

Bunlar tarihin bazı gerçekleri. Lenin'in de gerektiğinde devrim düşmanlarına en ağır cezaları uygulamadığını söyleyebilir miyiz? Hayır, bunu kimse söyleyemez. Lenin de gerektiğinde devrim ve emekçi sınıfın düşmanlarına en ağır cezaları hiç gözünü kırpmadan uyguladı. Lenin'in anti-Sovyet ayaklanmalarını çıkaranlara, 1918'de devrim karşıtı Kulaklara ve diğer sosyalizm karşıtlarına karşı tereddüt bile etmeden en ağır cezaları uyguladığını hatırlarsınız. Ama Lenin sınıfsal düşmanları cezalandırdı; hata yapanları, yanlış görüşlere sahip olanları, ideolojik olarak düzeltilip yönetimde görev verilebilecek durumda olanları değil.

Lenin sert önlemlere, en gerekli olduğu durumlarda, sömürücü sınıflar devrime büyük bir öfkeyle karşı çıktıklarında, İç Savaş'taki mücadele en kanlı biçimde "kim kimi alt ederse" durumuna geldiğinde başvurdu. Bununla birlikte Stalin, devrim zafere ulaştıktan, sömürücü sınıflar ortadan kaldırıldıktan ve ulusal ekonominin her alanında sosyalist düzenlemeler yapıldıktan, partimiz hem nicelik anlamında hem de ideolojik olarak güçlendikten ve çelikleştikten sonra da sert tedbirlere, toplu cezalandırmalara başvurdu. Stalin pek çok olayda hiç tolerans göstermedi, çok sert davrandı, yetkisini kötüye kullandı. Politik olarak haklı olduğunu kanıtlamak ve kitleleri harekete geçirmek yerine sadece gerçek düşmanlarına değil parti ve Sovyet rejimine karşı suç işlememiş olanlara da baskı uyguladı ve bunları fiziksel olarak ortadan kaldırdı. V.İ. Lenin'in dile getirdiği endişelerinde olduğu gibi aklını değil kaba kuvvetini kullandı.

Parti Merkez Komitesi geçtiğimiz günlerde, özellikle Beriya çetesi ortaya çıkartıldıktan sonra bu çetenin uydurduğu bazı

konuları inceledi. Bu inceleme sonucunda Stalin'in insafsız hareketleriyle bağlantılı çok sert zorbalıklar resmî ortaya çıktı. Gerçeklerin de ortaya koyduğu gibi Stalin sınırsız yetkisini kullanarak MK üyelerinin, hatta MK Politbüro üyelerinin görüşünü almadı, çok önemli parti ve devlet konularındaki kararları bile bu üyelere sormadan aldı.

* * *

Kişi kültü sorununu incelerken öncelikle bunun partinin çıkarlarına ne gibi zararlar verdiğini ortaya koymalıyız.

Vladimir İlyiç Lenin ülkemizde sosyalizmin başarıyla kurulması için, işçilerin ve köylülerin sosyalist devletinde partinin rolünü ve değerini daima vurguladı. Sovyet devletini yöneten parti olarak Bolşevik Partinin büyük bir sorumluluk taşıdığını belirten Lenin, parti ve ülke yönetiminde kolektif yönetim ilkelerini hayata geçirmek için parti yaşamının bütün normlarına kesinlikle uyulmasını istedi.

Kolektif yönetim, partinin demokratik merkeziyetçilik ilkeleri üzerine inşa edilmiş doğasından gelir. "Kolektif yönetim –demişti Lenin– partinin bütün kararlarının doğrudan ya da temsilciler aracılığıyla, eşit haklara sahip ve hiçbirine ayrıcalık tanınmayan parti üyelerince alınmasıdır; ayrıca tüm resmî görevliler, tüm yönetim kurulu, partinin tüm kurumları seçilmiş, sorumlu ve değiştirilebilirdir." (Derleme, cilt 11, s. 396).

Lenin'in kendisinin de bu ilkelere harfi harfine uyduğunu herkes bilir. Lenin'in MK üyelerine ya da MK Politbüro üyelerine danışmadan, onların onayını almadan aldığı önemli bir karar yoktur.

Lenin partimiz ve ülkemiz için en zorlu dönemlerde kongeler, parti konferansları, Merkez Komitesi genel toplantıları yapmayı gerekli görmüş ve en önemli sorunlar buralarda görüşülüp yöneticilerin kolektif çözümleriyle halledilmiştir.

Örneğin ülkemiz üzerinde emperyalist müdahalecilerin saldırı tehdidinin olduğu 1918 yılını ele alalım. Partinin VII. Kongresi bu şartlar altında –dünya hakkında– hayati önem taşıyan ve acil

sorunu değerlendirmek için toplandı. 1919 yılında, İç Savaş'ın en sıcak günlerinde VIII. Parti Kongresi toplandı ve bu toplantıda köylü kitleleriyle ilişkiler, Kızıl Ordu'nun kurulması, Sovyet çalışmalarında partinin yönetici rolü, partinin toplumsal bileşiminin geliştirilmesi gibi konular ele alındı, yeni parti programı kabul edildi. 1920 yılında IX. Parti Kongresi toplandı ve ekonomik büyüme konusunda partinin ve ülkenin görevleri belirlendi. 1921 yılında toplanan X. Parti Kongresinde Lenin'in geliştirdiği yeni ekonomi politikası ve "partinin birliği" hakkındaki tarihsel çözüm kabul edildi.

Parti kongreleri Lenin'in hayatı boyunca düzenli olarak toplandı, Lenin parti ve ülkenin ilerleme yolundaki her keskin virajında, iç ve dış politika, parti ve ülkenin gelişimi gibi önemli konularda partinin görüşüne başvurdu.

Bunun en güzel örneği, Lenin'in partinin en üst organı olan parti kongresine gönderdiği yazıları, mektupları ve notlarıdır. Parti Merkez Komitesi, parti ilkelerini denetleyen ve parti politikasını hayata geçiren kolektif yöneticilerin üst otoritesi olarak kongreden kongreye konuşurdu.

Lenin hayattayken durum böyleydi.

Partimizin bu kutsal Leninist ilkeleri, Lenin öldükten sonra izlendi mi? Lenin'in ölümünde sonraki ilk yıllarda parti kongreleri ve MK Genel Toplantıları düzenli olarak yapılsa da Stalin yetkisini kötüye kullanmaya başladıktan sonra bu ilkeler fena halde çiğnenmeye başladı. Özellikle hayatının son on beş yılında bu açıkça görüldü. Partinin XVIII. ve XIX. Kongreleri arasında, partimizin ve ülkemizin pek çok olay yaşadığı on üç yıl olmasını normal bir durum olarak değerlendirebilir miyiz? Büyük Vatanseverlik Savaşı koşullarında ülkenin savunulması ve savaş sonrası yıllarda barışçıl bir yapı oluşturulması sorunlarında partinin karar alabilmesi için kongre düzenlenmesi gerekirdi. Kongre ancak savaş bittikten yedi yıl sonra toplandı.

Merkez Komitesi Genel Toplantısı neredeyse hiç yapılmadı. İkinci Dünya Savaşı boyunca tek bir MK Genel Toplantısı yapıl-

madığını söylemek yeterli olur sanırım. 1941 yılının Ekim ayında MK üyeleri ülkenin dört yanından özel olarak Moskova'ya çağırılarak MK Genel Toplantısı yapılmaya çalışıldı. Genel Toplantının başlaması için iki gün beklediler ama beklentileri gerçekleşmedi. Stalin, Merkez Komitesi üyeleriyle toplantı yapmak ve konuşmak istemedi. Bu gerçek savaşın ilk aylarında Stalin'in moralinin ne kadar bozuk olduğunu, MK üyelerine ne kadar tepeden baktığını ve onları ne kadar küçümsediğini gösteriyor.

Bu olay Stalin'in Leninist kolektif parti yönetimi ilkesini çiğneyerek parti yaşamı ilkelerini hiçe saydığının karakteristik bir örneği.

Stalin'in parti, parti merkez komitesi karşısında takındığı keyfi tutum özellikle 1934 yılında toplanan XVII. Parti Kongresinde kendini gösterdi.

Elinde, parti kadrolarına karşı takınılan despotça tavrı kanıtlayan sayısız bilgi olan Merkez Komitesi, SBKP(B)'nin XVII. Kongresinde seçilen merkez komitesi üyelerinin ve adaylarının büyük bölümüne baskı yapılması sorununu incelemek için bir MK Başkanlık Heyeti Komisyonunu görevlendirdi.

Komisyon İİHK arşivlerindeki pek çok belgeyi ve ayrıca başka belgeleri de inceledi ve komünistlere karşı pek çok iftira atıldığını, gerçeklerle ilgisi olmayan suçlamalarda bulunulduğunu, sosyalist kanunların açıkça ihlal edildiğini ve bunların sonucunda masum insanların kaybedildiğini gösteren kanıtlar buldu. 1937-1938 yıllarında "düşman" ilan edilen çok sayıda parti, sovyet, iç işleri görevlisinin düşman, casus, sabotajcı olmadığı, daima dürüst komünistler olarak kaldıkları ama haklarında iftira atıldığı, hatta gördükleri ağır işkenceler sonucunda kendilerine yüklenen ağır suçlamaları (sorgucuların dikte ettirmesiyle) kabul etmek zorunda kaldıkları ortaya çıktı. Komisyon MK Başkanlık Heyetine, Komünist Parti XVII. Kongresi delegelerine ve bu kongrede seçilen merkez komitesi üyelerine uygulanan toplu cezalar hakkında çok sayıda belge sundu. Bu belgeler Merkez Komitesi Başkanlık Heyeti tarafından incelendi.

XVII. Parti Kongresinde seçilen 139 MK üyesinden ve aday üyesinden 98'inin, yani yüzde 70'inin tutuklanıp kurşuna dizildiği (çoğu 1937-1938 yıllarında) ortaya çıktı *(salonda öfkeli sesler).*

XVII. Kongrenin delege yapısı nasıldı? XVII. Kongrenin oy verme hakkı olan katılımcılarının yüzde 80'i partiye, devrimci illegal mücadelenin ve İç Savaş'ın verildiği yıllarda, yani 1920'ye kadar olan dönemde katılmışlardı. Kongre delegelerinin ağırlıklı bölümü (oy hakkına sahip delegelerin yüzde 60'ı) işçi sınıfındandı.

Bu yüzden, böyle bir yapıya sahip kongrenin, sonradan halk düşmanı ilan edilecek kişileri seçmesi kesinlikle düşünülemezdi. Ama sonuçta devrim yasaları ihlal edilerek dürüst komünistlere ifitira atıldı, haklarında suçlar uyduruldu ve XVII. Kongrede seçilen üyelerin ve aday olanların yüzde 70'i parti ve halk düşmanı ilan edildi.

Sadece MK üyeleri değil XVII. Parti Kongresi delegelerinin çoğunluğu da aynı kaderi paylaştı. Belirleyici ve istişari oy hakkında sahip 1966 delegenin yarısından fazlası –108 kişi– devrim karşıtı davranışlar suçlamasıyla tutuklandı. Sadece bu gerçek bile, XVII. Parti Kongresine katılanların büyük bölümüne yöneltilen devrim karşıtı hareketler suçlamasının ne kadar saçma, insanlık dışı ve sağduyudan uzak olduğunu göstermek için yeterli. *(Salonda öfkeli sesler.)*

XVII. Parti Kongresinin tarihe, fatihlerin kongresi olarak geçtiğini hatırlatmak zorundayım. Delegelerin çoğu sosyalist devletimizin kurulmasında aktif olarak görev almış, devrim öncesi dönemde illegal olarak, İç Savaş'ta cephenin en önünde parti için mücadele etmiş, düşmanla cesurca savaşmış, ölümle karşı karşıya kalmalarına rağmen bir an için bile tereddüt etmemişlerdi. Böyle insanların Zinovyevciler, Trotskistler ve sağcılar siyasi olarak bozguna uğratıldıktan, sosyalizmin kurulmasında büyük başarılar kazanıldıktan sonra "ikiyüzlülük edip" sosyalizmin düşmanlarının kampına geçtiklerine inanmak mümkün mü?

Bütün bunların nedeni Stalin'in yetkisini kötüye kullanıp parti kadrolarına kitlesel teör uygulamaya başlamasıdır.

Partinin aktif üyelerine verilen toplu cezalar neden XVII. Parti Kongresinden sonra arttı? Çünkü Stalin bu dönemde partinin ve halkın üzerine o kadar çıkmıştı ki ne Merkez Komitesini ne de partiyi tanıyordu. XVII. Kongreden önce, Trotskistlerin, Zinovyevcilerin, Buharincilerin politik olarak mağlup edildiklerini ve bu mücadelenin, bu zaferin partinin birlikteliğiyle, halkın birlikteliğiyle kazanıldığının farkına varabilmiş olsaydı bile parti MK üyelerini ve hatta Politbüro üyelerini dikkate almazdı. Stalin bütün her şeyi kendisinin yapabileceğine, diğerlerinin sadece onu dinlemek ve övmek için bulundukarı mevkilerde olduklarına inanıyordu.

Toplu cezalandırmalar ve sosyalist yasaların ihlal edilmesi, S.M. Kirov'un alçakça öldürülmesinden sonra başladı. Merkezi Yürütme Komitesi Başkanlık Heyeti sekreteri Yenukidze, 1 Aralık 1934 akşamı Stalin'in girişimiyle (Politbüro kararı olmadan – bu konuda bilgi 2 gün sonra verilmişti) şu kararnameyi imzaladı:

"1) Yetkililerin soruşturulması – terörist eylemler yapmakla ya da bu eylemlerin hazırlığı içinde olmakla suçlananların soruşturmaları hızlandırılacak;

2) Yargı organlarına – SSC Birliği MYK Başkanlık Heyeti başvuruları değerlendirmeyi mümkün görmediği için bağışlanma başvurusunda bulunan suçluların idam cezalarının infazları askıya alınmayacak;

3) İİHK organlarına: Mahkemenin yukarıda belirtilen durumda bulunan sanıklar hakkında verdiği idam kararları vakit kaybedilmeden infaz edilecek."

Bu kararname sosyalist kanunların çiğnenmesi için bir dayanak oluşturdu. Sanıkların terörist eylem "hazırlığında" olmakla suçlandıkları pek çok uydurma davada, sanıklar işkenceyle alınan "itiraflarını" ve haklarındaki suçlamaları mahkemede reddetmelerine rağmen bu itirazlarının incelenmesi fırsatından mahrum bırakıldılar.

Kirov yoldaşın öldürülmesine neden olan şartlar bugüne kadar açıklanmadı ve gizli kaldı; bu konuda bir inceleme yapılması

gerekiyor. Kirov'un katili Nikolayev'in Kirov'u korumakla görevli kişilerden yardım aldığını düşünmek için yeterli dayanak var. Nikolayev, Kirov'un öldürülmesinden bir buçuk ay önce şüpheli davranışları yüzünden tutuklandı ama üzeri bile aranmadan serbest bırakıldı. Kirov'u korumakla görevli Çekist'in 2 Aralık 1934 tarihinde sorgulanmak için götürülürken "araba kazasında" ölmesi ve yanındakilerden hiç kimsenin yara bile almamış olması çeşitli şüpheler uyandırıyor. Leningrad İİHK'nin yöneticileri görevlerinden alındılar ve hafif cezalara çarptırıldılar ama 1937 yılında kurşuna dizildiler. Kirov cinayetini planlayanları, bu yöneticileri, bıraktıkları izleri temizlemek için öldürdükleri düşünülebilir. *(Salonda hareketlenmeler.)*

Toplu cezalar 1936 yılının sonuna doğru, Stalin ve Jdanov'un Soçi'den Kaganoviç, Molotov ve diğer Politbüro üyelerine gönderdikleri 25 Ekim 1936 tarihli şu telgraftan sonra daha da arttı:

> Yejov yoldaşın vakit kaybedilmeden İİHK görevine atanmasını son derece gerekli görüyoruz. Yagoda'nın, Trotskist-Zinovyevci blokun açığa çıkarılması vazifesi için yeterli olmadığı ortaya çıktı. Devlet Güvenlik Müdürlüğü bu meselede 4 sene gecikti. Tüm parti görevlileri ve İİHK bölge sorumlulukları bundan bahsediyor.

Stalin'in parti görevlileriyle görüşmediğini ve bu yüzden onların görüşlerini bilmesine imkân olmadığını belirtmek gerekiyor.

Stalin'in "İİHK toplu cezalara konusunda 4 sene gecikti" ve bu gecikmenin "hızla kapatılması gerektiği" saptaması İİHK görevlilerini kitlesel tutuklamalara ve idamlara sevk etti.

Bu saptamanın SBKP(B) MK Şubat-Mart 1937 Genel Toplantısında uygulamaya konduğunu belirtmek gerekiyor. Yejov Genel Toplantının karar bölümünde sunduğu "Japon-Alman-Trotskist ajanların sabotaj, bölme ve casusluk çalışmaları" raporunda şunları söyledi:

> SBKP(B) MK Genel Toplantısında Sovyet karşıtı Trotskist merkez ve bu merkezin çeşitli devlet kademelerinde görevli destekçileriyle ilgili yapılan değerlendirmeler sonunda İİHK'nin halkın bu düşmanlarının ortaya çıkartılmasında 4 sene geciktiği görüşüne varılmıştır.

Trotskistlerle mücadele bayrağı altında toplu cezalandırmalara gidildi. O dönemde Trotskistler gerçekten de partimiz ve Sovyet devleti için bir tehlike teşkil ediyorlar mıydı? 1927 yılındaki XV. Parti Kongresinin hemen öncesinde Trotskist-Zinovyevci muhalefetin sadece 4 bin, partinin uyguladığı siyasetin ise 724 bin oy aldığını hatırlatmalıyım. XV. Parti Kongresinden sonraki 10 yılda, MK Şubat-Mart Genel Toplantısından önce Trotskistler tamamen ortadan kaldırılmıştı, çok sayıda eski Trotskist görüşlerini değiştirmiş ve sosyalist yapılanmanın çeşitli alanlarında çalışıyorlardı. Sosyalizmin zafer kazanmış olduğu bir dönemde ülkede kitlesel terör uygulamanın hiçbir gerekçesi olmadığı açıkça görülüyor.

Stalin'in Şubat-Mart 1937 MK Genel Toplantısında "Parti çalışmalarındaki aksaklıklar ve Trotskistler ile diğer ikili oynayanların tasfiye edilmeleri için alınması gereken tedbirler" hakkında yaptığı konuşma, "Sosyalizme doğru ilerleme sürecinde sınıf mücadelesi şiddetlendirilmelidir" bahanesine sığınarak yaptığı toplu cezalandırmalar politikasına teorik dayanak bulma çabasıydı. Stalin tarihin bunu öğrettiğini, Lenin'in bunu öğrettiğini iddia etti.

Aslında Lenin devrimci şiddetin sömürücü sınıfın direncinin kırılmasında gerekli olduğunu söylemişti ve Lenin'in bu söyledikleri sömürücü sınıfların güçlü oldukları dönemle ilgiliydi. Lenin ülke içindeki politik durum düzelir düzelmez, Kızıl Ordu 1920 yılının Ocak ayında Rostov'u alır almaz, Denikin'in ordusuna karşı büyük bir zafer kazanılır kazanılmaz Derjinski'ye kitlesel cezaların ve idam cezasının kaldırılması talimatını verdi. Lenin Sovyet yönetimindeki bu önemli politik düzenlemeyi 2 Şubat 1920 tarihinde Tüm Rusya Merkezi Yönetim Komitesinin bir oturumunda yaptığı konuşmada açıkladı:

> Dünyanın önde gelen güçleri, önlerine çıkan her şeyi ezip geçen yağmacılarıyla bize saldırınca biz de Üçlü İttifak'ın terörüne karşılık terör uyguladık. Beyaz Ordu'nun saldırılarına acımasızca karşılık vermeseydik iki günden fazla dayanamazdık ve bu terör Üçlü İttifak'ın terörist yöntemlerine karşılık uygulandı. Savaşın

sonunda kesin galibiyeti alır almaz, Rostov'u ele geçirir geçirmez idam cezasından vazgeçtik ve söz verdiğimiz programı uygulayacağımızı gösterdik. Şiddet uygulanmasının nedeninin sömürenleri bastırmak, toprak sahiplerini ve kapitalistleri bastırmak olduğunu söylüyoruz; bunu başardığımız zaman her türlü aşırı sert önlemi reddediyoruz. Ve yaptıklarımızla bunu kanıtladık. (Derleme, cilt 30, s. 303-304)

Stalin bu sözlerden ve Lenin'in direktiflerinden geri adım attı. Stalin ülkemizdeki tüm sömürücü sınıflar ortadan kaldırılmış olmasına rağmen ve sert cezalar uygulanması için geçerli bir neden yokken İİHK organlarını toplu cezalandırmalara yönlendirdi. Bu cezalar sömürücü sınıfların kalıntılarına değil, "ikiyüzlülük", "casusluk", "sabotaj", "darbe hazırlığı içinde olma" gibi asılsız, anlamsız iftiralarla partinin ve Sovyet devletinin dürüst personeline uygulandı.

Birkaç MK üyesi, Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında yaptıkları konuşmalarda "ikiyüzlülerle" mücadele bahanesiyle verilen toplu cezaların doğruluğuna dair şüphelerini dile getirdiler. Bunları en açık biçimde dile getiren Postıyşev yoldaştı. Şöyle dedi:

> Kendi kendime düşündüm: Partinin çürüyen üyelerinin koptuğu ya da düşman saflarına geçtiği, kalan sağlıklı üyelerin ise parti için mücadele ettiği zorlu yıllar geçirdik. Sanayileşme, kolektifleştirme yıllarıydı. Böyle zorlu bir dönemden geçen Karpov'un (Postıyşev'in yakından tanıdığı Ukrayna partisi MK üyesi) düşman saflarına geçeceğini kesinlikle beklemezdim. Ama ifadelere göre Karpov, güya 1934 yılında Trotskistlere katılmış. Partinin iyiliği için, sosyalizm için yıllarca düşmanlarla savaşmış bir üyenin 1934 yılında düşman kampına geçmesi bana pek mantıklı gelmiyor. Buna inanmıyorum... Partiyle birlikte zorlu yıllardan geçmiş bir kişinin 1934 yılında Trotskistlere katılmış olabileceğini aklım almıyor. Bu çok garip... *(Salonda hareketlenmeler)*

Stalin'in sosyalizme yaklaştıkça düşmanlarımız artacak ilkesinden, Şubat-Mart MK Genel Toplantısında Yejov'un raporu sonucunda alınan karardan faydalananlar, kendilerini ulusal güvenlik organlarına seçtiren provokatörler ve ayrıca ahlaksız

kariyeristler parti ve Sovyet devlet görevlilerine, Sovyet yurttaşlarına toplu cezalandırma uygulamak için partinin ismini kullandılar. 1937 yılında devrim karşıtı suç işledikleri gerekçesiyle tutuklananların sayısı 1936 yılında tutuklananlardan on kat fazla!

Partinin önde gelen görevlilerine karşı ne kadar kaba davranıldığını da herkes biliyor. X. Parti Kongresi döneminde Lenin'in talimatlarına dayanılarak hazırlanan ve XVII. Kongrede kabul edilen parti tüzüğüne göre herhangi bir nedenden dolayı partiden ihraç edilmiş olanlar ancak "tüm Merkez Komitesi adaylarının ve tüm parti denetleme kurulu adaylarının çağrısıyla yapılacak bir MK Genel Toplantısında", partinin sorumlu yöneticilerinin üçte ikisinin kabul oyu vermesi halinde Merkez Komitesi ve parti komisyonu üyeliğine adaylıklarını koyabilirlerdi.

XVII. kongrede seçilen ve 1937-1938 yıllarında tutuklanan MK üyelerinden ve üyeliğe aday olanlardan çoğu, partiden çıkartılmaları MK Genel Toplantısında görüşülmediği için, parti kuralları çiğnenerek, yasadışı bir biçimde partiden çıkartıldılar.

Bu kişilerin "casus" ya da "zararlı" olup olmadıkları konusunda yapılan araştırma sonucunda bu suçlamaların gerçekle ilgisi olmadığını artık görebiliyoruz. Düşmanca eylemlerde bulunmakla suçlananlar ağır, insanlık dışı işkenceler sonucunda suçlarını itiraf ettiler.

Stalin ise bu dönemde, dönemin Politbüro üyelerinin anlattıklarına göre, Askerî Kurul konuyu incelemek için mahkemede ifadelerini reddeden parti görevlilerinin sorgu kayıtlarını isteyince, bu kayıtları göndertmemiş. Ama çok sayıda kayıt istenmişti ve şüphesiz Stalin bu kayıtlardan haberdardı.

Merkez Komitesi, XVII. Parti Kongresinde seçilen Merkez Komitesi üyelerine atılan "iftiralar" hakkında kongreye bir rapor sunmayı gerekli gördü.

Alçakça provokasyonun, insafsız sahtekârlığın ve devrimci yasaların çiğnenerek suç işlenmesinin bir örneği de MK Politbüro eski aday üyesi, partinin ve Sovyet devletinin önde gelen şahsiyet-

lerinden ve 1905'den beri parti üyesi olan Eyhe yoldaşa yapılanlardı. *(Salonda hareketlenmeler.)*

Eyhe yoldaş, iftiralarla dolu belgeler yüzünden, SSCB başsavcısının onayı olmadan, ki bu onay tutuklamasında ancak on beş ay sonra çıktı, 29 Nisan 1938 tarihinde tutuklandı.

Eyhe davasının soruşturması Sovyet yasaları çiğnenerek, her türlü yasadışı yola başvurularak ve belgelerde sahtecilik yapılarak gerçekleştirildi.

Eyhe, kendisi ve bir dizi önde gelen parti ve Sovyet görevlisine yöneltilen Sovyet karşıtı eylemler içinde olma suçlamalarını kabul ettiği soruşturma görevlileri tarafından daha önceden hazırlanmış ifadesini işkence altında imzaladı.

Eyhe 1 Ekim 1939 tarihinde Stalin'e, hakkındaki tüm suçlamaları kesinlikle reddettiği ve bu suçlamaların incelenip gerçeğin ortaya çıkarılmasını rica ettiği bir dilekçe gönderdi. Dilekçede şunları yazmıştı: "Hiçbir şey, uğrunda savaştığım bir sistemin hapishanesinde oturmak kadar acı vermiyor."

Eyhe 27 Ekim 1939 tarihinde Stalin'e ikinci bir dilekçe gönderdi ve kesinlikle gerçeklere dayanarak hakkındaki iftiraları reddetti, bu provokatif suçlamaların bir taraftan partinin Batı Sibirya birinci sekreteriyken tutukladığı Trotskistlerin ondan intikam almak için tezgahladıkları bir iş olduğunu, diğer taraftan sorgucuların kirli sahtekarlıklarının, uydurma kanıtlarının sonucu olduğunu söyledi.

Eyhe dilekçesinde şunları yazdı:

> Bu yılın 25 Ekiminde hakkımdaki soruşturmanın bittiğini ve soruşturma belgelerine ulaşabileceğimi söylediler. İşlediğim iddia edilen suçlardan yüzde birini bile işlemiş olsaydım ölüme giderken size bu dilekçeyi yazmazdım ama bu suçlardan birini bile işlemedim ve aklımdan alçaklık etmenin düşüncesi bile geçmedi. Size hayatımda hiç yalan söylemedim ve ölüm fermanımın imzalanmış olduğu şu günde de söylemeyeceğim. Benim hakkımda iddia edilenler – provokasyon, iftira ve devrim yasalarının temel ilkelerinin çiğnenmesidir...

Soruşturmamda, yaptıklarımla ilgili verilen ifadeler sadece saçma değil, SBKP(B) ve SHK'de benim önermediğim ve benim katılmadığım toplantılarda alınan kararları benim başkanlığını yaptığım devrim karşıtı örgütün zararlı kararlarıymış gibi gösteren ifitiralarla da dolu....

Hayatımın en utanç verici sayfasına, size ve partiye karşı işlediğim büyük suça geçmek istiyorum.

Bu suç devrim karşıtı hareketler konusundaki itiraflarım hakkında... Olay şundan ibaret: Uşakov ve Nikolayev'in bana yaptığı işkencelere, özellikle Uşakov'un belkemiğime indirdiği ve dayanılmaz acılar çekmeme neden olan darbelerine dayanamadım ve hem kendim hem de başkaları hakkında iftirada bulunmak zorunda kaldım.

İfademin büyük bölümü Uşakov'un söylememi istediği ve beni söylemeye zorladığı şeylerden oluşuyor, geri kalan bölümü ise Batı Sibirya İİHK için hazırladığım ve İİHK belgelerine iliştirdiğim belgelerden hatırladıklarımdır. Uşakov ve Nikolayev'in bana imzalattırdıkları yalanlar, bu belgeler arasında yoksa demek ki bana başka bir hikâye imzalatmışlar. İlk önce yedek asker merkezinde Ruhimoviç'in yanında hazırlamışlardı ama sonradan benim haberim olmadan bunu silmişler ve muhtemelen 1935'te yedek asker merkezinin başında olan Buharin'in hazırladığı belgelerle değiştirmişler. İlk önce kendim yazıyordum, sonra Mejlauk'un yazmasını teklif ettiler ve pek çok kere...

Sizden benim hakkımda verilen cezayı ve özellikle benim korkaklığım ve iftiralarım yüzünden pek çok insanı bir yılan gibi sarmış olan bu alçakça provokasyonu tekrar incelemenizi rica ediyorum, hatta bunun için yalvarıyorum. Size ve partiye hiçbir zaman ihanet etmedim. Bana komplo kuran parti ve halk düşmanlarının alçakça oyunları yüzünden öleceğimi biliyorum. (Eyhe Olayı. Cilt 1, Resmî Mektup).

Bu önemli dilekçe MK'da kesinlikle değerlendirilmesi gereken bir belgeye benziyor. Ama bu gerçekleşmedi, dilekçe Beriya'ya gitti ve Politbüro aday üyesi Eyhe yoldaşa uygulanan acımasız baskı devam etti.

Eyhe 2 Şubat 1940 tarihinde mahkemeye sevk edildi. Eyhe mahkemede suçlamaları reddetti ve şunları söyledi:

> Zorla imzalatılan kayıtların altındaki imzalar hariç ifademdeki harflerden biri bile bana ait değil. İfade, tutuklandığım andan itibaren beni döven sorgucuların baskısıyla verildi. Dayak yemeye başladıktan sonra her türlü saçmalığı yazmaya başladım... Benim için asıl önemli olan mahkemeye, partiye ve Stalin'e suçlu olmadığımı söyleyebilmek. Hiçbir zaman bir komplonun içinde olmadım. Partinin tüm yaptıklarına inandığım gibi parti politikasının doğruluğuna inanarak öleceğim. (Eyhe olayı. Cilt 1)

Eyhe 4 Şubatta kurşuna dizildi. *(Salonda kızgın sesler.)* Eyhe olayının kesinlikle uydurulmuş olduğu artık tartışmasız olarak ortaya çıktı ve itibarı öldükten sonra iade edildi.

1905'ten beri parti üyesi, çarlık döneminde 10 yıl kürek cezası çekmiş olan Politbüro aday üyesi yoldaş Rudzutak da zorla alınan ifadesini mahkemede reddetti. Yüksek Mahkeme Askerî Kurulu mahkeme kayıtlarına göre Rudzutak şunu söyledi:

> Mahkemeden tek bir ricam var – İİHK organlarında hâlâ, suçsuz insanları suçlu olduklarını itiraf etmeye zorlayan durumlar yaratan, kökleri kurumamış çıbanlar olduğu bilgisini SBKP(B) MK'ya verebilmek. Suçlamaların hangi şartlarda kabul edildiği kontrol edilmemiş ve çeşitli kişilerin ifadelerinde dile getirdikleri bu suçlara iştirak edilmediğinin kanıtlanması için hiçbir şans verilmemiş. Bunlar sorgularında hiçbir şey söylememiş suçsuz insanlar hakkında bir şeyler uydurmak, onlara iftira atmak için kullanılan soruşturma yöntemleri. Mahkemenizden bu konular hakkında SBKP(B) MK'ya bir yazı yazmanızı rica ediyorum. Partimizin uyguladığı politika hakkında hiçbir zaman olumsuz bir görüş belirtmediğimi, partimizin ekonomik ve kültürel gelişim konularında uyguladığı politikayı daima desteklediğimi mahkemenize belirtmek isterim.

Rudzutak zamanında, Lenin'in parti içinde birliğin sağlanması düşüncesi doğrultusunda kurulan merkezî soruşturma komisyonunun başkanı olmasına rağmen, Rudzutak'ın bu önerisi dikkate alınmadı. Bu kadar saygın bir parti organının başkanı

böyle saygısızca bir despotluğun kurbanı oldu: Stalin görüşmek istemediği için MK Politbüro toplanmadı. 20 dakika içinde suçlu olduğuna karar verildi ve kurşuna dizildi. *(Salonda öfkeli sesler.)*

Rudzutak'a yöneltilen suçlamalar hakkında 1955 yılında yapılan incelemede Rudzutak'ın asılsız iftiralar yüzünden cezalandırıldığı ortaya çıktı. Rudzutak'ın itibarı öldükten sonra iade edildi.

1906 yılından beri parti üyesi olan ve İİHK Leningrad şubesi tarafından 1937 yılında tutuklanan Rozenblum yoldaşın ifadeleri eski İİHK görevlilerinin çeşitli "Sovyet-karşıtı merkezleri" ve "blokları" -provokatif yöntemlerle- nasıl icat ettiklerini gösteriyor. Komarov meselesine ilişkin olarak Rozenblum hakkında 1955 yılında yapılan inceleme şu gerçeği ortaya çıkarttı: Rozenblum 1937 yılında tutuklandıktan sonra, diğer tutuklananlar gibi işkence gördü ve yanlış ifade vermek zorunda kaldı. Sonra Zakovskiy'in ofisine getirildi ve mahkemede yalan ifade verip 1937 yılında Leningrad İİHK içinde "zararlı, bölücü, terörist casusluk odağı oluşturduğunu" kabul etmesi halinde serbest bırakılacağı söylendi. *(Salonda hareketlenmeler.)* Zakovskiy akıl almaz bir yüzsüzlükle, gerçekle ilgisi olmayan "Sovyet karşıtı komplolar üretileceğini" açıkladı.

> Daha iyi anlatabilmek için -dedi Rozenblum- Zakovskiy bana bu merkezin ve şubelerinin olası şemasını gösterdi...
>
> Zakovskiy şemaları gösterdikten sonra İİHK'nin bu merkez hakkında bir şeyler hazırladığını, sürecin yakında kendini göstereceğini söyledi.
>
> Merkezin başındaki 4-5 kişi mahkemeye çıkarılacaktı: Çudov, Ugarov, Smorodin, Pozern, Şaposnikova (Çudov'un karısı) ve her şubeden 2-3 kişi...
>
> Leningrad'da bulunan merkez hakkındaki mesele düzgün bir şekilde ortaya çıkarılmalı. Şahitlerin bu konuda büyük önemi var. Toplumun durumu (geçmişteki durumu tabii ki) ve şahitlerin partideki görev süreleri önemli bir rol oynuyor.
>
> Senin -dedi Zakovskiy- hiçbir şey yapmana gerek yok. İİHK sana her şube hakkında hazır bir metin verecek, senin yapman gereken tek şey mahkemede gelebilecek soruların yanıtlarını ezberlemen.

Her şey 4-5 ay, en fazla 6 ay içinde hazır olacak. Bu süre içinde seninle ilgili soruşturma yapılmayacak. Mahkemede yapacakların senin kaderini belirleyecek. Korkup ikiyüzlülük edersen kendi kendini suçla. Ama dediklerimi yaparsan başın yerinde kalacak ve ölene kadar tüm ihtiyaçlarını devlet karşılayacak. (Komarov meslesi hakkındaki inceleme kayıtları, s. 60-69)

İşte o dönemde işler böyle görülüyordu! *(Salonda hareketlenmeler.)*

Bölgelerdeki soruşturmalarda da böyle sahtecilikler yapıldı. İİHK Sverdlovsk bölge yönetimi, partinin Sverdlovsk Bölge Komitesi sekreteri, SBKP(B) MK üyesi ve 1914 yılından beri parti üyesi olan Kabakov'un liderlik ettiği "İsyancıların Ural Karargâhı – sağcı, Trotskist, liberal devrimci, Kiliseci Blokun organı" olmakla suçlandı. O dönemde yapılan soruşturmaların belgelerinden öğrendiğimize göre, güya neredeyse bütün şehirlerde, bölgelerde ve cumhuriyetlerde, son derece yaygınlaşmış "sağ-Trotskist, casusluk ve terör faaliyetlerinde bulunan, bölücü, zararlı örgütler ve merkezler" varmış ve bu "örgütlerin" ve "merkezlerin" başında ise nedense hep bölge komitelerinin, şehir komitelerinin ya da İİHK Mk'nin birinci sekreterleri varmış. *(Salonda hareketlenmeler.)*

Bu "konularda" yapılan büyük sahtekârlıklar sonucunda, atılan iftiralara ve zorla alınan "ifadelere" inanılmasının sonucunda binlerce dürüst, suçsuz komünist ortadan kaldırıldı. Önde gelen parti ve devlet adamları –Kosior, Çubar, Postıyşev, Kosarev ve daha birçoğu – hakkında iftiralar atıldı.

Bu yıllarda haksız olarak verilen toplu cezalar yüzünden parti çok sayıda görevlisini kaybetti. İİHK, yaptıkları Askerî Kurul tarafından incelenen ve cezaları daha önceden belirlenmiş olanların listesini hazırlayarak korkunç bir eylemde bulundu.

1937-1938 yıllarında içlerinde binlerce parti, Sovyet, Komsomol, ordu ve ekonomi görevlisinin isminin bulunduğu 383 liste Stalin'e sunuldu ve onun onayını aldı.

Bu listelerin önemli bir bölümü yeniden incelendi ve adı geçenler hakkındaki suçlamaların çoğunun asılsız ve uydurma ol-

duğu ortaya çıktı. Yüksek Mahkeme Askerî Kurulunun 1954'ten bugüne 7679 kişinin itibarını iade ettiğini, bunların çoğunun itibarlarının öldükten sonra iade edildiğini söylemek yeterli.

Parti, sovyet, ekonomi ve ordu görevlilerinin toplu olarak tutuklanması ülkemize sosyalizmin geliştirilmesi yolunda önemli zararlar verdi.

Toplu cezalar partinin politik moralini etkiledi, belirsizlik yarattı, şüpheciliğin yaygınlaşmasına neden oldu, komünistler arasında karşılıklı güvensizlikler doğurdu. Bütün iftiracıları ve kariyeristleri harekete geçirdi.

SBKP(B) MK Politbüro Ocak 1938 toplantısında parti örgütlenmesinin düzeltilmesi kararı alındı. Ama baskılar 1938 yılında da devam etti.

Fakat partimiz büyük bir politik güce sahip olduğu için 1937-1938 yıllarındaki çetin süreçten geçmeyi, yeni görevliler yetiştirmeyi başardı. 1937-1938 yıllarındaki asılsız ve kanunsuz baskılar sonucu çok sayıda parti görevlisini kaybetmemiş olsaydık, sosyalizm yolundaki ilerleyişimiz ve ülkenin savunması için yaptığımız hazırlıklar konusunda daha başarılı olacağımız şüphesizdi.

1937 yılındaki tahrifatlar için Yejov'u suçluyoruz ve bu doğru bir suçlama. Ama şu sorulara cevap vermek gerekiyor: Yejov kendi başına, Stalin'in rızası olmadan herhangi birini, örneğin Kosior'u tutuklayabilir miydi? Bu konu hakkında Politbüronun görüşü ya da kararı soruldu mu? Hayır, diğer konularda olduğu gibi bu konuda da sorulmadı. Yejov, partinin önde gelen kişilerinin kaderi gibi önemli bir sorunu çözebilir miydi? Hayır, Yejov'un bunu yapabileceğini düşünmek saflık olur. Bu sorunları Stalin'in çözdüğü açık, onun emirleri, onun onayı olmadan Yejov hiçbir şey yapamazdı.

Kosior, Rudzutak, Postıyşev, Kosarev ve diğerleri hakkında gerekli incelemeleri yaptık ve itibarlarını iade ettik. Hangi nedenle tutuklandılar ve suçlu ilan edildiler? Soruşturma belgeleri bunları gerektirecek bir neden olmadığını ortaya koydu. Adı geçenler ve diğer pek çok kişi başsavcının onayı olmadan tutuklandı. O şartlar altında zaten onay almaya gerek duyulmuyordu; Stalin'in

izin verdiği her şey onaylanmış kabul ediliyordu. Bu konularda başsavcı oydu. Stalin sadece izin vermiyor, kendi inisiyatifiyle tutuklama emirleri veriyordu. Kongre delegelerinin her şeyi açıkça görebilmeleri ve doğru değerlendirme yapıp uygun sonuçları çıkarabilmeniz için bunların anlatılması gerekiyor.

Ortaya konan gerçekler pek çok kötü davranışın parti kuralları ve Sovyet yasaları hiçe sayılarak Stalin'in talimatlarıyla yapıldığını gösteriyor. Onunla çalışırken gördüğümüz kadarıyla Stalin aşırı evhamlı, hastalık derecesinde şüpheci bir insandı. Bir insana bakıp şöyle diyebilirdi: "Bugün senin gözlerinde bir şeyler var" ya da "neden başını yana çevirip gözlerini kaçırıyorsun?" Hastalık derecesindeki şüpheciliği, yıllardır tanıdığı başlıca parti liderlerine bile güven duymamasına neden oluyordu. Her yerde "düşmanlar", "ikili oynayanlar", "casuslar" görüyordu.

Sınırsız yetkisini kullanıp insanlara fiziksel ve manevi işkenceler yapılmasına izin veriyordu. İnsanların özgür iradelerini kullanamadığı bir ortam yaratılmıştı.

Stalin bir kişinin tutuklanması gerektiğini söylediğinde bu kişinin "halk düşmanı" olduğuna inanmak gerekiyordu. Devlet güvenlik organlarını yöneten Beriya çetesi, tutuklananların suçlu, kendi ürettikleri delillerin doğru olduğunu kanıtlamak için elinden geleni yaptı. Ama hangi deliller ortaya sürüldü? Tutuklananların itirafları. Bu "itirafları" ise sorgucular almıştı. İnsanların hiç işlemediği suçları itiraf etmesi nasıl sağlandı? Tek bir yöntemle: işkence yaparak, insanın bilincini, aklını, onurunu ayaklar altına alarak. Hayali "itiraflar" işte böyle alındı.

Toplu ceza dalgası 1939 yılında zayıflamaya, parti yerel örgütlerinin yöneticileri, İİHK görevlilerini tutuklulara fiziksel baskı uygulamakla suçlamaya başlayınca Stalin, 10 Ocak 1939 tarihinde il ve bölge komiteleri sekreterlerine, ulusal komünist parti MK'larına, iç işleri halk komiserlerine, İİHK şeflerine şifreli bir telgraf gönderdi. Telgrafta şunlar yazıyordu:

> SBKP(B), İİHK'nin uygulamalarında fiziksel şiddet kullanmasına SBKP(B) MK'nın 1937 yılında aldığı kararla izin verildiğini duyurur... Tüm burjuva istihbarat servislerinin sosyalist proletar-

yanın temsilcilerine karşı fiziksel şiddet kullandıkları, hem de en korkunç biçimde kullandıkları bilinmektedir. Sosyalist istihbarat servislerinin burjuvazinin sadık ajanlarına, işçi sınıfının, kolhozcu çiftçilerin düşmanlarına karşı neden daha insanca davranmaları gerektiğini kendi kendinize sorun.

Stalin böylelikle SBKP(B) MK adına, sosyalist yasaların ihlaline, işkencelere, masum insanlara iftira atılmasına izin vermiş oldu.

Bu kongreden birkaç gün önce MK Başkanlık Heyetini toplantıya çağırdık ve zamanında Kosior, Çubar ve Kosarev'i sorgulayan Rodos'un ifadesine başvurduk. Kuş beyinli, ahlakını tamamen kaybetmiş, işe yaramaz adamın biri. Ve bu kişi önde gelen parti liderlerinin kaderlerini belirledi, önemli politik sonuçlara neden olacak "suçlarını" kanıtlamak için gerekli soruları belirledi.

Kendinize, böyle bir kişinin Kosior ve diğerlerinin suçlu olduğunu kanıtlayacak hikâyeleri tek başına yazıp yazamayacağını sorun. Hayır, gerekli talimatları almadan böyle bir şeyi yapamazdı. MK Başkanlık Heyetindeki ifadesinde bize şunu söyledi:

> Bana Kosior ve Çubar'ın halk düşmanı olduğu söylendi, bu yüzden ben de suçlu olduklarını itiraf ettirmek zorundaydım. *(Salonda öfkeli sesler.)*

Bunu ancak Beriya'dan ayrıntılı olarak eğitimini aldığı uzun işkenceler yoluyla yapabilirdi. Rodos'un MK Başkanlık Heyetindeki ifadesinde hiç utanmadan şunu da söylediğini belirtmeliyim: "Partinin bana verdiği görevi yerine getirdiğimi düşünüyordum." Stalin'in tutuklulara fiziksel şiddet uygulanması talimatı işte böyle hayata geçirildi.

Bu ve bunun gibi pek çok gerçek, partinin sorgulama kararları ile ilgili kurallarının çiğnendiğini ve her şeyin tek bir insanın zorbalığına bırakıldığını kanıtlıyor.

* * *

Stalin'in tek adamlığının II. Dünya Savaşı sırasında da ağır sonuçları oldu.

Romanlarımıza, filmlerimize ve tarih "araştırmalarımıza" bakacak olursak Stalin'in Vatanseverlik Savaşı'ndaki rolünün kesinlikle sorgulanmadığını görürüz. Genellikle şu şekilde tasvir edilir: Stalin her şeyi önceden görmüştü. Sovyet ordusu Stalin'in önceden tasarladığı strateji planını, "aktif savunma" adı verilen taktikleri, yani Almanların Moskova ve Stalingrad'a kadar gelmesine izin veren taktikleri uyguladı. Bu taktikleri uygulayan Sovyet ordusu Stalin'in dehası sayesinde saldırıya geçti ve düşmanı bozguna uğrattı. Sovyet devletinin silahlı kuvvetleri, kahraman insanları sayesinde kazanılan, dünya tarihine geçecek bu zafer, romanlarda, filmlerde ve "araştırmalarda" tamamen Stalin'in liderlik dehasına bağlanıyordu.

Bu meseleyi, sadece tarihsel değil politik, eğitimsel, ekonomik olarak büyük bir öneme sahip olduğu için büyük bir dikkatle incelemeliyiz.

Bu konu hakkındaki gerçekler nedir?

Basınımızda ve tüm eğitim kurumlarımızda savaştan önce tek bir ses hâkimdi: Eğer düşman kutsal Sovyet topraklarına saldırırsa, düşmanın saldırısına üç misli etkili bir saldırıyla karşılık veririz, savaşı düşmanın topraklarına taşırız ve düşmanı kendi kanında boğarız. Ama gerçek durum bu açıklamaları desteklemiyordu, düşmanın sınırlarımızdan içeri girmesini engelleyebilecek durumda değildik.

Stalin savaş devam ederken ve bittikten sonra, halkımızın savaşın başında yaşadığı trajedinin Almanların Sovyetler Birliği'ne "aniden" saldırmasının sonucu olduğu tezini ileri sürdü. Ama bu tezin, yoldaşlar, gerçekle uzaktan yakından ilgisi yok. Hitler Almanya'da iktidara gelir gelmez önüne hemen komünizmi ortadan kaldırma hedefini koydu. Faşistler bunu açık açık, planlarını hiç saklamadan söylediler. Bu saldırgan planlarını hayata geçirebilmek için ünlü Berlin-Roma-Tokyo antlaşmaları gibi olası bütün paktları, antlaşmaları imzaladılar, ittifakları kurdular.

Savaş öncesi dönemde yaşanan sayısız olay Hitler'in tüm çabasını Sovyetler Birliği'ne savaş açabilmek için harcadığını ve

içlerinde tankların da olduğu büyük birliklerini Sovyet sınırları yakınlarında yoğunlaştırdığını açıkça gösterdi. Bugün artık yayınlanmış olan belgeler, Churchill'in daha 3 Nisan 1941 tarihinde, İngiltere'nin SSCB büyükelçisi Cripps aracılığıyla, Alman birliklerinin Sovyetler Birliği'ne saldırmak için hazırlıklarını tamamladıkları konusunda Stalin'i uyardığını kanıtlıyor. Ama Churchill bunu tabii ki Sovyet halkına karşı güzel duygular beslediği için yapmadı. Kendi emperyalist çıkarlarının -Almanya ve Sovyetler Birliği arasında kanlı bir savaş çıkması ve Britanya İmparatorluğunun konumunun güçlenmesi- peşindeydi. Yine de Churchill mesajında "Stalin'in dikkatini yaklaşmakta olan tehlikeye çekmek" istediğini belirtmişti. Churchill 18 ve 19 Nisan tarihli telgraflarında bu tehlikenin üzerinde ısrarla durdu. Ama Stalin bu uyarıları dikkate almadı. Ayrıca Stalin düşmanlıkların doğmasına neden olabilecek bu tarz bilgilere güvenmeme eğilimindeydi.

Ordu ve diplomasi kaynaklarından da Alman birliklerinin Sovyetler Birliği topraklarını istila tehlikesi hakkında bilgi geldiğini söylemek zorundayız ama yönetim bu tür bilgilere daima önyargıyla ve şüpheyle yaklaşıyordu.

Örneğin Berlin'deki deniz ataşesi yüzbaşı Vorontsov Berlin'den gönderdiği 6 Mayıs 1941 tarihli raporunda şu bilgileri veriyordu:

> Sovyet yanlısı Bozer... deniz ataşemizin emir subayına, Hitler'in subaylarından birinden, Almanların 14 Mayısta Finlandiya, Baltıklar ve Letonya üzerinden SSCB'ye girmek için hazırlık yaptığını duyduğunu söylemiş. Aynı anda Moskova ve Leningrad'a hava saldırıları düzenlemeyi ve sınır boyundaki merkezlere paraşütçüler indirmeyi planlıyorlarmış...

Berlin'deki askerî ataşenin emir subayı Hlopov 22 Mayıs 1941 tarihli raporunda "...aldığımız duyumlara göre Alman birlikleri 15 Haziranda saldırmak için hazırlanıyorlarmış ama Haziranın başında da saldırabilirlermiş..."

Londra büyükelçimizin gönderdiği 18 Haziran 1941 tarihli telgrafta şu bilgiler var:

Şu an için, Cripps Almanya ve SSCB arasında askerî bir çatışmanın çıkmasını kaçınılmaz olarak görüyor ve bunun Haziran ortasına gelmeden gerçekleşeceğini düşünüyor. Cripps'e göre, Almanlar Sovyet sınırına (aralarında hava kuvvetlerinin ve destek kuvvetlerinin de olduğu) 147 tümen konuşlandırmış...

Bütün bu önemli işaretlere rağmen ülkeyi savunmak ve ani bir saldırıya geçmek için gerekli önlemler alınmamış.

Bu önlemleri alacak zamanımız ve olanaklarımız var mıydı? Evet, hem zamanımız hem de olanaklarımız vardı. Sanayimiz Sovyet ordusunun tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyeye gelmişti. Savaş sırasında, düşmanın Ukrayna, Kuzey Kafkasya ve ülkenin batı bölgelerini, önemli sanayi ve tarım bölgelerini işgal etmesi nedeniyle tüm sanayimizin neredeyse yarısını kaybetmiş olmamıza rağmen Sovyet halkının ülkenin doğusunda askerî malzemeleri üretmesi ve ordumuza, düşmanı yenebilmesi için tüm gerekenleri sağlaması bunun en güzel kanıtı.

Eğer sanayimiz orduyu silahlandırmak ve gerekli teçhizatı sağlamak için zamanında ve düzgün bir şekilde harekete geçirilmiş olsaydı bu ağır savaşta çok daha az kayıp verirdik. Ama geçirilmedi. Ve ordumuzun iyi silahlandırılmadığı, düşmanı püskürtmek için yeterli topumuzun, tankımızın ve uçağımızın olmadığı daha savaşın ilk günlerinde ortaya çıktı.

Sovyet bilim ve teknolojisi savaştan önce olağanüstü top ve tank örnekleri hazırlamıştı. Ama bunların toplu üretimine geçilmedi ve orduyu yeniden silahlandırmaya ancak savaşın arifesinde başlayabildik. Bunun sonucunda, düşman topraklarımıza aniden saldırınca ne ıskartaya çıkardığımız eski silahlarımızın ne de yeni teknolojinin kullanılacağı silahlarımızın yeterli miktarda olmadığı ortaya çıktı. Uçaksavarlarımızın durumu çok kötüydü, zırh delici mermilerimiz tanklarla savaşacak şekilde üretilmemişlerdi. Silahlandırılmış bölgelerimizden çoğu, eski silahlar ellerinden alınıp yerine yenileri verilmediği için düşman saldırısı karşısında çaresiz kaldı.

Ne yazık ki sorun sadece tanklarda, toplarda ve uçaklarda değildi. Savaş başlayana kadar, askere aldığımız insanlarımıza vere-

cek yeterli sayıda tüfeğimiz yoktu. O günlerde Kiev'den Malenkov yoldaşı aradığımı ve şöyle dediğimi hatırlıyorum:

"Halk orduya katıldı ve silaha ihtiyaçları var. Bize silah gönderin."

Malenkov bana şu karşılığı verdi:

"Size silah gönderemeyiz. Bütün tüfekler Leningrad'a gönderildi, siz kendi kendinize silahlanın." *(Salonda hareketlenmeler.)*

Silahlanma konusunda durum böyleydi.

Bu konuyla ilgili gerçekleri unutmamalıyız. Kiev Askerî Bölgesinin komutanı Kirponos (sonradan cephede şehit oldu) Hitler'in orduları saldırıya geçmeden kısa bir süre önce Stalin'e, Alman ordularının Aksu'ya kadar geldiklerini, saldırıya geçmek için yoğun bir hazırlık yaptıklarını ve görünüşe göre kısa süre içinde saldırıya geçeceklerini yazdı. Bu gelişmeleri değerlendiren Kirponos sağlam bir savunma hattı oluşturmayı, silahlandırılmış istihkâmlar oluşturmak (tanklara karşı hendekler kazmak, askerler için sığınaklar hazırlamak vb.) için sınır bölgelerinden 300 bin kişiyi başka yerlere göndermeyi teklif etti. Ama bu teklife Moskova'dan bunun bir tahrik olduğu, sınırda herhangi hazırlık yapılarak Almanlara, bize saldırmaları için bir sebep verilmemesi gerektiği cevabı geldi. Ve sınırlarımız düşmana karşı koyabilecek şekilde hazırlanmadı.

Faşist birlikler Sovyet topraklarına saldırıp askerî harekâta başlayınca Moskova'dan ateşe karşılık verilmemesi emri geldi. Peki neden? Çünkü Stalin bütün yaşananlara rağmen bunun hâlâ bir savaş değil Alman ordusundaki disiplinsiz askerlerin bir kışkırtması olduğunu ve Almanlara karşılık verirsek savaşın başlaması için bir fırsat sunacağımızı düşünüyordu.

Bunlar bilinen gerçekler. Hitler ordusu topraklarımızı istila etmeden hemen önce bir Alman sınırı geçti ve Alman birliklerinin 22 Haziran gecesi saat 03.00'te Sovyetler Birliği'ne karşı saldırıya başlamak için emir aldıklarını bildirdi. Bu haber hemen Stalin'e ulaştırıldı ama o bu haberi dikkate almadı.

Gördüğünüz gibi her şey göz ardı edilmiş: birden fazla komutanın uyarısı, Alman ordusundan firar edenlerin ifadeleri, hat-

ta düşmanın açık saldırıları. Bir parti ve ülke lideri tarihin bu önemli anında nasıl bu kadar basiretsiz davranabilir?

Ama bu kayıtsızlığın, gözünün önündeki gerçekleri önemsememenin sonucunda ne oldu? Düşman daha savaşın ilk saatlerinde, ilk günlerinde sınır bölgelerimizdeki çok sayıda uçağımızı, topumuzu ve askerî gerecimizi imha etti, ordu personelimizin çoğunu öldürdü, birliklerimizin komuta düzenini bozdu ve düşmanın ülkemizin içlerine kadar girmesini önleyemedik.

Stalin'in şüpheciliği yüzünden sayısız komutanın ve devlet adamının asılsız suçlamalarla ortadan kaldırılmalarının 1937-1941 döneminde, özellikle savaşın başında çok ağır sonuçları oldu. Bu yıllarda, aralarında İspanya ve Uzak Doğu'da savaşın idaresi konusunda deneyim kazanmış pek çok komutanın da olduğu, -tabur komutanlarından en üst rütbeli komutanlara kadar çeşitli rütbelerdeki- pek çok komutan cezalandırılmıştı. Ordu personelini cezalandırma politikası yüzünden, her rütbeden komutan, hatta parti ve komsomol hücrelerindeki askerler bile üstlerinin kamufle olmuş düşmanlar olduklarını "ihbar ettikleri" için askerî disiplin bozuldu ve bunun da ağır sonuçları oldu. *(Salonda hareketlenmeler.)* Bu olumsuz durum doğal olarak savaşın ilk döneminde askerî disiplini olumsuz yönde etkiledi.

Aslında savaştan önce, partisine ve vatanına bağlı, olağanüstü bir ordu personelimiz vardı. Rakossovskiy, Gorbatov, Meretskov (şu anda kongrede), Podlas (bu büyük komutan cephede hayatını kaybetti) gibi görevlerinin başında olan pek çok komutanın hapishanelerde çektiği ağır ıstıraplara rağmen savaşın ilk günlerinden itibaren gerçek bir vatansever gibi davrandıklarını, ülkelerinin zaferi için fedakârca savaştıklarını söylemek yeterli. Ama komutanların birçoğu da kamplarda ve hapishanelerde hayatlarını kaybettiler ve orduları bunu görmedi.

Bütün bunlar ülkemizin savaşın başında karşılaştığı ve vatanımızın kaderi için büyük bir tehlike teşkil eden duruma düşmemize neden oldu.

Stalin'in cephelerde alınan ilk yenilgilerden ve verilen büyük kayıplardan sonra sonun başladığını düşündüğünü söylemek

yanlış olmaz. Bu günlerde yaptığı görüşmelerden birinde şunları söylemişti:

"Lenin'in yaratttığı her şeyi geri dönüşü olmayacak bir şekilde kaybettik."

Bu gelişmelerden sonra uzun bir süre askerî operasyonları yönetmedi ve Politbüronun bazı üyeleri ona gelip cephelerdeki durumu düzeltmek için vakit kaybetmeden gerekli tedbirlerin alınması gerekitğini söyleyene kadar da bu konularla ilgilenmedi.

Ülkemizin savaşın ilk döneminde karşı karşıya kaldığı büyük tehlike, pek çok açıdan Stalin'in parti ve ülke yönetiminde uyguladığı kötü yöntemlerin bir sonucuydu.

Ama ordumuzun düzenini ciddi anlamda bozan ve büyük kayıplar vermemize neden olan sorun sadece savaşın başlangıcıyla sınırlı kalmadı. Stalin'in, savaş başladıktan sonra askerî operasyonlara müdahale etmesine neden olan siniri ve histerisi ordumuza büyük bir zarar verdi.

Stalin cephelerdeki gerçek durumu anlayabilmekten son derece uzaktı. Hakkında kitaplarda efsaneler düzülen ve çok ihtişamlı bir şekilde tasvir edilen, cephede durum sakinken Mojaskiy yolundan yıldırım gibi geçmesini saymazsak, tüm Vatanseverlik Savaşı boyunca hiçbir cepheye ya da kurtarılan şehre gitmediği için bu son derece normal. Stalin, aynı zamanda operasyonların gidişine de doğrudan müdahale etti ve cephenin o bölümü hakkında bilgisi olmadan verdiği emirler çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine neden oldu.

Stalin'in cepheleri nasıl idare ettiğini gösteren güzel bir örnek vermek istiyorum. O dönemde güneybatı cephesi operasyon bölümü komutanı olan mareşal Bagramyan da şu anda aramızda ve size şimdi anlatacaklarımı kesinlike doğrulayacaktır.

1942 yılında Karkiv bölgesinde birliklerimiz için son derece zorlu şartlar vardı ve bu şartlar bir operasyon yapılması durumunda birliklerimiz için kötü sonuçlar doğurabileceği için doğru bir karar verip operasyonu durdurduk.

Düşmana birliklerimizi imha etme şansını vermemek için hareket planımızda bir değişiklik yapmak zorunda kaldığımızı Stalin'e bildirdik.

Çok sayıda birliğimiz için düşman tarafından kuşatılma ve imha edilme tehlikesi olmasına rağmen Stalin aklıselimle aldığımız kararı reddetti ve Karkiv çevresinde operasyonun devam etmesi emrini verdi.

Vasilevskiy'i aradım ve ona adeta yalvardım:

"Aleksandr Mihayloviç (Vasilevskiy yoldaş şu anda aramızda) -dedim- br harita alın ve Stalin yoldaşa içinde bulunduğumuz durumu gösterin. Stalin'in operasyonları çalışma odasındaki küre üzerinde planladığını da söylemek zorundayım. *(Salonda hareketlenmeler.)* Evet yoldaşlar, küreyi alıyor ve cephe hattını onun üzerinde gösteriyordu. Ben de Vasilevskiy yoldaşa önceden planlanan operasyonun bu şartlar altında gerçekleştirilemeyeceğini harita üzerinde göstermesini söyledim. Bu operasyonun başarılı olabilmesi için önceki kararın değiştirilmesi gerekiyordu.

Vasilevskiy, Stalin'in bu sorunu incelediğini ve bu operasyon hakkında hiç kimseyle tartışmak istemediği için Stalin'e bunları bildiremeyeceğini söyledi.

Vasilevskiy'le konuştuktan sonra Stalin'in villasını aradım. Ama Stalin telefona gelmedi ve ahizeyi Malenkov aldı. Malenkov yoldaşa cepheden telefon ettiğimi ve özellikle Stalin yoldaşla görüşmek istediğimi söyledim. Stalin'le ancak Malenkov aracılığıyla konuşabildim. Bir kez daha, cephedeki zorlu durumu Stalin'e şahsen bildirmek istediğimi söyledim. Ama Stalin telefona birkaç adım uzaklıkta olmasına rağmen ahizeyi almaya gerek görmedi ve Malenkov aracılığıyla görüşeceğini söyledi.

Stalin talebimizi "dinledikten" sonra şöyle dedi:

"Eski emirler geçerli!"

Peki sonra ne oldu? Bunun sonuçları tahmin ettiğimizden de kötü oldu. Almanlar birliklerimizi kuşattılar ve yüz bin askerimizi kaybettik. İşte Stalin'in askerî "dehası" bize bunlara mal oldu. *(Salonda hareketlenmeler.)*

Anlatılanlara göre, Politbüro üyesi Anastas İvanoviç Mikoyan savaştan sonra Stalin'le yaptığı toplantıda bir şekilde, "Hruşçov Karkiv operasyonu hakkında telefonda söylediklerinde haklıydı" demiş.

Stalin'in ne kadar sinirlendiğini görmek isterdim! Stalin'in, haklı olmadığını anladığında ne hale geldiğini! O bir "dahiydi" ve dahiler hata yapmış olamazlardı. Herkes hata yapabilirdi ama Stalin hiç hata yapmadığını, her zaman haklı olduğunu düşünüyordu. Hem teorik sorunlarda hem de pratik eylemlerde çok sayıda hata yapmış olmasına rağmen, küçük ya da büyük bir hata yaptığını hiç kimseye, hiçbir yerde söylemedi. Parti kongresinden sonra çok sayıda askerî operasyonu yeniden incelememiz ve doğru bir şekilde değerlendirmemiz gerekecek.

Düşmanın durdurulması ve saldırıya geçilmesi gibi askerî operasyonların nasıl idare edileceğini bilmeyen Stalin'in ısrar ettiği taktikler çok sayıda askerimizin hayatına mal oldu.

Askerler, Stalin'in 1941 yılının sonundan itibaren geniş çaplı manevralarla düşmanın çevresinden dolaşıp arkasına geçmek yerine her köyü teker teker almak için sürekli önden saldırılmasını istediğini biliyorlar. Omuzlarında savaşa kumanda etmenin ağırlığını taşıyan komutanlarımız, saldırı tarzını değiştirmenin olanaksız olduğunu görüp cephelerde durumun bizim lehimize dönmesini sağlayan esnek manevra operasyonlarına dönene kadar çok sayıda kayıp verdik.

Çok daha utanç verici ve yüz kızartıcı bir gerçek de Stalin'in cephelerde kazanılan başarıların kendisinden başka birine mal edilmesi ihtimalini ortadan kaldırmak için, ağır bedeller ödenerek kazanılan zaferlerde büyük emekleri olan generallerin çoğunu kırıp geçirmeye başlamış olması.

Stalin, Jukov yoldaşın bir general olarak yaptığı değerlendirmelere büyük önem verirdi. Jukov hakkındaki düşüncelerimi bana defalarca sormuştu ve ben de ona şunu söyledim:

"Jukov'u uzun süredir tanırım, iyi bir general, iyi bir komutandır."

Stalin savaştan sonra Jukov hakkında hikâyeler anlatmaya başladı ve bir keresinde buna şunları söyledi:

"Jukov'u fazlasıyla övdün ama aslında o bu övgüleri hak etmiyor. Jukov'un cephede operasyonlardan önce şöyle davrandığını

anlatıyorlar: Eline biraz toprak alıyor, kokluyor ve şunları söylüyormuş: Acaba saldırıya geçmeli mi yoksa geçmemeli mi?"

Ben de şu cevabı verdim:

"Bunu kim uydurmuş bilmiyorum ama bu doğru değil Stalin yoldaş."

Muhtemelen bunları, mareşal Jukov'un rolünü ve askerî yeteneklerini küçümsemeye çalışan Stalin uyduruyordu.

Stalin böylece kendini büyük bir general olarak göstermeye, her türlü yöntemi kullanarak halkın bilincine, Sovyet halkının II. Dünya Savaşı'nda kazandığı bütün zaferlerin sadece Stalin'in cesaretinin, kahramanlığının, dehasının bir ürünü olduğunu sokmaya çalışıyordu. Kuzma Kryuçkov gibi 7 kişinin omuzlarında yükselmek istiyordu. *(Salonda hareketlenmeler.)*

Gerçekten de tarihî ve savaş filmlerimizi, okudukça insanı hasta eden edebiyat eserlerimize bakabilirsiniz. Gerçekten de bütün bu eserler propaganda, Stalin'i büyük bir general olarak övmek için verilmişti. "Berlin'in Düşmesi" sahnesini hatırlayalım. Sahnede sadece Stalin var: Boş sandalyelerle dolu bir salonda emirler veriyor ve tek bir kişi gelip rapor veriyor, bu kişi sadık uşağı Poskrebıyşev. *(Salonda gülüşmeler.)*

Peki savaşı komuta edenler nerede? Politbüro nerede? Yöneticiler nerede? Ne yapıyorlar, ne ile ilgileniyorlar? Bu tabloda yoklar. Stalin hiç kimseye danışmadan, hiç kimsenin görüşünü almadan her şeyi tek başına yapıyor. Halka her şey işte bu şekilde sunuldu. Peki neden? Yaşananları, tarihsel gerçekleri hiçe sayarak Stalin'i yüceltmek için.

Kendi kendinize sorun, savaşın tüm ağırlığını omuzlarında hisseden askerlerimiz nerede? Filmde Stalin'den başka hiç kimseye yer kalmadığı için yoklar. II. Dünya Savaşı'nda zafer kazanmamızı Stalin'e değil, bir bütün olarak partiye, Sovyet yönetimine, kahraman ordumuza, ordumuzun yetenekli generalleri ve cesur askerlerine, tüm Sovyet halkına borçluyuz. *(Uzun süreli alkış dalgası).*

Parti MK üyeleri, bakanlar, siz yöneticiler, Sovyet kültür adamları, yerel parti ve Sovyet örgütlerinin liderleri, mühendisler

ve teknisyenler, herkes görevinin başındaydı ve düşmanı mağlup edebilmek için tüm gücünü ve bilgisini özveriyle kullandı. Savaş sırasında, parti örgütlerinin yönetimi altında inanılmaz güçlüklere ve yokluklara göğüs geren şanlı işçi sınıfımız, kolhozcu köylülerimiz, Sovyet entelektüelleri büyük bir kahramanlık sergilediler ve vatanın savunulması için tüm güçlerini harcadılar.

Omuzlarında fabrika ve kolhozlarda üretim yapmanın ağırlığını taşıyan, ekonomi ve kültürün çeşitli alanlarında çalışan, hatta II. Dünya Savaşı'nın çeşitli cephelerinde savaşan Sovyet kadınları, cephe ve cephe gerisinde Sovyet vatanının korunması, düşmanın mağlup edilmesi için çok değerli katkılarda bulunan cesur gençlerimiz savaşta büyük kahramanlıklar sergilediler.

Sovyet askerleri, komutanlarımız ve her seviyeden politikacılar, savaşın ilk aylarında ordumuzun büyük bir bölümünü kaybetmemize rağmen, cesaretlerini yitirmediler ve sadece düşman saldırılarına karşı koymakla kalmayacak, aynı zamanda onu ezip geçecek güçlü ve kahraman bir orduyu savaş devam ederken yeniden kurmayı başardılar.

Sovyet halkının büyük Vatanseverlik Savaşı'nda segilediği, Doğu'da milyonlarca insanı ölümden Batı'da ise faşistlere esir düşme tehlikesinden kurtaran kahramanlığı, minnettar insanların hafızalarından yüzyıllarca, binyıllarca silinmeyecek. *(Coşkulu alkışlar.)*

Savaşın zaferle sonlandırılmasında en büyük rol ve en büyük başarı, Komünist Partimize, Sovyetler Birliği silahlı kuvvetlerine ve partinin yetiştirdiği milyonlarca Sovyet insanına aittir. *(Uzun süreli alkış dalgası.)*

* * *

Yoldaşlar! Başka gerçekleri de inceleyelim. Sovyetler Birliği, büyük vatanımız içinde yaşayan bütün halklara eşit haklar ve bu halklar arasında birliktelik sağladığı için haklı olarak çok uluslu devletler için bir model olarak görülüyor.

Stalin'in Sovyet Birliği ulusal politikasının temel Leninist ilkelerini çiğnediği davranışları oldu. Tartışma, aralarında komü-

nistlerin ve komsomol üyelerinin de olduğu pek çok kişinin ayrım gözetilmeden yerlerinden çıkartılmalarıyla başladı. Üstelik bu çıkartılmalar askerî nedenlerle yapılmadı.

1943 yılı sonunda, büyük Vatanseverlik Savaşı'nın cephelerindeki durum savaşın dönüm noktalarında Sovyetler Birliği'nin lehine olunca, işgal edilen topraklardaki bütün Karaçayların çıkartılması kararı alındı ve uygulandı. Aynı dönemde, 1943 yılının Aralık ayında Kalmuk Özerk Cumhuriyetinin tüm halkı da aynı kaderi paylaştı. Çeçenler ve İnguşlar 1944 Martında doğdukları topraklardan çıkarıldılar ve Çeçen-İnguş Özerk Cumhuriyeti ortadan kaldırıldı. 1944 Nisanında tüm Balkarlar, Kabardino-Balkarya özerk cumhuriyeti topraklarından çıkarılıp uzak yerlere gönderildiler ve cumhuriyetin adı Kabardino özerk cumhuriyeti olarak değiştirildi. Ukraynalılar aynı kaderi paylaşmaktan kurtuldular çünkü o kadar çok kişinin gönderilebileceği bir yer yoktu. Ama olsaydı kesin taşınırlardı. *(Salonda gülüşmeler, hareketlenmeler.)*

Sadece Marksist Leninist görüşe sahip olanlar değil aklı başında olan hiç kimse, bireylerin ya da grupların düşmanca davranışlarının sorumluluğunun tüm bir halka, kadınlara, çocuklara, yaşlılara, komünistlere ve komsomol üyelerine yıkılmasına ve bunların kitlesel cezalara, yokluklara, acılara maruz bırakılmalarına izin vermez.

Sovyet halkı Vatanseverlik Savaşı'nın bitmesinden sonra çok sayıda kurban verilerek ve inanılmaz çabalar harcanarak kazanılan zaferi büyük bir gururla kutladı. Ülke politik olarak bir canlanma yaşadı. Parti savaştan daha da birleşmiş bir şekilde çıktı, savaşın ateşi parti kadrolarının çeliğine su verdi. Koşullar böyleyken, parti içinde bir komplo olabileceği kimsenin aklına bile gelmedi.

Ve bu dönemde birdenbire "Leningrad meselesi" denilen olay çıktı ortaya. Bu meselenin de gerçekle ilgisi olmadığı artık kanıtlanmış durumda. Voznesenskiy, Kuznetsov, Rodionov ve diğerleri suçsuz olmalarına rağmen ortadan kaldırıldı.

Voznesenskiy ve Kuznetsov'un yetenekli ve parlak görevliler olduğu biliniyor. Ve görevleri başındayken Stalin'le çok yakındı-

lar. Hatta Stalin, Voznesenskiy'i Bakanlar Kurulu birinci başkan vekilliğine getirmiş, Kuznetsov da Merkez Komitesi sekreterliğine seçilmişti. Hatta Stalin Kuznetsov'a ne kadar güvendiğinden bahsetmiş ve onu devlet güvenlik organlarını izlemekle görevlendirmişti.

Peki ne oldu da bu kişiler halk düşmanı ilan edilip ortadan kaldırıldılar?

Yaşananlar "Leningrad davasının", Stalin'in parti kadrolarına uygulanmasına izin verdiği zorbalığın sonucu olduğunu gösteriyor.

Eğer parti merkez komitesinde, Politbüro MK'da bu tür sorunların tartışılabileceği, bir partide olması gereken normal koşullar olsaydı tüm meseleler konuşulup tartışılabilseydi bu ve benzeri durumlarla karşılaşılmazdı.

Durumun savaş sonrası dönemde daha da karışık bir hale geldiğini söylemek zorundayım. Stalin bu dönemde daha da kaprisli, asabi, kaba bir hale gelmiş, özellikle şüpheciliği iyice artmıştı. İnsanları takip ettirme düşkünlüğü inanılmaz bir seviyeye gelmişti. Pek çok parti görevlisine düşman gözüyle bakıyordu. Stalin savaştan sonra kolektiflikten iyice uzaklaştı, hiç kimseye hiçbir şeyi danışmadan her şeyi kendi başına yapmaya başladı.

Binlerce komünisti, dürüst Sovyet insanını katletmiş olan sinsi düşman, provokatör Beriya, Stalin'in bu aşırı şüpheciliğinden ustaca faydalandı. Voznesenskiy ve Kuznetsov'un terfileri Beriya'yı korkutmuştu. Beriya'nın çeşitli yazışmaları, isimsiz mektupları, çeşitli dedikoduları ve konuşmaları kullanarak Stalin'i onlara karşı "doldurduğu" artık ortaya çıkmış durumda.

Parti Merkez Komitesi "Leningrad olayı"nı inceledi, suçsuz yere öldürülmüş insanların itibarlarını ve meşhur Leningrad parti örgütünün itibarını iade etti. Attıkları iftiralarla bu olayı geliştirenler –Abakumov ve diğerleri– mahkemeye verildi, Leningrad'da yargılandı ve hak ettikleri cezaya çarptırıldı.

Bir soru ortaya çıkıyor: Neden bu olayı şimdi açığa kavuşturabildik, neden bu inceleme Stalin hayattayken yapılıp masum insanların ölmesine engel olunmadı? Çünkü "Leningrad olayı" için

emri Stalin vermişti ve o dönemdeki Politbüro üyelerinin çoğu olayın koşullarını bilmedikleri için müdahale edememişti.

Stalin Beriya ve Abakumov'dan bazı belgeleri alır almaz, bunların iftiralarla dolu olduğunu fark edemeyerek, Voznesenskiy ve Kuznetsov "meselesinin" soruşturulması talimatını verdi. Ama onların kaderleri daha önceden çizilmişti.

Gürcistan'da olduğu iddia edilen "milliyetçi Megrelya örgütü meselesi" de bu anlamda oldukça aydınlatıcı. Bildiğiniz gibi SBKP MK bu konu hakkında 1951 yılı Kasımında ve 1952 Martında iki karar aldı. Bu kararlar Politbüroda görüşülmeden Stalin'in inisiyatifiyle alındı. Bu kararlarda çok sayıda dürüst komünist için ağır cezalar öngörülüyordu. Sahte belgelere dayanılarak, hedefi emperyalist devletlerin de yardımıyla Gürcistan'daki Sovyet rejimini yıkmak olan milliyetçi bir örgüt olduğu iddia ediliyordu.

Gürcistan'daki pek çok parti sorumlusu ve Sovyet görevlisi bu örgütle bağlantıları olduğu gerekçesiyle tutuklandı. Gürcistan parti yönetimine iftira atıldığı sonradan ortaya çıktı.

Zamanında Gürcistan'da, diğer bazı cumhuriyetlerde olduğu gibi, yerel burjuva milliyetçiliği görüntülerinin ortaya çıktığını biliyoruz. Akla şu soru geliyor: Yukarıdaki kararların alındığı dönemde Gürcistan'daki milliyetçi eğilimler, Gürcistan'ın Sovyetler Birliği'nden kopup Türk devletine katılma tehdidi doğuracak kadar gelişmiş miydi? *(Salonda hareketlenmeler, gülmeler.)*

Bu, tabii ki saçmalık. Böyle bir olasılığın insanın aklına gelebileceğini düşünmek bile imkânsız. Gürcistan'ın Sovyet rejimi yıllarında ekonomik ve kültürel olarak geliştiğini herkes biliyor.

Gürcistan Cumhuriyetinin sanayi üretimi devrim öncesi döneme oranla 27 kart arttı. Devrim öncesi dönemde olmayan sanayi dalları yaratıldı: demir-çelik sanayisi, petrol sanayisi, makine sanayisi ve bunun gibi sanayiler. Gürcistan'da devrimden önce okuma yazma bilmeyenleri oranı yüzde 78 iken, devrimden sonra okuma yazma bilmeyen kalmadı. Kendi cumhuriyetlerindeki durumu Türkiye'deki emekçilerin zor durumlarıyla karşılaştıran Gürcüler, Türkiye'ye katılmayı isterler mi? Türkiye'de 1955 yılında kişi başına düşen dökme çelik Gürcistan'a oranla 18 kat daha

az. Gürcistan'da kişi başına üretilen elektrik enerjisi Türkiye'den 9 kat fazla. 1950 yılı nüfus sayımına göre Türkiye halkının yüzde 65'i okuma yazma bilmiyordu, bu oran kadınlarda yüzde 80'di. Gürcistan'daki 19 yüksek eğitim kurumunda 39 bin öğrenci eğitim görüyor ve bu sayı (toplam nüfusa oranla) Türkiye'deki yüksek okul öğrencilerinin 8 katı. Gürcistan'da işçilerin maddi durumu Sovyet rejimi döneminde önemli ölçüde düzeldi. Gürcistan'da ekonomi ve kültür geliştikçe, işçilerin sosyalist bilinci arttıkça burjuva milliyetçiliğinin beslendiği toprağın giderek ortadan kalktığı açıkça görülüyor.

Ve Gürcistan'da hiçbir milliyetçi örgütün olmadığı kanıtlandı. Binlerce suçsuz Sovyet insanı despotizmin ve kanunsuzluğun kurbanı oldu. Ve bunların hepsi Stalin'in -Gürcülerin hemşehrilerine taktığı isimle "Gürcü halkının muhteşem evladı"- "dahice" yönetimi altında oldu. *(Salonda hareketlenmeler.)*

Stalin'in despotizmi kendini sadece ülkenin iç sorunlarının çözümünde değil Sovyetler Birliği'nin dış ilişkilerinde de gösterdi.

MK Temmuz Genel Toplantısında Yugoslavya'yla yaşanan çatışmanın ortaya çıkma nedenleri tartışıldı. Stalin'in uygunsuz tavırları üzerinde duruldu. Aslında "Yugoslavya meselesinde" partide yoldaşça tartışılarak çözülemeyecek bir sorun yoktu. Bu "meselenin" kökeninde bu ülkeyle ilişkimizi kesmemizi gerektirecek nedenler yoktu. Ama bu, Yugoslav yöneticilerin de hatası ya da kusuru olmadığı anlamına gelmiyor. Ama hatalar ve kusurlar Stalin tarafından inanılmaz derecede abartıldı ve bu ülkeyle olan dostça ilişkimizin kopmasına neden oldu.

Sovyetler Birliği ile Yugoslavya arasındaki ihtilafın hak etmediği kadar abartılmaya başlandığı ilk günleri hatırlıyorum.

Kiev'den Moskova'ya geldiğim zamanlardan birinde Stalin beni çağırdı ve kısa bir süre önce Tito'ya gönderdiği bir mektubun kopyasını göstererek sordu:

"Okudun mu?"

Ve cevap vermemi beklemeden devam etti:

"Serçe parmağımı oynatacağım ve Tito diye biri kalmayacak. Uçup gidecek..."

"Serçe parmağını oynatması" bize pahalıya mal olmuştu. Bu ifade kendini ne kadar beğendiğini gösteriyordu ve şunları gerçekten de yapmıştı: Serçe parmağını oynattı, Kosior ortadan kalktı; serçe parmağını bir daha oynattı, Postıyşev ve Çubar ortadan kalktı; ve serçe parmağını bir kez daha oynattı, Voznesenski, Kuznetsov ve pek çok kişi ortadan kalktı.

Ama Tito için durum böyle olmadı. Stalin serçe parmağını ne kadar oynatırsa oynatsın Tito uçup gitmedi. Peki neden? Çünkü Yugoslav yoldaşlarla olan tartışmada Tito'nun arkasında devlet duruyordu, özgürlükleri ve bağımsızlıkları için çetin bir mücadeleden geçmiş halk, liderinin arkasında duruyordu.

Stalin'in kendini beğenmişliği işte bunlara neden oldu. Gerçeklik hissini tamamen kaybetti, şüpheciliği ve kibri sadece ülke içinde insanlarla olan ilişkilerini değil tüm partiler ve ülkelerle olan ilişkilerini de etkiledi.

Yugoslavya'yla olan sorunu büyük bir dikkatle çözdük ve hem Sovyetler Birliği hem de Yugoslavya halkının, ayrıca ulusal demokrasiye sahip ülkelerin işçilerinin ve ilerlemiş tüm insanların onaylayacağı uygun çözümü bulduk. Yugoslavya'yla olan ilişkiler tüm sosyalizm kampı adına, tüm dünyada barışın sağlanması adına normale döndürüldü.

"Zararlı doktorlar meselesi"ni de hatırlatmak gerekiyor. *(Salonda hareketlenmeler.)* Aslında "mesele" doktor Timaşuk'un, belki de birisinin yönlendirmesi ya da emriyle (gerçekten de devlet güvenlik kurumlarının gizli çalışanlarından biriydi) Stalin'e yazdığı ve doktorların yanlış tedavi yöntemleri kullandığını iddia ettiği mektuptan ibaret. Mektup Stalin'in Sovyet Birliği doktorlarının zararlı oldukları kararını vermesine yetti ve Sovyet tıbbının önemli uzmanlarının tutuklanması emrini verdi. Tahkikatın nasıl yürütüleceği, tutuklananların nasıl sorgulanacağı talimatlarını da kendisi verdi. Şöyle dedi: "Akademisyen Vinagradov'u zincire vurduktan sonra dövün." Kongre delegesi, eski Devlet Güvenlik Bakanı yoldaş İgnatyev de şu anda aramızda. Stalin yüzüne karşı şunları söylemiş:

"Doktorları konuşturamazsan kafanı kopartırım." *(Salonda öfkeli sesler.)*

Stalin, sorgucuyu çağırdı, talimatları kendisi verdi, netice alması için yöntemleri söyledi. Bu yöntemler, dövmek, dövmek ve dövmekti. Doktorların tutuklanmasından belli bir süre sonra biz, Politbüro üyeleri, doktorların sorgu kayıtlarını aldık. Stalin kayıtları dağıttıktan sonra bize şöyle dedi:

"Sizi kör çocuklar, ben olmayınca ne yapacaksınız? Düşmanlarınızı ayırt edemeyeceğiniz için ülke mahvolacak." Kimsenin bu sonucu çıkardığı bilgilerin doğru olup olmadığını kontrol etme olanağı olmadığı için mesele böyle kaldı. Bu bilgileri veren insanlarla görüşemediğimiz için bilgileri doğrulatma şansımız olmadı.

Ama doktorların tutuklanmasına neden olan meselenin pek de temiz bir mesele olmadığını hisetmiştik. Bu kişilerden bazılarını şahsen tanıyorduk, bizi muayene etmişlerdi. Ve Stalin öldükten sonra bu "mesele"nin başından sonuna doğru olmadığını gördük.

Bu utanç verici "mesele"yi Stalin yaratmıştı ve ama (kendi düşündüğü gibi) sonuçlandırma zamanı olmadığı için doktorlar öldürülmemişti. Hepsinin suçsuz olduğu ortaya çıktı; halen, daha önce çalıştıkları yerlerde çalışıyorlar ve aralarında hükümet üyelerinin de bulunduğu önemli görevlileri tedavi ediyorlar. Onlara tam bir güvence verdik ve onlar da resmî görevlerini büyük bir onurla yerine getiriyorlar. Partimizin can düşmanı, yabancı istihbarat sevislerinin ajanı Beriya, Stalin'in güvenini kazanarak çeşitli pis ve utanç verici meselelerde alçakça bir rol oynadı. Bu provokatör, parti ve devlet içinde bu mevkiye nasıl geldi, nasıl Sovyetler Birliği Bakanlar Kurulu birinci başkan vekili ve MK Politbüro üyesi oldu? Bu hainin devlet merdivenini her basamakta çok sayıda cesede basarak tırmandığı artık ortaya çıktı.

Beriya'nın parti düşmanı olduğunun belirtileri var mıydı? Evet, vardı. Halk Sağlığı komiseri Kaminskiy daha 1937 yılında MK Genel Toplantısında Beriya'nın Musavat'ın haber alma servisinde çalıştığını söylemişti. Ama MK Genel Toplantısı daha bitmeden Kaminskiy tutuklandı ve kurşuna dizildi. Stalin,

Kaminskiy'in söylediklerinin doğruluğunu araştırdı mı? Hayır, çünkü Stalin Beriya'ya inanıyordu ve bu onun için yeterliydi. Stalin bir şeye inanmışsa, hiç kimse onun bu düşüncesiyle çelişen bir şey söyleyemezdi; karşı çıkmayı aklından bile geçirenlerin sonu Kaminskiy gibi olurdu.

Başka belirtiler de vardı. Snegov yoldaşın Parti Merkez Komitesine verdiği ifade oldukça ilginç (bu arada Snegov'un itibarı, 17 yıl kamplarda kaldıktan sonra geçtiğimiz günlerde iade edildi). İfadesinde şunları yazıyor:

"MK eski üyesi Kartvelişvili-Lavrentyev'in iadeiitibarı ile ilgili olarak KGB temsilcisine, Kartvelişvili'nin ceza almasında Beriya'nın rolü ve Beriya'nın işlediği suçların nedenleri hakkında ayrıntılı bir ifade verdim.

Bu meselenin soruşturma belgelerine girmesinin pek uygun olmayacağını düşündüğüm için bu mesele hakkındaki önemli bir gerçeği yeniden ortaya koymayı ve MK'ya sunmayı gerekli görüyorum.

SBKP MK Teşkilat Dairesinin 30.10.1931 tarihli toplantısında Güney Bölge Komitesi sekreteri Kartvelişvili bir rapor sundu. Güney Bölge Komitesi dairesinin bütün üyeleri toplantıdaydı ve bu üyelerden sadece ben şu anda hayattayım. V.İ. Stalin bu toplantıda yaptığı konuşmanın sonunda Güney Bölge Komitesi Sekreteryasının şu şekilde oluşturulmasını önerdi: 1. sekreter: Kartvelişvili, 2. sekreter: Beriya (Beriya parti tarihinde ilk defa bir parti mevkisi için önerilmişti). Kartvelişvili Beriya'yı iyi tanıdığını ve onunla birlikte çalışmayı kesinlikle kabul etmeyeceğini söyledi. Stalin bu konunun kapatılmamasını ve çalışma düzeni içinde çözülmesini önerdi. Sorun 2 gün sonra Beriya'nın parti mevkisine getirilmesiyle ve Kartvelişvili'nin Güney Kafkasya'dan ayrılmasıyla çözüldü.

Bu toplantıda bulunan A.İ. Mikoyan yoldaş ve L.M. Kaganoviç yoldaş bunu doğrulayabilir.

Kartvelişvili ve Beriya arasındaki karşılıklı düşmanca tavırların çok eskilere dayandığı biliniyor; kökleri Sergo yoldaşın güney

Kafkasya'da görev yaptığı ve Kartvelişvili'nin onun en yakın yardımcısı olduğu döneme kadar uzanıyor. Beriya'nın Kartvelişvili aleyhinde gerçekle ilgisi olmayan "konular" uydurmasının kökleri de bu döneme kadar uzanıyor.

Kartvelişvili'nin bu "mesele"de Beriya'ya karşı terörist eylemlerde bulunmakla suçlanması da bu düşmanca tavırların güzel bir örneği.

Beriya hakkında verilan mahkûmiyet kararında, işlediği suçlar ayrıntılarıyla anlatılıyor. Ama delegelerin hepsi belgeyi okumamış olabileceği için birkaç tanesini hatırlatmakta fayda var. Beriya'nın, ihanetlerini MK'ya bildirmek isteyen Kedrov, Golubev ve Golubev'in üvey annesi Baturina'dan gaddarca aldığı öcü hatırlatmak isterim. Mahkemeye çıkmadan kurşuna dizildiler ve haklarındaki ceza, öldürülmelerinden sonra verildi. Eski komünist Kedrov yoldaş Parti Merkez Komitesindeki Andreyev yoldaşa (Andreyev yoldaş o dönemde MK sekreteriydi) şunları yazmış:

> Bu mektubu sizden yardım talep etmek için Lefortovo Hapishanesinin karanlık hücresinden yazıyorum. Korku çığlıklarımı duyun, duymamazlıktan gelmeyin, sorgu kâbusunu durdurmak için müdahale edin, yapılan hatayı ortaya çıkartın.
>
> Suçsuz yere ölüme gidiyorum. Bana inanın. Zaman bunu gösterecek. Çar yanlısı gizli polisin ajan-provokatörü değilim, casus değilim, Sovyet karşıtı bir örgütün üyesi değilim, beni itham ettikleri suçlar iftiralara dayanıyor. Partiye ve vatana karşı hiçbir zaman hiçbir suç işlemedim. Üzerinde hiçbir leke olmayan, (neredeyse) 40 yıldır çeşitli parti görevlerinde insanların iyiliği ve mutluluğu için emek vermiş olan yaşlı bir Bolşeviğim.
>
> Sorgucular benim gibi 62 yaşında yaşlı bir adamı sert ve küçük düşürücü fiziksel güç kullanmakla tehdit ediyorlar. Yaptıkları hatanın ve bana karşı takındıkları tavrın kanunsuz ve uygunsuz olduğunun hâlâ farkında değiller. Kötü, silahlı bir düşman olduğum iddialarını doğrulatmaya ve yaptıkları baskıyı arttırmaya çalışıyorlar. Partinin, benim masum olduğumu ve partinin bu evladının her türlü işkenceye rağmen ölene kadar partiye düşman olamayacağını bilmesini istiyorum.

Hiçbir çıkış yolum kalmadı. Yaklaşmakta olan yeni, sert darbelerden kaçmaya yetecek kuvvetim yok.

Ama her şeyin bir sınırı var. Tamamen tükendim. Sağlığım bozuldu, gücüm ve enerjim kalmadı, sonum yaklaşıyor. Bir Sovyet zindanında vatan haini damgası yemiş olarak ölmek...dürüst bir insan için daha korkunç ne olabilir? Ne büyük bir felaket! Anlatılmaz bir acı ve ağrı kalbimi sıkıştırıyor. Hayır, hayır! Bu gerçekleşiyor olamaz, olmamalı diye bağırıyorum. Ne parti ne sovyet yönetimi ne de halk komiseri L.P. Beriya bu gaddarca, geri dönüşü olmayan kanunsuzluğa izin vermeyeceklerdir. İğrenç namussuzlukların, kötü niyetin, korkunç alayların olmadığı düzgün ve tarafsız bir inceleme yapılırsa bu suçlamaların asılsız olduğunun ortaya çıkacağından eminim. Hakkın ve hukukun zafer kazanacağına inanıyorum. Yürekten inanıyorum.

Askerî Kurul, eski Bolşevik Kedrov yoldaşın suçsuz olduğu kararına vardı. Ama buna rağmen Beriya'nın emriyle kurşuna dizildi. *(Salonda öfkeli sesler.)*

Beriya ayrıca Ordjonikidze yoldaşın ailesinden de öcünü acımasızca aldı. Peki neden? Çünkü Ordjonikidze, Beriya'nın sinsice planlarını hayata geçirmesine engel olmuştu. Beriya yoluna çıkan herkesi ortadan kaldırıyordu. Ordjonikidze her zaman Beriya'ya karşı olmuştu ve bunu da Stalin'e söylemişti. Stalin bu konuyu açıklığa kavuşturmak ve gerekli tedbirleri almak yerine Ordjonikidze'nin sonradan kurşuna dizileceği kötü bir duruma düşmesine, kardeşinin de ortadan kaldırılmasına izin verdi. *(Salonda öfkeli sesler.)* Beriya işte böyle bir insandı.

Ama Parti Merkez Komitesi, Stalin öldükten hemen sonra Beriya'nın maskesini düşürdü. Görülen davalar sonucunda Beriya'nın sayısız suç işlediğine karar verildi ve Beriya kurşuna dizildi.

Kendinize bir sorun, on binlerce parti ve sovyet görevlisini ortadan kaldıran Beriya'nın maskesi neden Stalin döneminde düşmedi? Çünkü Stalin'in zayıflıklarından ustaca faydalandı, Stalin'in şüpheciliğini kullanarak yaptığı her şeyde onun desteğini aldı.

* * *

Yoldaşlar!

Stalin her fırsatta kendi kişiliğinin yüceltilmesini cesaretlendirdiği ve desteklediği için kişi kültü fazlasıyla büyüyüp dev gibi oldu. Bunu kanıtlayan pek çok gerçeklik var. Stalin'in kendini övmesinin ve en ufak bir alçakgönüllülük sergilememesinin en karakteristik örneği 1948 yılında yayınlanan "Kısa Biyografi"de görülebilir.

Bu kitap şaha kalkmış bir yaltaklanmanın, bir insanın ilahlaştırılmasının, "hatasız bir bilgeye", "yüce bir öndere" ve "tüm zamanların ve halkların eşsiz generaline" dönüştürülmesinin dışavurumu. Stalin karakterini daha da göklere çıkartmak için kullanılabilecek tüm sözcükler kullanılmış.

Bu kitapta art arda sıralanan bezdirici pohpohlamaları burada yinelemeye gerek yok. Hepsinin bizzat Stalin tarafından onaylanıp yayına hazır hale getirildiğini ve bazılarını kitaba Stalin'in eklediğini vurgulamak yeterli.

Stalin nelerin bu kitaba girmesini gerekli gördü? Acaba "Kısa Biyografi"nin yazarlarının abartılı övgülerini yumuşatmak mı istedi? Hayır. Özellikle yeteneklerinin yeterince övülmediği yerleri düzeltti.

İşte Stalin'in kendisinin eklediği bölümlerden bazıları:

> Lenin partimizin çekirdek yönetici kadrosundan çıktıktan sonra nihayet kuşkucular ve teslimiyetçiler, Trotskistler ve Zinovyevciler, Buharinciler ve Kamenevciler ile yaptığımız mücadele gelişti... Lenin'in soylu bayrağını savunanlar, partiyi Lenin'in söyledikleri etrafında birleştirenler Sovyet halkını ülkenin sanayileşmesi ve tarımın kolektifleştirilmesi yolunda ilerlettiler. Bu çekirdek kadronun başı ve parti ve devletin yönetici gücü yoldaş Stalin'di.

Stalin işte bunları yazdı! Daha fazlasını da söylüyor:

> Bir parti ve halk liderinin görevlerini ustalıkla yerine getiren, Tüm Sovyet halkının tam desteğini alan Stalin buna rağmen yaptıklarının kibir, kendini beğenmişlik, narsizmin gölgesinde kalmasına izin vermedi.

Herhangi bir şey yapmış olan herhangi bir kişi nerede ve ne zaman kendisini böyle göklere çıkartabilmiştir? Böyle bir şey Marksist-Leninist bir kişiye yakışır mı? Hayır. Marx ve Engels özellikle böyle kişilere karşıydılar. Vladimir İlyiç Lenin böyle kişileri her zaman sertçe eleştirmişti.

Kitabın örnek baskısında şöyle bir ifade var: "Stalin: Günümüzün Lenin'i." Stalin bu ifadeyi yeterli görmemiş ki kendi el yazısıyla şöyle değiştirmiş: "Stalin: Lenin'in yaptıklarını başarıyla devam ettiren kişi ya da partimizde söylendiği şekliyle, Stalin: günümüzün Lenin'i."

Bu ifade üzerine vurgu yapılarak söyleniyor ama halk değil Stalin'in kendisi söylüyor.

Kitabın örnek baskısına Stalin'in kendi el yazısıyla eklediği, kendini öven pek çok örnek daha verilebilir. Özellikle askerî dehası, liderlik yetenekleri söz konusu olduğunda övgü dolu sözleri bol bol kullanmak için elinden geleni yapmış.

İzninizle, Stalin'in askerî dehası konusunda ekledikleriden bir örnek daha vereyim:

> Yoldaş Stalin –diye yazıyor– Sovyet askerî bilimlerini ileriye taşıdı. Yoldaş Stalin daima işbaşında olup savaşın kaderini belirleyen faktörler, hareketli savunma, karşı saldırı ve hücum prensipleri, farklı tip birliklerin etkileşimi ve modern savaş şartlarında çatışma teknikleri, modern savaşlarda büyük tank topluluklarının ve havacılığın rolü, ordunun en güçlü birimi topçular hakkında ilkeler geliştirdi. Stalin'in dehası savaşın farklı safhalarında, duruma uygun doğru çözümleri buldu. *(Salonda hareketlenmeler.)*

Stalin daha da ileri gidip şunları yazıyor:

> Stalin askerî yeteneklerini hem savunma hem de saldırı alanında sergiledi. Yoldaş Stalin olağanüstü kavrama yeteneğiyle düşmanın planlarını tahmin etti ve bu planların üstesinden geldi. Yoldaş Stalin'in Sovyet birliklerine komutanlık ettiği çatışmalarda askerî operasyon sanatının en üstün örnekleri sergilendi.

Böylece Stalin komutan olarak da göklere çıkartıldı. Ama kim tarafından? Stalin'in kendisi tarafından; ama bu sefer komutan

Stalin olarak değil yazar, editör, övgü dolu biyografisinin derleyicilerinden biri olan Stalin tarafından.

Bunlar gerçek, yoldaşlar. Bunların utanç verici gerçekler olduğunu söylemek zorundayım.

Stalin'in "Kısa Biyografi" hakkında bir gerçek daha var. "Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevikler) Tarihi Kısa İncelemesi"nin hazırlanması için Parti Merkez Komitesi komisyonunun çalıştığı biliniyor. Çeşitli yazarların ortak çalışmasıyla hazırlanan bu kitapta da kişi kültü fazlasıyla var. Bu durum, Stalin'in "Kısa Biyografi"sinin örnek baskısında şöyle ifade ediliyor:

> SBKP(B) Merkez Komitesi komisyonu "Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevikler) Tarihi Kısa İncelemesi"ni Stalin yoldaşın yönetiminde ve aktif katılımıyla hazırlamıştır.

Ama bu ifade Stalin'i tatmin etmemiş olacak ki "Kısa Biyografi"nin basılmış halinde yerini şuna bırakmış:

> Stalin'in yazdığı ve SBKP(B) MK Komisyonunun onayladığı 'SBKP(B) Tarihi. Kısa Bir İnceleme' isimli kitap 1938 yılında yayınlandı"

Başka bir şey söylemeye gerek var mı! *(Salonda hareketlenmeler.)*

Gördüğünüz gibi, hazırlanması için grupça emek harcanan bir eser, Stalin tarafından yazılmış gibi gösterilmiş. Bu değişikliğin nasıl ve neden gerçekleştiğini söylemeye gerek yok.

Haklı bir soru ortaya çıkıyor: Eğer bu kitabın yazarı Stalin'se, neden Stalin kültünü yüceltmeye, şanlı Komünist Partimizin Ekim Devrimi sonrası dönemde yaptığı tüm işlerin arka planında "Stalin'in dehası" olduğunu söylemeye gerek duydu?

Partinin, Lenin'in çizdiği yolda ilerleyerek ülkeyi sosyalizme geçirmek, sosyalist toplumu inşa etmek, ülkeyi sanayileştirmek ve kolektifleştirmek ve diğer düzenlemeleri yapmak için harcadığı emeğe değinmeye neden gerek görmedi? Stalin'e, onun konuşmalarına ve raporlarına bunlardan daha fazla değiniliyor. İstisnasız her şey onun ismiyle ilişkilendiriliyor.

Ve Stalin "SBKP(B) Tarihi Kısa İncelemesi"ni kendisinin yazdığını açıklayınca, bunun en azından şaşkınlık ve tereddüt ya-

ratması gerekirdi. Bir Marksist-Leninist kendi kişi kültünü nasıl böyle göklere çıkarabilirdi?

Bir de Stalin ödülleri konusunu ele alalım. *(Salonda hareketlenemeler.)* Çarlar bile kendi isimleriyle anılan ödüller koymadılar.

Stalin Sovyetler Birliği'nin millî marşı olarak, içinde Komünist Parti hakkında tek bir kelime bile olmayan ama kendisinin göklere çıkartıldığı bir metni seçti:

"Gelişmemizi Stalin sağladı,

Halka bağlılığıyla, emeği ve kahramanlığıyla bize ilham verdi."

Marşın bu satırlarında, Lenin'in büyük partisinin yaptığı eğitimsel, yönetimsel ve ilham verici çalışmaları Stalin tek başına yapmış gibi gösteriliyor. Bu, kesinlikle Marksizm-Leninizmden açık bir sapma, partinin rolünün küçümsenmesi ve aşağılanmasıdır. MK Başkanlık Heyetinin halkın rolünü, partinin rolünü yansıtan yeni bir marş yazılması kararı aldığını buradan size bildirmek isterim. *(Uzun süreli alkış dalgası.)*

Stalin'in ismi önemli yatırımlara ve şehirlere rızası alınmadan mı verildi, tüm ülkeye Stalin anıtları rızası olmadan mı yapıldı? Stalin SSCB Bakanlar Kurulunun aldığı Volga-Don Kanalı üzerine devasa bir heykelinin yapılması kararını 2 Temmuz 1951 tarihinde imzaladı, aynı yılın 4 Eylül tarihinde bu anıtın yapılması için 33 ton bakır ayrılması emrini yayınladı. Stalingrad yakınlarında olan herkes, insanların heykelin yanında ne kadar küçük kaldığını görecekti. Bu anıtın yapılması yıllar sürdü ve bu dönemde bu bölgelerde yaşayan insanlarımız savaştan sonra hâlâ çamurdan kulübelerde yaşıyordu. Stalin'in biyografisinde yazdığı "yaptıklarının üzerine kibir, kendini beğenmişlik ve narsizm gölgesinin düşmeyeceği" ifadesinin doğru olup olmadığını kendinize bir sorun.

Stalin aynı zamanda Lenin'in hatırasına da saygısızık etti. Vladimir İlyiç'in anısına yapılacak olan ve yapılma kararı 30 sene önce alınmış olan Sovyetler Sarayı yapılmadı, inşaatı hakkındaki sorular sürekli bir kenara atıldı ve unutulmaya bırakıldı. Bu durum düzeltilmeli ve Vladimir İlyiç Lenin adına yapılacak olan eser inşa edilmeli. *(Uzun süreli alkış dalgası.)*

Sovyet yönetiminin 14 Ağustos 1925 tarihinde aldığı "Bilimsel çalışmalar için V.İ. Lenin ödülleri verilmesi" kararını hatırlatmak gerekiyor. Bu karar basında duyuruldu ama bugüne kadar hiçbir Lenin ödülü verilmedi. Bunu da düzeltmek zorundayız. *(Uzun süreli alkış dalgası.)*

Stalin'in hayattındaki olaylar, "Stalin. Kısa Biyografi" isimli kitapta daha önce anlattığım yöntemlerle o kadar parlatılmıştı ki Lenin'in Sosyalist Ekim Devrimi'nin başarıyla gerçekleştirilmesinde oynadığı rol ikinci plana itilmişti. Lenin imajı pek çok filmde, pek çok edebiyat eserinde yanlış, kabul edilemez bir biçimde önemi azaltılarak yansıtılıyor.

Stalin zırhlı trenin basamağında, düşmana kılıcıyla saldırırken gösterildiği "Unutulmaz 1919" filmini de çok severdi. Bırakalım Stalin hakkındaki gerçekleri, onun nasıl savaştığını bilen değerli dostumuz Kliment Yefremoviç toplayıp yazsın. Voroşilov yoldaşın böyle bir çalışmaya başlaması, tabii ki kolay değil ama yapsa çok güzel olurdu. Bunu herkes -halk, parti- onaylardı. Ve torunlarımız bize teşekkür ederlerdi. *(Uzun süreli alkış dalgası.)*

Ekim Devrimi ve İç Savaş üzerine ışık tutulurken bazı durumlarda durum öyle yansıtılıyor ki sanki her yerde başrolü Stalin oynuyor ve her yerde Lenin'i yapılması gereken şeyleri yapması için Stalin harekete geçiriyor. Lenin'e bundan büyük iftira olur mu! *(Uzun süreli alkış dalgası.)*

Şu anda burada bulunanların yüzde 99'unun 1924 yılına kadar Stalin hakkında çok az şey bildiğini ve duyduğunu söyleyecek olursam herhalde yalan söylemiş olmam ama Lenin'i tüm ülke tanıyordu; tüm parti tanıyordu, en küçüğünden en büyüğüne tüm insanlar tanıyordu. *(Uzun süreli alkış dalgası.)*

V.İ. Lenin'in oynadığı rolün, komünist partinin ve sovyet halkının -bu ülkeyi yaratan, bu ülkeyi yoktan var eden halkın- yaptığı büyük işlerin tarihte, edebiyatta, sanat eserlerinde gerçek karşılıklarını bulabilmeleri için bütün bu eserler kesinlikle yeniden gözden geçirilmeli. *(Alkışlar.)*

* *

Yoldaşlar! Kişi kültü, partinin gelişmesinde ve ekonomi çalışmalarında yanlış yöntemler uygulanmasına, parti içinde ve Sovyetlerde demokrasinin ihlal edilmesine, hataların üzerini kapatıp gerçekleri örtbas eden bir bürokrasi anlayışına neden oldu. Çok sayıda dalkavuk, yağcı, çokbilmiş partiye doldu.

Çok sayıda parti, Sovyet, ekonomi görevlisinin tutuklanmasının sonucunda, görevlilerimizin güvensizlikle, ihtiyatla, kendi gölgesinden korkar bir halde, daha az inisiyatif alarak çalıştıklarını göz ardı edemeyiz.

Parti ve Sovyet organlarının aldıkları kararlara bir bakalım. Özel koşulları dikkate almadan belli bir şablon içinde kalmaya başladılar. İşler o noktaya geldi ki parti ve diğer organlarda çalışanlar en ufak toplantılarda bile ancak hazırlanan kâğıtlardan kopya çekerek soru sorabildiler. Tüm bunlar parti ve Sovyet çalışmalarını, bürokrasi aygıtını durma noktasına getirdi.

Tarım yönetimi, Stalin'in halkın yaşamından ne kadar uzak olduğunun, gerçek koşullardan ne kadar habersiz olduğunun güzel bir örneği.

Ülkenin içinde bulunduğu durumun az çok farkında olan herhangi biri tarımın ne kadar kötü bir durumda olduğunu görebilirdi ama Stalin bunun farkına varmadı. Stalin'e bu durumu anlattık mı? Evet anlattık ama o bizimle ilgilenmedi. Peki tarım neden bu duruma gelmişti? Çünkü Stalin hiçbir yere gitmiyor, işçilerle ve kolektif çiftliklerde çalışan köylülerle görüşmüyor ve buralardaki gerçek durumu bilmiyordu.

Ülkeyi ve tarımı sadece filmlerde görüyordu. Ama filmler tarımın durumunu süsleyerek, cilalayarak aktarıyordu. Fimlerde kolhoz hayatı öyle anlatıyordu ki masalar hindiden ve kazdan geçilmiyordu. Görünüşe göre Stalin durumun gerçek hayatta da böyle olduğunu düşünüyordu.

Vladimir İlyiç Lenin hayatı başka türlü takip ederdi, her zaman halkın yanındaydı; yoldan geçen köylüler sık sık fabrikalarda ve imalathanelerde konuşma yaptığını, köylere girip köylülerle görüştüğünü görebiliyorlardı.

Stalin halktan uzaktı, hiçbir yere gitmezdi. Ve bu durum onlarca yıl devam etti. Bir köye en son 1928 yılının Ocak ayında, tahıl rezervlerini incelemek için Sibirya'ya gittiğinde uğramıştı. Köylerdeki durumu nasıl bilebilirdi?

Stalin'e konuşmalardan birinde tarımımızın, özellikle et ve diğer hayvansal ürün üretiminin çok kötü durumda olduğu söylenince, "kolhozlarda ve devlet çiftliklerinde hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi için alınması gereken tedbirler" hakkında bir rapor hazırlanması için bir komisyon kuruldu. Bu konu hakkında çalışma yaptık.

Doğal olarak o dönemde getirdiğimiz öneriler bütün alanları kapsamıyordu, hayvan yetiştiriciliğini geliştirmenin yolları ile sınırlıydı. Kolhozlarda çalışanların, MTİ çalışanlarının, devletin hayvan yetiştirme çiftliklerinde çalışanların maddi çıkarlarını geliştirmek için devletin hayvansal ürünlere ödediği fiyatın arttırılmasını önerdik. Ama hazırladığımız çalışma kabul edilmedi ve 1953 yılının Şubat ayında rafa kaldırıldı.

Üstelik Stalin bu çalışmayı inceledikten sonra, köylülerin zengin bir hayat sürdüklerini, kolhozda çalışan bir köylünün tek bir tavuk satarak vergisini ödeyebileceğini söyleyerek kolhozlardan ve kolhozlarda çalışanlardan toplanan verginin 40 milyar ruble arttırılmasını teklif etti.

Bunun ne anlama geldiğini düşünün. 40 milyar ruble, çiftçilerin tüm ürünlerini verseler alamayacakları bir rakam. Örneğin kolektif çiftlikler ve çiftçiler 1952 yılında devlete verdikleri ve sattıkları ürünler karşılığında 26 milyar 280 milyon ruble aldılar.

Stalin'in bu teklifi belli verilere dayanıyor muydu? Tabii ki hayır. Böyle durumlarda veriler ve rakamlarla ilgilenmezdi. Stalin bir şey söylemişse, bu o şeyin gerçekten öyle olduğu anlamına geliyordu, çünkü o "deha"ydı ve bir dehanın hesap yapmasına gerek yoktu, bir meseleye şöyle bir göz atması, o mesele hakkında ne yapılması gerektiğine karar vermesi için yeterliydi. Bir şey söyledi mi, herkes onun söylediğini tekrar etmeli ve onun zekâsına hayran kalmalıydı.

Ama tarımdan alınan vergilerin 40 milyar rubleye çıkartılmasını teklif etmesinde nasıl bir zekâ parıltısı vardı? Bu teklif sadece

gerçeklerin doğru değerlendirilmesini değil hayattan uzak bir insanın gerçekle ilgisi olmayan düşüncelerini bile aştığı için hiçbir zekâ parıltısı yoktu.

Tarım alanında yavaş yavaş durumumuzu düzeltmeye başladık. XX. Kongrede konuşma yapan delegelerin, hayvansal ürünlerin üretilmesi hakkındaki altıncı beş yıllık planda koyulan hedeflerin, 2-3 yılda tutturulmasını sağlayacak şartların hazır olduğunu söylemeleri hepimizi mutlu ediyor. Yeni beş yıllık planda koyulacak hedeflerin de başarıyla tutturulacağından eminiz. *(Uzun süreli alkışlar)*

* * *

Yoldaşlar!

Stalin'in hayattayken geniş ölçüde kabul gören, Marksizm-Leninizm ruhuyla ilgisi olmayan olumsuz görüntülerin ortaya çıkmasına neden olan kişi kültünü sert bir şekilde eleştirdiğimizi görenlerin aklına şu soru gelebilir: Stalin'in partinin ve ülkenin başında olduğu 30 yıl boyunca kazanılan başarıları inkâr edebilir miyiz? Böyle bir soruyu ancak devrimin ve Sovyet devletinin özünü anlayamamış, Lenin'in Sovyet toplumunun gelişmesinde partiye ve halka verdiği önemi doğru dürüst anlayamamış, kendini kişi kültünün sarhoşluğuna ve büyüsüne kaptırmış insanlar sorabilir.

Sosyalist devrimi işçi sınıfı, yoksul köylülerle birlik olarak, tarafsız köylülerin desteğini alarak gerçekleştirdi; Sosyalist devrimi Bolşevik Partinin önderlik ettiği halk gerçekleştirdi. Lenin'in en büyük başarısı, işçi sınıfının savaşan partisini yaratması, bu partiyi Marksist toplumsal ilerleme anlayışıyla, proletaryanın kapitalizme karşı giriştiği savaşta zafer kazanacağı doktriniyle silahlandırması ve partinin çeliğine halk kitlelerinin devrimci mücadele suyunu vermesidir. Parti de bu savaş sürecinde sürekli halkın çıkarlarını savundu, halkın vefalı önderi haline geldi, emekçileri iktidara, dünyadaki ilk sosyalist devlete kavuşturdu.

Lenin'in Sovyet devletinin gücünün kitlelerin bilincinden, milyonlarca insanın tarihi baştan yazmış olmasından kaynaklan-

dığı sözlerini rahatlıkla hatırlayacaksınız. Tarihsel zaferlerimizi partimizin örgütlenme çalışmaları, yerel örgütleri, büyük halkımızın özverili emekleri sayesinde kazandık. Bu zaferler, kişi kültünün bolca kullanıldığı dönemlerde gösterilmeye çalışıldığı gibi Stalin'in tek kişilik yönetiminin değil halkın ve partinin, geniş bir alanda bir bütün olarak hareket etmesinin eseriydi.

Bu sorunun özüne Marksist-Leninist bakış açısıyla yaklaşacak olursak, Stalin'in hayatının son yıllarındaki yönetiminin, Sovyet toplumunun gelişmesini frenlediğini açıkça söylemek zorundayız.

Stalin uzun aylar boyunca parti ve ülke ile ilgili en önemli, en acil meseleleri dikkate almadı. Tek başına alınan kararlar, çok karmaşık sorunlara yol açabileceği ve bazen de açtığı için diğer ülkelerle olan barışçıl ilişkilerimiz Stalin döneminde sık sık kesintiye uğradı.

Kişi kültü uygulamasından kurtulduğumuz son yıllarda iç ve dış politika alanında ilerlemeler kaydettik, hareketliliğin arttığını, çalışan kitlelerin üretim teşebbüslerinin geliştiğini, ekonomi ve kültür alanında bunların sonuçlarının alındığını herkes gözleriyle gördü. *(Alkışlar.)*

Bazı yoldaşlarımız şu soruyu sorabilir: MK Politbüro üyeleri neredeydi, kişi kültüne neden zamanında karşı çıkmadılar da şimdi çıkıyorlar?

Her şeyden önce Politbüro üyelerinin bu soruna farklı dönemlerde farklı baktıklarını aklımızdan çıkarmamalıyız. İlk seferinde Stalin'i aktif olarak desteklediler çünkü Stalin en güçlü Marksistlerden biriydi ve mantığı, gücü ve iradesinin parti kadroları, pati çalışmaları üzerinde büyük etkisi vardı.

Stalin'in V.İ. Lenin'in ölümünden sonra, özellikle ilk yıllarda Leninizm için, Leninist düşüncede tahrifat yapanlara, bu düşüncenin düşmanlarına karşı aktif olarak mücadele ettiği biliniyor. Leninist düşünceyi temel alan parti, merkez komitesinin liderliğinde, ülkede sosyalist sanayileşmenin geliştirilmesi, tarımın kolektifleştirilmesi ve kültür devriminin hayata geçirilmesi için büyük çaba harcadı. Stalin bu dönemde popülarite, sempati ve destek kazandı. Parti, ülkeyi tek doğru yol olan Leninizmden saptırmaya

çalışanlarla –Trotskistler, Zinovyevciler ve sağ, burjuva milliyetçiler– mücadele etmek zorunda kaldı. Bu mücadelenin verilmesi gerekiyordu. Ama sonradan Stalin, yetkisini çok kötüye kullanarak parti ve devletin önde gelen isimlerini cezalandırmaya, dürüst Sovyet insanlarına karşı terörist yöntemler kullanmaya başladı. Stalin, daha önce de anlatıldığı gibi, parti ve devletin önde gelen isimlerine –Kosior, Rudzutak, Eyhe, Postıyşev ve diğerleri– karşı harekete geçti. Asılsız kuşkular ve suçlamalara karşı çıkma denemeleri, karşı çıkanın baskılara maruz kalmasına neden oldu. Yoldaş Postıyşev'in başından geçen bir olay buna güzel bir örnek. Yaptıkları bir konuşmada Postıyşev'in söyledikleri Stalin'in hoşuna gitmeyince ona şu soruyu sormuş:

"Siz kendinizi ne sanıyorsunuz?"

Postıyşev kendine has aksanıyla sertçe şu cevabı vermiş:

"Bolşeviğim ben, Stalin yoldaş, Bolşevik!"

Ve bu konuşma ilk önce Stalin'e saygısızlık, sonra haince bir davranış olarak değerlendirildi ve sonunda Postıyşev'in hiçbir geçerli gerekçe olmadan "halk düşmanı" olarak ilan edilip ortadan kaldırılmasına neden oldu.

O dönemde yaratılan koşullar hakkında Nikolay Aleksandroviç Bulganin'le sık sık konuşurduk. Bir keresinde arabada beraber giderken bana şöyle dedi:

"Bazen Stalin'e gidiyorsun, seni bir arkadaşı olarak çağırıyor. Ama Stalin'le otururken bile oradan nereye gideceğini bilmiyorsun: eve mi hapse mi?"

Bu cümle Politbüro üyelerinin ne kadar zor bir durumda olduklarını açıkça gösteriyor. Son yıllarda Parti MK Genel Toplantılarının yapılmadığını, Politbüronun da ancak özel bir durum olursa toplandığını düşünecek olursak bazı Politbüro üyelerinin herhangi bir adaletsiz ya da yanlış karar aleyhinde, parti yönetimindeki bariz hatalar ve eksiklikler aleyhinde konuşmalarının ne kadar zor olduğunu daha iyi anlayabiliriz.

Daha önce de anlatıldığı gibi pek çok karar ortak bir değerlendirme yapılmadan, bireysel olarak ya da yapılan soruşturmalar neticesinde alındı.

Stalin'in zulmünün kurbanı olan Politbüro üyesi Voznesenskiy yoldaşın kaderini herkes biliyor. Politbüro kadrosundan çıkartılması konusunda alınan karar hiçbir yerde tartışılmadan soruşturmalar sonucunda alınan kararlara güzel bir örnek. Kuznetsov yoldaş ve Rodionov yoldaşın görevlerinden alınması kararları da yapılan soruşturmalar sonucunda alındı.

MK Politbüronun işlevi önemli ölçüde azaltıldı ve Politbüro içinde "beşli", "altılı", "yedili", "dokuzlu" komisyonlar kurularak çalışma düzeni bozuldu. Örneğin, Politbüronun 3 Ekim 1946 tarihli kararı:

"Stalin yoldaşın teklifi:

1) Politbüro içindeki Dış İlişkiler Komisyonuna (altılı) dış ilişki meseleleriyle birlikte iç yapı ve iç politika sorunlarıyla da ilgilenme görevinin verilmesi.
2) Altılının SSCB Devlet Planlama Komisyonu başkanı Boznesenski yoldaşın katılımıyla yediliye dönüştürülmesi.

MK Sekreteri – İ. Stalin."

Bunlar bir iskambil oyuncusunun laflarına benzemiyor mu? *(Salonda gülüşmeler.)*

Politbüro içinde bu tarz komisyonların –"beşli", "altılı", "yedili", "dokuzlu"– kurulmasının, müşterek yönetim prensibinin altını oyduğu açıkça görülüyor. Politbüronun bazı üyelerinin bu şekilde en önemli sorunların çözümlerinin dışında bırakıldığı ortaya çıktı.

Partimizin en eski üyelerinden biri –Kliment Yefremoviç Voroşilov– dayanılmaz koşullara maruz kaldı. Birkaç yıl boyunca Politbüro çalışmalarına katılma hakkında mahrum bırakıldı. Stalin Politbüro toplantılarına girmesini ve belgelerin ona gönderilmesini yasakladı. Voroşilov yoldaş, Politbüronun toplantı yaptığı haberini her aldığında telefon etti ve toplantıya katılmak için izin istedi. Stalin bazen izin verdi ama bundan duyduğu hoşnutsuzluğu her zaman gösterdi. Stalin'in aşırı evhamlılığı ve şüpheciliği, Voroşilov'un İngiliz ajanı olduğu gibi saçma ve komik bir

şüpheye düşmesine neden olmuştu. *(Salonda gülüşmeler.)* Evet, İngiliz ajanı. Konuşmalarını dinleyebilmek için evine özel bir cihaz koydurmuş. *(Salonda öfkeli sesler.)*

Stalin tek başına aldığı kararla, bir başka Politbüro üyesi Andrey Andreyeviç Andreyev'i de Politbüro çalışmalarından çıkarttı.

Dizginlerinden kurtulmuş zorbalığın bir örneği daha.

Stalin'in konuştuğu ve partimizin en eski üyelerinden Vyaçeslav Mihayloviç Molotov ve Anastas İvanoviç Mikoyan hakkında asılsız suçlamalarda bulunduğu, XIX. Parti Kongresinden sonra yapılan ilk MK Genel Toplantısını ele alalım.

Stalin birkaç ay daha yönetimde kalabilseydi Molotov ve Mikoyan yoldaşlar bu Parti Kongresinde muhtemelen olmayacaklardı.

Görünüşe göre Stalin'in Politbüronun eski üyelerinin hakkından gelme planları vardı. Politbüro üyelerinin değiştirilmesi gerektiğini defalarca söylemişti. XIX. Kongreden sonra yaptığı Merkez Komitesi Başkanlık Heyetine 25 kişi seçilmesi önerisinin amacı Politbüronun eski üyelerini atıp yerlerine daha az deneyimli ama onu her fırsatta övecek yeni üyeler almaktı. Bunun, Politbüronun eski üyelerini tasfiye etmek ve Stalin'in şimdi anlatacağım uygunsuz davranışlarının nedenlerinin ortaya çıkmasını engellemek için yapıldığını düşünebiliriz.

Yoldaşlar! Merkez Komitesi geçmişte yapılan hataların tekrarlanmaması için kişi kültüne kesinlikle karşı. Stalin'in haddinden fazla abartıldığını düşünüyoruz. Şüphesiz Stalin de geçmişte parti için, işçi sınıfı için, uluslararası işçi hareketi için önemli başarılar kazandı.

Meselenin karışık hal aldığı nokta, Stalin hayattayken, kendi yönetimi altında, kendi onayıyla kazanılan, biraz önce bahsettiğimiz başarıların, emekçilerin çıkarlarının düşmanların entrikalarından, emperyalist cephenin saldırılarından korunması için gerekli olduğuna inanıyor olması. Bütün bunları işçi sınıfının çıkarları, emekçi halkın çıkarları, sozyalizm ve komünizmin zaferi için yapıyordu. Bunların bir despotun işi olduğunu kimse

söyleyemez. Partinin, emekçilerin çıkarlarının, devrimin kazandırdıklarının korunması için böyle davranılması gerektiğini düşünüyordu. Asıl trajedik olan bu!

Yoldaşlar! Lenin gerçek bir Bolşevik'in alçakgönüllü olması gerektiğini defalarca söylemişti. Lenin'in kendisi de bir alçakgönüllülük abidesiydi. Bu konuda Lenin örneğini başarıyla hayata geçirdiğimiz söylenemez. Pek çok şehrin, fabrika ve işletmenin, kolhoz ve devlet çiftliğinin, Sovyetin ve kültür kurumunun bizim ya da hâlâ hayatta ve başarılı olan devlet ve parti görevlisinin ismini bir yerlere verdiğini söylemek yeterli. Bu isimlerin çeşitli şehirlerde, bölgelerde, işletmelerde ve kolhozlarda bir yerlere verilmesi birlikte çalıştığımız arkadaşlarımızın başının altından çıktı. Bunu düzeltmeliyiz. *(Alkışlar)*

Ama bunu akılcı bir şekilde, acele etmeden yapmalıyız. Merkez Komitesi bu konuyu görüşecek ve hiçbir hata ve aşırılık olmaması için uygun çözümü bulacak. Ukrayna'da Kosior'un tutuklandığının nasıl öğrenildiğini hatırlıyorum. Kiev Radyosu yayınına genellikle şöyle başlardı: "Radyo istasyonu Kosior adına konuşuyor." Bir gün radyo yayını Kosior'un adını anmadan başladı. Ve herkes Kosior'un başına bir şey geldiğini, muhtemelen tutuklandığını tahmin etti.

Bu yüzden biz de her yerde tabelaları kaldırmaya, isimleri değiştirmeye başlarsak, insanlar ismini bu işletmelere, kolhozlara ya da şehre veren yoldaşların tutuklandığı düşünülebilir. *(Salonda hareketlenmeler.)*

Bu ya da şu yöneticinin itibarını ve değerini böyle mi ölçüyoruz? Evet ne kadar değerli olduğunu düşünüyorsak ismini o kadar çok şehre, fabrika ve imalathaneye, kolhoz ve devlet çiftliğine veriyoruz. Ama bu "özel mülkiyete" son vermenin, fabrika ve imalathaneleri, kolhozları devlet çiftliklerini "kamulaştırmanın" vakti geldi. *(Gülmeler, alkışlar. "Bravo!" sesleri.)* Bu, davamızın yararına olacak. Kişi kültü işte bu şekilde ortaya çıkıyor.

Kişi kültü sorunuyla büyük bir ciddiyetle ilgilenmek zorundayız. Bu sorunun parti sınırları dışına çıkmasına, özellikle basına yansımasına izin veremeyiz. Bu yüzden kongrenin "kapalı

oturum"unda dile getiriyoruz. Düşmanlarımızın eline koz vermemek, iç sorunlarımızı onlara yansıtmamak için gerekli önlemleri almalıyız. Delegelerin bu önlemleri anlayacaklarını ve bunlara uygun bir şekilde hareket edeceklerini düşünüyorum. *(Coşkulu alkışlar.)*

* * *

Yoldaşlar! İdeolojik-teorik alanda ve ayrıca ekonomik çalışmalar alanında istediğimiz sonuçlara ulaşabilmek için kişi kültünü tamamen ortadan kaldırmalıyız.

Bunun için yapılması gerekenler:

İlk olarak, Bolşeviklerin yapması gerektiği gibi Marksizm-Leninizm anlayışında olmayan, parti yönetim ilkeleriyle ve parti yaşamı normlarıyla bağdaşmayan kişi kültünü mahkûm edip kökünü kurutmalı ve onu herhangi bir biçimde geri getirme çabalarına karşı acımasız bir mücadele vermeliyiz.

Marksizm-Leninizm öğretisinin, tarihin yaratıcısı, insanlığın tüm maddi ve manevi zenginliklerinin yaratıcısı olarak halk hakkındaki, toplumun yeniden yapılandırılması, komünizmin zaferi için verilen devrimci mücadelede Marksist partinin rolünün belirlenmesi hakkındaki en önemli koşullarını, ideolojik çalışmamızda yeniden inşa etmeli ve hayata geçirmeliyiz.

Bununla bağlantılı olarak, kişi kültü ile ilgili, tarih, felsefe, ekonomi ve diğer bilimler ve ayrıca edebiyat, sanat alanlarındaki yanlış görüşleri eleştirel bir gözle incelemek ve düzeltmek için Marksist-Leninist bir anlayışla önemli çalışmalar yapmalıyız.

Özellikle partimizin tarihi hakkında, Sovyet toplumunun tarihi hakkında, İç Savaş ve II. Dünya Savaşı tarihi hakkında Marksizmin bilimsel nesnelliğiyle hazırlanmış kılavuz kitaplar yayınlamak için kısa süre içinde işe koyulmalıyız.

İkinci olarak, Parti Merkez Komitesinin son yıllarda yapmaya başladığı, en üst seviyeden an alt seviyeye tüm parti organlarının Leninist parti yönetimi ilkelerine ve en önemli ilke olan kolektif yönetim ilkesine uyup uymadığı incelemesine, partimizin eleştiri

ve özeleştirinin geliştirilmesi için koyduğu kurallarla düzenlenmiş parti hayatı normlarına uyulup uyulmadığının incelenmesine ısrarla ve hiç ara vermeden devam etmeliyiz.

Üçüncü olarak, Sovyet sosyalist demokrasi anlayışını, Sovyetler Birliği Anayasası'nda belirtilen Leninist ilkelere tamamen uygun hale getirmek için yetkilerini kötüye kullananların yasadışı eylemlerine karşı mücadele etmeliyiz. Kişi kültünün olumsuz sonuçları olarak uzun süredir devam etmekte olan devrimci sosyalist yasalara karşı gelinmesini sona erdirmeliyiz.

* * *

Yoldaşlar!

Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresi yeni bir güçle partimizin bölünmez bütünlüğünü, Merkez Komitesi etrafında bir araya geldiğini, komünist gelişme yolunda karşılaşılacak sorunları çözmeye kararlı olduğunu gösterdi. *(Coşkulu alkışlar.)* Artık tüm gücümüzle, Marksizm-Leninizmle ilgisi olmayan kişi kültünün üstesinden gelmek, partimizin ahlaki ve politik gücüne verdiği ağır zararları ortadan kaldırmak için uğraşacağız. *(Uzun süreli alkışlar.)*

Partimizin, XX. Kongrede aldığı tarihsel kararlar yardımıyla, Sovyet halkını Leninist yolda ilerleterek yeni başarılara, yeni zaferlere götüreceğine tüm kalbimizle inanıyoruz. *(Uzun süreli, coşkulu alkışlar.)*

Yaşasın partimizin zaferler kazanmış bayrağı - yaşasın Leninizm! *(Uzun süreli, coşkulu alkış dalgası. Herkes ayakta.)*

BÖLÜMLERİN KAYNAKLARI

"TEORİK TEMELLER" BÖLÜMÜNÜN KAYNAKLARI

Stalin'in kendi kültüne karşı olması

Stalin'in kendi kişi kültünün oluşturulmasına yıllarca karşı çıktığını gösteren sayısız kanıt var. Stalin'in bu bakış açısını dile getirdiği mektuplardan, konuşmalardan ve sohbetlerden seçme parçalar verelim.

Haziran 1926:

> Doğrusunu isterseniz yoldaşlar, bana yapılan övgülerden yarısını bile hak etmiyorum. Beni hem Ekim Devrimi'nin kahramanı, hem Sovyetler Birliği Komünist Partisinin lideri, hem Komintern'in lideri, mucizevi bir kişi olarak gösteriyorlar. Bunların hepsi saçmalık yoldaşlar, gereksiz abartmalar. Genelde ölmüş devrimcilerin tabutunun başında böyle konuşulur. Ama benim ölmeye niyetim yok...
>
> Ben aslında Tiflis'teki demiryolu atölyelerinin önde gelen işçilerinin öğrencilerinden biriydim, hâlâ da öyleyim.[330]

Ekim 1927:

> "Stalin kimdir, Stalin küçük bir insandır."[331]

Aralık 1929:

> Kutlamalarınızı ve iltifatlarınızı beni bugünlere getiren işçi sınıfının büyük partisi adına kabul ediyorum. Leninist parti adına kabul ederek size bir Bolşevik'in minnettarlığıyla cevap veriyorum.[332]

Nisan 1930:

> "Başarı sarhoşluğu" yazısının Stalin'in kendi girişimleriyle yazıl-

330 J.V. Stalin. 8 Haziran 1926 tarihinde Tiflis'teki başlıca demiryolu atölyelerinin işçilerinin selamlamalarına cevap olarak. // J.V. Stalin. "Toplu Eserler". Cilt 8. – Yay: OGİZ; Gospolitizdat, 1948, s. 173. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/8-19.html.

331 J.V. Stalin. "Geçmişte ve Bugün Trotskist Muhalefet". MK ve SBKP(B) MYK'nin 27 Ekim 1927 tarihli ortak Genel Toplantısında yaptığı konuşma. Aynı eser. Cilt 10, s.172. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/10-15.html.

332 J.V. Stalin. Stalin yoldaşın 50. doğum günü için kutlamalar gönderen tüm örgütlere ve yoldaşlara. // Aynı eser. Cilt:12, s.140. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/12-6.html.

dığını düşünüyorlar. Bu, kesinlikle saçmalık. MK'da kişisel inisiyatif kullanıp böyle bir şey yapacak kimse yok.[333]

Ağustos 1930:

Bana "sadık" olduğunuzu söylüyorsunuz. Belki de kazayla ağzınızdan çıktı. *Belki de...* Ama kazayla çıkmadıysa, kişilere sadakat "ilkesinden" vazgeçmenizi tavsiye ederim. Bolşevikçe bir tavır değil. İşçi sınıfına, onun partisine, devletine sadık olun. Bu gerekli ve iyi bir şeydir. Ama bunu kişilere sadakatle, bu anlamsız ve gereksiz, ne olduğu belli olmayan zırvalarla karıştırmayın.[334]

Aralık 1931:

Bana gelince, ben sadece Lenin'in öğrencisiyim ve hayatımın amacı, ona layık bir öğrenci olabilmek...

Marksizm, ön plana çıkmış ya da tarihi değiştirmiş kişilerin rolünü tamamen reddetmez... Büyük insanlar sadece şartları doğru bir şekilde anlamakla kalmazlar, onları nasıl değiştireceklerini de bilirler. Eğer bu şartları anlamazlar ve düşüncelerini hayata geçirecek bir biçimde değiştirmek istemezlerse, Don Kişot konumuna düşerler...

Hayır, kararlar tek başına alınamaz. Tek başına alınan kararlar her zaman ya da neredeyse her zaman, tek taraflı kararlardır. Her kurulda, her kolektif yapıda fikirlerinin dikkate alınması gereken insanlar vardır. Her kurulda, her kolektif yapıda yanlış da olsa görüşlerini dile getirebilecek insanlar vardır. Üç devrim tecrübesi bize, kolektif olarak gözden geçirilip düzeltilmemiş 100 karardan 90'ının tek taraflı olduğunu gösterdi...

Emekçilerimiz hiçbir zaman, hiçbir koşul altında tek kişinin yönetimine maruz kalmadı. Oldukça önemli yetkililer, emekçi kitleler onlara olan güvenini kaybeder kaybetmez, emekçi kitlelerle bağları kopar kopmaz gözden düşerler ve bir hiçe dönüşürler.[335]

---

333 J.V. Stalin. Kolhozdaki yoldaşlara cevap. // Aynı eser, s. 213. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/12-11.html.

334 J.V. Stalin. Şatunovskiy yoldaşa mektup. // Aynı eser, cilt: 13, s.19. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/13-31.html.

335 J.V. Stalin. Alman yazar Emil Ludwig'le görüşme. // Aynı eser, s. 105-107 ve 110. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/13-2.html.

Şubat 1933:

Yaptıklarım için bana ikinci bir madalya verilmesi öneriniz hakkındaki mektubu aldım.

Samimi ifadeleriniz ve yoldaşça sözleriniz için teşekkür ederim. Benim için fedakârlık yaptığınızı biliyorum ve bu duygularınıza değer veriyorum.

Yine de vereceğiniz ikinci madalyayı kabul edemem. Sadece bu madalyayı siz hak ettiğiniz için değil yoldaşlarımın ilgisini ve saygısını yeterince aldığım için ve sizin hak ettiğiniz bu madalyayı elinizden almaya hakkım olmadığı için kabul edemem.

Madalyalar zaten tanınan insanlar için değil yeterince tanınmayan ve herkesin tanıması gereken kahraman insanlar içindir.

Ayrıca benim zaten iki madalyam olduğunu da belirtmeliyim. Ve bunlar bile benim için fazla – sizi temin ederim.[336]

Mayıs 1933:

Robins: Sizi ziyaret edebilme imkânının bulabilmiş olmak benim için büyük bir onur.

Stalin: Çok önemli bir şey değil. Abartıyorsunuz.

Robins: *(gülerek)* Benim için en ilginç olan Rusya'nın her yerinde Lenin-Stalin, Lenin-Stalin, Lenin-Stalin isimlerine birlikte rastlamış olmak.

Stalin: Bu konuda da abartıyorsunuz. Ben Lenin'le nasıl aynı seviyede olabilirim?[337]

Ocak 1937:

Feuchtwanger: Sadece 4-5 haftadır buradayım. İlk izlenimlerimden biri: Size gösterilen bazı saygı ve sevgi ifadeleri bana biraz abartılı ve şatafatlı geldi. Oysa siz sıradan ve mütevazı bir insana benziyorsunuz. Bu ifadeler omuzlarınıza aşırı bir yük bindirmiyor mu?

Stalin: Size tamamen katılıyorum. Fazlasıyla abartılı bir seviyeye çıkarttıklarında hiç hoş olmuyor. İnsanlar ufak tefek şeyler yü-

336 J.V. Stalin. İ.N. Bajanov yoldaşa mektup. // Aynı eser, s. 235. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/13-29.html.

337 V.İ. Stalin. Albay Robins'le 13 Mayıs 1933 tarihinde yaptığı görüşme. (Kısa kayıt) // *Aynı eser*, s. 260. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/13-3.html.

zünden kendilerinden geçiyorlar. Yüzlerce selamlama mesajından bir iki tanesine karşılık veriyorum, çoğunun yayınlanmasına izin vermiyorum, selamlama mesajlarının aşırı coşkulu olduklarını öğrenir öğrenmez yayınlanmalarına engel oluyorum. Bu selamlama mesajlarından onda dokuzu kesinlikle çok zevksiz. Hoş olmayan deneyimler yaşamama neden oluyorlar.

Benim kişiliğim etrafında yaratılan abartılı, aşırı derecede hayranlığa karşı koyabilmeyi ben de isterdim ama bu pek mümkün görünmüyor. Buna engel olabilmek çok zor, kitleler kendi bildikleri gibi kutlamalar yapıyorlar. Her şeyin bana atfedilmesi kesinlikle doğru değil ama tek kişi ne yapabilir ki? Bana baktıklarında kolektivizm kavramını görüyorlar ve etrafımda bir heyecan dalgası yaratıyorlar.

Feuchtwanger: SSCB'ye sempati duyan bir insan olarak, size gösterilen sevgi ve saygının tamamen samimi ve saf olduğunu görüyor ve hissediyorum. Sizi sevdiklerine, saydıklarına göre, yurt dışındaki bazı dostlarınızı şaşırtan bu aşırı sevgi gösterilerini tek bir sözle sona erdiremez misiniz?

Stalin: Bunu defalarca yapmaya çalıştım. Ama hiçbir sonuç çıkmadı: Bunun iyi bir şey olmadığını, bunu hak etmediğinizi söylüyorsunuz. İnsanlar sahte bir tevazu gösterdiğimi düşünüyorlar.

55. doğum günüm için bir kutlama yapmak istediler. SBKP(B) MK aracılığıyla bunu yasakladım.[338] Bu kutlamanın benimle ilgili olmadığını, duygularını göstermelerine engel olduğumu söyleyip şikayet etmeye başladılar. Halktan koptuğumu söyleyenler oldu. Mutluluklarını sergilemelerine nasıl engel olurdum? Zor kullanarak olamazdım. Düşüncelerini ifade etme özgürlüğü var. Ancak dostça rica edebilirim.

Adı çıkmış kültürsüzlüğümüzün bir görünümü...

Başka ülkelerde bazı insanların keyfini kaçıracak şeyler bunlar

338 Belgenin yayıncısı L. Maksimenkov'un belirttiğine göre, Politbüro, Stalin'in teklifiyle 19 Aralık 1934 tarihinde şu kararı alıyor: "Stalin yoldaşın ricası üzerine elli beşinci doğum gününün olduğu 21 Aralık tarihinde hiçbir eğlenceye ya da kutlamaya ya da basında ve toplantılarda hiçbir beyanata izin verilmeyecektir. (RGASPİ) Bkz: L. Maksimenkov. Sovyet edebiyatı terminolojik tarih çalışmaları. "Stalin'in Sunağındaki Batılı Hacılar". (Feuchtwanger ve diğerleri.) // *Voprosy literaturiy*. 2004, sayı: 2. Bkz: http://magazines.russ.ru/voplit/2004/2/max13.html.

ama burada yapacak bir şey yok. Kültür seviyesi bir çırpıda yükselmiyor...

Feuchtwanger: İşçi ve köylü kitlelerinin duyduğu sevgi ve saygıdan değil, başka bir şeyden bahsediyorum. Pek çok yerde kötü yapılmış büstleriniz var. En kötü büstünüzün nerede olduğunu Moskova haritası üzerinde gösterir misiniz? Gayet hoş olan Rembrandt sergisinde o kötü büstünüzün ne iş vardı?

Stalin: Yerinde bir soru. Kafamda çeşitli kurumlardan bürokratlar değil halk kitleleri var. Bürokratlara gelince zevksiz oldukları söylenemez. Stalin'in büstü olmazsa gazetelerin, şeflerinin azarlamasından ya da ziyaretçilerin şaşırmasından korkuyorlar. Bürokratların kariyerizmi, garip bir şekilde kendilerini "koruma" biçimleri: Başlarına bir şey gelmemesi için Stalin'in büstü sergilenmeli.

Başarılı olan her partide, partiye sokulmaya çalışan yabancı ögeler, kariyeristler vardır. O partidekilere benzeyerek kendilerini korumaya çalışırlar – büstler dikerler, inanmadıkları sloganları yazarlar. Büstlerin kötülüğüne gelince, bunu bazen bilinçli olarak yapıyorlar (biliyorum, bu oluyor) ama çoğunlukla güzeli çirkinden ayırt edemiyorlar. Örneğin, beni ve yoldaşları 1 Mayıs kutlamalarında betimleyen portreler gördüm: Hepsinde aynı özellikler vardı. Sevinç içindeki insanlar, bu portrelerin işe yaramaz eserler olduğunu anlamıyorlar bile. Büstlerin güzel yapılması gibi bir emir de veremem – neyse, büstlerin canı cehenneme! Yapılacak başka işler olduğu için bu büstlerle ve benzeri şeylerle ilgilenecek zaman yok.[339]

Şubat 1938:

"Stalin'in çocukluğu hakkında öyküler" isimli kitabın basılmasına kesinlikle karşıyım.

Kitapta fazlasıyla gerçekle tutarsızlıklar, çarpıtmalar, abartmalar ve gereksiz övgü var. Yazar ancak masallarda, saçma öykülerde

339 Stalin yoldaşın Alman yazar Lion Feuchtwanger'le yaptığı görüşmenin kayıtları. 8 Ocak 1937. L. Maksimenkov. "Sovyet Edebiyatı Terminolojik Tarihi..." Bkz: http://magazines.russtru/voplit/2004/2/maxl3.html. Görüşmenin aynı bölümü için ayrıca bkz: L.Feuchtwanger. *Moskova 1937.* "Dostlarımla Yaptığım Gezinin Kayıtları" Yay: Hudojestvennaya Literatura, 1937, Bölüm 3. Bkz: http://istoria.hl O.ru/lib/read.php?what=moscow37&p=28 http://istoria.h_10.ru/lib/read.php?what-moscow378cp=29.

rastlanabilecek gereksiz abartmalara başvurmuş (bunları iyi niyetinden yapmış olabilir). Yazar için üzgünüm ama gerçekler değiştirilemez.

Ama ana mesele bu değil. Ana mesele Sovyet çocuklarının (ve genel olarak insanlarının) bilincinde kişi, önder, kusursuz kahraman kültü yaratma eğiliminin olması. Bu çok tehlikeli ve zararlı. "Kahraman" ve "kitle" kuramı Bolşeviklerin kuramında değil Sosyalist Devrimci (SR) kuramda vardır. "Kahramanlar halkı yaratır, onu kitleden halka dönüştürür" der SR'liler. "Halk kahramanları yaratır" diye karşılık verir Bolşevikler, SR'lilere. Kitap SR'lilerin değirmenine su taşıyor. Sosyalist devrimci partililerin değirmenine su taşıyan her kitap Bolşevizme zarar verir.

Bu kitabın yakılmasını tavsiye ediyorum.[340]

"Kişi kültü"nün geliştirilmesiyle ilgili benzer girişimler

Aşağıda "kişi kültü"nün yaratılması ve Stalin'in buna karşı tavrı ile ilgili anı yazarları ve ikinci kaynaklardan edinilen kanıtlar sunuluyor.

Vadim Rogovin "Voprosıy İstorii KPSS"yi (1990, sayı: 3, sayfa: 204) referans alarak, Stalin'in Sovyetler Birliği eski sosyalistler topluluğunun, 55. doğum günü ile ilgili kutlama kampanyaları düzenlenmesi ile ilgili önerisine 1934 yılında şu cevabı verdiğini belirtiyor:

> Zararlı ve partimizin ruhuna uygun olmayan "kişi kültü"nü güçlendirecek bu tür uygulamalara karşıyım.[341]

Leonid Maksimenkov "Kült. Sovyet politik kültüründeki simge sözcükler hakkında notlar" isimli makalesinde Stalin'in kendi kişiliğinin yüceltilmesine izin vermediğine dair sayısız (çeşitli kaynaklardan) yazılı örnek veriyor:

> 1933 yılında A.N. Afinogenov'un "Yalan" isimli piyesinin bir kopyasını okuyan Stalin, oyun yazarına gönderdiği uzun mek-

340 J.V. Stalin. Komsomol MK'ya Detizdat hakkında mektup.

341 V.Z. Rogovin. "Stalin Neonepi". – Yay:1994, "Stalin Kültü ve Tarihsel Çarpıtmalar". Bölüm http://trst.narod.ru/rogovih/t3/xli.htm.

tupta şunları yazıyor: "Not: 'önder hakkındaki bölümü çok uzatmışsınız. Bu kötü, belki de uygunsuz. Önemli olan 'önder' değil, kolektif yönetim, parti MK. İ. St(alin)" Stalin'in aklında ne vardı? Oyunun kahramanlarından biri olan halk komiser vekili Ryadov eski muhalif Nakatov'la yaptığı tartışmada özellikle şunu iddia ediyordu: "Merkez Komitemizden bahsediyorum... Sınırlı yetenekleri olan ve her şeyi ellerine yüzlerine bulaştıran yüksek eğitimli liderlerin maskelerini düşürüp, başımıza geçen önderden bahsediyorum. Gücünü milyonlarca insanın desteğinden alan adamdan bahsediyorum. İsmi dünyanın tüm dillerinde Bolşevizm kalesinin simgesi olarak yankılanıyor. Ve bu yenilmez önder..." Stalin bu tiraddaki simge-sözcükleri kendi eliyle şu şekilde düzeltti: "Sınırlı yetenekleri olan ve her şeyi ellerine yüzlerine bulaştıran yüksek eğitimli liderlerin maskelerini düşürüp, başımıza geçen Merkez Komitemizden bahsediyorum. Gücünü milyonlarca insanın desteğinden alan Sovyet ülkesi Komünist Partisi Merkez Komitesinden bahsediyorum. Onun bayrağı dünyanın tüm dillerinde Bolşevizm kalesinin simgesi olarak yankılanıyor. Ve bu yenilmez kolektif lider..."[342]

M.D. Orahelaşvili'nin Sergo Ordjonikidze'nin hayatı hakkında hazırladığı biyografik çalışma 1936 yılında gün ışığına çıktı. Stalin bu kitabı okudu ve sayfaları üzerine sayısız not aldı. Çalışmada, örneğin, Temmuz 1917 krizi için şöyle yazıyordu: "Proleter devrimin bu zorlu döneminde, yaklaşan tehlike karşısında pek çok kişi ümitsizliğe kapıldı ama Stalin yoldaş MK ve Petrograd parti örgütünün başında sapasağlam durdu *(Lenin yeraltına çekilmişti. – L.Maksimenkov'un notu).* Ordjonikidze yoldaş, Stalin yönetiminde partinin Leninist sloganlarla zorlu ve fedakârca bir mücadele verdiğini söyleyerek devam ediyor." Stalin bu sözlerini altını çizmiş ve yanlarına kırmızı kalemle şu notları almış: "Peki ya MK? Parti?" Başka bir yerde RSDİP'in VI. Kongresinden (1917 yazı), Razliv'de saklanan Lenin'in "kongrenin gündemindeki konular konusunda nasıl yol gösterdiğinden bahsediyor. Ordjonikidze yoldaş Lenin'in direktiflerini almak için Stalin'in emriyle iki kere

342 L. Maksimenkov. "Kült. Sovyet Politik Kültüründeki Simge Sözcükler Hakkında Notlar". // *Svobodnaya mysl.* 1993, sayı 10, Bkz: http://www.situation.ru/app/j_art_677.htm.

Lenin'in kaldığı kulübeye gitti." Stalin tekrar şu soruyu yazıyor: "MK nerede?"[343]

27 Ocak 1937 tarihinde "Büyük Yurttaş" filminin (yönetmen F.M. Elmler'in filminin konusu S.M. Kirov'un öldürülüşüydü) senaryosunu inceleyen Stalin Sovyet Sinemacıları Başkanı B.Z. Şumyatskiy'e bir mektup gönderdi ve bilindik şu kesin emri verdi: "Stalin'e gönderme yapılan yerlerin çıkarılması gerekiyor. Stalin'in yerine parti MK geçirilmeli."[344]

Bulgar ve dünya komünist hareketinin önde gelen isimlerinden biri olan Georgi Dimitrov'un günlüğünde, K.E. Voroşilov'un Kremlin'deki odasında, büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin 20. yıldönümü için verilen resmî yemek hakkında bir kayıt var. Kadeh kaldırmak için söz alan Dimitrov, Stalin'in Lenin'in çalışmalarını devam ettirmesi hakkında düşündüklerini söylüyor:

Dimitrov: ...Lenin hakkında Stalin'le bağlantısı olmayan hiçbir şey söylenemez! (Herkes kadehini kaldırır!)

Stalin: Dimitrov yoldaşa büyük saygı duyuyorum. Çok iyi dostuz ve her zaman öyle kalacağız. Ama onunla aynı fikirde değilim. O bile bir Marksist gibi konuşmadı. Zafere ulaşmak için gerekli koşulların olması gerekir, o zaman liderler ortaya çıkacaktır.[345]

26 Nisan 1939'da Kremlin'de yapılan ve Komintern'in 1 Mayıs bildirisinin tartışıldığı başka bir görüşmenin günlük kayıtları da var. Bildiri metnini gören Dimitrov, Stalin'in sorusu üzerine, yazının son halinin kolektif bir çalışmanın ürünü olduğunu, baş editörün de Manuilskiy olduğunu söyledi. Stalin kendi kişiliğini öven bölümlere dikkat çekti (Yaşasın Stalin! Yaşasın Dünya, Yaşasın Stalin! Yaşasın Komünizm, Yaşasın Stalin!) ve şöyle dedi:

Manuilskiy dalkavuğun tekidir! Trotskist idi! Trotskist haydutları temizlerken onu da eleştirmiştik ama o bir şey söylemedi, ortaya

343 Aynı kitap.

344 Aynı kitap. Bkz: "Halkın Zorlu Dramı: Stalinizmin Doğası Hakkında Bilim Adamları ve Gazeteciler". Der: Y.P.Senokosov. – Yay: Politizdat, 1989, s. 494.

345 Alıntı: Stalin'in masada yaptığı konuşma. "Belgeler ve Materyaller. V.A. Nevejin'in derlemesi, yorumları ve ekleriyle giriş makalesi. – Yay: AİRO-XX; SPB. : Dmitriy Bulanin, 2003, s. 149.

çıkmadı, şimdi gelmiş dalkavukluk ediyor. Çok şüpheli bir durum! "Pravda"daki "Stalin ve dünya komünist hareketi" makalesi zararlı, provokatif bir yazıydı.

"Josef Vissarionoviç" diye devam etmiş Dimitrov, afişlere 'Marx-Engels-Lenin-Stalin' yazılmasına karşı çıktı ve sadece 'Marx-Engels-Lenin' yazılmasını istedi."[346]

Stalin'in 60. doğum günü Sovyet-Fin savaşı, 65. doğum günü de Büyük Vatanseverlik Savaşı'na denk geldiği için bu yıllarda büyük kutlama yapılması uygun görülmedi. Ama Akaki Mgeladze'nin anlattığı gibi Stalin daha sakin dönemlerde de kutlamalara kesinlikle karşı çıktı ve 1949 yılında MK'daki çalışma arkadaşlarının ikna çabalarını gönülsüzce kabul etti:

> Politbüro üyeleri yetmişinci doğum gününde büyük bir kutlama yapmak istediklerini Stalin'e bildirdiler. Josef Vissarionoviç bunu kesinlikle reddetti.
>
> "Bence", dedi Poskrebıyşev. "Politbüro yine de bu kararı alacak ve Stalin yoldaş uymak zorunda kalacak. Politbüronun düşüncesine göre Stalin'in doğum günü kutlamasının büyük bir politik önemi var: birincisi, komünistlerin, parti görevlilerinin kitleler üzerindeki etkisini güçlendirmek; ikincisi, tüm komünist parti ve emekçi partilerinin liderlerini Moskova'da toplayıp güncel sorunları tartışmak için güzel bir fırsat yaratmak. Stalin bu durumu görmezden gelemez ve kutlamayı kabul etmek zorunda kalacak...
>
> Poskrebıyşev yapılacak kutlamalardan bahsetmeye çalıştı ama Stalin itiraz istemediğini bildiren bir ses tonuyla onu durdurdu:
>
> "Konuyu değiştirin."
>
> Bu konu hakkında... daha fazla konuşmadık.
>
> Politbüro Stalin'in itirazlarına rağmen yetmişinci doğum gününü kutlama kararı aldı. N.M. Şvernik başkanlığında bir kutlama komitesi kuruldu.
>
> 21 Aralık 1949 tarihinde geniş çaplı kutlama yapıldı...
>
> Kutlama çok sayıda insanın Marksizm-Leninizm bayrağı altında toplandığı bir atmosferde gerçekleşti. Ayrıca Moskova'da çok

346 "The Diary of Georgi Dimitrov. 1933-1949". (New Haven; Londra, 2003), s. 104-105

sayıda toplantının, değerlendirmenin yapılmasına, komünist ve emekçi partilerin liderlerinin dünya komünist hareketinin en önemli sorunları hakkkında görüş alışverişinde bulunmasına olanak sağladı.[347]

V.M. Molotov, yazar Feliks Çuyev ile yaptığı konuşmalardan birinde Stalin'e savaştan sonra Sovyetler Birliği Kahramanlık Madalyası vermekten bahsediyor.

Stalin, Sovyetler Birliği Kahramanı olarak anılmak istemediğini söyledi. Kahramanlığın kişisel cesaret gösterenler için uygun bir ünvan olduğunu söyledi.

Stalin "Ben böyle bir cesaret göstermedim" dedi.

Ve madalyayı kabul etmedi. Onu sadece portrelerde bu madalyayla resmettiler. Stalin hayatını kaybedince, Hediye Dairesi başkanı ona Sovyetler Birliği Kahramanı altın yıldızını verdi. Cenaze töreninde madalyayı yastığına iliştirdiler.

"Stalin yalnızca tek bir yıldız takıyordu" diye ekledi Molotov, "Sosyalist Hizmet Kahramanı."[348]

Vladimir Alliluyev 1945'teki olaylar hakkında şunları hatırlıyor:

SSCB Yüksek Sovyeti Başkanlık Heyetinin kararıyla Stalin'e Sovyetler Birliği Kahramanı ünvanının verilmesi teklifini incelemesinden bir gün sonraydı. Teklifi Malenkov getirmişti ve Kalinin kararnameyi imzalamasına rağmen Stalin, askerî operasyonlarda yer almadığını, hiçbir kahramanlık göstermediğini, sadece bir yönetici olduğunu söyleyerek bu büyük onuru reddetti.[349]

Sovyet ödülleri hakkında en önemli uzmanlardan biri olan Valeriy Durov yazılarından birinde, SBKP(B) MK Politbüronun 22 Haziran 1945 tarihinde gözden geçirdiği ve önde gelen devlet adamları ve askerlerin imzaladığı karar taslağını ortaya koyuyor:

347 A.İ. Mgeladze. "Stalin. Nasıl bilirdim?" Yakın Tarihten Sayfalar- 6 / yay. 2001, s. 125-126.

348 F.İ. Çuyev. "Molotov. Yarım Yetkili Hükümdar". - Yay: OLMA-PRESS, 1999, s. 311.

349 V.F. Alliluyev. "Bir Ailenin Kronolojik Tarihi. Alliluyevler - Stalin". - Yay: Mol. Gvardiya, 1995, s. 195.

SBKP(B) POLİTBÜROSU

Politbüronun aşağıdaki önerilerini gözden geçirilmeleri için sunarız:

Stalin yoldaşa "Zafer" madalyası verilmesi;

Stalin yoldaşa Sovyetler Birliği Kahramanı unvanı verilmesi;

Stalin Madalyası verilmesi;

Moskova – Minsk anayolunun Moskova girişine Stalin Zafer Kemeri inşa edilmesi.

Uygun olan önerileri kabul etmesi için, Yüksek Sovyetinin XII. toplantı devresinde

sunulur.

22.VI.45

V.Molotov

L. Beriya

G. Malenkov

K. Voroşilov

A. Mikoyan.

Son iki öneri hayata geçirilmedi. Sol üst köşede kurşun kalemle alınmış bir not var:

Arşivim. İ. Stalin.[350]

1937-1938 yıllarında Moskova'nın isminin Stalinodar olarak değiştirilmesi önerildi:

Bununla birlikte isim değişikliği gerçekleşmedi. M.İ. Kalinin SSCB ve RSFSC Yüksek Sovyeti Başkanlık Heyetine Stalin'in bu öneriye kesinlikle karşı çıktığını bildirdi...

Moskova ismi değişmeden kaldı.[351]

350 V.A. Durov. "Stalin, Stalin Madalyasını Onaylamadı". // *Rodina*, 2005, sayı 4. bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/durovorden.pdf.

351 B.A. Starkov. "Moskova Nasıl Stalinodar Olmadı?" // *SBKP MK İzvestiya*. 1990, sayı: 12, s. 126-127. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/stalinodar.pdf.

G.M. Malenkov'un "kült" konusunu tartışmak için MK'yı Genel Toplantıya çağırma girişimi

Yuri Jukov'un anlattıklarına göre G.M. Malenkov MK'yı 1953 Nisanında kişi kültünü tartışmak için, vakit kaybetmeden olağanüstü toplantıya çağırdı. Rusya Yakın Tarih Belgelerini Koruma ve İnceleme Merkezi (sonradan Rus Sosyopolitik Tarihi Devlet Arşivi) belgelerinden alıntı yapan tarihçi, yapılan konuşmalar arasından Malenkov'unkini ayrıntılarıyla aktarıyor:

> Stalin yoldaşın kişi kültüne kesinlikle karşı çıktığı ve onun SDP'nin görüşü olarak değerlendirdiği biliniyor. SBKP Merkez Komitesi bu konuyla ilgili olarak, kişi kültü çizgisini takip eden ve parti politikasının geliştirdiği önem ve rolleri küçümseyen, parti ve devletin sağlam, yekpare kolektif yönetimini küçümseyen, Marksist olmayan SDP eğilimlerini mahkûm etmeyi ve sona erdirmeyi gerekli görüyor.
>
> Şu anda burada bulunanlardan çoğu, Stalin yoldaşın anti-Marksist, sosyalist devrimci tarihte bireyin rolü anlayışını kesinlikle onaylamadığını biliyorlar.

Jukov şunu da belirtiyor:

> Malenkov'un kişi kültünün kınanması için Genel Toplantı yapmasına izin vermediler. Kimin engellediğini bugün kesin olarak bilmiyoruz... Karşı çıkanlar arasında... Hruşçov da olabilir.[352]

MK Temmuz (1953) Genel Toplantısı: "kült" eleştirisi yüzünden Beriya'ya saldırı

MK Temmuz (1953) Genel Toplantısında Hruşçov'un en yakın destekçilerinden biri olan A.İ. Mikoyan, külte karşı takındığı olumsuz tavır yüzünden L.P. Beriya'yı sert bir şekilde eleştirdi:

> Daha Stalin'in ölümünün üzerinden birkaç gün geçmişken kişi kültüne karşı çıktı. Bu konu hakkında Stalin hayattayken bazı

352 Y.N. Jukov. "Kremlin Sırları". – Yay.: TERRA – Knijniy Klub, 2000, s. 617-621. Malenkov'un muhtemel konuşmasından tezler: M.P.Odesskiy. D.M.Feldman. Kişi kültü. (Hiperlink belgeleri) // *Rusya'da özgürlük hareketi.* 2003. Fasikül:20 Bkz: http://old.sgu.ru/users/proiect/pdf/osv_dv/vipusk20/09.doc.

abartmalar olduğunun farkındaydık. Stalin yoldaş bizi sert bir biçimde eleştirmişti. Stalin yoldaş, "Benim etrafımda oluşturulan kültü Sosyalist Devrimciler yarattı" demişti. Bu sorunu o zaman çözemedik ve sürdü gitti. Bir kişiye Marksist olarak yaklaşmalıyız. Ama Beriya buna karşı çıktı. Sonradan Stalin yoldaşın kültünü ortadan kaldırıp yerine kendi kültünü oluşturmak istediği ortaya çıktı.[353]

A.A. Andreyev de Genel Toplantıda Beriya'yı suçlayan bir konuşma yaptı ama "bir yerlerden çıkan kişi kültünün" hem Marksist edebiyatta hem de hayat içinde uzun süre önce çözüldüğünü belirtti.[354] Kaganoviç de aynı tonda bir konuşma yaptı.[355]

Aslında "kült" hakkındaki bütün benzer konuşmalarda Malenkov'a karşı gizli bir suçlama vardı.

Maksimenkov da Malenkov'un 1953 Martında yaptığı "kişi kültü" eleştirisini, bu sorunu ilk fırsatta gündeme getirdiği için "özeleştiri" olarak değerlendiriyor. Ama SBKP MK Temmuz (1953) Genel Toplantısında "kült" konusunda Beriya'nın suçlanması Andreyev'in kötü niyetli eleştirilerinin açık bir örneği.

"Kült"ü kim şişirdi?

SBKP (B) MK'da 7 Aralık 1936 tarihinde yapılan L.S. Sosnovskiy-N.İ. Buharin yüzleştirmesinin steno kayıtlarından:

Buharin: Benzer bir olayı hatırlıyorum. Kliment Yefremoviç'in talimatıyla Kızıl Ordunun gösterilere katılması hakkında bir yazı yazmıştım. Yazıda Voroşilov, Stalin ve diğerlerinden bahsediliyordu. Stalin şöyle dedi: Yazdıklarına birisi itiraz etti: O böyle yazmaya cesaret edemezdi: Bütün her şeyi gayet basit bir dille açıkladım. Stalin kültü yaratmanın gereksiz olduğunu biliyorum ama ben bunun uygun bir model olduğunu düşünüyorum.

Sosnovskiy: Bence sen bunun lüzumlu olduğunu düşünüyordun.

353 Lavrentiy Beriya. SBKP MK Temmuz Genel Toplantısının steno kayıtları ve diğer belgeler. – Yay: MFD, 1999, s. 168.

354 Aynı kitap, s.207.

355 Aynı kitap, s.283.

> Buharin: Bu görüşte olmanızın nedeni açık çünkü siz eskiden muhaliftiniz. Ben bunda kötü bir şey görmüyorum.[356]

Roy Medvedev, Stalinizm karşıtı klasiklerden biri haline gelen "Tarih Mahkemesi" isimli kitabında okuyucuların dikkatini özellikle "Radek'in, bir Trotskist olarak, Stalin'e karşı yıllarca en azimli kavgayı verdiğine" çekiyor:

> "Pravda" gazetesinin 1934 yılındaki ilk sayısında Radek'in iki sütunu kaplayan, Stalin'i göklere çıkarttığı bir makale vardı... Bu makale basınımızda tamamen Stalin övgüsüne ayrılmış ilk büyük yazıydı. Radek'in bu makalesinin kısa süre içinde broşür olarak 225 bin kopya basılıp dağıtılması son derece karakteristik bir örnek.[357]

Kişi kültünü pek çok olayda gizli muhaliflerinin şişirdiğini Stalin de tahmin ediyordu. Finlandiyalı revizyonist Tuominen, 1935 yılında Stalin'e Tretyakov Galerisi'nin en görünen yerlerine büstlerinin yerleştirildiği söylenince şöyle bağırdığını söylüyor: "Bu açık bir sabotaj!"[358]

Hruşçov ve Mikoyan

Britanyalı araştırmacı William Bland'e göre[359] "kült"ün şişirilmesinin sorumlularından biri de Hruşçov'du.

"Önder" sözcüğünün (Almanca "Führer" kelimesinin bir benzeri olarak) kullanılmasını Hruşçov önermişti. 1932 yılının Ocak ayında gerçekleştirilen Moskova parti konferansında yaptığı konuşmayı şu sözlerle bitirmişti:

> Moskova Bolşevikleri, sosyalizm için büyük bir azim ve kendine güvenle verilen savaşta yeni zaferler kazanmak için, dünya prole-

356 SBKP MK'daki yüzleştirmenin steno kayıtları. Aralık 1936. // *Voprosıy istorii*, 2002, sayı: 3, s. 28.

357 R.A. Medvedev. "Tarih Mahkemesi. Stalinizmin Doğuşu ve Sonucu". – New York: Alfred A.Knopf, 1974, s. 303-304.

358 Alıntı: William Bland. "The Cult of The Individual (1934-1952)". Bkz: http://www.mltranslations.org/Britain/StalinBB.htm.

359 Aynı kitap.

ter devrimi için MK[360] yönetimi altında, Leninist MK, partimizin önderi Stalin yoldaş etrafında daha önce hiç olmadığı kadar sağlam bir biçimde birleşti. *(vurguyu ben ekledim. -G.F.)*[361]

Hruşçov 1934 yılında, SBKP(B)'nin XVII. Kongresinde Stalin için bir kez daha "dahi önderimiz" tabirini kullandı.[362]

1936 Ağustosunda, Kamenev ve Zinovyev hakkındaki ("Dava 16" olarak anılan) dava süreci devam ederken "Pravda" gazetesinde "Moskova parti teşkilatının en aktif üyesi *(Hruşçov'un yazılarına bakınız -G.F.)*, komünizmin büyük önderi, emekçi halkın sevgili dostu, babası ve öğretmeni Stalin yoldaş!" başlıklı bir makale yayınlandı:

> Yakın dostumuz, bilge önderimiz Stalin yoldaş! Senin ismin partimizin zaferle çıktığı sosyalizm mücadelesinden ayrı düşünülemez...
>
> Stalin yoldaş, sen şanlı Marx-Engels-Lenin bayrağını tüm dünyanın üzerine kaldırdın...
>
> Stalin ismi *(metinde böyle geçiyor -G.F.)* ülkemizdeki milyonlarca insanın yüreğinde ümit, mutlu bir bugün, tüm insanlık için mükemmel bir gelecek olarak yaşıyor.
>
> Stalin yoldaş, Stalin Merkez Komitesinin gerçek bir destekçisi olan Bolşevik Moskova örgütünün, Stalin açıkgözlülüğünü arttırarak devam ettireceğini, geride kalan son Trotskist-Zinovyevci kalıntıların köklerini acımadan kurutacağını, Bolşevik Parti görevlilerinin Stalin Merkez Komitesi ve Stalin etrafında daha sağlam bir şekilde birleşeceğini temin ederiz.[363]

Bland'in kitabında anlattıklarına göre, Hruşçov SSCB Sovyetleri VIII. (Olağanüstü) Kongresinde kabul edilen yeni anayasaya Stalin Anayasası isminin verilmesini önermiş. Aynı konuşmacıya göre bu anayasa güya "başından sonuna kadar Stalin'in

360 MK – SBKP(B) Moskova Komitesi.

361 *Raboçaya Moskva*. 26 Ocak 1932.

362 Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevikler). 26 Ocak-10 Şubat 1934. Steno kayıtları. Yay: Partizdat. 1934, s. 145. Bkz: http://www.hrono.ru/vkpb_17/6_4.html.

363 *Pravda*. 23 Ağustos 1936.

elinden çıkmış."[364] Bu arada ne o dönemin Sovyet Hükümeti başkanı (SHK başkanı) V.M. Molotov ne de Leningrad Bölge Komitesi ve parti şehir komitesi birinci sekreteri A.A. Jdanov, Stalin'in anayasanın hazırlanmasında özel bir rol aldığı hakkında bir şey söylemişti.

Hruşçov bu konuşmasında "Stalinizm" terimini de "icat etti":

> Anayasamız dünya topraklarının altıda birinde zafere ulaşmış Marksizm-Leninizm-Stalinizmdir! Marksizm-Leninizm-Stalinizmin tüm dünyada zafere ulaşacağından eminiz.[365]

Hruşçov, Radek ve Pyatakov'un yargılanmaları devam ederken binlerce kişinin katıldığı mitinde yaptığı konuşmada çok ateşli ifadeler kullandı:

> "Stalin yoldaşa kalkan eller, hepimize, işçi sınıfına, emekçilere kalkmıştır! Stalin'e kalkan eller Marx-Engels-Lenin ilkelerine kalkmıştır!
>
> Stalin yoldaşa kalkan eller, içinde insanlık barındıran tüm devletlere kalmıştır, çünkü Stalin, ilerici ve gelişmiş tüm insanlığın umudu, inancı ve ışığını izlediği fenerdir. Stalin, bayrağımızdır! Stalin, irademizdir! Stalin, zaferimizdir![366]

Hruşçov 1939 yılının Mart ayında gerçekleşen SBKP(B) XVIII. Kongresinde Stalin'i "dahi liderimiz, önderimiz, büyük Stalinimiz" diye takdim etti. Hruşçov yaptığı 20 dakikalık konuşmada Stalin'in "insanlığın büyük dehası, komünizmin zaferini getirecek öğretmen ve önder" olduğunu söyledi.[367] Hruşçov konuşmasında Stalin'in ismini 32 kere andı.

Mikoyan da Hruşçov'dan geri kalmadı, hatta pek çok kere ötesine geçti. Mikoyan, Aralık 1929'da yani Hruşçov Moskova Baumanska Bölge Komitesi sekreteri olmadan önce Stalin'in 50. doğum günü kutlama konuşmasında şunları söyledi:

---

364 *Pravda*. 2 Aralık 1936.

365 *Pravda*.

366 *Pravda*. 31 Ocak 1937.

367 "XVIII. Kongre..." bkz: http://www.hrono.ru/vkpb_17/6_4.html.

Stalin yoldaşın başarısı, sadece keskin bir nişancı olması değil partinin, sosyalizm savaşının cephesinde yapacağı saldırılar için gerekli cephaneyi üretmesine yardım etmesidir...

Partimizin sosyalizmin inşasında, proletarya diktatörlüğünün ekonomi politikasının başat sorunlarının ortaya konulması ve çözülmesinde kazandığı büyük başarılar, Stalin'in isminden ayrı düşünülemez.[368]

Ve devamı:

Stalin yoldaşın 50. doğum günü, kitlelerin haklı talepleri göz önüne alınarak, Stalin'in biyografisinin hazırlanıp partimiz ve ülkemiz emekçilerine sunulması sürecini hızlandırdı.[369]

Mikoyan 10 yıl sonra Stalin'in 60. doğum günü nedeniyle yaptığı konuşmada da Stalin'in bilimsel bir biyografisinin hazırlanması konusundaki ısrarlarını sürdürdü.

"Lenin'in vasiyeti"

L.D. Trotskiy 1925 yılında "Bolşevik" dergisinde yayınlanan "Eastman'ın 'Lenin'in Ölümünden Sonra' başlıklı kitabı hakkında" isimli yazısında şunları yazdı:

Eastman kitabının birçok yerinde, Lenin'in hayatının son döneminde yazdığı son derece önemli belgeleri (ulusal sorunlar hakkında "vasiyeti" olarak anılan mektuplar) MK'nın partiden "sakladığını" söylüyor; buna, partimizin MK'sına atılan iftiradan başka bir isim verilemez. Eastman'ın yazdıklarından Vladimir İlyiç'in, örgüt içi tavsiyeler niteliğini taşıyan bu mektupları yayınlanmaları amacıyla yazdığı sonucu çıkartılabilir. Ama bu tamamen yanlış bir düşünce. Vladimir İlyiç hastalandığı günden itibaren partinin yönetici kurumlarına ve kongresine sayısız öneri ve mektup gönderdi. Tüm bu öneri ve mektuplar, kesinlikle eminim, gerekli mercilere ulaştı, XII. ve XIII. Parti Kongreleri delegelerinin bilgisine sunuldu ve, söylemeye gerek yok ama, partinin aldığı kararlara olumlu etkileri oldu. Bu mektupların yayınlanmamalarının

368 *İzvestiya*. 21 Aralık 1929.

369 Aynı kaynak.

nedeni, yayınlanmak niyetiyle yazılmamış olmalarıydı. Vladimir İlyiç hiçbir "vasiyet" bırakmadı ve partiyle olan ilişkisinin karakteri, partinin karakteri böyle bir "vasiyet" ihtimaline izin vermiyordu. Sürgündeki ve ülke dışındaki burjuva ve Menşevik basının "vasiyet" adı altında sundukları metin Vladimir İlyiç'in örgüt düzeni hakkında tavsiyelerde bulunduğu mektuplarından biridir (ve tanınmayacak bir biçimde değiştirilmiştir). XIII. Parti Kongresi bu mektubu da diğerleri gibi büyük bir dikkatle incelemiş ve mektuptan o günkü koşullarla ilgili karar alınması konusunda faydalanmıştır. Saklanmış ya da değiştirilmiş bir "vasiyet" olduğu konusunda tüm söylenenler kasıtlı iftiralardır ve Vladimir İlyiç'in gerçek isteklerine ve partinin bunlardan sağladığı çıkarlara tamamen aykırıdır.[370]

Lenin'in görevlilerle görüşmesi ve mektuplaşmasına engel olunması görevini Stalin'e parti MK verdi:

SBKP(B) MK GENEL TOPLANTISI KARARI

18 Aralık 1922

Lenin yoldaşın Genel Toplantıda dış ticaret üzerine alınan kararı talep etmesi üzerine, Stalin'in doktorların onayını alması sonucunda, bu karar metninin ekleriyle birlikte gönderilmesi komitenin oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Yaroslavskiy yoldaşın raporu şu an için gönderilmeyecek, Stalin yoldaşın doktorlarla birlikte alacağı karara kadar saklanacaktır.

Vladimir İlyiç'in görevlilerle görüşmesi ve mektuplaşmasına engel olunması, Stalin yoldaşın sorumluluğuna verilmiştir.[371]

Stalin'in Krupskaya'yla arasında geçen "telefon tartışması" üzerine Lenin'in yazdığı mektuba verdiği cevap:

370 L.D. Trotskiy. "Eastman'ın "'Lenin'in Ölümünden Sonra' Adlı Kitabı Hakkında". // *Bolşevik*, sayı: 16, 1 Eylül 1925, s. 68. Orijinal metinden alıntı; Stalin de bu makaleden alıntı yapmıştı: "Geçmişte ve Bugün Trotskist Muhalefet". SBKP(B) MYK ve MK ortak Genel Toplantısında yaptığı konuşma. 23 Ekim 1927. Bkz: http://www.magister.msk.ru/library/stalin/10-15.htm.

371 *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı: 12, s. 191. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/16-62.html.

7.III.23

Lenin yoldaş!

Beş hafta önce sadece eşiniz olarak değil eski bir parti yoldaşım olarak da gördüğüm Nadejda Konstantinovna'yla bir telefon görüşmesi yaptım ve yaklaşık olarak şunları söyledim:

"Doktorlar sağlığına yeniden kavuşabilmesi açısından çok önemli olduğu için İlyiç'e politika ile ilgili bilgilerin verilmesini yasakladı. Siz, N.K., görünüşe göre bu yasağa karşı geliyorsunuz. İlyiç'in hayatıyla oynayamazsınız" vb.

Bu sözlerimde size "karşı", sizin en kısa sürede sağlığınıza kavuşmanızı sağlama amacından başka herhangi bir kaba ya da kabul edilemez bir tavır olduğunu düşünmüyorum. Ayrıca bu yasağın uygulanmasını sağlamanın görevim olduğunu düşünüyorum.

N.K. ile sonradan yaptığımız görüşmeler bunun bir yanlış anlaşılma olduğunu ortaya koydu, zaten başka bir şey olamazdı ve olamaz.

Bununla birlikte, bu konuda ne "suçum" olduğunu ve bunu benden neden istediğinizi anlamamama rağmen bu konuşmadaki sözlerimi "geri almamı" istiyorsanız, geri almaya hazırım.

İ. Stalin.[372]

Lenin'in kızkardeşi Mariya İliniçna'nın söylediğine göre yukarıdaki mektup Lenin'e gösterilmemiş:

V.İ.'nin Stalin'in özür dilediği cevap mektubundan haberi olmadı.[373]

Lenin'in eski sekreteri M.A. Volodiçeva yıllar sonra hatıralarında şunları anlattı:

Mektubu elden teslim ettim. Vladimir İlyiç'in cevap beklediğini, endişelendiğini söyleyerek Stalin'den cevap yazmasını rica ettim. Stalin mektubu yanımda, ayakta okudu. Sakin görünüyordu. Bir süre bir şey söylemeden düşündü, sonra ağır ağır, kelimeler

372 Aynı kaynak, s.193. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/16-47.html. Bu sayıda aynı konuyla ilgili başka mektuplar da yayınlandı.

373 Aynı kaynak, s.195.

arasında durarak ve her kelimeyi vurgulayarak şunları söyledi: "Lenin hasta olduğu için bunları söylüyor. Ben doktor değilim. Ben siyasetçiyim. Ben Stalin'im. Parti üyesi olan karım yanlış bir şey yapar ve cezalandırılırsa buna müdahale etme hakkını kendimde görmem. Krupskaya da parti üyesi. Ama madem Vladimir İlyiç ısrar ediyor, Krupskaya'dan kabalığım için özür dilemeye hazırım."[374]

Lenin'in başka bir yardımcısı Lidia Fotiyeva şunları söylemişti:

Nadejda Konstantinovna her zaman davranması gerektiği gibi davranmazdı. Vladimir İlyiç'e söylememesi gereken bir şeyi söylemiş olabilir. Her şeyi onunla paylaşmaya alışmıştı. Ama bunu yapmaması gereken bazı durumlar olmuştu... Örneğin, Stalin'in onu telefonda azarladığını neden Vladimir İlyiç'e söyledi ki?[375]

L.M. Kaganoviç, yazar Çuyev'le yaptığı söyleşilerden birinde Stalin ile Lenin arasındaki ilişkiler konusuna değinmişti:

Lenin'le arasında önemli tatsızlıklar yaşandı. Stalin bir keresinde bana Lenin'in mektupları hakkında şunları söyledi: "Bu konuda ne yapabilirim ki? Politbüro Lenin'in yorulmaması, doktorların talimatlarını yerine getirmesi için ona hiçbir belgenin, gazetenin verilmemesini sağlamakla görevlendirdi, Politbüronun kararına nasıl karşı gelirim? Yapamam! Beni çok ağır bir şekilde eleştirirler". Bunu bana bizzat kendisi, büyük bir acı içinde söyledi. Sanki yüreği yanıyordu.[376]

Çok şiddetli ağrılar çeken İlyiç, Krupskaya nedeniyle çıkan bu "anlaşmazlığın" üzerinden iki hafta geçmeden Stalin'den gizlice küçük potasyum siyanür kristalleri istedi. Lenin'in bu isteğine olumlu cevap veren Stalin, Politbüroya bu olay hakkında bir mektup gönderdi:

374 Alıntı: A. Bek. "Lenin'in Yaşamının Son Döneminde Yazdığı Belgelerin Tarihi" Yazarın arşivinden. // *Moskovskie Novosti*. Sayı 17, 23 Nisan 1989, s. 8-9.

375 Aynı kaynak.

376 F.İ. Çuyev. "Kaganoviç. Şepilov". – Yay: OLMA-PRESS, 2001, s. 263.

ÇOK GİZLİ

Politbüro üyelerine

(N.K) Ulyanova yoldaş 17 Mart Cumartesi günü bana çok gizli bir biçimde V. İlyiç'in benden bir doz potasyum siyanür bulup kendisine iletme sorumluluğunu almamı istediğini söyledi. N.K. benimle yaptığı konuşmada "V. İlyiç'in dayanılmaz ağrılar çektiğini, daha fazla bu şekilde yaşayamayacağını" söyledi ve "İlyiç'in isteğini reddetmemem" için ısrar etti. N.K.'nın ısrarını görünce ve V. İlyiç'in benim bunu kabul etmemi istediğini düşününce (V.İ. benimle konuşurken iki kere N.K.'yı çağırtmış ve büyük bir endişeyle kabul etmemi rica etmişti.) olumsuz yanıt vermenin uygun olmayacağını düşündüm ve şöyle dedim: "Lenin'den sakin olmasını ve gerektiğinde bu isteğini yerine getireceğimden emin olmasını rica ediyorum." V. İlyiç gerçekten de sakinleşti.

V. İlyiç'in bu isteğini yerine getirecek gücü kendimde görmediğimi ve reddetmek zorunda olduğumu ama MK Politbüro üyelerini bu konu hakkında bilgilendirmenin insanca ve gerekli olduğunu bildirmek isterim.

İ. Stalin.[377]

21 Mart 1923

Politbüro üyelerinin genel sekreterin gönderdiği pusulaya verdiği tepkiler mektubun asıl nüshasında belirtilmiş. İlk önce Tomskiy'in düşüncesi:

> Okudum. Stalin'in 'tereddüt' etmekte haklı olduğunu düşünüyorum. Politbüro üyelerinin toplanıp görüş alışverişinde bulanmaları gerekiyor. Sekreterlerin katılmadığı bir toplantıda.

Zinovyev ve Buharin sadece "Okudum" yazmışlar. Molotov, Trotskiy ve Kamenev yorum yapmadan imzalamışlar.

---

377 Tıpkıbasım belgeden alıntı: Volkogonov. Politbüro İnceleme Komitesinin derlemesinden alıntı. 384 – 385 arasında. Bkz: http://grachev62.narod.ru/stalin/tl6/tl6_ap08.htm.

"KOLEKTİF ÇALIŞMA İLKESİNİN ÇİĞNENMESİNİN SONUÇLARI" BÖLÜMÜNÜN KAYNAKLARI

Kolektif çalışmaya karşı "hoşgörüsüzlük"

Mareşal Jukov, Stalin'in başkalarının fikirlerine karşı "hoşgörüsüz" olduğu iddialarının gerçeği yansıtmadığını belirtiyor:

> J.V. Stalin'in ölümünden sonra askerî-stratejik kararları tek başına aldığı konusunda çeşitli hikâyeler ortaya atıldı. Kesinlikle böyle birşey yok. Daha önce de belirttiğim gibi üst makamlar uzmanlık alanlarındaki konular hakkında bir rapor verirlerse onları dinlerdi. Daha önce kendi görüşleriyle aldığı kararlardan vazgeçtiği olaylar biliyorum. Özellike pek çok askerî operasyonun başlangıç döneminde.[378]

Jukov devam ediyor:

> Özellikle savaş sırasında J.V. Stalin'in, karşısına zorlu sorunlarla çıkamayacağınız ve tartışıp, kendi bakış açınızı savunamayacağınız bir insan olmadığına ikna oldum. Eğer biri bunun aksini iddia ederse *(örnek Hruşçov -G.F.)* bu iddiasının doğru olmadığını kesinlikle söyleyebilirim.[379]

Jukov yine devam ediyor:

> Herkes bir işin nasıl yapılacağı konusundaki görüşünü hiç çekinmeden söyleyebilirdi. Herkese karşı aynı şekilde -ciddi ve resmî- davranırdı. Bir konu hakkında bilgi verdiklerinde dikkatle dinlemeyi bilirdi. Az ve öz konuşurdu ve laf kalabalığı yapılmasını sevmezdi...[380]

Anastas Mikoyan, Hruşçov'un görüşünü paylaşmıyor. 1964 yılından sonra yazdığı hatıralarında şöyle diyor:

---

378 G.K. Jukov. "Hatıralar ve Düşünceler". 2 cilt. Yay:OLMA-PRESS, 2002, bölüm 17, s. 163. Bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/zhukovl/17.html.

379 Aynı kitap. Bölüm 9, s. 229. Bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/zhukovl/09.html.

380 Aynı kitap. Bölüm 11, s. 338.

Hepimizin kendi görüşümüzü ya da önerimizi ifade etme ve savunma hakkımız olduğunu söylemeliyim. En karmaşık ve tartışmalı sorunları açıkça tartıştığımızda, söylediklerimiz hoşuna gitmese bile Stalin'in anlayışlı, akılcı ve hoşgörülü davrandığını söyleyebilirim.

Generallerin önerilerine de dikkat ederdi. Stalin kendisine söylenenleri ve önerilenleri dinlerdi, tartışmaları ilgiyle takip eder, kolektif değerlendirme sonucunda alınacak en uygun karara varabilmek için gerekli olan unsurları bu tartışmalardan beceriyle çıkartırdı. Ayrıca, sık sık bizim anlattıklarımızdan ikna olur ve konu hakkındaki görüşünü değiştirirdi.[381]

Yönetimde yoldaşça bir çalışma ortamı olmasına rağmen bu durum Stalin'in oynadığı rolün önemini azaltmaz. Tersine, neredeyse altında Stalin'in imzası olan tüm önerileri, yazarının Stalin mi başka bir yoldaş mı olduğuna bakmadan Stalin'in önerisi olarak kabul ederdik. O da bazen hataları düzelterek, bazen de düzeltmeden, hatta güvendiği birinin kaleminden çıkmışsa okumadan imzalardı.[382]

SSCB eski tarım bakanı İ.A. Benediktov da şunları anlatıyor:

O yıllarda kamuoyunda aksi bir görüş hâkim olmasına rağmen önde gelen parti, devlet ve ordu görevlilerinin görevden uzaklaştırılmaları hakkındaki sorunlar Politbüroda hep birlikte çözülürdü. Politbüro toplantılarında karşıt görüşler sık sık tartışmalar, görüş ayrılıkları yaşanırdı ama hepsi partinin temel kuralları içinde gerçekleşirdi. Hiç kimse bir şey söylemeden görüş birliğine varılmazdı – Stalin ve çalışma arkadaşları bunun aksine katlanamazdı. Politbüronun pek çok toplantısına katıldığım için bunu büyük bir güvenle söylüyorum. Stalin'in bakış açısının belli bir üstünlüğü olduğu doğru. Ama bunun nedeni sorunları daha nesnel, daha kapsamlı tahlil etmesi ve başkalarından daha ileri görüşlü, daha derinlikli bakabilmesiydi.[383]

381 A.İ. Mikoyan. "Böyle Oldu". – Yay: Vagrius, 1999, bölüm 37, s. 464.

382 *Aynı kitap*. Bölüm 41, s. 516.

383 İ.A. Benediktov. "Stalin ve Hruşçov Hakkında". // *Molodaya gvardiya*. 1989, sayı: 4. Bkz: http://stalinism.newmail.ru/benedikt.htm.

Savaş yıllarında Stalin'le çok yakın çalışan Mareşal S.M.Ştemenko "Savaş Yıllarında Genelkurmay" isimli hatıralarında vurguluyor:

> Stalin'in savaşta karşılaşılan en önemli sorunlar hakkında tek başına karar almayı ve bunları tek başına çözmeyi hiç sevmediğini söylemeliyim. Bu karışık alanda kolektif bir çalışma yapmak gerektiğini iyi anlamıştı, askerî konularda yetkililere danışırdı, hepsinin görüşlerini değerlendirirdi ve herkes görüşünü belirtmekle yükümlüydü. Aralık 1943'te Tahran Konferansından sonra ileride izlenecek yol için hareket planı çizilmesi gerekince, SBKP(B) Politbüro, DSK ve Yüksek Başkomutanlık karargâhının ortak toplantısında, A.M. Vasilevskiy ve A.İ.Antonov cephedeki savaşın durumu ve geleceği, N.A. Voznesenskiy savunma ekonomisi hakkında rapor verdiler, Stalin de konunun uluslararası durumunu tahlil etti.[384]

D.T. Şepilov şu anekdotu anlatıyor:

> Stalin iyi görünüyordu ve nedense çok neşeliydi: Şakalar yapıyor, gülüyor ve son derece demokratik davranıyordu.
>
> "Şepilov bana Pravda'yı idare etmenin zor olduğunu söyledi. Kuşkusuz zor. İki ediör daha atayalım mı?"
>
> Herkes yüksek sesle itiraz etmeye başladı:
>
> "Hayır, çok başlılık olur... Düzenli çalışmaz... Bir sorun olduğunda kime..."
>
> "Görüyorum ki halk beni desteklemiyor. Halk ne derse o olur."[385]

Hruşçov hatıralarında "kapalı oturum"da söyledikleriyle çelişen ifadeler kullanıyor:

> Ben de aynı görüşteydim. İlginç olan şuydu (ki bu Stalin'in karakteristik özelliğiydi): Bu kişi kızınca büyük bir sorun çıkarabilirdi. Sağlıklı gerekçelerle haklılığınızı kanıtladığınız zaman, faydalı bir şeyi savunduğunuzu anlayıp desteklerdi... Israrla karşı çıktığınızda haklı olduğunuza ikna olursa kendi görüşünden geri

384 S.M. Štemenko. "Savaş Yıllarından Genelkurmay". 2 cilt. Cilt 2. - Yay: Voenizdat, 1989, bölüm 8, s. 275. Bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/shtemenko/index.html.

385 D.T. Şepilov "Tarafsız". - Yay:Vagrius, 2001, s. 236-237.

adım atar, konuştuğu kişinin görüşünü kabul ederdi. Bu, tabii ki iyi bir özellikti.[386]

"Bu Stalin'in karakteristik bir özelliğiydi" sözlerini unutan Hruşçov hemen şunları ekliyor:

> Ama maalesef kendi görüşünden geri adım atıp konuştuğu kişinin görüşünü kabul ettiği konuşmalar bir elin parmaklarını geçmez.[387]

Aslında Hruşçov'un görevi 1964 yılında bırakmasına da kolektif yönetimi beceremememesi neden oldu:

> MK Genel Toplantısı 14 Ekim 1964 günü başladı. Brejnev, gündemde SBKP MK birinci sekreteri Hruşçov'un uygunsuz davranışları yüzünden MK Başkanlık Heyetinde olağandışı bir durum olduğunu belirterek toplantıyı açtı. Sonra M. Suslov uzun bir konuşma yaptı. Hruşçov yoldaşın parti ve devlet yönetiminde uyguladığı yanlış yöntemler yüzünden son zamanlarda MK ve Başkanlık Heyetinde olağandışı durumların oluştuğunu vurguladı. Hruşçov, Lenin'in kolektif yönetim ilkesini çiğneyerek en önemli devlet ve parti sorunları konusunda tek başına karar alıyordu. Suslov, Hruşçov'un en önemli konularda bile kendi öznel ve çoğunlukla yanlış bakış açısıyla tek başına karar aldığını ekledi. Hiç hata yapmadığını, doğruları bir tek kendisinin bildiğini düşünüyordu. Hruşçov, görüşlerini beğenmediği herkese insan onurunu zedeleyen, küçümseyici ve aşağılayıcı lakaplar takıyordu. Bunun sonucunda kolektif yönetim fiilen imkansız hale gelmişti. Ayrıca Hruşçov yoldaş sistematik olarak komplolar kuruyor, Başkanlık Heyeti üyelerini birbirine düşürmeye çalışıyordu. Hruşçov yoldaşın son yıllarda sorunların görüşülmesi için MK Genel Toplantıları yerine beş altı bin kişinin katıldığı ve kürsüye çıkanların Hruşçov yoldaşı övdüğü Tümbirlik Konferansları düzenlemesi, MK ve Başkanlık Heyetinin denetiminden kaçtığının bir kanıtıdır.[388]

---

386 N.S. Hruşçov. "Zaman. Halk. İktidar". Kitap 2, bölüm 3. – Yay: Moskovskie novosti, 1999, bölüm 3, s. 43-44.

387 Aynı kaynak.

388 İ.A. Musskiy. "100 Büyük Komplo ve Devrim". – Yay:Veçe, 2001. Alıntı: http://salebook.lgg.ru/files/rv/381814292904.htm.

Genel Toplantının steno kayıtları "İstoriçeskiy Arhiv" dergisinde yayınlandı. M.A. Suslov'un yaptığı konuşmanın daha kapsamlı bir bölümü aşağıda veriliyor:

> Hruşçov yoldaş parti MK birinci sekreterliği ve Bakanlar Kurulu başkanlığı görevlerini aldıktan sonra kendisine verilen hak ve sorumlulukları her zaman düzgün kullanmadı. Lenin'in kolektif yönetim ilkelerini çiğneyerek, parti ve devlet hakkkındaki en önemli sorunlar konusunda tek başına karar aldı, parti ve devlet yöneticilerinin ortak görüşlerini dikkate almamaya başladı, yoldaşlarının ifadelerini ve tavsiyelerini değerlendirmedi. Son dönemlerde çok önemli sorunlarda bile kendi öznel ve çoğunlukla yanlış görüşlerine göre hareket etti. Hiç yanılmadığını, doğruları bir tek kendisinin bildiğini düşünmeye başladı. Görüşlerini söyleyen, Hruşçov yoldaşın düşünceleriyle uyuşmayan fikirler beyan eden yoldaşlara insan onurunu zedeleyen, küçümseyici ve aşağılayıcı lakaplar taktı. Büyüklük kompleksine kapılan Hruşçov yoldaş, parti ve halkın gösterdiği ilerlemeyi, toplumun Lenin'in çizdiği yolu izleyerek elde ettiği başarıları kendine mal etti...
>
> Hruşçov yoldaşın hatalı tavırları yüzünden MK Başkanlık Heyeti sorunların kolektif bir biçimde tartışıldığı ve çözüldüğü bir organ olmaktan giderek uzaklaştı. Kolektif yönetim imkânsız hale geldi...
>
> Hruşçov yoldaşın SBKP MK ve Başkanlık Heyetini yok sayarak kendi şahsını yüceltmesi bunun açık bir göstergesi. Hruşçov yoldaşın bu hatalı tavırları kendi kişi kültünü yaratma eğilimi olarak yorumlanabilir...[389]

Stalin'in dört emeklilik denemesi

I. 19 Ağustos 1924:

RKP MK Genel Toplantısına

Lenin'in yönetimden ayrılmasından ve ölümünden sonraki 1.5 yıl içinde Zinovyev ve Kamenev yoldaşlarla Politbüroda aldığım ortak görev, bu yoldaşlarla dar bir yönetim yapısı içinde açık yürekli ve samimi bir şekilde çalışmamın olanaksız olduğunu gösterdi. Bu yüzden MK Politbürodan affımı rica ediyorum.

389 "N.S. Hruşçov Nasıl Görevden Alındı?" // *İstoriçeskiy arhiv*, 1993, sayı:1, s. 7-10.

Generallerin ve sekreterlerin Politbüro üyesi olamayacaklarını düşündüğüm için MK Sekreteryası (ve İdari Bürosundan) üyeliğinden çıkarılmamı rica ediyorum.

Kendimi toparlamam için bir ya da iki ay vermenizi rica ediyorum.

Bu süre dolduktan sonra beni Turukhanski sınır bölgesine, Yakutsk bölgesine ya da önemsiz bir görevle yurt dışına göndermenizi rica ediyorum.

Bu mektubun ilk paragrafında yaptığım tespitler dışında bir açıklama yapmamın uygun olmayacağını düşündüğüm için kararın benim olmadığım bir genel toplantıda alınmasını rica ediyorum.

Kuybıyşev yoldaştan bu mektubun birer kopyasını MK üyelerine vermesini rica ediyorum.

Komünist saygılarımla *İ. Stalin.*

19.08.1924[390]

II. 27 Aralık 1926

MK Genel Toplantısına (Rikov yoldaşa). Beni MK genel sekreterliği görevinden almanızı rica ederim. Bu görevi daha fazla sürdüremeyeceğimi, bu görevi sürdürecek gücümün kalmadığını bildiririm. İ. Stalin. 27. 12.26[391]

III. 19 Aralık 1927 (MK Genel Toplantısı steno kayıtlarından bir bölüm)

Stalin: Yoldaşlar! Üç yıldır MK'dan beni genel sekreterlik görevinden almasını rica ediyorum. Her seferinde genel toplantıda reddediliyor. Birkaç gün öncesine kadar, az çok sert, muhalefetten gelecek tehlikelerin panzehirini bilen bir kişi olarak partinin bana bu görevde ihtiyacı olduğunu düşünüyordum. Lenin yoldaşın genel sekreterlik görevinde kalmamı isteyen mektubu yüzünden bana ihtiyaç olduğunu düşünüyordum. Ama artık şartlar değişti. Muhalefet mağlubiyete uğratıldı. Muhalefet parçalanmakla kalmayıp partiden de atıldığı bu mağlubiyetten sonra artık belini doğrultabileceğini düşünmüyorum. Bu yüzden, genel sekreterlik

390 Alıntı: http://duel.ru/200117/?17_6_2.

391 Y. Murin. "Stalin'in Görevi Bırakması Hakkında". Bkz: http://rspp.su/articles/07.2005/stalin_otstavka.html.

görevinden ayrılma talebimin reddedilmesini doğru gösterecek nedenler ortadan kalkmış durumda. Ayrıca Lenin yoldaşın, dikkate alıp hayata geçirmek zorunda olduğumuz talimatlarını siz de biliyorsunuz. Partinin, parti içindeki sizin de bildiğiniz şartlardan dolayı bu talimatın etrafından dolanmak zorunda kaldığını kabul ediyorum. Ama bu özel şartların artık ortadan kalktığını ve bence Lenin yoldaşın talimatlarını uygulamanın zamanının geldiğini tekrarlamak istiyorum. Bu yüzden MK genel sekreterliği görevinden alınmamı rica ediyorum. Siz yoldaşlarımı temin ederim ki görevden alınmam partinin yararına olacaktır.

Dogadov: Tartışmadan oylamaya sunalım.

Voroşilov: Yapılan önerinin reddedilmesini teklif ediyorum.

Rikov: Tartışmadan oylamaya sunalım. Esas olarak Kosior yoldaşın önerisini oylamaya sunalım. Stalin yoldaşın genel sekreterlik görevinden alınmasını oylamaya sunuyorum. Öneriyi kabul edenler? Reddedenler? Çekimser kalanlar? Bir.

Stalin yoldaşın önerisi herkesin red oyu ve bir çekimser oyla reddedildi.

Stalin: O zaman başka bir öneri sunmak istiyorum: MK, genel sekreterlik kurumunun kaldırılmasını değerlendirebilir. Partimizin tarihinde bu kurumun olmadığı dönemler oldu.

Voroşilov: O dönemlerde Lenin yanımızdaydı.

Stalin: X. Kongreye kadar genel sekreterlik kurumu yoktu.

Bir ses: XI. Kongreye kadar.

Stalin: Evet, sanırım XI. Kongreye kadar bu kurum yoktu. Demek ki Lenin görevi bıraktıktan sonra da yoktu. Eğer Lenin bir genel sekreterlik kurumunu gündeme getirmişse bunun nedeni X. Kongre sonrası dönemde partinin içinde güçlü ve örgütlü bir muhalefetin olması olabilir. Ama muhalefet ortadan kaldırıldığı için şartlar tamamen değişmiş durumda. Bu yüzden bu kurumun kaldırılması yoluna gidilebilir. Pek çok kişi genel sekreterlik kurumunun genel sekretere bazı özel haklar sağladığını düşünüyor. Bu görevde yaşadığım deneyimler sonucunda, genel sekreterin Sekreteryanın diğer üyelerinden daha farklı haklara sahip olmadığını söyleyebilirim ki yoldaşlar da bunu tasdik edecektir.

Bir ses: Ya sorumluluklar?

Stalin: Sekreteryanın diğer üyelerinden daha fazla bir sorumluluğu yok. Şöyle söyleyeyim: Politbüro var, -MK'nın en üst organı; sekreterya var- tamamen eşit beş üyeden oluşan yürütme organı. Görevlerini yerine getiriyor ve genel sekreterin özel bir yetkisi ya da özel bir sorumluluğu yok. Genel sekreterin, sekreteryanın onayını almadan tek başına emir verebileceği bir durum da hiç olmadı. Bu da bize özel yetkiler anlamamda bir genel sekreterlik kurumunun olmadığını, aslında MK sekreteryası olarak anılan tek bir kurul olduğunu kanıtlıyor. Bu ölü kuruma neden hâlâ ihtiyaç duyduğumuzu bilmiyorum. genel sekreterlik adı verilen bu kurumun bir dizi aksaklıklara neden olduğunu söylememe gerek yok. Genel sekreterlik kurumunun aslında hiçbir özel hakkı ve özel sorumluluğu olmamasına rağmen bazı aksaklıklar yaşandı ve şimdi bütün bölgelerin MK'larında bu kurum yüzünden yoldaşlar, sekreterler arasında tartışmalar yaşanıyor. Genel sekreterlerin sayısı çok arttı ve bölgelerde bu özel hakları kullanmaya başladılar. Buna ne gerek var?

Şmidt: Bölgelerde bu kurum kaldırılabilir.

Stalin: Genel sekreterlik görevinin kaldırılmasının partinin yararına olacağını ve bana bu görevden ayrılma imkânı vereceğini düşünüyorum. Parti tüzüğünde genel sekreterlik görevi olmadığı için bunu yapmak zor olmaz.

Rikov: Stalin yoldaşın bu görevden ayrılmasına izin verilmemesini öneriyorum. Genel sekreterliğin MK içindeki değil bölgelerdeki ve yerel organlardaki konumu değiştirilmeli. Genel sekreterlik kurumu Lenin yoldaşın önerisiyle kuruldu. Vladimir İlyiç hayattayken ve öldükten sonra kendini politik olarak ve örgütsel, siyasi anlamda kanıtladı. Stalin yoldaş bu kurumun kuruluş sürecinde yer aldı ve onun genel sekreterlik döneminde parti içindeki bütün muhalifleri tasfiye ettik; parti içinde genel sekreterlik kurumunun olması gerektiğinden ve kimin genel sekreter olması gerektiğinden kimsenin şüphesi yok. Bence irade gösterebilme konusundaki sorun tamamen ortadan kalktı (bu sorun çözülünce), muhalefet de ortadan kalktı. Bütün parti bunu biliyor. XV. Kongreden sonra ne değişti ve genel sekreterlik kurumunu neden kaldırmak gerekiyor?

Stalin: Muhalefet ortadan kalktı.

Rikov'un bir önceki kadar kafa karıştırıcı ve anlaşılmaz olan bir konuşması daha var. Rikov'un kafasının karışık olduğu, pek çok sözcüğü unutup sonra tekrar hatırlamasından, sonra başka sözcüklerle değiştirmesinden ve bunu pek çok kere yapmasından anlaşılabilir. Stalin'in, konuşmasının metninde daha önce düşünülenin aksine hiçbir değişiklik yapmamış olması dikkat çekici. Sonunda Rikov tekrar Stalin'in isteğinin reddedilmesini öneriyor.

Bir ses: Doğru, oylayalım!

Rikov: Oylama teklifi var!

Bir ses: Evet, oylayalım!

Rikov: Oylamaya geçiyoruz. Stalin yoldaşın genel sekreterlik kurumunun kaldırılması teklifini kabul edenler? Reddedenler? Çekimser kalanlar? Reddedildi.

Stalin: Yoldaşlar, genel sekreterlik görevinden alınmam konusunda yapılan oylamada oy vermedim, vermeyi unuttum. Red oyu verdiğimi belirtmek istiyorum.

Bir ses: Sonuca bir etkisi olmaz.[392]

IV. 16 Ekim 1952. Akaki Mgeladze'nin hatıralarından okuyoruz:

Stalin, partinin XIX. Kongresinden sonra toplanan ilk SBKP MK Genel Toplantısında (Ben de MK üyesi seçilip bu toplantıda yer almıştım) SBKP MK Genel Sekreterliği ya da SSCB Bakanlar Kurulu Başkanlığı görevlerinin birinden alınmak istediğini söyledi. Yaşından, üzerinde fazla yük olduğundan bahsetti ve yerine geçecek yetişmiş kadro olduğunu, örneğin N.İ.Bulganin'in Bakanlar Kurulu başkanı olabileceğini söyledi ama MK üyeleri bu isteğine olumlu yanıt vermediler ve iki görevde de kalması için ısrar ettiler.[393]

392 Alıntı: G. Çernyavskiy. "Parti Hengâmesinden Dışarı Taşanlar". // *Kaskad* gazetesinin internet uzantısı. Bkz: www.kackad.com/artide.asp?article=37.

393 A.İ. Mlegadze. "Stalin. Nasıl Bilirdim?" Yakın Geçmişten Sayfalar. 2001, s. 118. Bkz: Stalin'in başkanlığını L.N.Yefremov'un yaptığı toplantıdaki konuşmasını konu alan 9. bölüm.

Toplu cezalandırma uygulaması

Hruşçov tarafsız bir konuşmacı değil, baskı politikasının en ateşli uygulayıcılarından biriydi. 1939-1945 yıllarında Moskova Sovyeti başkanı olan V.P. Pronin "Voenno-istoriçeskomu jurnalu"ya (Sayı: 10 1991) verdiği röportajda şunları söylüyor:

Soru: Peki Hruşçov? Onun hakkında neler hatırlıyorsunuz?

Cevap: ...Baskı uygulmalarına şahsen katıldı. Bu mesele kafasının üzerinde Demokles'in kılıcı gibi sallanıyordu. Hruşçov 1920 yılında Trotskist platform için oy verdi. Ve galiba bu yüzden, bunun cezasını çekmekten korkup büyük bir umursamazlıkla, politik ihtiyatı ve politik gafleti unutarak azimle "mücadele etti" ve çok sayıda parti ve sovyet görevlisine baskı uygulanmasına izin verdi. O görevdeyken 23 şehir komitesi sekreterinden neredeyse hepsi tutuklandı. Bölge Komitesi sekreterlerinin de neredeyse hepsi tutuklandı. Partinin MK sekreterleri cezaya çarptırıldı: Katselenenbogen, Margolin, Kogan, Koryıtnıy... Aralarında Hruşçov'un yardımcısının da olduğu tüm bölüm şefleri. Hruşçov hâlâ Ukrayna'da olduğu 1938 yılında bir Politbüro toplantısında partinin Moskova şehir komitesinin ikinci derece yöneticilerinin de cezalandırılmaları için ısrar etti.

Biz ki o zaman daha çok genç görevlilerdik, çok şaşırdık: Hruşçov neden etrafı halk düşmanlarıyla çevrilmiş gibi ihtiyatlıydı? O Moskova komitesinden sadece Hruşçov kaldı.

Soru: Sizce Moskova'daki baskıların şiddeti, Hruşçov'un eseri miydi?

Cevap: Önemli ölçüde. Şehir komitesinin yönetimine 1938 yılının sonbaharında Şerbakov geçtikten sonra Moskova sovyeti, MK, MŞK ve diğer bölge komitelerinin hiçbir çalışanı cezaya çarptırılmadı. Politbüronun 1940 Temmuzunda, uçak fabrikalarında başarısız olduğu için Şerbakov'u görevden almayı gündeme getirdiğini biliyorum, zaten sonradan cezalar konusunda isteksiz davranmakla ve çok azına onay vermekle suçladılar. Dahası da var. Şerbakov başkanlığında yapılan ve benim de şehir komitesi

sekreteri olarak katıldığım toplantıda İİHK sorgulama bölümü şefi haksız tutuklamalar yüzünden partiden ihraç edildi.[394]

Hruşçov 14 Ağustos 1937 tarihinde yaptığı konuşmada şunları söyledi:

> Bu akçakları ortadan kaldırmalıyız. Bir, iki, on kişiyi cezalandırarak milyonlarca kişiye ders veriyoruz. Bu yüzden elimiz titremeli, halkın iyiliği için düşmanın cesetlerini çiğnemeliyiz.[395]

Tarihçi Yuriy Jukov "Komsomolskaya Pravda" okuyucularından birinin sorduğu "Stalin'in hazırladığı ve bir kalem darbesiyle binlerce kişiyi ölüme gönderdiği listeleri neden dikkate almadığı" sorusuna şu cevabı vermişti:

> *Soyadlarının bile yer almadığı, sadece şu ifadelerin olduğu listeleri nasıl değerlendirmeye alabilirim: "20 bin kişiyi kurşuna dizmeme izin verin." Ve imza: Hruşçov Nikita Sergeyeviç.* Bu belgenin nerede olduğunu size söyleyeyim (*ben detaylandırdım -G.F.*)![396]

Y.N. Jukov "Komsomolskaya Pravda"ya daha önce verdiği bir röportajda da 1937 yılındaki toplu cezalandırmalar hakkında şunları söylemişti:

> *Moskova bölgesinin ilk hasatı* kesinlikle ülkedeki en büyük hasattı. Partinin Moskova bölgesi birinci sekreteri *N.S. Hruşçov* burada bir "troyka" kurmuştu. *Soyadının ve imzasının yanında daima Moskova Bölgesi İİHK büro şefi, Stalin'in ikinci karısı N. Alliluyeva'nın akrabası Redens'in imzası olurdu. Redens'in ismi de bugün Stalin despotizminin kurbanları listesinde geçiyor.* Hruşçov ve Redens şunu ileri sürmüşlerdi. Politbürodan talep ettiklerini söylesem daha doğru olur: "kurşuna dizilecekler:

---

394 Alıntı: V.F. Alliluyev. "Bir Ailenin Kronolojisi: Alliluyev Ailesi, Stalin" Yay: Molodaya Gvardiya, 2002, s. 172. Bkz: http://nkozlov.ru/?resultpage=10&s=42&did=2324.

395 Alıntı: http://www.pravda.ru/politics/authority/kremlin/30-08-2002/11739-0. Vadim Kojinov'un bu alıntısı için: V.V.Kojinov. "Rusya. XX.Yüzyıl (1939-1964) Tarafsız Bir İnceleme Denemesi". Yay: Algoritm, 1999, s. 317-318. Bkz: http://www.hronos.km.ru/libris/kozh39_3_1.html.

396 *Komsomolskaya Pravda*. 3 Aralık 2002. Okuyucuların sorduğu soruların yeniden baskısı için bkz: http://www.nomad.su/?a=15-200212030006.

2 bin Kulak, 6.500 suçlu; sürgüne gönderilecekler: 5869 Kulak, 26.936 suçlu" Ve sadece bir tırpan darbesiyle. (*ben detaylandırdım –G.F.*)![397]

Hruşçov 10 Temmuz 1937 tarihinde binlerce insanın tutuklanıp kurşuna dizilmesi için izin istiyor:

SBKP(B) MK – J.V. STALİN yoldaşa

Moskova bölgesinde ve Moskova şehrinde ikamet edip cezaya çarptırılan suçlu ve kulakların sayısı – 41.305 kişi.

Bunların arasında suçluların sayısı – 33.436 kişi. Elimizdeki belgelere göre 1. derece suçluların sayısı 6.500 ve 2. derece suçluların sayısı 26.936 kişi. Moskova şehrindekiler yaklaşık olarak 1. derece 1.500 kişi, 2. derece 5.272 kişi.

Moskova şehrinde ve Moskova bölgesinde cezaya çarptırılan Kulakların sayısı 7.869 kişi. Elimizdeki belgelere göre 1. derece suçluların sayısı 2000, 2. derece suçluların sayısı 5869 kişi.

Komisyonun Moskova bölgesi İİHK büro şefi Redens, Moskova bölgesi savcı vekili Maslov, MK ve MŞK sekreteri N.S.Hruşçov ve gerekli durumlarda yerini alma hakkıyla Moskova şehir komitesi ikinci sekreteri A.A.Volkov yoldaştan oluşmasını talep ediyoruz.

SBKP(B) MK Sekreteri *(N. Hruşçov).*[398]

J. Getty, Hruşçov'un 41.000 kişiyi cezalandırdığı bilgisini alıntılıyor ve şunu belirtiyor:

Birinci sekreter Nikita Hruşçov Moskova'da 41.805 Kulak ve suçluyu cezalandırması gerektiğini biliyordu. Stalin telgrafına cevap veren kırk bölge ve cumhuriyetten gelen bilgilerde kesin sayılar vardı.[399]

---

397 "Stalin Öcüsü". Gazeteci Aleksandr Sabov'un tarihçi Yuri Jukov'la yaptığı röportaj. Bölüm 7. // *Komsomolskaya Pravda*, 2002, 19 Kasım.

398 *Trud*, 1992, 4 Haziran. Belge ayrıca şurada yayınlandı: "Molotov, Malenkov, Kaganoviç: 1957". SBKP MK Haziran Genel Toplantısı steno kayıtları ve diğer belgeler. – Yay: ROSSPEN, 1998, s. 747, not:22

399 J. Arch Getty. "Excesses are not Permitted. Mass Terror and Stalinist Governance in the Late 1930s". // *The Russian Review*. Sayı: 61 (Ocak 2002), s. 127. Jukov 41.305, Getty 41.805 kişi olduğunu söylüyor; görünüşe göre yukarıda alıntı yapılan belgede ve bu yüzden Amerikalı tarihçinin söylediklerinde bir tutarsızlık var.

Getty devam ediyor:

> Parti sekreterlerinin ve İİHK bölge şeflerinin Moskova'da katıldığı bir dizi toplantıdan sonra cezaya çarptırılanların sayıları aşırı ölçüde arttırıldı. Ama sonunda "yerel görevlilerin verdiği ilk rakamlar yeniden gözden geçirilip düşürüldü.[400]

Başka bir deyişle "merkez" – Stalin ve Politbüro – cezalandırılanların sayısını az göstermeye çalıştı.

William Taubman'ın "Bir İnsan Olarak Hruşçov ve Dönemi"[401] isimli oldukça uzun eserinde (876 sayfa) Hruşçov'un Moskova ve bölgesindeki cezalandırmalarda, bu cezalandırmaların boyutu diğer bölgelerdekinden daha büyük olmasına rağmen, Hruşçov'un rolüne hiç değinilmiyor.

Ama Taubman, Hruşçov'un Ukrayna'da yaptıklarıyla ilgili şunları yazıyor:

> Hruşçov geldikten sonra artan tasfiyelerin tüm kontrolü Hruşçov'un elindeydi. Sadece 1938 yılında 106.119, 1938-1940 arasında 165.565 kişi tutuklandı. Bu konu hakkında yeterince bilgisi olan Molotov'a söylediğine göre Hruşçov "Ukrayna troykasının bir üyesi olarak 54.000 kişiyi öbür dünyaya gönderdi" Hruşçov'un konuşmaları zehir saçıyordu ve bir keresinde kâğıdın üst köşesine yanlışlıkla "tutuklayın" yazmış ve Ukraynalı önemli bir komsomol görevlisinin kaderini belirlemişti.[402]

Hruşçov'un, merkezî yönetimin Ukrayna'daki "cezalandırma" sınırını düşürmesiyle ilgili Stalin'e gönderdiği şikâyetlerden biri:

> Sevgili Josef Vissarionoviç! Ukrayna'da her ay 17-18 bin kişi cezalandırılıyor. Moskova 2-3 binden fazla kişinin cezalandırılmasını istemediğini söylüyor. Gerekli ayarlamaları yapmanızı rica ediyorum. Dostunuz N. Hruşçov.[403]

S.Kuzmin "Cezalandırma Sürecine Dahil Olanlar" başlıklı makalesinde şunları bildiriyor:

---

400 Getty, "Excesses...", s. 128.

401 W. Taubman. "Khruschev: The Man and His Era". NY: Norton, 2003.

402 Aynı eser, s. 116.

403 "Stalin Yoldaşa Söylenenler". / Derleyen: R.İ. Kosolapov. – Yay:EKSPO, 2002, s. 355. Bkz: Volva, 1993, s. 11; *İskra*. 1993, sayı: 4, s. 6.

N.S.Hruşçov'un Ukrayna KP(B) MK birinci sekreterliği görevine getirilmesinin belirli bir amacı vardı ve bu amaç Ukrayna Komünist Partisinin XIV. Kongresinde yaptığı konuşmayla kanıtlandı. "Her şeyi, -dedi- SBKP(B) MK ve Stalin yoldaşın verdiği görevi ve emri -Ukrayna'yı düşmanlar için geçilmez bir kale haline getirme- şerefle yerine getirmek için yapıyoruz."

Bu emrin yerine getirilmesi için düşmanları arayıp bulmak, tutuklamak ve sorgulamak konusunda uzmanlaşmış N. Yejov, tek bir suçsuz kişi kalmayana kadar Hruşçov'a yardım etti. Hruşçov onun "başarılarını" şu sözlerle takdir etti: "Nikolay Yejov, Ukrayna'ya geldikten, Uspenskiy yoldaş USSC iç işleri halk komiseri olduktan sonra Ukayna'da düşman yuvaları ezilmeye başladı."

N.S. Hruşçov partinin XX. Kongresinde yaptığı konuşmada bilinçli olarak Ukrayna'da yaşananlar etrafında dolaşıp diğer bölgelerdeki cezalandırmalardan örnekler verdi. Ama eskilerin deyimiyle "mızrak çuvala sığmadı" Ukrayna'daki toplu cezalandırmalarda oynadığı role nesnel olarak, örneğin cumhuriyetin iç işleri halk komiseri Uspenskiy, UKP(B)'nin XIV. Kongresinde yaptığı konuşmada değindi: "Ben de, konuşma yapan diğer yoldaşlar gibi -dedi halk komiseri- Ukrayna'da halkın düşmanlarına karşı kazanılan zaferlerin birkaç ay önce, başımıza deneyimli, büyük Stalin'in yanında yetişmiş Nikita Sergeyeviç Hruşçov geldikten sonra başladığını söylemeliyim."[404]

SBKP MK Politbüro komisyon üyeleri tarafından 1930-1940 ve 1950'lerin başlarındaki cezalandırmalar hakkındaki belgeler incelenerek 1988 yılında hazırlanan raporda şu bilgiler var:

1936-1937 yıllarında SBKP(B) MŞK ve MK birinci sekreteri ve 1938'den sonra UKP(B) MK birinci sekreteri olarak görev yapan N.S. Hruşçov, çok sayıda parti ve sovyet görevlisinin tutuklanmasına onay verdi. KGB arşivinde Hruşçov'un savaş öncesi dönemde Moskova, Moskova bölgesi ve Ukrayna'da toplu cezalandırmalarda rol aldığını kanıtlayan belgeler mevcut. Partinin Moskova şehir sovyeti, Moskova Bölge Komitesi görevlilerinin tutuklanması-

404 S. Kuzmin. "Cezalandırmalara Katılım Hakkında. N.S. Hruşçov'un Siyasi Portresi ne Darbeler". // *Vozrojdenie Nadejdıy.* 1997, Sayı: 2. Alıntı: N.F. Bugay. "Stalin'in Özel Dosyasında Ukrayna Halkı". - Yay: Nauka, 2006. s. 252-253.

nı öneren belgeler göndermiş. Moskova ve Moskova bölgesi İİHK sadece 1936-1937 yıllarında 55.741 kişiyi cezalandırmış.

Hruşçov 1938 yılının Ocak ayında Ukrayna parti örgütünün başına geçti. 1938 yılında Ukrayna'da 106.119 kişi tutuklandı. Bu baskılar sonraki yıllarda da devam etti. 1939 yılında yaklaşık 12 bin, 1940 yılında ise yaklaşık 50 bin kişi tutuklandı. 1938-1940 yıllarında Ukrayna'da tutuklanan toplam kişi sayısı 167.565.

İİHK 1938 yılında Ukrayna'da cezalandırılan kişi sayısının artmasını Hruşçov'un gelişiyle birlikte sağ-Trotskist karşı-devrimci hareketin yeraltı aktivitelerinin artmasına bağlıyor. Hruşçov kendisine karşı terörist bir örgütlenmenin içinde olduklarından şüphe ettiği kişileri bizzat cezalandırdı.

1938 yazında aralarında USSC Halk Komiserliği başkan vekilleri, halk komiserleri, halk komiseri vekilleri, parti bölge komiteleri sekreterlerinin de olduğu çok sayıda önde gelen parti, sovyet, ekonomik organ görevlisi Hruşçov'un onayıyla tutuklandı. Hepsi idam cezasına ya da uzun süreli hapis cezasına çarptırıldı. Politbüro, SSCB İİHK'nin 1938 yılında gönderdiği listelerdeki sadece 2.140 aktif parti ve sovyet görevlisinin cezalandırılmasını kabul etti.[405]

"Halk düşmanı" terimi

Maksim Gorki "halk düşmanı" kelime ikilisini "Chersenesos Taurica" isimli çalışmasındaki (1897) Chersenesosluların yeminde kullandı.

> ...Halk düşmanı olarak ilan edilmeyen hiçbir topluluğa ya da yurttaşa karşı komplo kurmam.

V.İ. Lenin de bu terimi defalarca kullandı. "Zemstvo Mücadelesi ve 'İskra' Planı" (1903) başlıklı makalesinde şunları yazdı:

> Emekçilerin Zemstvo talebine gösterdikleri destek, Zemstvonun halk adına konuşmasını sağlamakla kalmamalı, halkın düşmanlarına bir darbe indirilmesini de yardımcı olmalı.[406]

405 "Toplu Cezalandırmalar Haklı Gösterilemez". (İadelitibar belgeleri). // "Rusya Federasyonu Başkanlık Arşivi yayınları", *İstoçnik*. 1995, sayı: 1, s. 126-127; Bkz: "İadelitibar: Nasıl Gerçekleşti?". Cilt 3. 80'lerin ortası – 1991. Yay: MFD, 2004, s. 146.

406 V.İ. Lenin. "Toplu Eserler". 5. basım. Cilt 9, s. 96-97. Bkz: http://www.marxists.org/russkij/lenin/works/9-19.htm.

Ayrıca "Rusya'da Devrimin Başlangıcı" başlıklı makalesinde şöyle yazıyor:

> Biz sosyal demokratlar, proleterlerin bağımsızlığını korurken burjuva demokrat devrimcilerden ayrı durabiliriz ve durmalıyız, ama ayaklanma sırasında, çarlığın doğrudan saldırılarına karşı, orduya karşı, tüm Rus halkının lanet düşmanlarının yaptığı saldırılara karşı birlikte mücadele etmek zorundayız.[407]

TRMYK başkanı Y.M. Sverdlov, Halk Komiserleri Konseyi başkanı V.İ. Lenin ve TRMYK sekreteri V.A. Avanesov, TRMYK'nin "tahılları stoklayan ve haklarında spekülasyon yaratan kır burjuvazisiyle mücadelede besin maddeleri halk komiserine olağanüstü yetkiler verilmesi" hakkındaki kararnamesini 13 Mayıs 1918 tarihinde imzaladı. Lenin kararnamenin üçüncü bölümüne şu cümlenin eklenmesini önerdi:

> Elinde fazla buğdayı olan ve bunu toplama noktalarına teslim etmeyen ya da tahılları votka yapımında israf eden tüm halk düşmanlarının *(ben vurguladım. -G.F.)* devrim mahkemesine çıkarılıp en az on yıl hapis cezasına çarptırılacakları, tüm mallarına el konulacağı ve yaşadıkları yerden bir daha dönmemek üzere uzaklaştırılacakları, kaçak içki üretenlerin ise zorunlu kamu hizmeti cezasına çarptırılacakları duyurulur.[408]

"Halk düşmanı" terimini yeniden hayata, MYK ve SHK'nin 1932 yılında aldığı karar (Üç Başak Kanunu) döndürdü:

> Kamu mallarını yağmalayanlarla kesin mücadelenin Sovyet rejimi organlarının birinci derece sorumluluğu olduğu göz önüne alınarak, kamu mallarına el koymaya çalışanlar HALK DÜŞMANI olarak değerlendirilmelidir.[409]

---

407 Aynı eser, s.204. Bkz: http://www.marxists.org/russkij/lenin/1905/01/12a.htm.

408 Aynı eser. Cilt 36, s. 318. Kararname bazı ufak tefek düzeltmeler yapılarak kabul edildi, bkz: "Sovyet Yetkililerinin Yayınladığı Kararnameler I". Editör: G.D. Obiçkina ve çalışma arkadaşları. Cilt 2: 17 Mart -10 Temmuz 1938. -Yay: Gospolitizdat, 1959, s. 265. Bkz: http://www.1917.com/Marxism/Trotsky/CW/Trotsky-War-1/REF-Q.html.

409 "Sovyet Köylerinin Trajedisi. Kolektifleştirme ve Kulakların Ortadan Kaldırılması". 1927-1939: 1927-1939 belgeleri. Cilt 3. 1930 sonu-1933. – Yay:ROSSPEN, 2001, belge no 160, s, s. 453. Bkz. http://kc.koenig.ru/aktkbg/KALININ/akkab_05g.htm.

Hruşçov da bu terimi sık sık kullandı. SBKP XX. Kongresinde sunduğu çalışma raporunda şunları söyledi:

> Trotskistler, Buharinciler, burjuva milliyetçiler ve diğer azılı halk düşmanları, kapitalizmin geliştirilmesini savunanlar, partinin Leninist birliğini bozmak için parti içinde umutsuzca çabaladılar – ve bu birliği bozmak isteyenlerin başları ezildi.[410]

İlerideki "Kurşuna Dizilen Generaller" bölümünde başka bir belge daha var.

Zinovyev ve Kamenev

Stalin, Soçi'den Kaganoviç'e gönderdiği mektupta "16 Sürecinde" Moskova'da yaşanlarla ilgili görüşlerini paylaşıyor:

Stalin – Kaganoviç'e

23 Ağustos 1936

Moskova. SBKP MK

Kaganoviç'e

İlk olarak, Rakovskiy, Radek, Pyatakov hakkındaki yazıların sonucu kötü olmadı. Diğer yazılarla karşılaştırıldığında bu yazıların büyük önemi var. Bu yazıları Norveç, İsveç, Fransa, Amerika'daki en azından komünist gazetelerde de yayınlatmak gerekiyor. Düşmanlarımızın mahkeme sürecini dramatize etme ve MK'nın Zinovyevci-Trotskist fraksiyonlara karşı şiddet uygulanmış gibi gösterme şanslarını ortadan kaldırdıkları için önemli. İkinci olarak, Reyngold'un ifadelerinden, Kamenev'in Glebov'un karısı aracılığıyla Fransız büyükelçisi Alphand'a, Fransızların *(Fransız yönetiminin –G.F.)* ileride kurulabilecek muhtemel bir Trotskist-Zinovyevci bloku "yönetimi"ne karşı nasıl bir tavır sergileyeceklerini sorduğu anlaşılıyor. Kamenev bunu üstü kapalı olarak İngiliz, Alman ve Amerikan büyükelçilerine de sorduğunu düşünüyorum. Bu, Kamenev'in komplo ve SBKP yöneticilerinin öldürülmesi planlarını bu yabancılara açmış olduğu anlamına geliyor. Aksi takdirde, yabancılar olası bir Zinovyevci-Trotskist bir "yönetim" hakkında onunla konuşmazlardı. Kamenev ve arkadaşları, burjuva yönetimlerle Sovyetler Birliği yönetimine

410 Alıntı: Y.V. Emelyanov. "Hruşçov. Kremlin'deki Fitneci", s. 32.

karşı doğrudan birlik kurmayı deniyorlar. Amerikalı muhabirlerin cenaze ilanlarını önceden vermelerinin sırrı burada yatıyor. Görünüşe göre Glebova'nın bu pis oyundan haberi var. Glebova'yı Moskova'ya götürüp bir dizi sorgudan geçirmek gerekiyor. Çok ilginç şeyler açıklayabilir. *(ben vurguladım. -G.F.).*[411]

İİHK Sverdlovsk bölgesi 6. başkanı D.M. Dmitriyev'in aynı konuyla ilgili verdiği ifadeden bir bölüm:

Şunları hatırlıyorum:

1. Tatyana KAMENEVA ile ilgili. L.B. KAMENEV'in karısıydı. Tatyana KAMENEVA'nın L.B. KAMENEV'in talimatıyla, Fransız hükümetinin SSCB'deki Trotskist yeraltı örgütlenmesine yardımı hakkında, devrim karşıtı bir görüşme yapılmasını teklif etmek için Fransız büyükelçisi Alphand'a gittiğine dair bilgiler vardı. Ben ve ÇERTOK, Tatyana KAMENEVA'yı sorgularken, ona bu gerçeği saklama imkânını vererek, suçlamalardan "kurtardık."[412]

Trotskistler

Stalin 3 Mart 1937 tarihinde düzenlenen Şubat-Mart Genel Toplantısında yaptığı konuşmada şunları söyledi:

5) Tüm parti yoldaşlarımıza yabancı gizli servisler için bölücü, zararlı casusluk hizmetinde bulunan Trotskistlerin emekçi sınıf üzerindeki politik etkilerinin kırıldığını, emekçi sınıfının yararına hiçbir fikir geliştirmediklerini, yabancı istihbarat servisleri için çalışan ahlaksız ve ilkesiz, yıkıcı, sabotajcı, casus ve katiller olduklarını söylemek zorundayım.

Bugün Trotskizmle mücadele ederken eski yöntemleri, tartışma yöntemini değil yeni yöntemleri, köklerini kurutacak, bozguna uğratacak yöntemleri kullanmak zorundayız.[413]

411 "Stalin ve Kaganoviç". Mektuplaşma. 1931-1936. - Yay:ROSSPEN, 2001, no: 763, s. 642-643. Bkz. http://www.idf.ru/6/33.shtml.

412 *Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Karargâhı. 1937-1938.* Yay: MFD, 2004, belge no: 356, s. 586.

413 J.V. Stalin. "Parti Çalışmalarındaki Aksaklıklar ve Trotskist ve Diğer İkili Oynayanların Tasfiyesi İçin Tedbirler". 3 Mart 1937 tarihinde SBKP(B) MK Genel Toplantısında yaptığı konuşma. // *Pravda*, 29 Mart 1937. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/14-20.html.

Stalin aynı toplantıda yaptığı kapanış konuşmasında şu düşüncesini dile getirdi:

> Ama sorun şu: Trotskizmin Japon-Alman ajanlarını bozguna uğratma ve köklerini kazıma görevini nasıl yerine getireceğiz? Sadece asıl Trotskistleri değil bir zamanlar Trotskizme meyletmiş ama sonradan uzaklaşmışları, sadece Trotskistlerin sabotajcı ajanlarını değil bir Troskistin geçtiği sokaktan geçenleri de mi cezalandırıp köklerini kurutmamız gerekiyor? Bu tür sesler en azından burada, Genel Toplantıda duyuldu. Bu tür çözüm önerilerini doğru olarak değerlendirebilir miyiz? Hayır bunların doğru olduğunu söyleyemeyiz. Bu konuda da diğer bütün konularda olduğu gibi bireyleri ayrı ayrı ele almalıyız. Herkesi bir torbaya koyamayız. Hiçbir ayrım yapmamak, gerçek Trotskist düşmanlara ve casuslara karşı verdiğimiz mücadeleye zarar verebilir.
>
> Görevli yoldaşlarımız arasında, Trotskizmle bağını uzun süre önce kesmiş eski Trotskistler var ve Trotskizmle mücadelemizde Trotskizme hiç meyletmemiş yoldaşlarımızdan daha faydalı olabilirler. Bu yoldaşlarımızın itibarını sarsmak akıllıca olmaz.
>
> Trotskizme ideolojik olarak daima karşı çıkmış olmalarına rağmen bazı Trotskisterle kişisel ilişkileri olan ama onların Trotskist yüzünü gördükleri zaman tasfiye etmekten çekinmemiş yoldaşlar da var. Trotskistlerle olan kişisel dostluk ilişkilerini kesmekte geç kalmış olmaları hoş değil tabii ki. Ama bu yoldaşlarımızı Trotskistlerle aynı kefeye koymak akıllıca olmaz.[414]

Stalin'in Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında söyledikleri Hruşçov'un XX. Kongrede söylediklerine çok benziyor:

> Trotskistler arasında burjuva ailelerden gelmeyen insanlar da vardı. Bir kısmı parti entelektüelleri, belli bir kısmı da emekçiydi. Zamanında Trotskistlere katılmış olmalarına rağmen Sosyalist Ekim Devrimi'nden önce ve devrim sürecinde işçi sınıfı hareketi içinde aktif olarak yer almış ve bu büyük devrimin

414 J.V. Stalin. SBKP(B) Merkez Komitesi Genel Toplantısında yaptığı kapanış konuşması. 5 Mart 1937. // *Pravda*. 1 Nisan 1937. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/14-8.html.

başarıya ulaşması için çaba göstermiş pek çok kişinin ismini sayabilirim. Bunların çoğu Trotskizmle bağlarını kopardılar ve Leninist saflara geçtiler. Böyle insanları ortadan kaldırmaya gerek var mıydı?[415]

Hruşçov "kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın başka bir bölümünde yeniden SSCB'de Trotskizm konusuna dönüyor:

1927 yılında, partinin XV. Kongresinden hemen önce Trotskist-Zinovyevci muhalefete sadece 4 bin, partinin çizgisine ise 724 bin oy çıktığını hatırlatmalıyım. Partinin XV. Kongresinden 10 yıl sonra, MK Şubat-Mart Genel Toplantısından önce Trotskizm tamamen ortadan kaldırılmış, çok sayıda eski Trotskist görüşlerini değiştirmişti ve sosyalizmi geliştirmek için çeşitli alanlarda çalışıyorlardı.[416]

Stalin'in Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında yaptığı konuşmada da benzer ifadeler var:

Partimizin 1927 yılında yaşadığı son tartışmayı hatırlarsınız. Part içinde bir referandum yapıldı. 854 bin parti üyesinden 730 bini oy kullandı. 724 bin parti üyesi Bolşevikler lehine, parti Merkez Komitesi lehine, Trotskistler aleyhine oy kullandı, Trotskistler 4 bin, yani yaklaşık yüzde yarım oy alabildi, 2600 parti üyesi ise çekimser kaldı... Parti üyelerinin çoğunun Trotskizmden memnun olmadığını ve ondan uzak durduğunu gösteren bu sonuçlar, Trotskistlerin gücünün ne kadar az olduğu konusunda bir fikir verebilir.[417]

General P.A. Sudoplatov, Trotskistlerin faaliyetlerinin kesinlikle zararsız olmadığını belirtmişti:

Şu anki politik ortam yüzünden Trotski ve taraftarlarının 1930-1940 yıllarındaki faaliyetlerinin sadece propaganda çalışması olduğunu söyleyerek önemsiz göstermeye çalışıyorlar. Ama hiç de öyle değil. Trotskistler aktif olarak çalışıyorlardı: Abwehr'le bağlantılı kişilerin desteğini alarak 1937 yılında Barselona'da

415 "Kişi Kültü Hakkında..." // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı: 3, s. 134.

416 Aynı eser, s. 32-33.

417 J.V. Stalin. *SBKP(B) Merkez Komitesi Genel Toplantısında yaptığı kapanış konuşması*. Bkz: http://www.hrdno.ru/libris/stalin/14-8.html.

Cumhuriyetçi yönetime karşı bir ayaklanma organize ettiler. Fransa ve Almanya gizli servislerindeki Trotskist çevreler, Sovyetler Birliği'nin desteğini alan komünist partilerin çalışmaları hakkında "gözlem" raporları gönderdiler. Sonradan "Kızıl Şapel" isimli yeraltı örgütünün liderlerinden biri olan Schulze-Boysen 1937 yılında Barselona'daki Trotskist ayaklanmanın liderlerinden birinin Abwehr'le bağlantısı olduğunu bildirdi. Sonradan tutuklanınca Gestapo onu bize bu bilgiyi vermekle suçladı ve Hitler'in mahkemesinde idam cezasına çarptırıldı. Ayrıca 1941 yılında yeraltına çekilmiş olan Fransa Komünist Partisi liderlerinden biri, 1940 yılında Komintern Yönetim Kurulu tarafından Paris'te görevlendirilen Vasilevski'ye, Abwehr'in saklanan komünistleri araken Trotskistlerle olan bağlantısından faydalandığını söyledi.[418]

Sudoplatov devam ediyor:

Nina'nın tasfiyesi İİHK arşivlerinde "Nikolay" operasyonu olarak geçiyor. Bu operasyonun öncesi, Orlov-Nikolskiy isimli ajanın Trotskist harekete başarıyla sızmasıyla bağlantılı. Katalonya Cumhuriyeti yönetimi bakanı Gaodosir Orivero anarşistlerin 1937 yılının Haziran ayında Barselona'daki Trotskist isyancılara gönderdiği takviye kuvvetleri engellemeyi başardı. Ayrıca Nikolskiy tarafından görevlendirilen Katalan Cumhuriyeti güvenlik servisi şefi V. Sala – "Jota" Trotskistlerin planları hakkında bilgi verdi ve Trotskist hareketin destek bulduğu Katalonya'daki tüm liderlerinin yazışma ve görüşmelerinin gözlem altında tutulmasına yardım etti.

"Jota" özellikle Barselona'daki, kısa süre içinde Trotskistlerin silahlı eylemlerine dönüşen ayaklanmaları kışkırtan Alman habercileri ele geçirdi. Barselona'daki ayaklanmaların çıkartılmasında Alman gizli servisinin parmağı olduğu hakkındaki kesin kanıtlar, Trotskist liderlerin itibarını önemli ölçüde sarstı.[419]

---

418 P.A. Sudoplatov. "Gizli Operasyonlar. Lubyanka ve Kremlin. 1930-1950 Yılları" Yay: OLMA-PRESS, 1997, bölüm 4 "Trotski'nin Tasfiyesi". Bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/sudoplatov_pa/04.html.

419 Aynı kitap. 2. Bölüm "İspanya'da Sovyet İstihbaratı" Bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/sudoplatov_pa/02.html.

Nazi mahkemesinin steno kayıtları Sudoplatov'un anlattıklarını doğruluyor:

> Sanık 1938 yılında, İspanya'da İç Savaş devam ederken, Barselona'daki kızıl yönetime karşı Alman gizli servisiyle birlikte hazırlanan ayaklanmayı öğrenmişti. Bu bilgiyi ve Pollnitz'den edindiği bilgileri Paris'teki Sovyet Rusya büyükelçiliğine iletti.[420]

Belgede adı geçen Gisella von Pollnitz "United Press" haber ajansı adına çalışıyordu ve bu olaydan kısa bir süre önce "Kızıl Şapel"in istihbarat ağına dahil olmuş ve "bu bilgiyi Sovyet büyükelçiliğinin posta kutusuna bırakmıştı."[421]

Stalin'in parti yaşamı kurallarını "çiğnemesi"

Aleksandr Pıyjikov, A.A. Jdanov'un 1947 sonunda ya da 1948 yılında olağan parti kongresinin toplanması önerisi hakkında şunları yazıyor:

> A.Jdanov MK Şubat (1947) Genel Toplantısında XIX. Olağan SBKP(B) Kongresinin 1947 yılı sonunda ya da 1948 yılı içinde toplanmasını önerdi. Ayrıca parti içindeki yaşamın canlanması için, her yıl Merkez Komitesi üyelerinin en az altıda birinin katıldığı parti konferansları düzenlenmesini önerdi.[422]

"Kapalı oturum"da yapılan konuşmanın bilimsel baskısındaki dipnotlardan biri Hruşçov'un "büyük Vatanseverlik Savaşı yıllarında tek bir MK Genel Toplantısı bile yapılmadığı" iddiasını yalanlıyor:

> SBKP(B) MK Politbürosunun 2 Ekim 1941 tarihinde aldığı kararla, SBKP(B) MK Genel Toplantısı 10 Ekim 1941 tarihinde şu gündemle yapılacaktır: "1) Ülkemizin askeri durumu 2)Parti ve devletin ülke savunması için yaptığı çalışmalar."

---

420 Haase, N. "Das Reichskriegsgericht und der Widerstand Gegen NationalsozialistischeHerrschaft" (Berlin, 1993), s. 105.

421 S.B. Brysac. "Resisting Hitler: Mildred Harnack and the Red Orchestra" (Oxford University Press, 2000), s. 237.

422 A.V. Pıyjikov. "Leningrad Grubu: Yönetime Giden Yol (1946-1949)". // *Svobodnaya Mysl.* 2001, s.3, s. 96. Pıyjikov'un bu konu hakkında yazdıkları için: http://www.akdi.ru/id/new/ek5.htm.

SBKP(B) MK Politbüronun 9 Ekim 1941 tarihinde aldığı kararla, "son dönemde cephelerde gelişen kaygı verici durum ve yönetici yoldaşların dikkatini cephelerden başka bir yöne çekilmemesi göz önüne alınarak" Genel Toplantı ertelendi. Savaş yıllarında MK Genel Toplantısı sadece 27 Ocak 1944 tarihinde yapıldı.[423]

Boris Nikolayevski "kapalı oturum"un İngilizce baskısında (dipnot 10) şunu işaret ediyor:

Resmî Sovyet kaynaklarına inanacak olursak Hruşçov'un bu ifadesi doğru değil. "Sovyetler Birliği Komünist Partisinin kongre, konferans ve MK Genel Toplantılarında yapılan teklifler ve alınan kararlar" (Merkez Komitesinin kararıyla Marx-Engels-Lenin-Stalin Enstitüsü tarafından 1954 yılında yayınlandı) derlemesine göre savaş döneminde (27 Ocak 1944) Merkez Komitesi Genel Toplantısı yapıldı ve bu toplantıda birlik içindeki cumhuriyetler kendi dışişleri bakanlıklarını kurma hakkı kazandı, Enternasyonal'in yeni bir Sovyet milli marşıyla değiştirilmesine karar verildi. Ama Hruşçov'un Genel Toplantının yapılmadığı aldatmacasında da bir haklılık payı vardı; yapılacağı ilan edilen Genel Toplantı hiçbir zaman yapılmadı.[424]

423 "Hruşçov'un Konuşması...", sayfa: 152, dipnot: 23.

424 Nikita S. Hruşçov. "The New Leader. The Crimes of The Stalin Era". Önsöz: Anatole Shub, dipnotlar: Boris Nikolayevski. New York: The New Leader, 1962, dipnot 10.

"STALİN'İN PARTİYE YAKLAŞIMINDAKİ ZORBA TAVRI" BÖLÜMÜNÜN KAYNAKLARI

Yenukidze'nin imzaladığı 1 Aralık 1934 tarihli yönerge

Yönerge "kapalı oturum"un resmî baskısındaki tahrif edilmiş halinden alındı. Bu "açıklamada" hiçbir kanıt sunulmuyor.

> Konu SSCB MYK'nin 1 Aralık 1934 tarihinde çıkarttığı, sonradan "1 Aralık 1934 Kanunu" adını alan ve 1956'ya kadar yürürlükte kalan "terörist eylemlerin hazırlanması ya da gerçekleştirilmesine karşı hareket planı". Bu karar SSCB Anayasası'nın gerektirdiği gibi değil, onaylanması için SSCB MYK'ye gönderilmeden alındı.[425]

Hruşçov, Kirov'un öldürülmesinde Stalin'in parmağının olduğunu iddia ediyor

Yazarların çoğu Hruşçov'un Kirov'un öldürülmesi hakkında yaptığı yoruma katılmıyor: Örneğin General P.A. Sudoplatov hatıralarında şunları yazıyor:

> Stalin'in ya da İİHK elemanlarının Kirov'un öldürülmesiyle bağlantısı olduğunu kanıtlayan hiçbir belge ya da kanıt yok... Kirov Stalin'in bir alternatifi değildi. En sağlam Stalinistlerden biriydi. Hruşçov'un anlattığı öykünün, Stalin karşıtı kampanyaların bir parçası olduğu, sonradan Gorbaçov tarafından da kabul edildi.[426]

Günümüz Rusyası'nda Kirov'un öldürülmesi hakkında en bilgili araştırmacı olan Alla Kirilina şunları söylüyor:

> Günümüzün serbestlik ve çoğulculuk koşullarında, yazarlarının belgeleri araştırma sorumluluğunu taşımadığı, 1 Aralık 1934'te olanlar hakkında nesnel bir eğilim gösterme zahmetine girmediği pek çok yazı yayınlandı. Bu konu hakkındaki doğru ve nesnel belgelerden çok masallara, efsanelere ve dedikodulara dayanan bu yazıların hepsinin ana fikri Kirov'u Stalin'in öldürttüğü idi.[427]

---

425 "Kişi Kültü Hakkında..." / *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı:3, dipnot:11, s. 167.

426 P.A. Sudoplatov. "İstihbarat Servisi ve Kremlin. İstenmeyen Şahidin Notları". – Yay: 1996, s. 60-61

427 A. Kirilina. "Kirov Hakkında Bilinmeyenler". Yay: OLMA-PRESS, 2001, s. 304.

Kirov'un öldürülmesi hakkında H-RUSSIA akademik forumunda yapılan bir tartışmaya (24 Ağustos 2000) katılan J.A. Getty şunları belirtti:

> Kirov'un öldürülmesinden birkaç yıl sonra konu hakkında üç ya da dört önemli (Blue ribbon) soruşturma yapıldı. Bu soruşturmaların hepsi genel sekreterliğin görevlendirdiği komisyon tarafından yapıldı ve hepsi de Sovyet geleneklerine uygun bir biçimde, uygun karar alınmadan önce yapıldı. Stalin suçu Zinovyev ve Trotski'ye, Hruşçov ve Gorbaçov da Staline'e yıkmaya çalıştı ama hepsi de soruşturmaların kendilerine uygun kısımlarını aldılar. Bu tür denemeler hakkındaki görme şansına sahip olduğum arşiv belgeleri, üç denemenin de doğru sonucu vermediğini gösteriyor. Örneğin Hruşçov ve Gorbaçov arşivdeki belgeleri ve konuşma kayıtlarını etraflıca araştırmışlar ama Stalin'in bu cinayette parmağı olduğunu kanıtlamaya yetecek delillere ulaşamamışlar. Stalin ise cinayetin muhalifler tarafından işlendiğini kanıtlamak ve Moskova davalarına bir dayanak oluşturabilmek için uğraşmış. Ama sanıkların pek de inandırıcı olmayan itiraflarını hesaba katmazsak, varılan bu sonuçları destekleyecek bir kanıt yok.

Stalin ve Jdanov'un Politbüroya gönderdiği 25 Eylül 1936 tarihli telgraf

Hruşçov'un "kapalı oturum"da küçük bir bölümünü okuduğu telgrafın tam metni:

> Stalin, Jdanov – Kaganoviç ve Molotov'a
>
> *25 Eylül 1936*
>
> Moskova, SBKP(B) MK
>
> Molotov, Kaganoviç yoldaşlar ve MK Politbüronun diğer üyelerine. İlk olarak, yoldaş Yejov'un vakit kaybetmeden İİHK'nin başına getirilmesinin kesinlikle gerekli olduğunu düşünüyoruz. Yagoda'nın Trotskiy-Zinovyev blokunu ortaya çıkarma görevinde başarılı olamayacağı ortaya çıktı. BDGM bu iş için 4 yıl gecikti. Bütün parti çalışanları ve İİHK bölge yetkililerinin çoğu bunun hakkında konuşuyor. Yejov yardımcılık görevini Agranov'a bırakabilir.

İkinci olarak, Rikov'un vakit kaybedilmeden İletişim Halk Komiserliği görevinden alınıp bu göreve Yagoda'nın getirilmesinin kesinlikle gerekli olduğunu düşünüyoruz. Bu mesele yeterince açık olduğu için ayrıca bir neden göstermeye gerek olmadığını düşünüyoruz.

Üçüncü olarak, Lobov'un vakit kaybedilmeden Ormancılık Halk Komiserliği görevinden alınıp bu göreve Kuzey Bölge Komitesi sekreteri İvanov yoldaşın getirilmesinin kesinlikle gerekli olduğunu düşünüyoruz. İvanov ormancılık konusunu biliyor ve çok becerikli biri. Lobov bir halk komiseri olarak bu işle başa çıkamıyor ve her yıl başarısız oluyor. Lobov'un Ormancılık Halk Komiserliği görevini İvanov'a bırakmasını öneriyoruz.

Dördüncü olarak, Yejov zamanının yüzde doksanında İİHK görevi̇yle meşgul olacağı ve böylece PDK başkanlığı görevi̇yle fazla ilgilenemeyeceği için Yakovlev Yakov Arkadyeviç PDK birinci başkan vekili olabilir.

Beşinci olarak, Yejov bu önerimizi kabul etti.

Stalin. Jdanov.

No 44.25/IX.36

Altıncı olarak, Yejov'un MK Sekreterliği görevini de sürdüreceğini hatırlatırız.

Robert Thurston bu belge hakkında şunları yazıyor:

"Dört yıl" vurgusu neyi kapsıyor? Batılı yazarlar bu kelime ikilisinin çoğunlukla Ryutin Platformu'nu ima ettiğini söylüyorlar. Ama Yejov, 1936 yılının Aralık ayında Merkez Komitesi Genel Toplantısında yaptığı konuşmada yine 1932 yılında terör amaçlı kurulan Trotskist-Zinovyevci bloktan bahsetti.[428]

Yejov'un biyografisini yazan Jansen ve Petrov şunu belirtiyor:

"Dört yıl", varlıkları 1936 yılının Haziran-Temmuz aylarına kadar ortaya çıkmayan Trotskist-Zinovyevci blokun 1932 yılında kurulmasıyla ilgili...[429]

---

428 Thurston, s.35. Yazar alıntıyı arşivden yapmıştır. Yejov'un konuşmasının, Thurston'ın alıntılamadığı bir bölümü şu kaynakta yayınlandı: *Voprosiy İstorii*, 1995, sayı: 1, s.5-6.

429 Jansen, Petrov, s.54.

Stalin ve Jdanov'un telgrafına Pospelov'un "kapalı oturum"da yapılan konuşma için hazırladığı müsvedde metinde de değiniliyor ama bu belgede "gecikmeyi telafi etme" bölümü yok (yukarıdaki metne bakınız).

> Toplu cezalandırmalar, 1936 sonbaharında, Yejov halk komiseri olarak atandıktan ve Stalin, İİHK'nin Trotskist-Zinovyevci bloku ortaya çıkarma konusunda "4 yıl geç kaldığını" ve bu "gecikmenin telafi edilmesi için" geniş çaplı cezalandırmaların uygulanması gerektiğini söyledikten sonra başladı.[430]

Gecikmenin "telafi edilmesi" ihtiyacı Pospelov Komisyonunun hazırladığı raporda da geçiyor:

> İkinci olarak, toplu cezalandırmalar 1936 yılının sonunda, Stalin ve Jdanov'un, Soçi'den Kaganoviç, Molotov ve diğer Politbüro üyelerine gönderdikleri, 25.IX.1936 tarihli şu telgraftan sonra başladı: "Yejov yoldaşın vakit kaybetmeden İİHK'nin başına getirilmesinin kesinlikle gerekli olduğunu düşünüyoruz. Yagoda'nın Trotskiy-Zinovyev blokunu ortaya çıkarma görevinde başarılı olamayacağı ortaya çıktı. BDGM bu iş için 4 yıl gecikti. Bütün parti çalışanları ve İİHK bölge yetkililerinin çoğu bunun hakkında konuşuyor."
>
> Stalin'in İİHK'nin toplu cezalandırmalar konusunda "4 yıl geç kaldığı" ve bu sürenin hızla "kapatılması gerektiğini" söylemesi, İİHK görevlilerini toplu tutuklamalara ve kurşuna dizmelere sevk etti.[431]

Stalin'in SBKP(B) MK Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında yaptığı konuşma

Lenin de aslında Stalin'in 1928-1929 yıllarında yaptığı konuşmalarda söylediklerine çok yakın şeyler söylemişti:

> Sınıfların ortadan kaldırılması, ardından sermayenin egemenliğinin yıkıldığı, ardından burjuva devletin yıkıldığı, ardından proletarya diktatörlüğü kurulması kararlılığının ortadan kalkmayıp biçim değiştererek (eski sosyalizm ve eski sosyal demokrasinin

430 Hruşçov'un SBKP XX. Kongresinin "kapalı oturum"unda yaptığı konuşma, s.125

431 Aynı eser, s.220. Bkz: http://www.idf.ru/2/7.shtml.

bayağılıklarını aklınıza getirin) pek çok açıdan daha şiddetli hale geldiği uzun, zorlu, kararlı bir sınıf mücadelesiydi.[432]

Stalin SBKP(B) MK Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında, Hruşçov'un sonradan "kapalı oturum"da değindiği bir konuşma yaptı. Ama Stalin'in konuşmasında "Sosyalizm yolunda ilerleyişimizi sürdürmek için sınıf mücadelesini şiddetlendirmek *zorundayız*" diye bir ifade geçmedi. Riçard "kapalı oturum"daki bu çarpıtma hakkında şu yorumu yapıyor:

> Aslında Stalin'in tezi olarak anılan bu ifade, Stalin'in ne raporunda ne de kapanış konuşmasında geçiyor. Stalin'in biz başarı kazandıkça düşman sınıflar bu sürece gitgide daha iyi uyum sağlayacağı için sınıf mücadelesi geliştikçe etkisi azalacak teorisini reddetmek gerektiğini belirttiği doğru. Stalin üstüne basa basa "Sınıf mücadelesinin bir ucu SSCB sınırları içinde, diğer ucu etrafımızdaki burjuva devletlerin sınırları içindedir" demişti ("Toplu Eserler". Cilt 14 s. 166). Ama "şiddetlenme teorisi" 30'lu yılların ikinci yarısında, yani sosyalist ekonomi biçimleri SSCB'de tam bir egemenlik kurduğunda ve zafer kazanmış sosyalizmin anayasası kabul edildiğinde daha fazla devam etmedi...[433]

Hruşçov Stalin'in konuşmasından sadece, söylediği iddia edilen "Sınıf mücadelesi şiddetlendirilmek *zorunda*" bölümünü aklında tutmuş:

> "Biz başarı kazandıkça düşman sınıflar bu sürece gitgide daha iyi uyum sağlayacağı için sınıf mücadelesi geliştikçe etkisi azalacak" teorisini reddetmeliyiz.
>
> Bu sadece çürümüş bir teori değil, halkımızı uyuşturduğu, onları tuzağa düşürdüğü ve sınıf düşmanlarına Sovyet yönetimiyle savaşmak için toparlanma şansı tanıdığı için tehlikeli bir teori.
>
> Tersine sınıf mücadelesini ne kadar ileri götürürsek, o kadar büyük başarı kazanırız, sömürücü sınıflar ölmeye mahkûm olanların son ümitsiz gayretleriyle savaşı şiddetlendirdikçe, Sovyet

---

432 V.İ. Lenin. "Macar İşçilerini Selamlama". 27 Mayıs 1919 // Lenin. "Toplu Eserler" Cilt: 38, s. 387.

433 R.İ. Kosolapov. "Geleceğe Doğru Güvenle Yürümek". "SBKP XX. ve XXII. Kongrelerinde 'kişi kültü ve zararları' hakkında çözümler" konulu rapor (2003). Bkz: http://www.cea.ru/~shenin/news/news20.ntm.

devletine karşı kirli oyunlar oynadıkça onların son kalıntılarını o kadar çabuk ezeriz...

Tarih bize bunu öğretiyor. Leninizm bize bunu öğretiyor.[434]

Stalin, parti sekreterlerinden her birinin, politik eğitim bölümünde görecekleri eğitim süresince yerlerine geçmesi için iki vekil seçmeleri konusunda ısrar etti:

Bu uygulamanın amacı yönetim kadrosunun ideolojik seviyesini ve politik sağlamlığını arttırmak, terfi bekleyen taze güçleri alarak yönetim kadrolarının sayısını arttırmak.

Bu niçin gerekli?

Her şeyden önce parti yöneticilerimize –en küçük birimlerin sekreterlerinden partinin bölge ve cumhuriyet örgütlerinin sekreterlerine kadar– bu süreçte yerlerini alabilecek iki yetenekli vekil seçmelerini önermek zorundayım. Şu anda, herkesin yerine bakabilecek iki vekil bulunamayacağını söyleyenler çıkabilir. Bu doğru değil yoldaşlar. Bu işin altından kalkabilecek on binlerce yetenekli insanımız var. Sadece onları bulmak ve eski görevlerinde çürümeye başlamalarını beklemeden terfi ettirmek gerekiyor. Onları bulup bu görevler için hazır hale getirmeliyiz.

Ayrıca, sekreterleri yetiştirmek ve parti eğitimi vermek için her bölge merkezinde dört aylık "parti kursları" vermeliyiz. Bu kurslarda bütün parti örgütlerindeki sekreterleri eğitmeli ve onlar bu kursları görürken yerlerine en yetenekli üyeleri geçirmeliyiz.

Sonra, bölgesel örgütlerin politik olarak yeniden eğitilmesi için SSCB çapında 10 önemli merkezde sekiz aylık "Leninizm kursları" vermeliyiz. Bu kurslarda bölge ve kır parti örgütlerinin birinci sekreterlerini eğitmeli ve onlar bu kursları görürken yerlerine bölge ve köy örgütlerinin en yetenekli üyelerini geçirmeliyiz.

Sonra, şehir örgütlerinin sekreterlerinin ideolojik olarak yeniden eğitilmeleri ve politik olarak gelişmeleri için SBKP(B) MK bünyesinde altı aylık "Parti tarihi ve politikası kursları" düzenlemeliyiz. Bu kurslarda şehir örgütlerindeki birinci ya da ikinci sekreterleri

434 J.V. Stalin. "Parti çalışmalarındaki aksaklıklar ve Trotskist ve Diğer İkili Oynayanların Tasfiyesi İçin Alınması Gereken Tedbirler". 3 Mart 1937 tarihli SBKP(B) MK Genel Toplantısında yaptığı konuşma. // *Pravda*. 29 Mart 1937. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/14-20.html.

eğitmeli ve onlar bu kursları görürken yerlerine şehir örgütlerinin en yetenekli üyelerini geçirmeliyiz.

Son olarak, SBKP(B) MK içinde altı aylık "iç ve dış politika sorunları konferansları" düzenlemeliyiz. Bölgesel ve yerel örgütlerin birinci sekreterlerini ve ulusal komünist partilerin merkez komitelerini bu konferanslarda eğitmeliyiz. Bu yoldaşları birden fazla konuda geliştirip partimizin merkez komitesine girebilecek duruma getirmeliyiz. Bu gerekli ve yapılmalı.[435]

Stalin 5 Mart tarihinde de SBKP(B) MK Genel Toplantısının kapanış konuşmasını yaptı:

Ama sorun şu: Trotskizmin Japon-Alman ajanlarını bozguna uğratma ve köklerini kazıma görevini nasıl yerine getireceğiz? Sadece asıl Trotskistleri değil, bir zamanlar Trotskizme meyletmiş ama sonradan uzaklaşmışları da mı bozguna uğratıp köklerini kazıyacağız; sadece Trotskistlerin sabotajcı ajanlarını değil bir Troskistin geçtiği sokaktan geçenleri de mi cezalandırıp köklerini kurutmamız gerekiyor? Bu tür sesler en azından burada, Genel Toplantıda duyuldu. Bu tür çözüm önerilerini doğru olarak değerlendirebilir miyiz? Hayır bunların doğru olduğunu söyleyemeyiz. Bu konuda da diğer bütün konularda olduğu gibi bireyleri ayrı ayrı ele almalıyız *(vurguyu ben koydum -G.F.)*. Herkesi bir torbaya koyamayız. Hiçbir ayrım yapmamak, gerçek Trotskist düşmanlar ve casuslara karşı yürüttüğümüz mücadeleye zarar verebilir.

Görevli yoldaşlarımız arasında, Trotskizmle bağını uzun süre önce kesmiş eski Trotskistler var ve Trotskizmle mücadelemizde Trotskizme hiç meyletmemiş yoldaşlarımızdan daha faydalı olabilirler. Bu yoldaşlarımızın itibarını sarsmak akıllıca olmaz.

Trotskizme ideolojik olarak daima karşı çıkmış olmalarına rağmen bazı Trotskistlerle kişisel ilişkileri olan ama onların Trotskist yüzünü gördükleri zaman tasfiye etmekten çekinmemiş yoldaşlar da var. Trotskistlerle olan kişisel dostluk ilişkilerini kesmekte geç kalmış olmaları hoş değil tabii ki. Ama bu yoldaşlarımızı Trotskistlerle aynı kefeye koymak akıllıca olmaz.[436]

435 Aynı eser.

436 J.V. Stalin. SBKP(B) Merkez Komitesi Genel Toplantısında yaptığı kapanış konuşması. 5 Mart 1937. // *Pravda*. 1 Nisan 1937. Bkz: http://www.hrono.ru/libris/stalin/14-8.html.

Stalin asılsız toplu cezalandırmalara karşı çıkarken bu konuya tekrar döndü:

> Son olarak bir konu daha var. Bazı parti yoldaşlarımızın parti üyelerinin kaderleriyle, parti üyelerinin partiden ihraçları ya da ihraç edilen parti üyelerinin tekrar eski haklarına kavuşmasıyla resmî ve insafsız bürokratik bağlantıları konusu. İşin doğrusu bazı parti yöneticileri halka, parti üyelerine ve emekçilere gereken yakınlığı göstermiyor. Ayrıca parti üyeleriyle ilgileri yok, işçi sınıfı büyüdükçe yaşamlarının nasıl değiştiğini bilmiyorlar. Parti üyeleriyle, parti çalışanlarıyla kişisel ilişki kurmuyorlar. Ve bu yüzden parti üyeleri ve parti çalışanlarını değerlendirirken belirli bir tavır alamıyorlar, gelişigüzel davranıyorlar: Ya ölçüsüzce övüyorlar ya da ölçüsüzce cezalandırıp onbinlerce kişiyi partiden atıyorlar. Bu tür yöneticiler "bireylere", ayrı ayrı parti üyelerine önem vermeden onları genellikle on bin kişilik bir bütün olarak düşünüyorlar ve kaderlerini çiziyorlar. Partinin iki milyon üyesi olduğunu, on binlerce kişinin atılmasının partinin durumunu değiştirmeyeceğini düşünüp bunu önemsiz bir mesele olarak değerlendiriyorlar. Ama aslında sadece parti üyelerine değil partiye karşı olanlara bile yakınlık gösterebilirler *(vurguları ben koydum. -G.F.)*.[437]

Y. Jukov, "Diğer Stalin" isimli kitabında Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısından alıntı yapıyor ve şöyle yorumluyor:

> Stalin'in konuşması bir "cadı avı"ndan çok bir niyet önerisiydi. Katılımcılar son yıllarda olduğu gibi, Genel Toplantıdaki önerileri hiçbir yorum ve değişiklik yapmadan oy birliğiyle kabul ettiler. Bununla birlikte konuşmanın daha başında birkaç kez tekrarlanan "Trotskist faşistlerin haince ve yıkıcı casusluk faaliyetleri" sözcükleri parti örgütlerinin ve bu örgütlerin başındakilerin en ciddi eksikliklerini ortaya koymak için kullanıldı. Şu kararlar alındı:
>
> 1. Partinin politik yönetiminden uzaklaşarak ekonomik faaliyetlerle ilgilenmeye başlayan parti örgütleri, "Tarım Halk Komiserliği organlarının altında örgütlendiler ve ekonomik faaliyetlerle daha dar kapsamda ilgilendiler."

437 Aynı eser.

2. Partinin politik çalışmalarından ekonomi ve her şeyden önce tarım alanında çalışmalara yönelen parti liderleri çalışmalarının temelini şehirlerden bölgelere kaydırdılar. Şehri ve şehirdeki emekçi sınıfı, bölgenin önde gelen politik ve kültürel gücü olarak değil bölgedeki çok sayıdaki yerleşimlerden biri olarak değerlendirdiler.

3. Parti yöneticilerimiz ideolojik çalışmalara, parti üyesi olan ve olmayan kitlelerin parti politik eğitimine duydukları ilgiyi kaybettiler.

4. Ayrıca partinin eksikliklerini eleştirmeye ve özeleştiri yapmaya olan ilgilerini de kaybettiler...

5. Partili kitleler karşısında sorumluluk duygularını kaybetmeye başladılar... seçim yerine atama yapmaya başladılar... ve böylece bürokratik merkeziyetçiliğe düştüler.

6. Kadro çalışmasında, görevlilere resmi bürokrat bir bakış açısıyla değil, ilk olarak politik açıdan (politik güveni hak ediyorlar), ikinci olarak çalışma açısından (bu çalışmaları yapabilecek kapasitedeler) bakmak zorundayız.

7. Parti örgütlerinin yöneticileri halka, parti üyelerine ve emekçilere yeterli ilgiyi göstermiyorlar... İnsanlara yeterince yakınlık gösterilmemesi yüzünden parti üyeleri ve parti çalışanları arasında yapay bir huzursuzluk ve düşmanlık yaratılıyor.

8. Son olarak alınan kararda da belirtildiği gibi eğitim eksikliğine rağmen parti yönetimi eğitim sürecine geçişi aceleye getirmek istemiyor.

Kararda doğal olarak parti çalışmalarındaki bu aksaklıkların bir an önce ortadan kaldırılması gerektiği de vurgulanıyordu. 1. ve 8. arasındaki noktalarda -ekonomik organların başındaki insanların değiştirilmeleri uygulaması suçlanıyor; partinin politik çalışmalarına hemen dönmesi ve çalışmaların şehre kaydırılması gerektiği, basına daha fazla önem verilmesi söyleniyordu. 9. ve 14. maddeler arasında "bölge komitelerinin, şehir komitelerinin genel toplantılarının, parti konferanslarının, şehir çalışmalarının biçimlerinin değiştirilmesi ve liderlerin törenlerle karşılanmaları" kesin bir dille reddediliyor; parti organlarının genel toplantılarda hesap vermesi,

parti örgütlerinin seçimle gelmesi uygulmasına geri dönülmesi isteniyor. 15-18. maddelerde kadroların çalışmalarına kesinlikle yeni bir yaklaşım getirilmesi, 19-25. maddelerde ise parti yöneticilerinin yeniden eğitimden geçirilmelerinden bahsediliyor.[438]

Stalin, 27 Şubat 1937 tarihinde SBKP(B) MK Genel Toplantısında komisyonun Buharin ve Rikov hakkında hazırladığı raporu sundu.[439] Getty ve Naumov bu konuşma hakkında şunları yazıyorlar:

Stalin bu tür konuşmaları pek yapmazdı; bu türde yaptığı ilk ve tek konuşmaydı. Aslında bu konuşma, steno kayıtları deşifre edilirken gizli bırakılmıştı; steno kayıtlarının hiçbirinde yayınlanmadı ve Genel Toplantıdaki diğer kayıtlardan farklı olarak parti arşivlerine geçmedi... Buharin hakkında alınan karar, çok sınırlı sayıda kişi için hazırlanan ve genel toplantının asıl tarihinden 4 gün önce, yani 27 Şubat tarihinde başladığı belirtilen, çelişkilerle dolu steno kayıtlarında yer almadı.[440]

"Bazı MK üyeleri toplu cezalandırmaların doğruluğundan şüphe duyuyor". Özellikle Postıyşev

Postıyşev Şubat-Mart (1937) Genel Toplantısında aslında şunları söyledi – konuşmasında Stalin'i eleştirmediği açıkça görülüyor:

Kiev bölgesi parti komitesinin yaptığı bazı yanlışlar üzerinde duracağım. Çok yakınımda olanların yaptığı ve bizzat şahit olduğum yanlışlardan... Onlarla yeterince uzun süre birlikte çalışmış olmama rağmen neden bunları fark edemedim?

... Örneğin Karpov'a çok güvenirdim. Karpov on yıl boyunca partiye hizmet etti. Çok eski Bir Ukraynalı görevli olduğu, Ukrayna dilini, Ukrayna'yı iyi bildiği ve hayatı boyunca Ukrayna'da yaşadığı için onu Ukrayna'ya almıştım. Ayrıca sadece ben değil pek çok yoldaş da onu namuslu, dürüst bir insan olarak tanıyordu.

---

438 Yuriy Jukov. "Öbür Stalin. SSCB'de 1933-1937 Yılları Arasındaki Politik Reformlar" Yay: Vagrius, 2003, s. 360-363 ve Rusya devleti sosyo-politik arşivinde sayfa 506'daki dipnot.

439 Stalin'in konuşması, bkz: *Voprosıy İstorii*. 1994, sayı 1, s. 12-13.

440 Getty, Naumov, s. 411.

Neden böyle bir hata yaptım? Karpov bence 1923-1924 yıllarında Trotskistlere karşı mücadele etmişti. Kiev'de çarpışmıştı... Şöyle düşünüyorum: İnsanların kırıldığı ya da ayaklarının üzerinde sağlam kalabildikleri ya da düşman tarafına geçtikleri zorlu yıllar geçirdik – sanayileşme, kolektifleştirme döneminde partinin düşmanlarıyla çarpıştığı yıllardı. Bu zorlu dönemlerden geçtikten sonra düşmanın tarafına geçebileceğini hiç düşünmemiştim. Ama 1934 yılından sonra düşmanın pençesine düştüğü ve düşman haline geldiği artık açıkça ortaya çıktı. Buna inanmak da inanmamak da mümkün. Ben kişisel olarak o şiddetli çatışmalardan sapasağlam çıkabilmiş bir insanın 1934 yılında düşman saflarına geçebilmesinin zor olduğuna inanıyorum. Buna inanmak çok zor. (Molotov: 1934 yılında düşman saflarına geçtiğine inanmak bu kadar zor mu? Daha önce de geçmiş olabilir.) Tabii olabilir. Zorlu yılları parti içinde geçirdikten sonra, 1934 yılında Trotskistlere katıldığını iddia etmiyorum. Bu çok garip bir durum olurdu. Bu kurt içine daha önceden düşmüş olmalı. Bu kurt içine ne zaman düştüyse –1926, 1924 ya da 1930– içini öyle güzel kemirmiş ki düşman saflarına geçebilmiş (*koyu renkli bölümler Hruşçov'un konuşmasına da girmişti. –G.F).*[441]

Postıyşev partinin en sert liderlerinden biri izlenimi veriyordu; MK Ocak (1938) Genel Toplantısında, belli bir nedeni olmadan çok sayıda parti üyesini Politbüro aday üyeliğinden çıkarttı. Yuriy Jukov bu konuda şunları yazıyor:

Malenkov 38 yılı Ocak ayındaki Genel Toplantıda açılış konuşmasını yaptı. Birinci sekreterlerin, sadece "troyka"nın mahkûm ettiklerinin listesini değil sadece sayılarını gösteren iki satırı imzaladığını gösterdi. Parti Bölge Komitesi birinci sekreteri Kuybıyşev, P.P. Postıyşev'i açık açık suçladı: "Partinin tüm bölge ve sovyet aygıtını dağıttınız!" Postıyşev buna karşılık tutuklamalar yaptığını, yapmaya devam ettiğini ve tüm düşmanlarla casuslar ortadan kalkana kadar yapmaya devam edeceğini söyledi!

---

441 Postıyşev'in Genel Toplantıda yaptığı konuşma *Voprosıy İstorii*'de yayınlandı. 1995, sayı 5-6, s. 3-8. Bkz: http://chss.montclair.edu/engUsh/furr/research/postyshevspmar0437.pdf. Hruşçov'un aynı toplantıda yaptığı oldukça sert konuşma: *aynı kaynak*. 1995, sayı:8, s. 19-25. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/khrushchev&pmar0537.pdf.

Ama bu konuda tek başına kaldığı ortaya çıktı: Bu tartışmadan iki saat sonra Politbüro aday üyeliği iptal edildi ve toplantıya katılanlardan hiçbiri buna itiraz etmedi.[442]

Araştırmacı Vadim Rogovin Ocak (1938) Genel Toplantısının steno kayıtlarının bir bölümünü şöyle anlatıyor:

Postiyşev: Oradaki (Kuybıyşev bölgesindeki) bölge yönetimlerinden yerel yönetimlere kadar tüm parti ve Sovyet yönetimi birbirine düşmandı.

Mikoyan: Hepsi mi?

Postiyşev: Neden bu kadar şaşırdınız? [...] Hesaplarıma göre, o görevler 12 yıl boyunca düşmanların işgali altındaydı. Sovyet yönetiminde de durum aynıydı: Düşman yönetimler vardı. Oraya yerleşmişler ve kendi kadrolarını oluşturmuşlardı. Örneğin, yönetim kurulundan teknisyenlere kadar hepsi, zararlı çalışmalar yapan saygısız düşmanlardı, yönetim kurulu başkanı, onun vekili, danışmanları, sekreterleri hepsi düşmandı. Tüm dairelerin yönetim kurullarına düşmanlar yerleşip yayılmıştı [...]. Bölge yönetim kurulu başkanları – hepsi düşmandı. Bölge yönetim kurullarının 60 başkanının – hepsi düşmandı. İkinci sekreterlerin büyük bir çoğunluğu düşmandı, birinci sekreterlerden bahsetmeye bile gerek yok – sadece düşman değil aynı zamanda casustular: Polonyalılar, Letonyalılar, bütün seçilenler ikili oynuyorlardı [...]

Bulganin: Hiç dürüst insan yok muydu?.. Tek bir dürüst kişi yokmuş gibi konuşuyorsunuz.

Postiyşev: Yönetimin başındakilerden bahsediyorum. Yönetimin başındakiler, bölge komite sekreterleri, bölge yönetim kurulu başkanları arasında tek bir dürüst kişi bile olmadığı ortaya çıktı. Buna niye bu kadar şaşırıyorsunuz?

Molotov: Postıyşev yoldaş, biraz abartmıyor musunuz?

Postiyşev: Hayır, abartmıyorum. Yönetim kurulunu ele alalım. İnsanlar o görevde oturuyor. Hem belgeler var, hem zaten kendileri de düşmanca davranışlarını ve casusluk faaliyetlerini kabul ediyorlar.

442 "Stalin öcüsü". Gazeteci Aleksandr Sabov'un tarihçi Yuri Jukov'la söyleşisi. Bölüm 7. / *Komsomolskaya Pravda*. 2002, 19 Kasım.

Molotov: Belgeleri kontrol etmelisiniz.

Mikoyan: Tüm bölge komitelerinin düşman olduğu...

Beriya: Bölge komitelerinin genel kurul üyelerinin hepsinin gerçekten de düşman olduğu ortaya çıktı mı?

Kaganoviç: Hepsinin sahtekâr olduğunu iddia edebilmek mümkün değil.[443]

Stalin ise Postıyşev'in tavırlarını şöyle değerlendirdi:

Bunlar bir örgütün ortadan kaldırılmasıdır. Kendi ilgilerinden bahsetmiyorlar, bölge örgütlerini kurşuna diziyorlar... Bunun anlamı, parti kitlelerini MK'ya karşı harekete geçirmektir, başka bir şekilde anlaşılamaz.[444]

Yazar Vladimir Karpov'a göre Postıyşev, Molotov'un söylediklerini doğruladı:

Molotov'la yazlığında yaptığımız konuşmalarda cezalandırmalardan da bahsederdik. Bir keresinde sordum:

"Devrim öncesinden, İç Savaş'tan tanıdığınız insanları tutukladıklarına dair hiç şüpheniz yok galiba?"

"Bazı şüphelerim vardı. Bir keresinde bu konuyu Stalin'e sordum, o da şu cevabı verdi: "Lubyanka'ya git ve işin doğrusunu Voroşilov'dan öğren." O dönemde Lubyanka'nın başında Voroşilov vardı. Biz de oraya gittik. Postıyşev'in tutuklanmasının şaşkınlığı hâlâ devam ediyordu. Yejov'a gittik. Postıyşev konusunun incelenmesini emretmişti. Sorgu kayıtlarına baktık. Postıyşev suçunu kabul ediyordu. Yejov'a şunu söyledim: "Postıyşev'le konuşmak istiyorum." Getirdiler. Yüzü solgundu, kilo vermişti ve bitkin görünüyordu. Kayıtlara geçen ifadesinin doğru olup olmadığını sordum. Doğru olduğunu söyleyince tekrar sordum: "Gerçekten de suçunuzu itiraf mı ettiniz?" Önce bir şey söylemedi, sonra çekine çekine şu cevabı verdi: "İmzaladığıma

443 V.Z.Rogovin. "Kurşuna Dizilenler Partisi". Yay: "Tartışmalar ve Gerçekler", 1997, bölüm 2, bkz: http://trst.narod.ru/rogovin/t5/iii.htm. Daha kapsamlı versiyonu için bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/postyshev0138.pdf.

444 "30'lu Yıllarda Stalin Politbürosu", s.164.

göre, söylenilenleri kabul etmişim demek ki..." Mesele böyle. Bir insanın kendi sözlerine nasıl inanmamazlık edebiliriz?[445]

Andreyev'in, Postıyşev'in yasadışı davranışları hakkında Stalin'e yazdığı 31 Ocak 1938 tarihli mektup:

2) Ağustos ayından beri yaklaşık üç bin kişi, çoğu geçerli hiçbir dayanak olmadan, halk düşmanı ya da halk düşmanlarının işbirlikçileri oldukları gerekçesiyle partiden ihraç edildi. Bölge komiteleri sekreterleri, Bölge Komitesi genel toplantısında, Postıyşev'in keyfi hareketlerde bulunduğunu ve bölge komitesinin yönetimine en ufak bir eleştiri getiren dürüst parti üyelerini bile hiçbir geçerli neden olmadan tutuklandıklarını belirttiler. Tüm bölge komitesinden benzer şikâyetler geldi.

3) Bütün bu meseleler provokasyona açık olduğu için, bölge ve şehir komitesinden en şüpheli, en bozulmuş kişileri, eski ikinci sekreter Filimonov'u, Sirotin Bölge Komitesi çalışanlarını, Alakin, Fomenko ve diğerlerini tutuklamak gerekti. Hepsi ilk sorgulamalarında, son döneme kadar sağ-Trotskist örgütün üyesi olduklarını itiraf ettiler. Postıyşev'in kendilerine duyduğu tam güvenden faydalanarak parti hücrelerini dağıtmak ve parti üyelerini topluca partiden ihraç etmek için bölücü ve provokatif eylemler yapmışlar. Postıyşev'in yardımcısı Paşkovskiy'i de tutuklamak gerekti. Geçmişte Sosyalist Devrimci Partiye üye olduğunu, 1933 yılında Kiev'de sağ-Trotskist örgüte katıldığını itiraf etti ve Poloonya için casusluk yaptığı açıkça anlaşılıyor. Postıyşev'in Kuybıyşev'de yaşadığı ve düzen bozucu eylemleri yapan yakın çevresi arasındaydı. Bu çeteyi ortaya çıkarmak için konuyu daha yakından inceliyoruz.

4) Bölge Komitesi genel toplantısı seçimlerden sonra toplanmadı, Kuybıyşev'deki bölge komitelerinin genel toplantı yapması yasaklandı ve ayrıca parti üyeleri de toplantı yapmadı.[446]

---

445 V.V. Karpov. "Mareşal Jukov, Savaş ve Barış Yıllarında Silah Arkadaşları ve Düşmanları" Kitap I. Böl. 6, "Tuhaçevskiy meselesi". Bkz: http://militera.lib.ru/bio/karpov/06.html

446 "Sovyet Yönetimi. Mektuplaşmalar. 1928-1941". / Der: A.V. Kvaşonkin ve çalışma arkadaşları. – Yay: ROSSPEN, 1999, s. 387. Mektubun tüm metni için bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/andreevrepostyshev0138.pdf.

"SBKP(B) MK ÜYELERİNİN 'MESELELERİ' VE BUNLARLA BAĞLANTILI SORULAR" BÖLÜMÜNÜN KAYNAKLARI

R.İ. Eyhe meselesi

Eyhe'nin Stalin'e gönderdiği 27 Ekim 1939 tarihli, şu ana kadar sadece Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmadan ve Pospelov Komisyonunun hazırladığı rapordan bildiğimiz mektubun tam metni 2002 yılında yayınlandı.[447]

Bugün tarihçilerin elinde başka bir önemli kanıt da Yejov'dan önceki halk komiseri M.P. Frinovskiy'in 1939 Nisanında yazdığı mektup. Bu mektupta Eyhe'nin ismi iki kere geçiyor ve ikisi de SBKP(B) Batı Sibirya Bölge Komitesi eski birinci sekreterinin (1930-1937) İİHK yönetimi ile birlikte sağ bir komploya dahil olduğuna şüphe bırakmıyor:

> YEVDOKİMOV 1935 yılında onun evinde yaptığımız konuşmalardan birinde Pyatigorsk'daki çalışmalarına dahil ettiği insanlardan bahsetti. Pivovagor'un, KGB ajanlarının ismini verdi: BOYAR, DYATKİN, ŞATSKİY. EYHE ile olan bağlantılarında da bahsetti...
>
> Genel toplantılardan birinin akşamında YEVDOKİMOV, ben ve YEJOV, YEJOV'un yazlık evinde buluştuk. Oraya gittiğimizde EYHE de evdeydi ama bizim konuşmalarımıza dahil olmadı. YEJOV'la EYHE'nin yanına giderken YEJOV bana hiçbir şey söylemedi. EYHE yemekten sonra ayrıldı, biz ise orada kaldık ve sabaha kadar konuştuk.[448]

Yazar ve biyografik ansiklopedik sözlük derleyicisi K.A. Zalesskiy'e göre Eyhe "1936-37 yıllarında Sibirya'da sayısız tutuklamayla büyük bir temizlik yapan parti ve ekonomi aygıtının başındaydı."[449]

---

447 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleştİ?" Cilt 1, s. 326-328. Bkz: http://www.idf.ru/2/7.shtml.

448 "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK".

449 K.A. Zalesskiy. "Stalin İmparatorluğu". Bkz: http://www.hrono.ru/biograf/eihe.html.

Tarihçi Yuriy Jukov belirtiyor:

> Kuzey Sibirya Bölge Komitesi sekreteri, ateşli Letonyalı devrimci, tahıl istifçiliği döneminde yıllarca köylülere korkunç baskılar uygulayan Robert Eyhe Genel Toplantının kapanışından bir gün önce Politbüroya bölgedeki İİHK'nin kötü çalıştığını söyleyen bir not verdi. KGB ajanları Sovyet karşıtı isyancı Kulak örgütünü ortaya çıkarttılar ama tamamen darmadağın etmeyip sadece en üst yöneticilerini tutukladılar. Ve Aralık ayında yapılması kararlaştırılan seçimlerin arifesinde tüm anti-Sovyet örgütü etkisiz hale getirip, hepsini suçlayıp mahkemeye çıkartmak gerekti. Bu süreci hızlandırmak için, köylülere karşı etkili olan troykanın yeniden kurulmasına izin verilmesini talep etti. Bu troykaya başkanlık edecek ve ayrıca bölgede başsavcı ve İİHK şefi olacaktı.
>
> Eyhe'nin sadece kendi değil birinci sekreterlerin önemli bir bölümünün isteklerini dile getirdiğine inanmak için geçerli bir neden var. Eyhe'nin koyduğu inisiyatifin bir yoklama, güç kullanma ve "dar yönetim" kararını zorlama yöntemi olduğu tahminini göz ardı etmek kolay değil...[450]

Y.N. Jukov'a tekrar dönelim:

> Yejov ilkini *(ilk uyarıyı -G.F.)* büyük bir memnuniyetle kabul etti: 1938 Nisanında "birden fazla" göreve, hatta Su Taşımacılığı Halk Komiserliğine getirildi. İkinci uyarı Ağustos ayında geldi: Stalin ve Molotov, L.P. Beriya'nın birinci vekil adaylığına Yejov'u dört saatte ikna edebildi.[451] Ve bu uzun sürecin üçüncü ve son eylemi: 23 Kasımda[452] Stalin Yejov'u, Molotov ve Voroşilov'un da hazır bulunduğu bir görüşmeye çağırdı. Yejov'un, kendisine dikte ettirilenlerin altına kendi el yazısıyla bir şeyler yazdığı belgeyi kendi ellerimle tutmam gerekiyordu. Farklı boyutlardaki üç sayfaya yazılmıştı yani Yejov bir kâğıdı elinin altına sıkıştırıp diğerlerine yazmaya devam edebiliyordu. Görevden alındığını

450 Yuriy Jukov. "Stalin: Farklı Bir Bakış Açısı". "Farklı Bir Stalin" kitabının yazarıyla söyleşi. *// Naş Sovremennik.* 2004, s. 12. Bkz: http://nashsovr.aihs.net/p.php?y=2004&n=12&id=4.

451 "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Başmüdürlüğü". Belge No 335, s. 545.

452 "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Başmüdürlüğü" derlemesinde 23 Kasım yerine yanlışlıkla 23 Eylül yazılmıştı, *bkz: aynı eser,* s. 552 ve sonraki sayfalar.

belirten ifadeler iki kere değişiyor: Görünüşe göre buna direnmiş, karşı çıkmış. Kararın "kendi rızasıyla" alındığının belirtilmesi için zorlanması gerekmiş! Kesinleşmişe benzeyen kararın yazılı taslağı şöyle: "Yejov yoldaşın SBKP(B) MK sekreterliği, Parti Denetim Komisyonu başkanlığı, Su Taşımacılığı Halk Komiserliği görevlerinde tutulması hakkında karar." İfade "N. Yejov" tarafından yazılmış ve imzalanmış. "Yejovcuların" tasfiyesi işte böyle başladı. Politbüro gerekli yerlere şu telgraf metnini gönderdi: Baskılar hemen sona erdirilsin ve "troyka" dağıtılsın. Stalinist grup inisiyatifi ele geçirdikten sonra 1938 yılının sonunda, yıl boyunca yalan ve uydurma suçlamalarla binlerce insanı yargılayan, sürgüne gönderen, idam eden İİHK görevlileri hakkında yargı sürecini başlattı. Bu Büyük Teröre böylelikle son verebildiler.[453]

M. Yansen ve N. Petrov da Yejov hakkında yazdıkları biyografik kitapta Eyhe'ye dikkat çekmeden geçemiyorlar:

> Batı Sibirya bölgesi İİHK şefi Mironov'un 1937 Temmuzunda Moskova'daki konferans sırasında Yejov'a lafını sakınmadan ettiği itirazlara bir bakalım. Mironov'un tutuklandıktan sonra verdiği ifadeye göre, Yejov'a Eyhe'nin "İİHK'nin işlerine karıştığını" söylemiş. Eyhe İİHK Kuzbas yerel örgütünün liderlerine, çoğunun hakkında hiçbir delil olmamasına rağmen parti üyelerini tutuklamalarını emretmiş. Mironov kendisinin zor durumda kaldığını düşünmüş: hapistekilerin bir bölümünü serbest bırakıp Eyhe'yle çatışmaya girmek ya da İİHK'nin "uydurma suçlamalarının gereğini yapmak" *(detaylandırmayı ben yaptım -G.F.)*. Mironov, İİHK'nin sadece kendi emirleriyle hareket edecek organlarına sözlü talimat vermeyi teklif edince Yejov şu cevabı verdi: "Eyhe ne yaptığını biliyor. Parti örgütlerine karşı sorumlu; onunla çatışmaya girmenin hiçbir faydası olmaz. Tartışmaya açık sorunlar hakkında rapor verin, ben de bu sorunları çözeyim... Eyhe'nin emirlerine itaat edin ve onunla olan ilişkinizi bozmayın". Mironov ayrıca "İİHK organlarına aniden gelmenin, sorgulamalara girmenin, sonuçlarına müdahale etmenin, soruşturmayı etkileyecek şekilde

453 "Stalin öcüsü". Gazeteci Alkesandr Sabov'un tarihçi Yuri Jukov'la yaptığı söyleşi. Bölüm 8. // *Komsomolskaya Pravda*. 2002, 20 Kasım.

baskı yapmanın Eyhe'nin alışkanlıkları" olduğunu söyledi. Ama Yejov görüşünü değiştirmedi.[454]

Ayrıca:

Partinin yerel örgüt yöneticileri sınıf düşmanlarının seçimlerde verilen özgürlüğü kullanacaklarından korktular. Kazakistan SHK başkanı U.D. İsayev Haziran (1937) Genel Toplantısında endişelerini dile getirdi: "Burada doğrudan bir sınıf mücadelesiyle karşı karşıyayız. Mollalar, Trotskistler ve diğer tüm devrim karşıtları seçimler için hazırlanıyor." Moskova parti örgütü sekreteri A.İ. Ugarov Ekim (1937) Genel Toplantısında muhalif hareketin güçlendiğini bir kez daha tekrarladı. O dönemde Batı Sibirya'da aynı görevde bulunan R.İ. Eyhe ise durumu, devrim karşıtı organize hareketlerin ortadan kalkmadığı, tersine güçlendikleri şeklinde yorumladı. Stalin de aynı fikirdeydi: "Halk zararlı organizmalardan kurtulduğu için halinden memnun".** Aynı ay içinde bu çok adaylı seçimlerin iptal edilmesine ve tek kişinin aday olduğu seçimlerin yapılmasına karar verildi.[455]

N.İ. Yejov

Frinovskiy 11 Nisan 1939 tarihli ifadesinde Yejov'un İç İşleri Halk Komiserliği görevindeyken işlediği suçları ayrıntısıyla anlatıyor:

YAGODA, YEVDOKİMOV ve YEJOV gibi yöneticilere körlemesine inandığım için suçluyum, onlarla birlikte partiye karşı alçakça karşı-devrimci eylemlerde bulunduğum için suçluyum...

BUHARİN ve RIYKOV'un tutuklanmalarından önce benimle açıkça konuşan YEJOV, gizli servis ajanlarının konuyla ilgili planlarından ve BUHARİN ile RIYKOV'un tutuklanacağından bahsetmişti. YEJOV bunun sağ için hiç istemediğimiz büyük bir kayıp olacağını, merkez komitesinin emriyle sağcı kadrola-

454 M. Jansen, N. Petrov, s.91-92. Yansen ve Petrov'un kitabından yapılan ve yapılacak olan alıntılar İngilizceden çevrilmiştir.

455 Aynı eser, s. 107. ** işaretli alıntılar araştırmacılara kapalı olan gizli belgelerden yapılmıştır. (Rus Yakın Tarih Belgelerini Muhafaza ve İnceleme Merkezi. Ф.17. Оп.2. Д. 617. Л. 167 и Ф.17. Оп.2. Д. 626. Л.40—41, 62).

ra karşı daha başka eylemlerde de bulunulabileceğini ve benim başlıca görevimin sağcı kadroları iş başında tutmanın bir yolunu bulmak olduğunu söyledi. Bu konu hakkında bir plan hazırlamıştı. Planın özü şöyleydi: "Özellikle GPD'ye[456] kendi adamlarımızı yerleştirmek, bizimle tamamen işbirliği yapacak ya da işledikleri günahları kullanarak avucumuza alabileceğimiz kişileri bulmak zorundayız. Bu kişilerle birlikte çalışmalı ve onları yönetmeliyiz." "Ayrıca", diye devam etti YEJOV, "bölüm şefine sadece geçmişte sağ örgütlenmede önemli mevkilerde bulunan ve onun kurallarına uyan tutukluların sorgu taslaklarının ve müsveddelerinin verilebilmesi için sorgucular tutuklananların tüm söylediklerini kayda geçirmemeli". Tutuklu, bu örgütlenmeden birisinin adını verirse bu isimler ayrı bir liste yapılmalı ve her seferinde bölüm şefine bildirilmeli. YEJOV ayrıca örgütle bağlantılı olan kişilerin kadrolara alınmasının iyi olacağını söyledi. "Örneğin, YEVDOKİMOV size benim de tanıdığım birkaç kişinin ismini vermiş. İlk önce bu kişileri merkezî kadrolara almak gerekiyor. Ayrıca merkezî kadrolarda şu anda çalışmakta olan yetenekli, işimize yarayabilecek kişileri araştırıp bir şekilde yakınlaşmalı ve aramıza almalıyız, çünkü bu tür kişiler olmadan MK'ya çalıştığımızı gösterecek işleri yapmamız olanaksız."

YEJOV'un bu söylediklerini yerine getirebilmek için İİHK içindeki Yagoda yanlısı yöneticileri ciddi bir eğitimden geçirdik. Yerel örgütlerde görevli bu kişilerin çoğu hakkında komploya ve Sovyet karşıtı eylemlere karıştıkları hakkında belgeler olduğu için bunu hayata geçirmek hiç kolay olmadı...

YEVDOKİMOV'la ilk olarak 1937 yılının Ekim ayındaki Mk Genel Toplantısından sonra, YEJOV'un yazlık evinde buluştuk. Görüşme, YEVDOKİMOV'un YEJOV'a yönelttiği şu soruyla başladı: "Yagodacıların durumunu düzeltme işini beceremediniz, mesele gittikçe derinleşiyor ve gittikçe bize doğru yaklaşıyor. İşleri iyi idare edemediniz." YEJOV önce bir şey söylemedi sonra "durumun artık iyice zorlaştığını, operasyonların yayılmasını

456 GPD : Gizli Politika Dairesi ülke içindeki Sovyet karşıtı unsurlarla mücadele etmek ve politik eğilimleri aydınlatmak için İİHK dahilinde kurulmuştu; bkz: N.V. Petrov, K.V. Skorkin. "İİHK'yi Yönetenler. 1934-1941: Kılavuz Kitap". Yay: Zvenya, 1999, s. 31.

önlemek için tedbir almamız gerektiğini, sağın liderliğini düzeltmemiz gerektiğini" söyledi. YEVDOKİMOV küfretti, tükürükler saçarak konuştu: "İİHK'ye girebilseydim, diğerlerinden çok daha fazla yardım ederdim." YEJOV devam etti: "İyi olurdu ama MK, İİHK'ye geçmene izin vermez. Durum tamamen ümitsiz değil ama DAGİN'le konuşup operasyon dairesinde çalışma ve terörist eylemler için hazırlık yapma konusunda ikna etmen gerekiyor..."

YEVDOKİMOV ve YEJOV eylemlerin azaltılmasını konuştular ama bunun olanaksız olduğunu kabul ettiler ve kadrolarını harekete geçirip bu hareketi MK'ya bağlı dürüst görevlilere yönlendirmeye karar verdiler. YEJOV böyle bir düzenleme yapmıştı...

Şağın merkezindeki üyelerin tutuklanmasından sonra, YEJOV ve YEVDOKİMOV merkeze geçtiler ve şunları örgütlediler:

1) Sovyet karşıtı sağcı personelin tamamen ortadam kalmasını önlemek; 2) SBKP(B) Merkez Komitesine bağlı dürüst parti görevlilerini etkilemeye çalışmak; 3) uluslararası karışıklık anlarında faydalanmak için Kuzey Kafkasya'daki ve SSCB'nin diğer sınır bölgelerindeki muhalif kadrolara sahip çıkılması; 4) parti ve hükümet liderlerine karşı terörist eylemler için hazırlıkların yoğunlaştırılması; 5) YEJOV'un sağın başına getirilmesi...

Soruşturma çalışmaları: İİHK'nin tüm birimlerindeki soruşturma personeli, "teknik sorgucular", "özel" ve "sıradan" sorgucular olarak ayrılmıştı.

Bu gruplar neyi temsil ediyorlardı ve kimlerden oluşuyorlardı?

"Teknik sorgucular" komploculardan ya da tutuklulardan en kısa zamanda doğru, "renkli ifadeler" almak için onları acımasızca döven kişilerden seçiliyordu...

Tutukluları bu tarz sorgulama yöntemleri kullanarak itirafa zorlama ve bu tür ifadeleri alacak sorguculara duyulan ihtiyaç günden güne artınca "teknik sorgucular" kendi içlerinde "özel" sorgucu grupları oluşturdular.

"Özel" sorgucular, teknik görevlilerden oluşuyordu. Bu kişiler soruşturulan konu hakkında bir şey bilmemelerine rağmen Lefortovo Hapishanesi'ne gönderiliyor, tutuklu getiriliyor ve onlar da döverek ifade almaya başlıyorlardı. Bu dayak, sorgulananlar

itiraf etmeyi kabul edene kadar sürüyordu. Diğer sorgucular kimseden talimat almadan daha önemsiz tutukluları sorguluyordu.

Soruşturmanın diğer aşaması şöyle devam ediyordu: Sorgucu sorgulamayı yapıyor ve kayıt tutmak yerine not alıyordu. Birkaç sorgu seansından sonra hazırlanan tutanağın müsveddesi "düzeltilmesi" için ilgili bölümün şefine, imzalanmadan önce ise "gözden geçirilmesi" için halk komiseri YEJOV'a ya da bazen bana gönderilirdi. YEJOV tutanağı inceler, değişiklikler, eklemeler yapardı. Pek çok tutuklu düzeltilmiş tutanağı kabul etmez, orada yazılanları söylemediğini belirterek imzalamayı reddederdi.

O zaman sorgucular tutuklulara "özel" sorgucuları hatırlatır, tutuklular da raporu imzalardı. YEJOV tutanakların çoğunu, tutukluların yüzlerini bile görmeden ya da en fazla odalarının, soruşturma kabinlerinin önünden geçerken görüp "gözden geçirdi" ve "düzeltti."

Bu yöntemlerle isimler alınıyordu.

Doğruyu söylemek gerekirse, bence sorguda alınan ifadeden çok, sorgucuların hazırladığı ifade kullanılıyordu.

Halk Komiserliğinin yönetimindekiler, yani ben ve YEJOV bunu biliyor muyduk? Evet biliyorduk.

Nasıl bir tepki verdik? Açıkçası hiçbir tepki vermedik, zaten YEJOV da bunu teşvik ediyordu. Kime fiziksel şiddet uygulandığını kimse bilmiyordu. Ama bu yöntemin uygulandığı kişilerden çoğu düşman, komplocu olduğu için şu açıktı: İftiralar atılıyor, yalan ifadeler hazırlanıyordu, düşmanlar çeşitli iftiralar sonucunda kurşuna diziliyordu, sorgucuların hiçbir suçu yoktu. Gerçekler değiştiriliyordu...

RIYKOV, BUHARİN, KRESTİNSKİY, YAGODA ve diğerlerinin hazırlık süreci böyleydi.

Bu sürecin sonuçlarında aktif olarak yer alan YEJOV, hazırlanma sürecinde ise kendini dışarıda tutmuştu. Tutuklananların yüzleştirilmeleri, sorgulanmaları ve tespit edilmeleri süreçlerine YEJOV dahil olmadı. YAGODA'yla uzun süre görüştü ve bu görüşmelerin temel amacı YAGODA'yı bunları kurşuna dizmemeye ikna etmekti.

YEJOV, BUHARİN ve RIYKOV'la birkaç kere görüştü ve onları rahatlatmak için kesinlikle kurşuna dizilmeyeceklerini söyledi...

YEJOV'un bunu yapmasının nedeninin, yargılanma süreçleri açık bir şekilde devam eden tutuklu sağ liderlerle arasındaki bağlantıları gizlemek olduğunu söylemeye gerek yok...

Parti ve yönetimin aldatılması: YEJOV, İİHK'ye girdikten sonra, bütün konferanslarında, işçilerle yaptığı tüm konuşmalarında gizli servis ajanları arasındaki klikçiliği, partiden ayrı durmalarını eleştirdi, işçilerin partiye duydukları bağlılığı sağlamlaştıracağını, parti ve STALİN'den hiçbir şey saklamadığını ve hiçbir zaman da saklamayacağını söyledi. Aslında partiyi hem çok önemli hem de önemsiz konularda aldatmıştı. Ama YEJOV bu konuşmaları İİHK'nin dürüst ve uyanık görevlilerini kandırmak için yapmamıştı.[457]

Yejov'un suçları sorgu kayıtlarında daha fazla ortaya çıkıyor:

CEVAP: Polonya için casusluk yaptığımı itiraf etmeme rağmen Almanlarla olan casusluk bağlantımı sakladığımı söylemeliyim...

YEGOROV'la gelişen durumu değerlendirdikten sonra partinin, SBKP(B)'nin yönettiği halk kitlelerinin, bu toprağın insanlarının bu devrim için hazır olmadıkları sonucuna vardık. Bu yüzden, ileride benim yönetime geçmemi sağlayacak şartların yaratılması için Stalin ya da Molotov'u başka bir Sovyet karşıtı örgütün bayrağı altına çekmemizin gerektiği kararına vardık. Yönetimde daha etkili bir konuma geldikten sonra, parti ve Sovyet yönetimini Almanya'nın çıkarlarına uygun bir politikaya geçirme olasılığı artacaktı.

YEGOROV'dan bu görüşlerimizi KÖSTRİNG aracılığıyla Almanlara iletmesini ve Almanya'daki yönetim çevrelerinin bu konudaki görüşlerini sormasını rica ettim.

Soru: Nasıl bir cevap aldınız?

Cevap: YEGOROV, KÖSTRİNG'in Almanya'daki yönetim çevrelerinin bu önerimize olumlu yaklaştıklarını bildirdiğini söyledi.

457 "Lubyanka. Stalin ve İİHK-KGB-KCK", s.34-49. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/frinovskyru.pdf.

Soru: Bu ihanet planlarınızı hayata geçirmek için nasıl bir girişimde bulundunuz?

Cevap: İİHK içinde bir komplo düzenlemeye ve parti ile devlet yöneticilerine karşı terörist eylemlerde kullanabileceğim kişileri buna dahil etmeye karar verdim.

Soru: İİHK içinde bir suikast örgütü kurma kararını YEGOROV'la konuştuktan sonra mı verdiniz?

Cevap: Hayır. Aslında olay şöyle gelişti: YEGOROV'la bu konuşmayı yaptığımızdan uzun süre önce, iç işleri halk komiseri olarak atanmamla birlikte, devrim karşıtı çalışmalarda kendime yakın gördüğüm görevlileri İİHK'de yanıma aldım. Bir komplo düzenlemeye başladığım ifadem, Hammerstein ile görüşmeye başladığım şeklinde anlaşılmalı. Ordu içindeki komplocularla ilişki kurabilmek için İİHK içinde etkinliğimizi arttırmak, İİHK içindeki bir örgütlenmeyi hızlandırmak gerekiyordu. Bahsettiğim komplo planından YEVDOKİMOV ve FRİNOVSKİY'in de haberi vardı ve İİHK içindeki komplocu grup ve Almanya'daki askerî çevrelerle olan bağlantılarımı da biliyorlardı...

KÖSTRİNG'e ordu çalışanlarının tutuklanacağını, bu tutuklamalara engel olamayacağımızı, özellikle YEGOROV'un tutuklanmasının tüm komployu başarısızlığa uğratabileceğini söyledim.

Bu durum KÖSTRİNG'i oldukça endişelendirdi. Yönetimi ele geçirmek için bir şeyler yapmanın zamanının geldiğini, aksi takdirde hepimizi teker teker tutuklayacaklarını söyledi...

Bu konuşmadan sonra KÖSTRİNG'le şahsen görüşmedim. HOZYAİNOV aracılığıyla bağlantı kurduk.

Soru: Parti ve devlet yöneticilerine karşı hazırladığınız terörist eylemlerden HOZYAİNOV'un haberi var mıydı?

Cevap: Evet, vardı. HOZYAİNOV bu göreve sadece benim değil Alman istihbarat servisinin de tavsiyesiyle getirilmişti ve bu bağlantı kurulduktan sonra ilk görüşmemizde HOZYAİNOV Almanların bir talimatını bildirdi: Terörist eylemleri girişmek için acele etmememizi istiyorlardı.

HOZYAİNOV ayrıca Alman istihbarat servisinin, İİHK'deki görevimden alınacağım ve İç İşleri Halk Komiserliğine Beriya'nın getirileceği konusunda verdiği bilgiyi iletti ve İİHK'nin yeni yönetiminin tahrik edilmesi için Politbüro üyelerinden birinin öldürülmesi gerektiğini düşündüklerini bildirdi. İç İşleri Halk Komiserliği aynı dönemde başında olduğum komplonun aktif iştirakçilerini tutuklamaya başlayınca 7 Kasım 1938 tarihinde bir eylem yapılması gerektiği kararını verdik.

Soru: "Biz" derken kimi kastediyorunuz?

Cevap: BEN, YEJOV, FRİNOVSKİY, DAGİN ve YEVDOKİMOV...

LAZEBNOV'la İİHK'deki çalışma odamda yaptığımız görüşmelerden birinde, İİHK'nin itibarını zedeleyebilecek belgelerin onda olduğunu, tutuklanabileceğini, hatta ölümle tehdit edilebileceğini söyledim.

LAZEBNOV'a şöyle dedim: "Bundan kurtuluşunuz yok, hayatınızı kaybedebilirsiniz ama kendinizi feda ederek pek çok insanın hayatını kurtarabilirsiniz." LAZEBNOV'un soruları karşısında STALİN'in öldürülmesinin ülkenin durumunu düzelteceğini söyledim. LAZEBNOV da aynı fikirde olduğunu söyledi.[458]

Yejov'un tutuklanmasının ve sonradan mahkemey çıkarılmasının nedenleri Jansen ve Petrov'un kitabından da kolaylıkla anlaşılabilir:

Yejov'un başında olduğu İİHK yasalara önem vermiyordu. Andreyev, Beriya ve Malenkov'dan oluşan komisyon 1939 yılının Ocak ayında, Yejov'un görevden alınmasından sonra, onu yasadışı yöntemlere başvurmakla suçladı: "Aşırı sert soruşturma yöntemleri kullanılmış ve tutuklulardan yalan ifadeler ve 'itiraflar' almak için hiçbir geçerli neden yokken işkence yapılmış." Soruşturmacıların 24 saat içinde yaklaşık on ifade almaları gerekiyordu ve sorgucular tutuklulardan aldıkları ifadelerin, isimlerin, olayların tutup tutmadığını görmek için birbirlerini bilgilendirirlerdi. "Bu şekilde alınan ifadeler çoğunlukla masum insanla-

458 Aynı eser, s.52-69. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/ezhovru.pdf.

ra toplu halde iftira atılmasıyla sonuçlanırdı". İfadeler çoğunlukla diğer tutuklulara doğrudan "iftira atılarak" alınırdı; tutuklular parti ve yönetimin "yabancı devletleri suçlamasına" yardım etmek için ya da serbest bırakılacakları sözü verilerek "casusluk faaliyetlerinde" bulunduklarını kabul etmeye zorlanırlardı. Andreyev ve diğer komisyon üyelerinin söylediklerine göre, "Yejov yoldaş başkanlığındaki İİHK yönetimi, tutuklamaları ve tutuklamalardan sonra sergilenen zorbalıklara ve aşırılıklara engel olmak bir yana, bazen bunları doğrudan destekledi." Karşı çıkmak isteyen herkese engel olundu.[459]

Bu üçlünün çalışmaları sert eleştirilere uğradı. Andreyev ve komisyonun diğer üyeleri, bir akşamda 600 ile 2.000 arasında konuyu inceleyen ve "üst kurul" olarak adlandırılan "üçlünün" incelemelerinde "ciddi hatalar" olduğunu bildirdi. (Komisyon kanıt olarak "ulusal işlemler" hakkındaki Moskova defterlerini gösterdi; iç işleri halk komiserleri ve savcıların iddiasına göre defterler İİHK merkezî yönetiminin liderleri tarafından incelenmişti.) Bölgesel üçlünün çalışmasının tamamen İİHK kontrolünde olduğu ortaya çıktı. Yaklaşık 200.000 kişi "sağ karşıtı askerî üçlü" olarak adlandırılan grup tarafından cezalandırıldı. İİHK özel toplantısı "bir kere bile yasalara uygun bir biçimde" yapılmamıştı.

İİHK Tyumen bölgesi operasyon bölümü başkanı, tutuklamaların çoğunlukla yeterli delil olmadan yapıldığını –insanların gerçekte var olmayan gruplarla bağlantıları yüzünden gözaltına alındıklarını– ve "üçlünün" de çoğunlukla operasyon gruplarıyla işbirliği halinde olduğunu ortaya koydu: "'Üçlünün' toplantılarında sanıkların işlediği suçlar incelenmiyordu. Birkaç gün boyunca yaklaşık bir saat bu 'üçlüye' 50-60 kişiyle ilgili bir meseleyi anlattım". İİHK Tyumen bölgesi operasyon bölümü başkanı daha sonraki bir konuşmasında "üçlünün" "birinci kategori" dediği suçları nasıl işlediğini ayrıntısıyla anlatıyor. İdam cezası alanların infazları bodrum katındaki duvarları kalın özel bir odada bir kurşun

459 Jansen, Petrov, s.108. Bu bölümde kullanılan belgeler (ЦА ФСБ.Ф.3—oc. Оп.6. Д.1. Л.1—2) tekrar sınıflandırılmıştır ve araştırmacıların kullanımına açık değildir.

kafanın arkasına, bir kurşun da şakağa sıkılarak gerçekleştirilirdi. Öldürülenler şehirdeki krematoryuma götürülürdü. 1938 yılında, olaylara karışanların gönderildiği Tobolsk'da idamlar hapishanede gerçekleştirilir ve öldürülenler oraya gömülürdü; yeterli yer olmadığı için öldürülenler toplu halde gömülürdü. İİHK Saratov bölgesi şef yardımcısı da benzer ifadeler verdi:

> Başlıca emir, meseleleri mümkün olduğu kadar kısa sürede ve en basit soruşturmayla çözmekti. Elindeki dosyaların çokluğu göz önüne alındığında, [İİHK şefi] belli bir suç işlememelerine rağmen tutuklanan bütün hükümlülerle ve gözaltına alınanlarla [ilgilenmek] zorundaydı.

Yejov'un vekili Frinovskiy tutuklandıktan sonra, İİHK içindeki ana sorguculların, suikastçılar ya da iftiracılar arasından seçilen "teknik sorgucular" olduğunu açıkladı. Mahkûmlardan en kısa sürede "ifade" alabilmek için acımasız yöntemlere başvururlardı. İfadesinde ne söyleyeceğine tutuklu değil Yejov'un onayından geçmiş sorgucu karar verirdi. Sorgu kayıtları sonradan, çoğunlukla mahkûma haber verilmeden ya da laf arasında söylenerek Yejov ya da Frinovskiy tarafından "düzeltilirdi". Frinovskiy'e göre, Yejov sorgulamalarda kaba kuvvet kullanılmasını teşvik ediyordu: Sorgulamaları bizzat kontrol ederdi ve alınan sonuç onu tatmin etmezse sorguculara "fiziksel şiddet" kullanmalarını emrederdi. Bazen sorgulamalara sarhoş girerdi.

Sorgucularından birinin sonradan anlattığına göre, eğer birisi Yejov'un emriyle tutuklanmışsa hiçbir kanıt olmamasına rağmen tutuklananın suçlu olduğundan emin olurlardı. Bu kişinin suçunu itiraf etmesini sağlamak için "her türlü yöntemi kullanırlardı." Eski İİHK Moskova başkan vekili A.P. Radzilovskiy tutuklanmıştı ve sonradan Yejov'un şu sözlerini duyduğunu söyledi: "Kanıt olmaması durumunda, [kanıtları tutuklulardan] döverek almak gerekir." Radzilovskiy'e göre "İİHK'nin merkezinde ve diğer bölgelerdeki bürolarında tutuklulardan işkenceyle ifade alınması bir kural gibiydi". Hem Lefortova Hapishanesi'nin müdürü hem de onun vekili tutuklandıktan sonra, Yejov'un da

sorgulamalar sırasında mahkûmlara işkence yaptığını söylediler; vekili Frinovskiy de işkence yapıyordu. Şepilov, Hruşçov'un Stalin'in ölümünden sonra çalışma arkadaşlarına, Yejov'u Merkez Komitesindeki çalışma odasında bir ziyareti sırasında, yerde ve Yejov'un gömleğinin kol ağızlarında pıhtılaşmış kan lekeleri gördüğünü söylediğini anımsıyor. Bu konu Yejov'a sorulduğunda, Yejov zevkten kendinden geçmiş bir şekilde bu kan lekelerinden gurur duyduğu, çünkü bunların devrim düşmanlarının kanı olduğu cevabını vermişti.[460]

Stalin, tutuklanmasından hemen sonra Yejov'u eleştirdi. Uçak mühendisi A.S. Yakovlev'in hatıralarında şunları okuyoruz:

> "Balandin nasıl?"
>
> "Hiçbir şey olmamış gibi çalışmaya devam ediyor, Stalin yoldaş."
>
> "Evet, zaten hapse de boş yere atılmıştı."
>
> Sanırım, Stalin şaşkınlığımı fark etmişti –masum bir insan nasıl hapse atılabilirdi!?– ben sormadan kendisi söyledi:
>
> "Evet, boş yere atıldı. Akıllı biri, düzgün çalışıyor, onu kıskanıyorlar, altını oymaya çalışıyorlar. Eğer bir kişi cesursa, korkmadan düşündüklerini söylüyorsa, konu hakkında hiçbir şey bilmeyen, duydukları her şeyden, bütün dedikodulardan faydalanmaya çalışan gizli servis ajanlarını rahatsız eder, dikkatlerini çeker... Yejov, aşağılık herif! Yozlaşmış herif. Halk Komiserliğini arıyorum, MK'ya gitti diyorlar. MK'yı arıyorum, ofisine gitti diyorlar. Evine birini gönderiyorsun, körkütük sarhoş uyuduğu ortaya çıkıyor. Pek çok masumun canını aldı. Onu bu yüzden kurşuna dizdik.[461]

Yansen ve Petrov bu anıyı kitaplarında şöyle yorumluyorlar:

> Bu olayın geçtiği 1938 yılında Stalin'in bir yıl önceki fikri değişmişti, o yıl terör kontrolden çıkmış ve devletin istikrarını tehdit eder duruma gelmişti. Stalin yaşamının sonuna doğru koruma görevlisine, Yejov'u İİHK'deki görev için Malenkov'un tavsiye ettiğini söyledi. "Pek çoğunun masum olduğu tutuklanacaklar listesini imzalarken sarhoştu."

460 Aynı eser. S.108-110.

461 A.S. Yakovlev. "Yaşam Zinciri". Bölüm: Moskova Savunması, s. 509. Bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/yakovlev-as/26.html.

Molotov da 1970'li yıllarda yaptığı bir söyleşide benzer şeyler söyledi. Onun görüşüne göre, Yejov'un ahlak anlamında "çürüyene" kadar belli bir saygınlığı vardı. Stalin ona "baskıyı arttırmasını" emretmiş, Yejov da "bu emri kaba kuvvete başvurarak yerine getirmişti". Bu planı "desteklemiş" ama ""abartmıştı": "Durdurulması imkânsız" bir hale gelmişti. Molotov'un seçilmiş hatıralarından Yejov'un "sınırları" kendisinin çizdiği ve bu yüzden idam edildiği izlenimi çıkıyor. Molotov, Yejov'un sadece Stalin'in talimatlarıyla hareket ettiği görüşüne katılmıyor: "Stalin'in bunlardan haberinin olmadığını söylemek saçma olur ama bütün bunlardan onun sorumlu olduğunu söylemek de kesinlikle doğru olmaz. "Stalin'in, bu tasfiyeleri savunan eski çalışma arkadaşlarından biri de Kaganoviç'ti. Bir sabotaj olduğunu ama "halkın iradesine karşı çıkmanın" olanaksız olduğunu kabul etti. Yejov sadece "aşırı sert davranmıştı"; hatta "kimin daha fazla halk düşmanını ortaya çıkaracağı konusunda bir yarışma" bile düzenlemişti. Sonuç olarak çok sayıda masum insan öldü ve hiç kimse bunu mazur gösterebilecek bir şey söyleyemez.[462]

Hruşçov'un, XX. Kongrenin hemen öncesinde düzenlenen SBKP MK Genel Toplantısında iki kere Yejov'un masum olduğunu söylemesi önemli. Toplantının resmî kayıtlarının başında Hruşçov'un şu sözleri kaydedilmiş:

Yejov, kesinlikle suçsuzdu ve dürüst bir insandı.[463]

Her şeyin suçunu Stalin'e yıkan Hruşçov, KGB yöneticilerinin hatta Yagoda'nın bile "dürüst" insanlar olduklarını ekliyor:

Yagoda kesinlikle dürüst bir insandı. Yejov [kesinlikle dürüst bir insandı].[464]

Rudzutak meselesi

Rudzutak ve Tuhaçevskiy Politbüronun 24 Mayıs 1937 tarihli kararıyla tutuklandı:

462 Jansen, Petrov, s.210.

463 "İadeii itibar: Nasıl Gerçekleşti?". Cilt 1, s.308.

464 Aynı eser, s.309.

309. Rudzutak ve Tuhaçevskiy hakkında.

Aşağıdaki teklif SBKP(B) MK üyelerinin ve aday üyelerinin oylarına sunulmuştur:

"SBKP(B) MK, SBKP MK üyesi Rudzutak ve aday üyesi Tuhaçevskiy'in Sovyet karşıtı sağ-Trotskist komplo örgütüne üye oldukları ve faşist Almanya için SSCB karşıtı casusluk yaptıkları ile ilgili suçlamalar hakkında bilgi edinmiştir. SBKP MK Politbüro bu bilgiler ışığında, Rudzutak ve Tuhaçevskiy'in partiden ihraç edilip bu konunun İİHK'ye devredilmesini SBKP MK üye ve aday üyelerinin oylarına sunar."[465]

Stalin 2 Haziran 1937 tarihinde Savunma Halk Komiserliğinin askerî komisyonunda yaptığı uzun konuşmada Rudzutak'ın ismini vermişti:

Trotskiy, Rikov, Buharin – siyasi liderlermiş gibi davranıyorlar. Bunların arasına, sinsice çalışan, her şeyi birbirine karıştıran ve Alman casusu olduğu ortaya çıkan Rudzutak'ın da ismini de ekleyebilirim...

13 kişinin ismini saydım. Tekrarlıyorum: Trotskiy, Rikov, Buharin, Yenukidze, Karahan, Rudzutak, Yagoda, Tuhaçevskiy, Yakir, Uboreviç, Kork, Eydeman, Gamarnik...

Buharin. Elimizde onun verdiği hiçbir bilgi yok ama Yenukidze, Karahan ve Rudzutak'la çok yakın bağlantısı vardı ve onlara hiçbir bilgi vermemelerini tavsiye etmişlerdi...

Rudzutak. Casus olduğunu kabul etmemesine rağmen elimizde bu konuda bilgiler olduğunu söylemiştim. Kime bilgi ilettiğini biliyoruz. Almanya, Berlin'de işinde uzman bir ajan var. Aranızda Berlin'deki Joseohine Genz'i tanıyanlar olabilir. Güzel bir kadın. Eski bir ajan. Karahan onun için çalışıyor. Kadınlığını kullanarak etkiledi. Yenukidze de onun için çalışıyor. Tuhaçevskiy'in onlar için çalışmasına yadım etti. Rudzutak'ı da elinde oynatıyor...

İşin özü böyle, ama bu ne anlama geliyor? Trotskiy lehine mi oy verdiler? Rudzutak hiçbir zaman Trotskiy'e oy vermedi ama bir muhbir olduğu ortaya çıktı. Yenukidze de hiçbir zaman Trotskiy için oy vermedi ama onun da bir muhbir olduğu ortaya çıktı.

465 "30'lu Yıllarda Stalin Politbürosu", s.156.

Olaya bu açıdan bakın – kimin için oy verdiler?[466]

Sağ-Trotskist blokun 1938 yılında yargılandığı Moskova davaları sürecinde sanıklardan Grinko, Rozengolts ve Krestinskiy Rudzutak'ın ismini on kereden fazla andı. Krestinskiy'in ifadesine göre Rudzutak yönetim karşıtı komplonun başlıca aktörlerinden biriydi:

> Krestinskiy. Sağı, Trotskistleri ve askerleri birleştirip darbe yapmayı amaçlayan bir örgütün varlığını 1935 yılının Şubat ayında, Pyatakov bana bu konudan bahsedince öğrendim. Bu örgütün lider kadrosu arasında sağdan Rikov, Buharin, Rudzutak ve Yagoda, askerlerden Tuhaçevskiy ve Gamarnik, Trotskistlerden de Pyatakov'un olduğunu öğrendim...
>
> Pyatakov 1935 yılı başında, merkezinde, isimlerini dün saydığım kişilerin olduğu yapının kurulduğunu, ben ve Rozengolts'un bu merkezin içinde olmayacağımızı ve bu merkeze bağlı olarak ileride kurulacak yönetim için araştırma ve hazırlık yapacağımızı bildirdi. İş bölümü yapılmıştı. Bu konuda Tuhaçevskiy ve sağcı gruptan Rudzutak'la bağlantılı olacaktık. Rudzutak konusunda bazı izlenimlerim vardı. Ama Rozengolts onun aktif olarak yer almasını kabul etmişti ve ayrıca bana Rikov'la yaptığı görüşmeden bahsetmişti. Rikov ve Rudzutak –sağdan Tuhaçevskiy ise– ordudandı. Tuhaçevskiy ile bağlantıyı benim bildiğim, Rozengolts'un bilmediği gibi bir durum yoktu ama iş bölümü gereği sağ ile ilişkiyi Rudzutak aracılığıyla ben sağlıyordum, Tuhaçevskiy'le ilişkiyi ise asıl olarak ben, ama bazen de o sağlıyordu.[467]

Rudzutak'ın ismi Ruhimoviç'in 31 Ocak 1938 tarihinde verdiği ifade de geçiyordu:

> Soru: Letonya'daki bu örgütün faaliyetleri hakkında ne biliyorsunuz?

---

466 J.V. Stalin. Savunma Halk Komiserliğinin askeri komisyonunda yaptığı uzun konuşma. 2 Haziran 1937. (Steno kayıtlarından alıntı) // *İstoçnik*. 1994, sayı:3, s. 72-78. Bkz: http://stalin.newmail.ru/stalin_sobr/14-5.htm , http://www.magister.msk.ru/library/stalin/14-5.htm, ve ayrıca http://chss.montclair.edu/english/furr/research/stalinju0237.html.

467 Mahkeme raporu. – Yay: Mejdunarodnaya simya, 1997, s. 164-165 ve 245. 3 Mart ve 4 Mart 1938 akşam oturumları, bkz: http://magister.msk.ru/libraiy/trotsky/trotbud.htm.

Cevap: Letonyalılarla ilişkinin BAUMAN ve MEJLAUK aracılığıyla sağlandığını söylemiştim. Bu yüzden bu örgütün yapısını ve faaliyetlerini onlar daha detaylı anlatabilir. Benim tek bildiğim bu örgütün başında RUDZUTAK ve ALKSNİS'in olduğu. Örgütün Letonya ve Alman istihbaratıyla yakın ilişkisi ve oldukça fazla devrim karşıtı çalışanı vardı.[468]

Molotov ve Kaganoviç, ilerleyen yaşlarında yazar Çuyev'le Rudzutak hakkında konuştular. Bu konuşmaların en ilginç noktası, anlattıklarının yukarıda alıntı yapılan kaynaklarla büyük benzerlik taşıması. Örneğin, aradan on yıllar geçtikten sonra Molotov, Rudzutak hakkında şunları hatırlıyordu:

Sonunun neden böyle kötü olduğunu söylemek zor ama bence nedeni, sonunun ne olacağını ancak Tanrının bildiği parti dışındaki bir gruba dahil olmasıydı. Gizli servis ajanları muhtemelen her şeyi izledi ve rapor etti. Bu şekilde bir şeyler başarabilmek neredeyse imkânsızdı. Özellikle bu olayda imkânsızdı. Ama gizli servis ajanlarına da iyi dayandığını söylemeliyim. Karakteri böyleydi. KGB'ye gittik. Ben ve Mikoyan. Sanırım bazı Politbüro üyeleri de vardı...

Gizli servis ajanlarından şikâyet etti, dayanılmaz yöntemler uyguladıklarını söyledi. Ama yine de ifadesinde hiçbir şey söylemedi.

"İşlediğimi iddia ettikleri suçların hiçbirini kabul etmiyorum" Bu İİHK'deydi. Rudzutak çok dayak yediğini, sağlığının bozulduğunu söyledi. Dayanıklı bir adamdı. Görünüşe göre adamakıllı işkence görmüştü.

"Beriya'nın bundan haberi var mıydı?"

"Onun bilgisi olmadan böyle bir şey yapılmazdı."

"Onu daha iyi tanısaydınız müdahale edebilir miydiniz?"

"Sadece belli izlenimleriniz var diye müdahale edemezsiniz! Elimizde belgeler vardı."

"Emin olsanız bile mi..."

"Yüzde yüz emin değildim. Söylenenlerden sonra nasıl yüzde yüz emin olabilirdim. Onunla çok yakın değildik. Benim yardımcım-

468 "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Başmüdürlüğü". Belge No 290, s. 484.

dı, sadece çalışırken görüyordum. İyi, akıllı biriydi. Ama kendi özel ilişkileriyle çok meşgul olduğunu, aklının kadınlarda olduğunu hatırlıyorum. Politbüro ve İİHK'de yardımcım olması sıfatıyla bazı kuralları çiğniyordu."

"Birinci yardımcınız mıydı?"

"Hayır, o zaman birinci yardımcım değildi. Rudzutak dördüncü yardımcımdı."

"Onu neyle suçladılar?"

"Şimdi hatırlamıyorum. Şöyle demişti: "Hayır, bunların hiçbiri doğru değil. Bu suçlamaları kesinlikle reddediyorum. Bana burada işkence ettiler. Beni zorladılar. Hiçbir şey imzalamıyorum."

"Bunu Stalin'e söylediler mi?"

"Söylediler. Beraat ettirmek imkânsızdı. Stalin Gereken neyse yapılsın dedi. Stalin de Rudzutak'a iyi davranıyordu."

"Kurşuna mı dizildi?"

"Evet, kurşuna dizildi."

"Belki de hiçbir suçu yoktu?"

"Her zaman çok dürüst davrandığı konusunda kesin bir şey söyleyemem. Antipov ve Çubar'la yakın arkadaştılar..."

"'Pravda' şu günlerde onun hakkında iyi şeyler yazıyor..."

– Tuhaçevskiy hakkında da iyi şeyler yazıyorlar. Onun da itibarını iade ettiler ve övmeye başladılar...

Yargılama sürecinde ortaya çıkanlar değerlendirilecek olursa, sağcıların terörist ve MK ile yönetimi yıkma planlarının aktif katılımcısı olan Rudzutak'ı büyük bir direnç sergileyen suçlu bir insan olarak tanımlayabilirim. Zaten gizli servis görevlilerine bir şey söylemek istememesi de bunu gösteriyor. Ama bu duruma düşmeseydi kiminle konuşmak isterdi?

Bir keresinde gerçekten suçlu olduğu konusunda şüphelerim olduğunu söylemiştim. Ama daha önceden okuduklarımı düşündüğümde... Yargılama sürecinde sağ grubun aktif bir üyesi olduğu ortaya çıktı. Ayrıca Rikov ve Tomskiy ile kişisel ilişkisi vardı.[469]

469 F.İ. Çuyev. "Molotov: Yarım Yetkili Hükümdar". S.484-485.

Kaganoviç, Molotov'un aksine az ama öz konuştu, ama söyledikleri Stalin'in Rudzutak ve onun karışık ilişkileri hakkında söylediklerine çok benziyordu:

> Rudzutak ile ilgili olarak, onu genç kızlarla ilişkiye girmekle suçladılar, bunun yasal olup olmadığını bilmiyorum.[470]

A.M. Rozenblum'un ifadesi

Yansen ve Petrov, Frinovskiy'in, Beriya'nın gerçeği öğrenmemesi için Zakovskiy'in bir an önce öldürülmesi gerektiği hakkındaki konuşmadan bahsettiği notundan alıntı yapıyorlar:

> YEVDOKİMOV 1938 yılının 27 Ağustosu 28 Ağustosa bağlayan gecesinde beni aradı ve onu evinde ziyaret etmemi istedi. YEVDOKİMOV konuşmamız boyunca, Beriya'nın geldiği döneme kadar karıştığımız suçları ortaya çıkaracak bazı eksiklikler olup olmadığından bahsetti ve şunu söyledi: "ZAKOVSKİY'in ve YAGODA'nın tüm adamlarının kuşuna dizildiğinden emin ol çünkü BERİYA geldikten sonra bu mesele tekrar gündeme gelebilir ve bizim için tehlikeli bir durum oluşabilir. Ben de ZAKOVSKİY, MİRONOV ve bir grup gizli servis ajanının 26-17 Ağustosta kuşuna dizildiklerini söyledim."[471]

Zakovskiy, İİHK içindeki, Yejov ve Frinovskiy'in de dahil olduğu suikast grubunun bir üyesiydi.

Zakovskiy'in adı 10 Ocak 1939 tarihli şifreli bir telgrafta, fiziksel işkenceyi "kural haline getiren" İİHK yöneticilerinin arasında geçiyordu (şifreli telgraf için aşağıdaki bölüme bakınız). Hruşçov'un bu şifreli telgrafta yazılanlardan haberi vardı ama "kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın Zakovskiy'le ilgili bölümünde bundan bahsetmedi çünkü iddialarının üzerine gölge düşürebilirdi; tersine bu meseleyi Zakovskiy, Stalin'le birlikte hareket ediyormuş gibi anlattı.

---

470 F.İ. Çuyev. Kaganoviç. Şepilov, s.117.

471 Jansen, Petrov, s.151. Alıntı: "Lubyanka. Stalin ve İİHK-KGB-KCK", s. 45. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/frinovskyru.pdf.

İ.D. Kabakov meselesi

Kazakistan Komünist Partisi MK birinci sekreteri Mirzoyan hakkındaki iadeiitibar belgelerinde (1955) Kabakov'dan bahsedildiğini görüyoruz:

> Mirzoyan 1930-1933 yıllarında Urallar'da görevliyken, sağın liderlerinden biri olan Kabakov'la bağlantısı olduğunu ve karşı-devrimci eylemlerini devam ettirdiğini, 1933-1938 yıllarında Rikov ve Buharin'in talimatıyla Kazakistan'daki sağ-Trotskist yeraltı örgütlenmesine liderlik ettiğini iddia etti.[472]

V. Pyatinskiy'in "Stalin'e Karşı Komplo" isimli kitabında MK'nın şu kararı yayınlandı:

> SBKP(B) üyelerinin ve aday üyelerinin 17-19.05.37 tarihli soruşturması
>
> 2. Kabakov hakkında
>
> SBKP(B) MK Politbüronun aşağıdaki teklifi onaylaması talebiyle:
>
> "SBKP(B) MK üyesi Kabakov'un karşı-devrimci sağ bir merkeze üye olduğunu gösteren belgeler temel alınarak Kabakov'un SBKP(B) MK ve parti üyeliğinden ihraç edilip bu konunun İİHK'ye sevk edilmesi".[473]

Kabakov, geniş ölçekli komplonun açığa çıkarılmasına ayrılmış MK Haziran (1937) Genel Toplantısında yaptığı konuşmada Yejov'un ismini verdi:

> Yejov yaptığı konuşmada Stalin'e karşı yapılması planlanan en geniş kapsamlı komployu ana hatlarıyla anlattı. Tahminen 1933 yılında çeşitli muhalif grupların inisiyatisiyle, sağdan Rikov, Tomskiy ve Buharin, Sosyalist Devrimciler ve Menşevikler, Kızıl Ordu ve İİHK içindeki komploculardan Yenukidze, Zinovyevcilerden Kamenev ile Sokolnikov ve Trotskistlerden Pyatakov'un katılımıyla birleşik "merkezlerin merkezi" kuruldu. Söylenenlere göre ordu içindeki, liderliğini Tuhaçevskiy'in yaptığı grup ile İİHK içindeki Yagoda'ya bağlı grup da bu merkeze bağlıy-

472 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt 1. Belge no: 52, s. 280.

473 V.İ. Pyatnistskiy. "Stalin'e Karşı Komplo". – Yay: Sovremennik, 1998, s. 58. Rogovin de *1937* isimli kitabında aynı karardan alıntı yaptı. Yay: 1996. "MK Şubat Genel Toplantısı" bölümü: http://trst.narod.rU/rogovin/t4/Iv.htm#finref_05.

dı. Yejov'un çizdiği resimde yeni olan, tüm cumhuriyetlerin ya da bölgelerin yöneticilerinin de komplocular arasında gösterilmesiydi. Kursk'dan Şeboldayev, İrkutsk'dan Razumov, Sverdlovsk'dan Kabakov, Smolensk'den Rumyantsev gibi bölge yöneticilerinin isimlerini saydı – bu isimlerin hepsi Merkez Komitesi üyesiydiler ve Genel Toplantıdan önce tutuklandılar.[474]

Sverdlovsk bölgesi birinci sekreteri A.Y. Stolyar bir notunda Urallar'daki devrim karşıtı örgütlenmenin başında Kabakov'un olduğunu yazıyordu:

Bölge Komitesinin elindeki belgeler ve halk düşmanı ve devrim karşıtı örgütün aktif üyeleri olmak suçuyla tutuklanan beş KKP görevlisinin ifadeleri, bu örgüte Urallar'da Kabakov, KKP delegesi Buharin ve parti meclis sekreteri Nosov'un liderlik ettiğini ortaya koydu.[475]

Sağ-Trotskistlerin (Buharincilerin) yargılanma sürecinde (1938) mahkemeye çıkan Zubarev, Kabakov'un Urallar'da 1929 yılında kurulan yasadışı grubun üyesi olduğunu söyledi:

Zubarev: Bu örgüte katılmayı kabul ettiğimde, A.P. Smirnov Urallar'da yalnız olmayacağımı, Urallar'da ötgütün merkeziyle Rikov aracılığıyla bağlantı kuran çok nüfuzlu bir devrim karşıtı örgüt üyesi olduğunu söyledi. Bu kişi Kabakov'du...

Rikov sağ örgütün aktif bir üyesi olduğumu A.P. Smirnov'dan öğrendiğini söyledi. Ben de ona Urallar'daki genel durum hakkında, örgütümüzün durumu hakkında bilgi verdim ve 1929 yılının Aralık ayında Kabakov'la birlikte tüm çalışmaları kendi yapısı altında birleştiren bir bölge idare kurulu kurduğumuzu söyledim. Bu grubun üyelerinin isimlerini verdim: Kabakov, ben, Sovyetnikov ve diğerleri. Smirnov'un Kabakov ve onun -Rikov'un- aracılığıyla verdiği emirleri yerine getirdiğimi söyledim.[476]

Rikov da mahkemede Zubarev'in ifadelerini doğruladı:

474 Jansen, Petrov, s.75,233.

475 "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Başmüdürlüğü". Belge No 276, s. 463.

476 Mahkeme kayıtları – Yay: Mejdunarodnaya simya, 1997, s. 125-126. 3 Mart 1938 sabah ve akşam oturumları, bkz: http://magister.msk.ru/library/trotsky/trotlsud.htm.

Rikov: Örgütün farklı yerlerde Kabakov gibi üyeleri vardı...[477]

Kabakov'un ismi Pospelov raporunda da şöyle geçiyor:

Sverdlovsk bölgesindeki İİHK, "Ural Ayaklanma Karargâhı" isimli sağcılardan, Trotskistlerden, Sosyalist Devrimcilerden, rahiplerden, ROB ajanlarından oluşan ve 1914'ten beri SBKP üyesi, Sverdlovsk Bölge Komitesi sekreteri Kabakov'un yönettiği bir yapıyı "ortaya çıkarttı". Bu yapı askerî düzenle örgütlenmiş 200 alt birim, 15 isyancı örgüt ve 56 gruptan oluşuyordu.[478]

Amerikalı maden mühendisi J. Littlepage de kitabında Kabakov'a birkaç sayfa ayırdı:

Bu komisyonun yapısının ve Kalata'da[479] yaptıklarının, Sverdlovsk'daki suçları mahkemeye götürme konusunu pek umursamayan, hatta bu madenlerde yaşanan bazı olaylarla doğrudan ilişkisi olan komünist yetkililerin talimatlarıyla gerçekleştiğini açıkça görüyordum.

1922 yılından beri Komünist Partisi Urallar birinci sekreteri olan Kabakov tüm bu süre boyunca Urallar'daki madenlerin ve sanayinin geliştirilmesi için büyük çaba harcıyordu. Kremlin'in neden ona tam bir güven duyduğunu ve onu gayriresmî olarak "Uralların Bolşevik kralı" dediklerini anlayabiliyordum.

Karakteri de sahip olduğu bu itibara son derece uygundu. Rusya'nın en zengin bölgesi olan ve gelişmek için sınırsız olanağı olan Urallar'daki uzun süreli yöneticiliği boyunca, üretim yapılması gerektiği fikrini hiç kabul etmedi.

...Rus tanıdıklarımdan bazılarına, Urallar'da o anda bilinenlerden çok daha fazla şey gerçekleştiğini ve bunların bir yerlerden gün yüzüne çıktığını söyledim. Pyatakov ve suç ortakları 1937 yılının Ocak ayında görülen davalarında, madenlere, demiryollarına ve diğer sanayi tesislerine sabotaj düzenleyen bir örgüte 1931 yılında beri üye olduklarını söyleyince beni rahatsız eden geliş-

477 Aynı eser. S. 144. 3 Mart 1938 akşam oturumu, bkz: http://magister.msk.ru/library/trotsky/trotlsud.htm.

478 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt 1, s.323; N.S.Hruşçov'un konuşması, s. 192.

479 Kalata köyü – Sverdlovsk bölgesindeki Kalatin bakır işletmesinden çıkartılan bakır minerallerini işleyen tesis.

meler açıklığa kavuştu. Mahkeme sürecinden ve Pyatakov'a idam cezası verilmesinden birkaç hafta sonra Ural birinci sekreteri ve Pyatakov'un suç ortağı Kabakov komploya iştirak etme suçlamasıyla tutuklandı.

S.V. Kosior, V.Y. Çubar, P.P. Postıyşev

Yejov'un ancak 2006 yılında yayınlanan 26 Nisan 1939 tarihli ifadesinde, Kosior ve Çubar'ın, Yejov'un da işbirliği yaptığı Alman istihbarat görevlisi Norden'i "ziyaret ettiğini" yazıyor:

> NORDEN ile görüşen çok sayıda insan arasında GAMARNİK, YAKİR, PETROVSKİY, KOSİOR, VEYNBERG VE METALİKOV'un da olduğunu hatırlıyorum. NORDEN'le ben de görüştüm.[480]

Postıyşev hakkındaki iadeiitibar belgelerinde de Kosior ve Çubar'ın adına rastlıyoruz:

> Kosior sorgusunun başında Ukrayna'daki askeri komploya katılanların arasında Postıyşev'in de ismini saydı, sonra bu ifadesini redddetti ama daha sonra tekrar kabul etti. N.K. Antipov, Kosior meselesinde Kosior ve Postıyşev arasında garip kişisel ilişkiler olduğunu ve Postıyşev'in Ukrayna'daki devrim karşıtı örgütlerin ortak merkezine girmediğini iddia ediyor. Bu durumda Kosior'un Postıyşev hakkındaki ifadesinin doğruluğu konusunda ciddi şüpheler doğuyor.[481]

Ama Postıyşev de bunu karşılıksız bırakmadı ve Kosior hakkında bazı ifşaatlarda bulundu:

> Postıyşev 1934 yılından itibaren Ukrayna'daki devrim karşıtı sağ-Trotskist örgütün üyesi olduğu, Kosior ve örgütün diğer üyeleri ile birlikte yıkıcı-bölücü eylemlerde bulunduğu gerekçesiyle mahkûm oldu.
>
> Postıyşev ayrıca 1920'den beri Japon ajanı olduğu, tutuklandığı güne kadar SSCB'nin devlet sırlarını aktardığı için de mahkûm oldu.

480 "Lubyanka, Stalin ve İİHK-KGB-KCK", s.57. Bkz: http://chss. montclair.edu/english/furr/research/ezhovru.pdf.

481 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt I, s. 219.

Postıyşev ön sorgulamada ve mahkemede suçlu olduğunu kabul etti ama Postıyşev'in sorgu kayıtlarının doğru olup olmadığı kontrol edilmedi.

Postıyşev'in "ifadesinde" devrim karşıtı eylemlerde, V.A. Balitskiy, S.V. Kosior, İ.E. Yakir, V.Y. Çubar, N.N. Popov, İ.A. Musulbas ve Ukrayna'daki Sovyet karşıtı örgütün diğer üyeleriyle kişisel bağlantısı olduğu anlatılıyor *(bazı isimleri ben işaretledim. -G.F.).*[482]

Postıyşev ve Kosior'un isimleri, V.Y. Çubar ve K.V. Suhomlin hakkındaki iadeiitibar belgelerinde de benzer şekilde geçiyor:

Çubar'ın sağ-Trotskist örgüte üye olmakla suçlanmasının bir nedeni de isminin tutuklanan Antipov, Kosior, Pramnek, Suhomlin, Postıyşev, Boldıyrev'in ifadelerinde dolaylı olarak geçmesi. Devrim karşıtı örgüte üye olmak nedeniyle tutuklanan Rikov, Grinko, Bubnov ve diğerlerinin ifadelerinde ise Çubar'ın adı geçmiyor...

Suhomlin'in sağ-Trotskist örgüte üye olmakla ve Japon istihbaratı için çalışmakla suçlanmasının nedeni, Kosior, Postıyşev, Yakir ve başkalarının da ismini veren tutuklu Tyaginbeda, Marçak, Şumyatskiy, Yermolenko ve diğerlerinin ifadeleriydi. *(bazı isimleri ben işaretledim. -G.F.).*[483]

Kaganoviç de hatıralarında Çubar hakkında bir şeyler söyledi:

Genel hava ve görüş bunun imkânsız olduğu yönündeydi. Kosior ve Çubar'ı savundum ama Çubar'ın defterine kendi el yazısıyla yazdıklarını görünce bundan vazgeçtim!..

Yüzleştirmeler yapıldı. Stalin şöyle dedi: "Tekrar bir gözden geçirin." Tekrar gözden geçirdim ama Kosior ve Çubar'ı kurtarmak imkânsızdı.[484]

Molotov, Çuyev'e bu yüzleştirmelerden birinde kendisinin de bulunduğunu söyledi. Çubar'ın arkadaşı tutuklu Antipov, Çubar aleyhinde ifade verdi ve kendisine yöneltilen bütün suçlamaları reddetti. Molotov ikisini de SHK'den gayet iyi tanıyordu.[485]

---

482 Aynı eser, s.218.

483 Aynı eser, s.251-252.

484 F.İ. Çuyev. "Kaganoviç. Şepilov", s.117.

485 F.İ. Çuyev. "Molotov. Yarım Yetkili Hükümdar", s. 486-487.

Politbüronun 16 Haziran 1938 tarihli kararından o tarihe kadar Çubar hakkında yeterli miktarda suçlayıcı belge toplandığı ama tutuklanmayıp sadece görevinden uzaklaştırıldığı anlaşılıyor:

60. - V.Y. Çubar yoldaş hakkında

1. Kosior, Eyhe, Tr. Çubar'ın ifadelerini ve ayrıca Rudzutak ve Antipov'un Çubar'ı ima eden ifadelerini *(bu bölümü ben işaretledim. -G.F.)* göz önüne alan MK Politbüro, Çubar'ın MK Politbüro üyesi ve SSCB SHK başkan vekili olarak kalmasını uygun görmemekte ve belli bir deneme süresi için bir bölgede görevlendirilmesini düşünmektedir.

2. Çubar yoldaşa verilecek görev iki gün içinde belirlenecektir.[486]

Pospelov Komisyonunun hazırladığı rapora göre Kosior, 3 Mayıs 1938 tarihinde, yani Beriya İİHK'nin başına geçtikten birkaç ay sonra tutuklandı. Bu raporda ayrıca "Lefortovo Hapishanesi'ndeki ilk günlerinden itibaren çok şiddetli, acımasız işkencelere uğradığı, 14 saatten fazla aralıksız sorgulandığı, geceleri uyuyup dinlenmesine izin verilmediği" söyleniyor.[487] Kosior meselesi hakkında yapılan 54 soruşturmanın sadece 4 tanesinin raporu 1956 yılında açığa çıkartıldı. Bu raporlarda yazanlar, Frinovskiy'in aşağıda alıntı yapılan ifadesindeki çok sayıda iddianın doğru olduğunu kanıtlıyor.

İİHK Sverdlovsk bölgesi şef yardımcısı D.M. Dmitriyev ifadesinde şunları iddia ediyor:

LUŞKOV bana, Ukrayna'ya giden LEPLEVSKİY'in, BALİTSKİY'in adamlarının kökünü kurutmak için çok uğraştığını söyledi. Ukrayna İİHK'nin bazı yöneticilerini BALİTSKİY'in talimatıyla devrim karşıtı eylemlerde bulundukları ve komplo hazırladıkları suçlamasıyla tutuklamış.

LEPLEVSKİY sağcılarla öyle mücadele etmiş ki örgütün lider kadrosu açığa çıkmaktan kurtulmak için her şeyi denemiş.

---

486 Çubar bu karardan sonra Solikamsk selüloz işletmesi şantiye şefi olarak görevlendirildi. "30'lu Yıllarda Stalin Politbürosu", s.167-168.

487 "Iadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt 1, s.326.

S.V. KOSİOR hakkında da bir şeyler söyledi. LUŞKOV'un anlattıklarına göre Ukrayna İİHK'nin operasyon bölümünün başında KOSİOR vardı...

Bir keresinde BALİTSKİY ve LEPLEVSKİY'in çatışma halinde oldukları ve birbirlerine düşman oldukları izlenimine kapılmıştım. LEPLEVSKİY bunun sadece görünürde böyle olduğunu, gerçekte hem kendisinin hem de BALİTSKİY'in, liderliğini KOSİOR'un yaptığı, Ukrayna'daki en gizli, devrim karşıtı yeraltı örgütünün üyesi olduklarını söyledi *(bu bölümü ben işaretledim. -G.F.)*.[488]

A.V. Kosarev

Yejov'la birlikte bir komploda yer alan yeğeni Anatoliy Babulin ifadesinde, Yejov ve Yejov'un karısı Yevgeniya Solomonovna'nın "ahlaki yozlaşma" içinde olduklarını, Kosarev'in Pyatakov ve diğerleri ile birlikte "Yejov'un evine en çok misafir olanlardan biri olduğunu" söyledi:

YEJOV ve karısı Yevgeniya Solomonovna'nın dostça ilişkiler içinde oldukları ve evlerine teklifsizce gelen geniş bir arkadaş çevresi vardı. YEJOV'un evini en çok ziyaret edenler arasında PYATAKOV, eski SSCB Merkez Bankası müdürü MARYASİN, eski Merkez Bankası Dış İlişkiler Dairesi başkanı SVANİDZE, eski İngiltere ticaret ataşesi BOGOMOLOV, "Krestyanskoy gazetıy" editörü Semen URİTSKİY, Mihail KOLTSOV, A.V. KOSAREV, RIYKOV ve karısı, Zinaida GLİKİNA ve Zinaida KORİMAN vardı.[489]

Viktor Babulin'in (Anatoliy'in kardeşi) ifadesini dikkate alan Yansen ve Petrov, Kosarev ve Yejov'un karısı arasındaki bağlantıyı izlemeye çalışmış:

Viktor Babulin, Yevgeniya Solomonovna ile yakın ilişki içinde olanların arasına Aleksandr Kosarev ve Endüstri Akademisi öğrencisi Nikolay Barışnikov'u da ekledi. Eski Komsomol lideri

488 "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Başmüdürlüğü". Belge No 356, s. 590-591.

489 "Lubyanka. Stalin ve İİHK-KGB-KCK", s.75. Bkz: http://chss. montclair.edu/english/furr/research/babulinru.pdf.

Kosarev ("SSSR na stroyke" dergisinin baş editörü) 28 Kasım 1938 tarihinde gözaltına alındı ve 23 Şubat 1939 tarihinde idam edildi. "Komsomol komplosuna" katıldığı için tutuklanmıştı ama bu konunun Yejov'la bağlantısı olduğuna dair hiçbir kanıt yok.[490]

Vadim Rogovin vurguluyor: Kosarev'in yaptıkları 19-22 Kasım 1938 tarihinde gerçekleştirilen Komsomol MK Genel Toplantısında ağır eleştiriler aldı. Kendini mazur göstermeye çalışan Kosarev, Komsomol MK'nın sık sık İİHK'den daha ileri gittiğini ve çok sayıda Komsomol görevlisinin 'ortaya koyduğumuz belgeler' ve 'yaptığımız soruşturmalar' sonucunda tutuklandığını söyleyerek kendi başarılarını anlattı". Bu savunmasına rağmen, "genel toplantıda Kosarev'in ve Komsomol'un dört sekreterinin, 'Komsomol MK'nın kusurlarını ortaya koymaya çalışan dürüst Komsomol görevlilerine karşı bürokratik zorluk ve düşmanca tavır sergiledikleri ve Komsomol'un en iyi görevlilerinden birine misilleme (Mişakov yoldaş meselesi) yaptıkları gerekçesiyle' görevlerinden alınmalarına karar verildi."[491]

1930'lu yıllarda Gürcistan Komsomol MK üyelerinden biri olan Akakiy Mgeladze hatıralarında Stalin'in, özel konuşmalarından birinde Kosarev hakkında şunları söylediğini yazıyor:

Kosarev meselesi Politbüroda iki kez tartışıldı. Hakkındaki suçlamalarla ilgili belgeleri inceleyen Jdanov ve Andreyev, Mişakov ve diğerlerinin söylediklerinin doğru olduğunu ve İİHK belgelerinin de bunu desteklediğini teyit ettiler.[492]

Kosarev'in suçsuz olduğunu ya da kişisel nedenler yüzünden Beriya'nın iftirasına uğradığını ya da adli bir hatanın kurbanı olduğunu, Mgeladze de kabul etmek zorunda kaldı:

Kosarev'in görevden alındığı Komsomol MK Genel Toplantısının steno kayıtlarını okudum. Ayrıca Jdanov ve Andreyev'in söyledikleri, Şkiryatov'un raporu her şeyi hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtlıyor.[493]

490 Jansen ve Petrov, s.185.

491 V.Z. Rogovin. "Kurşuna Dizilenlerin Partisi". – Yay: Argumentıy i Faktıy, 1997, "Komsomol" bölümü. Bkz: http://trst.narod.ru/rogovin/t5/xxvi.htm.

492 A.İ. Mgeladze. "Stalin. Nasıl bilirdim?", s.172.

493 Aynı eser.

Mgeladze'nin anlattıklarına göre Stalin de yapılan hataların üzerinde durmuştu; özellikle 1937 yılında çok sayıda masum insanın maruz kaldığı sıkıntıları vurgulamıştı. Ama Stalin bu hatalardan bahsederken, bunları Kosarev meselesiyle ilişkilendirmedi.

"Kurşuna dizileceklerin listeleri"

A.V. Sgenov mahkemenin "birinci kategori" (idam) mahkûmiyet kararı verdiği kişilerin isimlerinin bulunduğu iki "kurşuna dizilecekler listesine" değiniyor: bkz. 7 Aralık 1937 tarihli Leningrad bölgesi listesi[494] ve 6 Eylül 1940 tarihli liste.[495] Bununla birlikte Sgenov öldürülmedi, SBKP XX. Kongresinde delegeler ve arasındaydı ve oldukça uzun yaşadıktan sonra 1970'lerde öldü.

"Kurşuna dizileceklerin listeleri" internet yayınının girişinde şöyle belirtiliyor:

> İsmi 1938 listelerimizin (11. ciltteki listeler) sonlarında geçen kişilerden çoğu sadece (ve oldukça sonradan) SSCB Yüksek Sovyeti Askerî Kurulu tarafından değil diğer adli kurumlar (askerî ve genel mahkemeler) tarafından da yargılandı. Bu yargılamalar sonucunda çoğunlukla idam cezasına değil başka cezalara çarptırıldılar, hatta bazıları serbest bırakıldı. Örneğin Kuybıyşev bölgesinde, 29 Eylül 1938 tarihinde imzalanan listeler hakkında yapılan bir inceleme bu listede adı geçen bir kişinin bile SSCB Yüksek Sovyeti Askerî Kurulu tarafından suçlu bulunmadığını, davaların büyük bir bölümünün sonuca ulaştığını gösterdi.[496]

Ayrıca:

> ...bu 346 kişiden hepsi kurşuna dizilmedi. Örneğin, gizli servis görevlisi G.A. Salamov (eski sekreter ve iç işleri halk komiser vekili V.M. Kurskiy'in en yakın çalışma arkadaşı) çalışma kampına gönderildi ve 1989-1990 yıllarında hâlâ hayattayken "Pravda" onun hakkında "Stalin baskılarının suçsuz kurbanı" konulu bir

494 Bkz: http://stalin.memo.ru/spiski/pg05245.htm

495 Bkz: http://stalin.memo.ru/spiski/pgl3026.htm ve ayrıca http://stalin.memo.ru/spravki/13-383.Html. sayfasındaki bağlantı.

496 Bkz: http://www.memo.ru/history/vkvs/images/intro.htm.

haber yaptı. Politbüronun kurşuna dizilecekler listesini onaylamasına ya da onay ile SSCB Yüksek Sovyeti Askerî Kurulu toplantısı arasındaki dönemde listeye isim eklemesine rağmen Ulrih'in cezanın derecesini belirlerken kesin bir özgürlüğe sahip olmasına ne demeli?[497]

SBKP(B) MK Ocak (1938) Genel Toplantısı kararları

J. Getty ve O. Naumov MK Ocak 1938 Genel Toplantısı kararları hakkında şu yorumu yapıyorlar:

> Parti içindeki kitlesel tasfiyelerin suçu (hiçbir temeli olmadan), çoğunun sorumluluğu kısmen elinden alınmış olan parti sekreterlerine yıkıldı...
>
> Sonraki aylarda [*Ocak (1938) Genel Toplantısından sonra –G.F.*] partiden toplu halde çıkartmalar azaldı, çıkarılanların büyük bir bölümü tekrar partiye alındı ve 1933 yılında ilk defa partiye yeni üyeler alınmaya başladı.[498]

Robert Thurston 1938 yılındaki baskı politikasının diğer özelliklerine dikkat çekiyor:

> Vişinskiy "terör hakkındaki tüm incelemelere şüpheyle yaklaşıyor". "Savcılık teröre karşı çıkan ve engelleyen hiçbir adımı Genel Sekreterin (*Stalin'in –G.F.*) onayını almadan atmadı.
>
> Çuyanov'un ifadesi, İİHK'nin tüm ülkede olmasa da bazı bölgelerde denetimden çıktığını gösteriyor... Ama toplanan tüm kanıtlar terörün iki iz bıraktığını gösteriyor: Birinde Stalin olayların büyümesini teşvik etti, sert müdahalelerde bulundu ve 1937 yılında fazla düşünmeden verilen bir kararla yüz binlerce kişinin tutuklanmasını talep etti. Diğerinde ise yetkili organlar Stalin'in talimatlarını dinlemediler, gerçekte var olmayan meseleler ürettiler, insanlara işkence ettiler ve bağımsız iradelerini kullandılar *(ayrıntılandırmayı ben yaptım. –G.F.)*.[499]

---

497 Aynı eser. Dipnot 22.

498 J.Getty, O.V. Naumov. "The Road to Terror...", s. 496-497. (detaylar için bkz. bölüm 12). Ayrıca bkz: Y.N. Jukov. "Kremlin Sırları. Stalin, Molotov, Beriya, Malenkov". - Yay: TERRA, 2000, bölüm 2, s. 33-55.

499 R.Thurston. "*Life and Terror in Stalin's Russia*", s.109,112.

İ.A. Benediktov da terörün önüne geçilmesi konusunda Ocak Genel Toplantısında alınan kararları oldukça önemli buluyor:

> Stalin baskılar sırasında izin verilen zorbalıkların ve kanunsuzlukları kesinlikle biliyordu, kendisi de benzer dönemlerden geçmişti ve izin verilen aşırılıkların önüne geçilmesi, masum insanların serbest bırakılması için gerekli adımların atılmasını kabul etti. İftiracılar ve ispiyoncular o dönemde pek de hoş karşılanmazlardı. Bunlardan çoğu, yaptıkları ortaya çıktıktan sonra zamanında kurbanlarının gönderildikleri kampa gönderildiler. Bazılarının Hruşçov'un "çözülme" döneminde serbest kaldıktan sonra, Stalin'in kanunsuzluğu konusunda seslerini yükseltmeleri ve hatta hatıralarında yazmaları bir paradoks olarak karşımıza çıkar!..
>
> SBKP(B) MK Ocak 1938 Genel Toplantısında, dürüst komünistlere ve parti üyesi olmayanlara karşı kanunsuz davranışlar sergilendiğini açıkça kabul etti ve bu konuda aldığı karar tüm önemli gazetelerde yayınlandı. Bu karar o kadar açıkça kabul edildi ki SBKP(B)'nin 1939 yılında gerçekleştirilen XVIII. Kongresinde dile getirilen haksız baskılar tüm ülkede konuşuldu. MK Ocak 1938 Genel Toplantısından hemen sonra aralarında önemli komutanların da bulunduğu haksız yere cezalandırılmış binlerce kişi serbest bırakıldı. Hepsinin itibarı resmen iade edildi ve Stalin hepsine kişisel özürlerini sundu.[500]

Lev Balayan "Stalin ve Hruşçov" isimli kitabında terörün kendi kendine bitmediğini, merkezî yönetimin aldığı bir dizi kararla sona erdirildiğini vurguluyor:

> SBKP(B) MK sosyalist yasaların çiğnenmesi nedeniyle sadece 1938 yılında altı karar aldı. Alınan kararlar şunlardı: "SSCB İİHK DGBM yapısının değiştirilmesi hakkında karar" (28 Mart), "SSCB İİHK yapısının değiştirilmesi hakkında karar" (13 Eylül), "SSCB İİHK yapısı hakkında karar" (23 Eylül), "İİHK görevlilerinin sayılması, incelenmesi ve onaylanması hakkında karar" (14 Kasım), "tutuklamaların yapılma biçimi hakkında karar" (SSCB SHK ile birlikte 1 Aralık tarihinde), İİHK içindeki "ikililer" ve

500 İ.A. Benediktov, "Stalin ve Hruşçov Hakkında". // *Mopodaya zvardiya*, 1989, sayı 4. Bkz: http://stalinism.newmail.ru/benedikt.htm.

"üçlüler" SSCB İç İşleri Halk Komiserinin *(L.P. Beriya -L.B.)* emriyle kaldırıldı (26 Kasım 1938).[501]

Balayan devam ediyor:

SSCB savcısı A.Y. Vişinskiy 1 Şubat 1939 tarihinde, askerî savcılığın, Vologod bölge sekreterinin isteğiyle Vologod İİHK görevlilerinin işlediği tehlikeli suçları ifşa ettiğini J.V. Stalin ve V.M. Molotov'a bildirdi. Daha önce de açıklandığı gibi, işlenmeyen suçları ortaya atan iftiracılar sanıkların ifadelerini korkunç işkencelerle alarak gerçekleri yansıtmayan sorgu raporları hazırladılar... Bu şekilde hazırlanan raporlar Vologod bölgesindeki İİHK troykasına iletildi ve yüzden fazla insan kurşuna dizildi... Sorgulama sırasında sanıklara her türlü ağır işkence yapıldı. Bu işkenceler o boyuta vardı ki dört kişi sorgulama sırasında öldü.[502]

Sosyalist yasalara karşı işlenen ağır suçlar Leningrad Askerî Bölgesindeki askerî mahkemede yapılan kapalı bir oturumda İİHK Vologod yönetiminden görevlilerin ve Vologod savcılığının katılımıyla görüşüldü. Bu canice suçların öncüsü ve düzenleyicisi olmakla suçlanan Vlasov, Lebedev ve Roskuryakov en ağır cezaya -idam cezasına-, suç ortakların yedisi de uzun süreli hapis cezalarına çarptırıldı. Tüm ülkede Vlasov, Lebedev ve Roskuryakov gibi 11.842 iftiracı cezalandırıldı, bu konuları fazla önemsemeyen Gorbaçov'un isteğiyle kurulan ünlü Aleksandr Yakovlev komisyonu bile bu kişilerin itibarını iade etmedi. Yasadışı kitlesel tutuklamalar yapmakla, sorguda yasadışı yöntemler uygulamakla suçlanan, itibarlarının iade edilmesi Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti'nin 16 Ocak 1989 tarihli kararıyla elli yıl sonra bile redde-

501 L.A. Balayan. "Stalin ve Hruşçov". Bkz. "Nikita Hruşçov'un 'Büyük Sıçrama'sı" bölümü: http://www.stalin.su/book.php?action=header&id=6. Balayan "üçlü"den bahsederken "Zorbalık. Savcının Çizdiği Kaderler" (Yay: Yur. Lit., 1990, s. 314) derlemesinden alıntı yapıyor ve yanlışlıkla 26 Kasım 1938 tarihini veriyor. Bu kararın gerçek tarihi 17 Kasım 1938 (Bkz: "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Başmüdürlüğü". Belge No: 362, s. 607-611. 12 Mart tarihli karar hariç bütün kararlar bu kitapta yayınlandı): Belge no:340, s. 548-549; belge no: 345, s. 554-555; belge no:360, 604-606.

502 Belge: "Sovyet Yönetimi. Yazışmalar. 1928-1941" isimli, A.V. Kvaşonkin ve çalışma arkadaşlarının derlediği kitapta yayınlandı. Yay: ROSSPEN, 1999, bel. 239, s. 398-400. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/vyshinsky_stalin-feb0139.html.

dilen bu iftiracıların suçlarının –binler kişinin cezalandırılmasının– sorumluluğu önce Hruşçov sonra da onun kıdemli memuru ve çırağı Gorbaçov tarafından merhum J.V. Stalin'e yıkıldı.[503]

Yansen ve Petrov başka sahtekârlıklarlardan da söz ediyor: Örneğin 1938 yılının Ocak ayından sonra Ukrayna'daki baskıların uygulanmasında Hruşçov'un sağ kolu haline gelen A.İ. Uspenskiy:

> İİHK yerel yöneticilerinin Yejov'a fazla ses çıkarmadan direndikleri ve Yejov'un onları hapisle tehdit ederek kitlelere baskı yaptırdığı iddiası konferansta bulunan başka birinin –İİHK Orenburg şefi A.İ. Uspenskiy'in (1939 yılının Nisan ayında yapılan soruşturmada alınmıştı)– ifadesiyle çelişiyor. Onun anlattıklarına göre, "daha fazla tutuklu hakkında rapor hazırlamak için birbirleriyle yarışıyorlardı". Konferansta daha sonradan her bölgede yapılan tutuklamaların sayısı konuşulunca Uspenskiy'in yanıldığı ortaya çıktı. Uspenskiy'e göre Yejov şu talimatı vermişti: "Dövün, ayrım yapmadan hepsini dövün." Uspenskiy, Yejov'un düşmanların ortadan kaldırılması konusunda "Birkaç masum insan da öldürülebilir ama bu konuda yapacak bir şey yok" dediğini belirtiyor. İki başka kaynakta da benzer bir ifadeye rastlanıyor: Yejov "Operasyon sırasında fazladan bin kişinin öldürülmesi büyük bir sorun yaratmaz" dedi.
>
> Yejov ve Frinovskiy konferans sırasında (*İİHK 16 Temmuz 1937 –G.F.*) İİHK'de göreve başlayan şeflerle görüştüler, tutuklamaları ve idam etmeleri gereken kişi sayısını tartıştılar ve bu işlemlerin hazırlığının nasıl yapılacağı ve nasıl yerine getirileceği konusunda bilgi verdiler. Mironov, Batı Sibirya bölgesi yönetiminde ortaya çıkan sağ-Trotskist blok hakkında Yejov'a bilgi verdi. Gözaltına alınanlardan bazıları hakkındaki kanıtların yetersizliğinden bahsedince Yejov itiraz etti: "Neden onları tutuklamıyorsun? Senin için çalışmak için toplanmıyoruz, at onları hapse, sonra haklarında yeterli kanıt olmayanları ayır. Sana daha önce de söylemiştim, biraz daha cesur ol." Bölüm şeflerinin bazı durumlarda, Mironov'un da onayını alarak "fiziksel şiddete başvurabileceğini" ekledi. Uspenskiy Yejov'a 70 yaşındaki bir tutukluyu ne yapacaklarını

503 L.A. Balayan. Alıntı için bkz: http://www.stalin.su/book.php?action=header&id=6.

sorduğunda, bu tutuklunun kurşuna dizilmesi talimatını aldı...

Yejov'un masada sarhoşken söyledikleri Uspenskiy'i çok şaşırttı ve telaşlandırdı. Ukrayna'ya giderlerken Yejov yol boyunca içti ve Uspenskiy'e Politbüronun kendisinin "elinde" olduğunu, her şeyi yapabileceğini, Politbüro üyeleri de dahil herkesi tutuklatabileceğini anlattı durdu.[504]

Eski Smolensk İİHK şefi, Mayıs 1938'den sonra Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti İç İşleri Halk Komiseri Aleksey Nasedkin, Ocak 1938 İİHK konferansında yaşananları şöyle anlatıyor:

Yejov, Batı Sibirya İİHK şefi –55.000 tutuklu, Sverdlovsk bölgesinden Dmitriyev – yaklaşık 40.000, Belarus'dan Berman– yaklaşık 60.000, Orenburg'dan Uspenski – yaklaşık 40.000, Uzak Doğu'dan Lyuşkov – yaklaşık 70.000, Moskova bölgesinden Redens – yaklaşık 50.000[505] gibi "astronomik" rakamlar veren yöneticilerin yaptıklarını övdü. Ukrayna İİHK yöneticilerinden her biri 30.000 ile 40.000 arasında kişiyi tutukladıklarını söylediler. Bu rakamları duyan Yejov kapanış konuşmasında "yarışta öne çıkanları" övdü ve şüphesiz bazı abartmalar olduğunu, örneğin Juravlev'in Kuybışev'de Postışev'in talimatıyla bölgedeki tüm parti görevlilerinin yerlerini değiştirdiğini söyledi. Ama hemen "böyle geniş kapsamlı operasyonlarda hata yapmanın kaçınılmaz olduğunu" ekledi.[506]

"Beriya çetesi"

R. Thurston, Beriya İİHK'nin başına geçtikten sonra olanları Hruşçov'un nasıl çarpıttığını ayrıntılı olarak yazıyor:

Hruşçov o dönemde aygıtların açıkça işkence yaptıklarını ve Beriya'nın gelişiyle bu işkencelerin arttığını iddia etti. Hruşçov'un yaptığı konuşmanın bir amacı da Beriya'yı, kötü yanları Stalin öldükten sonra ortaya çıkan azılı bir düşman ve siyasi bir rakip olarak göstermek olduğu için bu iddianın doğruluğuna güvenemeyiz.

504 Jansen, Petrov. s.84-85, 133.

505 Hatırlayalım: Redens ve Hruşçov aynı troyka içindeydi.

506 Aynı eser, s. 131.

Beriya hakkındaki görüşün olumsuza dönmesi... Yejov'un yerine geçtikten sonra olanlar hakkındaki ilk elden delillerin haksız yere görmezden gelinmesinin bir sonucuydu. Smolensk savcısı Boris Menşagin'in yorumlarına göre "Beriya şaşırtıcı bir biçimde, göreve gelir gelmez özgürlükçülük anlayışı sergiledi." Bölgenin yerlisi Alexander Weissberg tutuklamaların "neredeyse sıfıra indiğini", bunların yerine yeni ve daha iyi bir politikanın izlendiğini belirtti. 1939-1941 yıllarında politik baskılar önemli ölçüde azaldı...

Hapishane ve kamplardaki tutuklulara Yagoda döneminde sahip oldukları ve Yejov döneminde ellerinden alınan kitap okuma, satranç ve diğer oyunları oynama hakkı 1938 yılının sonunda tekrar verildi... Sorgucular, saygısız, kaba "sen" yerine, kibar bir biçimde "siz" diye hitap etmeye başladılar... Hruşçov'un söylediklerinin aksine işkence yeniden bir istisna haline geldi... R.V. İvanov-Razumnik, Maria Yoffe, Abdurahman Avtorhanov ve bazı diğer tutuklular, fiziksel şiddet yöntemlerinin, Beriya "organları" kontrolü altına aldıktan sonra –hâlâ yürürlükte olmalarına rağmen– sona erdiğine dikkat çektiler. Beriya'nın İİHK içinde yaptığı temizlik Yejovcu vekillerin ve alt seviyelerdeki yöneticilerin görevlerinden alınmalarına neden oldu.

Pospelov raporunda da gösterildiği gibi 1939-1940 yıllarında yapılan tutuklamaların sayısı, 1937-1938 yıllarında yapılan tutuklamalara oranla yüzde 90 azaldı:

Yıllar	1935	1936	1937	1938	1939	1940
Tutuklananlar	114.456	88.873	918.671	629.695	41.627	127.313
İdam edilenler	1229	1118	353.074	328.618	2601	1863

Tabloda da görüldüğü gibi 1939-1940 yıllarında 1937-1938 yıllarının yüzde biri oranında[507] idam gerçekleşmiş. Yejov'un 1938 Kasımının ikinci yarısında görevinden alınmasından sonra[508] İİHK'nin başına Beriya geçti ve 1939 yılına kadar geçen sürede idari "organların" tüm dizginlerini eline geçirdi.

507 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?" Cilt 1, s. 317. Bkz: http://www.idf.ni/2/7. shtml.

508 "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Başmüdürlüğü". Belge No 363, s. 611.

"İşkenceler hakkında şifreli telgraf"

J.A. Getty, Hruşçov'un SBKP XX. Kongresinde okuduğu telgrafa çok benzeyen asıl telgrafı ortaya çıkardı:

> Araştırmamız sırasında, Hruşçov'un 1956 yılında "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada değindiği, Stalin'in 1939 yılındaki, ünlü sorgulama yapılırken "fiziksel şidddete başvurulması" talimatını ortaya çıkardık. (Bkz: İadeiitibar: 30-50 yılları arasındaki politik süreç. / Editörler: İ.V. Kurilov, N.N. Mihaylov ve V.P. Naumov. – Yay: Politizdat, 1991, s. 40). Stalin'in 27 Temmuz (*Hruşçov'un dediği 10 Temmuz [bu tarih hatalı, doğrusu 10 -G.F.*] değil) tarihli telgrafı tüm bölge sekreterlerine gönderildi. Telgrafta istisnai durumlar haricinde fiziksel şiddet kullanılmasının hâlâ yasak olduğu yazıyordu. Telgrafın N.İ. Yejov görevden alındıktan sonra yazılmış olması ve Hruşçov'un konuşmasında çıkarttığı bölümde Yejov'un işkence uygulamasını "bir kural haline" getirmekle suçlandığının belirtilmesi ilginç.[509]

10 Ocak 1939 tarihli telgrafın tam metni (Hruşçov'un konuşmasında alıntı yaptığı bölüm kalın harflerle yazılmıştır):

> SBKP(B) MK ŞİFRESİYLE
>
> BÖLGE KOMİTELERİNİN, BELDE KOMİTELERİNİN SEKRETERLERİNE, ULUSAL KOMÜNİST PARTİLERİN MERKEZ KOMİTELERİNE, İÇ İŞLERİ HALK KOMİSERLERİNE, İİHK ŞEFLERİNE
>
> SBKP MK bölge ve belde komitesi sekreterlerinin, İİHK sorgu memurlarının tutuklulara suç oluşturacak şekilde fiziksel şiddet uyguladığı bilgisini almıştır. SBKP MK, İİHK'nin fiziksel şiddet kullanmasına, SBKP MK'nın 1937 itibariyle izin verdiğini duyurur. Bununla birlikte fiziksel şiddetin sadece istisnai durumlarda, insani yöntemler kullanan sorguculara cevap vermeyi reddederek Sovyet yönetimiyle hapiste de çatışmaya devam eden halk düşmanlarına karşı kullanılmasına izin verilmiştir. Deneyimler, bu yöntemin sonuç verdiğini, halk düşmanlarının ortaya çıkarılmasını hızlandırdığını göstermiştir. Zakovskiy, Litvin, Uspenskiy

509 J.A. Getty. "Excesses Are Not Permitted." // *The Russian Review*. Sayı 61 (Ocak 2002), s. 114.

gibi hainlerin fiziksel şiddet yöntemini bir istisna olmaktan çıkartıp kurala dönüştürdükleri ve rastgele tutukladıkları dürüst insanları cezalandırabilmek için kullanmaya başladıkları doğrudur. Ama bu yöntemler doğru şekilde kullanıldıkları zaman kesinlikle çok kötü yöntemler değildir. Tüm burjuva istihbarat örgütlerinin sosyalist proletaryanın temsilcilerine karşı fiziksel şiddet uyguladığı, hem de en ağır biçimiyle uyguladığı bilinmektedir. Sosyalist istihbarat örgütü burjuvazinin ajanlarına, işçi sınıfının ve kolektif köylülerin azılı düşmanlarına karşı neden daha insanca davranmak zorunda olsun? SBKP MK halkın düşmanlarının ortaya çıkarılıp silahlarının elinden alınması için istisnai durumlarda fiziksel şiddet uygulanmasını uygun ve gerekli görüyor. SBKP MK bölge ve belde komiteleri sekreterlerinden, Halk Komiserliği MK'dan İİHK görevlilerinin açıklamaya uygun davranıp davranmadıklarını kontrol etmelerini talep ediyor.

SBKP(B) MK SEKRETERİ J. STALİN.[510]

"Fiziksel şiddet" kullanımına izin verilmesi SBKP MK Haziran (1957) Genel Toplantısında tartışıldı:

Hruşçov: Bir soru sormak istiyorum. Kaganoviç ve Molotov da bu konuşmayı yaptığımızı reddetmeyeceklerdir. XX. Kongreden hemen önce ya da birkaç gün sonra Kaganoviç, tutukluların dövülmesi konusunda herkesin altına imza attığı bir belge olduğunu söyledi. Kaganoviç bu belgenin geri çekilmesini ve ortadan kaldırılmasını önerdi. Malin'e bu belgeyi bulması görevini verdiler ama zaten ortadan kaldırılmış olduğu için bulamadılar. Bunları konuşmadık mı?

Kaganoviç: Kişi kültü sorunu hakkında konuştuğumuz zaman bu konuyu da konuştuğumuzu hatırlıyorum, bu belgeyi ve kimsenin bu belgeyi bulmaın için beni zorlamadığını söylediğimi de hatırlıyorum. "Ortadan kaldırma" ifadesini kullanmadım.

Bir ses: Neden zorlasınlar?

510 Alıntılar: "Hruşçov'un Konuşması...", s. 223-224.

Kaganoviç: Bakın. Bunu kişi kültünün onaylanması sırasında söylemiştim. Altında imzam olan bir belgeyi hatırlamamın ne gibi bir anlamı olabilir?

Hruşçov: Başkalarının bu belgeyi bulmasından korkuyordun.

Kaganoviç: Çok yanlış bir yorumlama. Onaylama sırasında, bazı değişiklikler yaptığımızı söyledim. "Ortadan kaldırma" ifadesi; bunu sen ekliyorsun.

Hruşçov: Kaganoviç doğru söylemiyor, yalan söylüyor. Ben hiçbir şey eklemedim. Bu belgenin bulunması için birini görevlendirdik ama zaten ortadan kaldırılmış olduğu için bulamadılar.

Kaganoviç: Bunu neden hatırlayayım?

Bir ses: Başkaları hatırlayabilir.

Kaganoviç: Böyle bir belge olduğu ve bulunması gerektiği gibi bir şey söylemedim.

Hruşçov: Bu kararın hangi şartlarda yazıldığını ve imzalandığını da söyledin.

Kaganoviç: Evet, bunu söyledim. Oturmuş toplantı yapıyorduk, belge elden ele dolaştı ve herkes imzaladı.

Hruşçov: Kimler imzaladı?

Voroşilov: Ben böyle bir belgeyi imzalamadım, zaten imzalamam teklif edilseydi yüzlerine tükürürdüm. İtirafta bulunmam için hapishanede beni dövdüler, hiçbir şey itiraf etmedim, böyle bir belgeyi nasıl imzalamış olabilirim? Hepimiz oturuyorduk, hepimiz imzaladık diyorsun. Bu imkânsız, Lazar Moiseyeviç. *(Alkışlar.)*

Kaganoviç: Hafızam beni yanıltmıyorsa bu belge partinin bölge komitelerine gönderilmişti. Oralara bakalım.

Hruşçov: Böyle bir telgraf gerçekten de gönderilmişti. Ama ben öbür belgeden bahsediyorum. Nasıl oturduğunuzu, belgenin nasıl yazıldığını anlatıyordun. Hepimiz imzaladık diyorsun. Kim bu hepimiz? Ben bilmiyorum.

Kaganoviç: Tam olarak hatırlamıyorum.

Hruşçov: Molotov imzaladı mı?

Kaganoviç: İmzaladı.

Hruşçov: Bu belgeyi kim kaleme aldı?

Kaganoviç: Stalin kendi el yazısıyla yazdı. Tüm bölge komitelerine gönderilen bir belge var.

Sesler: O belgeyi hepimiz biliyoruz, öbür belge o.

Hruşçov: Asıl belge ortadan kaldırıldı mı?

Molotov: Casuslara fiziksel şiddet uygulanması hakkındaki, şimdi bahsettiğimiz telgraf tüm MK üyelerine ve bölge komitelerine gönderildi.

Malin: MK arşivinde aslı yok, ortadan kaldırılmış. Bölge komitelerine gönderilen telgrafın kopyası var.

Aristov: Sadece Dağıstan'daki parti bölge komitesinde bir tane buldular.

Jukov: Kim imzalamış?

Malin: Stalin.

Hruşçov: Bu telgrafı hepimiz hatırlıyoruz, hepimiz aldık.

Molotov: Bu telgrafta casuslara, ülkeye ve partiye zarar verenlere karşı uygulanacak fiziksel şiddetten bahsediliyor.

Lebedev: Hapse atılan tüm parti görevlilerinin casus oldukları anlamına geliyor.

Molotov: Bildiğiniz gibi, benden de şüphelenmişlerdi.[511]

İ.A. Benediktov 1950'li yıllarda pek çok belgenin Hruşçov'un emriyle imha edildiğini doğruluyor:

Yetkili kişiler bana, Hruşçov'un 30'lu ve 40'lı yıllardaki baskılar hakkındaki bir dizi önemli belgenin imha edilmesi emrini verdiğini söyledi. Her şeyden önce, doğal olarak, Moskova'daki ve merkeze gelmeden önce görev yaptığı Ukrayna'daki sayısız masum insanın cezalandırılmasına neden olan kanunsuzluklarını saklamak istiyordu. 30'lu yılların sonunda parti ve ordu görevlilerine karşı uyguladığı baskıları kanıtlayan belgeler de imha edildi. Taktiği açıktı: Bu kanunsuz uygulamaların tüm suçunu Stalin'e ve kendine rakip gördüğü "Stalinistlere" yıkarak kendini temize çıkartmak.

511 "Molotov, Malenkov, Kaganoviç. 1957". SBKP MK Haziran Genel Toplantısı steno kayıtları ve diğer belgeler. *I.* Editör: Akad. A.N. Yakovlev. – Yay:MFD, 1998, s. 121-122.

Beriya'nın Rodos'a verdiği, Kosior ve Çubar'a işkence yapması talimatı hakkında

Gündeminde "Rodos meselesi" olan 1 Şubat 1956 tarihli SBKP MK Başkanlık Heyeti toplantısının tutanakalarından, Hruşçov'un bu toplantıyı "kişi kültünü topa tutmak" için kullandığı ortaya çıkıyor:

RODOS MESELESİ HAKKINDA

Aristov, Rudenko, Molotov, Kaganoviç, Hruşçov, Bulganin, Voroşilov, Perbuhin, Saburov (bir dizi soru soruyor), *Mikoyan, Malenkov, Pospelov, Suslov, Serov, Hruşçov.*

Molotov. – Rodos şimdi nasıl davranıyor?

Hruşçov – Rodos insanların itibarlarının iade edildiğini biliyor. (361)

Hruşçov yoldaşa (Rodos) hakkında soru. Postıyşev ve Kosior yoldaşı neden düşman ilan ettiğinizi söyler misiniz?

Hruşçov – Kesinlikle suçlular. Bu işleri yürütürken pek çok kanun dışı şey yapmışlar. Stalin de suçlu.

Aristov – Hruşçov yoldaş, gerçekleri söyleyecek kadar cesur musunuz?

Aristov – Eyhe son anına kadar her şeyi reddetti ama yine de onu kurşuna dizdiler.

Hruşçov – Yejov kesinlikle suçlu değil, dürüst bir insan...

Hruşçov – Yagoda kesinlikle dürüst bir insan. Yejov da [kesinlikle dürüst bir insan]. Her şeyden önce doğruları söylediler. Parti çıkarlarına göre bir karar verilmeli. Stalin kendini sosyalizme adamıştı ama kullandığı yöntemler acımasızdı. Partiyi mahvetti. Marksist değildi. İnsanların içindeki tüm kutsallıkları sildi. Kendi kaprislerini dayattı. Kongrede terörden bahsetmedi. Stalin'i bulunduğu konumdan indirecek (edebiyattan, posterlerden çıkartacak) bir çizgi belirlenmeli. Onun yerine Marx'ı, Lenin'i koymalıyız.

Hruşçov – Kişi kültünü daha şiddetli top ateşine tutmalıyız.[512]

Aynı gün SBKP MK Genel Toplantısında şu karar alındı:

No: 185. Karar I – B.V.RODOS MESELESİ HAKKINDA (HRUŞÇOV, RUDENKO, SEROV, MOLOTOV, MİKOYAN, KAGANOVİÇ, VOROŞİLOV, BULGANİN, MALENKOV, PERBUHİN, SABUROV, SUSLOV, ARİSTOV, POSPELOV YOLDAŞLAR)

B.V.Rodos'un mahkemeye çıkarılmasına ve davasının SSCB Yüksek Sovyeti Askeri Kurulunda yapılacak gizli bir oturumda görülmesine karar verilmiştir.[513]

512 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleştir" Cilt I, s. 308-309.

513 Aynı eser, s.310.

"STALİN VE SAVAŞ" BÖLÜMÜNÜN KAYNAKLARI

Stalin savaşın başlayacağı uyarısını "dikkate almadı"

Saldırının aniden başlaması konusunda görüşlerini bildiren hava baş mareşali A.E. Golovanov tüm sorumluluğun tek kişiye yıkılmasını doğru bulmuyor:

> Hitler'in ülkemize düzenlediği ani, beklenmedik saldırının tüm sorumluluğunu, devletin başında olduğu için Stalin'e yıkıyoruz ama savunma halk komiseri S.K. Timoşenko, genelkurmay başkanı G.K. Jukov ve diğer yoldaşların da bu konuda sorumluluğu var. Bilindiği gibi onlar hakkında hiçbir iddia ortaya atılmıyor. Dünya çapında önemli stratejik zaferler, çeşitli çatışmaların ya da bir bütün olarak savaşın sonucu ülkenin başında olan kişilere mal edilir. Mantık budur. İkinci Dünya Savaşı'ndaki büyük tarihsel zaferi Stalin'in yönettiği ülke, parti ve ordu kazanmıştır.[514]

SSCB yönetiminin savaş öncesi yaptığı hataları ve ihmallerin nedenlerini bulmaya çalışan Vadim Kojinov şunları kaydediyor:

> Tarafsız bir gözle değerlendirecek olursak, Stalin ve Roosevelt'in yaptığı hataların tatmin edici bir açıklaması var. İstihbarat bilgileri farklı; çoğunlukla yanlış bilgi veren kaynaklardan geldiği için çelişkiliydi. Stalin'in o dönemde, Almanya'nın (Stalin'in de düşündüğü gibi) SSCB'ye saldırmadan önce Büyük Britanya'yı ele geçireceğine dair çeşitli -aralarında yanlış bilgiler de içeren- bilgiler aldığının anlatıldığı belgelerin derlemesi kısa süre önce "Hitler'in Stalin'in Masasındaki Sırları. Almanlar'ın SSCB'ye saldırısı hakkında istihbarat ve karşı istihbarat. Mart-Haziran 1941" adıyla yayınlandı. O dönemin istihbarat şeflerinden biri olan general P.A. Sudoplatov sonradan belirtti: "Almanya'daki üç güvenilir (*Kojinov'un vurgusu -G.F.*) kaynağa özel bir önem gösteriliyordu. Wehrmacht başkanlığı iki cephede savaşa kesinlikle karşı çıkıyordu."
>
> Alman saldırısı hakkındaki istihbarattan duyulan kuşku, savaşın başlangıç tarihi hakkında verilen istihbaratta da anlaşmazlık

514 Alıntı: Andrey Kazantsev. "22 Haziran – İki Yıldırım Taarruzu". *Nakanune.ru* 22.06.2005. bkz: http://www.nakanune.ru/articles/22_ijunia_dva_blickriga.

yaşanmasına da neden oldu: "...14 ve 15 Mayıs, 20 ve 21 Mayıs, 15 Haziran ve en son 22 Haziran tarihleri verildi... Mayısın ilk günlerinde saldırıya geçileceği istihbaratı doğru çıkmayınca, Stalin... sonunda Almanya'nın SSCB'ye 1941 yılı içinde saldırmayacağına inanmaya başladı..."

Pek çok yazar 1960'lı ve sonraki yıllarda büyük bir öfkeyle, örneğin sonradan dünya çapında ünlenen casus Riçard Sorge'nin, savaşın başlamasından bir hafta önce verdiği Alman saldırısının kesin olarak 22 Haziranda başlayacağı istihbaratına kimsenin inanıp harekete geçmediğini yazdı. Ama "güvenilir" kaynakların verdiği "doğru çıkmayan" tarihlerden sonra (Sorge de daha önce saldırının Mayıs ayında başlayacağını bildirmişti) bu tarihe de inanmak kolay değildi. Ve savaşın 22 Haziranda başladığını -tüm dünya gibi- bilen günümüz "analizcileri"ni, Sorge'nin 15 Haziranda gönderdiği istihbaratını dikkate almadığı için Stalin'e öfkelenmelerini, en basit ifadeyle saflık olarak değerlendirebiliriz...[515]

Sovyet istihbarat raporlarında savaşın başlangıcı ile ilgili pek çok tarih olması tesadüf değildi: Tarihçilerin artık, altında Keitel'in imzası olan, saldırı dönemleri, Alman ordusunun gücü, ana saldırının yönü hakkındaki hayalî bilgilerin yayılmasının cesaretlendirildiği "OKB yönetimi operasyon karargahının dezenformasyon düzenlemeleri talimatı"ndan[516] haberleri var. Bunun Sorge'yle ilgisi, Almanya'nın SSCB'ye saldıracağı "kesin tarihi" bildirdiği ünlü telgrafın "Hruşçov döneminde çıkan bir uydurma" olduğunun ortaya çıkması.[517]

1941 yılının Haziran ayında genelkurmay başkanlığı görevinde bulunan Mareşal K.A. Meretskov Alman saldırısından hemen önceki durumu şöyle tasvir ediyordu:

---

515 V.V. Kojinov. "Rusya. XX. Yüzyıl (1939-1964) Tarafsız Bir İnceleme Denemesi" - Yay: Algoritm, 1999, s. 73-74. Bkz: http://www.hronos.km.ru/libris/kozh39_1_2.html.

516 "1941 Yılı Belgeleri". 2 Kitap. Kitap 1. - Yay: MFD, 1998, s. 661-664. Bkz: http://history.tuad.nsk.ru/works/1941/vol1/0141-1.html#doc279

517 22 Haziran 1941. "Aslında Her Şey Başka Türlü müydü?" // *Krasnaya Zvezda*. 2001. 16 Haziran. Bkz: http://www.redstar.ru/2001/06/16_06/4_01.html. Sorge'nin verdiği istihbaratın analizi için bkz: E.A. Gorbunov. "Kara Ejderhayla Mücadele. Uzak Doğu'da Gizli Savaş". Bölüm: "Ramsay" grubu bildiriyor.

> İngiltere ve ABD, savaşın başlangıcından itibaren Hitler karşıtı koalisyonda müttefikimizdi, yönetimimizin o dönemde aldığı kararları eleştirenler bu kararları sadece Sovyet-Alman savaşı kapsamında değerlendiriyorlar ve bu yüzden hata yapıyorlar. 1941 baharında durum son derece karışıktı. Kapitalist güçlerin, Almanya, Japonya, İngiltere ve ABD'nin diyelim, Sovyet karşıtı bir koalisyon oluşturmayacağının garantisi yoktu. Hitler 1940 yılında İngiltere'ye çıkartma yapmaktan vazgeçti. Neden? Yeterli gücü mü yoktu? İngiltere'den daha sonra kurtulmaya mı karar vermişti? Yoksa Sovyet karşıtı birleşik cephe için gizli görüşmeler mi yapmıştı? Tüm olası seçenekleri hesaba katmamak çok büyük bir düşüncesizlik olurdu. SSCB'nin selameti doğru politikanın seçilmesine bağlıydı. Cepheler nerede açılacaktı? Kuvvetler nereye yığılacaktı? Sadece batı sınırına mı? Güney sınırında da bir savaş çıkabilir miydi? Uzak Doğu'da koşullar nasıl olacaktı? Hiçbir kesinliğin olmadığı ve pek çok hareket yolunun olduğu koşullarda en doğru yolu seçme zorunluluğu durumu daha da zorlaştırıyordu.[518]

Hava mareşali Golovanov'un II. Dünya Savaşı'nın başlarındaki başarısızlıkların sorumlularından biri olarak gösterdiği mareşal G.K. Jukov eleştiri yapanlara durumu anlatmaya çalıştı:

> Bence ülke savunmasının temel noktaları ve yönetimi doğruydu. Yıllar boyunca ekonomik ve toplumsal olarak her şey ya da yapılabilecek her şey yapıldı. 1939'dan başlayarak 1941'in ortalarına kadar geçen dönemde halk ve parti, savunmayı güçlendirmek için tüm gücünü ve imkânlarını kullanarak olağanüstü bir çaba gösterdi.[519]

Sovyet silahlı kuvvetlerinin savaşın başında yenilgiye uğramasının nedenleri ile ilgili farklı görüşler Haziran 1941 tarihinden on yıl sonra da devam ediyordu. Örneğin mareşal A.M. Vasilevskiy bu konuda şöyle düşünüyordu:

---

518 K.A. Meretskov. "Halkın Hizmetinde". – Yay: Polltizdat, 1968. Bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/meretskov/16.html.

519 G.K. Jukov. "Hatıralar ve Düşünceler". 2 cilt. – Yay: OLMA-PRESS, 2002, cilt 1, bölüm 9. Bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/zhukovl/09.html

> Bilindiği gibi Almanya, Sovyetler Birliği'ne saldırı planını hayata geçirmek için aralarında 19 tank tümeni ve 14 motorize tümenin de olduğu 152 tümen ayırmıştı ve bu da aktif Alman ordusunun yüzde 77'siydi; Almanya'nın uydu devletleri SSCB'ye 29 tümen sürdü ve SSCB'nin sınırlarında toplam 181 tümen ve 18 tugay, 48.000 top ve havan, yaklaşık 2.800 tank ve saldırı aracı, 4.950 uçak vardı. Toplam 5.500.000 kişi vardı ve bunlardan 4.600.000'i Almandı.
>
> Bu güçteki bir düşmanın saldırılarını püskürtmek ve sınır bölgelerindeki silahlı kuvvetleri takviye edip savaş düzeninde tutmak için ne kadar büyük bir askerî güç gerektiğini bir düşünün. Bu ancak ordumuzun başlıca kuvvetlerinin, faşist Almanya bize alçakça saldırmadan önce uygun silahlarla donatılıp sınır boylarımıza yerleştirilmesiyle mümkün olabilirdi.

Jukov 1965 yılında, yani Hruşçov görevi bıraktıktan sonra yaptığı bir yorumda şunları vurguladı:

> Bence tüm kuvvetlerimizi sınıra yığsaydık Sovyetler Birliği parçalanırdı... Bunun yapılmaması iyi oldu çünkü ordumuzun ana kuvvetleri sınır bölgesinde dağılsaydı Hitler'in birlikleri ilerlemeye devam edip Moskova ve Leningrad'ı 1941 yılında işgal etme imkânı yakalayabilirdi. G. Jukov. 06.XII.65.[520]

Ayrıca, Hruşçov'un yaptığı suçlamalardan pek çoğu kendisine karşı da kullanılabilir. Vadim Kojinov bu konu hakkında şunları yazıyor:

> Yönetimde en yüksek mevkiye geçmek için, yarıştığı Malenkov'un itibarını sarsmak isteyen Hruşçov 1956 yılında farkında olmadan kendi itibarına zarar verdi. 22 Haziran tarihinde üç buçuk yıldır –1938 yılının Ocak ayından beri– Kiev'de ve tüm Ukrayna'da (1939 yılının Eylül ayından itibaren Almanya'yla sınır komşusuydu) tam yetkili "yöneticiydi" ama görünüşe göre bir tüfek bile depolayacak zamanı bulamamıştı!.. Ya da Hruşçov 1956 yılında bahsettiği "açık kanıtı" aslında hiç dikkate almamıştı ya da bu "kanıtı" öğrendikten sonra hiçbir plan hazırlamamıştı (aslında

520 Alıntı: Y.A. Gorkov. "Kremlin. Yüksek Başkomutanlık Karargâhı. Genelkurmay" - Tver, 1995, böl.4, s. 68. Bkz: http://militera.lib.ru/research/gorkov2/04.html.

Ukrayna MK birinci sekreteri ve Politbüro üyesinin silahları hazırlayacak yeterli zamanı vardı...).[521]

Hruşçov'un askere alınanlara verilecek yeterli silah olmadığı masalı, söyleyenin itibarını sarsacak örneklerden biri:

Savaş başlayana kadar, askere alınanlara verilecek yeterli silahımız bile yoktu. Bu günlerde Kiev'den Malenkov yoldaşı aradığımı ve şunlar söylediğimi hatırlıyorum:

- Orduya katılanların silaha ihtiyacı var. Bize silah gönderin.

Malenkov bana şu cevabı verdi:

- Silah gönderemiyoruz. Tüm tüfekleri Leningrad'a gönderiyoruz, siz kendiniz silahlanın.[522]

Ama mareşal A.M. Vasilevskiy tüm yaşananların yanlış aktarıldığını söylüyor:

...Başkomutan güneybatı cephesine yardım etmek için tüm tedbirlerin alınmasını, ama aynı zamanda bu sorunu daha çok kendi içlerinde değerlendirmelerinin istenmesini söyledi.

Her şeyi hazır olarak alacağınızı düşünmeniz -dedi- akıllıca olmaz. Mühimmat ve asker ihtiyacınızı kendi başınıza karşılamayı öğrenin. Ordularda yedek kuvvetler ayırıp bu kuvvetlerin bir bölümünü tüfek, makineli tüfek üretiminde kullanırsanız Ukrayna'nın kendi cephesi için çok şey üretebildiğini göreceksiniz. Leningrad şu anda kendi üretim tesislerinde silah üretiyor ve pek çok alanda büyük başarılar kazandılar. Ukrayna da aynısını yapabilir. Leningrad "eres" üretimini yeniden düzenlemeyi de başardı. Düşmanı kelimenin tam anlamıyla parçalara ayıran çok etkili bir havan. Siz neden bu konuyla ilgilenmiyorsunuz?

Kirponoz ve Hruşçov şu karşılığı verdiler:

Stalin yoldaş, tüm talimatlarınızı yerine getireceğiz. Ne yazık ki, "eres"in nasıl üretileceğini bilmiyoruz. Eresin çizimli bir örneğinin gönderilmesi emrini verirseniz biz de kendi üretimimizi organize edebiliriz.

---

521 V.V. Kojinov. "Rusya. XX. Yüzyıl...", s. 75 bkz: http://www.hrono.ru/libris/kozh39_1_2.html.

522 "Kişi Kültü Hakkında..." *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı:3, s. 147.

Cevap gecikmedi:

- Sizin görevlilerinizde çizim var ve örnekler uzun süre önce gönderildi. Bu önemli meseleye yeterli ilgiyi göstermemeniz sizin suçunuz. Size bir eres bataryası, çizimler ve üretim bilgilerini göndereceğim... Üretimi gerçekleştirebilmenizi diliyorum.[523]

General D.G. Pavlov'un ihanetinin delilleri

SSCB SHK 3. müdürlüğünün 5 Temmuz 1941 tarihinde aldığı, SSCB savcısı V.M. Boçkov'un izin verdiği ve Savunma Halk Komiseri mareşal S.K. Timoşenko'nun onayladığı D.G. Pavlov'un tutuklanması kararı:

4. mekanize tugay komutanı Pavlov, Uboreviç'i sürekli himayesi altında tutmuş ve bütün taleplerini yerine getirmiştir.

Pavlov halk düşmanlarıyla –Uboreviç, Rulev (eski BAB Zırhlı birlikleri komutanı), Bobrov (eski BAB garnizon komutanı), Karpuşin (eski BAB garnizon komutan yardımcısı), Maltsev (eski BAB bölüm şefi)– yakın ilişki içine girmiştir. Sovyet karşıtı askerî komplonun tutuklu katılımcıları eski Kızıl Ordu İstihbarat Teşkilatı şefleri Uritskiy ve Berzin, eski BAB komutanı Belov, eski Donanma halk komiseri Smirnov, eski 21.mekanize tugay garnizon komutanı Rojin, Pavlov'u bu komploya iştirak etmekle suçlamışlardır.

Tutuklu Uritskiy ifadesinde şunları söyledi:

"İspanya'nın kendi halkına, ülke içindeki komploculara karşı sergilediği şiddet oradaki bölücü çalışmaları özellikle aktif olarak yürütenlerin darbe aldıkları, darbe karşısında başarısızlığa uğradıklarını Uboreviç'e gösterdi.

Uboreviç'in tavsiye ettiği aktif komploculardan bazıları; benim de aktif katılımımla, İspanya'da İspanyolların da katılımıyla zırhlı birlikler oluşturması ve bu birlikleri cumhuriyetçi hükümeti devirmek için kullanması talimatını verdiğim Pavlov'a yönlendirildi.

523 A.M.Vasilevskiy. "Hayatımı Adadığım İş". 3. basım. – Yay: Politizdat, 1978, Bölüm: 11, bkz: http://www.victdry.mil.ru/lib/books/memo/vasilevsky/11.html.

Pavlov'un grubunda BAB'dan alınan bazı komplocular vardı ve cumhuriyetçi hükümeti devirmek için bu birliklere güvenmek zorundaydı.

İspanya'ya yerleşen Pavlov benimle ve bazı haberciler aracılığıyla mektup göndererek Uboreviç'le düzenli bağlantı kuruyordu.

1937 yılının Mart ayında Pavlov'dan suikast çalışmaları ile ilgili, hazırladığı ihanet planını ayrıntılarıyla anlatan bir bilgi aldım: Yabancı Trotskistlerden, anarşistlerden ve İspanyol taburunun kalan alt bölümlerinden oluşan bir tank birliği oluşturmuştu ve merkez cephedeki, özellikle komutanı komünist olan tugaylarla komplo düzenlemek için bağlantılar kurmuştu.

Pavlov, komplocuların denetimi altında kurulacak yeni birimler için yeni ekipman ve Sovyet birliğinden komplocular gönderilmesinde ısrar etti.

...Pavlov'a cevap olarak Vorobyev aracılığıyla bir mektup gönderdim ve çalışmalarını takdir ettiğimi bildirdim, bağlantılarını Trotskistler ve anarşistler ile sınırlamayıp sosyalistleri de yanına çekmesini tavsiye ettim".

Tutuklu Berzin ifadesinde şunları söyledi:

"Ben 1936 yılında Moskova'dan ayrılırken, Feldman ve Uritskiy devrim karşıtı örgüt tarafından tank birliği kurulması için İspanya'ya gönderilenlerin arasında Krivoşin'in de ismini saydı ama Krivoşin'in tank birliğini büyütebilecek kapasitede olmadığını, bu yüzden bu görevi muhtemelen Uboreviç'in tavsiye ettiği Pavlov'un alacağını söyledi. Ayrıca Pavlov'un İspanya'daki Belaruslu danışmanları, özellikle Meretskov'u iyi tanıdığını, Pavlov'la Merestkov aracılığıyla bağlantı kurulmasının daha iyi olacağını ekledi.

Pavlov İspanya'ya gelince "İeronim Petroviç Uboreviç'in eğitiminden geçmiş Belaruslu savaş komutanımız" olarak Meretskov'la tanıştırdım. Pavlov'a, Feldman ve Uritskiy'in ona ne yapacağı konusunda bilgi verip vermediğini sordum, o da hem Moskova'da bilgilendirildiğini hem de Meretskov ve Krivoşin'in burada bilgi verdiğini ve 'her şeyin anlaşıldığını' söyledi.

Ben de ona bağlantı kurabilmek için Meretskov'la ilişki halinde olması gerektiğini söyledim.

Sonradan Pavlov'a Meretskov aracılığıyla daha önceden Krivoşin'in yürüttüğü ekiplerin hazırlanması çalışmalarını devam ettirmesi, cepheye eğitim görmemiş ekiplerin sürülmesi, çatışmada onun hazırladığı tank birliklerinin kullanılması talimatlarını verdim."

Tutuklu Belov ifadesinde şunları söyledi:

"Bulin'le, Uboreviç ve Bulin'in Belarus Askerî Bölgesinden askeri komploya dahil ettikleri kişiler hakkında konuşurken Pavlov'un ismini öne çıkarttı. Pavlov'la kişisel bir politik bağlantı kurulması gerektiğini söyleyince, Pavlov'a telefon ettim ve ilk fırsatta BAB'a gelmesini söyledim...

Eğitim sırasında tanıştıktan sonra Pavlov'la uzun bir konuşma yapma fırsatım oldu. Bu konuşma sırasında askeri komplo içinde olduğunu bildiğimi söyledim, o da bunu doğruladı: Komploya dahil olanların çalışmaları hakkında bilgi verdim ve pek çok kişinin tutuklanmasının kaçınılmaz olduğunu belirtip Pavlov'dan bazı komploculara, özellikle Rulev'i (eski BAB Zırhlı Birlikleri komutanı) mümkün olduğunca himayesi altına almasını istedim. Pavlov bu konuda bana söz verdi."[524]

Nikolay Dobruha ve Yuri Muhin, İspanya'daki eski başdanışman ve sonradan Sovyetler Birliği mareşali K.A. Meretskov'un açıklamalarından (12.07.1941) alıntı yapıyorlar:

...Uboreviç İspanya'ya bir zırhlı birlik göndermeye hazırlandıklarını ve bu birliğin komutanlığına Pavlov'u getirmeye karar verdiklerini bildirdi. Uboreviç böylelikle Pavlov'a itibarını yükseltecek bir görev vermiş olacağımızı, benim görevimin de bu konuyla ilgilenip Pavlov'a İspanya'da, 7-8 ay sonra zırhlı birliklerin komutanlığına gelebilecek bir saygınlık kazandırmak olduğunu söyledi. Pavlov Aralık 1936'da İspanya'ya gelince onunla arkadaş oldum ve savaş alanında bir saygınlık kazanması için gereken her

524 "Büyük Vatanseverlik Savaşı'nda SSCB'de Devlet Güvenlik Organları" Derleme belgeler. İkinci cilt. Kitap 1. Giriş. 22 Haziran -31 Ağustos 1941. – Yay: Rus, 2000. s. 211-212.

şeyi yaptım. Cumhuriyetçi ordu zırhlı birlikler generali olarak atandı. Onu diğer komutanlardan ayrı tutup, cephede kendini gösterebileceği yerlerde görev almasını sağladım...[525]

Yüksek Mahkeme Askerî Kurulunun, D.G. Pavlov, V.E. Klimovskiy, A.T. Grigoryev ve A.A. Korobkov hakkında 22 Temmuz 1941 tarihinde gördükleri davanın tutanaklarından:

Başkan *(V.V. Ulrih -G.F.)*: 21 Temmuz 1941 tarihinde verdiğiniz ifadede Id 86 hakkında şunları söylüyorsunuz: "Meretskov'la sürekli irtibat halindeydik ve son konuşmalarımızda bana sürekli yenilgiyi kabullenmiş bir ruh haliyle Kızıl Ordu'nun Almanlarla gireceği bir savaşta yenilgisinin kaçınılmaz olduğunu söylüyordu. Almanlar batıda askerî hareketliliğe başlayınca Meretskov Almanların o anda bizimle savaşmayı düşünmediklerini ama Sovyetler Birliği'ne saldırmaları ve Alman ordusunun zafer kazanması durumunda bizim durumumuzun o ankinden daha kötü olmayacağını söyledi." Meretskov'la bu konuşmayı yaptınız mı?

Sanık (*D.G. Pavlov -G.F.*): Evet, 1940 yılının Ocak ayında Rayvol'de aramızda böyle bir konuşma geçti.

Başkan: Biz derken kimi kast ediyordu?

Sanık: Sanırım beni ve kendisini kast ediyordu.

Başkan: Onunla aynı fikirde miydiniz?

Sanık: Bu konuşma içki içerken gerçekleştiği için itiraz etmedim. Bu konuda hatalıyım...

Başkan: Ön soruşturmada (Id 88, cilt 1) şu ifadeyi verdiniz: "Parti ve hükümeti yanıltmak için savaş zamanında Genelkurmaya verilecek tankların, otomobillerin ve çekicilerin sayısının on kat fazla söylendiğini biliyorum. Genelkurmay bu ifadeye güvendi ama gerçekte üretilebilecek araç sayısı çok daha düşüktü... Meretskov'un bu planının amacı, savaş zamanında orduya teslim edilmesi gerek tanklar, otomobiller ve çekiciler konusunda yanlış hesap yapılmasını sağlamaktı." Bu ifadeyi kabul ediyor musunuz?

525 Y.İ. Muhin. "Stalin'in Katli ve Beriya: Bilimsel Tarih Araştırması. – Yay: Krımskiy most, 2002. Bkz: http://www.sovnarkom.ru/BOOKS/MUHIN/STALIN_1/muhin_st_05.htm. N.Dobruha. Savaş nasıl başladı. Yerine getirilmeyen emirler tarihi. // *Nezavisitaya gazeta. Subbotnik NG.* 2001, 30 Haziran. Bkz: http://saturday.ng.rU/time/2000-06-17/1_how-the-war-begun.html.

Sanık: Büyük bölümünü kabul ediyorum. Plan buydu. Planda böyle bir saçmalık yazılmıştı. Savaş dönemindeki bu planın parti ve yönetimi yanıltmak amacıyla hazırlandığını düşünüyorum.[526]

Vorontsov'un raporu

1992 yılında "Askerî Tarih Dergisi"nde yayınlanan "Askerî İstihbarat Görevlilerinin Raporları" isimli makalede Vorontsov'un raporunun tam metni yayınlandı. Raporun en önemli ve Hruşçov'un konuşmasına almadığı ifadeler kalın harflerle yazılmıştır:

Sovyet Gizli Belgesi

6 Mayıs 1941

No: 48582cc

SBKP (B) MK

İ.V. STALİN yoldaşa

Berlin Donanma Ateşesi 1. derece yüzbaşı Vorontsov bildiriyor:

Sovyet yanlısı Bozer deniz ateşemizin yardımcısına, Hitler'in karagahında görevli bir Alman subayından aldığı bilgiye göre Almanların 14 Mayısta Finlandiya, Baltıklar ve Letonya üzerinden SSCB'ye girme hazırlıkları yaptığını söylemiş. Aynı anda Moskova ile Leningrad'a hava saldırıları düzenlemeyi ve sınırdaki merkezlere paraşütçü birlikleri indirmeyi planlıyorlarmış.

Bozer açıklamaya yanaşmadığı için bu bilginin kesin kaynağını öğrenme ve daha fazla bilgi edinme çabaları şu ana kadar sonuç vermedi. Bunları ve bilginin doğruluğunu öğrenme çalışmaları devam ediyor. Bu bilginin doğru olmadığını ve SSCB'nin bu bilgiye nasıl tepki vereceğini görmek için ortaya attıklarını düşünüyorum.

Amiral KUZNETSOV.[527]

526 "Büyük Vatanseverlik Savaşı'nda SSCB'de Devlet Güvenlik Organları..." Belge no: 437, s. 383-384.

527 *Voenno-istoriçeskiy jurnal*. 1992, sayı: 2, s. 39-40. İ.V. Pıyhalov'un "Büyük İftiralar Atılan Savaş" isimli kitabından bu belgeden alıntılar yapılmış ve belge incelenmiştir. Yay: Yauza, EKCMO, 2005, s. 234-239. Bkz: http://militera.lib.ru/research/pyhalov_i/08.html.

Alman asker kaçağı

"Lviv'deki Ukrayna KGB'sinin USSC KGB'sine gönderdiği, Almanya'nın 22 Haziran 1941 gecesi SSCB'ye saldırmak için hazırlık yaptıklarını söyleyen Alman asker kaçağının gözaltına alındığı" mesajında şöyle deniyor:

22 Haziran 1941

Sokal bölgesinde sınırı geçen Alman onbaşısı ifadesinde şunları söyledi: Adı Alfred Liskow Germanoviç, 30 yaşında, karısını, çocuğunu, anne ve babasını geride bıraktığı Colmberg'de (Bavyera) bir mobilya fabrikasında çalışıyor.

15. bölük 221. öncü birliğinde onbaşı. Birliği Sokal'ın 5 km. kuzeyindeki Tselenj köyünde konuşlanmış. 1939 yılında orduya alınmış.

Komünist olduğunu, Kızıl Öncü Askerler Birliği üyesi olduğunu söylüyor ve Almanya'da hayatın askerler ve işçiler için çok zorlu olduğunu belirtiyor. Dün gece birlik komutanı teğmen Schulz bu gece topçular hazırlıklarını tamamladıktan sonra Buga'yı sallarla, kayıklarla ve tombaz köprüleriyle geçeceklerini söylemiş.

Sovyet yönetimini desteklediği için bu bilgiyi aldıktan sonra kaçıp bize bilgi vermeye karar vermiş.

Rusya FGB MA.[528]

90. sınır tugayı komutanı binbaşı M.S. Vıyçkovskiy'in Liskow'un ifadesi hakkındaki raporundan (Haziran 1941):

Alman ordusundan firar eden Alfred Liskow, 21 Haziran günü saat 21.00'de Sokal bölge komutanlığında gözaltına alındı. Bu komutanlıkta çevirmen olmadığı için bölge komutanı yüzbaşı Berşadskiy'e, bu askerî arabayla Vladimir'deki tugay komutanlığına getirmesini emrettim.

Asker 22 Haziran saat 00:30'da Vladimir-Volınskiy'e getirildi. Liskow isimli asker saat 01:00'de çevirmen aracılığıyla Almanların 22 Haziranda şafak vakti sınırı geçeceklerini söyledi. Bu bilgiyi hemen karargâhtaki nöbetçi tugay komiseri Maslovskiy'e ilettim.

528 "SSCB Devlet Güvenlik Organları..." Belge no: 287, s. 38. Editörler koydukları dipnotta bu bilginin 22 Haziran 1941 tarihinde saat 03:10'da telefon aracılığıyla iletildiğini belirtiyorlar.

O da hemen telefonla 5. ordu komutanı tümgeneral Potapov'a bildirdi ama Potapov bu bilgiye şüpheyle yaklaştı ve bilgiyi dikkate almadı. Ben de asker Liskow'un verdiği bilginin doğru olduğundan tam olarak emin olamadım ama yine de bölge komutanlarını topladım ve sınır savunmasının güçlendirilmesini ve özellikle Almanların nehri geçmeleri durumunda müdahale etmeleri için Buga nehrine gözcüler yerleştirilmesini emrettim. Ayrıca herhangi şüpheli bir durumda (karşı kıyıda herhangi bir hareketlilik) bana hemen bildirmelerini emrettim. Ben de komutanlıktan hiç ayrılmadım. Bölge komutanları 22 Haziran gecesi 01:00'de karşı kıyıda hiçbir şüpheli durum fark etmediklerini, her yerin sakin olduğunu bildirdiler. Tugaydaki çevirmenlerin Almancalarının zayıf olduğunu göz önüne alarak şehirden Almancası çok iyi olan bir Almanca öğretmeni çağırttım ve Liskow aynı ifadeyi, yani Almanların 22 Haziran 1941 şafak vaktinde SSCB'ye saldırmaya hazırlandıklarını tekrarladı. Komünist olduğunu ve kişisel inisiyatifiyle, uyarıda bulunmak için geldiğini söyledi. Bu askerin sorgusu daha bitmeden Ustilug (birinci komutanlık) yönünden şiddetli top sesleri gelmeye başladı. Almanların bizim topraklarımıza ateş açtıklarını anladım ve bu gelişme de sorgulanan askerin doğru söylediğini kanıtladı. Hemen telefonla komutana ulaşmaya çalıştım ama hatlar kesilmişti. 90. sınır tugayı komutanı Binbaşı *Viyçkovskiy.*

RAA, ф.32880, оп.5, д.279, л.2. Kopya.[529]

M.İ. Burtsev'in kitabında yaşananlar hakkında başka ayrıntılar da veriliyor:

Saat 21.00. 222. piyade alayı 74. piyade bölüğünde görevli Alman askeri Alfred Liskow, Sokal bölgesinde bizim tarafımıza geçti. Komünist olduğunu, Münihli bir işçi olduğunu söyledi. İlk sözü "Savaş! Savaş!" oldu. Sonra sınır müfreze komutanımıza, bölük komutanı Schulz'un Alman ordusunun Sovyetler Birliği'ne 22 Haziran sabahı saat 04:00'de saldırıya geçeceğini söylediğini bildirdi. Bu bilgi en üst rütbeli askere kadar hemen iletildi. Ama tehlikeyi önceden sezen tugay komutanı M.S. Viyçkovskiy yukarıdan gelecek emirleri beklemeden Sokal şehrine gelen köprünün hava-

529 Aynı eser. Belge no.342, s. 132-133.

ya uçurulması için hazırlık yapılması ve Batı Bug üzerindeki diğer köprülerde savunmanın güçlendirilmesi emrini verdi. Her şey sabah olduğunda başladı. Hitler'in ordularının saldırısına uğrayan ilk yerlerden biri 11. ileri karakoldu. Sınır müfrezesinin arşivlerindeki az ama öz bilgi, bu karakoldaki askerlerin nasıl savaştıklarını kanıtlıyor: "11. ileri karakoldaki komutanlık, müfrezedeki asker ve komutanlardan geriye hiçbiri kalmadı. Bu karakoldaki herkes hayatını kaybetti..."[530]

Hruşçov hatıralarında Alman asker kaçağı hakkında anlatılanları tekrarlıyor ama nedense verdiği bilgilerin görmezden gelindiğini "unutuyor" Bu durumun Hruşçov'un hatıralarında, yazarın kişisel amaçlarına hizmet eder şekilde sık sık tekrarlanması, hatıralarını anlatan kişinin bunları bilinçli olarak çarpıtması ya da iyi hatırlayamaması nedeniyle hatıraların doğru olmadığını gösterir. Durum ne olursa olsun Hruşçov bu olayları kendi gözleriyle görmedi ve anlattığı "gerçekler" ikinci ya da üçüncü ağızdan aldığı bilgiler:

> Asker ön savunma hattından geçti. Sorgulandı ve saldırının yarın saat üçte başlayacağını dayandırdığı tüm kanıtlar, mantıklı ve inandırıcı bulundu. Birincisi neden özellikle yarın? Asker üç günlük tayın aldıklarını söyledi. Peki neden özellikle saat üçte? Çünkü Almanlar böyle durumlarda her zaman erken bir saati seçerlerdi. Askerlere sabah saldıracaklarının bildirildiğini mi yoksa bunu saldırının başlangıç saatini her zaman doğru veren "asker radyosundan" mı öğrendiklerini söylediğini hatırlamıyorum. Böyle bir durumda elimizden ne gelirdi?[531]

Kurşuna dizilen generaller

Mareşal İ.S. Konyev yazar Konstantin Simonov ile yaptığı söyleşide kurşuna dizilen generaller hakkındaki görüşlerini dile getiriyor:

---

530 M.İ. Burtsev. "Aydınlatma" - Yay: Voenizdat, 1981, Bölüm 2, "Düşmanımız kim?" Bkz: http://victory.mil.ru/lib/books/memo/burtsev_mi/02.html.

531 N.S. Hruşçov. "Zaman. Halk. İktidar". (Hatıralar). 4 cilt. Cilt 1. Bölüm II. - Yay: Moskovskie Novosti, 1999, s. 299.

Otuz yedi-otuz sekiz yıllarında bu on-on iki, beş ya da yedi kişi öldürülmeselerdi ve savaşın başlangıcında ordunun başında olsalardı, savaşın tüm seyri değişirdi görüşü – büyük bir abartma.[532]

Görünüşe göre Simonov da Konyev'le aynı fikirde:

O dönemde kaybedilen kişiler Almanlarla savaşsaydı, Almanları nasıl ve hangi süre içinde yenerdik, sorusuna yanıt vermek, ne yazık ki sadece spekülasyon yapmak olur. Ama görevlerine devam edenlerin savaş sırasında kendilerini geliştirdikleri ve orduyu yönetebileceklerini gösterdikleri, aldıkları görevleri başarıyla yerine getirerek savaşı kazandıkları inkâr edilemez bir gerçek.[533]

Kiev Askerî Bölgesinde öldürülen pek çok komutanın sorumluluğu Hruşçov'a ait. Hruşçov'un 1938 yılının Mart ayında imzaladığı, D.A. Volkogonov hakkındaki belge:

Kiev Askerî Bölgesi Askeri Konseyinin komutan kadrosu, bölgedeki komutan ve siyaset personeli hakkında kararı:

1. Yapılan büyük çalışmanın sonucunda Kızıl Ordu mensuplarının düşmanca öğelerden arındırılmaları ve Lenin'in-Stalin'in partisine kendini adamış komutanların, siyasi görevlilerin, şeflerin, partimizin, Stalin yoldaşın halkının etrafında birleşmiş komuta ve yönetim kadrolarının terfi etmeleri, politik bir kuvvet sağlamış ve Kızıl Ordu askerlerinin savaşma gücünü arttırmıştır...

3. Halk düşmanları kadrolar oluşturulurken kirli oyunlar oynadılar. Askerî Konseyin önüne koyduğu birincil görev; terfi ettirilen her komutanı, şefi, siyasi görevliyi derinlemesine araştırıp cesaretini kanıtlamış, kendini adamış kişileri terfi ettirerek, düşman öğelerin son kalıntılarını da temizlemektir....

Kiev Askerî Bölgesi kuvvetleri komutanlığı

Ordu ikinci komutanı Timoşenko

Askerî Konsey üyesi kolordu komutanı Smirnov

Askerî Konsey üyesi UKP(B) MK sekreteri Hruşçov.

532 K.M. Simonov. "Benim Kuşağımdan Bir İnsanın Gözlerinden". – Yay: Novosti. 1988, s. 393.

533 Aynı eser, s. 401.

Volkogonov'un anlattıklarına göre Timoşenko, Smirnov ve Hruşçov "Trotskist-Buharinci, burjuva-milliyetçi öğelerin köklerinin kazınması sonucunda" 25 Mart 1938 tarihinde bölgedeki yönetici personelin yapısının aşağıdaki gibi olduğunu rapor ettiler:

Personel

Kolordu komutanları 9 9

Bölük komutanları 25 24

Tugay komutanları 9 5

Alay komutanları 135 87

Güdümlü silah komutanları 4 4

Kolordu karargâh şefleri 9 6

Bölük karargâh şefleri 25 18

Güdümlü silah karargâh şefleri 4 3

Alay karargâh şefleri 135 78

Bölge karargâh büroları şefleri 24 19

Stalin'in savaşın başlarında yönetim becerisi gösterememesi"

SBKP XX. Kongresinde kürsüden söylenen içi boş spekülasyonları reddeden mareşal Jukov şunları yazıyor:

> J.V. Stalin'in savaşın ilk haftasında radyoda konuşma yapamayacak kadar sersemlediğini ve kendi yerine konuşma yapması için V.M. Molotov'u görevlendirdiğini söylüyorlar. Bu görüşün gerçekle ilgisi yok. J.V. Stalin ilk saatlerde doğal olarak şaşırmıştı. Ama kısa süre içinde kendini topladı ve bizi düzenli çalışmaktan alıkoyan aşırı sinirliliğimizi de idare ederek büyük bir enerjiyle çalışmaya koyuldu.[534]

İ.V. Pıyhalov'un "İftiraya Uğramış Savaş" isimli kitabının çeşitli dedikodulara ayırdığı bölümünde (Stalin bitkin düştü mü?)

534 G.K. Jukov. "Hatıralar ve Düşünceler". Cilt 1, böl.10, s. 265-266. Bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/zhukovl/10.html.

şunları yazıyor: Hayır, Stalin'in savaşın ilk haftalarında bitkinliğe düştüğünü kanıtlayan tarafsız ve kanıt niteliği taşıyan hiçbir şey yok.[535]

"Kongreler, Toplantılar ve MK Genel Toplantıları Önerge ve Kararlarında SBKP" isimli kitapta da gösterildiği gibi,

> SSCB Halk Komiserleri Konseyi ve SBKP(B) MK sınır bölgelerindeki parti ve sovyet örgütlerine 29 Haziran 1941 tarihinde, yani savaş başladıktan bir hafta sonra (*Milis hareketinin geliştirilmesi konusunda –G.F.*) emir gönderdi.[536]

30 Haziran 1941 tarihinde Stalin başkanlığında bir Devlet Savunma Komitesi oluşturulması kararı alındı:

> SSCB Yüksek Sovyeti Başkanlığı, SSCB Halk Komiserleri Konseyi ve SBKP(B) Merkez Komitesinin 30 Haziran 1941 tarihli kararı.
>
> İçinde bulunduğumuz olağanüstü hal durumunu gözönüne alan SSCB Yüksek Sovyeti Başkanlığı, SSCB Halk Komiserleri Konseyi ve SBKP(B) Merkez Komitesi, anavatanımıza hainice saldıran düşmanın geri püskürtülmesi için SSCB halkının tüm gücüyle harekete geçirilmesi amacıyla şu mecburi kararları almıştır:
>
> Devlet Savunma Komitesi oluşturulması. Komite üyeleri:
>
> J.V. Stalin yoldaş (başkan)
>
> V.M. Molotov yoldaş (başkan yardımcısı)
>
> K.E. Voroşilov yoldaş
>
> G.M. Malenkov yoldaş
>
> L.P. Beriya yoldaş
>
> 2) Devlet içindeki tüm yetkilerin Devlet Savunma Komitesinde toplanması.
>
> 3) Tüm vatandaşların ve tüm parti, sovyet, komsomol ve askeri organların Devlet Savunma Komitesinin aldığı kararlara ve verdiği emirlere kayıtsız şartsız uyması.

---

535 İ.V. Pıyhalov. "İftiraya Uğramış Savaş". Bölüm 10, s. 284-303. Bkz: http://militera.lib.ru/research/pyhalov_i/10.html.

536 "Kongreler, Toplantılar ve MK Genel Toplantıları Önerge ve Kararlarında SBKP" Cilt 6. – Yay: Politizdat, 1971. Alıntı: http://www.galaxy.com.ua/publications/library/spets/2.htm.

SSCB Yüksek Sovyeti Başkanlık Heyeti başkanı M.İ. KALİNİN

SSCB Halk Komiserleri Konseyi başkanı ve SBKP(B) MK Sekreteri İ.V. STALİN

Moskova. Kremlin. 30 Haziran 1941.[537]

Roy Medvedev "Bilinmeyen Stalin" isimli kitabının İngilizce baskısında işaret ediyor:

> Stalin Pazar günü çalışma ofisine gitmedi; hakkında biyografi yazan Radzinskiy ve Volkogonov'un iddialarına göre, özellikle o gün kaçmış, evine çekilmiş ve gelişmelerle pek az ilgilenmişti. İki yazar da doğruluğu şüpheli bu iddialarını Kremlin'deki çalışma odasının ziyaretçi defterinde 29 ve 30 Haziran günü hiçbir isim olmamasına dayandırıyorlar. Ama mareşal Jukov'un anlattıklarına göre, Stalin 29 Haziran günü Başkomutan rütbesiyle Savunma Halk Komiserliğine iki kere gitti ve iki seferinde de batı cephesinde izlenen strateji hakkında çok sert eleştiriler yaptı. Stalin 30 Haziran günü Politbüroyu evinde toplantıya çağırdı ve Devlet Savunma Komitesi (DSK) oluşturulması kararı alındı.[538]

Sadece 22 Haziran 1941 hakkında konuşan Volkogonov bile "Stalin'in ilk gün büyük bir şok yaşamadığını" belirtiyor.[539] General Sudoplatov hatıralarında yaklaşık aynı tonda ama daha geniş bir ses aralığında yazıyor:

> Pek çok kitapta, özellikle Hruşçov'un hatıralarında Stalin'in savaşın ilk günlerinde paniğe kapıldığı yazıyor. Ben böyle bir şeye tanık olmadığımı söyleyebilirim... Kremlin ziyaretçi defterinin yayınlanan kayıtları düzenli olarak insanları kabul ettiğini ve her gün kötüleşen durumu dikkatle takip ettiğini gösteriyor.[540]

---

537 Aralarında http://www.hrono.ru/libris/stalin/15-21.html. internet sitesinin de olduğu çeşitli kaynaklardan alıntı yapılmıştır.

538 Roy ve Zhores Medvedev. "The Unknown Stalin", s.242-243.

539 D.A.Volkogonov. "Stalin", cilt 2. Bölüm 8, s. 700. Bkz: http://militera.lib.ru/bio/volkogonov_dv/08.html.

540 P.A. Sudoplatov. "İstihbarat ve Kremlin. İstenmeden Olunan Tanıklığın Notları". Yay: 1996, s. 159-160.

Stalin – "beceriksiz komutan"

Stalin'le yan yana görev yapan generaller hatıralarında Başkomutanın eşine ender rastlanır yetenekte bir komutan olduğu görüşünü paylaşıyorlar.

Mareşal Jukov:

> Sağduyusu, politik yönetim tecrübesi, güçlü sezgileri, engin bilgisi silahlı mücadeleyi yönetirken J.V. Stalin'e yardım etti. Stratejik durumdaki temel faktörü bulur, iyice kavradıktan sonra düşmana karşı koyup, sonra da saldırıya geçmenin yolunu tasarlardı. Kesinlikle, başkomutanlık yapacak yeteneği vardı...
>
> Ayrıca Başkomutanın askerî operasyonlara hazırlık, stratejik kaynakların sağlanması, çatışma için gerekli malzemelerin üretilmesi ve genel olarak savaşın sürdürülmesi için tüm ihtiyaçların karşılanması konusunda olağanüstü bir organizatör olduğunu söyleyebilirim. Hakkını teslim etmek zorundayız.[541]

Mareşal Vasilevskiy:

> Savaştan sonraki ilk yıllarda N.S. Hruşçov ile güzel bir ilişkimiz vardı. J.V. Stalin'in operasyon stratejisi ile ilgili konuları incelemediği ve orduların operasyonlarını yönetebilecek yetenekte bir Başkomutan olmadığı açıklamalarından sonra bu ilişki bozuldu. Böyle bir şeyi nasıl iddia edebildiğini hâlâ anlamıyorum. Parti MK Politbüro ve bir dizi cephenin Askerî Konsey üyesi olan N.S.Hruşçov, Genelkurmay ve Stalin'in askerî operasyonları idare etme konusunda büyük bir otorite olduklarını bilmiyor olamazdı. Ordu ve cephe komutanlarının Genelkurmay ve Stalin'e büyük bir saygı duyduklarını ve silahlı çatışmanın yönetimi konusunda büyük bir uzman olarak gördüklerini de bilmiyor olamazdı.[542]

Amiral Kuznetsov:

> Büyük Vatanseverlik Savaşı yıllarında Başkomutan askerî konularda herkesten çok mareşal G.K. Jukov'la konuşurdu ve onu herkesten iyi tanıyan Jukov, hakkında "Başkomutanlığa layık biri"

541 G.K. Jukov. "Hatıralar ve Düşünceler". Cilt 1. Bölüm 11, s. 342. bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/zhukov_1/11.html.

542 A.M. Vasilevskiy. "Hayatımı Adadığım Mesele". Bölüm 11, s. 246. bkz: http://victory.mil.ru/lib/books/memo/vasilevsky/16.html.

derdi. Bildiğim kadarıyla Stalin'i gören ya da Stalin'le karşılaşan tüm komutanlar da bu görüşteydi.[543]

Hava mareşal Golovanov:

Büyük Vatanseverlik Savaşı sırasında Stalin'in Kızıl Ordu komuta kadrosu, subaylar ve askerler arasındaki ağırlığı büyüktü. Bu tartışılmaz bir gerçek...

Devletin çıkarlarını, halkımızın çıkarlarını her şeyin üstünde tutan, hayatı boyunca kendini ülkemizi dünya çapında ileri ve güçlü bir devlet yapmak için uğraşmış olan böyle büyük bir insanla birlikte çalışma fırsatı bulduğum için şanslıyım... Ve bunu daha 1937 yılına gelmeden söylemiştim![544]

Mareşal Bagramyan:

Stalin üstün yetkilerini ve demir gibi sert emirlerini bildiğim için, orduyu idare biçimi beni çok şaşırtmıştı. Çok kısa ve net emirler verebilirdi: "Orduyu geri çekin" – nokta. Ama Stalin büyük bir sabırla emri alanın bu adımın atılmasının gerektiği sonucuna varmasını beklerdi. Sonradan komutan olarak cephede onunla sık sık görüştüğüm için astlarının görüşlerini dinlemeyi bildiğini de söyleyebilirim. Emir verdiği kişi kendi görüşünde diretir ve bu görüşünü destekleyecek fikirleri ortaya kayabilirse Stalin çoğunlukla emrini geri alırdı.[545]

Harkov, 1942

Sergey Konstantinov, "Nikita Hruşçov'un Şok Terapisi" isimli makalesinde işaret ediyor:

Hruşçov, Kızıl Ordu'nun 1942 yılında Harkov yakınlarında uğradığı felaketin tüm suçunu Stalin'e yıkarken açıkça yalan söylüyordu. En son yayınlanan ve bu felaketin sorumluluğunu

543 N.G. Kuznetsov. "Keskin *Dönüşler: Amiralin Hatıralarından*". Elektronik basım. R.V.Kuznetsovoy. – Yay: Fond Pamyati Admirala flota Covyetskava Sayuza N.G.Kuznetsova (admiral.centro.ru)i 1997. Bkz: www.victory.mil.ru/lib/books/memo/kuznetsov_ng3/01.html. Ayrıca bkz: *Voenno-istoriçeskiy jurnal*, 1993, sayı:4, s. 51.

544 Alıntı: F.İ. Çuyev. "Nespisoçnıy marşal". // *Slovo*. 1994, No:9-10, s. 44-51. Bkz: http://www.pseudology.org/Chuev/Golovanov_01.htm.

545 İ.H. Bagramyan. "Savaş Böyle Başladı". – Kiev: Politizdat Ukainıy, 1977, bölüm 4, bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/bagramyanl/index.html.

> Hruşçov, Güneybatı cephesi komutanı Semen Timoşenko ve bu cephenin Askerî Konsey üyesi İvan Bagramyan'a yükleyen arşiv belgeleri, Aleksandr Vasilevskiy, Georgiy Jukov, Semen Ştemenko'nun hatıralarında anlattıklarını doğruluyor. Büyük Vatanseverlik Savaşı'nda Stalin'le birlikte görev yapan üst rütbeli komutanlardan çoğu, Hruşçov'un yürüttüğü de-Stalinizasyona, her şeyden önce Nikita Sergeyeviç tarihsel gerçekleri çarpıttığı için, oldukça olumsuz yaklaşıyorlardı. Ayrıca bu komutanlardan bazıları Stalin'e bir insan olarak da sempati duyuyorlardı. Hava mareşali Aleksandr Golovanov yazar Feliks Çuyev'e bu konudan bahsetmişti. Hruşçov mareşal Rokossovskiy'den Stalin hakkında, XX. Kongrede alınan kararlara uygun bir şeyler yazmasını isteemişti. Ama Hruşçov şu karşılığı aldı: "Nikita Sergeyeviç, Stalin yoldaş benim gözümde bir azizdir!" Başka bir seferinde Rokossovskiy ve Golovanov bir yemekte Hruşçov'la kadeh tokuşturmayı reddettiler...[546]

Akademisyen A.M. Samsonov'un anlattıklarına göre mareşal Jukov, olayların Hruşçov'un anlattığı biçimde geliştiğini kabul etmiyordu:

> Sovyetler Birliği mareşali G.K. Jukov bu konu hakkında Stalin'in, güneybatı cephesi savaş konseyinin savaşın devam ettirilmesi gerektiğini bildiren raporlarına dayanarak Genelkurmayın görüşlerini reddettiğini yazmıştı. "Güney ve güneybatı cepheleri savaş konseylerinden Genel Karargâha uyarı sinyalleri geldiği iddiası gerçeği yansıtmıyor. Buna şahitlik edebilirim çünkü Genelkurmayın görüşmelerini ben yapıyordum."[547]

Hruşçov görevden ayrıldıktan sonra çıkan Büyük Vatanseverlik Savaşı'nın kısa tarihinde yenilginin nedenleri şöyle sıralanıyor:

> Harkov operasyonunda başarısızlığa uğranmasının ana nedeni güneybatı cephesi komutanlığının durumu yanlış değerlendirmesi ve güneybatı cephesi birlikleri zorlu bir durumla karşılaşınca

546 S. Konstantinov. "Nikita Hruşçov'un Şok Terapisi. // *Nezavisitaya gazeta*. 2001. 14 Şubat. Bkz: http://www.ng.ru/style/2001-02-14/16_therapy.html.

547 A.M. Samsonov. "Stalingrad Muharebesi". 4. basım.— Yay: Nauka, 1989. Bkz: http://militera.lib.ru/h/samsonovl/02.html. Bununla birlikte Jukov hatıralarında suçun bir kısmını Stalin'e yıkıyor. Bunun sebebi savaştan sonra rütbesinin düşürülmesi olabilir.

saldırıyı zamanında sonlandırmamasıdır. Ayrıca Genelkurmay da saldırının devam etmesi konusunda ısrar etmiştir. 19 Mayıs tarihinde alınan saldırının durdurulması kararı geç kalmış bir karardır. Güneybatı cephesi komutanlığı, kanatları ani saldırı gruplarıyla destekleyecek gerekli önlemleri almamış, düşmanı yeterince gözlememiş, savaş sırasında manevra yapma ihtimalini yeterince önemsememiştir. Cephe karargâhı, düşman kuvvetlerini yüzde 30 oranında eksik hesaplamıştır.[548]

Yukarıda anlatılan her şey Stalin'in 26 Haziran 1942 tarihli, başkomutanın sadece Bagramyan'ı değil Timoşenko ve Hruşçov'u da eleştirdiği ve aralarında S.K. Timoşenko'nun biyografisinin yazarının da olduğu pek çok yazarın alıntı yaptığı mektubunda yazdıklarıyla uyuşuyor.

İlk önce Bagramyan'la ilgili karar alındı. Genelkurmayın emriyle sorumluluklarını yerine getirmediği ve "basit bir bilgiyi bile Genelkurmaya doğru dürüst iletemediği için" görevinden alındı. "Ayrıca –diye belirtti Stalin– Bagramyan yoldaşın güneybatı cephesinde yaşanan felaketten gerekli dersi alamadığı ortaya çıktı. Güneybatı cephesinde kazanılmış gözüyle bakılabilecek Harkov operasyonunu düşüncesizliği yüzünden kaybetmekle kalmadı 18-20 bölüğü düşmana hediye etti". Bagramyan'ın 28. ordu komutanı olarak atandığını ve kendisini kanıtlaması için bir şans verildiğini öğrenen Başkomutan, üstüne basa basa şunları söyledi: "Bu meselenin sadece Bagramyan yoldaşla ilgili olmadığı anlaşılmalıdır. Askerî Konseyin tüm üyelerinin, özellikle Timoşenko yoldaş ve Hruşçov yoldaşın hatalarından bahsediyorum. Ülkeye bu felaketi tüm ayrıntılarıyla –18-20 bölüğün kaybedildiğini, cephenin hâlâ açık olduğunu ve açık kalmaya devam edeceğini– anlatsaydık, korkarım herkes size çok sert tepki gösterirdi. Bu yüzden hatalarınızı kabul etmeli ve tekrarlanmaması için gerekli tüm önlemleri almalısınız."[549]

548 "Sovyetler Birliği Büyük Vatanseverlik Savaşı. Kısa Tarih". Yay: Voenizdat, 1970, s. 164-165.

549 R.M.P ortugalskiy, A.S. Domank, A.P. Kovalenko. "Mareşal S.K. Timoşenko". – Yay: İzdatelstvo MOF, "Zafer – 1945", 1994, böl:5, s. 249; bkz: http://militera.lib.ru/bio/domank/05.html. B.B.Beşanov da aynı mektuptan alıntı yaptı. "1942 – Eğitici". Yay: Harvest, 2003, "Bir Bagramyan İki Cepheyi Nasıl Tüketti?" Bkz: http://militera.lib.ru/research/beshanov_w/14.html.

Stalin'den hiç hoşlanmayan D.A. Volkogonov bile Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmada yalan söylediğine inanıyor:

> Harkov yakınlarında olayların yaşandığı dönemde güneybatı cephesi Askerî Konsey üyesi olan Hruşçov, XX. Kongrede yaptığı konuşmanın bir bölümünü bu olaylara ayırdı. Anlattıklarına göre, o sırada kır evinde olan Stalin'e cepheden telefon etmiş. Telefonu Malenkov açmış. Hruşçov, Stalin'le şahsen konuşmak için ısrar etmiş. Ama "telefona birkaç adım uzaklıkta" olan Başkomutan ahizeyi almamış ve Hruşçov'a Malenkov aracılığıyla, Malenkov'la görüşmesini söylemiş. Hruşçov XX. Kongredeki delegelere, Malenkov aracılığıyla Stalin'e, cephedekilerin saldırının durdurulmasını istediğini iletince Stalin'in şu karşılığı verdiğini söyledi: "Her şey olduğu gibi devam etsin!" Bir başka deyişle Hruşçov, Harkov felaketinin sorumluluğunu açıkça Stalin'e yıktı. G.K. Jukov ise yenilginin sorumlularının güney ve güneybatı cepheleri askerî konsey başkanları olduğunu iddia ediyor. Jukov "Hatıralar ve Düşünceler" isimli kitabında Genelkurmayın tehlikeyi cephedekilerden daha önce gördüğünü yazıyor. Genelkurmay 18 Mayıs tarihinde Harkov yakınlarındaki saldırının sona erdirilmesini söylemişti... 18 Mayıs akşamı aynı konu hakkında Askerî Konsey üyesi N.S. Hruşçov'la bir görüşme yapıldı ve o da güneybatı cephesi komutanıyla benzer görüşler iletti: düşman askerlerinin Kramatorsk tarafından saldırma tehlikesinin abartıldığı ve operasyonu kesmeye gerek olmadığı. Güneybatı cephesi Askerî Konseyinin raporlarını dikkate alan Başkomutan, Genelkurmayın önerisini reddetti. Genel karargâha güney ve güneybatı cepheleri askerî konseylerinden uyarı sinyalleri geldiği iddiası gerçeği yansıtmıyor. Buna şahitlik edebilirim çünkü Genelkurmayın görüşmelerini ben yapıyordum."
>
> Bence mareşalin söyledikleri gerçeğe daha yakın duruyor. Hruşçov yıllar sonra yazdığı hatıralarında felaketin yaklaştığı açıkça görülmesine rağmen geç tepki vermesine ışık tutuyor. Mareşal Jukov, Başkomutanın Timoşenko ve Hruşçov'dan gelen raporlara dayanarak karar verdiğini tekrar tekrar vurguladı. Eğer

sorun sadece Hruşçov'un unutkanlığıysa başka, bir mazeret uydurma çabasıysa bambaşka bir mesele.[550]

Stalin'in "küre üzerinde planladığı" askerî operasyonlar

Mareşal Meretskov:

> Bazı kitaplarda J.V. Stalin'in askerî operasyonları "küre üzerinde" yönettiği söyleniyor. Şimdiye kadar hiç bu kadar saçma bir şey okumamıştım.[551]

Solovyev ve Suhodeyev de başka bir generalden –A.İ. Gribkov'dan– alıntı yapıyorlar:

> Operasyon belgeleri "küre" hakkındaki yalanları çürütüyor. Savaş yıllarında Genelkurmayın operasyon yönetim bölümünde görevli general A.İ. Gribkov şahitlik ediyor: "Operasyonları küre üzerinde yönettiği iddiasını, J.V. Stalin kültünü yıkmak isteyen N.S. Hruşçov ortaya attı. Bu kesinlikle yalan. Askerî arşivlerde Başkomutanın kendi el yazısıyla üzerlerine notlar aldığı çeşitli boyutlarda haritalar var." *(Boenno-istoriçeskiy jurnal.* 1995, sayı 3, s. 30).[552]

Lev Balayan diğer generallerin bu konu hakkındaki fikirlerini topladı ve kitabına koydu:

> Hruşçov'un "küre" iddialarının çürütülmesinden duyduğu öfke amiral Kuznetsov'un "Bir Önceki Gün" isimli kitabında görülebilir: "Durumun küre üzerinde değerlendirildiği ve kararların küre üzerinde alındığı kesinlikle doğru olmayan, haince bir ifade. Stalin'in komutanlarla cephelerdeki durum ve hatta gerekliyse her alayın durumu hakkında en ince ayrıntısına kadar görüştüğüne dair sayısız örnek verebilirim; K.S. Moskalenko'nun "Güneybatı Yönetimi Hakkında" isimli kitabından: "Nikolay Fyodoroviç *(Vatutin – cephe komutanı. – not: L.A. Balayan)*

550 D.A. Volkoganov. "Stalin". Cilt 2, bölüm 8, s. 777. Bkz: http://militera.lib.ru/bio/volkogonov_dv/08.html.

551 K.A. Meretskov. "Halkın Hizmetinde". Bölüm 29, s. 380. Bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/meretskov/29.html.

552 B.G. Solovyev, V.V.Suhbdeyev. "Başkomutan Stalin". – Yay: EKSMO, 2003, böl.1. bkz: http://militera.lib.ru/research/solovyov_suhodeev/01.html.

Başkomutanla yaptığı konuşmayı anlatınca Genel Karargâhın askerî operasyonları değerlendirme konusunda gösterdiği dikkatten duyduğum şaşkınlığı gizleyemedim ve ağzımdan elimde olmadan şu sözler döküldü: "Başkomutan bizden daha fazla ve derinlikli görüyor, bizim hareketlerimizi hangi harita üzerinde takip ediyor?" Nikolay Fyodoroviç gülümsedi: "iki haritadan; cephe için bir bölü beşyüzbin ölçekli ve her ordu için bir bölü yüzbin ölçekli. O ve Genelkurmay bize öneri getiriyorlar ve hatalarımızı düzeltiyorlar..."

Ama belki de Hruşçov'a en güzel karşılığı hava mareşal A. Novikov verdi: "Örneğin Hruşçov'un, Stalin'in savaş sırasında operasyonları çalışma odasındaki büyük küre üzerinde planladığı ve takip ettiğini söylemesinin bedeli ne oldu? Bu ifade özellikle askerlerden, Büyük Vatanseverlik Savaşı gazilerinden açıkça (hatta özel konuşmalarda) tepki almasına neden oldu."[553]

Mareşal Jukov "küre" hikâyelerine şüpheyle yaklaşıyor:

Başkomutanın durumu küre üzerinde değerlendirdiği ve kararları küre üzerinde aldığı yönünde yayılan haberler gerçeği yansıtmıyor. Tabii ki taktiksel harekât haritalarıyla çalışmıyordu, zaten bunu yapmasına da gerek yoktu. Ama operasyon durumunun gösterildiği haritaları gayet iyi anlardı.[554]

Molotov da, ordu mensubu olmamasına rağmen, Hruşçov'un küre hakkındaki yalanına dikkat çekiyor:

Giriş salonunun tüm duvarları haritalarla kaplıydı. Hruşçov, Stalin'in savaşı küre üzerinde yönettiğini söylemiş; tersine Stalin coğrafi haritalarla çalışmayı severdi..."[555]

Mikoyan bile –Hruşçov'un en yakın çalışma arkadaşlarından biri– hatıralarında Hruşçov'un "küre" yalanına değinmeden geçemiyor.[556]

553 L.A. Balayan. "Stalin ve Hruşçov". Böl.22: "Komutan Stalin", bkz: http://stalin.su/book.php?action=header&id=20.

554 G.K. Jukov. "Hatıralar ve Düşünceler". Cilt 1, böl:11, s. 342. bkz: http://militera.lib.ru/memo/russian/2hukovl/11.html.

555 F.İ. Çuyev. Molotov. "Yarım Yetkili Hükümdar". – Yay: OLMA-PRESS, 1999, s. 361.

556 A.İ. Mikoyan. "Böyle Oldu". – Yay: Vagrius, 1999, böl.49, s. 607.

Stalin mareşal Jukov'un başarılarının "itibarını düşürdü"

DGB bakanı V.S. Abakumov'un raporundan:

Çok gizli

SSCB BAKANLAR KURULU

J.V. STALİN yoldaşa

Bu senenin 8 Ocakını 9 Ocakına bağlayan gece, Jukov'un Moskova yakınlarındaki Rublyovo'daki kır evinde gizli bir arama yapıldı (*bu ve sonraki ayrıntılandırmalar belgenin yazarı tarafından yapılmıştır –G.F.).*

Yapılan arama sonucunda kır evinin iki odasının, çeşitli eşyaların ve değerli şeylerin saklandığı bir depoya çevrildiği ortaya çıkartıldı.

Örneğin:

Yünlü kumaşlar, ipekler, brokarlar, pan kadifeleri vb. – toplam 4000 metreden fazla;

Kürkler –samur, maymun, kurt, fok, astragan– toplam 323 kürk;

En yüksek kaliteden deriler – 35 deri;

Potsdam ve Almanya'daki diğer saraylar ve evlerden alınmış pahalı halılar ve büyük duvar halıları – bir kısmı açılıp odalara asılmış, bir kısmı depoya kaldırılmış 44 parça;

Yazlık evin odalarından birine serilmiş büyük halı özellikle dikkat çekici;

İşlemeli çerçeveler içinde, büyük boyda, çok değerli klasik tablolar – bir kısmı kır evinin duvarlarına asılmış, bir kısmı depoya kaldırılmış 55 parça;

Pahalı yemek ve çay takımları (işlemeli porselen, kristal) – 7 büyük kutu;

Gümüş yemek ve çay takımları – 2 kutu;

Kenarları zengin işlemeli akordeonlar – 8 parça;

Gotland ve başka markalarda benzersiz av tüfekleri – toplam 20 parça;

Bu mallar 51 kutu ve valiz içine saklanmış, ayrıca yığın halinde duranlar da var.

Ayrıca kır evinin tüm odaları, pencereleri, kitaplıkları, sehpaları, komodinleri bronz ve porselen vazolar, sanatsal heykelcikler ve yurt dışından getirilen çeşitli süs eşyalarıyla donatılmış.

Aramayı yapan görevlilerin *Jukov'un* kır evini, duvarlarında pahalı sanatsal resimler asılı bir antikacı dükkanına ya da müzeye benzetmeleri de dikkate değer.

Kesinlikle bir evde değil devlet stoklarına teslim edilip müzelerde sergilenmeleri gereken çok değerli tablolar var.

Neredeyse tüm odalarda toplam yirmiden fazla halı serili.

Tüm eşya, mobilyalar, halılar, sofra takımları, süs eşyaları, pencerelerdeki perdelere kadar – ülke dışından, özellikle Almanya'dan gelme. Kır evinde Sovyet yapımı tek bir şey bile yok...

Kır evinde tek bir Sovyet kitabı bile yok ama kitaplıklarda sadece Almanca, varak yazılı, olağanüstü ciltli kitaplar var.

Eve ziyarete gelirseniz, Moskova yakınlarında değil Almanya'da olduğunuzu düşünebilirsiniz...

Jukov'un dairesinde ve kır evinde bulduğum değerli eşyaların bazılarının fotoğraflarını da gönderiyorum.

ABAKUMOV
10 Ocak 1948.[557]

Solovyev ve Sohodeyev'in yazdıklarına göre, "Jukov daima 'Stalin benim için hiçbir yerde kötü bir söz söylemedi', 'hiç kimseyi bana karşı kışkırtmadı – Stalin benim için kafa kopartırdı' dermiş."[558]

557 *Rus Savaş Arşivleri*. 1993, no: 1, s. 189-191.

558 B.G.Solovyev, V.V.Suhodeyev. "Komutan Stalin" Bkz: http://militera.lib.ru/research/solovyov_suhodeev/01.html.

"LENİNİST ULUSAL POLİTİKA İLKELERİNİN ÇİĞNENMESİ" BÖLÜMÜNÜN KAYNAKLARI

Halkların kitlesel olarak yaşadıkları yerlerden çıkartılmaları

İ.V. Pıyhalov, N.F. Bugaya'nın editörlüğünü yaptığı derlemede yayınlanan belgeler hakkında şunu işaret ediyor:

> Kızıl Orduyla mertçe savaşan ya da gerilla savaşı veren Kırım Tatarlarının hiçbir ayrım gözetilmeden yaşadıkları yerlerden çıkartıldıkları görüşü oldukça yaygın. Ama işin aslı böyle değil:
>
> "Düşmana arkadan saldıran yeraltı örgütü üyeleri ve aileleri 'zorunlu göç' kapsamından çıkartıldılar. Örneğin, Vatansever bir yeraltı örgütünün üyesi olan ve Naziler tarafından tutuklanıp idam edilen S.S. Useyinov'un, Kırım'ın işgal altında olduğu dönemde, 1942 yılının Aralık ayından 1943 yılının Mart ayına kadar işgal altında kalan Akmescit'te yaşayan ailesi de bu kapsamdan çıkartıldı. Aile üyelerine Akmescit'te kalma izni verildi."
>
> "...cephelerdeki Kırım Tatarı askerler ailelerinin zorunlu göç kapsamından çıkartılmaları için hemen başvuruda bulundular. Hava harp okulu 1. avcı alayı 2. hava filosu komutan yardımcısı yüzbaşı E.U. Çalbaş, zırhlı birlikler binbaşısı H. Çalbaş ve bunlar gibi çok sayıda asker başvuruda bulundu. Bu başvuruların büyük bölümü kabul edildi, örneğin E. Çalbaş'ın ailesinin Herson bölgesinde kalmasına izin verildi."[559]

1 Nisan 1949 tarihinde, SSCB İİB zorunlu göç dairesinin elinde, yaşadıkları yerlerden çıkarılmamış ve ülkenin çeşitli bölgelerinde özgür yurttaşlar olarak yaşayan 569 Kırım Tatarı olduğu bilgisi vardı.[560]

Çeçen milliyetçilerden biri "Svoboda" radyosuna verdiği röportajda 1943 yılındaki ayaklanmanın Alman yanlısı olduğunu ve amacının Kafkaslar'ı SSCB'den ayırmak olduğunu doğruladı:

---

559 İ.V. Pıyhalov. "Stalin Dönemi: Mitlere Karşı Gerçekler". 2.basım. -Peterburg.: Neotek elektro, 2001, s. 84, Alıntı: "Josef Stalin – Lavrentiy Beriya Hakkında: Sınırdışı edilmek zorundalar. Belgeler, gerçekler, yorumlar". / Der: N.F. Bugay. – Yay: Druzba narodov, 1992, s. 156-157.

560 V.N. Zemskov. "SSCB'de Zorunlu Göç, 1930-1960". – Yay: Nauka, 2003, s. 188.

Çeçenler daima özgürlük ve özerklik için savaştılar ve 1943 yılının Şubat ayında avukat Merbek Şeripov ve ünlü yazar Hasan İsrailov önderliğinde dağlarda isyan ateşi yakıldı. Rusların Almanlarla savaşmasından faydalanmak isteyen Çeçenler silahlı yöntemlerle SSCB'den ayrılmak ve bağımsızlıklarını ilan etmek istediler. Nihai amaçları Kafkas halklarının Sovyet imparatorluğundan bağımsız, bir federasyon altında yaşamalarını sağlamaktı. Bu planın temel nedeni, Stalin'in de selefi Rus çarları gibi, itaatkar olmadıkları, ayrılıp kendi devletlerini kurmak istedikleri için Çeçenleri kesinlikle görmezden gelmesi, onları sevmemesi. Çeçenlerin cezalandırılmasının, günümüzde de devam eden soykırım uygulamasının ana nedeninin bu olduğunu görüyoruz.[561]

"Leningrad Meselesi"

L.P. Beriya'nın SBKP MK Başkanlık Heyetine gönderdiği 25 Haziran 1953 tarihli notta Ryumin'in "Leningrad Meselesi" hakkında yapılan tahrifatta parmağı olduğu belirtiliyor:

RYUMİN de, LOZOVSKİY, MİHOELS, FEFER tarafından yönetildiği iddia edilen "Yahudi antifaşist komite" içindeki "casusluk merkezi" ve Leningrad'daki KUZNETSOV, POPKOV; KAPUSTİN vb. gibi parti ve sovyet yöneticilerinin tutuklanıp mahkûm edildiği "Leningrad Meselesi" soruşturma belgelerinde tahrifat yapılmasına iştirak etti. RYUMİN 1950 Kasımında, ABAKUMOV'un talimatıyla, tutuklu Profesör ETİNGER meselesinin sonuca ulaştırılmasıyla görevlendirildi. RYUMİN yasadışı sorgulama yöntemleri kullanarak, A.S. ŞERBAKOV'un tedavisiyle ilgilenen ETİNGER'i, A.S. ŞERBAKOV'a yanlış tedavi uygulayarak ölümüne neden olduğunu itiraf etmeye zorladı.[562]

SBKP MK Başkanlık Heyetinin "Leningrad Meselesi" hakkında aldığı 3 Mayıs 1954 tarihli kararda Abakumov'un tahrifat yapmakla suçlanmasına devam edildi:

561 "Svoboda" radyosunda yayınlanan, Çeçenlerin 1944 yılında yaşadıkları yerlerden çıkartılmaları hakkındaki programdan, bkz.: http://archive.svoboda.org/programs/II/2000/II.022300-3.asp.

562 "Lavrentiy Beriya. 1953". SBKP MK Temmuz Genel Toplantısı steno kayıtları ve diğer belgeler. – Yay: MFD, 1999, s. 65.

No. 63, P.53 - KUZNETSOV, POPKOV, VOZNESENSKİY VE DİĞERLERİ HAKKINDA

SSCB Savcılığının SBKP MK'nın görevlendirmesiyle, şu anda tutuklu bulunan eski SSCB güvenlik bakanı Abakumov ve suç ortaklarının, Kuznetsov, Popkov, Voznesenskiy ve diğerleri hakkındaki vatana ihanet, karşı-devrimci sabotaj, Sovyet karşıtı gruba dahil olma suçlamalarında yaptıkları tahrifat hakkında soruşturma.

Kuznetsov, Popkov, Voznesenskiy ve diğerlerinin devlet disiplinine uymadıkları ve çeşitli hatalar yaptıkları gerekçesiyle parti tarafında görevden alınmalarını kullanan Abakumov ve suç ortakları, tutuklananlardan tehdit ve işkence yoluyla aldıkları komplo yapacaklarına dair ifadelerle, bu eylemleri Sovyet karşıtı organize bir örgütün eylemleri olarak gösterdiler.

Abakumov'un hazırladığı bu sahte belgeler yüzünden SSCB Yüksek Mahkemesi Askerî Kurulu 1950 yılında Kuznetsov, Popkov, N. Voznesenskiy, Rodionov, Kapustin ve Lazutin'e idam, Turko'ya 15 yıl hapis, Zakrjevskiy ve Miheyev'e 10 yıl hapis cezası verdi.[563]

Ama Hruşçov birkaç gün sonra Leningrad parti örgütü toplantısında sadece Abakumov'un değil Beriya'nın da suçlu olduğunu söyledi:

Rudenko yoldaşın sizlere okuduğu Merkez Komitesi kararından, Leningrad'daki parti karşıtı grup hakkındaki meselenin Beriya çetesi tarafından hazırlandığı açıkça görülmektedir. Savcı Rudenko yoldaşın, işlediği suçları size aktardığı eski devlet güvenlik bakanı Abakumov'un en yakın suç ortaklarından birinin Beriya olduğu ortaya çıktı.[564]

Stalin, Voznesenskiy'i "Leningrad meselesinde" oynadığı "gaddarca" rol yüzünden suçlamış olmasına rağmen, Hruşçov 1957 yılında Stalin'in Voznesenskiy ve suç ortaklarının tutuklanmalarına karşı olduğunu söyledi.

Hruşçov: *Stalin Voznesenskiy ve Kuznetsov'un tutuklanmasına karşıydı. Evet, karşıydı (vurguları ben koydum. -G.F.)* ama iki-

563 "İadeiitibar: Nasıl Gerçekleşti?". SBKP MK Başkanlık Heyeti Belgeleri ve diğer belgeler. 3 cilt. Cilt 1. Mart 1953 - Şubat 1956. Yay: MFD, s. 115

564 Aynı eser, s. 135

yüzlü Beriya ve Malenkov, Stalin'i Kuznetsov ve Popkov'u tutuklayıp idam etmeye zorladı. Senin eline kan bulaştı Malenkov, vicdanın temiz değil. Hainin tekisin! *(Alkışlar.)*

Malenkov: İftira atıyorsun.

Hruşçov: Stalin bana şunu söyledi ve bunu başkaları da duydu: "Voznesenskiy neden Merkez Bankası'na atanmıyor, neden hiç böyle bir öneri gelmiyor?" Ama Beriya ve Malenkov meseleyi Stalin'e aktarırken Voznesenskiy, Kuznetsov, Popkov ve diğerlerini suçlu gibi gösterdiler. Neden peki? Çünkü Stalin, zamanında Malenkov'un yerine, haklı ya da haksız bir şekilde, Kuznetsov'u atamıştı ve Voznesenskiy'i de Bakanlar Kurulu başkanlığına getirmek istiyordu. Bu yüzden kafaları kopartıldı. Bu entrikacılar –Beriya ve Malenkov– Stalin'i bile bile yanlış yola sevk ettiler.[565]

"Megrelya meselesi"

Politbüronun Gürcistan'daki rüşvet ve "parti karşıtı Baramiya grubu" konusunda aldığı 9 Kasım 1951 tarihli karar hakkındaki bilimsel yayında şöyle bir dipnot var:

PB toplantısında alınan kararların Poskrabıyşev tarafından tutulan orijinal kayıtlarında ve daha sonradan Stalin düzeltmeleriyle daktilo edilen taslağında...(RGASPİ, F.17. Op.164 D.1604. L.57—70).[566]

Aynı yayında, Politbüronun Gürcistan Komünist Partisinin genel durumu hakkında aldığı 27 Mayıs 1952 tarihli karar hakkındaki başka bir dipnotta şöyle diyor:

PB toplantısının orijinal kayıtlarında kararın başlığını Stalin kendisi yazdı. (RGASPİ. Ф.17. Оп.163. Д.1615,Л. 134). Karar 25 ve 27 tarihli PB toplantıları sonucunda alınmıştı.[567]

---

565 "Molotov, Malenkov, Kaganoviç". 1957. SBKP MK Temmuz Genel Toplantısı steno kayıtları ve diğer belgeler. – Yay: MFD, 1998, s. 201-202.

566 "SBKP(B) MK Politbüro ve SSCB Bakanlar Kurulu 1945-1953". Der: O.V. Hlebniyuk ve çalışma arkadaşları. – Yay: ROSSPEN, 2002, dipnot 1, s. 351. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/mingrelianres.pdf.

567 Aynı eser. Sayfa 354'deki 1. dipnot. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/mingrelianres.pdf.

"Rossiyskaya gazeta" "Bir Günün Hikâyesi – 10 Nisan" başlığı altında şöyle yazıyor:

> 1953. "SBKP MK SSCB ve Gürcistan SSC eski devlet güvenlik bakanlarının Sovyet yasalarını çiğnemesi" hakkında karar aldı. Bu kararla MK'nın 9 Kasım 1951 ve 27 Mart 1952 tarihlerinde Gürcistan'daki milliyetçi Megrelya örgütü ile ilgili daha önce aldığı karar iptal edildi. *Tutuklanan Gürcü liderler serbest bırakıldı. Ama çoğu, çok geçmeden Beriya'yla bağlantıları oldukları gerekçesiyle yeniden tutuklandı (vurguyu ben koydum. -G.F.).*[568]

Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın yayınlandığı kitabın notlarında şöyle deniliyor:

> Konuşmada SBKP(B)'nin, liderliğini Gürcistan KP MK sekreteri M. Baramiya'nın yaptığı iddia edilen Gürcistan milliyetçi Megrelya örgütü hakkında 9 Kasım 1951 ve 27 Mart 1952 tarihlerinde aldığı kararlara da değiniliyor. Bu kararlar, SBKP MK'nın SSCB ve Gürcistan SSC eski devlet güvenlik bakanlarının Sovyet yasalarını çiğnemesi" hakkında 10 Nisan 1953 tarihinde aldığı kararla iptal edildi.[569]

Boris Nikolayevskiy "Nyu Lider" dergisinde yayınlanan "kapalı oturum"da yapılan konuşmaya düştüğü notta şu gerçeğe dikkat çekiyor:

> Hruşçov'un "Megrelya komplosu" hakkında söyledikleri Gürcistan'da 1953 yılında yapılan temizliğin nedenlerini ortaya koyuyor. Hruşçov "Megrelya meselesinin", "Leningrad meselesinde" olduğu gibi Beriya ve Abakumov tarafından sahneye koyulduğunu ima etse de bu iddianın amacı, bilinçli olarak bir çarpıtma yapmak. Tam da 1951 yılının Kasım ayında Devlet Güvenlik Bakanlığına Beriya'nın baş düşmanlarından biri olan S.D. İgnatyev getirildi; "Megrelya meselesi" Beriya'ya bir darbe indirmek için uyduruldu. Bu durum ve ardından Gürcistan'da yapılan temizlikler (1952 yılının Nisan, Eylül ve Kasım aylarında) Beriya'nın altını oydu ve Komünist Parti XIX. Kongresinden

568 Rossisyskaya gazeta. 10 Nisan 2003. Bkz: http://www.rg.ru/Anons/arc2002/0410/hist.shtm. 10 Nisan 1953 tarihli karar şu eserde yayınlandı: "Lavrantiy Beriya", 1953, s. 37-40.

569 Kişi Kültü Hakkında... // *SBKP MK İzvestiya*. 1989, sayı 3, not: 51, s. 69.

(Kasım 1952) sonra "doktorlar meselesi" tutuklamalarıyla başlayan "ikinci terör" döneminin yolunu açtı.[570]

Eski Devlet Güvenlik bakanı İgnatyev, SBKP MK Başkanlık Heyeti üyesi Hruşçov'un da rızasıyla SBKP MK sekreterliği görevinden alındı ve "Megrelya meselesi", "doktorlar komplosu" ve diğer bazı konuların soruşturma belgelerinde tahrifat yaptığı suçlamasıyla MK'dan çıkartıldı. İgnatyev'in bu konuda oynadığı rol Beriya'nın MK Başkanlık Heyetine gönderdiği, içlerinden biri de "milliyetçi Megrelya grubu" hakkında olan notlarla açığa çıkarıldı.[571]

Yugoslavya ile ilişkiler

Hruşçov ve diğer Başkanlık Heyeti üyeleri 1953 yılının Temmuz ayında yapılan toplantıda, Yugoslavya'yla ilişkileri düzeltme çabaları yüzünden Beriya'yı sert bir biçimde eleştirdiler. Temmuz (1953) Başkanlık Heyeti toplantısının steno kayıtlarından bir bölüm:

Molotov: Bence yoldaşlar, Malenkov yoldaşın genel taslağını okuduğu ve "Tito yoldaş"a iletmesi için "Rankoviç yoldaş"a verdiği mektup, yaptığı hainliğin somut bir delili. Kendi elleriyle yazmış ve bu konunun MK Başkanlık Heyetinde tartışılmasını kesinlikle istememiş. Nasıl böyle bir şey yapabilir?

Doğru, karşılıklı elçi gönderdik.

Malenkov: İlişkilerin normale dönmesini istiyorduk.

Molotov: İlişkilerin normale dönmesini istiyoruz ve şu anda Yugaslavya'yla nasıl bir ilişki kuracağımızı MK'da kararlaştırıp kâğıda döktük. Bu karar aklımıza yatmasaydı başka bir karar alırdık, Yugoslavya'yla da diğer burjuva devletlerle kurduğumuz gibi bir ilişki kurma kararı aldık: büyükelçiler, telgraf iletişimi, iş toplantıları vb. Ama şu mektuba bakın: "Rankoviç yoldaş, bu fırsattan yararlanarak Beriya yoldaşın selamlarını iletiyorum

570 "The Crimes of the Stalin Era. Special Report to the 20th Congress of the Communist Party of the Soviet Union". Boris I.Nikolayevskiy tarafından bu baskıya koyulmuş dipnot. (NY:The New Leader, 1962), dipnot 51.

571 "Lavrentiy Beriya. 1953", s. 29-37. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/mingrelianaff.pdf.

ve Tito yoldaşa, eğer o da bu bakış açısını paylaşıyorsa...vb...vb" Nedir bu?

kapitalist ülkelerden destek bulabilir –Tito– Rankoviç, kapitalistlerin yetiştirdiği bir ajan. Yuvasından fırladı ve doğru bize geldi...

Bu mektup Beriya'nın, Sovyetler Birliği'nin düşmanı gibi hareket eden Rankoviç ve Tito'yla işbirliği yapmaya çalıştığını kanıtlamıyor mu? Beriya'nın yönetimden gizli yazdığı bu mektup, Sovyet devletini sırtından bıçaklayıp emperyalist kampa hizmet ettiğini göstermiyor mu? Bu durumdan ancak şu sonuç çıkarılabilir: Beriya, dış güçlerin, düşman sınıfların ajanıdır.[572]

"Zararlı doktorlar meselesi"

Beriya –büyük ihtimalle Stalin'in talebiyle– "doktorlar meselesine" son noktayı koydu.

Beriya'nın, "doktorlar meselesi"ne adı karışan kişilerin iade-iitibarları hakkında SBKP MK Başkanlık Heyetine gönderdiği 1 Nisan 1953 tarihli pusuladan bölümler:

SSCB eski Milli Güvenlik Bakanı İGNATYEV görevini gerektiği gibi yerine getiremedi, soruşturmaları düzgün bir şekilde yapmadı, bundan faydalanan RYUMİN ve diğer DGB görevlileri tutuklulara işkence ettiler ve soruşturma belgelerinde hiçbir engelle karşılaşmadan tahrifat yaptılar...

4) Eski SSCB Milli Güvenlik Bakanı İgnatyev'in bu konudaki sorumluluğunu inceleyen SSCB İç İşleri Bakanlığı, İİB organlarında Sovyet kanunlarının benzer şekilde çiğnenmesinin önüne geçmek için gerekli önlemleri aldı.[573]

Bu pusulayı dikkate alan SBKP MK 3 Nisan 1953 tarihinde aşağıdaki kararı aldı:

Eski SSCB Milli Güvenlik Bakanı İgnatyev'in SBKP MK Başkanlık Heyetine, Devlet Güvenlik Bakanlığının Sovyet yasalarının çiğ-

572 "Lavrentiy Beriya. 1953", s.103-104 ve 256.

573 Aynı eser, s. 22-23. Bkz: http://chss.montdlair.edu/english/furr/research/doctorsplot.html.

nenmesine izin vermesi ve soruşturma belgelerinde tahrifat yapılması konularında açıklama yapmasına karar verilmiştir.[574]

Jores Medvedev'e göre basındaki "zararlı doktorlar" avına bizzat Stalin son verdi:

> Stalin'in 27 Şubat akşamı ya da 28 Şubat sabahı "Pravda"yı arayarak Yahudi karşıtı ve "doktorlar meselesi" ile ilgili tüm yazılara son verilmesini emrettiğini düşünmek mümkün. Sovyetler Birliği'nde o dönemde sadece bir kişi, "Pravda"nın editörünü, SBKP MK'nın propaganda bölümünü arayıp politikalarını değiştirmelerini söyleyebilirdi. Bunu sadece Stalin yapabilirdi...[575]

Medvedev altını çiziyor:

> Stalin'in, neredeyse tüm biyografilerinde bashedilen Yahudi karşıtlığı, dinî, etnik ya da genel bir karşıtlık değildi. Yahudi karşıtlığı değil politik nedenleri olan Siyonizm karşıtlığıydı.[576]

Svetlana Alliluyeva hatıralarında Stalin'in doktorların suçlu olduklarına inanmadığını yazıyor:

> "Doktorlar meselesi" hayatının son kışında ortaya çıktı... Gelişen olaylar babamı çok üzmüştü... Babam doktorların sahtekâr olduklarına inanmadığını söylüyordu; ama "kanıtlar" doktor Timaşuk'un ithamlarını destekliyordu...[577]

574 Aynı eser, s. 23-24. Bkz: http://chss.montdlair.edu/english/furr/research/doctors-plot.html.

575 J.A. Medvedev. "Stalin ve Yahudi Sorunu. Yeni Bir Analiz". – Yay: Prava Çiloveka, 2003, s. 216-217.

576 Aynı eser, s.92.

577 S.İ. Alliluyeva. "Arkadaşa Yirmi Mektup". Yay: Vsya Moskva, 1989, mektup 18, s. 192.

"BERİYA, 'ENTRİKALARI' VE 'SUÇLARI'" BÖLÜMÜNÜN KAYNAKLARI

Beriya – "yabancı istihbarat servislerinin ajanı"

Temmuz (1953) Genel Toplantısı sırasında pek çok MK üyesi Beriya'yı yabancı istihbarat servisleri için çalışmakla suçladı. Ama hiç kimse bu suçlamaları temellendiremedi. Genel Toplantının steno kayıtlarından bu suçlamalara birkaç örnek:

Mikoyan:

> Casus olduğuna, yabancı devletler tarafından görevlendirildiğine dair kesin bir bilgimiz yok ama asıl mesele kapitalist ülkelerin ve bu ülkelerin casuslarının talimatlarını yerine getirmesi...[578]

Hruşçov:

> Beriya Almanya konusunda, Demokratik Almanya'da sosyalizmin geliştirilmesinden vazgeçilmesi ve Batı'ya tavizler verilmesi hakkında bir soru ortaya atarak provokatör ve emperyalistlerin ajanı olduğunu açıkça gösterdi. Bunun anlamı 18 milyon Almanı Amerikalı emperyalistlerin eline bırakmaktır. Şöyle dedi: "Tarafsız, demokratik bir Almanya kurmak gerekiyor."[579]

Beriya ve suç ortaklarının yargılanmaları hakkındaki resmî duyuruda şöyle bir iddia vardı:

> Mahkeme, L.P. Beriya'nın suç teşkil eden eylemlerinin ve yabancı istihbarat servisleriyle ilişkiye geçmesinin İç Savaş döneminde başladığına, Beriya'nın 1919 yılında Bakü'deyken, İngiliz istihbarat servisinin kontrolündeki karşı-devrimci Musavat yönetiminin istihbarat dairesinde gizli ajan olarak görevliyken vatana ihanet ettiğine karar verdi... SSCB Yüksek Mahkemesinin görevlendirdiği özel mahkeme sanık L.P. Beriya'yı suçlu buldu. ... Beriya 1919 yılında Bakü'de devrimci işçi sınıfına karşı verilen mücadele sırasında, Azerbeycan'daki karşı-devrimci Musavat Partisi yönetimi istihbarat servisinde gizli görevdeyken yabancı istihbarat servisleriyle ilişkiye geçti ve RSFSC Ceza Kanunu 58-1"b", 58-8, 58-13,

578 "Lavrentiy Beriya. 1953", s.174.

579 Aynı eser, s.23.8

58-11 maddelerindeki suçları işlediği ortaya çıkıp tutuklanana kadar yabancı istihbarat servisleriyle gizli ilişkilerini devam ettirdi ve geliştirdi.[580]

Molotov ve Kaganoviç yıllar sonra Beriya'nın "yabancı istihbarat servislerinin ajanı" olması konusundaki düşüncelerini yazar Feliks Çuyev'le paylaştılar:

Beriya'nın emperyalist güçlerle bağlantısı ve casus olduğuyla ilgili belgeler bize gösterilmedi. Bu belgeleri ne ben ne de Molotov gördük.

Ben *(Çuyev -G.F.)* Molotov'a şu soruyu sordum: "Gerçekten casus muydu?" Şöyle cevap verdi: "Casus olmasa da ajandı." Molotov'a sordum -dedi Kaganoviç- elinde emperyalizmin ajanı olduğunu kanıtlayan belge var mıydı? Şöyle dedi: Yoktu. Bize böyle bir belge vermediler, belge yoktu. Belgeler olduğunu mahkemede söylediler.[581]

Molotov'un, Çuyev'e kendi ağzıyla söyledikleri:

Beriya konusunda hâlâ tartışmalar var: Yabancı istihbarat servislerinin ajanı mıydı değil miydi?

- Bence değildi, dedi Molotov... ama yaptıkları emperyalizmin işine yarayan şeylerdi, aslında sadece emperyalizmin ajanı rolünü oynuyordu. Rolü şuydu: Doğu Almanya'da sosyalizmi reddetmesi de emperyalizme hizmet etmesinden daha iyi değildi...

Beriya'ya emperyalizmin ajanı gözüyle bakıyorum. Ajan olması casus olduğu anlamına gelmez.[582]

Ama Beriya'nın devlete karşı eylemlere giriştiğini kanıtlayan hiçbir delil yok. Hruşçov da bunu doğruluyor:

onu *(Beriya'yı -G.F.)* doğrudan suçlayacak bir kanıt elimizde yoktu. Kaminskiy söylediği için Musavat'ın ajanı olduğunu düşünebilirdim. Ama bunun doğru olup olmadığını kimse araştırmadı...[583]

---

580 Aynı eser, s.388-390.

581 F.İ. Çuyev. "Kaganoviç. Şepilov". – Yay: OLMA-PRESS, 2001, s. 83-84.

582 F.İ.Çuyev. "Molotov. Yarım Yetkili Hükümdar", - Yay: OLMA-PRESS, 1999, s. 409-410.

583 N.S.Hruyov. "Zaman. Halk. İktidar". Kitap 2. Bölüm 3. Yay: Moskovskie novosti, 1999. Başlık "Stalin'in Ölümünden Sonra", s. 168.

Beriya'nın, yaptıkları için cezalandırmasını önerirken öfkesini zorlukla gizleyebilen Malenkov'un SBKP MK Başkanlık Heyetinde söylediklerinin kayıtları çok daha etkileyici:

> SSCB Bakanlar Kurulundaki yardımcılık *(Başkan yardımcılığı -G.F.)* görevinden alınıp petrol end(üstrisi) bak(anlığına) atanmasını öneriyorum.[584]

Peter Wagner'in Dünya Tarihi internet sitesinde yer alan makalesi, Beriya'nın tutuklanmasından hemen önce, siyasi rakiplerinin elinde onun suç işlediğini kanıtlayacak hiçbir kanıt olmadığını ortaya koyuyor:

> Beriya'ya karşı hiçbir kesin suçlama yoktu. Rakipleri bunu anlamıştı. Hruşçov bile ilk başta sadece yapılacak soruşturma için "gözaltına alındığını" söyledi: "Gözaltı" dedim çünkü ona yöneltebileceğimiz kesin bir suçlama yoktu. Kaminskiy söylediği için Musavat'ın ajanı olduğunu düşünebilirdim. Ama bunun doğru olup olmadığını kimse araştırmadı" Sadece bulunduğu görevden alınacağı tahmin ediliyordu. Buna sadece Beriya'nın özgürlüğüne kavuşmasından çekinen Molotov karşı gibiydi: "Beriya çok tehlikeli, ona daha ağır bir ceza verilmesi gerektiğini düşünüyorum."[585]

Kaminski'nin Beriya'nın Musavat Partisinde yaptıkları ile ilgili söyledikleri

Beriya otobiyografisinde, Musavat Partisindeki karşı casusluk ve Bolşevik olmayan örgütlerdeki çalışmalarından ayrıntıyla ve açıkça bahsediyor ve bunu olumlu bir iş olarak tanımlıyor. Bu bölümlerden biri:

> 1919 Şubatından 1920 Nisanına kadar komünist teknisyen hücrelerinin başkanı olarak, benden daha eski yoldaşların yönetimi altında çeşitli bölge komitelerinde görev aldım ve diğer hücrelerde eğitmenlik yaptım. 1919 sonbaharında "Himmet" Partisinden karşı casusluk bürosuna girdim ve burada Mussevi yoldaşla birlikte çalıştık. 1920 Martında, Mussevi yoldaşın öldürülmesinden

584 "Lavrentiy Beriya. 1953", s.70.

585 Bkz: http://history.machaon.ru/all/number_14/analiti4/vagner_print/index.html.

sonra karşı casusluk bürosundan ayrıldım ve geçici olarak Bakü gümrük dairesinde çalıştım.[586]

Beriya'nın Sergo Ordjonikidze'ye yazdığı 2 Mart 1933 tarihli mektuptan:

Levan Gogoberidze Sohum'da dinleniyor. Lakob yoldaş ve başka yoldaşların da söylediklerine göe Gogoberidze yoldaş, ben ve yeni Güney Kafkasya yönetimi hakkında çok çirkin şeyler anlatıyormuş. Özellikle partinin, benim Musavat Partisindeki karşı casusluk çalışmalarımdan ne geçmişte ne de şimdi haberi olduğunu söylüyormuş. Aralarında sizin de olduğunuz pek çok kişi Musavat istihbarat dairesine beni partinin gönderdiğini ve bu konunun 1920 yılındaki, sizin, Stasov yoldaşın, Kaminski'nin, Mirza Davud Huseyinov'un, Narimanov'un, Sarkis'in, Ruhulla Ahundov'un, Bunyat-zade'nin de katıldığı AKP(B) MK'da görüşüldüğünü gayet iyi biliyor. (Size 1925 yılında AKP(B) MK'nın bu konu hakkında aldığı, beni tamamen temize çıkaran, karşı casusluk çalışmalarını *partinin talimatıyla (ben vurguladım -G.F.)* yaptığımın Mirza Davud Huseyinov ve Kasım İzmailov yoldaşların ifadeleriyle kanıtlandığı resmî bir yazı göndermiştim.) Size bu mektubu iletecek olan Datiko yoldaş ayrıntılarıyla anlatacaktır.

Saygılarımla,

Lavrentiy Beriya

2/III 1933.[587]

Pavlunovskiy 1937 yılının Haziran ayında yazılan mektupta Beriya'nın Bolşevik Partinin görevlendirmesiyle milliyetçiler arasında bulunduğunu doğruluyordu:

SBKP(B) MK Sekreteri Stalin'e

Beriya konusunda

1926 yılında Güney Kafkasya DGM başkanı olarak Güney Kafkasya'ya atandım.

586 "Beriya: Kariyerinin Sonu". / Derleyen ve editör : V.F. Nekrasov. – Yay: Politizdat, 1991, s. 323. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/beriaautobiog.pdf.

587 "Sovyet Yönetimi. Yazışmalar. 1928-1941" // Der: A.V. Kvaşonkin ve çalışma arkadaşları. – Yay: ROSSPEN, 1999, s. 204.

Tiflis'e hareket etmeden önce, DGM başkanı beni çağırdı. Dzerjinskiy yoldaş bana Güney Kafkasya'daki durum hakkında ayrıntılı bilgi verdi. Dzerjinskiy yoldaş Güney Kafkasya'daki yardımcılarından biri olan Beriya yoldaşın Musavat karşı casusluk servisinde görevli olduğunu söyledi. Beriya karşı casusluk servisinde Kafkasyalı yoldaşların sorumluluğu altında çalıştığı ve Dzerjinskiy ile Sergo Ordjonikidze'nin bundan haberi olduğu için Beriya'dan hiç kuşkulanmadım.

Tiflis'e gittikten iki ay sonra Sergo yoldaşı ziyaret ettim ve Dzerjinskiy yoldaşın Beriya yoldaş hakkında söylediklerini anlattım.

Sergo Ordjonikidze yoldaş, Beriya yoldaşın gerçekten de Musavat karşı casusluk servisinde çalıştığını, bu görevi ona partinin verdiğini ve Ordjonikidze, Kirov, Mikoyan ve Nazaretyan yoldaşların bundan haberi olduğunu söyledi. Bu yüzden Beriya'ya tam anlamıyla güvenmeliydim çünkü Sergo Ordjonikidze de ona güveniyordu.

Güney Kafkasya'da geçirdiğim iki yıl boyunca Ordjonikidze yoldaş pek çok kere, kendini geliştiren Beriya'ya çok değer verdiğini, Beriya'nın çok önemli bir görevli olduğunu ve bunu Stalin yoldaşa da bildirdiğini söyledi.

Güney Kafkasya'da geçirdiğimi iki yıl boyunca Sergo yoldaşın Beriya'ya değer verdiğini ve onu desteklediğini biliyordum. Sergo yoldaş iki yıl önce bir konuşma arasında, sağcıların ve diğer ayaktakımının, Musavat karşı casusluk servisinde çalıştığı için Beriya yoldaştan faydalanmak istediklerini ama bir şey elde edemediklerini söyledi.

Sergo yoldaşa, Stalin yoldaşın bundan haberi olup olmadığını sordum. Sergo Ordjonikidze yoldaş, Salin yoldaşın bundan haberi olduğunu, ona kendisinin bildirdiğini söyledi.

SBKP(B) MK aday üyesi *Pavlunovskiy*

25 Haziran 1937.[588]

588 Alıntı: A.V. Suhomlinov. "Siz Kimsiniz, Lavrentiy Beriya?" – Yay: Detektiv-Press, 2003, s. 419 ve 421. Belge ayrıca şu kitapta da yayınlandı: A. Toptıygin. *Lavrentiy Beriya*. – Yay: Yauza, EKSMO, 2005, s. 11-12.

K.A.Zalesskiy, Beriya hakkındaki biyografik eserinde şunları yazıyor:

> 1920 yılının Nisan-Mayıs aylarında 11. Ordu Devrimci Askerî Konseyi Kafkasya cephesi dairesine resmî olarak kayıtlıydı. 1920 yılının Haziran ayında tutuklandı ama konsey üyesi S.M. Kirov'un talebiyle serbest bırakıldı ve Azerbeycan'a gönderildi.[589]

Kartvelişvili-Lavrentyev meselesi

Kartvelişvili 22 Haziran 1937 tarihinde partiden ihraç edildi ve tutuklandı. Bir ay sonra Beriya Stalin'e bir mektup gönderdi:

> 20 Temmuz 1937
>
> No: 1716/c
>
> Değerli Koba!
>
> Gürcistan'daki karşı-devrimciler hakkında yapılan soruşturma, parti ve Sovyet yönetimine karşı çok ağır suçlar işleyen kişileri ortaya çıkardı. G. Mgaloblişvili, L. Lavrentyev (Kartvelişvili) ve Ş. Eliyeva'nın tutuklanması... *(karşı-devrimci ¬G.F.)* sağ örgüt içinde yaptıkları ihanetleri açığa çıkarttı.
>
> Güney Kafkasya'daki karşı-dervrimci sağ merkezde şu isimler var:
>
> ...Gürcistan'dan – Ş. Eliyeva, M. Orehelaşvili, L. Lavrentyev ve A. Yenukidze.[590]

Yayınlanan bazı diğer belgelerde (ağırlıklı olarak Luşkov'un belgelerinde) Lavrentyev'den şöyle bahsediliyor:

> SERGEYEV, bölücü casusluk eylemlerinde Moskova'da MUKLEVİÇ ve STRELKOV'la; Uzakdoğu'da ise LAVRENTYEV, DERİBAS, KURTOV, KOSİOR'un da içinde bulunduğu bölgesel merkezle işbirliği içindeydi.[591]

589 K.A. Zalesskiy. "Stalin İmparatorluğu. Biyografik Ansiklopedik Sözlük" – Yay: Veçe, 2000. Bkz: http://www.hrono.ru/biograf/beria.html.

590 "Lubyanka: Stalin ve İİHK DGBM". Belge no: 142, s. 252.

591 Aynı eser. Belge No: 196 (11 Eylül 1937 tarihli), s. 347.

Ayrıca:

> Liu-Kiu-Sen, LAVRENTYEV'in dairesinde bir toplantı yapıldığını ve bakanlık belgeleri *vb'nin* paylaşıldığını söyledi.[592]

Ve ayrıca:

> Habarovsk'da tutuklanan eski bölge savcısı ÇERNİN de LAVRENTYEV, KRUTOV ve başkalarının da aktif olarak yer aldığı bir komployla bağlantısı olduğunu itiraf etti.[593]

Yakovlev'in ifadesinde Kabakov ve diğerleri ile birlikte Lavrentyev'in de adı geçiyordu:

> ...Moskova'daki sağcı grupla KAMİNSKİY-BUBNOV-BAREYKİS-BAUMAN aracılığıyla bağlantı kuruyorduk... merkezin çevresinde ise –bölge ve sınır parti örgütlerinin yöneticileri– Sovyet karşıtı örgütlerin başındaki sağcılar ve Trotskistler, ŞEBOLDAYEV, HATAVİÇ, KABAKOV, İVANOV, LAVRENTYEV, ŞUBRİKOV, PTUHOY, KRİNİTSKİY vardı.[594]

M.S. Kedrov'a uygulanan şidddet

M.S. Kedrov'un kurşuna dizilmesine Beriya neden olmuş gibi gözükmüyordu. "Büyük Vatanseverlik Savaşı'nda SSCB Milli Güvenlik Organları" derlemesinde Kuybıyşev'deki tutukluların kurşuna dizilmesi emri hakkında şöyle bir dipnot var:

> SSCB İİHK 17 Ekim 1941 tarihinde hapisteki 25 "SSCB organı yöneticisinin" kurşuna dizilmesi kararını aldı. Bu karar SSCB İİHK'nin önemli soruşturmaları yürüten bölümünün şefi L. Vlodzimirskiy tarafından imzalandı, SSCB İç İşleri Halk Komiser vekili B. Kobulov tarafından onaylandı ve SSCB savcısı V. Boçkoy tarafından uygun bulundu. Bu kararı dikkate alan Beriya, bahsedilen kişilerin kurşuna dizilmesi emrini 18 Ekim 1941 tarihinde imzaladı.[595]

---

592 Aynı eser. Belge No: 207 (19 Eylül 1937 tarihli), s. 370.

593 Aynı eser. Belge No: 309 (29 Mart 1938 tarihli), s. 507.

594 Aynı eser. Belge No: 392 (15-18 Ekim 1937 tarihli), s. 392.

595 "Büyük Vatanseverlik Savaşı'nda SSCB Milli Güvenlik Organları". Cilt 2. Giriş. Kitap 2. 1 Eylül -31 Aralık 1941. Yay: Rus, 200, sayfa 215'teki dipnot.

Beriya'nın kurşuna dizme emrini, verilen karar sonucunda aldığı, emrin kendisinde de görülüyor:

> SSCB İç İşleri Halk Komiserliğinin, SSCB İİHK özel gruplarının, Kuybıyşev'de 25 kişinin idam edilmesi hakkındaki 2756/B numaralı özel emri.
>
> 18 Ekim 1941
>
> Kuybıyşev'e gidip aşağıda adı geçen tutukluların idam cezası (kurşuna dizilme) hükümlerinin (ben işaretledim -G.F.) infazı için vekil tayin edildiniz:
>
> 25. Mihail Sergeyeviç Kedrov
>
> İdam raporu hakkında.
>
> SSCB İç İşleri Halk Komiseri
>
> Milli Güvenlik Genel Komiseri
>
> *L. Beriya.*[596]

Beriya'nın verdiği emirde hükmün infazından da bahsediliyor:

> 18 Ekim 1941. SSCB İİHK özel grup özel görevler yetkilisi
>
> Devlet güvenlik üsteğmeni D.E. Semenihin'e
>
> Kuybıyşev'e gidip aşağıda adı geçen tutukluların idam cezası kurşuna dizilmesi- *hükümlerinin (ben işaretledim -G.F.)* infazı için vekil tayin edildiniz (25 kişilik liste ektedir).
>
> İdam raporu hakkında.
>
> SSCB İç İşleri Halk Komiseri
>
> Milli Güvenlik Genel Komiseri. *L. Beriya.*[597]

A.V. Suhomlinov, M.S. Kedrov meselesi hakkında, ön soruşturma sonucunda alınan suçlama kararının bir bölümünün fotokopisini yayınladı:

> Sanıklar Afonskiy, İ.M. Kedrov, Şilkin, ön soruşturmada M.S. Kedrov hakkında verdikleri ifadeleri mahkemede de kabul etmişlerdir.

596 Aynı eser, s. 215-216.

597 V.V. Karpov. "Kurşuna Dizilen Mareşaller". - Yay: Veçe, 1999, s. 232.

1878 doğumlu, Moskova'da yaşayan, Rus, SSCB vatandaşı, yüksek öğrenim görmüş, eski soylu, SBKP(B) üyesi, mahpus Mihail Sergeyeviç Kedrov elimizdeki delillere dayanılarak suçlu bulunmuştur.

Suçları:

Sovyet karşıtı örgüte üye olmak, devrim karşıtı sağ fikirleri yaymak ve Sovyet karşıtı, provokatif konuşmalar yapmak.

1918 yılında kuzey donanmasında İngiliz emperyalistleri yararına vatana ihanet etmek – yani RSFSC ceza yasasının 58-1a, 58-10 ve 58-11 sayılı yasalarını ihlal etmek.

M.S. Kedrov hakkında, SSCB yönetim organlarının talimatıyla yapılan ön soruşturma tamamlanmış ve suçlu olduğuna karar verilmiştir.

1878 doğumlu Mihail Sergeyeviç Kedrov'un idamına karar verilmiştir.

İmza: *Vlodzimirskiy.*[598]

"Stalin'in tutanakları"ndan birinde de (28 Mart 1941) M.S. Kedrov hakkında bilgi var:

Moskova'da "Kuzey Ulusları" derneği adı altında gizlenen Sovyet karşıtı örgütün aktif bir üyesi.

G. SAFAROV'un liderlik ettiği Zinovyevci-Trotskist örgütün üyesiydi ve parti ve Sovyet rejimiyle mücadelede karşı-devrimci yöntemler uyguladığını kabul etti.

Kedrov'un, aşağıdaki bilgilere dayanılarak çarlık gizli polisiyle gizli bir işbirliği içinde olduğundan şüpheleniliyor:

1912 yılında, gizli polis tarafından defalarca tutuklandıktan sonra, son derece şüpheli koşullarla, Menşevik örgütlerle bağlantı kurduğu İsviçre'ye gitti ve 1914 yılında "politik olarak güvenilir" olduğuna karar verilerek Rusya'ya dönme hakkı kazandı.

KEDROV'un İİHK içindeki komplocu örgütlenmenin liderlerinden, DGM-Çeka'da görev almasını önerdiği, Alman istihbarat

598 A.V. Suhomlinov. "Siz kimsiniz, Lavrentiy Beriya?", s.216. Alıntı: E.A. Prudnikova. "Beriya. İşlenmemiş Suçlar". – Peterburg.: Neva, 2005, s. 386.

servisi ajanı ARTUZOV'la (idama *mahkûm edilmişti*) yakın ilişkisi vardı.

KEDROV'un karısının kardeşi MAYZEL Amerika'da yaşıyor ama sık sık SSCB'ye gelip KEDROV'la görüşüyor.

MAYZEL SSCB İİHK'de Amerikan istihbarat servisi ajanı olarak biliniyor.

Ayrıca KEDROV'un 1918 yılında, Kuzey cephesi komutasındayken, İngiliz saldırısı karşısında ordunun düzenini bozup, cepheyi istilacılara açtıktan sonra Arhangelsk'den ayrıldığı tespit edildi.

Eski Halk Komitesi görevlisi P.P. ŞİLKİN'in (idama mahkûm edildi), eski alay komutanı V.A. AFONSKİY (idama mahkûm edildi), G.İ. SAFAROV'un (tutuklu, İİHK inceleme yapıyor) ifadeleri, SAFAROV ve AFONSKİY'in yüzleştirmeleri, görgü tanığı V.İ. TAGUNOV'un ifadesi ve KEDROV'un Kuzey cephesindeki ihaneti hakkındaki resmî belgeler, onun düşman adına çalıştığını kanıtlıyor.[599]

Ama Hruşçov'un konuşmasının tam baskısına yapılan "biyografik yorum"da şöyle deniliyor:

SSCB Yüksek Mahkemesi Askerî Kurulu 9 Temmuz 1941 tarihinde Kedrov'un beraatine ve serbest bırakılmasına karar verdi ama serbest bırakılmadı ve SSCB İç İşleri Halk Komiseri L.P. Beriya'nın emriyle, Oryol Hapishanesi'nin boşaltılıp içindeki tutukluların ülkenin doğu bölgelerine gönderilmesi sırasında, 1 Kasım 1941 tarihinde kurşuna dizildi.[600]

Sergo Ordjonikidze'nin kardeşi Papuliya

Beriya'nın Sergo Ordjonikidze'ye yazdığı 2 Mart 1933 tarihli mektuptan:

Papuliya hakkında birkaç kelime etmek istiyorum. Onunla defalarca konuştum, hatta ikna etmek için birilerini gönderdim. Hafif sanayi halk komiseri, işgücü halk komiseri olmasını, Zakjeldorstroya'da (Çernomorki, Julfinki inşaat alanları) çalış-

599 Bkz: http://stalin.memo.ru/spravki/13-184.HTML.

600 N.S. Hruşçov'un Stalin kültü hakkında SBKP XX. Kongresinde yaptığı konuşma: Belgeler. – Yay: ROSSPEN, 2002, s. 841

masını önerdim. Geçmişte bazı beceriksizlikler olmuş olabilir ama olan oldu artık. Onu ikna etmek için çok uğraştım ama hiçbir şey fayda etmedi: Bütün işleri reddetti, dudak büktü, küfretti ve açlık grevine gitmekle tehdit etti.

Bugün onunla tekrar konuştum, demiryollarını önerdim (Rozenboyg yoldaşla birlikte), Papuliya da Güney Kafkasya demiryolları kontrol ve işletme şubesi şefi olmayı kabul etti.

Sorunun bu şekilde çözüleceğini düşünüyorum.

Saygılarımla, *Lavrentiy Beriya*

2/III 1933.[601]

Sergo Beriya hatıralarında anlatıyor:

Aynı evde oturduğumuz için Papuliya Ordjonikidze'yi iyi tanırdım. Her zaman göz önündeki mevkilerde oldu ama daha çok hovarda, meraklı ve zevk düşkünü biri olarak bilinirdi. Sergo onun için, çok özür dilerim, bok çuvalı derdi. Sosyalizmi yerden yere vururdu...

Sergo'nun, Papuliya'nın çıkarttığı kargaşalardan haberi vardı. Ona çok kızardı ve bunu belli etmek için Tiflis'e geldiğinde bizde kalırdı. Bugünkü bakış açısıyla Papuliya demokrat olarak değerlendirilebilir ama o dönemde mevcut sistemi kötülemek, o sistemi kurmuş ve geliştirmiş bir ağabeyin affedemeyeceği bir şeydi....[602]

Oleg Hlevniyuk, Ordjonikidze hakkında antikomünist bakış açısıyla yazdığı kitapta Beriya'yı doğruluyor:

Valiko (İvan) Ordjonikidze Tiflis Sovyeti finans bölümü bütçe denetleme müfettişi olarak çalışıyordu. 1936 yılının Kasım ayında çalışma arkadaşlarından birisi parti komitesine bir dilekçe yazdı ve İvan Konstantinoviç'i, Papuliya Ordjonikidze'nin suçsuz olduğu hakkında konuşmakla ve Trotskistlerle arkadaşlık etmekle suçladı. Tiflis Sovyeti parti komitesi bunu ihbar kabul etti. Valiko "davet edildi" ve o da dilekçede yazılı olan her şeyi doğrulamakla kalmadı, eklemeler de yaptı: "Papuliya Ordjonikidze kardeşi Sergo Ordjonikidze yoldaş ve şahsen tanıdığı halkımızın lideri Stalin

601 "Sovyet Yönetimi. Mektuplaşmalar". 1928-1941, s.203-204.

602 Alıntı: R.Çilaçava. "Lavrentiy Beriya'nın Oğlu Anlatıyor..." – Kiev: KİTS İnkopress, 1992; s. 17.

yoldaş aleyhinde hiçbir şey yapmaz... Papuliya Ordjonikidze'yi böyle bir şeyle suçlayamazsınız ve bu suçlamaların hiçbiri doğru değil." Valiko parti komitesi üyelerinin itirazlarına şu karşılığı verdi: "Sadece benim kardeşimin değil kısa süre içinde serbest bırakılacak olan diğerlerinin de suçsuz olduğunu göreceksiniz". Bu küstahca tavrı yüzünden SBKP(B) sempatizanları tarafından dışlanmakla kalmadı, görevinden de alındı.

Bunu duyan Sergo müdahale etti. Aralık ayının ortasında Beriya'yı aradı ve yardımını istedi. Beriya konuyla hemen ilgilendi: Sanıklarla konuştu, Tiflis Sovyeti başkanından bir açıklama talep etti ve Sergo aynı hafta içinde, Tiflis Sovyeti başkanı Nioradze'den bir açıklama ve mektupla birlikte Beriya'nın notunu aldı. Beriya şunları yazmıştı: "Sevgili Sergo yoldaş! Senin telefonundan sonra Valiko'yu hemen çağırdım, bana görevden alınma hikâyesini anlattı, Tiflis Sovyeti başkanı Nioradze yoldaşın açıklamasında yazanların doğru olduğunu kabul etti. Valiko aynı gün içinde görevinin başına döndü. Sevgilerimle, L. Beriya."[603]

603 O.V. Hlebnyuk. "Stalin ve Ordjonikidze. 30'lu Yıllarda Politbüro İçindeki Çatışmalar". – Yay: Rossiya molodaya, 1993, s. 80.

"İDEOLOJİ VE KÜLTÜR" BÖLÜMÜNÜN KAYNAKLARI

"J.V. Stalin. Kısa Biyografi"

Stalin'in "Kısa Biyografi"ye yaptığı düzeltmeleri yayınlayan V.A. Belyanov altını çiziyor:

> Stalin hayranları, aralarında kitabı hazırlayanların iltifatlarının da olduğu sayısız abartılı ifadenin ("Stalin'in önderliğinde", "deha" vb.) üstünü çizen liderin alçakgönüllülüğünün kanıtlarını bulabilirler.[604]

Stalin, kadınların oynadığı rolün vurgulandığı paragraf da dahil olmak üzere "Kısa Biyografi"de pek çok değişiklik yaptı:

> Stalin'in bu dönemdeki, büyük sorunların çözümü için tüm halkın seferber edilmesi gereken sanayileşmenin ve kolektivizasyonun ilk dönemindeki en büyük başarılarından biri de kadın konusunu, kadınların konumu, kadın emeği, işçi ve köylü kadınların ekonomik, sosyal ve politik hayattaki rollerini gündeme getirmesi ve gerekli seviyeye çıkardıktan sonra doğru çözümü uygulamasıdır.[605]

L.V. Maksimenkov, Hruşçov'un, Stalin'in "Kısa Biyografi"de yaptığı düzeltmeleri çarpıtarak anlattığını belirtiyor:

> Hruşçov'un bu tezinin aksine... Leninist ilkeleri yüceltip Stalin kültü ideolojisini oldukça geri planda tuttu. Tüm "Stalin ilkeleri" çıkartıldı... Stalin, 1950 yılında kendi talimatıyla hazırlanan Lenin biyografisinin taslak metninde kurulmuş olan Lenin-Stalin paralelliğinin seviyesini düşürdü... N.S.Hruşçov, P.N. Pospelov, M.A. Suslov, L.F. İlyiçev ve "buzların çözülmesi" döneminin diğer ideologları anlaşılabilir nedenlerden ötürü ne konuşmalarında ne de yazılarında bu düzeltmeden hiç bahsetmediler. Yazarın bahsettiği 6B'nin ana kaynağı bilinmiyor ve muhtemelen yeniden yapılanma döneminde ortaya atılmış bir bilgi.[606]

---

604 "Stalin, Kendisi Hakkında. Kendi Biyografisinde Yaptığı Düzeltmeler." *SBKP MK İzvestiya*. 1990; sayı: 9, s. 113-129. Bkz: http://www.afialysisclub.ru/index.php?page=stalin&art-1907 ya da http://www.geocities.com/CapitolHill/Parliament/7345/stalin/16-52.htm.

605 Aynı eser.

606 L. Maksimenkov. "Kült. Not..." Bkz: http://www.situation.ru/app/j_artp677.htm.

"Kısa Tarih" çalışmasına katılanlardan biri olan V.D. Moçalov, Stalin'in kitabın ilk haline sert eleştiriler getirdiği iki toplantının kayıtlarını verdi:

> Bir sürü hata var. Bu hiç hoş değil, Sosyalist Devrimci Parti (SR) tavrı. Benim savaşın daimi faktörleri hakkında ve diğer konularda ortaya koyduğum bazı ilkeler var. Ama sanki, Lenin sadece sosyalizmden bahsetmiş, komünizm hakkında hiçbirşey söylememiş gibi, komünizmin ilkelerini de ben koymuşum gibi görünüyor. Komünizm konusunda da konuşmalar yaptım ama ilkelerini ben koymadım. Ayrıca ülkenin sanayileşmesi, tarımın kolektifleştirilmesi vb. konularda da ilkeleri ben koymuşum gibi görünüyor. Ama ülkemizin sanayileşmesi, ayrıca bununla bağlantılı tarımın kolektifleştirilmesi gibi konularda ilkeleri belirleme başarısı Lenin'e aittir.
>
> Bu biyografide övgüler, kişinin oynadığı rol çok abartılmış. Bu biyografiyi okuyanlar ne düşünür? Benim önümde diz çöküp bana tapınmayı...
>
> Bakü hakkında, ben oraya gidene kadar Bolşeviklerin hiçbir şey yapmadığı ama ben gider gitmez her şeyin bir çırpıda değiştiği söyleniyor. İsteyen inansın, isteyen inanmasın! Gerçekten böyle mi oldu sanıyorsunuz? Gerekli kadroları oluşturmak gerekti. Bakü'de Bolşevik kadrolar oluşturuldu. Konuyla ilgili konuşma yaptığım yerlerde bu insanların ismini saydım.
>
> Başka bir dönem için de aynısını yaptım. Dzerjinskiy, Frunze, Kuybıyşev o dönemi yaşadılar, o dönemde hizmet ettiler ama sanki bu insanlar hiç varolmamış gibi onlar hakkında hiçbir şey yazmıyorlar...
>
> Aynı şey Vatanseverlik Savaşı dönemi için de geçerli. Yetenekli kişileri toplayıp bir araya getirmek, çelik gibi sertleştirmek gerekiyordu.. Bu insanlar Kızıl Ordunun yüksek komuta kademesinde bir araya geldiler.
>
> Kendimi hep Lenin'in öğrencisi olarak gördüm ve hâlâ da öyle görüyorum. Bunu Ludwig'le yaptığım o meşhur söyleşide açıkça söyledim... Ben Lenin'in öğrencisiyim, Lenin bana öğretmenlik

yaptı, bunun tersi kesinlikle doğru değil. O yolu açtı, biz de onun açtığı bu yolda ilerliyoruz.[607]

Kosolapov başka bir yerde doğruluğu şüpheli bir olay anlatıyor ama diğer yazarlar bu olayı, Stalin'in kendi portrelerine alaycı yaklaştığını göstermek için sık sık kullandılar:

> Josef Vissarionoviç'in oğlu Vasiliy'e yaptığı ve onun kalbinin kırılmasına neden olduğu şöyle bir konuşma akıllara geliyor: "Sen kendini STALİN mi sanıyorsun? Sen beni STALİN mi sanıyorsun? – İşte STALİN o! – demiş ve çok azametli göründüğü portreyi göstermiş.[608]

Bu yazarlardan bir başkası, "İzvestiya" köşe yazarı Yuriy Vogomolov şunları yazdı:

> Josef'in oğlu Vasiliy"le şöyle bir konuşma yaptığına dair dedikodular dolaşıyor: "Sen kendini kim sanıyorsun: Stalin mi? – Sen beni kim sanıyorsun: Stalin mi? – işte Stalin o! – lider bu sinirli konuşmasını portreyi gösterek bitirmiş.[609]

"SBKP(B) Tarihi. Kısa Bir İnceleme"

Çuyev'in sorusuna, "SBKP(B) Tarihi. Kısa Bir İnceleme"nin yazarı Y. Yaroslavskiy değil Molotov cevap verdi:

> -Böyle bir şey olmuş olamaz. Ama onu Stalin yazmadı. Zaten yazdığını da söylemedi. O sadece bir bölümü bize okudu – felsefi...[610]

Roy Medvedev'in de gösterdiği gibi, Stalin'in bu kitabın hazırlanmasında oynadığı çok abartılıyor. Medvedev kitabının "'Stalin – Kısa Bir İnceleme'nin Başlıca Yazarı" isimli bölümünde belirtiyor:

> ...Stalin... "Kısa Bir İnceleme" kitabının pek çok sayfasını düzeltti ve yazdı. Sadece kitabın genel taslağı değil bölümlerin başlıkları ve bölümlerdeki bazı paragraflar da Stalin'e aitti. Kitabın teori bölümleri ile ilgili her şeyi o yazdı...

---

607 "Stalin Yoldaşın Sözleri", s. 470-472.

608 Bkz: http://mvw.cprf.ru/analytics/10828.shtml.

609 Yuriy Bogomolov – Stalin ve TV. Bkz: http://www.poritcom.ru/2003/pvz74.php.

610 F.İ. Çuyev. "Molotov: Yarım Yetkili Hükümdar". – Yay: OLMA-PRESS, 1999, s. 302.

Devlet Devrim Müzesi'nin müdürü Fedor Samoylov daha 28 Kasım 1938 tarihinde Stalin'in kalem müdürü A.N. Poskrabıyşev'e bir mektup yazmıştı:

"SBKP(B) MK, Poskrabıyşev yoldaşa. "SBKP(B) Tarihi. Kısa Bir İnceleme"nin SSCB Devrim Müzesi'nde sergilenebilmesi için, "Kısa Bir İnceleme"nin Stalin yoldaş tarafından düzeltilmiş ya da yazılmış birkaç sayfasını ya da düzelttiği ilk nüshayı almamıza izin verip veremeyeceğini Stalin yoldaşa sorar mısınız? Bu nüshaların orijinallerini vermesi mümkün değilse müzeye en azından bir kopyalarını gönderebilir mi? Bu belgelerin sergilenmesi müzeyi ziyaret edenler için çok değerli ve ilgi çekici olacaktır." Poskrabıyşev birkaç gün sonra bu mektubu Stalin'e gösterdi, Stalin de Devrim Müzesi'ne bir cevap mektubu gönderdi: "Samoylov yoldaşa. Bence bu yaşınızda böyle önemsiz şeylerle kendinizi yormamalısınız. Kitabın zaten milyonlarca kopyası basıldı, el yazmalarını ne yapacaksınız? Saygılarımla. 6.XII. 1938. Josef Stalin." Stalin'in bu mektubu, 1955 yılının sonunda, SBKP XX. Kongresi için yapılan hazırlıklarda arşivden çıkartıldı. N.S. Hruşçoy bu belgeye dayanarak Stalin'i eser hırsızlığı yapmakla suçladı: Hruşçov "Kısa Bir İnceleme"nin yazarların ortak çalışmasıyla yazıldığını ve Stalin'in 1948 yılında yayınlanan "Stalin. Kısa Biyografi"de "'SBKP(B) Tarihi. Kısa Bir İnceleme' isimli kitap Stalin yoldaş tarafından yazılmış ve SBKP(B) MK Komisyonu tarafından onaylanmıştır" ifadesini kullandığını söyledi. "Gördüğünüz gibi -diye haykırdı N.S. Hruşçov, kongrenin "kapalı oturum"unda yaptığı konuşmada- Stalin ortak çalışmayla hazırlanmış bir kitabı kendine mal etmiş!"

Ama N.S. Hruşçov bu konuda yanılıyordu. Bilindiği gibi bütün el yazmaları yanmadı. "Kısa Bir İnceleme"nin daktiloda yazılmış ve Stalin'in yaptığı düzeltmeler, eklemeler olan bazı bölümleri saklanmıştı ve bu belgeler 2002-2003 yıllarında "Voprosıy İstorii" dergisinde yayınlandı.[611]

611 P.A. Medvdev. "Stalin Neyi Okudu?" s.216-217.

Stalin'in 2 Temmuz 1951 tarihli onuruna heykelinin yapılması kararının altına attığı imza

Politbüro 16 Şubat 1951 tarihinde aşağıdaki kararı aldı:

SBKP(B) MK Kararı

SSCB Bakanlar Kurulu Başkanlık Heyetinin Önerisi

Başkanlık, SSCB Bakanlar Kurulu Başkanlık Heyeti ve SSCB Bakanlar Kurulu Sekreteryasının, SSCB Bakanlar Kurulu başkan yardımcıları Bulganin, Beriya ve Malenkov'dan birisinin başkanlığında toplanmalarını ve gündemdeki konuları inceleyip bu konular hakkında karar almalarını önermektedir.

SSCB Bakanlar Kurulunun kararları ve emirleri, SSCB Bakanlar Kurulu başkanı J.V. Stalin yoldaşın imzasıyla yayınlanacaktır.[612]

Temmuz (1953) Genel Toplantısında gündeme gelen Stalin'in son yıllardaki sağlık durumu hakkında birkaç kişi konuştu:

Hruşçov:

Hepimiz Stalin yoldaşa saygı duyuyoruz. Ama artık çok yaşlandı. Stalin yoldaş son günlerde sağlık durumu kötü olduğu için ne bir belge okudu ne de kimseyi kabul etti.[613]

Kaganoviç:

...Stalin yoldaş, belirtildiği gibi, son günlerde çalışamıyor ve Politbüronun çalışmalarına katılamıyor.[614]

Voroşilov:

Geçtiğimiz yıllarda geçirdiği ciddi ameliyattan sonra sağlığının gitgide kötüleştiğini bizim gibi Stalin yoldaş da biliyor.[615]

Mikoyan:

Stalin yoldaş bu organların kurulmasında aktif olarak rol aldı ama iki yıldır ilgisini kesti.[616]

612 Alıntı: Y.N. Jukov. "Kremlin Sırları", s.544-545. Belge ve Stalin'in imzasının lastik mührü 2003 yılında Moskova'daki Federal arşivin sergi salonunda düzenlenen "Geçmiş ve Gelecek Arasında" isimli sergide sergilendi. Bkz: belgenin sergi kataloğundaki fotoğrafı: http://www.msarchives.ru/evants/exhibitions/stalin_exb/29.shtml.

613 "Lavrentiy Beriya", s.236.

614 Aynı eser, s.274.

615 Aynı eser, s.334.

616 Aynı eser, s.170.

Sovyetler Sarayı

Maksim Volçenkov, Sovyetler Sarayı'nın tarihi hakkındaki makalesinde şöyle yazıyor:

> İnşaat fırtına gibi başlamasına rağmen, proje dondurulmak zorunda kaldı. Ayrıca Sovyetler Sarayı'nın metal iskeleti savaş döneminde söküldü: Başkentin faşist Almanya'ya karşı savunma yapmak için bu malzemelere ihtiyacı vardı. Bu heybetli yapıyı inşa etme fikri Stalin'in aklından ölümüne kadar çıkmadıysa da binanın yeniden inşaatına savaştan sonra başlanmadı. Önder bu binayla Sovyet sisteminin kapitalist ülkelerin devlet yapısından daha üstün olduğunu vurgulamak istiyordu...
>
> Kaynakların savaştan sonra ülkenin tekrar yapılandırılması için kullanılması, Sovyetler Sarayı'nın inşa edilmesinin ileri bir tarihe ertelenmesine neden oldu. Ayrıca "soğuk" savaş başladı ve tüm imkânların ve gücün atom bombası yapılması için harcanması gerekti. Düşman tüm ülkeyi haritadan silebilecek bir atom silahına sahipken heybetli bir bina yapmanın ne anlamı vardı? Öyle bir durumda Sovyet mimarisinin başyapıtına hayranlık duyacak kimse kalır mıydı? Bu görkemli yapının inşasının belirsiz bir süre için rafa kaldırılma nedeni açıktı. Buna rağmen, Sovyetler Sarayı inşaatından sorumlu olanlar birkaç yıl daha SSCB Bakanlar Kurulunda kaldı. Sovyetler Sarayı çalışmalarında yıllar içinde kazanılan deneyimden diğer çok katlı binaların inşaatında faydalanıldı. Hatta birkaç yıl sonra bu sorumlular Ostankino'da televizyon yayını kulesi inşa edilmesi için çalışmalara başladılar.[617]

Volçenkov, Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmadan da alıntı yapıyor ama hemen ekliyor:

> Bu eski proje ve projeyi hazırlayanlar sert bir şekilde eleştirilmelerine rağmen, daha değerli yeni bir proje için yarışma açılmadı ve ülke ne Hruşçov'un döneminde böyle binalar gördü ne de daha sonraki dönemlerde.[618]

617 M. Volçenkov. Sovyetler Sarayı. Bkz: http://www.4ygeca.com/dv_sovetov.html.

618 Aynı eser.

Lenin ve Stalin ödülleri

Editörler, Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı konuşmanın tam baskısının "Notlar"ında Lenin ödüllerinin kaldırılması ile Stalin ödüllerinin konulması arasında bir bağlantı olduğuna dair hiçbir şey belirtmiyorlar:

> Lenin ödülleri bilim, teknoloji, edebiyat, sanat, mimarlık alanlarında kazanılan önemli başarılara verilirdi. 1925 yılında verilmeye başlandı. 1935-1957 yılları arasında verilmedi. 1940-1952 yılları arasında Stalin ödülleri verildi.[619]

Edebiyat alanındaki ödüllere isim verme fikri ilk olarak Gorki'den çıktı. Stalin'in SBKP(B) MDK ve MK birleşik genel toplantısında (7-12 Ocak 1933) yaptığı konuşmayı gazetede okuyan yazar çok coşkulu bir mektup yazdı.

> 16 Ocak 1933
>
> Sevgili Josef Vissarionoviç!
>
> "İç Savaş Tarihi" ile ilgilenen Sekreterya personeli ilk dört cilt için materyal seçimini tamamladı.
>
> Editörlerin, yazarların bu materyalleri işlerken izleyecekleri yolu artık onaylamaları gerekiyor ve bu konuda yardımınızı rica ediyorum. Yazarlar taslak metni 31 Marta kadar teslim etmek zorundalar. Sizden çok rica ediyorum: lütfen bu işin yapılmasını sağlayın! Editörlerin bu çalışmayı sabote ettikleri izlenimine kapılıyorum.
>
> Genel toplantıda yaptığınız etkili ve anlamlı konuşmayı büyük bir keyif ve hayranlıkla okudum. Emekçilerden çok güçlü bir yankı getireceğinden kesinlikle eminim. Patlamaya hazır fırtına öncesi sakinliğinde bir konuşmaydı, geçmiş yıllarda yakaladığımız ilerleme rüzgârı sözcüklerin yarattığı o sakin havayı dağıtacak, esip gürleyecek gibiydi. Hiçbir övgüye ihtiyacınız olmadığını biliyorum ama sanırım doğruları söyleme hakkım var. Büyük bir insan, gerçek bir lidersiniz ve Sovyetler Birliği proletaryası başlarında mantığı kuvvetli, enerjisi tükenmeyen ikinci bir İlyiç olduğu için çok mutlu. Sizi kutluyorum, sevgili ve saygıdeğer yoldaş.
>
> L. *Peşkov.*

619 N.S. Hruşçov'un SBKP XX. Kongresinde Stalin kültü hakkında yaptığı konuşma: Belgeler. - Yay:ROSSPEN, 2002, s. 161, not: 89.

Gorki mektubu yazdığı kâğıdın arkasına iki ekleme yapmış ve bunlardan ikincisinde şöyle diyor:

> Aleksey Tolstoy komedi dalında Sovyetler Birliği çapında bir yarışma planlıyor, bu yarışma hakkında bir karar taslağı hazırlamanızı arz ediyorum.
>
> Yazarlar arasında büyük bir heves ve çalışma isteği hissediliyor bu yüzden bu yarışma iyi bir sonuç verebilir. Ama tüm ülke çapında yapılacak bir yarışma için yedi ödül az, en az 15 ödül verilmeli ve birincilik ödülü 25 bin olmalı -Tanrının cezaları, parasız bir şey yapmazlar!- ve bu girişimi siz başlattığınız için, ödüller Stalin adına verilmeli *(ben vurguladım -G.F.).*
>
> Ayrıca: neden sadece komedi? Dram dalında da ödül verilmeli...
>
> Sizi bu konuyla meşgul ettiğim için özür dilerim.
>
> *AL.*

Stalin 3 Şubat 1933 tarihinde Gorki'ye cevap gönderdi:

> Sevgili Aleksey Maksimoviç!
>
> 16.1.33 tarihli mektubunuzu aldım. İçten sözleriniz ve "övgüleriniz" için teşekkür ederim. İnsan ne kadar rahatsız olsa da "övgülere" kayıtsız kalamıyor. Benim de bu konuda diğer insanlardan farklı olmadığım belli oluyor...
>
> 3. Komedi (ve dram) yarışmasını birkaç gün içinde düzenleyeceğiz. Tolstoy'un önerisini geciktirmeyeceğiz. Tüm taleplerinizi kabul ediyoruz. Ama ödüllerin Stalin adına verilmesine kesinlikle (kesinlikle!) karşıyım. *(ben vurguladım -G.F.).*
>
> Saygılarımla!
>
> *J. Stalin.*[620]
>
> Not: Sağlığınıza dikkat edin.

SSCB Halk Komiserleri Konseyinin Stalin adına bir ödül verilmesi kararı 21 Aralık 1939 tarihinde "Pravda"da yayınlandı. HKK başkanı Molotov ve HKK genel sekreteri Hlomov'un imzasına gönderilen kararda şöyle deniyordu:

620 Alıntı: Vasiliy Soyma. "Yasaklı Stalin". - Yay:OLMA-PRESS, 2005, s. 20-21. Bkz: http://zapravdu.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=79&Itemid=51&limit=1&limitstart=1.

SSCB Halk Komiserleri Konseyi Josef Vissarionoviç Stalin'in altmışıncı doğum günü töreni kararı:

I. Her yıl Stalin adına, bilim ve aşağıdaki sanat dalları alanında 16 ödül (her ödül için 100 bin ruble) verilmesine karar verilmiştir:

1. Fizik – Matematik
2. Teknik bilimler
3. Kimya
5. Ziraat
6. Tıp
7. Felsefi bilimler
8. Ekonomi
9. Tarih-Filoloji
10. Hukuk
11. Müzik
12. Resim
13. Heykel
14. Mimari
15. Tiyatro
16. Sinema

II. En iyi icat için her yıl Stalin ödülü verilmesine karar verilmiştir:

Birincilik ödülüne layık on icada 100 bin ruble

İkincilik ödülüne layık yirmi icada 50 bin ruble

Üçüncülük ödülüne layık otuz icada 25 bin ruble

III.Askerî bilim alanındaki başarılara her yıl Stalin ödülü verilmesine karar verilmiştir:

Birincilik ödülüne layık üç başarıya 100 bin ruble

İkincilik ödülüne layık beş başarıya 50 bin ruble

Üçüncülük ödülüne layık on başarıya 25 bin ruble

SSCB Halk Komiserleri Konseyi başkanı *V.Molotov*

SSCB Halk Komiserleri Konseyi genel sekreteri *M. Xlomov*

20 Aralık 1939

Moskova, Kremlin.[621]

621 SSCB Halk Komiserleri Konseyinin Stalin adına ödül verilmesi kararı. // *Pravda* 21 Aralık 1939. Kararın metni için bkz: http://wvm.kommersant.ru/k-money/print_page.asp?m_id=30222.

Stalin ödülleri konusunda ek bir karar daha alındı:

SSCB HKK'nin 20 Aralık 1939 tarihli kararına ek. SSCB HKK'nin verilecek ödüller hakkındaki kararı:

Şiir alanında bir ödül

Düzyazı alanında bir ödül

Dramaturji alanında bir ödül

Edebiyat eleştirisi alanında bir ödül

SSCB Halk Komiserleri Konseyi başkanı *V.Molotov*

SSCB Halk Komiserleri Konseyi genel sekreteri *M. Xlomov*

1 Şubat 1940

Moskova, Kremlin.[622]

1930 yılından 1991 yılına kadar SSCB'de devletin verdiği en değerli madalya Stalin nişanı değil Lenin nişanıydı (Stalin'in ısrarlarıyla onun adına bir nişan verilmedi).

SSCB'DE İKİ YENİ NİŞAN VERİLMESİ HAKKINDA - "LENİN NİŞANI" VE "KIZIL YILDIZ"

SSCB Merkez Yürütme Kurulu Başkanlığının 6 Nisan 1930 tarihli kararı:

1.İki yeni SSCB nişanı verilmesine karar verilmiştir "Lenin Nişanı" ve "Kızıl Yıldız."

"LENİN NİŞANI" NİŞAN TÜZÜĞÜ

SSCB Merkez Yürütme Kurulu Başkanlığının 5 Mayıs 1930 tarihli kararı *(C3 SSCB.* 1930, No 36, mad.289)

SSCB Merkez Yürütme Kurulu Başkanlığı şu kararı almıştır:

622 SSCB Halk Komiserleri Konseyinin edebiyat alanında Stalin adına ödül verilmesi kararı. // *Pravda* 2 Şubat 1940.

"STALİN: YÖNETİMDEKİ SON YILI" BÖLÜMÜNÜN KAYNAKLARI

Stalin'in kolektif çiftliklerden alınan vergilerin yükseltilmesi teklifi

Hruşçov vergi gelirinin 40 milyar rubleye çıkartılmasının planlandığı iddiaları hakkında ilk defa Temmuz (1953) Genel Toplantısında konuştu:

> Hruşçov: Maalesef, üçüncü bir seçenek daha varken, *laf arasında (ben vurguladım –G.F)* kolektif çiftliklerden ve buralardaki çiftçilerden alınan verginin 40 milyara çıkarılmasını teklif etti, zaten toplanan toplam vergi miktarı 42 milyardı.
>
> Mikoyan: Şu anda toplanan vergi 15 milyardan 40 milyara çıkartılacak.
>
> Hruşçov: Hayır, *hâlâ* 40 milyara çıkarılmasını görüşüyoruz. Ama bu nasıl olacak bilmiyorum.
>
> Mikoyan: Şu anda bunu yapamayız.[623]

Daha sonradan Malenkov da 40 milyar hakkında konuşuyor ama Hruşçov'un konuşmasından önce bu konu hakkında hiçbir şey bilmediği ortaya çıkıyor:

> Malenkov: Yoldaşlar, Bu genel toplantının konusunun şimdi söyleyeceklerim olduğunu biliyorsunuz. Stalin yoldaş bu yılın Şubat ayında, hayvancılığın geliştirilmesi amacıyla kırsal bölgelerden toplanan verginin 40 milyar rubleye çıkarılmasını *ısrarla (ben vurguladım –G.F.)* önerdi. Aslında hepimiz bu düzenlemenin kesinlikle doğru olmadığının ve tehlikeli olduğunun farkındaydık. Kolektif çiftliklerin tüm kazancının aşağı yukarı bu kadar olduğunu söyledik. Ama bu konu tartışılmadı, Stalin yoldaş sunulan kanıtları kesinlikle reddetti ve ortak yönetim anlayışını hiçe sayıldı.[624]

623 "Lavrentiy Beriya. 1953". SBKP MK Temmuz Genel Toplantısı steno kayıtları ve diğer belgeler. – Yay: MFD, 1999, s. 171. Aynı bölüm steno kayıtlarının başka bir müsveddesinde de geçiyor ama Mikoyan'ın sözler tüm eleştiriler Beriya'ya yönelecek şekilde değiştirilmiş; aynı eser, s. 313.

624 Aynı eser, s.351.

Dikkatinizi çekerim: Hruşçov, Stalin'in bu teklifi "laf arasında" yaptığını, Malenkov ise "ısrarla" önerdiğini söylüyor. Hruşçov "kapalı oturum"da 40 milyar hikâyesini bir adım daha ileri götürüyor.

Mikoyan hatıralarında, verginin "40 milyar"a çıkartılmasından kesinlikle bahsetmiyor:

> Başkanlık Heyetinin diğer üyelerinin buluştukları her akşam olduğu gibi Malenkov, Stalin'in fikrini almak için meselenin özünü anlattı. Ben o sırada heyette değildim. Hruşçov sonradan Stalin'in sert bir karşılık verdiğini, Ruykov ve Frumkin'in çiftçileri şişmanlatıp işçi sınıfının hayatını daha da zorlaştıran programını yenileyeceğini söylediğini anlattı. MK'nın diğer üyeleri de Stalin'in Ekim Genel Toplantısında bu konudan bahsettiğini ve hayvansal ürünlerin satış fiyatlarının yükseltilmesi fikrim konusunda beni sert bir şekilde eleştirdiğini söylediler. Çok sinirli olduğunu ve benim hakkımda konuşurken, sinirliyken yaptığı gibi homurdandığını söylediler. "Yeni bir Frumkin ortaya çıktı!" demiş. Doğrusu, bunu kendi kulaklarımla duymadım. Sonradan, köylülere yeni vergiler koyulması gerektiğini söylediğini duydum. Şöyle demiş: "Köylüler mi? Bir tavuk fazla satsınlar."
>
> Stalin'in köylülerden aşırı vergi alma teklifini duyan Hruşçov şu öneriyi getirdi: Köylülerden alınacak vergi yükseltilecekse Malenkov, Beriya, Vzerev'in de (Maliye Bakanı) komisyona alınması gerektiğini söyledi. Stalin bunu kabul etti. Bir süre sonra gerçekten de yeni üyelerin katılımıyla toplandık. Komisyon üyeleri, Beriya ve Malenkov da dahil olmak üzere Stalin'in talimatının yerine getirilmesinin imkânsız olduğuna karar verdiler. Bu karar, tabii ki özel konuşmalarda dile getiriliyordu. Zverev'i hesapları yapıp bunu kanıtlamakla görevlendirdik. Bu konuyu elimizden geldiğince geciktirmeye çalıştık. Herkes Stalin'in köylülere yeni vergiler koyulması için verdiği görevin, satış fiyatları arttırılmadan hayata geçirilemeyeceğini düşünüyordu.[625]

625 A.İ. Mikoyan. "Böyle Oldu", s. 578.

Politbüro çalışmalarının "düzensizliği"

Stalin muhalifi E. Radzinskiy, Hruşçov'un doğruları söylemediğini itiraf ediyor:

> Nikita Hruşçov, Stalin'in ölümünden sonra yaptığı, kişi kültü hakkındaki ünlü konuşmasında büyük bir öfkeyle Stalin'in, MK içinde özel yetkili "altılı", "beşli" komisyonlar kurarak Politbüronun rolünü azalttığını söyledi... Hruşçov kızgınlıkla "Bunlar bir kumarbazın kullanacağı kelimeler değil mi?" diye sordu. Ama bu uygulamanın partinin Lenin sonrası dönemden gelen en eski geleneklerinden biri olduğunu bilmiyordu (ya da bilmezden geliyordu). Liderin yönetim içinde oluşturduğu "üçlü", "beşli" ya da başka "dar yapılar"ı liderden ve Lenin döneminde görev almış yöneticilerden başka kimse bilmiyordu.[626]

Stalin'in şüphesi – Voroşilov "İngiliz ajanı mı"?

Hruşçov hatıralarında şöyle diyor:

> Stalin benim de içinde bulunduğum ***küçük bir gruba (ben vurguladım -G.F.)*** Voroşilov'un İngiliz ajanı olduğundan şüphelendiğini söylemişti. Olanaksız, kesinlikle saçma bir düşünceydi.[627]

Andreyev'e karşı sergilenen "gem vurulmamış despotluk"

L.N. Yefremov'un notlarına göre, Stalin Andreyev'in Politbüro üye listesinde olmamasını şöyle açıklıyor:

> Listede, dedi Stalin, Andreyev hariç Politbüronun eski üyelerinin hepsinin ismi var. Andreyev'in dışarıda bırakılmasının nedeni belli: İyice sağırlaşmıştı, hiçbir şey duymuyordu, çalışamıyordu. Bırakalım, tedavisini olsun.[628]

Yazar Konstantin Simonov da aynı durumdan bahsediyor:

---

626 E. Radzinskiy. Stalin. – Yay: Vagrius, 1997. Bölüm 4, bkz: http://www.radzinski.ru/books/stalin/1.shtml#4.

627 N.S. Hruşçov. "Zaman, Halk, İktidar". Kitap 2 – Bölüm 3. – Yay: Moskovskie novosti, 1999, s. 128-129.

628 *Sovyetskaya Rossiya*, 13 Ocak 2000. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/stalinoct1652.pdf. ve http://www.kprf.ru/analytics/10828.shtml.

Stalin'in, MK Başkanlık Heyeti üyesi ve adayı olmayan Andreyev hakkında meselelerden uzak kaldığını ve artık çalışacak durumda olmadığını söylediğini hatırlıyorum.[629]

Molotov ve Mikoyan'ın "asılsız" suçlamaları

Stalin'in Ekim 1952 Genel Toplantısında yaptığı konuşmanın, L.N. Yefremov tarafından tutulmuş, gayriresmî notlarından:

Meseleleri ele alırken bütünlükten söz edeceksek bazı önde gelen yöneticilerin yanlış davranışlarını göz ardı edemeyiz. Molotov ve Mikoyan yoldaşlardan bahsediyorum.

Molotov kendini çalışmalarımıza adamış bir insan. Gerektiğinde parti için hayatını feda edeceğine şüphem yok. Ama bazı yanlış davranışlarını da görmezden gelemeyiz. Dışişleri Bakanımız Molotov yoldaş diplomatik bir resepsiyonda "chartreuse"nün etkisiyle, ülkemizde burjuva gazetelerin ve dergilerin yayınlanması konusunda İngiliz elçisiyle mutabakata varmış. Neden? Neye dayanarak bu mutabakata varmış? Burjuvazinin bizim sınıfsal düşmanımız olduğu ve burjuva yayınların Sovyet halkına zarardan başka bir şey getirmeyeceği açık değil mi? Böyle yanlış bir adımın, Sovyet halkının düşünceleri ve dünya görüşü üzerinde zararlı etkileri olabilir, komünist ideolojimizin zayıflayıp burjuva ideolojisinin güçlenmesine neden olabilir. Bu, Molotov yoldaşın ilk politik hatası.

Molotov yoldaşın Kırım Yahudilerini başka bir yere gönderme önerisine ne demeli? Bu da Molotov yoldaşın yaptığı saygısızca bir hata. Buna ne gerek var? Buna nasıl izin verilebilir? Molotov neye dayanarak bu teklifi yaptı? Yahudilere özerklik verdi. Bu yeterli değil mi? Bu cumhuriyeti geliştirelim. Molotov yoldaş Yahudilerin Sovyet Kırım'ındaki yasadışı iddialarının avukatlığını yapmamalı. Bu, Molotov yoldaşın ikinci politik hatası. Molotov yoldaş bir Politbüro üyesi olarak yanlış davranışlarda bulundu. Ve biz onun bu önerilerini kesinlikle reddediyoruz.

Molotov yoldaş karısına o kadar saygı duyuyor ki Politbüro önemli bir politik konu üzerinde daha karar vermeden Jemçujina yoldaşın bu konudan haberi oluyor. Görünüşe göre Politbüroyu

629 K.M.Simonov. "Benim Kuşağımdan Birisinin Gözlerinden", s. 246.

Molotov'un karısı Jemçujina'ya ve onun arkadaşlarına bağlayan görünmez bir bağ var. Ve onun etrafı da güvenilemeyecek arkadaşlarla çevrili. Bir Politbüro üyesinin böyle davranması kesinlikle kabul edilemez.

Mikoyan yoldaşa gelelim. Bildiğiniz gibi köylülerden alınan tarım vergisinin yükseltilmesine karşı çıkıyor. Anastas Mikoyan dostumuz nasıl biri? Açıkça neyi göremiyor? Köylüler bize borçlu. Köylülerle güçlü bir işbirliğimiz var. Kolektif çiftliklere sınırsız toprak verdik. Onlar da devlete olan borçlarını ödemeli. Bu yüzden Mikoyan yoldaşın görüşüne kesinlikle katılmıyorum.[630]

Hruşçov hatıralarında Ekim (1952) Genel Toplantısı için sadece şunu söylüyor:

Ama Stalin Genel Toplantıda Molotov ve Mikoyan'ın onurlarını kırarak, onlara verdi veriştirdi. Konuşmasında politik hatalarını yüzlerine vurarak onlara politik olarak güvensizlik duyulmasına neden oldu. Yazık![631]

Ekim Genel Toplantısında yaşananlara şahit olmuş ve bunları yazılı olarak anlatmış birkaç kişiden biri olan D.T. Şepilov şunları yazıyor:

Stalin MK Genel Toplantısında hiçbir dayanağı olmadan Molotov'a politik olarak güvenmediğini ifade etti, onu "Amerikan emperyalizmine boyun eğmekle" suçladı ve Molotov'un MK Başkanlık Heyeti Büro kadrosuna alınmamasını önerdi. Bu önerisi gerçekleşti. V. Molotov bunu tek bir itiraz bile etmeden kabul etti...

Stalin kürsüden aşağılayıcı bir ifadeyle Molotov'un Amerikan emperyalizminden korktuğunu, ABD'deyken paniklediğini belli eden telgraflar gönderdiğini, böyle bir yöneticiye güvenilemeyeceğini, partinin yönetici kadrosunda yeri olmadığını söyledi. Stalin aynı ifadeyle A. Mikoyan ve K. Voroşilov'a da politik olarak güvenmediğini söyledi.

... Molotov Başkanlık Heyeti masasında hareket etmeden oturuyordu. Sessizce oturuyordu ve yüzündeki tek bir kas bile oynamı-

630 *Sovyetskaya Rossiya*, 13 Ocak 2000. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/stalinoct1652.pdf. ve http://www.kprf.ru/analytics/10828.shtml.

631 N.S. Hruşçov. "Zaman, Halk, İktidar". Kitap 2 – Bölüm 3, s. 98.

yordu. Kelebek gözlüklerinin arkasından salona bakıyordu ve sağ elinin üç parmağını masa örtüsünün üzerinde ekmek ufalar gibi oynatıyordu. A. Mikoyan çok sinirliydi. Çok kısa ve onursuzca bir konuşma yaptı. Bu hayali suçlamalar karşısında kendini savunmak için, sürekli olarak Voznesenskiy ile konuşan, ki bu bile başlı başına büyük bir suçtu, Molotov'a birkaç darbe indirmekten geri kalmadı.[632]

MK Başkanlık Heyetindeki üye artışı

L.N. Yefremov'un, Stalin'in Ekim (1952) Genel Toplantısında yaptığı konuşmadan tuttuğu notlarda enerjik ve daha genç görevlilerin enerjisini partinin yönetici mevkilerine taşıma konusu oldukça fazla yer tutuyor:

Bu nedenle parti kongresi düzenledik. Güzel bir kongre oldu ve kesin bir birliktelik içinde olduğumuz görüldü. Yine de tam bir birliktelik içinde olduğumuzu söyleyemeyiz. Kararlarımızı onaylamadıklarını söyleyenler var.

Şöyle diyorlar: Neden MK üyelerinin sayısını önemli ölçüde arttırdık? MK'ya yeni bür güç taşınması gerektiği açık değil mi? Biz yaşlılar, birer birer ölüp gideceğiz, bu büyük görevi kimin ellerine teslim edeceğimizi düşünmemiz gerekiyor. Bu görevi kim teslim alıp ülkeyi daha ileriye taşıyacak? Bunun için daha genç, kendini adamış siyasetçiler gerekiyor. Siyasetçi, devlet adamı yetiştirmek ne anlama geliyor? Bunun için büyük bir çaba harcamak gerekiyor. Bir devlet adamının yetişmesi için on, hayır on beş yıl gerekiyor.

Ama tek kişinin istemesi yetmez. İdeolojik olarak sağlam bir devlet adamı ancak uygulama yaparak, partinin genel çizgisini hayata geçirmek için her gün çalışarak, sosyalizmin inşasını yıkmaya çalışan her türlü düşmanın ve oportünistin direncini kırarak yetişir. Ve partimizin Leninist tecrübesiyle yetiştirdiği bu siyasetçiler, bu saldırılara karşı koymalı ve büyük hedeflerimizi gerçekleştirme yolunda kesin bir başarı sağlamalı.

632 D.T. Şepilov. "Bağımsız". – Yay: Vagrius, 2001, s. 19 ve 229.

Partimizin, parti komitelerinin oynadığı rolü arttırmalı mıyız? Parti çalışmalarını, Lenin'in bize öğrettiği gibi, kitlelere yaymayı unutabilir miyiz? Bunları yerine getirebilmek için MK'ya –partimizin yönetici kadrosuna– genç, taze güçleri katmalıyız. Bu sayede Lenin'in talimatlarını yerine getirebiliriz. MK'nın üye sayısını bu nedenle arttırdık. Parti biraz gelişme kaydetti bile.

Önde gelen parti ve devlet adamlarını önemli bakanlıklardan neden aldığımızı soruyorlar. Bu konuda ne söylenebilir? Molotov, Kaganoviç, Voroşilov ve bazı diğer yoldaşları görevlerinden aldık, yerlerine yeni görevliler atadık. Neden? Hangi sebeple? Bakanlık çalışması, emek isteyen bir çalışma. Büyük bir enerji, belli bir bilgi birikimi ve sağlık durumu gerektiriyor. Bu yüzden bazı kıdemli yoldaşlarımızı görevlerinden aldık ve yerlerine yeni, daha nitelikli ve girişken görevliler atadık. Daha gençler ve güçlüler, enerji dolular. Sorumluluk isteyen bu görevlerinde onlara destek olmalıyız.[633]

633 *Sovyetskaya Rossiya*. 13 Ocak 2000. Bkz: http://chss.montclair.edu/english/furr/research/stalinoct1652.pdf. ve http://www.kprf.ru/analytics/10828.shtml.

"HRUŞÇOV'UN 'İFŞAATLARININ' SONUÇLARI. YANLIŞ İADEİİTİBARLAR" BÖLÜMÜNÜN KAYNAKLARI

R.İ. Eyhe'nin J.V. Stalin'e mektubu[634]

27 Ekim 1939

Çok gizli

SBKP(B) MK Sekreteri J.V. Stalin'e

Bu yılın 25 Ekiminde hakkımdaki soruşturmanın tamamlandığı ve soruşturma belgelerini görme fırsatım olacağı bildirildi. Bana yöneltilen suçlamaların yüzde biri bile doğru olsa ölümümü beklerken size bu başvuruyu yapmaya cüret etmezdim ama itham edilen suçların hiçbirini işlemedim ve yüreğimde hiçbir zaman bir hainlik taşımadım. Hayatım boyunca size hiç yalan söylemedim ve bir ayağımın çukurda olduğu şu anda da söylemeyeceğim. Hakkımdaki tüm suçlamalar iftira, karalama ve devrimci yasaların temel ilkelerinin çiğnenmesidir. Hakkımda alçakça iftiraların atıldığını 1937 yılının Eylül ya da Ekim ayında öğrendim. Krasnoyarsk şehrinden aralarında Novosbirsk'in de olduğu şehirlere değiş tokuş prosedürü altında gönderilen İİHK sorgu kayıtlarında (Şirşov ya da Orlov'un sorgu kayıtlarında) şu provokatif soru mevcut: "Eyhe'nin komplocu örgütlerle ilişkisi hakkında herhangi bir şey duydunuz mu?", cevap ise şöyle: "Bana, sen daha örgütte yenisin, bunları daha sonra öğrenirsin dediler." Bu çirkin, provokatif oyun bana o kadar aptalca ve saçma geldi ki bunun hakkında ne SBKP(B)'ye ne de size bir şey yazma gereği duymadım ama düşman olsaydım bu aptalca provokasyonu bunun ortaya çıkmaması için kullanabilirdim. Bu provokasyonu tutuklanmamdan uzun süre önce anlamıştım ve L.P. Beriya'ya bu konuda bir mektup yazdım.

Provokasyonun ikinci belirtisi – benim onayımla tutuklanan düşmanların, tecritin uygulanmadığı Novosibirsk Hapishanesi'nde

634 ***Siyah italik*** harflerle yazılmış bölümler Hruşçov'un "kapalı oturum"da yaptığı alıntılardır; ***italik*** harflerle yazılmış bölümler Pospelov raporunda yaptığı alıntılardır; siyah harflerle yazılmış bölümler ise ne Hruşçov'un konuşmasında ne de Pospelov raporunda olmayan bölümlerdir.

büyük bir öfkeyle plan yapmalarının ve "bizi buraya atanlardan intikam almalıyız" planının açığa çıkmış olmasıdır. İİHK yöneticisi Gorbaç bu ifadeyi İİDK'de bizzat tutukladığım Vanyan'dan duyduğunu söyledi. *Soruşturmamda, yaptıklarımla ilgili verilen ifadeler sadece saçma değil, SBKP(B) ve SHK'de benim önermediğim ve benim katılmadığım toplantılarda alınan kararları benim başkanlığını yaptığım devrim karşıtı örgütün zararlı kararlarıymış gibi gösteren ifitiralarla da dolu.* Bu provokatif iftiraya neden olabilecek belgelere ve bilgilere ulaşma şansı olan Printsev, Lyaşenko, Nelyubina, Levits ve diğer kişilerin ifadeleri bunlarla dolu.

Ayrıca bölge konferanslarında ve SBKP(B) bölgesel genel toplantılarında çok büyük kolhozların kurulması gerektiğini söylememe rağmen bu ifadelerde kolhozların gelişimini engellediğim iddia ediliyor. Yaptığım tüm konuşmalar kayda geçirildi ve yayınlandı ama suçlamalarda bu konuda tek bir kelime bile edilmiyor ve hiç kimse Sibirya'da görev yaptığım süre boyunca parti çizgisinden bir kere bile ayrıldığımı kanıtlayamaz. Batı Sibirya'daki kolhozlar son derece verimliler ve Birlik içindeki diğer tarım bölgeleriyle karşılaştırıldığında en iyi durumda olan kolhozlar.

Sırtsov ve onun SBKP(B) MK'nın bölgecilik yaptıkları gerekçesiyle 1930 yılında dağıttığı Sibirya'daki kadrosundan geriye kalanların bana karşı mücadeleye giriştiklerini hem siz hem de SBKP(B) MK biliyor ama bana yöneltilen suçlamalardan biri de Sırtsov Sibirya'dan ayrıldıktan sonra bu grubu desteklemek. Sibirya'da karşı-devrimci, Letonya milliyetçisi bir örgüt kurduğum hakkındaki bilgiler çok şaşırtıcı. Beni suçlayanlardan birisi olan Turlo Letonyalı değil Litvanyalı (Letonyaca ne okuyup yazabiliyor ne de konuşabiliyor) ve Sibirya'ya 1935 yılında geldi ama ifadesinde karşı-devrimci milliyetçi örgütün 1924'ten beri varolduğunu söylüyor (bu durum benim soruşturmamda sonuca hangi iftiralarla varıldığını göstermesi açısından önemli) ayrıca Letonya milliyetçisi, karşı-devrimci örgütün 1924'ten beri varolduğunu kimden öğrendiğini belirtmiyor. Litvanyalı Turlo'nun sorgu kayıtlarında Letonya milliyetçisi karşı-devrimci örgüte Letonya SSCB topraklarından çıkartmak için girdiği yazılı. Turlo ve Tredzena sorgularında Sibirya'daki Letonya gazetesinin Letonya burjuvazisini öv-

düğünü söylüyorlar ama gazetenin herhangi bir sayısından böyle bir örnek gösteremiyorlar. Alman konsolosuyla bağlantım olduğu ve casusluk yaptığım hakkındaki suçlamadan da ayrıca bahsetmeliyim.

Konsolosluktaki akşam yemeklerinden ve resmiyet sınırlarını aştığımdan bahseden (Turlo'nun ifadesinde söyledikleri gibi bunlar da iftira) Vaganov'da, ki Sibirya'ya 1932 ya da 1933 yılında gelmişti, ifadesini 1923 yılından başlatıyor ve akşam yemekleri, resmiyet sınırlarını aşmam hakkındaki bilgileri kimden aldığını söylemiyor. Ben Sibirya'da bölge konseyi icra komitesi başkanıyken DİHK vekili yoktu ve yılda iki kere (Weimar Anayasası'nın kabul edilişinin ve Rapallo Antlaşması'nın yıldönümlerinde) verilen resepsiyonlara katılırdım ama bunu İİHK'nin teklifi sonucunda yapardım. Karşılığında akşam yemeği vermezdim, hatta bana bu yaptığımın uygunsuz, nezaketsiz bir tavır olduğu söylenirdi. Konsolosla bir kere bile ava gitmedim ve resmiyet sınırlarını hiç aşmadım. Bizimle kalan hizmetçimiz, bölge icra komitesi ekonomi departmanı memurları ve şoförüm bunları doğrulayabilir. Bu suçlamaların ne kadar saçma olduğu şuradan anlaşılıyor: Alman casusu olsaydım, Alman gizli servisi bunun ortaya çıkmasını önlemek için konsolosla bu kadar sık görüştüğümün duyulmasını kesinlikle yasaklardı ama ben hiçbir zaman ne karşı-devrimci ne de casus oldum. Her casus, doğal olarak, en gizli kararları ve emirleri öğrenmek ister. MK üyelerine, benim katıldığım toplantılarda defalarca her üyenin Politbüronun özel dosyasına bakma hakkı olduğunu söylediniz ama ben bir kere bile bu dosyaya bakmadım, Poskrobıyşev bunu doğrulayabilir.

Sibirya Askerî Bölgesi eski komutanı Gaylit'in ifadesi de benim hakkımdaki iftiraları doğruluyor ve bu ifadelerin uydurma olduğunu size söylemek zorundayım.

Binbaşı Uşakov 1938 Mayısında Gaylit'in ifadesinden bir bölümü bana okudu; Gaylit izin günümde beni Alman konsolosuyla ormanda yürüyüş yaparken görmüş ve ondan aldığım gizli bilgiyi Alman konsolosuna verdiğimi düşünmüş. Ama ben Uşakov'a 1935'ten beri İİHK komiseri ve istihbarat görevlisinin bana eşlik ettiğini söyleyince, arabayla onlardan kaçtığımı söyletmeye

çalıştı ama benim araba kullanmayı bilmediğim ortaya çıkınca üstelemekten vazgeçti. Sonra Gaylit'in benim hakkımda verdiği ifadeden bu bölüm çıkarıldı.

Pramnek ifadesinde SBKP(B) MK Ocak Genel Toplantısı sırasında benimle karşı-devrimci bir bağlantı kurduğunu söylüyor. Bu kesinlikle yalan. Pramnek'le SBKP(B) MK Ocak Genel Toplantısında, bölge komiteleri sekreterlerine yaptığım konuşmadan sonra, birkaç soru sormak için Tarım Halk Komiserliğine saat kaçta gelebileceğini sorması haricinde hiç konuşmadık. Pramnek saat kaçta gelebileceğini sordu, ben de ertesi gün akşam 12'den sonra gelebileceğini söyledim ama gelmedi. Pramnek hasta olduğumu söylüyor ama İİHK sekreterleri ve komiseri hastaneden çıktığım 11 Ocak tarihinden sonra her gün sabah 3-4'e kadar Halk Komiserliğinde olduğumu doğrulayabilir. Mejlauk'un tutuklanmasından bir ay sonra Mejlauk'un şifresini kullanarak korkusuzca bağlantı kurmam ne kadar yetenekli bir komplocu olduğumu ya da ne kadar büyük bir iftiraya uğradığımı kanıtlıyor.

N.İ. Pahamov ifadesinde SBKP(B) MK 1937 Haziran Genel Toplantısında, Pramnek'le tarım komiseri olarak benden devrim karşıtı örgüt için nasıl faydalanabilecekleri hakkında konuştuklarını söylüyor. Bu olası atanmayı 1937 Ekim Genel Toplantısının sonunda sizden öğrenmiştim ve bu olası atamayı Politbüro üyelerinden sadece birkaç tanesinin bildiğini hatırlıyorum. Pahomov ve Pramnek'in sorgularında attıkları bu iftiraya nasıl inanılabilir?

Yevdokimov benim de komplonun içinde olduğumu 1938 yılının Ağustos ayında öğrendiğini ve Yejov'un ona, benim hayatımı kurtarmak için gerekli önlemleri alacağını söylediğini belirtiyor. Uşakov 1938 yılının Haziran ayında, Yejov'a suikast girişiminde bulunacağımı kabul etmem için işkence yaptı ve Nikolayev'in kayda geçirdiği bu ifadeden Yejov'un haberi olmamış olamaz. Yevdokimov'un söyledikleri doğruysa Yejov böyle davranır mı?

Yejov'un evinde Yevdokimov'la görüştüm ama Yejov bir kere bile ne bana ne de başkasına destek olacağını söyledi. Malenkov ve Poskrobıyşev bunu doğrulayabilir.

Frinovskiy de ifadesinde bana iftira atıyor. Komplonun içinde olduğumu 1937 yılının Mart ayında Yejov'dan öğrendiği-

ni, Mironov'un Yejov'a mektup yazarak, örgüt içinde "Eyhe'nin üstünde olmayı" rica ettiğini söylüyor. Mironov Sibirya'ya 1937 Martının sonunda geldi ve daha Yejov'dan ön soruşturma kayıtlarını almadan kime iftira atacağını biliyordu. Frinovskiy'in ifadelerinin, beni koruma denemesi değil bana karşı örgütlü bir iftira kampanyasının bir parçası olduğunu herkes anlayabilir. Turlo ve Vaganov'un ifadelerini başlattıklara yıllara, saçma olmalarına rağmen, değinmiştim. *Sibirya'da beni döverek aldığı yalan ifadenin telefonla Novosibirsk'e bildirildiğini, Uşakov'un açıklamasını sağlamak gerekiyor. Teğmen Prokofyev Novosibirsk'den telefonla emir vererek bana karşı büyük bir namussuzluk yapılmasını sağladı.* Hayatımın en utanç verici sayfasına, size ve partiye karşı işlediğim büyük suça geçmek istiyorum. Karşı-devrimci *eylemler konusundaki itiraflarım.* Komiser Kobulov bütün bunların uydurma olamayacağını söyledi, zaten ben de böyle bir şey uyduramam. *Olaylar şöyle gelişti: Uşakov ve Nikolayev'in, özellikle Uşakov'un kaburgalarım kırıldıktan sonra bile devam ettiği ve dayanılmaz acı veren işkenceleri yüzünden kendim ve başkaları hakkında iftira atmak zorunda kaldım. İfademin büyük bölümü Uşakov'un söylememi istediği ve beni söylemeye zorladığı şeylerden oluşuyor, geri kalan bölümü ise Batı Sibirya İİHK için hazırladığım ve İİHK belgelerine iliştirdiğim belgelerden hatırladıklarımdır. Uşakov ve Nikolayev'in bana imzalattırdıkları yalanlar bu belgeler arasında yoksa demek ki bana başka bir hikâye imzalatmışlar. İlk önce yedek asker merkezinde Ruhimoviç'in yanında hazırlamışlardı ama sonradan benim haberim olmadan bunu silmişler ve muhtemelen 1935 yedek asker merkezinin başında olan Buharin'in hazırladığı belgelerle değiştirmişler. İlk önce kendim yazıyordum sonra Mejlauk'un yazmasını teklif ettiler.*

Letonya SHK'nin 1918 yılındaki ihaneti hakkındaki hikâyenin üzerinde özellikle durmalıyım. Bu hikâyeyi tamamen Uşakov ve Nikolayev uydurdu. Letonyalı sosyal demokratlar arasında Rusya'dan ayrılma eğilimi hiçbir zaman olmadı, ben ve benim kuşağımın tüm görevlileri Rus edebiyatıyla, devrimci ve Bolşevik kitapların yasal ve yeraltı basımlarıyla yetiştik. Sovyet devlet organizmasından ayrı bir Letonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti bana ve pek çok kişiye delice bir fikir gibi geliyordu ve Riga'daki

ilk konsey toplantısında bu fikre karşı çıktım ve benden başka karşı çıkanlar da oldu. Sovyet cumhuriyeti kurulması kararı, bunun RKP(B)'nin kararı olduğu açıklandıktan sonra alındı.

Sovyet Letonya'da sadece iki hafta çalıştım ve 1918 yılının Kasım ayında Ukrayna'ya gittim ve Letonya'daki Sovyet rejimi yıkılana kadar orada kaldım. Riga, etrafı neredeyse tamamen beyazlarla çevrili olduğu için düştü. Beyazlar Estonya'da Valga'yı ele geçirdiler, beyazlar ayrıca Vilnius ve Mitav'ı da alıp Dvinsk'e doğru ilerlemeye başladılar. 1919 Martında Riga'nın boşaltılması önerildi ama Riga 15 Mayıs 1919'a kadar teslim edilmedi.

Ne Kosior, ne Mejlauk ne de ben karşı-devrimcilerin toplantılarına hiç katılmadık. İfademde belirttiğim bu toplantılar dışarıdan gelen insanların katkılarıyla gerçekleşti, isterseniz onlara da sorabilirsiniz. *Yejov'la karşı-devrimci bağlantı hakkında söylediklerim* vicdanımdaki en karanlık noktadır. *16 saat sorgulanıp bilincimi kaybettikten sonra sorgucu hangisini eline almasını (kalem mi kamçı mı) istediğimi sorunca, beni kurşuna dizmek için başka hapishaneye sevk edeceklerini sanıp büyük bir korkaklık sergiledim ve iftira dolu ifadeyi verdim. O dönemde benim için suçu kabul edip idamı beklemek ya da* beni bu hale düşüren karşı-devrimci Yejov yüzünden, suçsuz olmama rağmen *tekrar dayak yemek birdi,* elimden bir şey gelmezdi.

Benim ve yaptıklarım hakkındaki gerçekler bunlar. Hayatımda ve görevim boyunca attığım her adım incelenebilir ve partiye ve size karşı ne kadar bağlı olduğum görülebilir.

Sizden benim hakkımda verilen cezayı ve özellikle benim korkaklığım ve iftiralarım yüzünden pek çok insanı bir yılan gibi sarmış olan bu alçakça provokasyonu tekrar incelemenizi rica ediyorum, hatta bunun için yalvarıyorum. Size ve partiye hiçbir zaman ihanet etmedim. Bana komplo kuran parti ve halk düşmanlarının alçakça oyunları yüzünden öleceğimi biliyorum. Benim hayalim parti için, sizin için ölmekti ve bu hayalim hâlâ değişmedi.

Eyhe

Mektubun aslı Eyhe soruşturması hakkındaki arşivlerde.[635]

635 Eyhe'nin Stalin'e yazdığı mektup. Bkz: Hruşçov'un konuşması, s. 225-229

İtibarları iade edilenlerin listesi

İ.A. SEROV VE R.A. RUDENKO'NUN SBKP(B) XVII. KONGRESİNDE SEÇİLEN SBKP(B) ÜYE VE ADAY ÜYELERİNİN İADEİİTİBARLARININ YENİDEN İNCELENMESİ HAKKINDA SBKP MK'YA SUNDUKLARI PUSULA

2 Mart 1956

SBKP MK

XVII. Kongrede seçilen SBKP MK üye ve aday üyeleri hakkındaki suçlamaları inceleyen SSCB Bakanlar Kurulu Ulusal Güvenlik Komitesi ve SSCB savcılığı bu suçlamalardan büyük bölümünün soruşturma organları tarafından uydurulduğuna ve mahkûmların ifadelerinin işkenceyle alındığına karar vermiştir. Bu soruşturma kayıtlarının, yeniden incelenmesi ve aşağıda ismi geçen, kanunlara aykırı şekilde cezalandırılmış kişilerin itibarlarının iade edilmesi için SSCB Yüksek Mahkemesi Askeri Kuruluna gönderilmesine karar verilmiştir:

1. Stanislav Vikenteviç Kosior – eski SSCB SHK Başkan vekili, 1907'den itibaren SBKP üyesi.
2. Robert İndrikoviç Eyhe – eski SSCB Tarım Halk Komiseri, 1905'ten itibaren SBKP üyesi.
3. Andrey Sergeyeviç Bubnov – eski RSFSC eğitim halk komiseri, 1903'ten itibaren SBKP üyesi.
4. Yefim Georgiyeviç Yevdokimov – eski parti Azovo-Karadeniz Bölge Komitesi sekreteri, 1918'den itibaren SBKP üyesi.
5. İvan Pavloviç Jukov – eski SSCB İletişim Halk Komiser vekili, 1909'dan itibaren SBKP üyesi.
6. İvan Dmitriyeviç Kabakov – eski parti Sverdlovsk Bölgesi sekreteri, 1914'ten itibaren SBKP üyesi.
7. İvan Fedoroviç Kodatskiy – eski Leningrad Şehir Meclisi başkanı, 1914'ten itibaren SBKP üyesi.
8. Aleksandr İvanoviç Krinitskiy – eski Parti Saratov Bölge Komitesi sekreteri, 1915'ten itibaren SBKP üyesi.

9. Dmitriy Zaharoviç Lebed – eski RSFSC başkan vekili, 1909'dan itibaren SBKP üyesi.
10. Semyon Semyonoviç Lobov – eski RSFSC gıda sanayi halk komiseri, 1913'ten itibaren SBKP üyesi.
11. İsidor Bvstigneyeviç Lyubimov – eski SSCB hafif sanayi halk komiseri, 1902'den itibaren SBKP üyesi.
12. Valeriy İvanoviç Mejlauk – eski SSCB halk komiserleri konseyi başkanı, 1917'den itibaren SBKP üyesi.
13. İvan Petroviç Rumyantsev – eski parti Batı Bölge Komitesi sekreteri, 1905'ten itibaren SBKP üyesi.
14. Moisey Lvoviç Ruhimoviç – eski RSFSC savunma sanayi halk komiseri, 1913'den itibaren SBKP üyesi.
15. Kuzma Vasilyeviç Rıydin – eski parti Çelyabinsk Bölge Komitesi sekreteri, *1915'den itibaren SBKP üyesi.*
16. Daniil Yegoroviç Sulimov – eski RSFSC SHK başkanı, 1905'ten itibaren SBKP üyesi.
17. Mihail Semyonoviç Çudov – eski parti Leningrad Bölge Komitesi sekreteri, 1915'ten itibaren SBKP üyesi.
18. Boris Petroviç Şeboldayev – eski parti Kursk Bölge Komitesi sekreteri, 1914'ten itibaren SBKP üyesi.
19. Fedor Pavloviç Gryadinskiy – eski Batı Sibirya bölge idare komitesi başkanı, 1912'den itibaren SBKP üyesi.
20. İvan Gleboviç Yeremin – eski SSCB hafif sanayi halk komiser vekili, 1917'den itibaren SBKP üyesi.
21. Pyotr İvanoviç Struppe – eski Leningrad bölge konseyi başkanı, 1917'den itibaren SBKP üyesi.
22. Josef Stanislavoviç Unşliht – eski MYK birlik konseyi sekreteri, 1900'den itibaren SBKP üyesi.
23. Vasiliy Konstantinoviç Blyuher eski Uzak Doğu Ordusu özel Kızılbayrak kuvvetleri komutanı, 1916'dan itibaren SBKP üyesi.
24. Yakov Borisoviç Bıykin – eski parti Başkırdistan Bölge Komitesi sekreteri, 1912'den itibaren SBKP üyesi.
25. Boris Aleksandroviç Semyonov – eski parti Stalingrad Bölge Komitesi sekreteri, 1907'den itibaren SBKP üyesi.
26. Anna Stepanovna Kalıygina – eski parti Voronej şehir komitesi sekrete-

ri, 1915'den itibaren SBKP üyesi.

27. Nikolay Matveyeviç Goloded – eski SSCB halk komiserleri konsey başkanı, 1918'den itibaren SBKP üyesi.
28. Nikolay Nikolayeviç Popov – eski Ukrayna KP(B) MK sekreteri, 1906'dan itibaren SBKP üyesi.
29. Yevgeniy İliç Veger – eski parti Odessa Bölge Komitesi sekreteri, 1917'den itibaren SBKP üyesi.
30. Mihail Vasileviç Ptuha – eski parti Dalnevostoçnıy Bölge Komitesi ikinci sekreteri, 1917'den itibaren SBKP üyesi.
31. Aleksandr İliç Yegorov – eski SSCB savunma halk komiseri vekili, 1918'den itibaren SBKP üyesi.
32. Nikolay Alekseyeviç Filatov – eski Moskova bölgesi icra kurulu başkanı, 1912'den itibaren SBKP üyesi.
33. Nikolay Pavloviç Komarov – eski RSFSC altyapı hizmetleri halk komiseri, 1909'dan itibaren SBKP üyesi.
34. Grigoriy İsakoviç Broydo – eski tıp kitapları yayınevi müdürü, 1918'den itibaren SBKP üyesi.
35. Nikolay Afanaseviç Kubyak – eski SSCB MYK altyapı hizmetleri yüksek konseyi başkanı, 1898'den itibaren SBKP üyesi.
36. Eduard Karloviç Pramnek – eski parti Donetsk Bölge Komitesi sekreteri, 1917'den itibaren SBKP üyesi

XVII. Parti Kongresinde seçilen diğer SBKP(B) MK aday üyeleri, parti denetleme, sovyet denetleme kurulları ve merkezî araştırma komisyonu üyeleri hakkındaki suçlamalar da incelenecek ve SBKP MK'ya gönderilecektir.

İadeiitibar konusundaki kararlarınızı bekliyoruz.

Devlet güvenlik komitesi başkanlığı

SSCB Bakanlar Kurulu adına

İ. Serov,

SSCB başsavcısı

R. Rudenko.[636]

636 "İadeitibar: Nasıl Gerçekleşti?" SBKP MK Başkanlık Heyeti belgeleri ve diğer belgeler. 3. cilt. Cilt 2. Şubat 1956 – 80'lerin başı. Yay: MFD, 2003, s. 16-18.

SBKP MK Başkanlığı iadeiitibarlar hakkındaki kararı kısa süre içinde veriyor:

6 Mart 1956

No 3. P.54 - XVII. Parti Kongresinde seçilmiş ve kanuna aykırı bir şekilde cezaya çarptırılmış SBKP(B) MK üyelerinin iadeiitibarları hakkında.

SSCB Bakanlar Kurulu ulusal güvenlik komitesi başkanı Serov yoldaş ve SSCB başsavcısı Rudenko yoldaşın, XVII. Parti Kongresinde seçilen SBKP(B) MK üye ve üye adaylarının iadeiitibarları konusundaki önerinin onaylanmasına karar verilmiştir. Üye ve aday üyelerinin isimleri S.V.Kosior, R.İ. Eyhe, A.S.Bubnov, Y.G. Yevdokimov, İ.P. Jukov, İ.D. Kabakov, İ.F. Kodatskıy, A.İ.Krinitskiy, D.Z.Lebed, S.S. Lobov, İ.E. Lyubimov, V.İ. Mejluak, İ.P. Rumyantsev, M.L. Ruhimoviç, K.V. Rıyndin, D.E. Sulimov, M.S. Çudov, B.P. Şeboldayev, F.P. Gryadinskiy, İ.G. Yeremin, P.İ. Struppe, İ.S. Unşliht, V.K. Blyuher, Y.B. Bıykin, B.A. Semyonov, A.S. Kalıygina, N.M. Gogoded, N.N. Popov, E.İ. Veger, V.V. Ptuhi, A.İ. Yegorov, N.A. Filatov, N.P. Komarov, N.A. Kubyak, E.K. Pramnek.[637]

637 Aynı eser, s.18-19.

KAYNAKÇA

I. Volkogonov Arşivi'nden belgeler

1. SSCB Merkez Yürütme Kurulu kararı. 1 Aralık 1934 tarihli "Birlik cumhuriyetleri ceza muhakemesi usûl kanunundaki değişiklikler hakkında".
2. 10 Ocak 1939 tarihli şifreli telgraf: "bölge, belde, ulusal komünist partilerin sekreterlerine, iç işleri halk komiserlerine, İİHK şefllerine."
3. Stalin'in Lenin'e gönderdiği 7 Mart 1923 tarihli mektup.

II. Yayınlanmış belgeler

1. 1941 yılı belgeleri. 2 kitap. Kitap 1 – Yay: MFD, 1998.
2. Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevikler) XVII. Kongresi. Steno kayıtları. – Yay: Partizdat, 1934
3. Rus askeri arşivleri, 1993, No: 1
4. "Büyük görevimizi kimlerin eline teslim edeceğiz?" Stalin'in 16 Ekim 1953 tarihli SBKP Merkez Komitesi Genel Toplantısında yaptığı yayınlanmamış konuşma (L.N. Yefremov'un notlarından). // Sovyetskaya Rossiya. 13 Ocak 2000
5. Ordu istihbarat subaylarının raporları... // Voenno-istoriçeskiy jurnal. 1992, No:2, s. 36-41.
6. J.V. Stalin'in Savunma Halk Komiserliği Askeri Konseyi toplantısında yaptığı konuşma. İstoçnik, 1994, sayı:3

   Sovyet yönetiminin kararnameleri. / G.D. Obiçkin ve çalışma arkadaşlarının editörlüğünde. Cilt: 2. 17 Mart – 10 Temmuz 1918. – Yay: Gospolitizdat, 1959.
8. N.S. Hruşçov'un XX. SBKP Kongresinde Stalin kültü hakkında yaptığı konuşma: Belgeler. – Yay: ROSSPEN, 2002.
9. SSCB'de siyasi terör kurbanları. 2 disk. Disk 2. Stalin dönemindeki kurşuna dizilecekllerin listeleri. – Zvenya, 2004
10. Stalin'in "SBKP(B) Tarihi. Kısa Bir İnceleme" konusunda yaptığı çalışmalar // Voprosıy İstorii. 2002, sayı: 11,12; 2003, sayı:3,4
11. Josef Stalin – Lavrentiy Beriya'ya: "Sınırdışı edilmeleri gerekiyor...": Belgeler, gerçekler, yorumlar. / Der: N.F. Bugay. – Yay: Drujba Narodov, 2002
12. SBKP(B) MK 1928-1929 yıllarındaki Genel Toplantılarının steno kayıtları nasıl imha edildi. 5 cilt. Cilt 4. Yay: MFD. 2000.
13. N.S. Hruşçov görevi nasıl bıraktı? // İstoriçeskiy arhiv. 1993. Sayı: 1
14. Lavrentiy Beriya. 1953. SBKP MK Temmuz Genel Toplantısı steno kayıtları ve diğer belgeler. – Yay: MFD, 1999
15. V.İ. Lenin. Toplu Eserler. 5 baskı. Yay: Politizdat, 1967
16. "Lubyanka. Stalin ve Çeka – DGM – İİHK. Ocak 1922 – Aralık 1936". – Yay: MFD, 2003

17. "Lubyanka. Stalin ve İİHK Devlet Güvenlik Karargâhı". 1937-1938. – Yay: MFD, 2004
18. "Lubyanka. Stalin ve İİHK – KGB – KCK. 1939 – Mart 1946". – Yay: MFD, 2006
19. V. Malıyşev. "On yıllar sonra bu toplantılar hatırlanmayacak." Bir halk komiserinin günlüğü. // İstoçnik (Vestnik Prezidanta RF). 1997, sayı: 5
20. Toplu cezalandırmalar mazur gösterilemez (iadeiitibarlar hakkında belgeler).// İstoçnik. 1995, sayı: 1, 1995
21. SBKP(B) MK 1937 Şubat-Mart Genel Toplantısı Belgeleri. // Voprosıy İstorii. 1992-1995
22. Molotov, Malenkov, Kaganoviç. 1957. SBKP MK Temmuz Genel toplantısı steno kayıtları ve diğer belgeler / Akademisyen Y.N. Yakovlev'in editörlüğüyle. – Yay: MFD, 1998.
23. V.İ. Lenin'in hayatı ve çalışmaları hakkında. (Hatıralar, mektuplar, belgeler) // SBKP MK İzvestiya. 1989, sayı:12
24. İki yeni SSCB madalyasının verilmesi hakkında: Lenin madalyası ve Kızıl Yıldız. SSCB Merkezi Yürütme Kurulu Başkanlığının 5 Mayıs 1930 tarihli kararı (S3 SSCB, 1930, T.36, ст.289). Bkz: http://glory.rin.ru/cgi-bin/article.pl?id=99
25. Büyük Vatanseverlik Savaşı'nda SSCB devlet güvenlik organları. Derleme belgeler. Cilt 2. Kitap 1. Bölüm 22 Temmuz – 31 Ağustos 1941. Yay: Rus, 2000.
26. Büyük Vatanseverlik Savaşı'nda SSCB devlet güvenlik organları. Derleme belgeler. Cilt 2. Kitap 1. Bölüm 1 Eylül – 31 Aralık 1941. Yay:Rus, 2000.
27. SBKP(B) Politbüro ve SSCB bakanlar kurulu. 1945-1953. / Der: O.V.Hlevniyuk ve çalışma arkadaşları – Yay: ROSSPEN, 2002
28. J.V. Stalin'in Kremlindeki çalışma odasının ziyaretçileri. // İstoriçeskiy arhiv. 1995, sayı:2,3,4,5-6; 1996, sayı: 2, 3, 4, 5-6; 1997, sayı:1,
29. "J.V.STALİN" kitabının ikinci baskısının örnek baskısındaki düzeltmeler. // SBKP MK İzvestiya. 1990, sayı:9
30. K. Radek. Sosyalist Toplumun Mimarı. – Yay: Partizdat, 1934
31. İadeiitibarlar. Nasıl gerçekleşti. SBKP MK Başkanlık Heyeti belgeleri ve diğer belgeler. 3 cilt. Cilt 1. Mart 1953 – Şubat 1956. – Yay: MFD, 2000
32. İadeiitibarlar. Nasıl gerçekleşti. SBKP MK Başkanlık Heyeti belgeleri ve diğer belgeler. 3 cilt. Cilt 2. Şubat 1956 – 80 başları. – Yay: MFD, 2003
33. İadeiitibarlar. Nasıl gerçekleşti. SBKP MK Başkanlık Heyeti belgeleri ve diğer belgeler. 3 cilt. Cilt 3. 80 başları – 1991. – Yay: MFD, 2004
34. İadeiitibarlar: 30-50'li yılların politik süreçleri. / A.N. Yakovlev'in editörlüğünde – Yay:Politizdat, 1991
35. Sovyet yönetimi. Yazışmalar. 1928-1941 / Der: A.V. Kvaşonkin ve çalışma arkadaşları – Yay:ROSSPEN, 1999
36. Stalin ve Kaganoviç. Yazışmalar 1931-1936 – Yay: ROSSPEN 2001
37. J.V. Stalin'in 5 Mart 1937 tarihli SBKP(B) Merkez Komitesi Genel Toplantısında yaptığı kapanış konuşması. // Pravda, 1 Nisan 1937
38. J.V. Stalin. Yazıları. – Yay: OGİZ, Gozpolitizdat, 1946-1949
39. J.V. Stalin. Parti çalışmalarındaki noksanlıklar ve Trotskistlerin ve diğer ikili oynayanların tasfiyeleri için yapılması gerekenler hakkında. 3 Mart 1937 tarihinde SBKP(B) MK Genel Toplantısında yaptığı konuşma. // Pravda. 29 Mart 1937

40. 30'lu yıllarda Stalin Politbürosu. Derleme belgeler. – Yay: AİRO-XX, 1995
41. Mahkeme raporu (Sovyet karşıtı sağ-Trotskist blok konusunda) Yay: Mejdunarodnaya simya, 1997
42. Sovyet köylerinin trajedisi: kolektifleştirme ve toprak sahipliğinin kaldırılması 1927-1939: Belgeler: 5 cilt. Yay: ROSSPEN, 1999-2007
43. L.D. Trotskiy. Eastman'in "Lenin'in Ölümünden Sonra" kitabı hakkında. // Bolşevik. 1925. sayı 16. 1 Eylül
44. Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevikler) Tüzüğü – Yay: Gospolitizdat, 1945

Diğer kaynaklar

Rusça:

1. 22 Haziran 1941. Her şey başka türlü olabilir miydi? // Krasnaya Zvezda. 16 haziran 2001
2. V.F.Alliluyev. Bir Ailenin Kronolojisi: Alliluyev ailesi – Stalin. – Yay: Molodaya gvardiya, 2002
3. S.İ.Alliluyeva. Bir Dosta Yirmi Mektup. – Yay: Vsya Moskva, 1989.
4. İ.H.Bagramyan. Savaş böyle başladı. – Kiev: Politizdat Ukrainiy, 1977
5. L.A.Balayan. Stalin ve Hruşçov. Bkz: http://www.stalin.su/book.php?bid=1
6. A.Bek. Lenin'in son belgeleri. 1967 yılında Lenin'in özel sekreterleriyle görüşen yazarın arşivinden. // Moskovskie Novosti. Sayı 17. 23 Nisan 1989, s. 8-9.
7. İ.A. Benediktov. Stalin ve Hruşçov. // Molodaya gvardiya. 1989, sayı:4, s. 12-65
8. Beriya: Kariyerinin Sonu. Der: V.F. Nekrasov. – Yay: Politizdat, 1991.
9. V.V. Beşanov. 1941 – "Akademik" – Yay: Harvest, 2003.
10. P.N. Bobıylev ve çalışma arkadaşları. Büyük Vatanseverlik Savaşı. Sorular ve cevaplar. Yay: Politizdat, 1985.
11. Y.Bogomolov. Stalin ve TV. Bkz: http://www.politcom.ru/2003/pvz74.php
12. B.B.Bruyhanov, E.N.Şoşkov. Mazur gösterilemez. Yejov ve Büyük terör. 1935-1938. – Peterburg:*Petrovskiy fond*, 1998
13. N.F. Bugay. "Stalin'in özel dosyasında"ki Ukrayna halkı. Yay:Nauka, 2006
14. M.İ. Burtsev. Aydınlatma. Yay: Voenizdat, 1981.
15. P. Vagner. L.P. Beriya'nın, J.V. Stalin'in ölümünden sonra yaptıkları hakkında gözlemler; // Mejdunarodniy istoriçeskiy jurnal. Sayı:14, mart – nisan 2001. Bkz: http://history.machaon.ru/all/number_14/analiti4/vagner_print/index.html.
16. A.M. Vasilevskiy. Tüm Hayatımda Yaptıklarım. 3.baskı – Yay: politizdat, 1978
17. Sovyetler Birliği Büyük Vatanseverlik Savaşı. 1941-1945. Kısa tarih. – Yay: Voenizdat, 1970
18. D.A. Volkogonov. Lenin. Siyasi Portre. 2 Kitap. Kitap II. – Yay: Novosti, 1994
19. D.A. Volkogonov. Stalin. Siyasi Portre. 2 cilt – Yay: Novosti, 1994
20. M.Volçenkov. Sovyetler Sarayı. Bkz: http://www.4ygeça.com/dv_sovetov.html
21. E.A. Gorbunov. Kara Ejderhayla mücadele. Uzakdoğu'da Gizli Savaş. – Yay:Veçe, 2002
22. Y.A. Gorkov. Kremlin, Genelkurmay, Karargâh. – Tver, 1995
23. Çeçenlerin 1944 sürgünü. "Svoboda" Radyosu. 23.02.2000 tarihli yayında Efir. Bkz: http://archive.svoboda.org/programs/ll/2000/ll.022300-3.asp.

24. N. Dobryuha. Savaş nasıl başladı? Yerine getirilmemiş emirler tarihi. // Nezavisimaya gazeta. Subbotnik NG. 30 Haziran 2001. Bkz: http://saturday.ng.ru/time/2000-06-17/1_how-the-war-begun.html.
25. V. Durov. Stalin, Stalin madalyasını uygun görmedi. // Rodina, 2005, sayı:4
26. Y.V. Emelyanov. XX. Kongre miti. // Slovo, 2000, sayı:3
27. Y.V. Emelyanov. Hruşçov. Kremlin'deki Fesatçı. – Yay:Veçe. 2005
28. G.K. Jukov. Hatıralar ve Düşünceler. 2 yıl. Yay: OLMA-PRESS, 2002
29. Y.N. Jukov. Stalin öcüsü. Gazeteci Aleksandr Sabov'un tarihçi Yuri Jukov'la yaptığı söyleşi. //Komsomolskaya Pravda. 5, 6, 12-14, 16, 19-21 Kasım 2002
30. Y.N. Jukov. Diğer Stalin. 1933-1937 yıllarında SSCB'de siyasi reformlar. – Yay: Vagrius, 2003
31. Y.N. Jukov. Stalin: Farklı bir bakış. Yazarla "Diğer Stalin" kitabı hakkında söyleşi. / U Naş Sovremennik, 2004, sayı:12
32. Y.N. Jukov. Stalin; Yönetim Sırları – Yay: Vagrius, 2005
33. Y.N. Jukov. Kremlin Sırları. Stalin, Molotov, Beriya, Malenkov. – Yay: TERRA, 2000
34. K.A. Zalesskiy. Stalin İmparatorluğu. Biyografik ansiklopedik sözlük. - Yay:Veçe, 2000.
35. Y. İvanova. Kapalı Kapılar. Bkz: http://lib.kharkov.ua/HRISTIAN/IVANOVA_J/do-ort.txt
36. Bir günün tarihi. – 10 Nisan. //Rossiyskaya gazeta. 10 Nisan 2003
37. A. Kazantsev. 22 Haziran – iki ani saldırı. // Nakanune.ru. Bkz: http://www.nakanune.ru/articles/22_ijunja_dva_blickriga
38. V.V. Karpov. Başkomutan: Tarihsel belgeler derlemesi, Kitap 2. – Kaliningrad: Yantarnıy skaz, 2002.
39. V.V. Karpov. Mareşal Jujov, savaş ve barış yıllarında silah arkadaşları ve düşmanları. Kitap 1. //Roman-gazeta. 1991
40. V.V. Karpov. Kurşuna dizilen generaller. - Yay: Veçe, 1999.
41. A.A. Kirilina. Bilinmeyen Yönleriyle Kirov. – Yay: OLMA-PRESS, 2001
42. V.V. Kojinov. Rusya. XX.yüzyıl (1939-1964). Tarafsız bir raştırma denemesi. – Yay: Algoritm, 1999
43. S. Konstantinov. Nikita Hruşçov'un Şok Terapisi. // Nezavisimaya gazeta, 14 Şubat 2001
44. R.İ. Kosolapov. Gelecek yolunda güvenle ilerlemek. "XX. Ve XXII. SBKP kongrelerinde 'kişi kültü ve sonuçları' konusunda varılan kararlar hakkında" rapor." (2003) Bkz: http://web.archive.org/web/20041102054935/http://www.socinfo.kiev.ua/dumka/vybir/istl.htm
45. N.G. Kuznetsov. Keskin Dönüşler: Bir Amiralin Notlarından. Elektronik basım. Испр. и доп. Сост., ред, прим..: к.и.н. R.V.Kuznetsov. – Yay: Sovyetler Birliği Donanma Amirali N.G.Kuznetsov anısına sağlanan fon, 1997
46. S. Kuzmin. Baskılara iştirak (N.S.Hruşçov'un siyasi portresine fırça darbeleri) // Molodaya gvardiya, 1996, sayı:3, s. 178-184
47. G.A. Kumanev. Stalin'in yanında. Açık kanıtlar: toplantılar, görüşmeler, röportaj, belgeler. – Yay: Biylina, 1999.
48. S. Lifşits. Hruşçov'un ünlü konuşması ya da Cacatum Non Est Pictum. //Dialog. 1998. Sayı: 12. Bkz: http://www.m-s-k.newmail.ru/pub/1.htm

49. L. Maksimenkov. Kült. Sovyet siyasi kültüründeki kelimeler semboller hakkında notlar. // Svobodnaya Mıysl, 1993, sayı:10
50. L. Maksimenkov. Sovyet edebiyatı terimsel tarihi. Stalin mihrabında batılı hacılar (Feuchtwanger ve diğerleri). // Voprosıy literaturıy, 2004, sayı:2
51. A.İ. Mgeladze. Stalin. Nasıl bilirdim. Yakın geçmişten sayfalar. – 6 /м., 2001.
52. J.A. Medvedev. Stalin ve Yahudi sorunu. Yeni bir analiz. - Yay: Prava çeloveka, 2003
53. R.A. Medvedev. Stalin ne okurdu? İnsanlar ve kitaplar. Totaliter toplumda yazar ve kitap. - Yay: Prava çeloveka, 2005
54. K.A. Meretskov. Halkın hizmetinde. – Yay : Politizdat, 1968
55. A.İ. Mikoyan. "Böyle Oldu". – Yay:Vagrius, 1999
56. İ.A. Musskiy. – 100 büyük komplo ve devrim. – Yay:Veçe, 2001.
57. Y.İ. Muhin. Stalin ve Beriya'nın öldürülmesi. Bilimsel-tarihsel bir inceleme. – Yay: Krımskiy most, 2002.
58. XVII. Parti Kongresinde seçilen SBKP(B) MK üye ve aday üyelerinin kaderleri hakkında. // SBKP MK İzvestiya. 1989, sayı:12, s. 82-113
59. M.P. Odesskiy, D.M.Feldman. Kişi kültü. // Rusyada özgürleşme hareketi 2003. 20.baskı. Bkz: http://old.sgu.ru/users/project/pdf/osv_dv/vipusk20/09.doc
60. N.V. Petrov. KGB'nin ilk başkanı İvan Serov. – Yay: Materik, 2005
61. N.V. Petrov, K.V.Skorkin. İİHK'yi kim yönetiyordu. 1934-1941: Danışma kitabı. Yay: Zvenya, 1999
62. R.M. Portugalskiy, A.S.Domank, A.P.Kavalenko. Mareşal S.K.Timoşenko – Yay: MOF "Pobeda – 1945", 1994.
63. E.A. Prudnikova. Beriya. İşlenmemiş suçlar. – Peterburg:Neva, 2005
64. A.V. Pıyjikov. Leningrad grubu. İktidara giden yol. (1946-1949) // Svobodnaya Mıysl, 2001, sayı:3, s. 89-104
65. İ.V. Pıyhalov. İftiraya uğramış savaş. – Yay: Yauza, EKSMO, 2005
66. İ.V. Pıyhalov. Stalin dönemi. Mitlere karşı gerçekler. 2. baskı. – Peterburg. Neotek elektro, 2001.
67. V.İ. Pyatnitskiy. Stalin'e karşı komplo. – Yay:Sovremennik, 1998.
68. E. Radzinskiy. Stalin – Yay:Vagrius, 1997
69. V.Z. Rogovin. 1937. – Yay: 1996
70. V.Z. Rogovin. Kurşuna dizilenlerin partisi. – Yay: Argumentıy i faktıy, 1997.
71. V.Z. Rogovin. Stalin'in neonep'i. – Yay:1994
72. A.M. Samsonov. Stalingrad Muharebesi. 4. baskı. испр. и доп. — Yay:Nauka, 1989
73. K.M. Simonov. Benim kuşağımdan birinin gözlerinden. – Yay: Novosti, 1988
74. Stalin yoldaşın sözleri / Der. R.İ.Kosolapov. Yay: EKSMO, 2002
75. M. Smirtyukov. Malenkov, Beriya'nın idamından sonra sürekli gülümsüyordu. // Kommersant-Vlast. 2000, sayı:5, 8 Şubat
76. V.G. Solovyev. V.V. Sohodeyev. Komutan Stalin. – Yay: EKSMO, 2003.
77. Çağdaşlarının hatıralarında ve tarihsel belgelerde Stalin. – Yay: Novaya Kniga, 1995.
78. B.A. Starkov. Moskova nasıl Stalingrad olmadı. // SBKP MK İzvestiya. 1990, sayı:12, s. 126-127
79. P.A. Sudoplatov. "Özel operasyonlar. Lubyanka ve Kremlin 1930-1950". – Yay: OLMA-PRESS, 1997

80. P.A. Sudoplatov. İstihbarat servisi ve Kremlin. İstenmeyen görgü tanığının notları. Yay:1996
81. Halkın dramı. Bilim adamları ve gazetecilerin Stalinizm hakkında yazdıkları. – Yay:Politizdat, 1989.
82. A.V. Suhomlinov. Siz kimsiniz, Lavrentiy Beriya? – Yay: Detektiv-Press, 1993
83. A.V. Toptıygin. Lavrentiy Beriya. – Yay: Yauza, EKSMO, 2005
84. L. Feuchtwanger. Moskova 1937. – Yay: Zaharov, 2001.
85. O.V. Hlebnyuk. Stalin ve Ordjonikidze. 1930'lu yıllarda Politbüroda çatışmalar. – Yay: Rossiya Molodaya, 1993
86. N.S. Hruşçov. Zaman. Halk. İktidar. Hatıralar. – Yay: Moskovskie Novosti, 1999.
87. G. Çernyavskiy. Parti ormanından kaçış. // "Kaskad" gazetesinin internet baskısı. Bkz: http://www.kackad.com/article.asp?article=37
88. R. Çilaçava. Lavrentiy Beriya'nın oğlu anlatıyor... – Kiev: KİTS İnkopress, 1992.
89. F.İ. Çuyev. Kaganoviç. Şepilov. – Yay: OLMA-PRESS, 2001
90. F.İ. Çuyev. Molotov: Yarım yetkili hükümdar. Yay: OLMA-PRESS, 1999.
91. F.İ. Çuyev. Listeye girmemiş mareşal // Slovo. 1994. Sayı: 9-10, s. 44-51
92. F.İ. Çuyev. Molotov'la yüz kırk konuşma: F. Çuyev'in günlüğünden. Yay: TERRA, 1991.
93. F.İ. Çuyev. Kaganoviç bunları söyledi. Stalin'in havarisinin itirafı. Yay: Oteçestvo, 1992
94. Y. Şapoval. İktidara veda: Nikita Hruşçov olayı. "Çözülmenin babası" 40 yıl önce, 1964 yılının Ekim ayında tüm görevlerinden alındı. // Zerkalo nedeli. 23-29 Ekim 2004. Bkz: http://www.zerkalo-nedeli.com/nn/print/48113/
95. B. Şaptalov. Savaş sınavı. – Yay: AST, 2002
96. D.T. Şepilov. Bağımsız. – Yay: Vagrius, 2001
97. S.M. Ştemenko. Savaş yıllarında Genelkurmay. 2 Kitap. Kitap 2. Yay: Voenizdat, 1989
98. M. Yunge, R. Binner. Terör nasıl "Büyüdü" 00447 no.lu gizli emir ve emrin yerine getirilmesi. – Yay: AİRO-XX, 2003.
99. A.S. Yakovlev. Tüm hayatım. – Yay: Politizdat, 1973

Diğer dillerde:

100.W. Bland. "The Cult of the Individual." Bkz: http://www.mltranslations.org/Britain/StalinBB.htm
101. S.B. Brysac. Resisting Hitler: Mildred Harnack and the Red Orchestra (Oxford University Press, 2000).
102. N.F. Bugai, A.M.Gonov. "The Forced Evacuation of the Chechens and the Ingush." // Russian Studies in History. cilt.41, no.2, 2002 Sonbaharı.
103. J. Arch Getty ve Oleg V. Naumov. The Road to Terror: Stalin and Self-Destruction of the Bolsheviks, 1932—1939. (New Haven: Yale University Press, 1999).
104. J. Arch Getty. "The Politics of Repression Revisited," s. 131 ve Chris Ward editörlüğünde "The Stalinist Dictatorship", n.64, s. 140 (London, New York: Arnold, 1998).
105. J.Arch Getty. The Origins of the "Great Purges": Soviet Communist Party Reconsidered, 1933—1938. (New York: Cambridge University Press, 1986).
106. J.Arch Getty. Excesses are not permitted.: Mass Terror and Stalinist Governance in the Late 1930s. // The Russian Review. Sayı.61 (Ocak 2002).

107. J.Arch Getty. The Great Purges Reconsidered. Yayınlanmamış doktora tezi, Boston College, 1979.

108. N. Haase. Das Reichskriegsgericht und der Widerstand gegen nationalsozialistische Herrschaft (Berlin, 1993).

109. Mark Jansen and Nikita Petrov. Stalin's Loyal Executioner: People's Commissar, Nikolai Ezhov, 1895—1940. (Stanford CA: Hoover Institution Press, 200110.Oleg V. Khlevniuk. In Stalin's Shadow. The Career of 'Sergo' Ordzhonikidze. (Armonk, London: M.E.Sharp, 1995).

111. Nikita S. Khrushchev, The Crimes of the Stalin Era. Önsöz:Anatol Shub, notlar: Boris Nikolaevsky. New York: The New Leader, 1962.

112. John D. Littlepage, Demaree Bess ile birlikte. In Search of Soviet Gold. (NY: Harcourt, Brace 8c Co., 1938 (1937)).

113. Roderick MacFarquhar. Origins of the Cultural Revolution. (New York: Columbia Univ. Press).Vol. 2 (1983).

114. Roy Medvedev. *Let History Judge: The Origins and Consequences of* Stalinism. (London; 1972)

115. Roy Medvedev ve Zhores Medvedev. The Unknown Stalin. (Woodstock, NY: The Overlook Press, 2003).

116. Robert Service. Lenin: A Biography. (Belknap Press, 2000)

117. William Taubman. Khrushchev: The Man and His Era. (NY: Norton, 2003).

118. Robert Thurston. Life and Terror in Stalin's Russia, 1934—1941. (New Haven:Yale University Press, 1996).

DİZİN

A

Abakumov V.S 115, 219, 270, 271, 415, 418, 419, 421, 471
Afinogenov A.N. 298
Afonskiy V.A. 432
Agranov Y.S. 338
Alakin 350
Alksnis, Y.İ. 193
Allilluyeva, N. 119, 324, 424, 467
Andreyev, A.A. 81, 134, 143, 148, 149, 170, 191, 276, 289, 305, 350, 360, 361, 377, 449, 450
Antipov, N.K. 76, 77, 188, 194, 368, 373, 374, 375
Aristov, A.B. 34, 51, 99, 189, 388, 389
Artuzov, A.H. 434
Avanesov, V.A. 329
Avtorhanov, A.G. 384

B

Babel, İ.E. 94
Babulin, A.N. 79, 190, 376
Babulin, V.N. 376
Bagramyan, İ.H. 105, 106, 264, 409, 410, 411, 467
Bajanov, İ.N. 295
Balayan, L.A. 380-382, 413, 414, 467
Balitskiy, B.A. 184, 374
Baramiya, M.İ. 420, 421
Barışnikov, N. 376
Baturina, A. 276
Bauman, K.Y. 194
Bek, A.A. 26, 27, 312, 467
Belov, İ.L. 396, 398
Belyanov, V.A. 133, 437
Benediktov, İ.A. 30, 86, 92, 315, 380, 388, 467
Beneşa, E. 147
Beriya L.P. 11-13, 18, 19, 31, 32, 37, 46, 47, 58, 60, 63-65, 72, 73, 78, 80, 81, 86-89, 92, 93, 94, 104, 114-117, 119-130, 138-140, 144, 149, 154, 169-173, 174, 188-192, 195, 196, 199-202, 206, 207, 214, 222, 227, 241, 252, 257, 258, 270, 271, 274-277, 303-305, 349, 352, 360, 367, 369, 375, 377, 379, 381, 383, 384, 389, 399, 406, 41-437, 441, 447, 448, 454, 465-470
Berman, M.D. 383
Berşadskiy, A.Y. 401
Berzin, Y.K. 396, 397
Beşanov, V.V. 411, 467
Bess, Demaree 74, 471
Binner, R. 92, 215, 470
Bıykin, Y.B. 461, 463
Bland, William 306, 307, 470
Blos, V. 232
Blyuher, V.K. 461, 463
Bobrov, B.İ. 55, 211, 396
Boçkov, V.M. 127, 173, 396
Bogomolov, Y. 439, 467
Boldıyrev, M.F. 76, 374
Bozer, 98, 99, 260, 400
Brejnev, L.İ. 30, 205, 317
Brent, Jonathan 219
Broue, Pierre 52, 178
Broydo, G.İ. 462
Brysac, Shareen Blair 335, 470
Bubnov, A.S. 374, 460, 463
Budyonnıy, S.M. 55
Bugay, N.F. 110, 113, 327, 417, 465, 467
Buharin, N.İ. 19, 24, 37, 38, 53, 55, 60, 74, 75, 129, 157, 180, 194, 195, 210-213, 220, 221, 226, 252, 305, 306, 313, 346, 365, 366, 370, 371, 458
Bulganin, N.I. 138, 182, 183, 287, 322, 348, 389, 441
Bulin 398
Burtsev, M.İ 402, 403, 467

C

Çalbaş, E.U. 417
Çernyavskiy 322, 470
Cohen, Stephen 226
Cripps 260, 261
Churchill, W. 260

Çubar, V.Y. 58, 75, 76, 77, 92, 93, 169, 172, 173, 194, 195, 255, 258, 273, 368, 373-375, 389
Çudov, M.S. 71, 254, 461, 463
Çuyanov 379
Çuyev, F.İ. 67, 68, 70, 76, 77, 122, 227, 302, 312, 367-369, 374, 409, 410, 414, 426, 439, 470

D

Dekanozov, V.G. 31, 199
Denikin, A.İ. 248
Dimitrov, G.M 104, 300, 301
Dmitriyev, D.M. 37, 75, 77, 331, 375, 383
Dobryuha, N. 468
Dogadov, A.İ. 320
Domank, A.S. 411, 469
Drizdo, V.S. 26
Durov, V.A. 302, 303, 468
Dyatkin, E.İ. 351

E

Eastman, M. 22, 309, 310, 467
Engels, F. 132, 137, 232, 279, 301, 307, 308, 336
Etinger, Y.G. 219
Eydeman, R.P. 194, 365
Eyhe, R.İ. 46, 58-67, 169, 174, 177, 193, 196-202, 209-212, 251-253, 287, 351-354, 375, 389, 454, 458-460, 463

F

Feldman, B.M 304, 397, 469
Felştinskiy, Y.G. 221
Feuchtwanger, L.. 295-297, 469, 470
Filatov, N.A. 462, 463
Filimonov 350
Fomenko 350
Fotiyeva, L.A. 24, 26, 27, 28, 312
Frinovskiy, M.L. 60, 61, 63-65, 72, 73, 79, 80, 126, 165, 187, 195, 200, 201, 211, 212, 351, 354, 362, 363, 369, 375, 382, 457, 458
Frumkin, M.İ. 448
Frunze ,M.V. 134, 438

G

Galaktionov, M.R. 134
Gamarnik, Y.B. 101, 194, 365, 366
Gerasimov, G.İ. 102
German 193
Getty, John Arch 11, 49-52, 55, 56, 57, 85, 89-91, 129, 145, 178-180, 211, 225, 325, 326, 338, 346, 379, 385, 470, 471
Glebova (Glebova-Kameneva), T.İ. 331
Goglidze, S.A. 31, 199
Gogoberidze, L.D. 428
Goloded, N.M. 462
Golovanov, A.E. 96, 105, 391, 393, 409, 410
Golubev, V. 276
Gonov, A.M. 110, 113, 470
Gorbaç, G.F. 455
Gorbaçov, M.S. 60, 69, 129, 135, 161, 166, 207, 208, 210, 221, 337, 338, 381, 382
Gorbatov, A.V. 263
Gorbunov, E.A. 392, 467
Gorkov, Y.A. 394, 467
Gribkov, A.İ. 413
Grinko, G.F. 70, 194, 195, 366, 374
Gryadinskiy, F. P. 461, 463

H

Hammerstein (Hammerstein-Ekuord), K. von 335, 359, 471
Hitler, A. 97-99, 259, 260, 262, 334, 335, 391, 393, 394, 400, 403, 470
Hlomov, M.D. 142, 444

I

İgnatyev, S.D. 115-119, 273, 421-423
İoffe, A.A. 180
İkramov, A.İ. 23, 220, 221
İsayev 354
İsrailov, H. 418
İvanov, V. 339, 384

J

Jansen, Marc 51, 61, 63, 64, 66, 67, 72, 73, 74, 79, 84, 86, 339, 354, 360, 361, 364, 369, 371, 377, 383, 471
Jdanov, A.A. 40, 50, 52, 81, 119, 134, 169, 191, 219, 220, 247, 308, 335, 338, 339, 340, 377
Jemçujina, P.S. 450, 451

Jukov, G.K. 30, 95, 97, 98, 103-108, 170-172, 194, 223-225, 266, 267, 314, 350, 388, 391, 393, 394, 405, 407, 408, 410, 412, 414-416, 468
Jukov Y.N. 33, 49, 54, 60-62, 66, 72, 89, 92, 98, 111, 140, 207-209, 211, 215, 304, 324, 325, 344, 346-348, 352, 353, 379, 441, 460, 463, 468
Junge M. 92, 215

K

Kabakov İ.D. 58, 73, 74, 75, 169, 177, 196, 209, 255, 370, 371, 372, 373, 431, 460, 463
Kaganoviç L.M. 32, 34, 37, 38, 50, 67, 76, 88, 90, 91, 108, 121, 122, 134, 138, 139, 173, 183, 191, 202, 206, 223, 224, 225, 227, 247, 275, 305, 312, 325, 330, 331, 338, 340, 349, 364, 367, 369, 374, 386, 387, 388, 389, 420, 426, 441, 453, 466, 470
Kalygina A.S. 461, 463
Kalinin M.İ. 36, 48, 134, 302, 303
Kamenev L.B. 21, 23, 24, 26, 29, 37, 38, 75, 129, 169, 174, 175, 180, 234, 235, 240, 307, 313, 318, 330, 370
Kameneva (Glebova-Kameneva) T.İ 331
Kaminskiy G.N. 274, 275, 426, 427
Kapustin Y.F. 419
Karahan L.M. 365
Karpov M.M. 56, 57, 249, 346, 347, 349, 350, 432, 468
Karpuşin (Karpuşin-Zorin) A.L. 396
Kartvelişvili-Lavrentyev L.İ. 121, 124, 125, 126, 170, 275, 276, 430
Katselenenbogen M.E. 323
Kazantsev A 391, 468
Kedrov İ.M. 121, 126, 127, 170, 173, 174, 276, 277, 431, 432, 433, 434
Kerenskiy A.F. 240
Kirilina A.L. 337, 468
Kirov S.M. 48, 49, 50, 123, 134, 169, 175, 246, 247, 300, 337, 338, 429, 430, 468
Kirponos M.P. 262
Klimovskiy V.E. 399
Knorin 194, 195
Koba 213, 430
Kobulov B.Z. 31, 127, 190, 199, 200, 431, 458
Kodatskiy İ.F. 460
Kogan Y.S. 323
Kojinov V.V. 96, 208, 324, 391, 392, 394, 395, 468
Koltsov M.E. 79
Komarov N.P. 463
Komarov P.T. 34, 71, 254, 255, 462
Konstantinov S. 409, 410, 468
Kork A.İ. 365
Korobkov A.A. 399
Kosarev A.V. 55, 58, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 92, 169, 172, 173, 177, 189, 190, 191, 192, 203, 255, 256, 258, 376, 377, 378
Kovalenko A.P. 106, 411
Kozlov V.A. 53
Kozlovskiy B.İ. 185
Krestinskiy N.N. 70, 194, 195, 366
Krinitskiy A.İ. 460, 463
Kruglov S.N. 83
Krupskaya (Ulyanova) N.K. 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 234, 235, 236, 310, 312
Kryuçkov K. 220, 267
Kubyak N.A. 462, 463
Kurilov İ.V. 385
Kurskiy V.M. 378
Kuybıyşev V.V. 134, 181, 185, 220, 319, 347, 348, 350, 378, 383, 431, 432, 438
Kuzmin S. 326, 327, 468
Kuznetsov A.A. 98, 99, 104, 114, 269, 270, 271, 273, 288, 408, 409, 413, 419, 420, 468
Kuznetsova R.B. 409
Kvaşonkin A.V. 81, 350, 381, 428, 466

L

Larina A.M. 55, 221
Lavrentyev (Kartvelişvili) L.İ. 121, 124, 125, 126, 275, 430, 431
Lazutin P.G. 419
Lebed D.Z. 461, 463
Lebedev İ.K. 381, 388
Lenin V.İ. 15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 36, 37, 40, 45, 52, 55, 62, 103, 131, 132, 134, 135, 137, 140, 141, 142, 150, 169, 170, 174, 175, 227, 232, 233, 234, 235, 236, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 248, 249, 250, 253, 264, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 285,

286, 290, 294, 295, 299, 300, 301, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 317, 318, 319, 320, 321, 328, 329, 336, 340, 341, 389, 404, 437, 438, 443, 446, 449, 453, 465, 466, 467, 471
Levin, L.G. 220
Levits 455
Lewis, J. 104
Lifşits, S. 468
Littlepage, John 74, 196, 372, 471
Litvin, M.İ. 385
Liu-Kiu-Sen 431
Lobov, S.S. 339, 461, 463
Ludwig, E. 134, 294, 438
Lulov, G.N. 186, 188
Lyaşenko, 455
Lyubimov, İ.E. 461, 463
Lyuşkov, G.S. 125, 383

M

MacFarquhar, Roderick 32, 471
Magalif ,Y.M. 193
Maksimenkov, L.V. 134-137, 296-299, 305, 437, 469
Malenkov, G.M. 18, 19, 32, 85, 88, 90, 91, 108, 115, 117, 140, 149, 182, 191, 206, 207, 214, 223-225, 228, 262, 265, 302-305, 325, 347, 360, 363, 379, 388, 389, 394, 395, 406, 412, 420, 422, 427, 441, 447, 448, 457, 466, 468, 469
Malıyşev, V.A. 120, 466
Malin, V.N. 386, 388
Maltsev, V.İ. 396
Mamonov, K.İ. 84
Marat, J.-P. 36
Margolin, N.V. 323
Marx, K. 132, 137, 232, 279, 301, 307, 308, 328, 336, 389
Maslovskiy 401
Medvedev, J.A. 104, 120, 137, 157, 161, 226, 306, 407, 424, 439, 469, 471
Mejlauk, V.İ. 201, 252, 457, 458, 459, 461
Melnikov, B.N. 185, 188
Menşagin, B.G. 384
Meretskov, K.A. 97, 263, 392, 393, 397, 398, 399, 413, 469
Merkulov, V.N. 31, 199
Meşik, P.Y. 31, 196, 199
Meyerhold, V.E. 94
Mgaloblişvili, G.A. 430
Mihaylov, N.N. 385
Mikoyan, A.İ. 19, 23, 30, 32, 34, 104, 121, 134, 138, 139, 143, 144, 147-152, 170, 178, 183, 206, 210, 217, 265, 275, 289, 303, 304, 306, 308, 309, 314, 315, 348, 349, 367, 389, 414, 425, 429, 441, 447, 448, 450-452, 469
Mironov, S.N 66, 79, 353, 382, 458
Mirzoyan, L.İ. 74, 370
Mitin, M.B. 137
Mlegadze, A.İ. 81, 82, 322
Moçalov, V.D. 135, 438
Molotov, V.M. 32, 34, 36, 48, 50, 57, 62, 67, 68, 70, 76, 77, 88, 90, 91, 107, 108, 117, 121, 122, 134, 136, 138, 140-144, 149, 150-152, 170, 172, 183, 191, 202, 206, 223-225, 227, 247, 289, 302, 303, 308, 313, 325, 326, 338, 340, 347-349, 352, 358, 364, 367-369, 374, 379, 381, 386, 387-389, 405, 406, 414, 420, 422, 426, 427, 439, 444, 450-453, 466, 468, 470
Moskalenko, K.S. 413
Muhin, Y.İ. 49, 398, 399, 469
Murin, Y. 319
Musskiy, İ.A 317, 469
Musulbas, İ.A. 374

N

Narimanov, N.N. 428
Nasedkin, A.A. 383
Naumov, Oleg V. 50, 55-57, 85, 145, 178, 179, 219, 346, 379, 385, 470
Nazaretyan, A.M. 429
Nekrasov, V.F. 123, 428, 467
Nevejin, V.A. 300
Nikolayev ,L.V. 49, 50, 63, 199, 247, 252, 457, 458
Nikolayevskiy, B.İ. 41, 117, 145, 421, 422
Nioradze 436
Norden, K. 76, 373
Nosov 371
Novikov, A.A. 414

O

Obiçkin, G.D. 465
Odesskiy, M.P. 304, 469

Ordjonikidze, G.K. 128, 129, 130, 134, 170, 277, 299
Ordjonikidze, S. 121, 123, 127, 128, 129, 130, 134, 170, 277, 299, 428, 429, 434, 435, 436, 470
Ordjonikidze, P.K. 121, 435
Orivero, G. 334
Orlov-Nikolskiy, A.M. 334, 454

P

Pahomov, N.İ. 201, 457
Pavlov, D.G. 97, 225, 396, 397, 398, 399
Pavlunovskiy, İ.P. 123, 428, 429
Petrov, N.V. 51, 61, 63, 64, 66, 67, 72-74, 79, 84, 86, 92, 93, 116, 126, 215, 339, 353-355, 360, 361, 363, 364, 369, 371, 376, 377, 382, 383, 469, 471
Petrovskiy 63, 467
Piyhalov, İ.V. 55, 102, 103, 110, 400, 405, 406, 417, 469
Piyjikov, A.V. 335, 469
Podlas, K.P. 263
Pollnitz, Gisella von 335
Popkov, P.S. 419, 420
Popov, E.M. 184, 217, 374, 462, 463
Portugalskiy, P.M. 106, 469
Poskrobıyşev, A.N. 456, 457
Pospelov, P.N. 34, 43-48, 51, 59, 63-66, 68, 74, 77, 87, 99, 125, 126, 137, 177, 182-184, 187, 188, 189, 193, 196, 198, 202, 203, 206, 214, 215, 221, 222, 225, 340, 351, 372, 375, 384, 389, 437, 454
Postıyşev, L.P. 43, 55-58, 75, 76, 78, 85, 91, 125, 143-146, 169, 170, 172, 173, 177, 181-189, 203, 209, 212, 249, 255, 256, 273, 287, 346-350, 373, 374, 383, 389
Postnikov 194
Potapov, M.İ. 402
Pozern, B.P. 71, 254
Pramnek, E.K. 76, 201, 374, 457, 462, 463
Printsev 455
Prokofyev 458
Pronin, V.P. 323
Prudnikova, E.A. 433, 469
Ptuha, V.V. 462
Putin, V.V. 60
Pyatakov, E.L. 74, 79, 179, 180, 308, 330, 366, 370, 372, 373, 376
Pyatnitskiy, V.I. 469

R

Radek, K.B. 19, 306, 308, 330, 466
Radzinskiy, E. 147, 407, 449, 469
Rakovskiy, H.G. 330
Rankoviç, S. 117, 422, 423
Razumov, M.O. 371
Redens, S.F. 84, 324, 325, 383
Reyngold, N.İ. 330
Rıyçagov, P.V. 195
Rittersporn, Gabor 225
Robins, R. 295
Rodionov, M.İ. 114, 269, 288, 419
Rodos, B.V. 58, 92-94, 169, 258, 389, 390
Rodzyanko 240
Rogovin 79, 178, 190, 191, 298, 348, 349, 370, 377, 469
Rojin, N.P. 396
Rokossovskiy, K.K. 410
Roosevelt, F.D. 96, 391
Roskuryakov 381
Rozenblum, A.M. 71, 72, 89, 169, 173, 254, 369
Rozengolts, A.L. 70, 195, 366
Rudenko, R.A. 67, 68, 177, 184, 192, 193, 203, 214, 215, 389, 419, 462, 463
Rudzutak, Y.E. 67-70, 169, 177, 192-196, 203, 253, 254, 256, 287, 364-369, 375
Ruhimoviç, M.L. 70, 195, 196, 252, 366, 458, 461, 463
Rumyantsev, İ.P. 371, 461, 463
Ryumin 114, 116, 117, 219, 418
Ryutin, M.N. 51, 339

S

Sabov, A. 92, 215, 325, 348, 353, 468
Saburov, M.Z. 389
Saharov, V.S. 23, 24
Sala, V. ("Hota) 334
Salamov, G.A. 378
Samoylov, F. 440
Samsonov, A.M. 106, 410, 469
Şapoval, Y. 470
Şaptalov, B. 470
Sarkis, S.A. 428
Şatunovskiy 294
Schultz 100
Şelepin, A.N. 224
Semenihin, D.E. 432

Semyonov, B.A. 461, 463
Senokosov, Y.P. 300
Şerbakov, A.S. 204, 216, 217, 218, 219, 222, 323
Şeripov, M. 418
Serj, V. 180
Shub, Anatol 11, 336, 471
Şilkin, P.P. 432
Şirşov 454
Sırtsov 455
Şkiryatov, M.F. 81, 191, 377
Skorkin, K.V. 126, 355, 469
Şmidt, V.V. 321
Smirnov, P.A. 371, 396, 404, 405
Smirtyukov, M. 469
Smorodin, V.D. 71, 254
Sneggov, A.V. 82, 83, 217, 218, 275
Şoşkov, E.N. 63, 467
Sosnovskiy, L.S. 305
Sovyetnikov 371
Soyma, V.M. 444
Şeboldayev, B.P. 371, 461, 463
Şepilov, D.T. 30, 32, 76, 90, 108, 150, 312, 316, 363, 369, 374, 426, 451, 452, 470
Serov, İ.A. 92, 93, 116, 215, 389, 462, 463, 469
Sokolnikov, G.Y 179, 180, 370
Starkov, B.A. 303, 469
Ştemenko, S.M. 30, 316, 410, 470
Stolyar, A.Y. 75, 371
Struppe, P.İ. 461, 463
Sudoplatov, P.A. 39, 50, 104, 333, 334, 335, 337, 391, 407, 469, 470
Suhodeyev, V.V. 413, 416
Suhomlin, K.V. 76, 374
Suhomlinov, A.V. 127, 429, 432, 433, 470
Sulimov, D.E. 461, 463
Şumyatskiy, B.Z. 300, 374
Suslov, M.A. 30, 317, 318, 389, 437
Sverdlov, Y.M. 329
Şvernik, N.M. 34, 55, 223, 224, 301

T

Tamarin, A.M. 70
Taubman, William 11, 12, 326, 471
Thurston, Robert 51, 85, 86, 339, 379, 383, 471
Timaşuk, L.F. 118, 119, 273, 424
Timoşenko, S.K. 104, 106, 391, 396, 404, 405, 410, 411, 412, 469
Tito, İ.B. 117, 172, 272, 273, 422, 423
Tivel (Tivel-Levit) A.Y. 177, 179, 180
Tokaev, Grigory 213
Tolstoy, A.N. 444
Tomskiy, M.P. 313, 368, 370
Toptıygin, A.V. 429, 470
Trotskiy, L.D. 22, 23, 39, 51, 52, 62, 155-158, 178, 309, 310, 313, 333, 334, 338, 340, 365, 467
Tserpento, P.İ. 186, 187, 188
Tuhaçevskiy, M.N. 69, 74, 101, 102, 147, 173, 184, 192, 211, 213, 214, 223, 350, 364, 365, 366, 368, 370
Tuominen, A. 306
Turko, İ.M. 419
Turlo, 455, 456, 458

U

Uboreviç, İ.P. 365, 396, 397, 398
Ugarov, A.İ. 71, 254, 354
Uhanov, K.V. 186, 187
Ulrih, V.V. 76, 77, 78, 79, 184, 379, 399
Ulyanova, M.İ. 27, 313
Unşliht, J.S. 461, 463
Uritskiy, C.P. 396, 397
Uşakov, Z.M. 63, 168, 199, 201, 252, 456, 457, 458
Uspenskiy, A.İ. 86, 327, 382, 383, 385
Utkin, S.A. 190

V

Vaganov 456, 458
Vagner, P. 467
Vasilevskiy, A.M. 97, 98, 105-107, 265, 316, 393, 395, 396, 408, 410, 467
Vatutin, N.F. 413
Veger, E.İ. 462, 463
Viktorov, B.V. 214, 215
Vişinskiy 379, 381
Vizel 186
Vıyçkovskiy 401, 402
Vlasov 381
Volçenkov, M. 140, 442, 467
Volkogonov, D.A. 24, 102, 104, 107, 313, 404, 405, 407, 412, 465, 467
Volkov, A.A. 84, 325

Volodiçeva, M.A. 28, 311
Vorontsov, M.A. 95, 98-100, 169, 176, 260, 400
Voroşilov, K.E. 34, 57, 134, 139, 143, 147, 148, 170, 172, 183, 224, 282, 288, 300, 303, 305, 320, 349, 352, 387, 389, 406, 441, 449, 451, 453
Voznesenskiy, N.A. 114, 115, 269, 270, 271, 288, 316, 419, 420, 452

W

Whitehead F. 104

Y

Yagoda, G.G. 34, 35, 50, 51, 60, 73, 74, 79, 195, 220, 221, 247, 338-340, 355, 364-366, 370, 384, 389
Yakir, İ.E. 55, 76, 101, 184, 185, 188, 221, 223-225, 365, 374
Yakovlev, A.N. 45, 62, 63, 66, 125, 180, 220, 339, 363, 381, 388, 431, 466, 470
Yaroslavskiy, E.M. 134, 310, 439
Yartsev 196
Yefremov, L.N. 140, 149, 150, 151, 152, 322, 449, 450, 452, 465
Yegorov, A.İ. 462, 463
Yejov, N.İ. 11, 12, 33-35, 45-47, 50, 51, 55, 58-81, 84-89, 92-94, 101, 124-126, 165, 169, 173, 187, 188, 190, 191, 195, 197, 199-202, 211, 212, 213, 247, 249, 256, 327, 338-340, 349, 351-354, 358, 360, 361-364, 369-371, 373, 376, 377, 382-385, 389, 457-459, 467
Yeltsin, B.N. 60, 161
Yenukidze, A.S. 48, 169, 220, 246, 337, 365, 370, 430
Yermolenko 374
Yevdokimov, E.G. 46, 60, 61, 73, 196, 200, 201, 457, 460, 463

Z

Zakovskiy, L.M. 71, 72, 73, 89, 173, 254, 369, 385
Zakrjevskiy, K.A. 419
Zaks (Zaks-Gladnev) S.M. 180
Zalesskiy 351, 430, 468
Zavenyagin, A. 183
Zemskov, V.N. (Zemskov V.) 225, 417
Zinovyev, G.E. 21, 23, 26, 29, 37, 38, 51, 75, 129, 169, 174, 175, 179, 180, 186, 235, 240, 307, 313, 318, 330, 338, 340
Zubarev, P.T. 74, 75, 196, 371
Zverev, S.A. 448

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri
BAB : Belarus Askeri Bölgesi
ÇKP : Çin Komünist Partisi
DGBM : Devlet Güvenlik Baş Müdürlüğü
DSK : Devlet Savunma Komitesi
FGB MA : Federal Güvenlik Bürosu Merkezi Arşivi
HKK : Halk Komiserliği Konseyi
İİHK : İç İşleri Halk Komiserliği
İKKO : İşçi ve Köylülerin Kızıl Ordusu / Kızıl Ordu
KAB : Kiev Askeri Bölgesi
KCK : Karşı Casusluk Karargâhı
KP : Komünist Parti(si)
KP(B) : Komünist Parti[si] (Bolşevikler)
KKP : Kazakistan Komünist Partisi
DGB : Devlet Güvenlik Bakanlığı
İİB : İç İşleri Bakanlığı
MELE : Marx – Engels – Lenin Enstitüsü
MK : Merkez Komitesi
MŞK : Moskova Şehir Komitesi
MYK : Merkez Yürütme Kurulu
RSDİP : Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi
RKP : Rusya Komünist Partisi
SBGLKB - Tüm Birlik Genç Leninist Komünist Birliği
SBKP MK : Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komite(si)
SHK : Sovyet Halk Komiserliği
SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
TRMYK : Tüm Rusya Merkezi Yönetim Komitesi
USSC : Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti

SBKP(B) Genel Sekreteri N. S. Hruşçov'un, partinin Şubat 1956'da toplanan XX. Kongresindeki bir gizli oturumda yaptığı konuşma, tüm dünyada dikkatleri üzerine çekti. Hruşçov, yaptığı bu uzun konuşmada, partinin önceki lideri Josef Stalin'in adı etrafında bir kişi kültü, bir çeşit putlaştırma oluşturulduğunu, Stalin'in hak etmediği şekilde yüceltildiğini, devleti ve partiyi tek başına ve keyfî şekilde yönettiğini, çok sayıda adanmış sosyalisti "halk düşmanı" ilan ederek ortadan kaldırdığını dile getiriyordu. Dünya sosyalist çevrelerinde şaşkınlıkla karşılanan konuşmayı Batılı çevreler "tarihsel bir olay" olarak karşılamıştı. Örneğin Londra'da yayınlanan *The Telegraph* gazetesi, raporu "XX. yüzyılın en etkili konuşması" olarak tanımlamıştı.

ABD New York'taki Montclair State University öğretim üyesi Prof. Grover Furr, bu kitapta Hruşçov'un bu konuşmasındaki iddiaları tek tek ele alıp yorumluyor, Hruşçov'un iddialarının çoğunda açıkça yalan söylediğini sergiliyor ve şu soruya ulaşıyor: "XX. yüzyılın (belki de tüm zamanların!) en etkili konuşması" yoksa bir kandırmacanın mı ürünüydü? Son yıllarda açılan Sovyet arşivlerini de ayrıntılı olarak tarayan Furr, Türkiyeli okurların haberdar olmadığı çok sayıda belgeye başvuruyor. Lenin'in "vasiyeti"nden, 1938 yargılamalarına, II. Dünya Savaşı'ndan parti organlarının tutanaklarına kadar çeşitli belgelere dayanan Furr, kitabında Hruşçov'un anılan konuşmasının tam metni ile başka pek çok belgeye de yer veriyor.

Yordam Kitap